PRÆLECTIONES THEOLOGICÆ DE AUGUSTISSIMO EUCHARISTIÆ SACRAMENTO,

Quas in Scholis Sorbonicis habuit

HONORATUS TOURNELY

Sacræ Facultatis Parisiensis Doctor,

Socius Sorbonicus, Regius & Emeritus Professor, Sacrosanctæ Capellæ Regii Palatii Parisiensis Canonicus.

TOMUS OCTAVUS.

VENETIIS,

Apud NICOLAUM PEZZANA.

M DCC LV.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

THEOLOGIÆ CANDIDATIS

PRÆFATIO.

De venerabili ac divino Eucharistiæ Sacramento dicturi, dilectissimi Candidati, statim in admirationem rapti, cum Augustino exclamamus. *O Sacramentum pietatis! O signum unitatis! O vinculum charitatis!* To.26.in Joan. O Sacramentum pietatis! in Deum scilicet patrem, cui unigenitus filius, homo factus ac verus Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, proprii sui corporis & sanguinis piaculari oblatione cultum & honorem infinitum rependit. T.3.p.2. pag.499. O signum unitatis! tum Fidelium cum Christo, in quo manducatione carnis ejus, intime uniuntur ac incorporantur, unum quid cum ipso facti. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem*, ait ipsemet Christus, *in me manet & ego in illo.* Joan. 6. v.57. Tum Fidelium inter se, quos communi quodam vinculo fidei, spei, amoris & dilectionis arctissima connexione copulare simul & adstringere debet unius panis & calicis participatio. *Calix benedictionis cui benedicimus*, ait Apostolus, *nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? Quoniam unus panis & unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus.* 1. Cor. 10.v.16. O vinculum charitatis! tum nostræ erga Christum, cui tanquam capiti nostro nexu indissolubili alligari nos & adhærescere necesse prorsus est; tum maxime ipsiusmet Christi erga nos, quæ tanta est, tam immense ac liberaliter effusa, ut satis ipsi non fuerit vilem & abjectam carnem redemptionis ac salutis nostræ causa in se suscepisse, verum etiam seipsum, & proprii corporis sui ac sanguinis substantiam, in spiritualem animorum nostrorum alimoniam communicare nobis dedignatus non fuerit, ipsomet attestante, *Caro mea vere est cibus & sanguis meus vere est potus.* Joan. 6. v.56. Et rursus, *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Ib. v.52.

Mysteriorum omnium Christi quasi summa & compendium quoddam est Eucharistia, in qua divitias omnes ac thesauros potentiæ suæ, virtutis, amoris ac benevolentiæ in genus humanum, tanta pompa explicat ac diffundit. Per incarnationem datus nobis a Deo est, *Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ac pro nobis omnibus traderet illum;* Jo.3.16. Rom. 8. v.32. ita nos a servitute peccati & dæmonibus tyrannide liberos Deo Patri æternum asse-

ruit, factus *propitiatio pro peccatis nostris*. In Eucharistia vero novo quodam incarnationis modo, novo & inaudito infiniti amoris argumento seipsum nobis intimius inserit & incorporat, propria sua carne animos pascit ac confortat. In Incarnatione, cum in forma Dei esset, semetipsum exinanivit formam servi accipiens, factus *obediens* Patri *usque ad mortem*. In Eucharistia vero non tantum in forma Dei, sed & in ipsa forma servi obducto velo ita totus tegitur & obseratur, ut totum fidei, nihil aut ferme nihil judicio sensuum hic relinquatur; Deo Patri non tantum, sed & voci hominis Sacerdotis obsequens, de Cœlo in terras advolat, ut se altaribus nostris sistat præsentem & cordibus inserat.

Sess. 13. cap. 3. Commune hoc quidem est SS. Eucharistiæ cum ceteris Sacramentis, ajunt Patres Tridentini, *symbolum esse rei sacræ, & invisibilis gratiæ formam visibilem; verum illud in ea excellens & singulare reperitur, quod reliqua Sacramenta tunc primum sanctificandi vim habent, cum quis illis utitur*. In Eucharistia ipse sanctitatis auctor ante usus est. In aliis Sacramentis adest Christus per derivatam a se interioris gratiæ ac virtutis subministrationem; in Eucharistia vero fons ipse substantialis omnium cœlestium donorum & gratiarum totum se effundit ac communicat: atque inde tanta Eucharistiæ supra cetera omnia Sacramenta dignitas & excellentia; tot & tanta quæ in nos derivantur ac defluunt divini amoris beneficia. *Ibid. c. 2.* *Sacramentum hoc*, ait idem Concilium, *sumi voluit Christus tanquam spiritualem animarum cibum, quo aluntur & confortantur viventes vita illius qui dixit*, Qui manducat me, & ipse vivet propter me; *& tanquam antidotum, quo liberemur a culpis quotidianis & a peccatis mortalibus præservemur. Pignus præterea id esse voluit futuræ nostræ gloriæ & perpetuæ felicitatis; adeoque symbolum unius illius corporis, cujus ipse caput existit, cuique nos tanquam membra, arctissima fidei, spei, charitatis connexione adstrictos esse voluit, ut id ipsum omnes diceremus, nec essent in nobis schismata*.

Hom. 83. in Matt. Mira profecto facundia exultant sancti Ecclesiæ Doctores in celebranda Sacramenti nostri sublimitate, virtute ac efficacia. *Nos*, ait S. Joan. Chrysost. *Christus secum velut in unam massam redigit, nec solum fide, sed & reipsa corpus unum efficit*. Addit Hom. 45. in Joan. *sacrum hunc sanguinem* (qui in Eucharistia propinatur) *vivam ac spirantem in nobis regis nostri effigiem reparare: hunc sanguinem perennibus undis animam irrigare ac fovere, cujus eximiam pulchritudinem ac nobilitatem marcescere ac degenerare non finit: hunc sanguinem digne gustatum dæmones fugare, & longe a nobis profligare; Angelos vero, & Angelorum Dominum ad nos allicere; hunc sanguinem animarum nostrarum salutem esse; hoc recreari animum, hoc ornari, hoc inflammari, atque ipso igne clariorem reddi & auro splendidiorem. Ab hac mensa salire fontem fluvios spirituales diffundentem, juxta quem non steriles salices adnascuntur, sed arbores, quæ cœlum ipsum attingunt, ac tempestivos semper, & nunquam marcescentes fructus afferunt*.

Saluberrimum hunc gratiarum omnium fontem misere sibi occludunt & exsiccant Novatores, verborum Christi, non minus quam salutis suæ immemores ac inimici. Verbis sole ipso clarioribus Christus declarat, Eucharistiam quam Apostolis suis in ultima Cœna distribuit, esse corpus suum & sanguinem, *Hoc est corpus meum. Hic est calix sanguinis mei*. Non ita est, pronuntiant ex adverso Novatores. Eucharistia vere non est corpus & sanguis Christi, sed mera figura, imago, typus ac symbolum corporis & sanguinis. Figuris ergo & umbris nos adhuc pascit Christus in media evangelica Lege, sicut olim veteres pascebantur Judæi, quibus omnia in figura contingebant; ergo sub nube adhuc sumus, nec figuræ veritas, & umbræ corpus non successit?

Tan-

Tantam nihilominus ac splendidam lucem verba Christi præseferunt ; tam apertum præsentiæ realis sensum menti objiciunt , ut Lutherus ipse resistere ipsi non potuerit, qui vero contumacius obstitere , ii quasi inviti ac propria reclamante conscientia , ad deliria , & impia delusæ imaginationis figmenta confugere coacti fuerint.

Lutherus in Epistola ad Argentinenses fatetur quidem se diu multumque animo volvisse , qua via posset fidem præsentiæ realis convellere ; atque se plurimum ei debiturum pollicetur , qui viam hanc aperiret : nihilominus tamen perspicuitate verborum Christi se victum ac superatum ingenue agnoscit , ac compulsum fateri , vere ac realiter corpus Christi præsens esse in Eucharistia, quamquam simul cum panis, & vini substantia, quod *consubstantiationem* appellat : in quo specialis ejus error versabatur. Dubius quidem & anceps visus est aliquando Lutherus , utrum cum corpore Christi , simul inesset anima ejus , ac divinitas , atque idcirco adorari posset vel deberet: at utrumque subinde admisit & ad mortem usque propugnavit.

Zuinglius Librum quidem scripsit adversus realem Christi præsentiam in Eucharistia, quam contendit meram , ac nudam esse corporis Christi figuram & imaginem : nihilominus non dissimulat se per plures annos ignorasse, ista verba: *Hoc est corpus meum*, exponi debere per ista : *Hoc significat corpus meum*, quam explicationem seu figuræ clavim didicit tantum ex Epistola Batavi cujusdam nomine Hunii , sibi communicata per Joannem Rhodium & Gregorium Saganum. An. 1524. aut 1525. *Epistola ad Pomeranum.*

Quin Libro de subsidio Eucharistiæ scribit : *se biduo disputasse in Senatu Tigurino contra Missam & Eucharistiam , nec tamen fidem facere potuisse* , (*resistente sibi Scriba quodam*) Est : *accipi pro* significat ; sed tandem nocte sequenti dormienti sibi adstitisse nescio quem (*ater* , inquit , *an albus fuerit* , *nihil memini*) *qui moneret eum locum Exodi 12. acciperet* : Est enim phase : *id est transitus Domini ; ubi verbum* , est *accipitur pro* significat. Egregia profecto probatio, somniantis hominis delirium ! Hæc tamen insulsa & putida figmenta sunt , hæ fabulæ , quibus innixi Calvinistæ apertam verborum Christi : *Hoc est corpus meum* , veritatem , ad figuratum & tropicum sensum detorquent.

Calvino non omnino arrisit cruda hæc , ac jejuna nimis Zuinglii figura , quasi nihil aliud subsidii afferret Eucharistia ; quam ut passionem & mortem Christi in memoriam nostram otiose , ac steriliter revocaret. Noverat longe aliam semper fuisse Christianorum omnium mentem , atque uberiores ex cœlesti illa alimonia fructus eos sperare : quapropter , ut mirus erat ille fallendi artifex , verbis in speciem ita catholicis aliquando de Eucharistia loquitur , ut a Zuinglio totus recedere , ac Bucero & Luthero consentire prorsus videretur. Bucerus quippe , vir callidus , sinuosus , ac rebus suis studens , metu Caroli V. Imperatoris , ne illum offenderet , ac in se concitaret , realem Christi in Eucharistia præsentiam cum Luthero verbis clarissimis aliquando expressit : in Comitiis enim Augustanis anno 1529. ubi Lutherani celebrem suam fidei professionem ediderunt , ac Imperatori obtulerunt , formulam Argentinensem proposuit , in qua articulo 18. profitebatur Christum in Eucharistia dare Fidelibus *verum* suum corpus , *verumque* suum sanguinem , *vere* ab iis manducandum & bibendum in cibum po-

tumque animarum: cui formulæ expoſitionem adjecit, in qua damnata dumtaxat capharnaitica manducatione, admittit ſimul cum pane dari *verum* corpus Chriſti. Vide Hoſpinianum par.2. p. 101. Deinde poſt iſta Comitia eo proceſſit ut diceret, nullam eſſe inter Lutheranos & Sacramentarios, niſi de nomine controverſiam, ut refert Hoſpinianus ib. p. 111. & 117. atque quidquid Lutherus per *eſſentialiter*, *realiter*, vel *corporaliter* intellexit, hoc totum per particulam *vere* reddi, ac exprimi. Ibidem pag. 136. & p. ſequenti 137. Melanchtoni reſpondet, corpus Chriſti *vere, ac ſubſtantialiter* a nobis accipi, cum Sacramento utimur.

Calvinus ergo ut tutius incautos deluderet, iſthæc omnia ſibi quantum ad verba adoptanda eſſe putavit. In confeſſione ad Bucerum, apud Hoſpinianum p. 171. ait: *carnem Chriſti vere nobis eſſe cibum, & ſanguinem ejus vere potum ... ita ut nos illa carnis, ac ſanguinis Domini ſubſtantia vere ad immortalitatem paſcat, & eorum participatione vivificet*. Et in brevi admonitione de Cœna Domini, inter Epiſtolas p. 595. dicit: *nos illic recipere corpus, ac ſanguinem Domini, non phantaſia, aut apprehenſione mentis; ſed reipſa ita nobis offerri, ut vera ſubſtantialique unitate cum ipſo cohæreamus*. In ſecunda vero defenſione adverſus Vveſtphalum aſſerit: *in eo a nobis diſtare veteres Patriarchas, quod ſubſtantialis hodie manducatio eſt, quæ tunc eſſe non potuit .... ut vitam ex ejus ſubſtantia hauriamus*. Denique L. 4. Inſt. c. 27. n. 10. docet: *rem ſignatam (hoc eſt corpus Chriſti) offerri & exhiberi omnibus, qui ad illud ſpirituale epulum accumbunt (etiam indignis, ab iiſque percipi) quamquam a Fidelibus ſolis cum fructu percipitur*. Eodem c. n. 11. *Non intelligentia dumtaxat*, inquit, *aut imaginatione res tranſigitur, ſed participes ſubſtantiæ ejus nos ſimus*. Et n. 32. agnoſcit arcanum in Euchariſtia latere miraculum, quod & naturæ fines & humani ingenii captum longe ſuperet; ſublimius illud eſſe, quam ut ingenio comprehendi aut verbis ennarrari poſſit. Hinc Calviniani in Synodo Ruppellenſi an. 1571. agentes adverſus eos, qui non recipiunt *ſubſtantiæ* vocabulum; & adverſus eos qui a Cœna ſubſtantiam ipſam carnis Chriſti excludebant, *Damnamus*, inquiunt, *eos qui non recipiunt ſubſtantiæ vocabulum*.

Quapropter Calvinus Auguſtanam Lutheranorum Confeſſionem probavit ann. 1529. ut patet ex ejus Epiſtola ad Illuſtriſſimum quemdam Germaniæ Principem, pag. 324. & an. 1536. juravit & ipſe quoque in concordiam a Bucero cum Lutheranis initam Vvittembergæ. Anno pariter 1549. pari flexibilitate ſocietatem pepigit cum Tigurinis.

Ab illa ſpecioſa verborum Calvini forma cavete vobis diligenter, dilectiſſimi Canditati, tota enim inſidioſa eſt, fraudis, & doli plena pro innata Hæreticorum omnium indole, ac ingenio. Totus a Zuinglio ſe recedere doloſus ille fingit, & cum Lutheranis agnoſcere Euchariſtiam non nudam eſſe, ac vacuam corporis Chriſti figuram, immo ipſam corporis *ſubſtantiam* una cum ſymbolis nobis in ea porrigi: at fallit; ſubſtantiam quippe non intelligit realiter ſeu corporaliter præſentem, ſed præſentem dumtaxat per fidem aut virtutem a Chriſto ipſo diffuſam. Quapropter Concilium Tridentinum ad omnem præcavendam fraudem, & ipſi occludendam quamcumque elabendi viam, docet, Chriſtum in Euchariſtia præſentem adeſſe *vere, realiter, ac ſubſtantialiter*: *vere*, non per figuram & imaginem; *realiter*, non objective tantum, ac per fidem; *ſubſtantialiter*, non tantum per efficaciam & virtutem a Chriſto diffuſam.

Qua

Qua etenim fronte *substantiam* corporis Christi realiter in Eucharistia præsentem admittere se asseverare potest perfidus hæresiarcha, qui ex professo docet, ac contendit.

I. Cum Zuinglio, ista Christi verba: *Hoc est corpus meum*, de figura & signo intelligenda esse; Lib. 4. Instit. c. 17. n. 1. *eos proinde qui in solemnibus Cœnæ verbis:* Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus. *Præcise litteralem sensum urgent, ejus tamquam præposteros interpretes a se repudiari; se enim extra controversiam ponere, figurate accipienda esse, ut panis & vinum dicantur id quod significant: neque vero novum aut insolens videri debere ut per metonymiam ad signa transferatur rei significatæ nomen, cum passim in Scripturis ejusmodi locutiones occurrant:* sicut ipsemet loquitur in concordia cum Tigurinis inita an. 1549. apud Hospinianum p. 212.

II. *Quod carnis suæ esu, ac sanguinis sui potione quæ hic figurantur, Christus animas nostras per fidem Spiritus sancti virtute pascat, id non proinde accipiendum, quasi aliqua fieret substantia vel commixtio vel transfusio; sed quoniam ex carne semel in sacrificium oblata & sanguine in expiationem fuso vitam hauriamus.* Ibidem.

III. Christum, quatenus homo est, non alibi quam in cœlo, nec aliter quam in mente, ac fidei intelligentia esse quærendum; atque ita Christum a nobis tanto locorum intervallo distare, quantum cœlum abest a terra. Ibidem.

IV. Inter opiniones, quæ rejici & repudiari debent, collocat eam, quæ asserit, corpus Christi *realiter & substantialiter* adesse in Cœna. Ita in defensione contra Vvestphalum; p. 77. inter Opuscula.

V. Qua fide, ac sinceritate cum Tigurinis concordiam & societatem inire Calvinus potuit, quos non ignorabat nullum in Eucharistia peculiare miraculum agnoscere, nec ferre posse ut diceretur: *substantiam* Christi in ea percipi, aut Christum substantialiter comedi? Ibidem apud Hospin.

VI. Denique, si Christum substantia corporis præsentem agnoscunt in Eucharistia, ut quid Catholicos, qui sic credunt, ac Christum præsentem adorant, velut idololatras traducent, ac criminantur.

Agnoscite hic, dilect. Cand. quæ sit hæreseos & Hæreticorum indoles, ac ingenium, quam leve, ac inconstans, quam sibi ipsi contrarium, ac male cohærens. Si Calvinistis licuit sensum figuratum verbis Christi: *Hoc est corpus meum*, affingere, quidni pariter Socinianis, quos illi tamen tam dure exagitant & insectantur, licitum erit, hanc Christi sententiam: *Ego & Pater unum sumus*, de figurata & metaphorica unione, affectus scilicet & amoris, non naturæ atque substantiæ, interpretari? maxime cum apud illos omnes ratum, ac constitutum sit, fidei controversias non ex publica Ecclesiæ auctoritate, ac judicio, sed ex privatorum spiritu, ac sensu dirimenda esse, unde tot errorum monstra, tot fanaticorum hominum deliria enascuntur: nullus quippe illorum est qui non glorietur se privato illo Dei spiritu duci, ac dirigi. Quis ergo inter eos judex sedebit? Quis pullulantes in dies de Religione discordias sedabit? nullus profecto, unde æternas illas esse, ac interminabiles & uniuscujusque arbitrio Religionem permitti omnino necesse erit. Quis porro sanæ mentis credat unquam, tam improvide a Christo Domino constitutam Ecclesiam suam, ut nulla sit in ea publica &

Joan. 10. v. 30.

aperta regula, semper subsistens, vivens, ac spirans, cujus auctoritate, ac imperio superbi animorum motus, & lites circa Religionem
Matt. 28. 20. componi, ac comprimi possint? Habemus obligatam Christi fidem, ac
ib. 16. 18. certam promissionem: *Vobiscum sum omnibus diebus. Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi adversus eam non prævalebunt*. Suprema autem illa fidei regula, quænam est? Scriptura & Traditio. Scripturæ vero, ac Traditionis sensum legitimum nobis aperire, ac declarare, ad quos pertinet? Ad privatum cujuslibet hominis arbi-
Act. 20. 28. trium? apage delirium. Ergo ad Romanum Pontificem qui visibile est Caput Ecclesiæ, qui primas partes habet in rebus fidei definiendis; ad
Luc. 10. 16. Episcopos Capiti suo adunatos & cohærentes, quos *Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*; quos *qui audit, Christum audit, qui*
Matt. 18. 17. *spernit, Christum spernit*: ad quos Christus ipse immorigeros, ac contumaces, ut corrigantur, remittit: *Dic Ecclesiæ. Quod si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus*. Quotquot igitur vivam hanc, ac certissimam fidei nostræ regulam non audiunt nec sequuntur, ii, non alio, quam proprio suo, ac privato sensu ducuntur; & quamquam exteriori quodam vinculo corporis Ecclesiæ adhærescant adhuc, intus tamen, animo atque sententia, coram Deo, & in foro, ut ajunt, conscientiæ, ab eo præcisi sunt & alieni; quales esse Hæreticos
De Ecclesia. T.1.qu.3. p.277. & seq. omnes occultos, communis & trita est apud Theologos sententia. Verum his obiter hic prælibatis, de quibus fusius a nobis alibi disputatum est.

Observate, dilect. Candidati, Calvinistas non modo substantiam, sed & originem ipsam catholici dogmatis realis præsentiæ novo, & ad nos usque inaudito, figmento corrumpere & adulterare tentasse; quamquam discordes sint inter se fingenda prima hujusce dogmatis apud nos origine.

I. Fingunt eorum nonnulli cum Blondello, Anastasium Sinaitam circa annum Christi 636. & Epiphanium Diaconum octavo sæculo in Concilio generali Nicæno II. Actione 6. dogma præsentiæ realis primum invexisse. Claudius vero aliis factus audacior, illius originem ducit a Paschasio Radberto Corbejensis Monasterii Abbate, in Libro quem *de corpore &*
Martyr obiit an. 108. *sanguine Domini* scripsit versus annum 831. Somniabat ergo sanctissimus Martyr & Episcopus Ignatius, vir Apostolis coævus, qui etiam Christum ipsum in carne se aliquando vidisse testatur, somniabat, inquam, cum scribens ad Smyrnæos contra sui temporis Hæreticos Simonianos, Menandrianos &c. ex ipsa Eucharistia demonstrabat veram, non phantasticam,
Edit. Cotel. p.874. non fictam & umbratilem carnem in Christo fuisse. *Ab Eucharistia*, inquit, *& oratione* (seu ut alii legunt,) *oblatione abstinent, eo quod non confiteantur Eucharistiam carnem esse Salvatoris nostri Jesu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est*. Somniabat & Justinus Philosophus &
Martyr an. 161. Martyr secundo, cum Apologia secunda pro Christianis scripta anno 150. describens Christianorum hujus ævi conventus, ait: *Alimentum boc apud nos vocatur Eucharistia .... Non ut communem panem, ne-*
Pag. 97. *que communem potum ista sumimus, sed quemadmodum per verbum Dei caro factus Jesus Christus Servator noster, & carnem & sanguinem salutis nostræ causa habuit; ad eumdem modum etiam eam, in qua per preces Verbi ejus ab ipso profecti gratiæ actæ sunt, alimoniam, unde sanguis & caro nostra per mutationem aluntur, incarnati illius Jesu carnem &*

san-

anguinem esse edocti sumus. Tum ostendit Christum verbis istis: *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus* panem, & vinum consecrasse, ac præcepisse Apostolis ut idem ipsi subinde observarent ac facerent. Nihil profecto clarius, disertius nihil proferri potest, & quidem longe ante tempora Anastasii, Epiphanii Diaconi, & Paschasii. Longe pariter antea dixerat Divus Chrysostomus paulo ante hic laudatus: *Christus nos secum velut in unam massam redigit, nec solum fide, sed & reipsa corpus unum efficit*. Hom. 82. in Matth.

Atque ut multa hujusmodi alia hic prætermittam quæ in decursu hujus controversiæ vobis exponemus, dilect. Candidati, quid, quæso, aliud, quam Eucharistiam subiudicabat verus illa, & pervulgata Gentilium in Christianos criminis infanticidii accusatio? Quid *infans ille farre contectus & occisus, cujus Christiani sitienter sanguinem lambunt, & certatim membra discerpunt*? sicut accusat Cæcilius apud Minutinum Felicem in Octavio. Quid illæ Thyesteæ cœnæ, & incestuosi Oedipi concubitus, de quibus Christiani veteres a servis suis rei traducebantur, quasi suis in conventibus nocturnis promiscue commixti carnem infantis comederent? Quid, inquam, accusatio illa designabat? nisi usum Eucharistiæ, de qua confuse ac subobscure nonnihil a delatoribus audiverant. Ita fieri solet in iis rebus, quæ fama tantum ac rumore quodam confuso circumferuntur, in quibus est aliquid veri falso admixtum. Fundamentum seu potius occasio intentatæ adversus Christianos infanticidii accusationis, verum supponebat, nempe a Christianis verum manducari corpus Christi, & bibi sanguinem. En ipsa rei veritas, quam multis falsis, ac putidiis fabulis Gentiles adulterabant, asserendo, vivum corpus in partes dilaniari ac modo cruento ad manducandum discerpi: qua putida calumnia nihil falsius, absurdius nihil, & a moribus Christianorum magis alienum poterat excogitari. *Minut. Fel. p. 3.* *Apud Eus. L. 5. Hist. c. 1.*

II. Fingunt cum Claudio pseupoEvangelii apud Carentonenses olim Administro, rem omnium absurdissimam: Paschasium scilicet Radbertum primum dogmatis realis præsentiæ auctorem fuisse nono sæculo, ejusque doctrinam, faventibus sæculi tenebris, quo scelus, & ignorantia in totam Ecclesiam exundarunt, omnium Christianorum sensim ita occupasse, ac tam altas exigisse radices usque ad initium sæculi uudecimi, ut Berengarium, qui primævam fidem, ut fingit Claudius, excitare conatus est, tanquam Novatorem, & hæreticum hominem exagitaverint, ac proscripserint. En fabella quam excogitavit & arte summa exornavit Claudius, ut suos detineret ac falleret.

Verum quam frivola & vana illa sit, vel hoc uno aperto ac simplici argumento demonstratur. Omnis in avita fide immutatio, sua novitate semper perturbat & universam commovet Ecclesiam ubi primum Arius Christo, Macedonius Spiritui Sancto divinitatem detrahere; Nestorius duas in Christo personas, Eutyches unam naturam, contra publicam & receptam fidem prædicare tentarunt, universa statim insurrexit & reclamavit Ecclesia, commoti Episcopi, celebrata Concilia, divisi ab Hæreticis Catholici. Nihil porro tale contigisse legimus quando Paschasium Librum suum de corpore & sanguine Christi evulgavit; nullus adversus ipsum tumultus, nullus insurrexit Episcopus, nulla convocata, ut damnaretur Synodus.

dus. Id vero moraliter fieri non posse (si Paschasius in fide innovavit) judicabit, quisquis vel minimum habuerit rerum humanarum usum, & ad nativam ingenij humani conditionem vel leviter attenderit; maxime vero in mysterio Eucharistiæ, quod non ad meram, & simplicem fidei speculationem, sed ad usum & praxim pertinet, sumendo nempe, adorando. In hypothesi autem Calviniana, necesse est supponere Fideles ante Paschasium, novem sæculorum tractu credidisse Christum in Eucharistia realiter præsentem non adesse, sed ab illa absentem, nec consequenter adorandum: medio vero sæculo nono, de repente, promovente Paschasio, fidem illam immutatam fuisse, ac de uno extremo Fideles ad aliud extremum transiisse, a denegata scilicet præsentia reali, ad eam aperte profitendam; a non adoranda Eucharistia, ad illius adorationem. Quis vero facile sibi unquam persuaserit, populum Christianum in rebus ad Religionem pertinentibus adeo tenacem ac fervidum, patienti ac pacifico animo sustinuisse, se ad novam fidem, novumque adorationis cultum tam subito, ac de repente transferri? Quis putet Summos Pontifices, Episcopos, Pastores, universam denique Ecclesiam siluisse & obdormivisse? Tam singulari privilegio caruit profecto Religionis Christianæ prædicatio ac propagatio, contradicentibus scilicet, & undequaque frementibus Paganis, & Hæreticis; caruere Apostoli, virique Apostolici, tot laboribus, persecutionibus ac immanibus suppliciis ad mortem usque attriti. Unus scilicet Paschasius, simplex primum Monachus, deinde Abbas Corbejensis, sine ullo vel miraculorum, vel armorum, pecuniarum, aut Magnatum præsidio, sine arte, coitione, prænsatione haud dubie, in omnium Fidelium animos tacite illapsus, tantam novitatem placide invehere potuit, momento obliterata veteri, & contraria doctrina tot sæculorum tractu confirmata. O rem incredibilem! o inauditum prodigium! Quam longe alia fuit Berengarii sors, ac conditio! Cum ille sæculo undecimo Paschasii doctrinam circa realem præsentiam, ab uno dumtaxat sæculo (si fabellæ Claudii locus sit) inductam, cœpit impugnare, undequaque, vel ipsis Calvinianis fatentibus, universa reclamante Ecclesia oppugnatus, multisque in Conciliis tanquam hæreticus publice damnatus, ac proscriptus fuit. Quidni pariter reclamasset Ecclesia, ubi Paschasius novum præsentiæ realis (ut putant) errorem induxit? Cur tam dure exagitatus Berengarius, qui primævam & avitam, ut Claudio videtur, fidem ac doctrinam Eucharistiæ revocabat; econtra vero tam benigne, imo & honorifice exceptus Paschasius, qui doctrinam hanc tam strenue oppugnabat? Verum fabulas mittamus dilecti Candidati avitam, quam a Patribus accepistis præsentiæ realis fidem ac doctrinam omni explosa novitate strenue propugnate: *In ipsa enim Catholica Ecclesia*, ait egregie Vincentius Lirinensis, *magnopere curandum est, ut id teneamus, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est*. Et Tertullianus: *Hoc est*, inquit, *testimonium veritatis ... ex ipso ordine manifestatur, id esse dominicum & verum; quod sit prius traditum; id autem extraneum & falsum, quod sit posterius immissum*.

Commonit. c. 3.

D: Præscr. p. 213.

Unum hic ad vestram informationem prætermitti non debet, ab ipso scilicet realis Christi in Eucharistia præsentiæ capitali dogmate, tanquam a radice ac fundamento, Catholicam de incruento Missæ sacrificio, quo nihil præstantius, salubrius nihil nobis esse potest, fidem ac doctrinam pendere. Nulla unquam fluxit ætas, nulla extitit tam barbara

natio

natio, quæ non censuerit Deo sacrificandum esse: est nimirum sacrificium divinitatis census. *In qualibet ætate, & apud quaslibet hominum nationes,* ait Sanctus Thomas, *semper fuit aliqua sacrificiorum oblatio*. Et Sanctus Augustinus Lib. 10. de civitate Dei c. 4. *Quis*, ait; *sacrificandum censuit, nisi ei quem Deum aut scivit, aut putavit, aut finxit? Quam porro antiquus sit in sacrificando Dei cultus, duo illi fratres Cain & Abel satis indicant, quorum majoris Deus reprobavit sacrificium, minoris aspexit* Et c. 19. *Nec ob aliud*, pergit, *fallaces illi* (spiritus) *superbe sibi hoc exigunt, nisi quia vero Dei deberi sciunt*.

2. 2. q 85. ar. 1. Ib. p. 255. Tom. 8. p. 317.

Denique L. 20. contra Faustum Manichæum c. 21. *Quamvis in Memoriis Martyrum*, inquit, *constituamus altaria, quis Antistitum in locis sanctorum corporum assistens altari, aliquando dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? sed quod offertur, offertur Deo qui Martyres coronavit*, quam doctrinam egregie confirmavit Conc. Trid. Sess. 22. c. 3.

Tom. 7. p. 241.

Jamdiu Prophetarum oraculis Deus prædixerat abroganda fore sacrificia vetera, & novum longe præstantius substituendum illis esse. *Polluent Romani*, ait Daniel c. 11. v. 31. *sanctuarium fortitudinis, & auferent juge sacrificium, & dabunt abominationem in desolationem*. Et Malac. c. 1. v. 10. & 11. *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum; & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus; & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda*. Præsens hic, *offertur*, pro futuro, more Prophetarum, sumitur. Ad istud Malachiæ vaticinium respexisse videtur Christus, cum mulieri Samaritanæ dicebat, Joan. 4. v. 21. *Mulier, crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque Jerosolymis adorabitis Patrem*. Et v. 23. *Venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate*. Manifestum certe est, Christum eo loci non loqui de sola simplici & interiori adoratione, quæ ubique licita est, nec loco alligata, sed de adoratione publica atque solemni per sacrificium, quod futurum asserit 1. non carne & sanguine, ut apud Judæos, sed *in spiritu*. 2. *in veritate*, non in typo, figura, & errore, ut apud Samaritanos.

Quæ porro est *oblatio illa munda, quæ omni loco debet offerri*? An mera figura seu imago, repræsentatio & commemoratio passionis ac mortis Christi, sicut Novatores, & cum ipsis nuperus Scriptor F. Le Courayer, contendunt? non ita certe. Pronis auribus & animis excipite, dilect. Cand. verba Concilii Trid. Sess. 22. c. 1. *Dominus noster*, inquiunt Concilii Patres, *etsi semel seipsum in ara crucis, morte intercedente, Deo Patri oblaturus erat, ut æternam illic redemptionem operaretur, quia tamen per mortem sacerdotium ejus extinguendum non erat, in cœna novissima, qua nocte tradebatur, ut dilectæ sponsæ suæ Ecclesiæ, visibile, sicut hominum natura exigit, relinqueret sacrificium, quo cruentum illud semel in cruce peragendum repræsentaretur, ejusque memoria in finem usque sæculi permaneret, atque illius salutaris virtus in remissionem eorum, quæ a nobis quotidie committuntur, peccatorum applicaretur, Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo Patri obtulit, ac sub earumdem rerum symbolis, Apostolis, quos tunc novi Testamenti Sacerdotes constituebat, ut sumerent tradidit; & ejusdem eorumque in sacerdotio successoribus, ut offerrent, præcepit per hæc verba:* Hoc facite in meam commemorationem; *uti semper Catholica Ecclesia intellexit & docuit*.

Et

Et rursus c. 2. *Quoniam*, ait Concilium, *in divino sacrificio, quod in Missa peragitur, idem ille Christus continetur* (aures hic arrigat F. le Courayer) *& incruente immolatur, qui in ara crucis semel semetipsum cruente obtulit; docet sancta Synodus, sacrificium istud vere propitiatorium esse, per ipsumque fieri, ut, si cum vero corde, & recta fide, cum metu & reverentia, contriti ac pœnitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno. Hujus quippe oblatione placatus Dominus gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit.* Rationem statim profert Synodus: *Una enim*, pergit, *eademque est hostia; idem nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa.*

Aurea profecto verba & sole ipso splendidiora, ad errorem Novatorum confodiendum, & in perpetuas tenebras amandandum. Quippe si Christus Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo Patri obtulit, si idem ipse natura & substantia Christus in nostro sacrificio continetur, & incruente immolatur, qui in ara crucis semetipsum modo cruento & sanguineo obtulit; si una & eadem est utrobique hostia, unus & idem offerens, sola offerendi ratione diversa, quam projectæ temeritatis & audaciæ est F. le Courayer, cum scribit, sacrificium altaris esse dumtaxat nudam figuram, imaginem, repræsentationem, ac commemorationem sacrificii crucis, atque ipsa etiam seposita & exclusa reali Christi præsentia, totam & essentialem sacrificii Missæ substantiam in integro subsistere?

T. 1. c. 5. pag. 160. 171. & 162. &c.

Jussit equidem Christus ut in sui commemorationem incruentum offerremus sacrificium: at non dixit unquam, sacrificium illud nudam ac meram esse sacrificii crucis figuram & imaginem; nusquam dixit; commemorationem præteriti sacrificii crucis excludere rei præsentis, id est oblationis, Christi incruentæ, veritatem ac substantiam. Christus in altari præsens velut in statu quodam mortis constitutus, speciebus panis & vini totus obvolutus, verbis consecrationis, quasi mystico ac spirituali gladio immolatur, quæ immolatio si substantiam Christi spectaveris, eadem est cum immolatione cruenta quæ in cruce peracta fuit, *una enim & eadem* utrobique *est hostia, idem & offerens, sola offerendi ratione diversa*. Concludite igitur mecum, dilect. Cand. & altius mentibus vestris infigite, sacrificium Missæ, tametsi commemorativum ac repræsentativum crucis, verum nihilominus esse, reale ac proprie dictum, quo fructus sacrificii Christi nobis applicatur; ac consequenter commemorationem illam quam perpetuo Novatores nobis opponunt, esse quidem motivum vel finem nostri sacrificii, non integram ejus naturam aut substantiam.

INDEX

INDEX QUÆSTIONUM.

ARTI-

TER-

PRI-

Casula

FINIS INDICIS.

CANO-

CANONES CONCILII TRIDENTINI

De sacrosancto Eucharistiæ Sacramento. *Sessione XIII.*

CAn. I. *Si quis negaverit, in sanctissimæ Eucharistiæ Sacramento contineri vere, realiter, & substantialiter corpus & sanguinem una cum anima & divinitate Domini nostri Jesu Christi, ac proinde totum Christum; sed dixerit, tantummodo esse in eo, ut in signo, vel figura, aut virtute; anathema sit.*

Can. 2. *Si quis dixerit, in sacrosancto Eucharistiæ Sacramento remanere substantiam panis & vini, una cum corpore & sanguine Domini nostri Jesu Christi, negaveritque mirabilem illam & singularem conversionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus panis & vini; quam quidem conversionem Catholica Ecclesia aptissime transsubstantiationem appellat; anathema sit.*

Can. 3. *Si quis negaverit, in venerabili Sacramento Eucharistiæ sub utraque specie, & sub singulis cujusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri; anathema sit.*

Can. 4. *Si quis dixerit, peracta consecratione, in admirabili Eucharistiæ Sacramento non esse corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi, sed tantum in usu, dum sumitur, non autem ante vel post; & in Hostiis seu partibus consecratis, quæ post communionem reservantur vel supersunt, non remanere corpus Domini; anathema sit.*

Can. 5. *Si quis dixerit, vel præcipuum fructum sanctissimæ Eucharistiæ esse remissionem peccatorum, vel ex ea non alios effectus provenire; anathema sit.*

Can. 6. *Si quis dixerit, in sancto Eucharistiæ Sacramento, Christum unigenitum Dei Filium non esse cultu latriæ, etiam externo, adorandum, atque ideo nec festiva peculiari celebritate venerandum, neque in Processionibus, secundum laudabilem & universalem Ecclesiæ sanctæ ritum & consuetudinem, solemniter circumgestandum, vel non publice, ut adoretur, populo proponendum, & ejus adoratores esse idololatras; anathema sit.*

Can. 7. *Si quis dixerit, non licere sacram Eucharistiam in Sacrario reservari, seu statim post consecrationem adstantibus necessario distribuendam; aut non licere, ut illa ad infirmos honorifice deferatur; anathema sit.*

Can. 8. *Si quis dixerit, Christum in Eucharistia exhibitum, spiritualiter tantum manducari, & non etiam sacramentaliter ac realiter, anathema sit.*

Can. 9. *Si quis negaverit, omnes & singulos Christi fideles utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis, saltem in Paschate, ad communicandum juxta præceptum sanctæ matris Ecclesiæ; anathema sit.*

Can. 10. *Si quis dixerit, solam fidem esse sufficientem præparationem ad sumendum sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum; anathema sit. Et ne tantum Sacramentum indigne, atque ideo in mortem & condemnationem sumatur; statuit atque declarat ipsa sancta Synodus, illis quos conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritos existiment, habita copia Confessoris necessario præmittendam esse Confessionem Sacramentalem. Si quis autem contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter asserere; seu etiam publice dubitando defendere præsumpserit, eo ipso excommunicatus existat.*

De

De Communione sub utraque specie, & parvulorum. *Sessione XXI.*

CAn. 1. *Si quis dixerit, ex Dei præcepto, vel necessitate salutis, omnes & singulos Christi fideles utramque speciem sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti, sumere debere; anathema sit.*

Can. 2. *Si quis dixerit, sanctam Ecclesiam Catholicam non justis causis & rationibus adductam fuisse, ut laicos, atque etiam Clericos non conficientes, sub panis tantummodo specie communicaret, aut in eo errasse; anathema sit.*

Can. 3. *Si quis negaverit, totum & integrum Christum omnium gratiarum fontem & auctorem, sub una panis specie sumi; quia, ut quidam falso asserunt, non secundum ipsius Christi institutionem sub utraque specie sumatur; anathema sit.*

Can. 4. *Si quis dixerit, parvulis, antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiæ communionem; anathema sit.*

Duos vero articulos, alias propositos, nondum tamen excussos, videlicet, An rationes, quibus sancta Catholica Ecclesia adducta fuit, ut communicaret laicos, atque etiam non celebrantes Sacerdotes, sub una tantum panis specie; ita sint retinendæ, ut nulla ratione Calicis usus cuiquam sit permittendus: &, An, si honestis & Christianæ charitatis consentaneis rationibus concedendus alicui, vel nationi, vel regno Calicis usus videatur, sub aliquibus conditionibus concedendus sit; & quænam sint illæ, eadem sancta Synodus, in aliud tempus, oblata sibi quam primum occasione, examinandos, atque definiendos reservat.

De Sacrificio Missæ. *Sessione XXII.*

CAn. 1. *Si quis dixerit, in Missa non offerri Deum verum & proprium sacrificium, aut quod offerre non sit aliud, quam nobis Christum ad manducandum dari; anathema sit.*

Can. 2. *Si quis dixerit, illis verbis, Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes; aut non ordinasse, ut ipsi, aliique Sacerdotes offerrent corpus & sanguinem suum; anathema sit.*

Can. 3. *Si quis dixerit, Missæ sacrificium tantum esse laudis, & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem sacrificii in cruce peracti, non autem propitiatorium; vel soli prodesse sumenti, neque pro vivis, & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri debere, anathema sit.*

Can. 4. *Si quis dixerit, blasphemiam irrogari sanctissimo Christi sacrificio, in Cruce peracto, per Missæ sacrificium, aut illi per hoc derogari, anathema sit.*

Can. 5. *Si quis dixerit, imposturam esse, Missas celebrare in honorem Sanctorum, & pro illorum intercessione apud Deum obtinenda, sicut Ecclesia intendit, anathema sit.*

Can. 6. *Si quis dixerit, Canonem Missæ errores continere, ideoque abrogandum esse, anathema sit.*

Can. 7. *Si quis dixerit, cæremonias, vestes, & externa signa, quibus in Missarum celebratione Ecclesia Catholica utitur, irritabula impietatis esse magis, quam officia pietatis, anathema sit.*

Can. 8. *Si quis dixerit, Missas, in quibus solus Sacerdos sacramentaliter communicat, illicitas esse, ideoque abrogandas, anathema sit.*

Can. 9. *Si quis dixerit, Ecclesiæ Romanæ ritum, quo submissa voce pars Canonis, & verba consecrationis proferuntur, damnandum esse; aut lingua tantum vulgari Missam celebrari debere, aut aquam non miscendam esse vino in calice offerendo, eo quod sit contra Christi institutionem, anathema sit.*

PRÆ-

PRÆLECTIONES THEOLOGICÆ
DE
AUGUSTISSIMO EUCHARISTIÆ SACRAMENTO.

SANCTUS Thomas 3. parte q. 73. ad 83. omnem de Sacramento Euchariſtiæ controverſiam complexus eſt, quam ad iſtas Quæſtiones revocamus.

Prima eſt de nominibus, figuris, ac definitione Euchariſtiæ.

Secunda de veritate, & exiſtentia Euchariſtiæ, ſeu de vera, reali, & ſubſtantiali præſentia Corporis, & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia.

Tertia, de modo hujus præſentiæ, ſeu de tranſubſtantiatione.

Quarta, de natura, materia, & forma Sacramenti Euchariſtiæ.

Quinta, de cauſis Euchariſtiæ.

Sexta, de neceſſitate Euchariſtiæ.

Septima, de effectibus Euchariſtiæ.

Octava, de Sacrificio Miſſæ.

Hanc vero octavam Quæſtionem in multos diſtribuemus Articulos, quibus omnem de incruento Miſſæ ſacrificio controverſiam complectemur; nihil, ut ſperamus, omiſſuri ad plenam Candidatorum noſtrorum, quod unum intendimus, inſtructionem ac informationem.

QUÆSTIO PRIMA.

De nominibus, figuris, ac definitione Eucharistiæ.

ARTICULUS PRIMUS.

De variis nominibus Eucharistiæ.

PRo varietate rerum ac circumstantiarum, quæ in celebratione ac dispensatione Augustissimi hujus Sacramenti occurrunt, variis insignitur nominibus, quæ repetuntur, vel ab actione per quam conficitur; vel a materia in qua conficitur; vel a re quam continet; vel a tempore institutionis; vel a loco in quo celebratur; vel a suscipientibus; vel ab effectibus quos producit, & fine ad quem destinatur.

Inter illa autem varia nomina, quædam sunt in sacris Litteris expressa; quædam ex illis deducta: plurima Patrum religio ac pietas addidit, quæ Ecclesia usu suo consecravit. De his omnibus strictim hic agendum.

Ab actione per quam conficitur Eucharistia.

Dicitur 1. Ευλογία. In usu autem ac phrasi Scripturæ, εὐλογεῖν, *benedicere*; *seu* εὐλογία, *benedictio*; *&*, Εὐχαριστεῖν *gratias agere*; *seu* Εὐχαριστία, *gratiarum actio*, idem significant, ut videre est in multis Scripturæ locis.

Eulogia autem ista, seu benedictio, & gratiarum actio duo respicit, Deum scilicet, & symbola sacra: Deum directe ac primario, tanquam fontem omnium bonorum, cui pro collatis beneficiis gratias agimus, & a quo nova semper postulamus; simbola sacra secundario, & quasi indirecte, quia effectum nostræ ad Deum orationis ipsis apprecamur, postulantes ut ea Deus sanctificet, immutet, & ab usu communi ad sacrum, divinum, ac religiosum traducat, ea in Corpus ac sanguinem suum convertendo: quo sensu dixit Apostolus 1. Corint. 10. v. 16. *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio Sanguinis Christi est? Benedictio quippe,* inquit Estius in hunc locum, *est bona precatio, qua scilicet rei alicui vel personæ bene precamur. Quæ quidem benedictio, quatenus precatio, Deum respicit: ipsum tamen benedicendi verbum transit in rem, vel personam, quæ, vel cui benedicitur*. Hinc est quod Scriptores Ecclesiastici dicant, benedictione fieri seu confici corpus Christi: in ipsa autem benedictione includunt verba, quibus consecrari solet Eucharistia, partem pro toto usurpando, sed de his inferius. (*Pag. 301. col. 1.*)

Illud autem discriminis esse inter benedictionem Dei, & hominum observant Scriptores Ecclesiastici, quod Dei benedictio, sicut & ejus dictio, seu verbum, & imperium, semper sit efficax. *Dixit, & facta sunt*. Ps.32.v.9. Benedictio vero hominum, cum in precibus sit posita, non semper effectum assequitur, exceptis tamen Sacramentis quorum forma in oratione posita est: tunc enim oratio id certo efficit, quod significat. Christus autem in conficienda Eucharistia usus est benedictione supra panem, & vinum, tum quia solebat eam præmittere, cum maxima edere vellet miracula: ut in multiplicatione quinque panum &c. maximum autem erediturus erat in Eucharistiæ Sacramento, convertendo scilicet panem, & vinum in proprium Corpus & san-

sanguinem suum. Tum quia moris erat apud Judæos, cum cibum capere vellent, precationem ante recitare: morem hunc retinuere Christiani. Tum quia solebant iidem Judæi convivium illud in quo edebatur agnus paschalis, poculo claudere quod dicebatur *ποτήριον εὐλογίας poculum benedictionis*; vel, ut loquitur S. Paulus, *ποτήριον αἰνέσεως poculum laudis*: quo respexit Syrus interpres, cum verba Apostoli illa vertit, *poculum laudationis*.

Aliquando verbum *benedicere* accommodatur iis rebus quæ sanctificantur ad usus humanos. Sic S. Paulus 2. ad Timoth. 4. v. 4. ait: *Omnis creatura Dei bona est, & nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur: sanctificatur enim per verbum Dei & orationem.*

Eulogiæ vocantur a Scriptoribus Ecclesiasticis illæ consecratæ Eucharistiæ partes, quæ in signum mutuæ communionis ac charitatis ad absentes Episcopos, & Præsbyteros per Parochias mitti olim solebant. Morem hunc autem a Melchiade S. Pontifice inductum fuisse, narrat in ejus vita Damasus: eum indigitat S. Irenæus apud Eusebium L. 5. Hist. c. 24. Innoc. *Eus. p. 193.*
I. Epistola ad Decentium, & Synodus Laodicena, quæ illum in Oriente *T. 2. Conc.*
abrogat. *Sancta*, inquit Can. 14. *nullo modo, causa Eulogiarum tempore* *p. 1247. B.*
paschalis festi, ad alias Parochias debent destinari. Concilium quoque A- *T. 1. Conc.*
lexandrinum relatum parte prima Concilii generalis Ephesini, Eucharistiæ *p. 1511. A.*
partes vocat *mysticas benedictiones*, græcæ εὐλογίαι Ita quoque S. Cyrillus *T. 3. Conc.*
Alexandrinus L. 10. in Joannem. *p. 404. A.*

Vocarunt etiam *Eulogias*, superstites ex Fidelium oblatione partes pa- *T. 4. p. 862.*
nis, quas sacerdos singulari benedictione sanctificabat, & expletis Sacris *& 863.*
iis distribuebat, loco Eucharistiæ, qui ob aliquod impedimentum ad sa- *T. 1. Conc.*
cram mensam accedere non potuerant, & ad absentes quoque in signum *p. 496. B.*
communionis mittebat. Talium Eulogiarum mentionem facit Clemens Romanus, aut quisquis auctor est Constitutionum Apostolicarum L. 8. cap. 31. S. Dionysius cap. 3. Hierarchiæ; Concilium Laodicenum citatum Can. 49. Concilium Namnetense Can. 9. Theophilus Alexandrinus cap. 7. Græci vocant, *antiodora*, quia dantur loco doni, seu Eucharistiæ, *T. 9. Conc.*
cujus vices utcumque supplebant. Illis autem dumtaxat distribui poterat *pag. 470.*
panis ille benedictus, qui jus habebant ad communionem; cœteris negabatur, quibus vel nondum patebat additus ad Eucharistiam, vel ob aliquod crimen interclusus erat, quales erant Catechumeni, pœnitentes, & abstenti a communione. Ita expresse mandat Theophilus Alexandrinus Can. 7. Catechumenis revera aliqua Eulogia concedebatur, ut colligimus ex S. Augustino L. 2. de peccatorum meritis & remissione cap. 26. *Quod accipiunt*, *Tom. 10. p.*
inquit, *quamvis non sit corpus Christi, sanctum est tamen, & sanctius* *62. E.*
quam cibis quibus alimur, quoniam Sacramentum est (laxiori scilicet sensu.) Verum incertum plane est, quidnam illud fuerit, an panis benedictus, an tantum sal quod Catechumenis dari solebat, ut ex eodem S. Au- *Tom. 2. p.*
gust. L. 1. Confess. cap. 11. & Conc. III. Carthaginensi Can. 5. colligi- *58. C.*
mus, an utrumque simul.

Illarum Eulogiarum aliæ erant publicæ, quæ in publicum communionis signum a ministris publicis deferebantur; aliæ privatæ, quas amici ad se mutuo mittebant, de quibus loquitur S. August. Epist. 31. alias 34. ad Paulinum.

Dicitur 2. usitato ac communiori nomine: *Eucharistia*, cujus nominis usus perantiquus est in Ecclesia, & in SS. Ignatio Epistola ad Philadelphios, Justino Apolog. 2. Irenæo L. 4. c. 34. Cypriano Epistolis 10. & 11. Cyrillo Jerosolymitano Catechesi prima mystagogica. Origene L. 8. contra

Celsum, Concilio Nicæno I. Generali Can. 13. S. Augustino, & in aliis bene multis legitur.

Duo significat, nempe gratiarum actionem, & bonam gratiam: uterque sensus, & græco vocabulo, & Sacramento nostro maxime accommodatus est.

I. Eucharistiæ Sacramentum recte dicitur *gratiarum actio*, tum quia in ejus institutione Christus gratias egit. 1. Cor. 11. v. 24. *Et gratias agens fregit & dixit: Accipite &c.* Tum quia ad gratias Deo pro universis ab eo acceptis beneficiis referendas, nihil hoc Sacramento ipsi acceptius, nihil opportunius. *Propterea*, inquit S. Chrysostomus Hom. 26. in caput 8. Ed. commel. p. 259. B. S. Matthæi, *reverenda ac salutaria illa mysteria, quæ in omni certe Ecclesiæ congregatione celebramus. Eucharistia (id est gratiarum actio) nuncupantur. Sunt enim beneficiorum recordatio plurimorum, caputque ipsum divinæ erga nos charitatis ostendunt, nosque faciunt debitas Deo gratias semper exolvere*

II. Apposite dicitur, *bona gratia*: tum quia digne accedentibus novam & uberiorem gratiam infundit; tum quia gratiarum omnium fontem, Christum continet; tum denique, quia ad vitam æternam promovet, de qua dicitur Rom. 6. v. 23. *Gratia Dei, vita æterna.*

Dicitur 3. a Græcis, *λειτουργία*, *Liturgia*; ab ea scilicet Officii Ecclesiastici parte, quæ Liturgia dicitur, in qua consecratur Eucharistia. Liturgia quippe generatim significat Officium publicum, sive sacrum, sive profanum: in usu autem Ecclesiastico, usurpatur tantum ad significandum quodcumque Officium publicum pietatis; quo sensu Rom. 15. v. 27. & 2. Corinth. 9. v. 12. ministerium quod erga pauperes exercetur, per λειτουργίαν exprimitur, sed proprie usurpatur ad significandum ministerium sacrum in rebus seu mysteriis divinis celebrandis; quo sensu Hebr. 10. v. 11. Sacerdotes veteris Testamenti dicuntur λειτουργεῖν, *ministrare*. Et c. 8. v. 2. Christus dicitur, λειτουργὸς τῶν ἁγίων, *minister sanctorum*. Hinc λειτουργίαι apud Veteres dictæ sunt descriptiones quædam ordinis servandi in Sacris celebrandis. Stricte vero ac maxime proprie vox λειτουργία significat eam Officii divini partem, in qua Sacramentum Eucharistiæ celebratur, unde Justinianus describens Liturgiam, duas ejus partes recenset, nempe recitationem sanctæ Cœnæ, & communionem. Apud Græcos idem significant *mystagogia*, *Synaxis*, *Telete*, *Anaphora*, *Prosphora*, *Oeconomia*, id est, secreta actio, unio, seu collectio, perfectio, elevatio, oblatio, administratio, de quibus nominibus lege Card. Bona, rerum Liturgicarum l. 1. c. 3.

Dicitur 4. ob eamdem causam, nempe actionem, per quam conficitur Eucharistia, a Latinis, *Missa*, *Sacrificium*, *Oblatio*, *Communio*, *Fractio panis*, *Collecta*, de quibus lege eumdem, eodem Lib. cap. eodem.

Cum vero in celebranda Missa plures essent actiones, ac plures ad Deum orationes funderentur, nec Cathecumenis ac pœnitentibus fas esset integræ sacrificii incruenti celebrationi interesse, sed post quasdam Orationes ante consecrationem solerent a Diaconis foras expelli, hinc ea pars Missæ, cui interesse illis permittebatur, dicta est Missa Cathecumenorum, Missa pœnitentium: sed de his fusius Theologi, ubi de sacrificio Missæ disserunt.

A materia, ex qua conficitur Eucharistia.

Dicitur 1. *panis* 1. Corinth. 10. v. 16. *Panis quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini est?* Joan. 6. v. 52. *Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita.* Et v. 48. *Ego sum panis vitæ.*

Di-

Dicitur 2. *panis cœlestis* a S. Augustino Epistola 120. ad Honoratum ; *panis mysticus* : L. 20.contra Faustum Manichæum c. 13. *panis Dominicus*, Tract. 39. in Joan. *panis Christi*, Tract. 6. in Jo: *panis animæ substantialis*, Serm. 185. de tempore, nunc 182. in Append. *panis quotidianus*. Epistola 130. alias 121. ad Probam ; *panis Angelorum*, ab Ecclesia in Officio corporis Christi ; *panis sanctus vitæ æternæ*, *calix salutis perpetuæ*, ab Ecclesia in Canone Missæ &c.

Varias hujusce appellationis rationes profert Lanfrancus L. de Sacramento Euchar. c.20. *Corpus*, inquit, *Christi vocatur panis, vel quia ex pane conficitur; seu quia contuentium oculis, cum caro sit, panis videtur ; sive, quod corporali & visibili panis similitudine quadam conjungitur. Nam sicut iste materialis panis discrete sumptus humanam carnem nutrit & sustentat; sic spiritale & invisibile corpus Christi animam digne sumentis alit & vegetat.* *Bibl. PP. T. 18. p. 775. G.*

Eadem de causa, nempe a materia, Eucharistia dicitur, *alimonia*, *convivium*, *cœna*, nempe ab analogia quam habet Eucharistia cum convivio corporali ac communi.

Dicitur 3. a Græcis τὰ δῶρα, τὰ ἅγια δῶρα, *dona*, *sancta dona*, vel quia Eucharistia solebat olim confici ex iis donis seu oblationibus panis, & vini, quas fideles ad sacram communionem, & in usum Eucharistiæ afferebant; vel quia cœtera dona Christi dignitate ac præstantia superat.

A re, quæ continetur in Eucharistia.

Dicitur *corpus Christi*, Matth. 26. *corpus Domini*, a Tertulliano L. de Oratione c. ultimo: *Sacramentum corporis, & sanguinis Christi*, a Theodoreto Dialogo 3. *celebratio corporis, & sanguinis Christi*, a S. Augustino L. de Doctrina Christiana c. 9.

Atque ex hac radice exurgit ineffabilis hujus Sacramenti dignitas, qua factum est, ut quemadmodum olim apud Judæos locus Templi secretior, & maxime venerabilis dictus fuit *Sancta Sanctorum*, ita Sacramentum Eucharistiæ, quod apud Christianos summam inter omnia mysteria venerationem meretur, dictum fuerit: *Sacramentum sacramentorum*, *Mysterium mysteriorum*, *perfectio perfectionum*, *Sanctum Domini*, atque etiam: *Sancta Sanctorum*, *Sacramentorum omnium consummatio*. Dyonisius Alexandrinus Epistola Can. 2. Cyprianus Tract. de lapsis; Hesichius L. 2. in Leviticum. Hinc & vulgo dicitur: *sanctum*, *augustissimum Sacramentum*; imo per antonomasiam simpliciter absolute *Sacramentum*, quasi nempe cœtera ejus comparatione ad Sacramenti dignitatem non accederent. Hinc interdum plurali numero dicitur, *mysteria*, quia infinita pene mysteria in se continet: qua de re legi potest S Ambrosius L. 4. de Sacramentis cap.3. & L. 5. c. 2. & 3. Quin & multa atque eximia epitheta accumulant SS. Patres; appellant enim, *sancta & impolluta mysteria*, *divina*, *admirabilia*, *vivifica*, *perfectiva*, *terrebilia arcana*, & *abscondita*. Hinc aliquando designatur Eucharistia per istas tantum voces, *norunt Fideles*, quia nempe solis Fidelibus absconditi hujus Sacramenti arcana veritas exponebatur, quam sub obscuris verbis involvebant divini Concionatores, cum ad plebem verba faciebant, ne forte ab impiis & infidelibus irrideretur.

A tempore institutionis.

Dicitur 1. *Cœna dominica*: tum quia a Christo vespere in cœna fuit primum instituta & celebrata Eucharistia; tum quia est commemoratio postremæ Cœnæ Domini; tum quia accedentes ad hoc Sacramentum, corpore & sanguine Domini reficiuntur. Hinc nonnullarum Ecclesiarum nata consuetudo, Eucharistiam sero post cœnam celebrandi; de qua lege S. Augustinum Epistola ad Januarium 54. alias 118. Prævaluit tamen antiquus Ecclesiæ usus, de illa ante omnem cibum & a jejuniis percipienda.

Novatores *Cœnæ* præsertim nomine abutuntur, ut propter 1. nonnisi pluribus simul discumbentibus & participantibus celebrari posse ac debere Eucharistiam. 2. eam non esse ad ægrotos deferendam. 3. a quibuslibet etiam non jejunis licite percipi posse. Inde nonnulli Catholici, ut Genebrardus in Liturgia Apostolica c. 8. Sanctesius Repetione 6. c. 1. Vasquez in 3. p. q. 75. art. 4. nomen illud rejiciendum putarunt; ne, inquit Vasquez, communia sint vocabula cum Hæreticis. Negant quoque hunc Apostoli locum 1. Cor. 11. v. 20. *Convenientibus vobis in unum, jam non est Dominicam Cœnam manducare*, quo testimonio præcipue gloriantur Hæretici, negant, inquam, de Eucharistia intelligi debere. Nonnulli etiam, ut Maldonatus in caput 26. S. Matth. negant *Cœnæ* nomen a veteribus SS. Patribus usurpatum ad designandam Eucharistiam.

Verum neutris assentiri possumus. Non primis quia etsi multis orthodoxis terminis abutantur Hæretici, non idcirco tamen illi ab usu Ecclesiastico removendi sunt: non postremis quia *Cœnæ* nomen usurpatum legimus ad Eucharistiam designandam, a Tertulliano L. de Spectaculis c. 13. S. Gregorio Nysseno Orat. 2. de Resurrectione Christi; S. Chrysostomo Hom. 24. in priorem ad Corinthios; S. Hieronymo in caput 11. 1. ad Corinth. S. Augustino, de Sermone Domini in monte L. 2. & Epistola 54. alias 118. S. Basilio, in Regulis brevioribus, Regula 310. Usum hunc Patribus familiarem fuisse agnoscit Catechismus Romanus parte 2. de Eucharistiæ Sacramento n. 5. *Vetustissimi Patres*, inquit, *auctoritatem Apostoli secuti, Cœnæ etiam nomine sacram Eucharistiam interdum vocarunt, quod in illo novissimæ Cœnæ salutari mysterio a Christo Domino sit instituta*.

Dicitur 2. *Pascha*: tum quia Christus tempore Paschatis Eucharistiam instituit; tum quia continet Christum, qui est Pascha nostrum. 1. Cor. 5. vers. 7.

Dicitur 3. *novi Testamenti Sacramentum*, per excellentiam; quæ appellatio desumpta est ex verbis Christi Lucæ 22. v. 20. & 1. Cor. 11. v. 25. quatenus scilicet Testamenti nomine intelligitur dispositio, qua Christus moriturus postrema sua voluntate bona sua hæredibus relinquit, suoque Testamento nobis suum in Eucharistia corpus legavit.

A loco institutionis.

Dicitur 1. *Mensa Domini*, 1. Cor. 10. v. 21. *non potestis mensæ Domini participes fieri, & mensæ dæmoniorum*. Sic autem nuncupatur, quia Christus mensæ recumbens cum Apostolis, Sacramentum hoc instituit.

Græci duplicem mensam habent in celebratione Eucharistiæ, unam quam appellant *prothesim seu*, propositionis, *in qua*, inquit Goarius in suis

uis ad Euchologium Græcorum seu Rituale notis, *sacra dona primo immolando proponuntur : & priusquam in altari consecranda deponantur, primam hic sanctificationem precibus Sacerdotis sacro ritu circa ea peracto, assumunt*. Alteram vocant: *Apothesim*, seu, *mensam depositionis*, in qua scilicet sacra dona deponuntur & consecrantur. Pag. 116. col. 1.

Dicitur 2 ob eamdem causam, *Sacramentum altaris*, a S. Augustino Epistola 185. alias 50. & aliis passim, quia nempe in altari consecratur, & offertur in sacrificium.

Immerito igitur Novatores citato Apostoli loco 1. Cor. 10. abutentes, contendunt, Apostolos non altari, sed mensa usos fuisse; per mensam enim altare intelligit Apostolus interprete Conc. Tr. Sess. 22. c. 1. Et certe id postulat ejus contextus: agit enim de immolatitiis; immolatio autem fieri solebat in altari. Præterea vocat eo loci Apostolus *mensam Domini*, sicut *mensam dæmoniorum*; at certum est idololatras altaribus usos fuisse.

Dicitur 3. ἀγάπη, *agapa*; idest, *dilectio*. Agapæ vero erant convivia fraterna, Ecclesiastici conventus, quorum finis erat vel generalis, ut per illa foveretur inter Christianos mutua dilectio, quod nomen ipsum ostendit; vel specialis, ut pauperes isto refrigerio juvarentur. Quia vero conjungebatur cum iis celebratio Eucharistiæ, ideo nomen *Agapæ* Eucharistiæ datum, præsertim cum illa summæ Dei in nos dilectionis eximium sit argumentum, & mutuæ atque fraternæ inter Christianos charitatis symbolum. Aliquando convivia illa Christianorum præcedebant ipsam Eucharistiæ celebrationem, ut colligitur ex S. Paulo 1. ad Cor. cap. 11. v. 20. ubi carpit abusum Corinthiorum: aliquando & frequentius sequebantur illam, cum lex esset universæ Ecclesiæ, ut Eucharistia ante omnem cibum a jejunis sumeretur: postea tandem propter varios abusus sublata sunt, & abrogata ejusmodi publica in Ecclesiis convivia, colligimus ex Can. 28. Concilii Laodiceni. T. 1. Conc. p. 1511.

A suscipientibus.

Dicitur 1. a Græcis σύναξις, *sinaxis*, id est, *collectio*, *congregatio*, *adunatio*. Tum quia simul convenire ac in unum congregari solebant Christiani, ut sacræ mensæ participes fierent. Ita colligimus ex S. Justino Apocal. 2. ex Tertull. L. de fuga in persecutione c. 14. ex Conc. Carthagin. II. Can. 3. cui concinit illud Apostoli 1. Cor. 11. 2. 20. *Convenientibus ergo vobis in unum jam non est Dominicam cœnam manducare*. Tum maxime quia per illam participationem Fideles cum Christo, ac inter se, tanquam ejusdem corporis membra, communi charitatis vinculo colligabantur: *Quoniam*, inquit Apostolus 1. Cor. 10. v. 17. *unus panis*, *unum corpus multi sumus omnes, qui de uno pane participamus*. Unde merito S. August. Tract. 26. in Joan. exclamat: *O Sacramentum pietatis! o signum veritatis! o vinculum charitatis!* T. 3. par. 2. p. 499. E.

Eamdem ob causam, a Latinis

Dicitur 2. *Collecta*, quia colligitur in unum populus, ut Sacrificio intersit. Veteres aliquando *collectæ* nomine pro quovis solemni conventu significando utebantur.

Dicitur 3. *Communio*, quod nomen a Veteribus usurpatur, tum pro jure societatis, commercii, atque consortii Fidelium in iisdem Ecclesiæ conventibus, precibus, & officiis sacris; tum maxime pro jure participandæ Eucharistiæ, quæ *communio appellatur*, inquit S. Joan. Damascenus L. 4. de

Tom. 1 p. 273. B. fide orthodoxa cap. 13. alias 14. *& revera est, quia per eam Christo communicamus, ejusque carnem ac divinitatem percipimus, quin etiam alii aliis communicamus ac copulamur. Nam quia ex uno pane participamus, omnes unum Christi corpus, & unus sanguis, aliique aliorum membra efficimur, dum unius corporis sumus.* Atque hinc factum, ut qui ab Eucharistiæ perceptione ob crimen prohibebantur, excommunicati dicerentur.

Triplex generatim in veteribus monumentis occurrit communionis species, Ecclesiasticæ scilicet, laicæ, & peregrinæ. Litigant Eruditi, quid his vocibus designare mens Veteribus fuerit, an sola cum Fidelibus societas atque commercium; an Eucharistiæ participatio: neque minor est dissentio, ut assignent rationem discriminis inter illas varias communionis species; in quo v. g. posita foret communio laica, ad quam Clerici in pœnam criminum remitti sæpius legimus, & in quo diversa foret a communione Ecclesiastica.

Generatim communio Ecclesiastica ea dicitur, quæ Clericis & Ecclesiæ ministris propria erat; sicut laica, quæ laicis; & peregrina, quæ viatoribus ac peregrinis Clericis, non habentibus Episcopi sui Litteras commendatitias.

Missa vero eorum opinione qui asserunt, communionem laicam ab Ecclesiastica in eo distinctam fuisse, quod Clerici utramque sumerent speciem Eucharisticam, aut secum domum asportarent, Laici vero nonnisi unam vel sumerent, vel secum deferrent; adeoque Clericos ad communionem laicam dejectos ac damnatos, in eo maxime punitos fuisse, quod unam tantum cum Laicis speciem sumerent: missa, inquam, hac opinione, quæ nullum habet in antiquitate fundamentum, tum quod, quibus temporibus leguntur Clerici ad communionem laicam redacti, utraque specie omnibus Fidelibus laicis porrigebatur; tum quod non legimus communionem sub unica specie punitionis ac vindictæ loco impositam umquam fuisse.

Probabilior longe est opinio Illustrissimi Albaspinæi L. 1. Observationum c. 4. Clericos nimirum lapsos communione laica puniri, nihil esse aliud quam eos clericali munere quo fungebantur, & iis officiis, quæ muneris erant, abdicatos, omnique honoris & ministerii gradu dejectos, ad Laicorum statum atque conditionem dejici ac devolvi; adeoque eos non amplius ut Clericos, sed ut mere Laicos sacris conventibus, precibus interfuisse, ac Eucharistiæ participes factos esse, ea ipsa ratione qua solebant Laici. De illa Clericorum ad communionem laicam dejectione loquitur S. Cyprianus Epistolis 52. & 98. Si quæras vero, quid foret discriminis inter modum quo Clerici, & quo Laici ad sacram mensam admittebantur, respondeo discrimen fuisse maxime quoad locum & ornatum. Clerici enim intra cancellos & septa altaris, mensæ sacræ fiebant participes, ut colligimus ex Concilio Tolletano IV. cap 8. & Orario indulti debebant Sacramentum Corporis Christi percipere. Ita statuit Concilium Bracarense IV. c. 4. Lege Goarium in Notis ad Missam S. Chrysostomi, ubi discrimen illud affert & exponit.

Dicitur 4. *Sacramentum Fidelium*: tum quia solis Fidelibus dispensatur, tum quia diligenter cavebant Veteres, ne dum Sacramenti hujus fidem exponebant, alii, quam Fideles, adessent. Ita sanctus August. Epistola 140. alias 120. c. 24. & Epistola 130. alias 121. c. 11.

Dicitur 5. *fractio panis*, tum quia Christum cum Eucharistiam instituit, panem fregit, ac Discipulis distribuit; tum quia Apostoli Act. 2. v. 42. dicuntur perseverasse in *communicatione fractioni panis*; tum denique, quia frangere panem idem est ac distribuere: frangi enim prius ac dividi solebat eadem

dem hostia seu panis consecratus, ut multis distribueretur. Dicitur autem panis frangi potius quam scindi: quia Hebræi placentulis utebantur, quæ frangebantur potius quam cultro scindebantur. Fiebat autem ea panis fractio, primum quidem a Præsbyteris, deinde vero a Fidelibus, quibus Eucharistia inter manus aliquando data est, ut eam vel in ipso cœtu, vel etiam in privatis domibus distribuerent inter se: atque propter hanc fractionem & specierum divisionem factum est, ut corpus Christi, quod totum & integrum est sub qualibet parte, nonnunquam a SS. Patribus appelletur *pars*. Hoc sensu loqui videtur S. Augustinus Serm. 131. alias 2. de verbis Apostoli.

Denique ab effectibus.

Dicitur 1. *Gratia*, *Sacramentum gratiæ*, *gratia salutaris*, a Cypriano Tract. de lapsis; Cyrillo Jerosolymitano Catechesi IV. mystagogica, Augustino Tractatu 27. in Joannem. Tum quia abundantissimam gratiam confert Eucharistia; tum quia Christum fontem totius gratiæ continet; tum quia procedit ex affectu perfectissimæ charitatis Christi in nos.

Dicitur 2. *Eucharistia*, *communio*, *pax*, *charitas &c.*

Dicitur 3. *Viaticum*. Veteres non raro Sacramenta vocant *viatica*, quasi dicas, viæ subsidia: namque hæc vita, stylo Scripturæ, via quædam est. Ita Baptismum *viaticum* appellat S. Basilius Hom. in sanctum Baptisma, & S. Gregor. Nazianz. in Oratione ejusdem argumenti. Ita quoque in veteribus Canonibus absolutio sacramentalis quæ moribundis dabatur, *viaticum* appellatur. Sed nomen istud Eucharistiæ, inter cætera, maxime accommodatum est, eique datum a Patribus Nicænis an. 325. Can. 13. & Concilio Carthaginensi IV. an. 398. Can. 77. & 78. Rationem reddit S. Th. 3. p. q. 73. art. 4. *Quia*, inquit, *hoc Sacramentum præfigurativum est fruitionis Dei, quæ erit in patria: & secundum hoc dicitur viaticum, quia hic præbet nobis viam illuc perveniendi.*

T. 2. Conc. p. 35 C. Ibidem. p. 1206. B.

Dicitur denique, *Metalepsis*, a S. Justino, Apolog. 2. a S. Damasceno L. 4. de fide c. 14. sive intelligatur per hoc verbum, cum S. Thoma: *assumptio*: & hoc sensu significat nos assumi per Eucharistiam ad unionem cum Christo: sive intelligatur *participatio*, ut vertit doctissimus Billius ad citatum S. Damasceni textum; & hoc sensu significat nos fieri divinitatis participes: sive intelligatur *transmutatio*, & congruit etiam Eucharistiæ, tum ob transmutationem seu transubstantiationem panis & vini in corpus & sanguinem Christi; tum ob eorum, qui eam recipiunt, in Christum spiritualem transformationem.

ARTICULUS SECUNDUS.

De variis Eucharistiæ figuris.

IMmerito Lutherus L. de abroganda Missa, irridet diligentiam, ac pietatem Angelici Doctoris, aliorumque Theologorum, in enumerandis & exponendis variis figuris, quibus in veteri Lege adumbrata fuit Eucharistia; atque virulentissimis scommatibus insanit in Officium corporis Christi a S. illo Doctore tam pie, ac erudite elaboratum, & ab Urbano IV. an. 1261. approbatum, quod præsertim in eo plures enumeret Eucharistiæ figuras. Namque

I. To-

I. Totum vetus Testamentum figura fuit novi : *Omnia enim illis in figura contingebant*, inquit S. Paulus 1. Corinth. 10. v. 11.

Tom. 14 Conc. pag. 853. B C. II. In novo Testamento, Eucharistiæ tanquam veritati nonnulla accommodantur, quæ præcesserant in veteri, tanquam figuræ & umbræ. Sic 1. ad Cor. 5. v. 7. Christus appellatur *Pascha nostrum*. Et c. 10. v. 1. dicitur : *Patres nostri omnes sub nube fuerunt* ∴. *omnes eamdem escam spiritualem manducaverunt*.

III. Conc. Trid. sess. 22. c. 1. sub finem, loquens de sacrificio Eucharistiæ, ait *illud per varias sacrificiorum naturæ, & Legis tempore similitudines figuratum fuisse, utpote cum bona omnia per illa significata, velut illorum omnium consummatio atque perfectio complectatur*.

IV. Quæ præstantissima sunt, & ad credendum difficilia, variis figuris adumbrari prius debuere, ut ad eorum fidem paulatim homines præpararentur, ac disponerentur, ut veritati facilius ac promptius acquiescerent.

V. Denique ex figuris Eucharistiæ non leve ducitur argumentum pro præsentia reali corporis Christi : siquidem, ut apte S. Hieronymus in caput 1. ad Titum, *tantum interest inter panes propositionis & corpus Christi, quantum inter umbram & corpus, inter imaginem & veritatem ; inter exemplaria futurorum, & ea ipsa quæ per exemplaria figurabantur*. Tom. 4. p. 1 p. 418.

Quæres igitur 1. quænam fuerint in veteri Lege figuræ Eucharistiæ.

Resp. omnes illas figuras in quatuor classes merito distribui a S. Thoma hic q. 73. art. 6. in corpore.

Ratio est, quia cum tria sint quæ considerari possunt in Sacramento Eucharistiæ, nempe 1. id quod est Sacramentum tantum, panis scilicet & vinum, sive illorum species. 2. id quod est res Sacramenti & Sacramentum simul, scilicet verum Christi corpus sub speciebus contentum. 3. id quod est res tantum, sive effectus hujus Sacramenti ; atque hæc tria duobus modis spectari possint, vel singula seorsim ac distributive, vel omnia simul & collective, hinc fit ut omnes figuræ Eucharistiæ revocentur ad quatuor capita, earum scilicet quæ petuntur ex parte panis & vini ; earum quæ petuntur ex corpore & sanguine Christi ; earum quæ petuntur ex effectu Eucharistiæ ; & earum quæ petuntur ex istis omnibus simul spectatis.

Quæres 2. quænam fuerint figuræ Eucharistiæ ex parte panis & vini.

Resp. I. figuratam fuisse Eucharistiam per oblationem Melchisedech, qui Gen. 14. v. 18. legitur obtulisse panem & vinum, cum esset Sacerdos Dei altissimi. Ita docent SS. Patres Chrysostomus Hom. 25. in Gen. Ambrosius. L. 4. de Sacramentis c. 3. Hieronymus in caput 26. S. Matthæi.

II. Per panes propositionis, qui solum ab hominibus mundis & sanctificatis comedi poterant, ut legimus L. 1. Reg. c. 21. Ita S. Hieronymus in c. 1. Epistolæ ad Titum, & S. Cyrillus Jerosolymitanus Catechesi 4.

III. Per panes primitiarum, de quibus Levitici 23. v. 10. ad quæ alludens S. Irenæus Lib. 4. c. 17. alias 32. Eucharistiam appellat panem primitiarum in novo Testamento. P. 249. n. 5.

IV. Per panem subcinericium, quem Elias L. 3. Regum c. 19. v. 8. manducavit, & in cujus fortitudine ambulavit per 40. dies usque ad montem Dei Horeb. Christus quippe est panis vivus e cœlo delapsus, sub cinere nostræ mortalitatis afflictionis igne coctus, in cujus fortitudine ad Dei montem, idest cœlestem patriam pervenimus.

Quæres 3. quænam fuerint figuræ Eucharistiæ ex parte corporis & sanguinis Christi.

Resp. I.

Resp. 1. quantum ad ipsum corpus, figuratam fuisse Eucharistiam per omnia sacrificia veteris Legis, sed præsertim per sacrificium *expiationis*, quod in Lege mosaica erat omnium maxime solemne, in quo immolabantur duo arietes in holocaustum, vitulus pro peccato Sacerdotis, & hircus pro peccato populi, ut constat ex c. 16. Levitici. Ita Tertullianus Lib. 1. contra Judæos c. 9. S. Augustinus L. 17. de Civitate Dei cap. 20. S. Leo Serm. 8. de Passione Domini. 2. quantum ad ipsum Christi sanguinem, figurata fuit Eucharistia per *sanguinem Testamenti*, de quo agitur Exodi 24. unde in instituenda Eucharistia Christus iisdem ferme verbis usus est, quibus Moyses in dedicatione veteris Testamenti, & suam Legem tunc proposuit, sicut & proposuerat Moyses. Ita Tertullianus L. 4. contra Marcionem cap. 40.

Neque est quod dicant Novatores, figuras illa impletas fuisse in Passione Christi. Namque sicut unum & idem mysterium pluribus figuris potest adumbrari, ita quoque nihil vetat unam & eadem figuram ad plura mysteria secundum diversas considerationes referri. Adde quod omnes testamenti conditiones conspirant in cœnam, nullæ in crucem. 1. enim qui testatur, vivere debet usque ad obsignatum testamentum. 2. sui juris esse debet. 3. aliqua promittit & relinquit, ac nominatim personas exprimere solet. 4. testes adhibet, ac distincte testamentum se condere affirmat; quæ omnia egregie conveniunt Christo Eucharistiam instituenti, non in cruce patienti.

Quæres 4. quænam fuerint figuræ Eucharistiæ, ex parte effectus.

Resp. figuratam fuisse 1. per lignum vitæ, quod plantaverat Deus in paradiso, quasi pharmacum immortalitatis. 2. per manna quod datum est Hebræis in deserto; hancque figuram diserte afferunt post Apostolum 1. Cor. 10. SS. Patres: inter alios, S. Chrysostomus in c. 6. S. Joannis, & S. Ambrosius L. 3. de Sacramentis c. 1. Et sane tanta est similitudo inter manna & Eucharistiam, ut res ipsa clamet illud hujus typum ac figuram fuisse, ut intelligere quisquis poterit, si attendat ad originem mannæ, ejusque suavitatem &c.

Quæres denique, quænam fuerint figuræ Eucharistiæ, quantum ad hæc omnia simul spectata, nempe panem, vinum, & corpus, ac sanguinem Christi, ac effectum sanctificantis gratiæ.

Resp. figuratam fuisse per agnum paschalem. Ita docent SS. Patres, S. Hieronymus in c. 26. S. Matth. S. Chrysostomus Hom. de perditione Judæ, S. Augustinus L. 2 contra Litteras Petiliani c. 37. S. Leo Serm. 7. de Passione Domini, ubi observat, ideo post manducatum agnum paschalem institutam fuisse Eucharistiam, ut significaretur antiquam observationem novo Sacramento fuisse adimpletam atque sublatam.

Porro cum in ritu agni paschalis tria sint præcipue observanda. 1. ipsemet agnus. 2. sanguis ejus quo liniebantur superliminaria postium. 3. panis azymus cum quo manducari deberet, his tribus apte designantur tria illa de quibus agitur, & quæ potissimum elucent in Sacramento altaris. Namque 1. agnus ille significabat Christum, non tantum ut hostiam, sed etiam ut cibum, quia necesse erat agnum illum non tantum immolari, sed etiam manducari. 2. ille agni sanguis denotabat effectum redemptionis Christi applicatæ nobis per istud Sacramentum, quo scilicet a devastante Angelo, & durissima servitute peccati, sicut olim Hebræi a jugo servitutis Ægyptiacæ, liberamur. 3. denique, panis azymus optime repræsentat materiam nostri Sacramenti: atque eam ob causam S. Thomas hic articulo sexto, docet agnum paschalem omnium præstantissimam fuisse Eucharistiæ figuram.

AR-

ARTICULUS TERTIUS.

Definitio Sacramenti Eucharistiæ.

EUcharistia recte definitur: Sacramentum novæ Legis a Christo Domino institutum, ad cœlestem animarum nostrarum alimoniam, in quo corpus, & sanguis ejus vere, realiter ac substantialiter continentur.

Dicitur 1. Sacramentum, idest signum aliquod exterius, sensibile: signum autem illud sunt ipsæ species panis & vini, sub quibus præsens latitat Christus. Tria autem potissimum significat Eucharistiæ Sacramentum. 1. passionem Christi præteritam, dicentem ipsomet Christo Lucæ 22. v. 19. *Hoc facite in meam commemorationem*. Et Apostolus 1. Cor. 11. *Quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat*. 2. divinam & cœlestem gratiam: *Qui manducat ex hoc pane vivet in æternum* ... Et: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Joan. 6. 3. futuram in Cœlis gloriam nusquam finiendam: *Vivet in æternum*. Deinde nostri officii nos admonet, grati scilicet & memoris animi erga Christum pro tanto ac ineffabili beneficio, & unionis ac charitatis servandæ cum fratribus. Unum enim corpus sumus, & de uno pane participamus.

Dicitur 2. Sacramentum novæ Legis a Christo Domino institutum; quod Eucharistiæ commune est cum aliis Sacramentis.

Dicitur 3. ad cœlestem animarum nostrarum alimoniam, in qua positus est hujus Sacramenti effectus.

Dicitur 4. in quo corpus & sanguis Christi vere, realiter, ac substantialiter continentur. Quibus verbis essentialis differentia Eucharistiæ ab aliis Sacramentis exprimitur. Hæc autem verba, vere, realiter, substantialiter, distincte usurpavit Conc. Trid. sess. 13. c. 1. nec hic synonima sunt, sed totidem perversis Novatorum nostrorum interpretationibus refellendis ac præcavendis aptissime opponuntur. Particula *vere*, excludit præsentiam tantum per figuram & imaginem; particula *realiter* præsentiam tantum per fidem; particula *substantialiter*, præsentiam tantum per virtutem a Christo diffusam. Ex quibus facile est colligere, Sacramentum Eucharistiæ his potissimum duobus capitibus a cœteris differre. 1. quia ipsum Christum substantialiter præsentem continet. 2. quia illa Sacramenta usu perficiuntur, & in actione fluente consistunt, Eucharistia vero in re fixa & permanente.

QUÆSTIO SECUNDA.

De veritate & existentia Sacramenti Eucharistiæ; seu de vera, reali, & substantiali præsentia corporis Christi in Eucharistia.

QUæstionem hanc in septem Articulos distribuemus.

Primus aget de Hæreticis a quibus impugnata fuit & negata præsentia realis Christi in Eucharistia.

Secundus an probari possit hæc realis præsentia ex verbis promissionis, Jo. 6.

Tertius, an probari possit ex verbis institutionis, Matth. 26. Marci 14. & Lucæ 22.

Quar-

Quartus an probari possit ex antiqua, constanti & universali SS. Patrum & Ecclesiæ totius Traditione.

Quintus, an probari possit impossibilis realis præsentia, ex ratione humana, sensuumque judicio.

Sextus, an facta sit in fide insensibilis mutatio circa præsentiam realem nono Ecclesiæ sæculo, ut fabulantur Novatores Albertinus, Claudius &c.

Septimus, de Paschasio, Rabano, Ratramno, Joanne Scoto.

ARTICULUS PRIMUS.

De Hæreticis, a quibus impugnata & negata fuit præsentia realis Christi in Eucharistia.

INter illos Hæreticos alii indirecte & ex consequenti tantum, alii directe & aperta fronte realem in Eucharistia præsentiam impugnarunt. Inter primos recensendi sunt ii omnes, qui negarunt veritatem carnis Christi. Tales fuere Simoniani, Menandriani, Manichæi &c. Illos indigitat S. Ignatius in sua ad Smyrnenses Epistola, *ab Eucharistia*, inquit, *& Oratione abstinent, eo quod non confiteantur, Eucharistiam carnem esse Salvatoris nostri Jesu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est, quam Pater benignitate sua suscitavit.*

Sociniani, Manichæi, aliique veritatis carnis Christi hostes.

Iis accensendi sunt nonnulli Manichæi, qui ex Bulgaria in Gallias decimo sæculo labente irrepserant; quippe ducibus Lisojo & Heriberto, duobus Clericis Aurelianensibus, dixerunt, *non esse Sacramentum corporis & sanguinis Christi in consecratione Sacerdotis*. Ita referunt Acta Concilii Aurelianensis anni 1017. a quo damnati illi & proscripti fuere. Illos autem Hæreticos e secta Manichæorum fuisse, non vero, ut nonnullis recentioribus placet, Berengarii discipulos, colligi certo potest ex aliis eorumdem placitis quæ ibidem referuntur, & Manichæismum aperte redolent, qualia sunt ista: *Christum de Virgine Maria natum non fuisse, neque pro hominibus passum, nec vere in sepulchro positum, nec a mortuis surrexisse*. Hi sunt in Galliis nostris Calvinistarum antecessores: tales profecto parentes eis non invidemus.

Ed. Cotel. p. 874. C. Concil. Aurelian an. 1017. *Tom. 9. Conc. p. 893. E.* *Ibid.*

Neque persuadere cuiquam cordato viro poterit unquam Banagius Evangelii Pseudo administer, in Opere quod scripsit contra Historiam Variationum ab Illustrissimo Meldensium Episcopo adornatam, T. 1. pag. 107. Concilium illud Aurelianense multa & falsa, & plane contradictoria illis Sectariis imposuisse. Quibus enim habenda potius fides, quam & iis qui ex professo Sectariorum dogmata expendunt, ac damnant; & ipsismet Sectariis, qui errores suos aperte declarant ac profitentur?

Lapsus Banagii.

Anno 1025. in Synodo Atrebatensi, præside Gerardo Camæracensi simul & Atrebatensi Episcopo, damnati sunt Sectarii Gundulfianj a Gundulfo Italo sic dicti. Respuebant illi Baptismum & Sacramentum altaris. Extant hujus Synodi Acta Tomo 3. Spicilegii.

Gondulfiani.

Inter illos vero qui directe fidem præsentiæ realis aggressi sunt,

Primus occurrit Joannes Scotus Herigena, qui obiisse creditur an. 884. Scripsit ille Librum de Eucharistia, qui amplius non extat; in eo docuit, referente Hincmaro L. de Prædest. c. 31. *Sacramenta altaris non esse verum corpus & verum sanguinem Domini, sed tantummo memoriam veri corporis & sanguinis; seu*, ut ait Ascelinus Monachus in sua ad Berengarium Epistola,

Joan. Scotus Herigena dictus, idest Hibernus Hibernia enim patrio nomine dicitur Erin seu Ert.

Sacra-

Sacramenta specie tantum geri, non reiveritate. Adversus hunc Librum Adrevaldus Floriacensis Ordinis Benedictini Monachus, veterum Patrum sententias collegit. Extat ea collectio Tom. 12. Specilegii pag. 30.

Joannes Cellotius Societatis Jesu, in Opusculis quæ excudi curavit in Appendice Historiæ Gotteschalchi, in notis ad Opusculum octavum sectione 4. fatetur quidem erraſſe Scotum illum circa Eucharistiam, sed ait, incertum plane esse quodnam fuerit erroris illius caput. Pluribus in Conciliis damnatus fuit Liber Joannis Scoti: in Vercellensi an. 1050, teste Lantfranco, Lib. de corpore & sanguine Domini cap. 4. in Parisiensi circam idem tempus, teste Durando Troarnensi Abbate, Lib. de corpore & sanguine Domini; in Romano an. 1059. ubi propria manu Beregarius flammis ultricibus Librum comburere coactus est quem impensius laudaverat.

Berengarius. Sæculo undecimo Berengarius Turonensis, & Ecclesiæ Andegavensis Archidiaconus, haustum ex Libro Joannis Scoti venenum sparsit apertius, ac latius diffudit, unde tanquam primus Sacramentariorum parens vulgo traducitur. Multa de ejus moribus, ingenio, vitæ instituto, pœnitentia, narrant auctores coætanei, quorum Opera extant Tom. 18. Bibliotheca Patrum Edit. Lugd. a quibus recensendis hic abstinebimus, ne plus quam par sit, excrescat hic Tractatus. Observo tantum, in eo fuisse Berengarii errem, quod diceret, Eucharistiam non esse verum ac substantiale corpus Christi; sed ejus dumtaxat figuram & imaginem. Ita colligimus ex tertia fidei formula, cui in Synodo Romana an. 1079. subscripsit ipse Berengarius, ex Deoduino Leodinensi Episcopo in Epistola ad Henricum I. Galliarum Regem; Durando Troarnensi, Lib. de corpore & sanguine Domini, & aliis; unde non tantum transubstantiationem negavit Berengarius, sed & præsentiam realem. Nonnulli quidem subtiliores ejus discipuli, referente Guitmundo L. 1. admissa præsentia reali, transubstantiationem negarunt tantum, asserentes, Christum latenter in pane contineri, & in eo *impanari*. Idem refert Algerus in prologo Librorum de Sacramento corporis & sanguinis Domini.

Bibl. PP. To. 13. p. 441. H.

Damnatio Berengarii. Damnatus fuit Berengarius multis in Conciliis: in Romano, an. 1050. vel 1053. Brionensi ejusdem anni; Vercellensi, Parisiensi, Turonensi an. 1055. Romano 1059. Rothomagensi an. 1073. Pictaviensi an. 1075. duplici Romano sub Gregorio VII. an. 1078. & 1079. ubi subscripsit Formulæ fidei quæ ab his verbis incipit, *Ego Berengarius &c.*

Ejurata hæresi ac pœnitentia acta, in pace Ecclesiæ quievit Berengasius anno Domini 1088. Philippi primi Francorum Regis an. 28. Urbani Papæ an. 4. Ita colligitur ex codice manuscripto Ecclesiæ sancti Martini Turonensis.

Impugnatores Berengarii. Adversus illum adhuc viventem stylum exacuere Adelmannus, ejus olim sub Fulberto condiscipulus. Brixiensis postea Episcopus; Hugo Episcopus Lingonensis; Lantfrancus Prior Cœnobii Beccensis, deinde Cadomensis Abbas, & Cantuariensis demum Archiepiscopus: Durandus Abbas Troarnensis in Neustria: Guitmundus, ex Monacho Abbatiæ Crucis sanctis Leufredi in Normannia, Aversanus in Italia Episcopus; Deoduinus Leodiensis Episcopus. Illorum omnium lucubrationes habes Tom. 18. Biblioth. Patrum Edit. Lugd. Post illos, & annis circiter 40. ab obitu Berengarii, in eamdem hæresim scripsit Algerus, ex Leodiensis Ecclesiæ Scholastico, monachus Cluniacensis Ordinis Benedictini. Extat ejus opus Tom. 22. ejusdem Bibliothecæ. Quidam quoque anonymus, quem publici juris fecit Pater Chifletius Societatis Jesu, scripsit de multiplici

damna-

damnatione Berengarii. Extat ejus Opus Tom. 18. citatæ Bibliothecæ.

Sæculo undecimo & duodecimo Petrus de Bruis, a quo dicti sunt Petrobruisiani, & Henricus ejus discipulus, a quo dicti Henriciani, negarunt non tantum veritatem corporis & sanguinis Christi in Sacramento Eucharistiæ, sed & Sacramentum istud nihil esse, nec Deo offerri debere contenderunt. Ita testatur auctor coætaneus Petrus Cluniacensis, in Epistola ad Archiepiscopum Ebrodunensem, aliosque Præsules. Petrobrusiani.

In eumdem errorem lapsi sunt Albigenses & Tolosani, a locis in quibus hæreseos virus disseminabant ita nuncupati. Illos autem e secta Manichæorum fuisse, non obscure colligitur ex Concilio Aurelianensi jam citato an. 1017. Illorum Historiam compendio redactam lege apud Illustrissimum Meldensem Episcopum Tom. 2. Historiæ variationum &c. a pag. 161. ad pag. 212. Albigenses.

Ibidem ostendit Illustrissimus Auctor, Valdenses præsentiam realem corporis Christi in Eucharistia admisisse; ac in eo potissimum illos peccasse, quod affirmarent non posse a malo Sacerdote consecrari corpus Christi. posse vero a Laico, si vir probus fuerit.

Anno 1525. aut 1524. Carlostadius Archidiaconus Vvitembergensis, Librum edidit contra Ecclesiæ fidem de præsentia reali Christi in Eucharistia, quo in capite a suo præceptore Luthero recessit: is enim in Epistola ad Argentinenses, fatetur quidem se diu multumque animo volvisse, qua via posset fidem hanc convellere; atque se plurimum ei debiturum pollicetur, qui viam hanc aperiret; nihilominus tamen perspicuitate verborum Christi se superatum ingenue agnoscit, ac compulsum fateri, vere & realiter corpus Christi præsens esse in Eucharistia, quamquam simul cum panis & vini substantia, in quo specialis ejus error versabatur. Carlostadius. Lutherus.

Eodem anno Zuinglius Librum scripsit contra præsentiam realem, ubi contendit, Eucharistiam meram & nudam esse corporis Christi figuram & imaginem: non dissimulat se per plures annos ita credidisse, licet ignoraret, ut ait in Epistola ad Pomeranum, *ista verba: Hoc est corpus meum, exponi debere per ista: Hoc significat corpus meum*, quam explicationem, sed figuræ clavim didicit tantum ex Epistola Batavi cujusdam nomine Hunnii, sibi communicata per Joannem Rhodium & Gregorium Saganum. Quin Libro de subsidio Eucharistiæ, scribit *se biduo disputasse in Senatu Tigurino contra Missam & Eucharistiam, nec tamen fidem facere potuisse*, (*resistente sibi scriba quodam*) est, *accipi pro*, significat: *sed tandem nocte sequenti dormienti sibi adstitisse nescio quem*, (*ater*, inquit, *an albus fuerit, nihil memini*) *qui moneret, eum locum Exodi 12. arriperet: Est enim Phase, idest, transitus Domini; ubi verbum, Est, accipitur pro, significat*. En quo modo ad ineptas fabulas & aberrationes mentis confugit Zuinglius, ut his Christi verbis: *Hoc est corpus meum*, figuratum sensum affingat. Zuinglio comes accessit Oecolampadius. Zuinglius. *T. 2. tertet. p. 29.* Oecolamdadius.

Anno 1530. Bucerus Romanæ fidei apostata, Zuinglii doctrinam amplexus est, quam tamen in multis temperavit, ne Lutheranos offenderet, cum quibus societatem inire cupiebat. Bucerus.

Calvinus, mirus, si quis unquam fuit, fallendi artifex, verbis in speciem ita catholicis de Eucharistia aliquando loquitur, ut totus a Zuinglio recedere videatur, & agnoscere, Eucharistiam non nudam & vacuam esse corporis Christi figuram, sed virtute ac efficacia plenam; imo ipsam corporis Christi substantiam realiter una cum symbolis nobis in ea porrigi, interdum

asse-

asserit. Sed fallit dolosus ille, reipsa etenim non aliam quam figuratam præsentiam, per fidem nimirum, vel virtutem a Christo diffusam agnoscit. Quapropter, ut jam monuimus, Conc. Trid. ad omnem præcavendam & elidendam fraudem & astutiam, docet Christum *vere*, *realiter*, *ac substantialiter* in Eucharistia præsentem esse: *vere*, non per figuram; *realiter*, non tantum objective per fidem; *substantialiter*, non tantum per virtutem a Christo diffusam.

Sociniani. Sociniani a Calvinistis in nonnullis dissident circa præsens argumentum. Etsi enim in eo consentiant omnes, corpus Christi vere, realiter ac substantialiter præsens non esse in Eucharistia, dissentiunt tamen 1. quod Sociniani negant Eucharistiam esse verum ac proprie dictum Sacramentum. 2. finem ejus esse, ut in memoriam revocetur mors Christi. 3. huic ritui aliquam annexam esse gratiæ promissionem; sed contendunt illi Eucharistiam purum esse, sterile ac vacuum signum, cujus effectus spiritualis, quis sit, soli fidei sit adscribendum. *Eucharistia*, inquit VVolKelius L. 4. de vera Religione cap. 22. *Sacramentum non est, quia nec ullam nobis Dei gratiam donat; nec obsignat, sed jam donatæ obligationem adumbrat; & ideo instituta est ut ista Dei benignitas solemni commemoratione ac gratiarum actione commemoretur*. Idem docuerat Socinus Tractatu *De usu & fine Cœnæ Domini*. Tom. 1. pag. 753. & in Epistola ad Petrum Statorium, ibid. pag. 433. His præmissis, ad probationem catholici dogmatis accedendum est.

ARTICULUS SECUNDUS.

An vera, realis & substantialis præsentia corporis Christi in Eucharistia probari possit ex verbis, promittitur Joan. 6. capite.

Prænotanda.

COmmunis est Novatorum opinio, Joan. 6. cap. non de Eucharistia, aut manducatione orali ac reali corporis Christi, sed vel de Incarnatione tantum; vel de spirituali dumtaxat carnis Christi per fidem manducatione sermonem esse. Nihilominus tamen iidem Novatores ex eodem c. 6. S. Joannis urgent testimonium istud: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis; & biberitis ejus sanguinem &c.* ut impugnent Catholicorum communionem sub unica specie, ac probent utramque speciem necessariam esse jure divino. Videant illi qua ratione hæc conciliari possint.

Ut vero istud Novatorum argumentum nonnulli ex nostris declinarent ac eluderent, contenderunt citatum c. 6. S. Joan. de spirituali dumtaxat, non de sacramentali perceptione Eucharistiæ exponendum esse. De qua opinione in utramque partem disputatum esse in Concilio Trident. narrat Pallavicinus

T. 3. p. 63. & seq. L. 17. Historiæ hujus Concilii c. 11. aliis contendentibus, necesse esse ut Concilium definiret, citato in capite oralem & sacramentalem intelligendam esse carnis Christi manducationem; aliis econtra propugnantibus, talem definitionem contrariam fore multorum SS. Patrum Doctorum Catholicorum expositioni, utpote quæ excluderet manducationem spiritualem: quibus ex utraque parte auditis ac perpensis, Concilium rem indecisam reliquit, generatim tantum affirmando, quacumque supposita interpretatione, non posse colligi communionem sub utraque specie jure divino necessariam esse, quod unum tunc temporis demonstrandum habebat adversus Nova-

vato-

vatores. Unde ne neutri parti præjudicium inferret, proponente, ac urgente Granatensi Episcopo, ista verba, sine quibus paratum primo fuerat Decretum *utcumque juxta varias SS. Patrum & Doctorum interpretationes intelligatur*, (nempe c. 6. S. Joannis) addita sunt in c. 1. Sess. 21. quibus verbis videtur Concilium utramque explicationem admittere, nullam rejicere. Hinc Suarez in 3. par. q. 75. art. 1. sect. 2. Estius in 4. dist. 10. par. 1. & alii nonnulli censent non ita certum atque efficax pro reali præsentia colligi posse argumentum ex verbis promissionis Joan. 6. quam ex verbis institutionis, ob varias scilicet SS. Patrum, ac Doctorum interpretationes.

Neque vero est, quod Novatores, Albertinus imprimis L. 1. de Sacramento Eucharistiæ c. 30. nostrorum Theologorum patrocinio hac in parte glorientur, suorumque invidiam inde elevent. 1. Quia nostri bono & simplici animo, sine pertinacia, ut Hussitis, ac Lutheranis pro communione sub utraque specie tam acriter pugnantibus ex c. 6. S. Joannis, resisterent, citatum caput de spirituali dumtaxat carnis Christi manducatione interpretati sunt; Novatores autem animo pertinaci & in Ecclesiam rebelli. 2. Quia Ecclesiæ fides non ex paucorum hominum opinione æstimanda est, sed ex antiquorum constanti Traditione, ac Conciliorum placitis: quin & inter recentiores Catholicos, multo plures stant pro nostra interpretatione, quam pro opposita, quam acrius perstringunt. Audiatur inter alios Maldonatus Commentario in caput 6. S. Joan. n. 53. *Scio*, inquit, *Catholicos, scio doctos, religiosos, ac probos viros esse: sed minime profecto utilem atque fidelem in hac re operam Ecclesiæ navaverunt, quod contra Scripturæ sensum, contra Patrum omnium interpretationem, contra tacitum, imo minime tacitum, sed satis superque explicatum consensum Ecclesiæ, dixerint atque contenderint, hoc loco de Sacramento non agi. Quod, ut benignissime dicam, est temerarium; gravioribusque condemnarem verbis, nisi compertum haberem, homines bene Catholicos errore magis animi, quam vitio in Hæreticorum sententiam impegisse*. Ita Maldonatus. *Edit. Mussi p. 1596. To. 2. p. 713 E. F.*

Observa quod cum Orthodoxi contendunt, Joan. 6. c. mentionem fieri de sacramentali carnis Christi manducatione, mens illorum non sit, toto illo capite de Eucharistia sermonem esse; norunt quippe, ibidem Evangelistam loqui de miraculis panum, de fide, de Incarnatione &c. hoc unum volunt, nempe ab istis verbis versu 52. *Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita:* Christum loqui de Eucharistia & sacramentali ejus manducatione; quamquam non excludant manducationem spiritualem per fidem. Itaque sit

CONCLUSIO.

Vera, realis, & substantialis præsentia corporis Christi in Eucharistia efficaciter probatur ex verbis promissionis Joan. 6. c.

Probatur triplici argumento.
I. Ex sacro Contextu.
II. Ex Traditione Ecclesiæ.
III. Ex variis absurdis, quæ sequuntur ex opposita sententia.

PRIMUM ARGUMENTUM.

Ex sacro Contextu.

Quatuor potissimum observari possunt in illo sermone Christi Joan. 6. ex quibus efficaciter colligimus, a v. 52. mentionem fieri oralis & sacramentalis manducationis carnis Christi.

Prima circumstantia hæc est: Quoties Christus majora mysteria, ac stupenda miracula, quæ vel ad omnium salutem, vel ad universam spectarent Ecclesiam, perpetrare volebat, suos prius Discipulos monuit, ac veluti præparavit, ut facilius ea crederent, cum adimplerentur. Hanc rationem Christus ipse suppeditat, Joan. 14. v. 29. *Et nunc dixi vobis*, inquit, *prius quam fiat, ut cum factum fuerit, credatis*. Et c. 16. v. 1. *Hæc locutus sum vobis, ut non scandalizemini*. Sic antequam Baptismum institueret, Joan. 3. v. 5. dixerat: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*. Pariter antequam morti traderetur: Discipulis sæpius prænuntiat: *se tradendum esse Gentibus ad illudendum, flagellandum, & crucifigendum*; *& se tertia die resurrecturum*. Matth. 20. v. 19. Ita etiam ad Ascensionem suam eos præparavit his verbis: *Modicum & videbitis me, & iterum modicum & non videbitis me, quia vado ad Patrem*. Joan. 16. v. 16. Ita & Spiritum sanctum prius illi promisit, quam mitteret. *Ego*, Joan. 14. v. 16. *rogabo Patrem, & alium paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum*. Verisimile igitur est, idem observasse Christum circa institutionem Sacramenti Eucharistiæ, quæ inter omnia prodigia & miracula summum est haud dubie, ac præstantissimum, tanto ad credendum difficilius, quanto supra omne rationis, ac sensuum judicium positum est. Præcessit ergo hujus Sacramenti quædam promissio; at nullibi profecto, nisi capite 6. S. Joannis.

Secunda circumstantia colligitur ex loquendi ratione qua usus est Christus, cum promisit se daturum carnem suam. 1. ait: *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*. At si loqueretur vel de sua Incarnatione, vel de spirituali dumtaxat per fidem carnis manducatione, non dixisset in futuro: *panis quem dabo*: sed potius: *panis quem dedi*: jam enim incarnatus erat, jam multi in eum crediderant, & spiritu per fidem carnis ejus facti fuerant participes. Loquitur igitur de carne sua in Sacramento Eucharistiæ nobis vere, ac substantialiter tradenda. 2. Christus distinguit ibidem carnem suam & sanguinem per modum veri cibi & potus. V. *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*. At distinctio hæc in sola orali & sacramentali manducatione Eucharistiæ locum habere potest: in ipsa enim spirituali per fidem manducatione nihil interest inter cibum & potum; unde ibid. v. 54. jam dixerat Christus: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*: quæ certe verba non de unica dumtaxat manducatione spirituali per fidem, sed etiam de reali & sacramentali exponenda sunt; alias Socinianum contendentem ista verba Christi: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto &c.* non de vera, reali, & exteriori aquæ ablutione, sed de interiori dumtaxat ac metaphorica exponi debere, quomodo revincere poterit Calvinista? 3. ait v. 59. *Hic est panis qui de Cælo descendit. Non sicut manducaverunt patres vestri manna, & mortui sunt*, quibus certe verbis significat Christus se Fidelibus aliquid eximium daturum, quod Veteribus datum

non fuerat, & manna ipso veteri longe præstantius. At nisi veram & substantialem ejus carnem in Sacramento Eucharistiæ intelligas, nihil erat singulare, quod Veteribus ipsis concessum non sit, quibus datum est fide & spiritu carnem Christi manducare: *Omnes enim eamdem escam spiritualem manducaverunt, & eumdem potum spiritualem biberunt; bibebant autem de spiritali, consequente eos petra, petra autem erat Christus*. 1. Corinth. 10. v. 3.

Tertia circumstantia petitur ex persona Judæorum, ac Discipulorum Christi. De primis dicitur v. 53. *Litigabant ergo Judæi ad invicem, dicentes: Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum?* De postremis dicitur v. 61. *Multi ergo audientes ex Discipulis ejus, dixerunt: Durus est hic sermo, & quis potest eum audire?* Illa porro tum Judæorum obmurmuratio, tum offensio Discipulorum, aperte significat eos ex his Christi verbis: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis &c.* animo concepisse aliquid plane novum, insolitum, ac stupendum: quam eorum opinionem confirmavit Christus, nedum correxit, ut constat ex v. 62. & 63. Porro si de sola fide in Christum hic sermo fuisset, vel de sola manducatione carnis ejus per fidem, quid adeo mirum, ac insolitum fuisset, unde turbari & offendi debuissent, sive Judæi, sive Discipuli Christi? Nonne centies necessitatem fidei eis commendaverat Christus?

Quarta denique circumstantia petitur ex collatione & comparatione verborum, quibus hic promittitur Eucharistia, cum iis quibus postea instituitur; mire enim consentiunt inter se. Sicut enim hic dicitur: *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*: ita Matth. 26. v. 26. dicitur: *Accipite & comedite, hoc est corpus meum*. Sicut promisit Christus se daturum carnem in cibum, & sanguinem in potum; ita instituens Eucharistiam utriusque distinctionem exprimit: *Manducate, Bibite*. Sicut igitur veram carnem & verum sanguinem dedit instituens hoc Sacramentum, Matth. 26. ita veram quoque carnem, verumque sanguinem promisit Joan. 6. capite.

SECUNDUM ARGUMENTUM.

Ex Traditione.

Constat hæc Traditio, 1. ex Conciliis. 2. ex SS. Patribus. 3. ex ritu veteris Ecclesiæ concedendi infantibus Eucharistiam.

I. Quotquot ex Conciliis verba hæc, quæ extant 6. c. S. Joan. v. 54. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis &c.* laudarunt, de Sacramento Eucharistiæ dicta esse confirmarunt. Ex multis ista satis sint.

Concilium Alexandrinum, Præside S. Cyrillo, in sua ad Nestorium Epistola, quæ lecta est & approbata in Concilio Ephesino; quod est generale III. an. 431. cujus idcirco sententiam Oecumenica Synodus suam fecit, Concilium, inquam, Alexandrinum in citata Epistola n. 7. relata in 1. part. Concilii Ephesini, sic loquitur: *Confitemur incruentum in Ecclesia sacrificium nos celebrare, atque ad mysticas eulogias, seu benedictiones accedere, & sanctificari; utpote participes sacræ carnis, & pretiosi sanguinis Christi*. Deinde adducto citato testimonio Joan. 6. *Nisi manducaveritis &c.* probat carnem illam propriam esse Dei carnem, vivificam &c. T. 3. Con. p. 404.

In Concilio Nicæno II. quod fuit generale septimum an. 787. Actione 6. Epiphanius Diaconus sic legit: *Nullus aliquando tubarum spiritus, sanctorum videlicet Apostolorum, aut illustrium Patrum nostrorum; incruentum* T. 7. Conc. p. 447. D. B.

 nostrum

nostrum sacrificium, quod in commemorationem Christi Dei nostri, ac omnis dispensationis ejus efficitur, dixit imaginem corporis ejus. Neque enim acceperunt a Domino sic dicere vel confiteri, sed audiunt Evangelice dicentem eum: Nisi manducaveritis carnem, & alia quæ referuntur c. 6. S. Joannis. Exploratum igitur, ac persuasum fuit illorum Conciliorum Patribus, sermonem Christi, qui refertur illo 6. c. de Eucharistia & orali atque sacramentali carnis ejus manducatione intelligendum esse; neque enim alibi extant laudata verba.

Denique Conc. Trid. etsi definire noluerit, ut constat ex prænotatis antea, citato c. 6. S. Joan. sermonem esse de manducatione reali & sacramentali corporis Christi, per exclusionem manducationis spiritualis per fidem, (utramque supponit, & nullam rejicit,) tamen tum Seff. 13. c. 2. tum Seff. 21. c. 1. ex illo c. 6. multa testimonia ad comprobandam Eucharistiæ veritatem adducit. In priori loco ait: *Sacramentum Eucharistiæ sumi tanquam spiritualem animarum cibum, quo alantur & confortentur viventes vita illius qui dixit: Qui manducat me, & ipse vivet propter me*; quæ verba extant Joan. 6. v. 59. In posteriori, adductis & simul conciliatis nonnullis ex eodem cap. testimoniis, ostendit contra Novatores, communionem sub utraque specie jure, ac mandato Domini necessariam non esse, quia spiritualem Eucharistiæ effectum Christus modo uni, modo alteri, modo utrique speciei adscribit.

T. 11. Con. p. 805. D.

II. Antiqui Patres tum Græci tum Latini de Eucharistia interpretati sunt c. 6. S. Joannis. Illos hic indicasse sufficiat.

Ex Græcis, S. Irenæus L. 4. c. 4. Origenes Hom. 16. in Numeros, S. Basilius L. 1. de Baptismo c. 3. & in Regulis moralibus, Regula 21. c. 1. & 2. S. Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi 4. S. Chrysostomus Hom. 45. in Joan. sanctus Epiphanius hæresi 55. S. Cyrillus Alexandrinus Commentario in Joan. Theodoretus L. 4. Hist. Eccles. c. 4. S. Damascenus L. 4. orthodoxæ fidei c. 14.

Ex Latinis, S. Cyprianus L. de Oratione Dominica; S. Ambrosius L. de initiandis c. 8. & L. de Sacramentis c. 1. S. Hilarius Lib. 8. de Trinitate; S. Aug. Serm. 2. de verbis Apostoli, & in caput 6. S. Joan. S. Leo Hom. 6. de jejunio septimi mensis. Unius S. Hilarii verba hic dabimus ex L. 8. de Trinitate n. 13. p. 955. ubi adversus Arianos ostendit Filium esse in Patre secundum substantiam suam, quemadmodum est in nobis per substantiam, cum Eucharistiæ participes sumus: *Si vere igitur*, inquit, *carnem corporis nostri Christus assumpsit, & vere homo ille, qui ex Maria natus fuit: Christus est, nosque vere sub mysterio carnem corporis sui sumimus, (& per hoc unum erimus) quomodo voluntatis unitas asseritur, cum naturalis per Sacramentum proprietas perfectæ Sacramentum sit unitatis ... de naturali in nobis Christi veritate, quæ dicimus, nisi ab eo didicimus, stulte atque impie dicimus. Ipse enim ait: Caro mea vere est esca, & sanguis meus vere est potus &c. .. de veritate carnis & sanguinis non relictus est ambigendi locus*. Verba autem illa extant Joan. 6. v. 56.

Jam vero horum omnium antiquorum auctoritatem & consensionem in explicando c. 6. S. Joan. plus momenti, ac ponderis habere, quam Thomam Valdensem, Cajetanum, Jansenium Gandavensem & alios nonnullos recentiores, nemo Catholicus, opinor, inficiabitur.

III. Viguit usque ad duodecimum sæculum multis in Ecclesiis, consuetudo dandi infantibus Eucharistiam, sicut ex dicendis inferius constabit: at non

alio

alio fundamento nixa fuit hæc disciplina, quam isto Christi testimonio Joan. 6. v. 54. *Nisi manducaveritis &c.* Ita diserte colligimus ex S. Aug. l. 1. de pecc. mer. & rem. c. 20. Innocentio I. in Epist. ad Patres Concilii Milevitani, inter Augustinianas 182. alias 93. Gelasio S. Pontifice Epistola ad Episcopos per Picænum. Verba referemus infra ad Quæstionem 12. quando de necessitate Eucharistiæ disputabimus.

TERTIUM ARGUMENTUM.

Ex absurdis quæ sequuntur ex opposita sententia.

Primum est, ex opposita sententia consequi Christum nusquam exposuisse fructum, & efficaciam Eucharistiæ, cum nullum extet eam in rem testimonium præter quam in c. 6. S. Joan. Quod enim ajunt nonnulli, in his Christi verbis: *Accipite, hoc est corpus meum*, contineri promissionem gratiæ, tam absurdum est, ut refelli vix mereatur: his quippe verbis, Eucharistiæ institutio designatur, non ejus promissio, aut fructus.

Secundum absurdum est, quod in opposita sententia S. Joannes de Eucharistia nullibi in tota Evangelii Historia quam scripsit; meminerit: nusquam enim istud argumentum attingit, præterquam in laudato toties cap. 6. At consequens istud absurdum esse judicat S. Aug. l. 3. de consensu Evangelistarum c. 1. ubi observat, S. Joannem nihil scripsisse de postrema Christi Cœna in proprio suo loco, quemadmodum cœteri Evangelistæ, quia plura de hoc argumento scripserat antea, videlicet c. 6. *T. 3. par. 2. p. 100.*

Tertium est, quia sequitur, nullum a Christo expressum datum fuisse de sumenda Eucharistia præceptum, si verba illa Joan. 6. *Nisi manducaveritis &c.* non sint de reali, & sacramentali manducatione intelligenda. Quod enim dixit in ultima Cœna: *Accipite, manducate, bibite*, iis solis dixit qui tunc præsentes erant; quod vero addidit: *Hoc facite in meam commemorationem*, præcepti formam non habet, sed explicationem tantum continet finis, propter quem fieri debeat quotiescumque fiet.

Quartum, si liceat Calvinistis ad sensum figuratum spiritualis per fidem manducationis verba hæc Christi: *Nisi manducaveritis &c.* adducere, quidni, & Socinianis licitum erit, ista de Baptismo verba: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto &c.* pariter interpretari sensu metaphorico de interiori lotione Spiritus Sancti interius lavantis, & abluentis per modum aquæ, non vero de lotione seu Baptismo exteriori per aquam naturalem, & elementarem? Par hinc & inde videtur ratio: nec juris quidquam arrogare hic sibi potest Calvinista, quod sibi pariter Socinianus non arroget.

Solvuntur Objectiones ex Scriptura.

Multa congerit Albertinus l. 1. de Eucharistia c. 32. ut probet Joan. 6. c. de sola dumtaxat spirituali carnis Christi per fidem manducatione sermonem esse. Præcipua hic referemus ac solvemus. Itaque

Objicies 1. De illa carnis suæ manducatione agit Christus v. 52. & sequentibus, de qua jam egerat versibus antecedentibus: atqui certum est prioribus versibus c. 6. S. Joan. Christum de sola dumtaxat fide, seu manducatione spirituali per fidem, egisse. Cum enim v. 27. dixisset: *Operamini non cibum qui* pe-

perit, sed qui permanet in vitam æternam; dixerunt Judæi: *Quid faciemus ut operemur opera Dei? Respondit Jesus, & dixit eis: Hoc est opus Dei ut credatis in eum, quem misit ille*. Et v. 35. *Ego sum panis vitæ*, inquit, *qui venit ad me, non esuriet; & qui credit in me, non sitiet unquam*, quibus certe verbis aperte declarat Christus, cibum, de quo sæpius hoc in capite, non alium esse, quam spiritualem per fidem.

Confirmatur. Quia promisit Christus se eum panem daturum, quem suis de facto obtulit auditoribus ad manducandum: atqui non obtulit Christus Capharnaitis, quos alloquebatur, veram carnem suam ad manducandum modo reali, & sacramentali, sed spirituali dumtaxat per fidem.

Resp. nego maj. Neque enim contendimus, manducationem oralem, & sacramentalem carnis Christi, unicum esse argumentum, de quo sermo sit citato c. 6. S. Joannis. Triplicem in eo partem distinguimus. In prima usque ad v. 25. agitur de cibo materiali, nempe de multiplicatione quinque panum, quibus saturati sunt in deserto quinque hominum millia. In secunda usque ad v. 52. agitur de cibo mere spirituali, nempe fide in Christum Incarnatum. In tertia tandem, scilicet a v. 52. usque ad finem capitis, agitur de manducatione reali, & sacramentali carnis Christi. Unde peccat argumentum Albertini, in eo quod supponat unicum esse hujus capitis 6. argumentum, & concludat a parte ad totum: nempe v. 52. & sequentibus de sola spirituali per fidem manducatione Christum loqui, quia de illa egerat versibus prioribus; quasi de utraque in prolixo illo capite non egisset. Porro verba in Objectione citata antecedunt v. 52. quo primum de Eucharistia, & sacramentali ejus perceptione mentionem fieri contendimus.

Ad confirmationem, dico reipsa Christum auditoribus suis aliquem panem obtulisse, quem promisit se daturum; sed non omnem, quem promisit, tunc dedit. Obtulit fidei gratiam, seu manducationem spiritualem per fidem, sed non manducationem realem, & sacramentalem, cum nondum tunc instituta foret Eucharistia. Quamquam Christus eo loci totam alloquebatur Ecclesiam, non solos Capharnaitas, ut supponit Albertinus: neque enim dixit: Panis *quem ego dabo vobis*, sed absolute: *Panis quem ego dabo*, absque ulla particula sermonem determinante, & restringente ad personas, quas præsentes alloquebatur. Porro toti Ecclesiæ dedit corpus suum instituendo Eucharistiam, Matth. 26. quod promiserat Joan. 6.

Objicies 2. Laudato c. 6. Christus nihil dicit de symbolis Eucharisticis; nihil de fractione panis, & distributione; nihil de testamento, aut passionis suæ memoria &c. non ergo de Eucharistia loquitur.

Resp. nego conseq. Necesse quippe non erat, ut in eo loco, in quo promittit tantum se daturum carnem suam, exponeret quidquid ad istud Sacramentum pertinebat: hoc enim ad ejus institutionem magis spectat, quod reipsa exposuit distinctius, cum Sacram. Euchar. Christus instituit.

Objicies 3. Multa Christus c. 6. S. Joan. dixit, quæ Eucharistiæ, ac reali, & sacramentali Eucharistiæ manducationi accommodari non possunt.

I. v. 55. ait: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*. Sed ea verba intelligi non possunt absolute, & 1. Cor. 11. simpliciter de manducatione orali, sed de spirituali dumtaxat Eucharistiæ:
v. 19. quam multi enim sunt, qui ore sumunt Eucharistiam: *& judicium sibi manducant, & bibunt, non dijudicantes corpus Domini*.

II. v. 54. Christus ait: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, quæ verba, si de

rea-

reali, & ſacramentali manducatione intelligantur, evincent, tum ſimpliciter, & abſolute neceſſariam eſſe ad ſalutem Euchariſtiam, tum jure divino utramque ſumendam eſſe ſpeciem, quod utrumque caput negant Orthodoxi.

III. v. 57. Chriſtus ait: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo*. At manſio hæc corporalis non eſt, ſed ſpiritualis dumtaxat; ergo & manducatio: talis quippe, inquit Albertinus, eſt manducatio, qualis manſio.

IV. Chriſtus loquitur de illa manducatione quæ fieri poterat, tum cum loquebatur, ab iis quibus loquebatur: ait quippe in præſenti: *Qui manducat*. Atqui manducari tunc temporis ſacramentaliter, & realiter non poterat Euchariſtia, cum inſtituta nondum eſſet, ſed ſpiritualiter dumtaxat per fidem. Deinde alloquebatur Chriſtus Judæos, quibus immediate ante dixerat: *Niſi manducaveritis carnem filii hominis &c.* præceptum vero iſtud comminatorium illuſorium plane fuiſſet, niſi tum illi potuiſſent carnem Chriſti manducare; fieri enim poterat, ut illorum quamplurimi ante inſtitutionem Euchariſtiæ diem ultimum obiiſſent; imo etiam vi hujus comminationis vita privarentur ob defectum manducationis, quod iniquum prorſus foret.

V. Denique, verba iſta Chriſti: *Niſi manducaveritis &c.* ſenſum habent generaliorem, & humaniorem minus durum, atque etiam intellectu factuque faciliorem, ſi de ſola dumtaxat manducatione ſpirituali per fidem intelligantur: quia, inquit Albertinus, ſi de manducatione orali, & ſacramentali exponantur, multas neceſſario patientur reſtrictiones. Accipienda enim erunt tantummodo de hominibus ſub novo Teſtamento poſt Euchariſtiæ inſtitutionem viventibus; item de adultis ſolis, & de ſumptione, non actu ſimpliciter, ſed interdum voto ſeu deſiderio, at etiam de manducatione digna, non vero indigna, quæ certe reſtrictiones locum non habent, ſi prædicta verba intelligantur de manducatione ſpirituali dumtaxat per fidem.

Reſp. nego antecedens.

Ad primam probationem, Verba citata intelligenda ſunt cum ea cautione, de qua Apoſtolus 1. Corint. 11. v. 28. *Probet autem ſeipſum homo*: neque enim Sacramenta vim ſuam exerunt, cum aliquo ex parte recipientis ſeu ſubjecti obice virtus illa retardatur, & impeditur.

Ad ſecundam, nego ex citatis verbis: *Niſi manducaveritis &c.* ſequi, vel ſimpliciter quoad ſubſtantiam neceſſariam eſſe ad ſalutem Euchariſtiam, vel neceſſariam quoad modum ſumendi illam ſub utraque ſpecie. Non primum, quia verba laudata continent tantum neceſſitatem præcepti obſtringentis tantum eos, qui talis præcepti ſunt capaces, nempe ſolos adultos, quos Chriſtus alloquebatur, ut inferius oſtendemus. Non etiam ſecundum: ut enim recte obſervat Conc. Trid. Seſſ. 21. c. 1. Chriſtus in eo cap. 6. S. Joan. vitam æternam aliquando corpori, & ſanguini, aliquando corpori ſoli tribuit, ſed de hoc argumento inferius.

Ad tertiam: Chriſtus per Euchariſtiam, & corporaliter, & ſpiritualiter in ſuſcipientibus manet, unde S. Cyrillus Alexandrinus l. 10. in Joan. vocat eos cum Chriſto *concorporales*, propter ſcilicet *myſticas Eulogias*, quarum participes facti ſunt, ideſt propter Euchariſtiam. Hinc ruit ratiocinium Albertini, & contra illum merito retorquetur. Talis enim eſt manducatio, qualis manſio: atqui corporis ſui ſubſtantiali præſentia manet Chriſtus in iis qui Euchariſtiæ conſortes ſunt: ergo ab iis vere, ore, & in Sacramento manducatur. T. 1 p. 862. & 863.

Quamquam merito dicere possumus, parem non esse conditionem manducationis carnis Christi & mansionis illius in nobis: ista enim illius effectus est; ac proprium illud est Sacramentis nostris, ut exteriori ac sensibili actione effectum spiritualem in anima operentur. Unde sicut omnino male ratiocinaretur qui diceret, talem esse Baptismi ablutionem, v. g. qualis est salus & mundatio per illam producta: atqui salus illa, & mundatio plane spiritualis est: ergo & ablutio. Ita profecto ineptum est istud Albertini ratiocinium: Talis est manducatio Corporis Christi, qualis ejus in nobis mansio: in utroque enim Sacramento aliquid est exterius, symbolum nempe, & actio sensibilis; in Baptismo aqua, & ablutio, in Eucharistia species panis & manducatio; & aliquid interius ac plane spirituale, in Baptismo gratia regenerans, in Eucharistia gratia reficiens ac confortans.

Ad quartam: Christus de utraque manducatione agit; & de spirituali, fidem suis verbis adhibendo, quæ tunc fieri poterat; & de reali, ac sacramentali adimplenda post institutam Eucharistiam: non enim tantum tempore præsenti ait: *Qui manducat*: sed etiam ad futurum respiciens: *Nisi manducaveritis* ∴ Et: *Si quis manducaverit ex hoc pane*. Sicut igitur cum Christus dixit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Cœlorum*, non significabat eos qui ante institutum Baptismum, & plane promulgatam Legem Evangelicam, Baptismum non suscepissent, a Regno Cœlorum excludendos fore propter defectum Baptismi, sed eos tantum, qui post promulgatam Baptismi legem, ei obsequi neglexissent; ita pariter cum dixit: *Nisi manducaveritis*, non respiciebat nisi eos, qui post institutionem hujus Sacramenti, carnem suam, & sanguinem in Sacramento non reciperent. Neque obstat quod ad Judæos loqueretur tum in Synagoga præsentes, quorum plurimi prius ex hac vita migraturi erant, quam institueretur Eucharistia. 1. quia comminatio, de qua Christus citato cap. ejusmodi homines non spectat, sed in futurum prospicit. 2. quia Christus toti Ecclesiæ loquebatur in persona Discipulorum suorum: toti enim Ecclesiæ suum promisit corpus, cui revera concessit.

Ad quintam: Verba quæ præceptum important in Scriptura sacra, non sunt semper intelligenda secundum sensum generaliorem, sed accommodate ad personas quibus datur, ad tempus pro quo datur, & maxime ad voluntatem illius qui dat præceptum. Sic v. g. verba hæc: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.* sensum generaliorem habent, si de sola regeneratione per fidem intelligantur, quam si de Sacramento in exteriori per aquam ablutione consistente: an idcirco recte concludet Socinianus, Sacramentum Baptismi necessarium non esse? non consentient nostri adversarii. Restrictiones autem, de quibus in Objectione Albertinus, non ab hominibus, sed a Christo ipso legislatore positæ sunt: legem vero extendere nefas est ultra voluntatem legislatoris, neque nostrum est ei obloqui, sed obsequi potius.

Objicies 4. Christus in postrema parte citati c. 6. S. Joan. aperte declarat se de spirituali dumtaxat carnis suæ manducatione loquutum fuisse. Respondens enim interrogationi Judæorum v. 53. *Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* eorumque carnalem cogitationem reprehendens, ait v. 64. *Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quidquam*. Unde sic arguit Albertinus.

Quæ manducatio carnis Christi per se non prodest, ea tanquam inutilis & superflua haberi debet: at manducatio oralis Christi per se non prodest, nec vivificat, bene vero manducatio quæ fit spiritu per fidem; tum

quia

quia sic expresse declarat Christus v. 64. tum quia brutæ animantes, canes, mures: imo & multi impii carnem Christi ore comedunt, quibus tamen nihil prodest ad vitam æternam.

Resp. Dist. hanc propositionem: Caro non prodest quidquam, sensu Capharnaitarum existimantium, Christum daturum esse carnem suam per frusta discissam ad manducandum, quomodo manducantur cæterorum animalium carnes, concedo: non prodest quidquam, sensu vero ac sacramentali quem intendit Christus, nego. Distingui adhuc potest eadem propositio: Caro non prodest quidquam; si sola sit a spiritu vivificante sejuncta, ut intelligebant carnales illi homines, concedo: si sit cum spiritu vivificante conjuncta, nego. Utraque solutio est S. Aug. Tract. 27. in Joan. Audiatur: *O Domine, magister bone*, inquit, *quomodo caro non prodest quidquam, cum tu dixeris: Nisi quis manducuverit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non habebit in se vitam? An vita non prodest quidquam? & propter quid sumus quod sumus; nisi ut habeamus vitam æternam, quam tua carne promittis? Quid est ergo: Caro non prodest quidquam? Non prodest quidquam, sed quomodo illi intellexerunt: carnem quippe intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur; non quomodo spiritu vegetatur. Proinde sic dictum est: Caro non prodest quidquam; quomodo dictum est: Scientia inflat. Jam ergo debemus odisse scientiam? absit. Et quid est: Scientia inflat? sola, sine charitate. Ideo adjunxit: Charitas vero ædificat. Adde ergo scientiæ charitatem, & utilis erit scientia, non per se, sed per charitatem. Sic etiam nunc: Caro non prodest quidquam, sed sola caro: accedat spiritus ad carnem, quomodo accedit charitas ad scientiam, & prodest plurimum. Nam si caro nibil prodesset, Verbum caro non fieret, ut inhabitaret in nobis.* T. 3 p. 2. p. 503. D.

Quod autem his verbis: *Caro nec prodest quidquam*, voluerit dumtaxat Christus excludere carnalem ac durum Capharnaitarum sensum, non veritatem carnis suæ in Eucharistia, multa demonstrant. 1. Occasio in qua hæc dixit Christus, ut nimirum corrigeret illorum hominum cogitationem plane carnalem; unde merito subjicit: *Spiritus est qui vivificat*. 2. Mos Scripturæ, quæ nomine carnis, cogitationem seu intelligentiam carnalem; & nomine spiritus, sanam ac ex fide rectam intelligit cogitationem. Hoc sensu dicitur Matth. 16. v. 17. *Beatus es Simon Bar-Jona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus*. Et cap. 26. v. 14. *Spiritus promptus est, caro autem infirma*. Multa alia congerit Maldonatus Tom. 1. de Eucharistia q. 2. 3. Quia immediate post ista verba: *Caro non prodest quidquam*: addit Christus: *Verba quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt*; quibus certe declarat removendam esse interpretationem illam duram & carnalem, qua merito turbati fuerant & offensi Judæi. 4. Verba ista: *Caro non prodest quidquam*, si absque ulla interpretatione ac limitatione sumerentur, probarent nihil omnino nobis profuisse Christi carnem, nihil etiam prodesse per fidem sumptam, quæ omnia merito rejiciunt adversarii nostri, tanquam falsa & impia. Ea igitur exponere necesse est: at nulla magis est loci, temporis & personarum circumstantiis accommodata expositio, quam orthodoxa Augustini, quam adduximus. 5. denique, expositio adversariorum explicantium citata verba Christi de sola manducatione spirituali per fidem, expositio, inquam, illa nihil habet captu difficile, nihil quod sæpius non audivisset a Christo ejus Discipuli: & tamen postquam eam adduxit Christus, notat S. Joannes v. 67. *multos discipulorum ejus abiisse retro, & jam non*

cum

cum illo ambulasse. Igitur verba ista Christi: *Spiritus est qui vivificat*; non tantam præseferunt lucem pro manducatione dumtaxat spirituali per fidem, quantam in illis deprehendunt Novatores.

Hinc patet solutio ad argumentum Albertini, cujus minor propositio pro sua duplici parte falsa est. Prima falsitas ex mox dictis apparet: quod vero addit de canibus, muribus, & hominibus impiis, qui ore manducant corpus Christi, & nullum ex eo fructum reportant, futile est; quis Catholicorum ignorat, solos homines, eosque debite præparatos, posse cum fructu Eucharistiam percipere?

Solvuntur Objectiones ex SS. Patribus.

Objicies 1. SS. Patres citatum caput 6. S. Joan. etiam v. 54. exponunt de manducatione spirituali per fidem corporis & sanguinis Christi.

S. Clemens Alexandrinus lib. 1. Pædagogi, per carnem & sanguinem Christi intelligit *verbum Dei, quo spiritualiter reficimur*.

S. Basilius Ep. 141. intelligit *doctrinam Christi & mysticum ejus adventum*.

S. Hieronymus in Psal. 147. exponit *de scripturis sacris*.

S. August. Tract. 26. in Joan. hunc cibum & potum interpretatur de *membris Christi, nempe Ecclesia in prædestinatis vocatis*.

Innocentius I. Epistola ad Patres Concilii Milevitani, ista verba: *Nisi manducaveritis &c.* sic interpretatur, *ut velit ea in parvulis, dum baptizantur, impleri*.

Resp. Hæc & similia SS. Patrum testimonia, ne vel minimum quidem Conclusioni nostræ adversari. Cum enim Scripturæ verba ut plurimum litteralem simul & mysticum sensum patiantur, qui unum affert, non propterea alium negare & excludere censendus est. Igitur etsi laudati SS. Patres sensu mystico interdum exponant ea quæ Christus de carnis suæ manducatione dixit Joan. 6. non tamen veram, oralem, & sacramentalem manducationem excludunt aut rejiciunt; sed utramque simul agnoscunt. Donec autem adversarii expressa proferant testimonia, quibus SS. illi Doctores diserte excludant illam realem & oralem carnis Christi manducationem, nihilomnino proficient adversus nos, qui unum sensum sic admittimus, ut alium non excludamus.

Observabis autem solitos fuisse SS. Patres in suis publicis ad populum concionibus, morali & mystico sensu ut plurimum exponere, quæ de carnis suæ manducatione dixit Christus, Joan. 6. quia scilicet Catechumenis, qui aderant, tanti mysterii veritatem aperire non expediebat, cujus nondum capaces erant. Ita S. August. Tract. 11. in Joan. ubi exponens hæc verba: *Jesus non se credebat eis*, ait: *Tales sunt autem*
Tom. 4. p. 2 p. 370. D *omnes Catechumeni: ipsi jam credunt in nomine Christi, sed Jesus non se credit eis. Intendat & intelligat charitas vestra. Si dixerimus Catechumeno: Credis in Christum? respondet, Credo, & signat se. Ecce credidit in nomine ejus. Interrogemus eum: Manducas carnem filii hominis, & bibis sanguinem filii hominis? nescit quid dicimus, quia Jesus non se credidit ei.*

Objicies 2. SS. Patres, Aug. imprimis, sic spiritualem ex fide intelligunt carnis Christi manducationem, de qua Joan. 6. capite, ut plane realem, oralem, & sacramentalem excludere videantur.

Ibid. pag. 489. F S. August. Tract. 25. in Joan. ad illa verba: *Operamini escam quæ non perit*, ait, *Hoc est ergo manducare ci bum qui non perit, sed qui permanet in vi-*

tam.

tam æternam: (nempe in Christo) *Ut quid ergo*, inquit, *paras dentes & ventrem? Crede, & manducasti*.

Et Tract. 26 Exponens ista Christi verba: *Hic est panis de cœlo descendens, ut si quis manducaverit ex ipso, non moriatur. Quod*, inquit, *pertinet ad virtutem Sacramenti, non quod pertinet ad visibile Sacramentum: qui manducat intus, non foris: qui manducat in corde, non premit dente*. Excludit igitur S. Doctor oralem, & sacramentalem carnis Christi manducationem. *Ibid. pag. 499. A. B.*

Et in Psalmum 98. sic Christum inducit loquentem de manducatione carnis suæ: *Spiritualiter intelligite quod locutus sum: non hoc corpus quod videtis, manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt, qui me crucifigent. Sacramentum aliquod vobis commendavi, spiritualiter intellectum vivificabit vos*. *Tom. 4. p. 1066. A.*

Denique Lib. 3. De Doctrina christiana, proponens generalem regulam, ex qua dignosci possit, quænam litteralis, quæ vero figurata sit Scripturæ interpretatio, hanc cap. 10. sic statuit: *Quidquid in sermone divino neque ad morum honestatem, neque ad fidei veritatem proprie referri potest, figuratum esse cognoscas*. *T. 3. p. 1. p. 49 D.*

Deinde c. 16. Hanc alteram statuit regulam: *Si præceptiva est locutio, aut flagitium, aut facinus vetans, aut beneficentiam jubens, non est figurata: si autem flagitium, aut facinus videtur jubere, aut utilitatem, aut beneficentiam vetare, figurata est*. Hæc posita regula sic pergit: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis &c. Facinus vel flagitium videtur jubere: figura ergo est, præcipiens passioni Dominicæ esse communicandum, & suaviter atque utiliter in memoria recondendum, quod caro ejus pro nobis crucifixa & vulnerata sit*. *Ibid. pag. 52. B. C.* *ibid.*

Mirum quantum in hoc proponendo & urgendo argumento, quod Albertinus palmarium vocat; exultent Novatores. Namque, inquit, juxta S. Augustinum, ista Christi verba: *Nisi manducaveritis &c.* flagitium jubent, adeoque figuratam continent locutionem: figura autem non est in vocabulis carnis aut sanguinis; neque enim negavit unquam sanctus Doctor, veritatem carnis & sanguinis Christi, aut carnem esse manducandam, & bibendum ejus sanguinem, cum id ad vitam necessarium esse Dominus ipse profiteatur; est igitur figura in vobis *manducandi & bibendi*; quæ metaphorice hic usurpantur, ac proinde non realem & oralem, sed spiritualem dumtaxat significant manducationem.

Resp. Nego antecedens.

Ad primum testimonium ex Tract. 25. in Joan.

Resp. 1. S. Doctorem verba Christi interpretari quidem de manducatione carnis illius spirituali per fidem, sed non excludere realem & sacramentalem: de priori autem dumtaxat hic loquitur, quia nondum pervenit ad versum 52. quo primum de Eucharistia mentio fit. Exponit siquidem ibi sanctus Doctor, qua ratione Judæi, qui in deserto panibus miraculosis nutriti fuerant, alium cibum a Christo petere deberent, qui nunquam periret: hunc autem cibum seipsum esse declarat, in quem credere debent Judæi, ut vitam æternam assequantur; neque ad hanc fidem, dentibus opus esse ait, sicut opus fuit ut panem in deserto comederent, sed corde tantum, seu animo ad credendum bene præparato & affecto.

Eadem est solutio ad secundum testimonium ex Tract. 26. Ibi enim explicat S. Doctor, quomodo Patres veteris Testamenti eamdem nobiscum escam spiritualem manducaverint, eamdem scilicet in effectu spirituali; non vero

in

in Sacramento & signo sensibili: sed non propterea negat fideles Christianos carnem Christi vere, ore, & sacramentaliter comedere.

Resp. 2. S. Augustinum distinguere merito duplicem modum manducandi carnem Christi, unum tantum in signo, seu Sacramento; alterum spiritu, & cum gratiæ sanctificantis fructu: ac merito docere, non satis esse ad salutem, si quis ore & sacramentaliter particeps fiat carnis Christi, sed præterea necesse esse ut cum fide intus carnem illam comedat, & anima ab omni labe peccati mortalis purgata, hujus Sacramenti spiritualem effectum percipiat. Neque enim prodest, imo nocet, oralis & sacramentalis carnis Christi manducatio, si sola sit, & ab animæ bene præparatæ sanctitate sejuncta. Duplicem illum modum expresse affert S. Doctor citato Tractatu 26. in Joan. *Nos*, inquit, *accipimus visibilem cibum: sed aliud est Sacramentum, aliud virtus Sacramenti. Quam multi de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur! Unde dicit Apostolus: Judicium sibi manducat & bibit*. Et infra utramque manducationem carnis Christi, quæ nempe fit ore & corde, clare adhuc exponit: *Hoc est ergo*, inquit, *manducare illam escam, & bibere potum, in Christo manere, & illum manentem in se habere. Ac per hoc qui non manet in Christo, & in quo non manet Christus, procul dubio nec manducat spiritualiter carnem ejus, nec bibit ejus sanguinem, (licet carnaliter & visibiliter premat dentibus Sacramentum corporis & sanguinis Christi:) sed magis tantæ rei Sacramentum ad judicium sibi manducat & bibit, quia immundus præsumpsit ad Christi accedere Sacramenta*. Nihil potest afferri disertius, ut ostendatur, S. Augustinum non exclusisse, sed conceptis verbis admisisse non tantum spiritualem, sed etiam oralem & sacramentalem carnis Christi manducationem.

T. 3. p. 2. p. 498. C.

Ib. p. 501. A.

Ad tertium testimonium in Psalm. 98. spirituale ibi opponit sanctus Doctor; non realitati & veritati carnis Christi in Eucharistia contentæ, sed carnali cogitationi Capharnaitarum de qua diximus paulo ante, & de qua loquitur S. Augustinus in Psalm. citatum, ut ex lectione contextus certissime colligitur. *Acceperunt*, inquit, *illud stulte, carnaliter illud cogitaverunt, & putarunt quod præcisurus esset Dominus particulas quasdam de corpore suo, & daturus illis, & dixerunt: Durus est hic sermo*. Quin in hoc ipso loco qui objicitur, distincte sacramentalem Christi carnis manducationem agnoscit simul cum spirituali; immediate enim post verba citata in Objectione, ait: *Etsi necesse est illud Sacramentum visibiliter celebrari, oportet tamen invisibiliter intelligi.*

Tom. 4. p. 1065. F.

Il. p. 1066. I.

Ad quartum ex Lib. 3. de Doctrina christiana, distinguo hanc primam propositionem, Ista verba: *Nisi manducaveritis &c.* flagitium & facinus videntur jubere, in sensu Capharnaitarum, concedo: in sensu Christi & Ortodoxorum, ipsiusque adeo S. Augustini, nego. Solutio ex jam dictis manifesta est.

Secundam pariter hanc propositionem, Quod flagitium & facinus videtur jubere, figuratum est, distinguo: qua parte flagitium & facinus videtur exprimere, concedo: qua parte illud flagitium non exprimit, iterum distinguo: figuratum est, ita ut veritatem rei non semper excludat, imo sæpius præsupponat, concedo: ita ut semper excludat, nego. Itaque verba hæc Christi: *Nisi manducaveritis &c.* intellecta sensu Capharnaitarum, flagitium & facinus imperitis ac rudioribus sonare videntur, ut ait S. Augustinus Lib. 3. de Doctrina christiana cap. 12. adeoque figuram continent omni veritate destitutam: neque enim caro Christi eo modo a nobis comedenda est, quo

exilti-

existimabant crassi illi & carnales homines : sed intellecta sensu Christi & Orthodoxorum omnium, nec flagitium nec facinus jubent; figuram tamen aliquam continent, tum quia Sacramentum significant; Sacramentum autem figura est seu signum; tum quia mortem & passionem Christi adumbrant; figura autem illa iners non est, vacua, & veritate rei destituta, imo potius eam supponit & includit. Quod ut intelligas

Observabis, locutiones figuratas duplicis ordinis distingui in Scriptura.

Aliæ sunt, in quibus verba non significant id, ad quod significandum sunt primitus instituta, sed ad aliud plane transferuntur, quomodo Christus dicitur *lapis angularis*, *leo de Tribu Juda*, *vitis*, *ostium*, *ovis &c.* illæ autem figuræ litteralem sensum excludunt; neque enim Christus est verus lapis, verus leo, vitis &c. sed metaphorice tantum. Locutiones figuratæ.

Aliæ sunt, in quibus verba significant quidem id, ad quod significandum sunt instituta, sed tamen id quod exprimunt, alterius rei figura est, quam non statim menti offert earum significatio; & tales figuræ rei veritatem non excludunt. Sic v. g. Galat. 4. v. 22. Apostolus ait scriptum esse, quod Abraham duos habuerit filios: *unum de ancilla, & unum de libera ... quæ sunt*, inquit, *per allegoriam dicta*: neque tamen sensum litteralem & historicum excludit. Sic 1. Corinth. 10. v. 11. dicit idem Paulus: *omnia Judæis in figura contigisse*; non quod reipsa non contigerint eo ipso modo quo referuntur in Historia sacra, sed quod figuræ forent rerum quæ in Lege Evangelica eventuræ erant. Sic ipse S. Augustinus c. 12. citati Lib. 3. de Doctrina christiana, ait: *Unctionem qua mulier unxit pedes Christi, & matrimonium quod Oseas contraxit cum muliere fornicaria, fuisse figuras rerum aliarum*; neque tamen excludit veritatem, tum unctionis, tum matrimonii. *To. 3. p. 1. p. 50. G. & 51. A.*

Pariter, ut recte observat Eminentissimus Perronius, multa sunt in Scripturis mandata, quæ facinus & flagitium videntur jubere, & quæ aliquo sensu figurata sunt, quæ tamen rei præceptæ veritatem non excludunt, sed continent. Talis est immolatio Isaac, Gen. 22. spoliatio Ægyptiorum, Exodi 12. destructio Amalecitarum, 1. Regum 15. jussio facta Oseæ, de meretrice in conjugem assumenda. Etsi igitur ista Christi verba: *Nisi manducaveritis &c.* facinus sonare videantur Capharnaitarum auribus, non tamen idcirco veritatem & realitatem manducationis carnis Christi excludunt, sed modum dumtaxat manducationis, quem ex crasso errore sibi finxerant carnales illi. Figuram igitur continent hæc verba, sed figuram plenam veritate rei quam exprimunt, non vacuam & inanem.

Non alium porro esse S. Doctoris sensum inde constat, quod loco citato loquens de Patribus veteris Testamenti, ut, quam attulerat, regulam confirmet, ait: *Quidquid ibi tale narratur, non solum historice, sed etiam figurate ac prophetice acceptum, interpretandum est*. Mens igitur illius non est, quod quælibet figurata Scripturæ locutio rei enuntiatæ veritatem excludat, imo potius quod sæpissime eam includat. Unde retorqueri adversus Novatores, atque in confirmationem dogmatis Catholici urgeri merito potest hoc ipsum S. Augustini testimonium, isto nempe ratiocinio: Quoties præceptiva locutio Scripturæ flagitium sonat, toties figurata est locutio: atqui ista verba: *Nisi manducaveritis &c.* in rei veritate flagitium, nec sonant, nec præcipiunt; ergo in rei veritate figuratam non continent locutionem: ergo in sensu proprio, naturali, & obvio debent usurpari, pro vera scilicet & reali carnis Christi manducatione, excluso dumtaxat modo carnali Capharnaitico.

A R-

ARTICULUS III.

An vera, realis, & substantialis præsentia corporis Christi in Eucharistia efficaciter probari possit ex verbis institutionis. Matth. 26. &c.

Constat apud omnes tam Hæreticos, quam Catholicos, Christum Dominum his verbis instituisse Sacramentum Eucharistiæ : *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus*, quæ referuntur a S. Matth. c. 26. v. 26. & sequentibus; a S. Marco c. 14. v. 22. & seq. a S. Luca c. 22. v. 14. & seq. & a S. Paulo 1. ad Corinth. 11. v. 23. & seq.

Orthodoxi sensu naturali & obvio quem præseferunt, verba hæc interpretantur de præsentia reali, vera, & substantiali corporis & sanguinis Christi in Eucharistia. Ita semper intellexit per Orbem universum diffusa Christi Ecclesia.

Lutherus nihil non tentavit, ut prædicta verba ad sensum figurativum, exclusivum præsentiæ realis inflectere posset; sed manifesta eorum evidentia victus, ac superatus, realem Christi in Eucharistia presentiam admittere coactus est.

Zuinglius diu quoque se ignorasse fatetur, verba ista : *Hoc est corpus meum*, idem sonare, ac : *Hoc significat*, seu : *Hoc est figura corporis mei*.

Calvinus tandem & omnes ejus discipuli summa audacia & pertinacia contendunt, in citatis verbis figuram esse exclusivam substantiæ corporis Christi : sed non consentiunt inter se, aut de ipso figurato sensu, aut de sede, seu verbo, in quod cadit figura quam hic fingunt; aliis typum & figuram statuentibus in pronomine *hoc*, aliis in verbo *est*; aliis in nomine, *corpus*; alii tandem in pronomine *meum*; idque tam stupenda sententiarum discrepantia & confusione, ut quatuor vocularum interpretationes, seu potius depravationes, apud eos superiori sæculo usque ad ducentas excreverint. Lege Bellarm. lib. 1. de Euchar. cap. 8. Vasquesium in 3. partem S. Th. q. 75. art. 1. c. 6.

Neque est quod Albertinus l. 1. de Euchar. cap. 8. tanto fastu exaggeret nostrorum etiam Theologorum dissensiones, ac pugnantes sententias, in figenda significatione pronominis *hoc*, & aliorum verborum hujus propositionis: *Hoc est corpus meum*.

Namque variæ illæ expositiones ad eumdem collimant scopum, nempe ut realem Christi præsentiam in Eucharistia demonstrent, ac tueantur, non ita Novatorum expositiones. Itaque adversus eos sit

CONCLUSIO.

Ex verbis institutionis efficaciter probatur vera, realis, & substantialis præsentia corporis Christi in Eucharistia.

Probatur. Quia verba illa efficaciter probant illam Christi præsentiam, quæ proprio, naturali & obvio sensu quem præseferunt, intelligenda sunt, non figurato, improprio, & metaphorico : atqui verba Christi instituentis Eucharistiam, proprio, naturali, & obvio sensu quem præseferunt, intelligenda sunt, non improprio, figurato, ac metaphorico; ergo efficaciter probant realem Christi in Eucharistia præsentiam.

Tota hujus argumenti difficultas in minori propositione posita est.

Minor itaque propositio

Pro-

Probatur 1. Quia Scripturæ verba proprio & naturali ſenſu intelligenda ſunt, quoties nihil continent *quod aut ad morum honeſtatem, aut ad fidei veritatem referri non poſſit*: certiſſima eſt Aug. regula lib. 3. de Doctrina Christiana c. 10. Atqui verba iſta: *Hoc eſt corpus meum*, ſenſu præſentiæ realis intellecta, nihil continent, quod non poſſit referri aut ad morum honeſtatem, aut ad veritatem fidei. T. 3. p. 1. p. 49. D.

De morum honeſtate, ac ſanctitate certum eſt, nec diffitentur adverſarii, hanc enim maxime promovet & excitat fides præſentiæ realis, cum doceat mundos eſſe oportere, & omni mortali peccato vacuos eos omnes, qui Euchariſtiæ participes fieri volunt.

De veritate fidei conſtabit ex ſolutione Objectionum, ubi oſtendemus dogma præſentiæ realis nullis aliis fidei Chriſtianæ capitibus adverſari.

De rationis, ac ſenſuum humanorum judicio nihil dixit in adducta regula S. Aug. noverat enim fidei noſtræ myſteria non ex ratione aut ſenſibus æſtimanda eſſe & dignoſcenda, ſed ex ſola revelatione Dei, interprete Eccleſia.

Probatur 2. Eadem minor propoſitio, ex variis circumſtantiis inſtitutionis Euchariſtiæ, quæ certe omnes conſpirant in ſenſum proprium & naturalem præſentiæ realis.

Prima circumſtantia petitur ab Evangeliſtis qui inſtitutionis verba referunt: nullus ſiquidem eorum vel minimum quidem inſinuat, figurate loquutum eſſe Chriſtum; quod certe in re tanti momenti, ex qua graviſſimi erroris (ſi Calviniſtas audiamus) periculum erat, & ex qua tot diſſenſiones orituras aliquando fore, prævidebat Spiritus ſanctus, omittere non debuiſſent: præſertim cum, ubi ſubeſt aliqua dictionis ambiguitas, mutuam ſibi lucem afferant Evangeliſtæ, ut quod ab uno vel obſcure, vel figurate expreſſum eſt, id alius magis proprie, & plenius explicet. Sic v. g. S. Joſeph non ſemel pater Chriſti appellatur: at ne falleremur dictionis ambiguitate, & naturalem patrem intelligeremus, S. Lucas addidit: *ut putabatur*. Sic quando dixit Chriſtus, cavendum eſſe *a fermento Phariſæorum*, expoſuit Evangeliſta, *de hypocriſi*. Cum pariter dixit, *Solvite templum hoc*, S. Joannes exponit de templo *corporis ejus*. Joannem quoque Baptiſtam, quem S. Matthæus Eliam dixerat; S. Lucas exponit talem fuiſſe *ſpiritu & virtute*. Quidni igitur idem in præſenti negotio obſervaſſent Evangeliſtæ?

Secunda circumſtantia deſumitur ex parte Chriſti loquentis & inſtituentis Euchariſtiam. Scilicet, ſi per hæc verba: *Hoc eſt corpus meum*, ſignificare voluiſſet, ſe corporis ſui figuram dumtaxat dare, non verum corpus, contra proprium & naturalem verborum ſenſum & receptas ſermonis leges loquutus fuiſſet; atque graviſſimi erroris occaſionem præbuiſſet Apoſtolis ſuis, quod certe & cum ſapientia, & cum ejus bonitate, ac clementia non cohæret.

I. Contra proprium verborum ſenſum & receptas ſermonis leges loquutus eſſet, quia cum locutio ſeu ſermo inſtitutus, ut homines ſibi mutuo ſuas manifeſtent cogitationes; qui loquitur, debet ita loqui ut poſſit intelligi: ad hoc autem neceſſe eſt eum uti verbis quorum ſenſum & ſignificationem novit auditoribus ſuis perſpectum, & uſu receptum. At nemo unus eſt qui hanc audiens propoſitionem: *Hoc eſt corpus meum*, figuratum hunc ſenſum animo concipiat: *Hoc*, id eſt, *panis*, *ſignificat corpus meum*. Quid ita? quia vox iſta *panis*, deſtinata non eſt ad ſignificandum corpus Chriſti; & ſi illud ſignificat, hoc habet tantum ex libera loquentis deſtinatione: & niſi velit pro ridiculo haberi & irriſorio, antequam in ſermone publico ſenſum hunc ſingularem uſur-

usurpet, debet prius auditores suos monere. Sic v. gr. qui apud se tacitus statuisset, leonem in sermone usurpare ad significandum Alexandrum magnum, nec prius de hoc suo consilio auditores monuisset, inepte admodum diceret: *Leo est Alexander magnus*; aut simpliciter: *Leo debellavit Darium*, per Leonem intelligendo Alexandrum. Quid ita? quia vox ista, *leo*, ex se absoluta est, minime destinata ad significandum Alexandrum; & nemo esset qui talem sensum posset subodorari. Non ita fit in rebus quæ ex communi, ac recepta hominum destinatione usurpantur ad alias significandas: tunc enim auditores in fraudem induci non possunt, cum soleant rem istam considerare ut alterius signum & figuram. Sic v. g. qui ostendens imaginem Cæsaris, aut Chartam geographicam Galliæ, diceret: En Cesar, En Gallia, non absurde loqueretur, & facile intelligeretur quid ille vellet; quia scilicet tabella Cæsaris & Charta geographica Galliæ, ex usu destinantur ad repræsentandum Cæsarem & Galliam. Ex solo igitur usu æstimari debet, an apta & idonea sit, an inepta & subdola locutio. Jam vero certum est, vocem hanc, *panis*, ex se, aut hominum usu destinatam non esse ad significandum corpus Christi, quam significationem si habeat, ex sola Christi loquentis voluntate, ac destinatione habet: debuit igitur Christus monere prius Apostolos, se *panis* nomine uti, ad significandum corpus suum. Porro nullibi Christus Apostolos monuit de hac sua singulari destinatione; igitur contra proprium & naturalem verborum sensum loquutus fuisset, quod certe non patitur summa ejus sapientia & æquitas.

II. Gravissimi erroris occasionem dedisset Apostolis suis Christus, si per ista verba: *Hoc est corpus meum*, significare voluisset se figuram dumtaxat & imaginem corporis sui dare: quia verba hæc ex se realis præsentæ sensum statim menti offerunt, non vero sensum figuratum exclusivum hujus præsentiæ, qui certe sensus nonnisi per vim & oblique elici potest ex citatis verbis; pronum igitur erat ut Apostoli (qui moniti prius non fuerant) sensum hunc realitatis intelligerent & crederent, & consequenter præsentem in Eucharistia Christum adorarent; qui error certe gravissimus est, in sententia Calvinistarum, & periculo idololatriæ exponit: porro divinam non decet bonitatem, ac clementiam, iis verbis uti, quæ proprio, ac naturali sensu accepta in fraudem & errorem inducant.

Neque est, quod dicas, sequi ex hoc nostro ratiocinio, debuisse Christum tam claris, ac perspicuis verbis semper uti, ut nullam unquam dubitandi vel errandi occasionem reliquerint, quod tamen constat esse falsum; omnes enim errores ex verbis Scripturæ aut obscuris, aut oblique detortis, orti sunt: ita imprimis hæresis Ariana maxime abusa est his Christi verbis: *Pater major me est*.

Namque aliud longe est Christum verbis tam perspicuis loqui, ut nullus supersit dubio vel errori locus; & aliud: Christum iis verbis uti, quæ in proprio, naturali, & recepto sensu accepta, in fraudem & errorem auditores ex sese inducant. Prius non semper observat Christus, nec tenetur, imo potius pertinet ad providentiæ illius leges, ut permittat hæreses esse, quibus & Catholica veritas magis illustratur, & Fidelium religio, ac fides confirmatur & probatur: at posterius numquam fecit Christus, nec potuit. Neque exemplum adductum ex his verbis Christi: *Pater major me est*, aptum est, & ad rem nostram; vera quippe est propositio hæc, sensu limitato quem ipse Christus intelligebat & aliis insinuabat: scilicet, Patrem

trem

trem se, ut homine, majorem esse: unde immerito Ariani hoc testimonio usi sunt in erroris sui præsidium & confirmationem.

Tertia circumstantia petitur ex ipsis Christi verbis, quæ, ut diximus, in proprio naturali & obvio sensu debent exponi: illa autem realem præsentiam cuilibet audienti ingerunt.

Et certe extra omne dubium est potuisse Christum nobis verum & reale corpus suum dare in Eucharistia: *non enim impossibile est apud ipsum omne verbum:* neque difficilius ipsi est substantiam panis in propriis corporis sui substantiam convertere, quam aut aquam in vinum mutare, aut mundum ipsum ex nihilo educere. Potuit igitur; at forte noluit? Sed dicant adversarii, an, si voluisset, potuisset verbis significantioribus, & expressioribus hanc suam voluntatem adimplere, quam istis: *Hoc est corpus meum*, quæ profecto æque clara sunt & invicta ad ostendendam præsentiam realem, quam ista: *Ego & Pater unum sumus*, ad comprobandum, contra Socinianos, unitatem essentiæ Christi cum Patre. Quod si prioribus verbis Calvinistæ caliginem obtendunt per figuratum suum sensum; non minori audacia, & temeritate posteriora obscurare conantur Sociniani, ea de unitate affectus, & voluntatis interpretando. Quod si prius Calvinistis liceat, contra naturalem & obvium verborum sensum; quidni & posterius licebit Socinianis? quo enim jure figuræ usum, qui apud ipsos tam frequens est in exponendis, vel potius adulterandis Scripturæ verbis, illis eripere tentabunt Calvinistæ, quo ipsimet abutuntur ut planum ac facilem istorum verborum: *Hoc est corpus meum*, ad figuram, & metaphoram detorqueant? Luc. 1. v. 37.

Adde quod nullum est in hac Christi propositione verbum, quod sensum illum figuratum pati possit, ut ex solutione Objectionum perspicuum fiet.

Quarta circumstantia petitur a materia de qua agitur. Scilicet, Christus instituens Eucharistiam, dogma fidei proposuit, Sacramentum instituit, præceptum dedit, testamentum denique condidit; atqui hæc omnia postulant ut verba Christi sensu proprio, & naturali, non autem figurato & metaphorico sumantur.

I. Dogmata fidei, si non verbis semper clarissimis proponantur, saltem nunquam iis, quæ proprio & naturali sensu usurpata in fraudem & errorem inducant; qualia sunt laudata verba Christi, si realem præsentiam non exprimant de facto, quam tamen juxta communem verborum significationem exprimunt.

II. Eadem de causa Sacramenta institui debent per verba naturalia, obvio & proprio sensu accepta, ne scilicet detur occasio errandi in eorum Sacramentorum usu: hinc est quod nullum Sacramentum institutum legamus verbis figuratis & metaphoricis. Quod si contingat aliquando, Scripturam, cum de Sacramentis agit, aliquo verbo figurato uti, istud non Sacramenti institutionem spectat, sed ejus dumtaxat vel effectum, ut v. g. cum Joan. 3. Christus loquens de Baptismo, utitur verbo *renascendi*; vel mysticam significationem, ut cum circumcisio carnis usurpatur ad significandam cordis circumcisionem; vel denique tam clara & aperta est figura dictionis, ut nullus ea falli possit: v.g. cum S.Lucas dixit: *Calicem pro nobis effundi in remissionem peccatorum*; quis enim tam stupidus est, qui non videat ibi continens pro re contenta usurpari, vas scilicet pro sanguine, qui vase continetur?

III. Præceptum debet claris & propriis verbis enuntiari, ne detur occasio fallaciæ, & prævaricationis, ne incerta pro certis, falsa pro veris, noxia pro salutaribus observentur.

IV. Denique, teſtamentum debet verbis minime ambiguis, ſed maxime propriis, ſimplicibus ac claris concipi, ne inter hæredes litis & diſſenſionis detur occaſio. Ita quandoque in veteri Teſtamento refertur morientis teſtamentum, ut Jacobi Gen. 49. David. L. 3. Regum c. 2. Tobiæ ſenioris L. Tobiæ c. 4. Matthatiæ L. 1. Machab. c. 2. &c. planis ac maxime propriis verbis conceptum eſt, niſi forte quædam in ipſo includatur prophetia, ut Gen. 49. tunc enim, quod ipſa prophetiæ conditio fert, ut plurimum nonnulla occurrit figurata expreſſio. Chriſtus igitur qui ſuprema ſua voluntate morti proximus ſuum nobis corpus in Euchariſtia relinquere voluit, verbis non figuratis & metaphoricis uſus eſt, ſed propriis.

Quinta circumſtantia quartæ affinis maxime, petitur ex tempore quo Chriſtus Euchariſtiam inſtituit, morti ſcilicet proximus, tum cum ſolent homines verbis perſpicuis amicos affari, & intima cordis arcana reſerare: tunc, ut canit Lucretius:

Cum veræ voces pectore ab imo
Eliciuntur, eripitur perſona, manet res.

Sexta denique circumſtantia ex Apoſtolis, quos alloquebatur Chriſtus, deſumitur: quos amicos vocat, quos ut magiſtros totius Orbis futuros præformabat, quibus antea Joan. 16. v. 25. dixerat: *Venit hora cum jam non in proverbiis loquar vobis*; quibus denique parabolas explicare ſolebat. An vero credibile eſt, ſi quis fuiſſet in verbis ſui tropus, ſi quæ figura, ipſis non expoſuiſſe Chriſtum; præſertim cum, ut ante diximus verba quibus utitur ex uſu ſuo naturali ac recepto deſtinata non eſſent ad figuratum ſenſum ingerendum?

Solvuntur Objectiones Novatorum adverſus probationem ex verbis inſtitutionis.

Objicies 1. Illud tantum vere & realiter in Euchariſtia reperitur, quod Chriſtus accepit, benedixit, fregit, deditque Diſcipulis, dicendo: *Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum.* Atqui quod accepit Chriſtus, quod benedixit, fregit, & dedit Diſcipulis, panis erat: ergo ſolus panis in Euchariſtia tanquam ſignum & figura corporis Chriſti reperitur.

Reſp. 1. iſtud argumentum retorqueri facile poſſe adverſus noſtros adverſarios, quibus, perinde ac nobis ſolvendum eſt. Namque ſi valeat adductum iſtud ratiocinium, efficiet in Euchariſtia non eſſe niſi panem communem & ordinarium, nulla gratia, nulla efficacia, & virtute plenum: ſiquidem illud tantum reperitur in Euchariſtia, quod Chriſtus accepit, quod benedixit, ac dedit; illud autem fuit panis communis & ordinarius; ergo &c. an vero conſequentiam illam admittent Novatores?

Sicut igitur tenetur reſpondere, panem quidem illum, quem accepit Chriſtus communem & ordinarium fuiſſe ante benedictionem, & conſecrationem Chriſti, poſtea vero illum ſanctum ac divinum panem evaſiſſe; ita & nos reſpondemus.

Reſp. 2. diſt. maj. Illud tantum eſt in Euchariſtia, quod Chriſtus accepit; benedixit &c. immutatum & converſum in corpus Chriſti per verba ipſius, concedo: non mutatum, neque converſum, nego. Pariter diſt. min. Accepit Chriſtus panem, quem mutavit & convertit in corpus ſuum per

hæc

hæc verba : *Hoc est corpus meum*, concedo : quem non mutavit neque convertit, nego. Quæ solutio ut facilius intelligatur.

Observandum est, duplicis ordinis distingui debere propositiones ; alias scilicet speculativas, alias vero practicas.

Propositio speculativa illa est, quæ objectum suum supponit, non facit ; quales sunt istæ : *Dies est. Sol lucet. Deus est omnipotens &c.*

Propositio practica seu operativa est, quæ facit id quod significat : sic cum dixit Deus : *Fiat lux ;* cum alicui liber datur, dicendo : *Hic liber est tuus* ; propositio practica est, quia idipsum operatur, quod significat.

In ejusmodi vero propositionibus duplex distinguitur terminus, unus a quo, alter, ad quem fit mutatio : unde uterque ille terminus in propositione exprimitur, prout illa consideratur secundum suam significationem, aut completam & perfectam, aut transitoriam tantum ac fluentem. Si propositio spectetur antequam sit perfecta, & completa, tunc terminus, a quo fit mutatio suam adhuc retinet naturam & denominationem ; si vero spectetur ut completa & perfecta, & secundum suam significationem permanentem, tunc terminus *a quo* plane immutatus & conversus supponitur in terminum, *ad quem*. Res in exemplo clarior fiet. Supponamus v. g. Christum, cum aquam in vinum convertit, dixisse : *Hoc est vinum*, propositio illa practica fuisset & operativa, cujus duplex est terminus, unus a quo, nempe aqua, alter ad quem, nempe vinum in quod mutata fuit aqua. Si propositio spectetur ut nondum completa, & secundum significationem suam fluentem, & transitoriam : nondum aqua concipitur conversam in vinum, sed suam adhuc naturam, habere ac denominationem supponitur ; mutatio quippe non censetur fieri, nisi cum absoluta est, ac completa propositio. Si quis igitur contenderet aquam non fuisse in vinum conversa, & sic argueret : Illud tantum est in hydriis, quod Christus afferri jussit : atqui jussit afferri hydrias aqua plenas : ergo in illis est tantum aqua : quid responderent Calvinistæ ? non aliud profecto, nisi solam aquam fuisse quidem in hydriis, quando allatæ sunt, antequam Christus virtute sua illam in vinum convertisset ? sed post illam conversionem, non esse amplius aquam, sed vinum : Idem & in præsenti miraculo Eucharistiæ respondemus. Antequam Christus dixisset : *Hoc est corpus meum*, quod præ manibus tenebat, erat merus panis communis, sed post absolutam istam propositionem, vi & efficacia illius, panis ille conversus fuit & mutatus in proprium Christi corpus.

Instabis 1. Si quis tabellam Regis ostendens diceret : *Hic est Rex*, non sequeretur esse ipsum Regem, sed tantum ejus figuram & imaginem : ergo pariter, quando Christus tenens præ manibus panem dixit : *Hoc est corpus meum*, non sequitur, panem esse revera corpus Christi, sed tantum ejus figuram & imaginem.

Resp. magnum discrimen esse inter utramque propositionem. In prima, qui sic loquitur, aliud non potest in animo habere ; quam figuram Regis ostendere ; & qui illum sic loquentem audiunt, non possunt nisi de simplici figura Regis cogitare. Quid ita ? quia scilicet tabella ex se signum est ac figura personæ quam repræsentat. In altera vero propositione, panis non potest assumi ad repræsentandum & significandum Christi corpus, quia ad hoc minime factus est, nisi peculiaris accedat loquentis intentio, quam declarare prius debet, si velit auditoribus non illudere, sed ab illis intelligi. Porro nunquam declaravit aut monuit Christus, se panem assu-

mere ut sit figura & signum corporis sui: quando igitur dixit: *Hoc est corpus meum*, dicendo, panem revera fecit corpus suum, per veram unius in alterum transmutationem seu transubstantiationem.

Instabis 2. Etiam prolata & completa ista propositione: *Hoc est corpus meum*, panis non convertitur in corpus Christi, siquidem idem omnino apparet, qualis erat ante propositionem, & panis etiam vulgato nomine appellatur.

Resp. veritatem mysteriorum non ex sensibus & rationis judicio judicandam esse, sed ex verbo Dei, interprete Ecclesia: alias Sociniani adversus mysteria Trinitatis, & Incarnationis tanta audacia insurgentes, quomodo refelli poterunt e Calvinistis? Apparet quidem idem panis, quia remanet eadem illius accidentia, etsi doceat fides non remanere substantiam. Et certe, juxta adversarios quædam mutatio fit in pane per benedictionem: per illam enim de pane communi, & profano fit panis sanctus, divinus, sacramentalis, virtute quadam & efficacia Christi plenus. An post completam propositionem & factam benedictionem, sensibilis fit hæc immutatio? minime: idem enim omnino videtur panis, qualis antea. Pariter igitur, etsi mutatio substantialis, quæ fit in pane, sensibus deprehendi non possit, non ideo tamen neganda.

Idcirco autem post ipsam consecrationem Eucharistia vocatur panis: tum quia ex pane facta est; solet autem Scriptura etiam post factam mutationem rei alicujus, nomen quod prius habebat, retinere. Sic Exodi 12. v. 7. virga Aaronis, etsi versa in serpentem, vocatur *virga*. Sic Marci 14. v. 3. Simon vocatur leprosus; quia talis antea fuerat. Tum quia panis species & accidentia retinet: ita Scriptura Exodi 2. & Deut. 4. vocat Deum *ignem consumentem*, quia in specie ignis apparebat; & Abraham Angelos vocat *homines*, quia formam & speciem hominis induerant. Tum quia idem præstat Eucharistia in anima, per gratiam confortantem, quod panis materialis in corpore, per virtutem nutrientem.

Objectio ex pronomine *hoc*.

Objicies 2. In ista Christi propositio: *Hoc est corpus meum*, pronomen demonstrativum, *hoc*, panem ipsum quem Christus tenebat, demonstrat: atqui panis non potest dici corpus Christi, nisi per figuram; non enim est corpus naturale, duo quippe sunt valde disparata. Ubi autem, inquit Albertinus L. 1. c. 13. disparatum de disparato prædicatur, aut figurata est, aut falsa enuntiatio; aperta igitur est in citatis Christi verbis figura, & sola terminorum apprehensione opus est, ut detegatur in ipso nomine *panis*.

Major propositio probatur. Vel enim pronomen, *hoc*, nihil demonstrat, vel panem demonstrat, vel species panis, vel aliquid distinctum ab illis: atqui ridiculum foret asserere pronomen demonstrativum nihil plane demonstrare. Dici quoque non potest, eo pronomine demonstrari panis species; illæ quippe nec sunt, nec dici possunt Christi corpus: non etiam demonstratur Christi corpus, tum quia, juxta nos, pronuntiata tantum hac voce, *hoc*, nondum est corpus Christi, tum quia propositio ista: *Hoc est corpus meum*, juxta nos, practica est & operativa: at si pronomen *hoc* demonstraret corpus Christi, propositio speculativa foret. Denique, pronomen *hoc* non demonstrat aliquid distinctum a pane, aut speciebus panis, aut corpore Christi: neque enim dici potest quid sit illud distinctum ab his omnibus: ergo superest ut pronomen *hoc* demonstret in propositione Christi panem ipsum.

Resp. 1. cum Card. Perronio L. 3. de Euchar. cap. 27. ejusmodi logicarum seu sophisticarum argutiarum ineptias facile deprehendi, si ad alia exempla transferantur. Si Moyses v. g. convertendo aquas in sanguinem, aut

vir-

virgam in ſerpentem, dixiſſet: *Hic eſt ſanguis*: *Hic eſt ſerpens*: ſi Deus uxorem Loth in ſtatuam ſalis, Chriſtus aquam in vinum mutans, dixiſſet: *Hic eſt ſal: Hoc eſt vinum*; ſimiliter quæri poſſet ab adverſariis, quid pronomen, *hoc* demonſtret in adductis propoſitionibus: eadem quippe eſt difficultas, quæ occurrit in præſenti Euchariſtiæ argumento.

Quod vero reponit Albertinus L. 1. de Euchar. cap. 8. fore, ut ſi vel Moyſes, vel Chriſtus voluiſſent tales mutationes ad ultimum inſtans quorumdam verborum operari, numquam hiſce loquendis modis uſi fuiſſent, profecto vanum eſt, ac plane fictum: ubi enim eſt impoſſibilitatis & implicantiæ ratio? Num limites habet divina virtus? An hoc ipſi difficilius eſt, quam lucem ex tenebris eruere per hæc verba: *Fiat lux*, aut per iſta, vel ſimilia: *Hoc eſt lux*? quibus enim vult, & quomodo vult, verbis ſuam virtutem Deus exerit & imprimit. Videant igitur quid ad propoſitiones factas reſponderent Calviniſtæ, & idem nos propoſitæ difficultati reſpondebimus.

Si dicant, pronomen *hoc*, ſecundum ſignificationem tranſitoriam, id eſt ſpectando miraculum ut nondum factum, ſed mox faciendum, aquam, virgam, mulierem, demonſtrare; ſecundum autem ſignificationem permanentem, id eſt ſpectando miraculum ut jam completum & factum, demonſtrare ſanguinem, ſerpentem, ſtatuam ſalis, vinum: ſimiliter & nos dicimus, pronomen *hoc* in verbis Chriſti, demonſtrare panem, ſecundum ſignificationem ſuam tranſitoriam & fluentem, ſpectando ſcilicet converſionem ut nondum factam, ſed mox faciendam, ubi completa erit propoſitio; demonſtrare vero corpus, ſecundum ſignificationem permanentem, ſpectando ſcilicet converſionem factam & completam, poſt abſolutam verborum pronuntiationem.

Ratio eſt, quia, ut antea jam obſervavimus, in propoſitionibus practicis, & operativis, in quibus tranſitus fit ab uno termino ad alium, terminus a quo fit tranſitus, ſuam naturam & denominationem retinet, donec mutatio completa fuerit & abſoluta.

Reſp. Itaque 2. pronomen *hoc*, in iſta propoſitione: *Hoc eſt corpus meum*, ſpectari poſſe duobus modis ſcilicet, vel in eo inſtanti quo profertur; necdum completa eſt propoſitio; vel in inſtanti quo completa eſt propoſitio. Si priori modo ſpectetur, neque panem, nec ſpecies panis, neque corpus Chriſti, neque quidquam aliud ab his diſtinctum clare & determinate demonſtrat, ſed confuſe tantum & indeterminate ſubſtantiam aliquam præſentem.

Ratio eſt, quia pronomina in eo differunt a nominibus, quod hæc per ſe ſignificant; illa vero ex ſe & ſola nihil determinate demonſtrant: debent igitur cum nominibus conjungi, ut ſignificatio clara ſit, diſtincta, & determinata. Unde in hac propoſitione: *Hoc eſt corpus meum*, ſi pronomen *hoc* ſolitarie, & quaſi avulſum ab aliis, ejuſdem propoſitionis terminis, ſpectetur, nihil determinate ſignificat, ſed generatim tantum & confuſe ſubſtantiam præſentem.

Si vero poſteriori modo ſpectetur, nempe in eo inſtanti quo completa eſt propoſitio, pronomen *hoc* determinate Chriſti corpus demonſtrat.

Ratio eſt, quia demonſtratio individui in confuſo, per adjectionem nominis evadit determinata, quia tunc pronomen *hoc*, quod ex ſe confuſe tantum demonſtrat, componitur cum nomine, quod ſignificat corpus Chriſti.

Præterea in iſta propoſitione Chriſti: *Hoc eſt corpus meum*, pronomen

hoc vel ſumitur ſubſtantive, vel adjective: atqui utroque ſenſu demonſtrat Chriſti corpus.

Si enim ſumatur ſubſtantive, ſenſus propoſitionis iſte eſt: Hoc quod vobis trado, eſt corpus meum: iſtud pronomen *hoc* ſupponere ibi non poteſt pro pane. 1. quia dici non poteſt *hoc* in neutro genere, de re quæ cernitur & aperte cognoſcitur, niſi ſit genere neutra, qualis non eſt vox *panis* apud Græcos. 2. quia reipſa panis non eſt corpus Chriſti, & falſa eſſet Chriſti propoſitio, ſi pronomine *hoc*, panem vellet demonſtrare. 3. quia additur, *quod pro vobis tradetur*: at panis non traditus fuit pro nobis, ſed corpus Chriſti. 4. quia inepta foret & ab uſu communi plane abhorrens loquendi ratio Chriſti, ſi vellet panem eſſe corpus ſuum, ſignificatione dumtaxat; ſiquidem, ut ex ante dictis planum eſt, panis deſtinatus non eſt ad ſignificandum corpus, niſi accedat peculiaris Chriſti loquentis intentio & deſtinatio, de qua omnino tacuit.

Si vero adjective ſumatur, demonſtrat id quod ſignificat ſubſtantivum: ſubſtantivum autem in adducta propoſitione, non poteſt eſſe nomen *panis*, quia eſt generis maſculini, iſtud vero τῦτο neutrum eſt; igitur ſubſtantivum eſt nomen σῶμα, *corpus*, quod neutrum eſt. Unde ſenſus non eſt: *Hic panis eſt corpus meum*, ſed: *Hoc corpus, eſt corpus meum*, ſeu, eſt illud corpus meum, quod pro vobis tradetur &c. in Græco enim habetur, τῦτό ἐςι τὸ σῶμά μȣ, *hoc eſt illud corpus meum &c.*

Inſtabis 1. Pro eo inſtanti quo pronomen *hoc* pronuntiatur, propoſitione nondum completa, demonſtrat aliquid præſens ad ſenſum, & ſupponit, ut ait Maldonatus, pro re diſtincta & determinata: at tunc non demonſtrat Chriſti corpus.

Reſp. diſt. maj. Demonſtrat aliquid præſens confuſe, indiſtincte & indeterminate, concedo. clare & determinate, nego. Patet ſolutio ex mox dictis.

Inſtabis 2. Pronomen *hoc*, etiam nondum finita propoſitione, profertur a pronuntiante modo ſignificativo & efficaci ad conficiendum Sacramentum: ergo cum efficacia Sacramentorum fundetur in verborum ſignificatione, neceſſe eſt, ut pronomen *hoc* aliquid ſignificet pro eo inſtanti quo profertur.

Reſp. diſt. maj. profertur a pronuntiante modo ſignificativo, confuſo, & indeterminato: id eſt, pronomen *hoc*, nondum completa propoſitione, demonſtrat confuſe & indeterminate ſubſtantiam aliquam præſentem, concedo: profertur modo ſignificativo, diſtincto, & determinato; id eſt, ſignificat determinate Chriſti corpus, nego.

Ad id quod additur de efficacia verborum ſacramentalium fundata in eorum ſignificatione.

Reſp. partes formæ ſacramentalis ſeorſim ſumptas & ſeparatas, practice non ſignificare, ſe unam ſimplicem eſſe illarum omnium ſignificationem practicam, prout ſcilicet componunt unam totalem & perfectam orationem.

Inſtabis 3. Pronomen *hoc* diſtincte ſignificat quod Chriſtus accepit: ſed accepit panem, non corpus ſuum: ergo &c.

Reſp. diſt. maj. Diſtincte ſignificat quod accepit, niſi immutavit per verba ſua, concedo: ſi immutavit quod accepit, nego. Diſt. min. Accepit Chriſtus panem, quem immutavit & convertit in corpus ſuum, concedo: quem non mutavit neque convertit, nego. Solutio patet ex reſponſione ad primam Objectionem.

Inſta-

Inſtabis 4. Si pronomen *hoc*, etiam ſpectatum in inſtanti quo completur propoſitio, ſignificat corpus Chriſti, ita Chriſti propoſitio: *Hoc eſt corpus meum*, eſt prorſus identica & nugatoria, in qua ſcilicet idem foret prædicatum & ſubjectum; & ſenſus eſſet: *Hoc corpus meum, eſt corpus meum*.

Reſp. nego maj. Propoſitio enim identica ea dicitur, in qua non tantum idem eſt ſubjectum & prædicatum, ſed etiam eſt idem ſignificandi modus: alias iſtæ propoſitiones Scripturæ: *Hic eſt Filius meus dilectus*: *Hic eſt Jeſus Propheta*. *Hic eſt agnus Dei &c.* identicæ forent & nugatoriæ. Pariter propoſitiones in quibus definitio prædicatur de definito, v. g. iſta: *Homo eſt animal rationale*, eſſet identica, quia in ejuſmodi propoſitionibus idem eſt ſubjectum & prædicatum; non tamen ſunt identicæ & nugatoriæ, quia non eſt idem ſignificandi modus: quod enim per pronomen *hoc* vel *hic* confuſe ſignificatur, diſtinctius exprimitur per ſequentes voces. Adde quod cum non ſit idem exiſtendi modus corporis Chriſti in Euchariſtia, & in ſtatu ſuo naturali, recte dici poteſt: *Hoc corpus eſt corpus meum*, ſeu, juxta græcum: *Hoc eſt corpus eſt illud corpus meum, quod* nempe *pro vobis tradetur &c.* quæ propoſitio minime identica eſt, cum innuat alium eſſe modum exiſtendi corporis Chriſti in Euchariſtia, & alium in proprio & naturali ſtatu, licet quoad ſubſtantiam idem plane ſit corpus.

Inſtabis denique, Catholici ipſi non conſentiunt inter ſe de ſignificatione pronominis, *hoc*, ſed in varias diſtrahuntur opiniones. Innocentius III. Catharinus, & alii nonnulli putant quidem iſto pronomine corpus Chriſti ſignificari; ſed negant iidem, Chriſtum per iſta verba: *Hoc eſt corpus meum* conſecraſſe panem, ſed volunt arcana benedictione factam eſſe conſecrationem: alii volunt pronomine *hoc* demonſtrari panem, ut S. Bonaventura, Beſſario Cardinalis: alii ſingularem ſubſtantiam, ſeu rem ſub ſpeciebus Euchariſticis præſentem confuſe demonſtrari, ut S. Thomas, Durandus; alii denique, corpus ipſum Chriſti demonſtrari cenſent: ut Richardus, Alenſis, Maldonatus, Vaſquez &c. Nihil igitur certum ac fixum eſt apud nos circa ſignificationem pronominis *hoc*.

Vide Forbeſium L. 11 c. 8. p. 558. & Albertin: L. n. de Euch. c. 8.

Reſp. varias illas noſtrorum opiniones Novatorum errori pariter infenſas eſſe, cum omnes realem & ſubſtantialem Chriſti in Euchariſtia præſentiam agnoſcant. De prima & ultima certum eſt: quod vero Innocentius III. Catharinus, & alii nonnulli exiſtiment, Chriſtum arcana benedictione, non iſtis verbis: *Hoc eſt corpus meum*, panem conſecraſſe, ſingularis eſt opinio, quam tamen non damnavit Synodus Tridentina, ut ex dicendis poſtea conſtabit. Alii autem qui per pronomen *hoc* ajunt ſignificari panem, ſignificationem ejus fluentem & tranſitoriam; qui vero docent ſignificari corpus Chriſti, completam ac permanentem ſignificationem conſiderant. Denique, qui pronomine *hoc* ajunt demonſtrari ſingularem ſubſtantiam, ii quoque ajunt ſubſtantiam illam eſſe panem, ſi propoſitio conſideretur ut nondum completa; eſſe vero corpus Chriſti, ſi conſideretur ut perfecta & completa. Nihil igitur ex illis variis apud Catholicos pronominis *hoc* expoſitionibus conſequi poſſunt Novatores.

Objectio ex verbo *eſt*, quod ponitur pro *ſignificat*.

Objicies 3. In iſta propoſitione: *Hoc eſt corpus meum*, verbum *eſt* uſurpatur pro *ſignificat*; & ſenſus eſt: *Hoc*, id eſt, *panis ſignificat*, ſeu, *figura eſt corporis mei*.

Antecedens probant adverſarii multis Scripturæ teſtimoniis; in quibus verbum *eſt* ponitur pro *ſignificat*.

Ex veteri Teſtamento.

Geneſeos 17. v. 10. Circumciſio vocatur fœdus, id eſt, *ſignum fœderis.*

Et c. 41. v. 26. *Septem boves pulchræ, & ſeptem ſpicæ plenæ, ſeptem ubertatis anni ſunt*; id eſt, *ſignificant*.

Exodi 12. v. 11. Agnus paſchalis dicitur *Phaſe* id eſt, *tranſitus Domini*: nempe quia erat ſignum tranſitus.

Ezechielis 37. v. 11. de oſſibus aridis Deus ait: *Oſſa hæc univerſa domus Iſrael eſt*.

Danielis 2. Propheta ſomnium explicans Nabuchodonoſoris v. 38. ait: *Tu es ergo caput aureum*; id eſt, ſignificaris per illud caput aureum.

Et c. 7. 17. aliud explicans ſomnium, ait: *Hæ quatuor beſtiæ magnæ, quatuor ſunt regna quæ conſurgent de terra*; id eſt, ſignificant quatuor regna &c.

Ex novo Teſtamento adducunt.

Matth. c. 13. verſic. 37. ubi Chriſtus ait: *Qui ſeminat bonum ſemen eſt Filius hominis: Ager autem eſt mundus: bonum vero ſemen, hi ſunt filii regni: zizania autem filii ſunt nequam*.

Joan. 10. v. 7. *Ego ſum oſtium*. Et cap. 15. v. 1, *Ego ſum vitis vera, & Pater meus agricola eſt*, inquit Chriſtus.

1. Ad Corinth. 10. v. 4. loquens Apoſtolus de veteribus Judæis, ait: *Bibebant de conſequente eos petra, petra autem erat Chriſtus*; id eſt, ſignificabat Chriſtus.

Denique, Apocalypſeos 17. v. 9. *Septem capita, ſeptem montes ſunt, ſuper quos mulier ſedet, Reges ſeptem ſunt*; id eſt, ſignificant. Et v. 15. *Aquæ quas vidiſti, ubi meretrix ſedet, populi ſunt, & gentes, & linguæ.*

Reſp. nego antecedens.

Ad probationem ex Scripturis.

Reſp. 1. vitioſam eſſe admodum iſtam arguendi rationem; Verbum *eſt* in aliquibus Scripturæ teſtimoniis uſurpatur pro verbo *ſignificat*: ergo & in iſta propoſitione Chriſti: *Hoc eſt corpus meum*. Namque pariter dicent Sociniani: Verbum *eſt* uſurpatur ſæpius ſenſu tropico & figurativo in Scripturis; ergo in iſtis quoque propoſitionibus: *Chriſtus eſt Deus. Hic eſt Filius meus dilectus. Verbum caro factum eſt*. An ferrent Calviniſtæ: non puto. Ad ſubjectum itaque argumentum, de quo ſermo fit, variaſque loci circumſtantias attendere neceſſe eſt, ex quibus perſpicuum fiet, inter adductas propoſitiones, & iſta: *Hoc eſt corpus meum*, ſummum eſſe diſcrimen.

Reſp. Itaque 2. in iis locis, in quibus verbum *eſt* uſurpatur pro *ſignificat*, figuratum ſenſum aut diſerte in iiſdem Scripturis exprimi, aut ex ſubjecta materia, variiſque ejus circumſtantiis tam aperte elici, ut nullus eſſe poſſit fraudi & errori locus. Conſtabit iſtud, ſingula teſtimonia ſtrictim percurrendo.

Reſpondetur teſtimoniis ex c. 17. Geneſeos.

Geneſeos 17. Circumciſio vocatur *fœdus*: tum quia eſt conditio fœderis ut diſerte colligitur ex his verbis verſus 10. *Hoc eſt pactum meum quod obſervabitis inter me & vos, & ſemen tuum poſt te: circumcidetur ex vobis omne maſculinum*. Tum quia eſt ſignum fœderis, ut conſtat ex verbis immediate ſequentibus: *Circumcidetis carnem præputii veſtri, ut ſit ſignum fœderis inter me & vos*. Exponit igitur expreſſe ſacer Contextus, cur Circumciſio dicatur fœdus, quia ſcilicet eſt ſignum fœderis. Porro adducant, ſi poſſunt, adverſarii, aliquod Scripturæ teſtimonium in quo panis dicatur ſignum corporis Chriſti.

Capite vero 41. ejuſdem Geneſeos, agitur de exponendo ſomnio Pharaonis,

nis, in quo boves & ſpicas aliquid aliud ſignificare & innuere noverat ipſe Pharao, quarum ſenſum inquirit; unde appoſite ad illius mentem, reſpondet Joſeph: *ſeptem boves pulchras, & ſeptem ſpicas plenas, eſſe*, ideſt, *ſignificare ſeptem annos ubertatis*. De illa enim ſignificatione, ſeu de interpretatione ſui ſomnii ſollicitus & perterritus, ut dicitur ibid. v. 8. *interrogabat Rex ariolos & ſapientes regni ſui*. Ex ſubjecta itaque materia & circumſtantiis loci manifeſtum eſt, Joſephum verbum *ſunt* uſurpaſſe pro *ſignificant*. Quod ſi cuipiam alteri de ſomnio Pharaonis nihil cogitanti, ex abrupto dixiſſet Joſeph: Septem boves pulchræ, ſunt ſeptem anni ubertatis, ridicule profecto & imprudenter contra ſermonis leges locutus fuiſſet; quod feciſſe Chriſtum, in hypotheſi adverſariorum neceſſe eſt fateri: ſiquidem non monitis prius Apoſtolis de ſuo conſilio, ac deſtinatione panis ad figurandum corpus ſuum dixit: *Hoc eſt corpus meum*, volens tantum innuere, *hoc*, ideſt panem, *figurare corpus ſuum*. Iſtud vero fingere & cogitare de Chriſto, non patitur Chriſtiana pietas. Exc. 41. Gen.

Exodi 12. Agnus paſchalis dicitur *Phaſe Domini*, ideſt, *tranſitus*: quod certe & ſine figura, ſervato ſenſu proprio & naturali verbi *eſt*, poteſt intelligi: & cum figura, abſque ullo plane periculo, cum eodem in loco tam diſtincte ſit expreſſa. Exc. 12. Exodi.

I. In hac propoſitione, *Agnus eſt phaſe ſeu tranſitus*, verbum *eſt*, in proprio & naturali ſenſu ſumitur: ſubintelligi quippe debet vox *ſacrificium*, vel, *victima*; ita ut iſte ſit ſenſus: *Agnus eſt victima tranſitus*, a Deo ſcilicet præcepta in memoria & gratiarum actione liberationis primogenitorum Iſrael, qui ſenſus aperte colligitur ex v. 26. & 27. ejuſdem capitis, *Cum dixerint vobis filii veſtri*, (inquit Deus per Moyſen) *Quæ eſt iſta religio*; *Dicetis eis*: *Victima tranſitus Domini eſt*. An explicatio hujus propoſitionis, *Agnus eſt tranſitus*.

Porro familiare eſt Scripturæ, vocem ſacrificii, aut victimæ, per quoddam ſermonis compendium ſupplere. Ita Sacerdotes dicuntur *comedere peccata populi*; ideſt, res oblatas ſacrificium expiatorium. Ita Chriſtus ipſe dicitur *factus pro nobis peccatum*; ideſt, hoſtia pro peccato.

II. Etſi ſupponatur quædam eſſe figura in verbo *eſt*, in iſta propoſitione: *Agnus eſt phaſe ſeu tranſitus*, atque uſurpetur pro *ſignificat*, quia Agnus eſt figura & ſignum tranſitus; tamen hæc figura adeo facilis eſt, conſpicua, loci, rei, & perſonarum circumſtantiis adeo accommodata, ut cæcus ſit oporteat, qui eam non deprehenderit. Agebatur ſcilicet de magno quodam cæremoniarum apparatu in comedendo Agno paſchali, quo excitari ac commoveri Judæorum curioſitatem (ut aſſolet) pronum erat, ut ſtatim inquirerent, quis tandem foret illarum ſcopus, quis finis, quæ ſignificatio; quam eorum diſpoſitionem non obſcure indicat Scriptura his verbis v. 26. citati capitis: *Cum dixerint vobis filii veſtri*: *Quæ eſt iſta religio*? *Dicetis &c.* Igitur ſic animo præparati erant Judæi, ut Agnum illum tanquam figuram & ſignum rei alterius ſpectarent; unde nihil periculi fuit, ne in fraudem & errorem induceretur, cum Moyſes dicit: *Agnum eſſe tranſitum Domini*, ideſt, ſignificare tranſitum Domini. At non ita eſt de propoſitione Chriſti: *Hoc eſt corpus meum*: neque enim Apoſtoli, ut diximus antea, panem tanquam figuram corporis Chriſti habuerunt unquam, de qua eos nunquam monuit Chriſtus.

Ezechielis 37. refertur viſio Prophetæ, qua in patenti campo maxima oſſium exſiccatorum congeries ei oſtenſa fuit, cujus viſionis myſterium explicatur: nimirum oſſa illa omnia, quæ primum arida, tum ſpiritum vitæ reſumentia vidit Propheta, futuram repræſentabant corporum re- Exc. 37. Ezechielis.

ſurre-

surrectionem; quod ibidem v. 12. declarat Deus: *Ecce ego*, inquit; *aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris*. Igitur ex subjecta materia & circumstantiis hujus visionis clarum est, in hac propositione: *Ossa hæc universa domus Israel est*, verbum *est*, poni pro *significat*; istud quippe exigit argumentum de quo sermo est.

Ex c. 2. & 7. Danielis. Daniel citato capite interpretatur somnium Nabuchodonosoris: in somniis autem res una ad aliam significandam objicitur; nihil igitur mirum, si verbum substantivum *est*, sumatur pro *significat*. Constat solutio ex responsione ad c. 41. Geneseos.

Ex c. 13 S. Matth. Quæ ex novo autem Testamento proponunt, facile quoque solvuntur. Matthæi c. 13. proponitur parabola, ut ex sola lectione clarum est: at parabola figurata est ex se; unde v. 9. observatur, Discipulos hujus figuræ seu parabolæ sensum non intellexisse. Sed quid commune habere possunt ejusmodi loca, cum institutione Eucharistiæ? An contendent adversarii, parabolam proposuisse Christum, cum instituit Sacramentum corporis sui? non puto. Inutilia igitur sunt, neque ad rem exempla hæc.

Ex c. 10. S. Joan. Joan. 10. & 15. Christus dicitur, *ostium*, *vitis*, *panis*; ita est: sed quis statim animo non concipiat, figuratas esse has expressiones, & per eas designari aliquam virtutem Christi, quæ analogiam quamdam habeat cum ostio, vite, pane? Ostium dicitur Christus, quia per illum nobis aditus aperitur ad vitam æternam: vitis, quia occulta gratiæ suæ subministratione animæ vitam tribuit, sicut vitis palmitibus: panis, quia animas nostras doctrinæ & gratiæ pabulo reficit, sicut panis corpus. Has proprietates ipsemet Christus exponit: *Sicut palmes*, inquit, *non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite; sic nec vos, nisi in me manseritis*.·.·. *Per me si quis introierit, salvabitur; & ingredietur, & pascua inveniet*.·. *Ego sum panis vitæ: qui venit ad me, non esuriet; & qui credit in me, non sitiet unquam*. In his igitur propositionibus aperta est metaphora, quam ipse Christus exposuit.

Quamquam ut adductæ propositiones accommodatæ forent ad scopum & propositum adversariorum, oporteret eas invertere, & demonstrando ostium, vitem, panem, dicere, *Hoc est Christus*; sicut in Eucharistiæ institutione dixit: *Hoc est corpus meum*: at nullus est qui statim absurditatem & falsitatem illarum propositionum non sentiat. Quis enim ita stupidus est, qui putet ostium, vitem &c. esse verum Christum?

Ex c. 10. 1. ad Cor. Apostolus 1. Corinth. 10. appellat Christum *petram*, *Petra erat Christus*, inquit: quod certe & sine, & cum figura, sed absque ullo periculo, exponi potest.

I. Si intelligatur spiritualis petra, nulla est figura in verbo *est*, sed tantum in nomine *petræ*; Christus enim vere & proprie erat illa petra spiritualis, de qua biberunt Judæi veteres: omnes enim de ejus plenitudine acceperunt, & quidquid supernaturalis auxilii illis Veteribus indultum fuit, per Christum, intuitu meritorum ejus fuit indultum. Alludit autem Apostolus ad materialem petram, ex qua fluxerunt aquæ ad potandos Israelitas in deserto, ut inde significet benignam & semper attentam in Judæos divinam providentiam; quæ de omnibus ad salutem necessariis iis abunde semper providit.

II. Si intelligatur petra materialis, quæ sensu mystico significabat Christum, petram spiritualem: fateor figuram tunc reperiri in verbo *est*; sed figura est obvia, clara, & aperta ex circumstantiis textus sacri, ex qua nul-

lum

lum omnino fraudis & erroris periculum timeri potest. Nemo enim non videt, scopum Apostoli esse explicare Corinthiis quid significarent quæcumque Israelitis contigerant (quibus, ut ipse ait, *omnia in figura contingebant*) atque eorum occasione, illos a similibus peccatis deterrere: unde animos eorum tota sermonis serie præparaverat, ut petram tanquam signum aliquod spectarent. Jam enim Christianorum Baptisma figuris maris ac nobis, in veteri Testamento adumbratum dixerat; manna & aquam de petra scaturientem exhibuerat, ut cibum ac potum spiritualem, non quidem in re, sed significatione; petram ipsam, unde profluxerant aquæ, spiritalem appellaverat, ne secundum materiam dumtaxat attenderetur: necesse igitur non erat, ut diserte & in terminis diceret, petram esse signum seu figuram Christi, quod ex serie sermonis ultro audientium & lectorum menti occurrit. Facilis igitur est, plana, & obvia figura in verbo *est*, citato Apostoli testimonio: verum non ita est, ut dixi sæpius, in hac Christi propositione: *Hoc est corpus meum*.

Denique, Apocalypsis multarum rerum obscurissimarum & symbolicarum est expositio seu revelatio facta Joanni, qui cum varias illas visiones, tanquam signa & figuras aliud designantes spectaret, nihil mirum si Angelus ad mentem illius respondens, explicando visiones dicat: *Septem capita, septem montes sunt. Aquæ sunt gentes & linguæ.* Ex c. 17. Apocalypsis.

Ex his omnibus manifestum est, adversarios nullam propositionem ex Scriptura huic similem, *Hoc est corpus meum*, attulisse, in qua verbum *est*, usurpetur pro *significat*.

Objicies 4. Nomen *corpus*, in hac Christi propositione: *Hoc est corpus meum*, verum & naturale Christi corpus non significat, sed figuratum dumtaxat & typicum, seu sacramentale expressum in pane: tum quia de illo ait S. Paulus 1. Cor. 11. v. 24. *quod frangitur*. Vulgatus quidem Intepres vertit, *quod pro vobis tradetur*; sed in Græco textu legitur, *quod pro vobis frangitur*: τοῦτο μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον; *Hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur*. Atqui verum & naturale corpus Christi non frangitur, sed figura tantum illius, nempe panis. Tum quia si cum vulgato Interprete legamus, *tradetur*, ut hic 1. Cor. 11. v. 24. vel loquendo de sanguine, *effundetur*, Matth. 26. v. 28. Marci 14. v. 24. Lucæ 22. v. 20. sensus est, panem esse signum corporis Christi, quod pro nobis tradendum est & patibulo crucis affigendum; similiter vinum, seu calicem signum esse sanguinis, qui pro nobis effundendus est in ara crucis. Objectio ex nomine corporis.

Resp. nego antecedens. Solet enim Scriptura, cum Christi corpus non naturale, sed mysticum intelligit, distinctim exprimere. Sic postquam Apostolus dixit, Coloss. 1. v. 24. *Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea, pro corpore ejus*; statim addit, *quod est Ecclesia*. At nihil est in propositione Christi, quod innuat corpus esse intelligendum non neturale & proprium, sed figuratum & symbolicum; imo contrarium plane ex verbis Christi eruitur: ait enim corpus illud pro nobis dari, in præsenti tempore, apud S. Lucam cap. 22. v. 19. *quod pro vobis datur*. Addunt alii Evangelistæ loquentes de calice; *Qui pro vobis funditur in remissionem peccatorum*, ἐκχυνόμενον., in præsenti: at figura corporis aut sanguinis pro nobis in remissionem peccatorum non traditur, sed verum corpus, & verus sanguis.

Ad primam probationem, verbum *frangitur*, apud S. Paulum, idem significat ac *datur*, apud S. Lucam; frangere enim panem, in phrasi Scripturæ,

idem

idem eſt ac *dare*, *diſtribuere*. Iſajæ 56. v. 7. *Frange eſurienti panem tuum*. Jeremiæ Lamentationum cap. 4. v. 4. *Parvuli petierunt panem*, *& non erat qui frangeret eis*. Act. 2. v. 42. *Perſeverabant in communicatione fractionis panis*. Et 1. Cor. 10. v. 16. *Panis*, *quem frangimus*, *nonne participatio corporis Domini eſt*? Inanis igitur eſt ac puerilis hæc adverſariorum objectio. Quamquam nec immerito corpus Chriſti naturale frangi ſeu dividi in Sacramento dici poteſt: invaluit enim uſus apud Auctores Eccleſiaſticos, ut quod de ſpeciebus ſacramentalibus dicitur, de ipſo Chriſti corpore ſub illis contento dicatur; diviſis igitur & fractis ſpeciebus, ipſum Chriſti corpus dividi & frangi dicitur: ipſum vero proprium & naturale Chriſti corpus in ſe nunquam fractum fuit, nec frangitur. Joan. enim 19. v. 33. tanquam myſterium annotatur, latronibus confracta fuiſſe crura, Chriſto autem non fuiſſe, quia ſcriptum erat: *Os non comminuetis ex eo*.

Ad ſecundam: ſive cum græco textu legamus in tempore præſenti de corpore, *quod traditur*, vel, *datur*; & de calice ſeu ſanguine, *qui effunditur*; ſive cum Vulgata in futuro, *tradetur*, *effundetur*; ſanus eſt & catholicus ſenſus, veritati præſentiæ realis minime contrarius. Juxta enim priorem lectionem, ſignificatur oblatio incruenta, quam in Cœnaculo Euchariſtiam inſtituens fecit Chriſtus: juxta poſteriorem, ſignificat cruentam & violentam Chriſti mactationem in ara crucis, cujus Euchariſtia eſt commemoratio quædam ac renovatio; & ita ſenſus propoſitionis Chriſti iſte eſt: Hoc corpus quod vobis trado in Sacramento, ipſummet corpus eſt, quod brevi pro vobis in veritate cum effuſione ſanguinis cruenta morti tradetur. Eſt quippe utrobique corpus idem, ſed non idem exiſtendi, & immolandi modus.

Objectio ex terminis *Calicis*, & *Teſtamenti*, qui figurati ſunt.

Objicies 5. In verbis quibus uſus eſt Chriſtus conſecrando calicem, duplex evidens occurrit figurata locutio. Referentibus enim S. Luca c. 22. v. 20. & S. Paulo 1. Cor. 11. v. 25. dicit: *Hic eſt calix*, *novum Teſtamentum*; ſeu, *novi Teſtamenti*, apud S. Matth. c. 26. v. 28. ſed utraque vox tum calicis, tum teſtamenti figurata eſt: calix enim ibi pro liquore, ſeu ſanguine contento, & teſtamentum, pro ſigno ſupremæ voluntatis Chriſti uſurpatur. Quidni igitur & in conſecratione panis figurato ſenſu dixit Chriſtus: *Hoc eſt corpus meum*?

Reſp. nego conſequentiam. Quæ enim ex voluntate & arbitrio Chriſti loquentis pendent, non ſunt ex opinione noſtra & voluntate definienda. Uſus eſt Chriſtus aliquibus in locis figurata loquendi ratione; non uſus eſt in aliis, unde? Quia ſic voluit. Nonnunquam enim & ſubjecta materia, de qua loquebatur, & receptus ſermonis uſus exigebat, ut vel proprio & naturali verborum ſenſu, vel tropico & figurato uteretur. In conſecratione quidem calicis, tum *calicis*, tum *teſtamenti* vox figurata eſt, ſed tam aperta & popularis figura, ut nullus ſit de plebe tam ſimplex & ſtupidus, qui eam ſtatim non percipiat. Quis enim neſciat calicem pro re in ipſo contenta poni? & quis tam bardus, qui ſi ad hauriendum vini aut aquæ calicem invitetur, putet ſibi vas ipſum deglutiendum eſſe? Quod ſi figura illa haberet aliquid reconditum, (quando non habet) explicatio illius petenda foret ab ipſis Evangeliſtis, qui ſeſe mutuo exponunt: quem enim *calicem ſanguinis* dixerunt SS. Lucas & Paulus; SS. Matthæus & Marcus ſimpliciter dixerunt *ſanguinem*. *Hic eſt ſanguis meus*, inquit Chriſtus apud eos: quibus certe exponunt quid nomine *calicis* debeat intelligi, ſanguis ſcilicet in eo contentus. Addunt de calice; *Qui pro vobis funditur*,

tur, juxta græcam, vel, *fundetur*, juxta versionem vulgatam: at certum est non vas, sed quod in eo continetur, fundi.

Pariter Eucharistia *testamentum* appellatur; tum quia inter omnia Sacramenta præcipuum est instrumentum authenticum, quo applicatur nobis hæreditas, & gratiæ in hac vita, & gloriæ in altera; tum quia Christus suprema sua voluntate brevi moriturus nobis legavit in Eucharistia corpus suum; tum quia continet apertam repræsentationem effusionis sanguinis Christi, quo novum fœdus, seu testamentum sancitum fuit. In hac autem figurata locutione nemo decipi potest, & in errorem induci: at non ita est, si per ista verba: *Hoc est corpus meum*, Christus figuram dumtaxat corporis sui exprimere, & nobis relinquere voluisset; nullum siquidem extat in universa Scriptura talis locutionis exemplum, quod omnes humani & recepti sermonis leges evertit.

Solvuntur aliæ Objectiones, quas Novatores tum ex circumstantiis institutionis Eucharistiæ, tum ex aliis Scripturæ testimoniis colligunt.

Ex circumstantiis quatuor seligunt: materiam subjectam, nempe Sacramentum; personam loquentem, nempe Christum; eos, ad quos loquitur, nempe Apostolos; tempus denique ipsum in quo Eucharistiam instituit, nempe Paschatis celebrationem.

Objicies itaque 1. Ex natura & conditione rei a Christo institutæ istud sequi videtur, ut figuratam loquendi rationem usurpaverit. 1. Quia Sacramentum instituebat: omne autem Sacramentum est signum & figura; ista igitur verba quibus Eucharistiam Christus instituit: *Hoc est corpus meum*, sacramentalia sunt; ergo sensu sacramentali, idest tropico & figurato debent intelligi. 2. Quia Sacramentum hoc instituit Christus in sui memoriam: at memoria rerum est absentium, non præsentium. 3. denique, quia quod instituit; dedit Discipulis ut comederent, *Accipite*, inquit, *& comedite*. Atqui verum & naturale Christi corpus dentibus teri & comedi non potest, sed figuratum tantummodo & sacramentale, panis scilicet ipse, qui est figura corporis Christi.

Resp. nego ant.

Ad primam probationem, distinguo hanc propositionem, Sacramentum est signum efficax rei præsentis: concedo: signum vacuum rem absentem significans, nego. Sic columba signum fuit Spiritus Sancti præsentis: item & linguæ igneæ, quæ in die Pentecostes apparuerunt dispertitæ supra capita Apostolorum, repræsentabant Spiritum sanctum, non absentem quidem, sed præsentem: ita pariter Sacramentum Eucharistiæ signum est Christi, sed præsentis, quem vere & realiter continet. Ista igitur verba: *Hoc est corpus meum*, sacramentalia quidem sunt, & sensum habent sacramentalem, significantem, & figurantem Christum realiter & vere præsentem, quamquam non modo suo connaturali; significantem etiam mortem & passionem Christi, in quo ratio signi ad aliud cognoscendum ducentis consistit. Quod vero ratio signi in Sacramentis, rei significatæ præsentiam non excludat, imo supponat potius, seu melius eam efficiat, constat ex aliis Sacramentis, v. g. ex Baptismo: quando Christus Baptismum instituit, præcipiens Apostolis ut *baptizarent omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, an sensu mere figurativo loquutus est? An interior animæ ablutio, quæ Baptismi præcipuus effectus est, per Sacramentum significata, & figurata,

exclu-

excludi veritatem ablutionis exterioris quæ fit per veram & elementarem aquam? non profecto. Igitur neque in Sacramento Eucharistiæ ratio signi aliud repræsentantis excludit rem ipsam quam repræsentat.

Ad secundam, dico 1. memoriam non rei absentiæ, sed oblivioni esse contrariam: rerum siquidem præsentium, v. g. Dei *in quo vivimus, movemur, & sumus*, obliviscimur.

Act. 17. v. 28.

II. Sicut dantur signa instituta ad supplendam rei præsentiam, ita ad supplendam rei præsentis evidentiam seu apparentiam. Sic flamma in rubo ardenti, & columba in descensu Spiritus sancti supra Christum, supplebat non præsentiam rei, præsens enim aderat Deus in flamma, & Spiritus sanctus in columba; sed ejus apparentiam.

III. Eucharistia rei absentis & præteritæ memoria est ac repræsentatio, scilicet mortis & passionis Christi. Ita S. Paulus 1. Cor. 11. v. 26. *Quotiescumque manducabitis panem hunc, mortem Domini annuntiabitis.*

Ad tertiam, verem & realiter manducatur corpus Christi proprium & naturale, non quidem in se ipso immediate, sed in Sacramento, quo continetur & obvolvitur, quo mediante dentibus teri, in stomachum trajici, uno verbo, dicitur manducari.

Objicies 2. Christi loquentis circumstantia ostendit figurato sensu excipienda esse illius verba.

I. Quia separavit panem & vinum, tanquam duo symbola corporis & sanguinis: sed tunc nulla facta est realis separatio corporis a sanguine Christi.

II. Panem accepit, benedixit, & fregit: at proprium suum corpus non accepit, non benedixit, non fregit.

III. De eodem pane, & eodem calice quem Apostolis porrexit, Christus comedit & bibit: at quis dixerit Christum semetipsum & comedisse & bibisse?

IV. Denique: Christus post consecrationem calicis appellat liquorem in eo contentum, vinum seu genimen vitis. *Dico autem vobis*, inquit Matth. 26. v. 29. *non bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei.*

Resp. ad primum, nullam revera tunc factam esse realem separationem corporis & sanguinis Christi, tum quia brevi futura erat in cruce: tum quia Eucharistiam in signum & memoriam perpetuam talis separationis cruentæ in patibulo crucis faciendæ instituebat, unde debuit utrumque symbolum distinguere, & separare separatione incruenta & sacramentali suum corpus a suo sanguine: hoc enim postulat ratio sacrificii quod instituebat.

Ad secundum: panem quem Christus accepit & benedixit, suum proprium corpus fecit, & sic factum Discipulis dedit: unde multiplex ibi distingui debet actio Christi, non confundi. Panem quidem communem accepit, benedixit; sed post benedictionem & verba consecrationis, non amplius panis fuit communis, sed corpus Christi: unde benedictio quatenus est consecratio, ad panem; distributio vero ad corpus Christi referenda est.

Ad tertium. Veteres omnes tanquam magnum miraculum spectant Christum in ultima Cœna fuisse convivam simul & convivium, comedentem & qui comedebatur, hostiam & Sacerdotem. Si vero causam postules cur Christus proprium suum corpus in Eucharistia manducaverit? Respondebo 1. nostrum non esse voluntatis Christi rationem reddere. 2. nonnullas a Theologis proferri rationes, tum quia sacrificium instituebat Christus; in illo autem

Vide Hieronymum Ep. 150. quæst. 2. Chrysostomum Hom. 83. in Matth.

necef-

necesse est Sacerdotem participem fieri hostiæ immolatæ: tum quia Christus primus observare voluit, quod Apostolis in mandatis dabat: tum denique quia qui alios ad manducandum invitat, debet ipse quoque manducare. S. Aug. in Psal. 33. Pag. 261. & seq.

Ad quartum: si cum multis Scripturæ Interpretibus, atque cum S. Fulgentio ad Ferrandum Diaconum, de quinque quæstionibus, quæstione 5. duos a Christo sumptos calices distinguamus, unum paschalem ritu judaico, alterum Eucharisticum ritu sacramentali; verba citata de calice paschali interpretari facile est ac expeditum. Et certe Pascha ritu judaico celebrasse Christum, antequam Eucharistiæ Sacramentum, quod est novum Christianorum Pascha, institueret, infra certissimis argumentis demonstraturi sumus. In illo igitur convivio usuali & pascali calicem vini pro more hausit Christus, & de illo dixit: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis*; quæ verba de calice proprii sui sanguinis intelligi non debere, constat ex iis quæ sequuntur, *donec bibam illud novum in regno Patris mei*: at sanguinem suum nec proprie, nec metaphorice in cœlo (quod est regnum Patris) Christus bibiturus est; sed vinum sensu metaphorico & figurato: *Ego enim*, inquit ad Discipulos Lucæ 22. v. 29. *dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater regnum, ut edatis & comedatis super mensam meam in regno meo*. Ita S. Fulg. q. 5. citata.

Quod si verba hæc: *non bibam amodo de hoc genimine vitis*, referre placeat ad calicem Eucharisticum; facile est respondere, sanguinem appellari vinum, quia de vino factus est, & vini speciem, proprietates ac virtutes retinet; sicut de pane Eucharistico diximus antea in responsione ad secundam instantiam primæ Objectionis adversus verba institutionis.

Objicies 3. Ex Apostolorum quos alloquitur Christus, circumstantia, colligitur eum figurate locutum fuisse.

I. Quia tam frequenter parabolas eis proposuerat, ut huic loquendi rationi assuefacti essent.

II. Si alium, quam figuratum sensum in his verbis: *Hoc est corpus meum*, intellexissent, turbati haud dubie fuissent rei novitate; atque mysterii explicationem, ut solebant, a Christo postulassent.

III. Si Christum reipsa in Eucharistia præsentem credidissent, quare proni in terram non adorarunt?

Resp. ad primum: fateor multas a Christo propositas fuisse Apostolis parabolas; sed an omnis ejus sermo parabolicus fuit? imo, declarat Christus Jo. 16. v. 25. *venisse horam, cum jam in parabolis non loqueretur*. Hora autem illa, seu tempus maxime illud est, quod proxime mortem ejus antecessit: tum certe cum simplicioribus & clarioribus terminis uti solent homines.

Ad secundum: ideo turbati non sunt Discipuli, quia jam Joan. 6. edocti & præparati fuerant, cum sæpius repetiit Christus se daturum illis carnem suam ad manducandum, & sanguinem ad bibendum. Revera cum primum hoc eis proposuit ac promisit Christus Joan. 6. turbati sunt rei novitate: at postquam ea in fide confirmati fuerunt, ubi viderunt Christum adimplentem quod promiserat, obloquuti non sunt, non murmurarunt, nec momento quidem ad credendum hæsitarunt.

Ad tertium, Christum in Eucharistia præsentem adorarunt Apostoli, licet genibus flexis eos procubuisse non legamus: neque enim in illa exteriori conformatione corporis præcipue consistit adoratio, sed maxime in interiori reverentia ac demissione animi, sive affectu voluntatis sese Deo propter summam ejus excellentiam subjicientis, quem affectum

in

in Apostolis erga Christum in Eucharistia præsentem, fuisse merito confidimus; tametsi propter circumstantias temporis & loci, quia scilicet mensæ accumbebant, sese pronos in terram non dejecerint.

Objicies 4. Christus in celebritate Paschatis veteris, quod multis figuris refertum erat, suam Eucharistiam instituit; pronum igitur fuit ut figurate loqueretur.

Resp. nego consequentiam. Imo potius cum veteres figuras vellet abrogare, ejusque veritatem substituere, veteri Paschati legali & umbratico substitnit verum nostrum Pascha, Sacramentum scilicet Eucharistiæ, continens Christum qui est Pascha nostrum, 1. Cor. 5. v. 7.

Objicies 5. Ex Apostolo 1. Cor. 10. v. 3. *Patres veteris Testamenti eamdem escam spiritualem manducaverunt, & eumdem potum spiritualem biberunt*: (nobiscum scilicet) atqui illi non manducarunt ore corpus Christi, neque ore biberunt ejus sanguinem, sed fide dumtaxat; ergo neque nos Christiani alio modo, quam fide manducamus & bibimus corpus & sanguinem Christi.

Resp. 1. Apostolum non dicere, Judæos veteres eamdem nobiscum escam spiritualem manducasse, sed eamdem tantum inter se; idest, tam eos qui servati sunt, ut Josue & Caleb, quam eos qui perierunt; sic boni & mali percipiunt Eucharistiam, sed eventu plane dissimili.

Resp. 2. per escam & potum spiritualem Apostolum intelligere, non corpus Christi, sed manna, & aquam quæ de petra fluxerat: ita autem nuncupatur, vel quia gustus varios operabatur manna; vel quia erat a Deo, qui per excellentiam Spiritus vocatur, Joan. 4. v. 24. vel quia petra spiritualem habebat significationem, unde subjungit Apostolus: *petra autem erat Christus*.

Resp. 3. Judæos veteres eamdem reipsa nobiscum escam spiritualem manducasse, idest, eamdem nobiscum Christi gratiam participasse; sed non per eadem media seu instrumenta: neque enim nobis in illis pares sunt, ut & in multis aliis: in quibus longe melior est & felicior Christianorum conditio.

Objicies denique: Dogma præsentiæ realis conciliari non potest cum multis aliis Scripturæ testimoniis, qualia sunt ista.

I. Matth. 15. v. 17. Christus ait: *Omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emmittitur*. Atqui corpus Christi in secessum emitti non potest: ergo ore & realiter non comeditur.

II. Ejusdem c. 24. v. 23. idem Christus sic Discipulos admonet: *Si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere*. Ergo credendum non est Catholicis, cum affirmant: Ecce in hoc & illo altari, in hac & illa hostia est Christus.

III. Ejusdem c. 26. v. 11. *Semper pauperes*, inquit Christus, *vobiscum habebitis, me autem non semper habebitis*. Atqui si Christus in Eucharistia præsens est, falsa est Christi propositio.

IV. Marci ultimo v. 19. *Assumptus est in cœlum, & sedet a dextris Dei*. Et Act. 3. v. 21. *Oportet illum cœlum suscipere, usque in tempora restitutionis omnium*. Ergo falsum est, Christum sæpius in terras descendere, ut præsens sit in Sacramento Eucharistiæ. Pugnat igitur dogma præsentiæ realis, cum dogmate ascensus Christi in cœlum.

V. Lucæ 24. v. 39. *Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere*, quibus verbis, inquit Calvinus, veritas carnis probatur aspectu & contractu: at in Eucharistia nihil videtur aut tangitur nisi panis.

VI. Act. 7. v. 48. & c. 18. v. 25. *Deus non in manufactis templis habitat*. Ergo

cum

cum Christus sit Deus, non est inclusus in singulis Templis, in quibus servantur consecratæ in pixide hostiæ.

Resp. Nego ant. Testimonia quippe adducta non sunt ad rem nostram, nec dogma realis præsentiæ vel minimum quidem attingunt.

Non primum: certum quippe est ex serie contextus & instituto Christi, eum loqui de cibis communibus & ordinariis, quorum hæc conditio est, ut quidquid crassum superest & impurum, post factam corporis nutritionem, ad quam ordinantur, in secessum mittatur. Pharisæos scilicet ibi insequitur Christus, qui Deum labiis honorant, & cor habent ab illo longe alienum; quippe exteriorem quamdam munditiem in frequentibus baptismatum lotionibus affectabant, dum interius pleni erant dolis, rapinis, homicidiis, adulteriis &c. adversus quos merito Christus citato c.v. 17. 18. 19. & 20. ait: *Non intelligitis, quia omne, quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum mittitur? Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem: de corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ; hæc sunt, quæ coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.* Porro Eucharistia cibus est communis, neque ad corporis, sed animæ nutritionem destinatur; obnoxia igitur non est cœterorum ciborum legi & conditioni; & si quid corruptionis accidat, totum in species, quibus involvitur Christus, recidit, non in Christum ipsum, qui, sicut incipit esse sub speciebus post consecrationem, ita desinit sub illis esse post earum corruptionem, sine ulla ex parte sui læsione aut detrimento.

Non secundum: Patet enim ex lectione, Christum eo loci præmunire Discipulos suos adversus fraudem multorum Pseudoprophetarum & Pseudochristorum, qui novissimis temporibus excitabuntur, atque tot signis & prodigiis oculis hominum illudent, ut etiam electos, si fieri posset, in errorem inducturi sint, ut ait eodem c. Christus v. 24. quibus certe, cum dicent: *Ecce hic Christus*, fides habenda non est. At quid commune habet cum præsentia Christi in Eucharistia locus ille? nihil profecto: nisi velint Calvinistæ, pro Pseudoprophetis & Pseudochristis habere Lutheranos, qui præsentiam illam realem cognoscunt, cum quibus tamen Religionis societate & communione junguntur.

Non tertium: Loquitur scilicet eo loci Christus de præsentia sua corporali & visibili, & secundum eum statum in quo aliquid utilitatis corporalis ab hominibus percipere potest. Loquitur scilicet de effusione unguenti facta a Magdalena: piæ mulieris officium Judas præ avaritia indigne ferebat: *Ut quid perditio hæc?* dicebat, *Potuit enim unguentum istud venumdari multo, & dari pauperibus.* Christus vero mulieris apologiam suscipiens, respondet: *Quid molesti estis huic mulieri? Opus enim bonum operata est in me: nam semper pauperes habebitis vobiscum, me autem semper non habebitis*; nempe eo ipso modo, quo pauperes, & in eo statu, in quo possitis in me charitatis opera exercere: quæ sane Christi responsio apta erat & accommodata facto præsenti hujus piæ mulieris, de quo Judas conquerebatur.

Non quartum: Utrumque enim fidei nostræ caput, tum præsentiæ realis, tum ascensus Christi in cœlum, recte simul cohæret in sententia Catholicorum. I. Quia fatentur humanam Christi naturam cœlos ascendisse, ibique remanere usque ad diem ultimi Judicii; atque negant necesse esse, ut Christus cœlum deserat & motu locali descendat, cum in Eucharistia præsens sistitur:

 quem-

quemadmodum ut appareret Paulo Act. 9. & Petro, cum dixit: *Vado Romam iterum crucifigi*, cœlum non deseruit, sed tantum se constituit præsentem. Qua ratione vero fieri possit, ut idem Christus simul sit in pluribus locis, si quærant Novatores, divinam interrogent potentiam, & ei limites, si possunt, adscribant. Meminerint tantum articuli 36. Confessionis suæ, ubi diserte docet: *mysterium Eucharistiæ altitudine sua omnem sensum supergredi; omnem naturæ ordinem superare: uno verbo, esse cœleste, neque nisi per fidem apprehendi posse.*

Article 36 de la Confession des Calvinistes.

II. Dicunt varium esse modum existendi Christi in cœlo, & in Eucharistia: in cœlo, modo sensibili, extenso, naturali, in Eucharistia vero, modo invisibili, inextenso, & sacramentali præsens est. Cum autem res aliqua præsens non est modo suo naturali, quem habere consuevit, stylo & phrasi Scripturæ simpliciter dicitur non esse. Sic Christus post resurrectionem suam Lucæ 24. v. 44. ait: *Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum*, quasi vero tunc non esset, cum hæc dicebat; sed intelligit scilicet, se non esse eo modo quo antea, passibili nempe, ac mortali. Pariter Christus dicitur non esse in terris, sed in cœlo; non quod simpliciter non sit in terris; sed quod non sit modo visibili, extenso, locali, & naturali, sicut erat, antequam cœlos repeteret.

Non quintum: Tum quia fidei mysteria ex sensibus judicanda non sunt: tum quia loquitur Christus Apostolis, quos, ut de veritate corporis sui post Resurrectionem confirmet, invitat ut tangant & palpent, nec existiment se phantasma esse aut spiritum qui carnem & ossa non habet: tum quia valet quidem hæc consequentia: *Hoc palpatur & videtur: ergo corpus est:* sed non valet ista: *Hoc non palpatur, nec videtur: ergo corpus non est*: quia nempe fieri potest ut verum sit corpus præsens, nec tamen videatur, vel quia alio corpore involutum est; vel quia Deus impedit ne videatur, quomodo Lucæ 4. v. 30. *Christus transiens per medium illorum, ibat*; a quibus tamen cognitus non fuit: vel denique, quia non est in loco præsens modo sensibili & extenso, ut contingit in Eucharistia.

Non denique sextum: Illa enim & similia testimonia intelligi debent proprie de divinitate, quæ licet sit ubique; & peculiari modo in templis, vere tamen dicitur in templis non habitare manufactus, quia nempe habitare in loco, significat tum indigentiam loci, tum conclusionem in loco; quæ duo vero Deo repugnant; & conveniebant tantum falsis Gentilium diis. Unde S. Paulus Act. 17. v. 24. ait: *Deum non habitare in templis*, ut eum scilicet distingueret ab idolis; & S. Stephanus Act. 7. v. 48. Judæos, qui Deum Templo suo delectari, eique quasi affixum putabant, refellit, cum ait, Deum, utpote excelsum, non habitare proprie in templo manufacto, sed in se ipso, sua divinitate, & immensitate, quamquam per suam operationem & immensitatem ubique præsens sit.

ARTICULUS IV.

An vera, realis & substantialis præsentia corporis Christi in Eucharistia probari possit efficaciter ex constanti, antiqua & universali SS. Patrum & Ecclesiæ totius Traditione.

ETsi verba institutionis Eucharistiæ, a nobis Articulo præcedenti discussa, obscuritatis aliquid præseferrent, certe privatorum non esset ad

ad arbitrium illa interpretari & exponere, sed unius Ecclesiæ, quæ concreditæ sibi a Christo sponso suo veritatis custos est, ac fidelis interpres. Consulenda igitur est antiqua & universalis illius doctrina & fides: *Ex ipso enim ordine manifestatur*, inquit Tertull. l. de Præscriptionibus c. 31. *illud esse Dominicum & verum, quod sit prius traditum; illud autem extraneum & falsum, quod sit posterius immissum.* Pag. 213.

Duplici via probari potest veritas Eucharistiæ: præscriptionis scilicet, & discussionis seu examinis. Via præscriptionis, ex novitate erroris oppositi, antiqua, publica & constanti veritatis professione, ac impossibili mutatione, quam in fide hujus nostri mysterii Novatores inductam fabulantur octavo & nono sæculo. Atque hoc illud est invictum, ac peremptorium præscriptionis argumentum quo Catholici Novatores Lutheranos & Calvinistas debellant, de quo postea uberius dicemus. Sufficiat jam viam examinis seu discussionis ingredi, ac discutere.

Examen istud non refugiunt, sed ultro amplectuntur Novatores, rati totam veterem Ecclesiam verba institutionis sensu figurato, exclusivo præsentiæ realis, intellexisse, oppositumque præsentiæ realis dogma serius invectum fuisse; quamquam de primo ejus auctore non consentiant inter se.

Blondellus vult Anastasium Sinaitam, circa an. Christi 636. prima hujus opinionis jecisse fundamenta, sicut & Epiphanium Diaconum octavo sæculo, in II. Concilio generali Nicæno, Actione 6.

Claudius, apud Carentonenses olim Evangelii Pseudo-administer, contendit primum auctorem dogmatis præsentiæ realis fuisse Paschasium Radbertum Corbejensis Monasterii Abbatem, in Libro quem circa annum Christi 831. de corpore & sanguine Domini conscripsit; ejusque doctrinam, faventibus tenebris sæculi decimi, quo scelus & ignorantia in totam Ecclesiam exundarunt, omnium animos sensim occupasse, ac tam altas egisse radices usque ad initium sæculi undecimi, ut Berengarium, qui primævam (ut Claudio placet) fidem excitare conatus est, tanquam novatorem & hæreticum hominem proscripserint. En fabella quam excogitavit Claudius, ut ostenderet nono Ecclesiæ sæculo mutari incœpisse antiquam Ecclesiæ fidem circa Eucharistiam. Commentum hoc postea exsufflabimus.

Hoc unum hic tentabimus & perficere conabimur, scilicet, constantem, ac distinctam semper in Ecclesia viguisse fidem præsentiæ realis Christi in Eucharistia: quod quidem perfici melius non potest, quam si SS. Patres avitæ fidei custodes, testes, & vindices hic appellemus. Cum autem omnes & singulos pro qualibet Ecclesiæ ætate hic enumerare, expendere, & a conatibus Albertini vindicare, laboris foret immensi, & longioris operæ, quam ut unius voluminis spatio concludi posset, cum aliunde copiose & erudite partes illas impleverint Eminentissimi Cardinales Perronius, Bellarminus, & Auctor Operis de perpetua fide Ecclesiæ Catholicæ circa Eucharistiam, gallico idiomate conscripti; nobis hic satis erit ad Candidatos nostros informandos, si ad certa quædam argumenta compendiose revocemus præcipuas probationes, quæ ex SS. Patribus colligi possunt pro fide realis præsentiæ Christi in Eucharistia. Itaque sit

CONCLUSIO.

Vera, realis, & substantialis præsentia Christi in Eucharistia efficaciter probatur ex constanti, antiqua, & universali SS. Patrum & Ecclesiæ totius Traditione.

PRIMUM ARGUMENTUM.

SS. Patres asserunt panem Eucharisticum non esse communem, sed esse corpus Christi, quod verbis ejus perficitur, seu præsens sistitur in Eucharistia.

Edit. Cotel. p 574. C. S. Ignatius S. Joannis discipulus & Episcopus Antiochenus (Romæ martyr occubuit an. 108.) in Epist. ad Smyrnæos quæ una est ex septem legitimis & genuinis, contra sui temporis Hæreticos sic scribit; *Ab Eucharistia & Oratione*, seu, ut alii legunt, *oblatione abstinent, eo quod non confiteantur Eucharistiam carnem esse Salvatoris nostri Jesu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est*. Igitur Ecclesia tunc temporis, hoc est primo sæculo, adversus ejusmodi Hæreticos credebat Eucharistiam esse carnem Salvatoris nostri Jesu Christi. Hæretici autem illi erant Simoniani, Menandriani, & alii, qui cum non veram, sed phantasticam dumtaxat in Christo carnem admitterent, consequenter Eucharistiam veram esse Christi carnem negabant.

P. 97. F. S. Justinus Philosophus, primo Gentilis, tum Christianus & Martyr an. 161. Apolog. 2. quæ tamen vere prima est, scripta an. 150. describens Christianorum cœtus, ac celebrationem Eucharistiæ, ait: *Alimentum hoc apud nos vocatur Eucharistia, quod nulli alii participare licitum est quam veram esse doctrinam nostram credenti, & lavacro propter remissionem peccatorum & regenerationem abluto, & ita ut Christus tradidit viventi. Non enim ut communem panem, neque communem potum ista sumimus, sed quemadmodum per Verbum Dei caro factus Jesus Christus servator noster, & carnem & sanguinem salutis nostræ causa habuit; ad eumdem modum etiam eam, in qua per preces Verbis ejus ab ipso profectis gratiæ actæ sunt, alimoniam, unde sanguis & caro nostra per mutationem aluntur, incarnati illius Jesu carnem & sanguinem esse edocti sumus*. Postea ostendit Christum his verbis: *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus*, panem & vinum consecrasse, & Apostolis præcepisse ut idem facerent.

In hoc S. Martyris testimonio hæc notanda. 1. Eucharistiam non esse panem & potum communem, sed carnem & sanguinem Christi, non quidem figurate & symbolice, ut placet Calvinistis, sed vere, & proprie, quod evincit comparatio Incarnationis & Eucharistiæ adducta; Eucharistiam scilicet esse carnem Christi, quemadmodum Christus per Incarnationem est caro factus, vult sanctus Doctor: at vere, proprie, & substantialiter Christus est caro factus. Qua in comparatione, terminum dumtaxat mutationis, nempe veritatem carnis Christi in Eucharistia, attendit sanctus Doctor, (quam unam postulat ejus institutum) non modum & rationem mutationis: neque enim stat in omnibus comparatio. In Incarnatione quippe, neque Deus mutatus est in hominem, neque homo in Deum, sed utraque natura salva, integra, & inconfusa perseverat, in ipsa vero Eucharistia, panis substantia mutatur & convertitur in substantiam corporis Christi. Stat igitur in eo tantum comparatio, quod sicut in Incarnatione Christus veram & realem carnem & verum sanguinem assumpsit, ita in Eucharistia vera conti-

netur

netur illius caro, verusque sanguis. 2. Notandum, mutationem hanc panis in Eucharistia, precibus, idest, verbis Christi attribui. 3. Corpora nostra Eucharistia per mutationem nutriri, non quidem per mutationem corporis Christi, sed per mutationem nostri: quod intelligi potest, vel de mutatione per gratiam spiritualem, vel de mutatione per incorruptionem, & immortalitatem corporibus nostris in communi omnium nostrum resurrectione concedendam, cujus nobis semen, & quasi pignus datur in Eucharistia, ut docent SS. Patres, Irenæus imprimis mox referendus.

S. Irenæus Lugdunensis Episcopus, discipulus S. Polycarpi, (scripsit circa an. Christi 180. & obiit an. 201.) l. 4. adversus hæreses c. 18. alias 34. disputans adversus Valentinianos negantes resurrectionem mortuorum, sic loquitur: *Quomodo*, inquit, *dicunt carnem in corruptionem venire, & non percipere vitam, quæ a corpore Domini, & sanguine alitur?* ∴ *Quemadmodum enim qui est a terra panis, percipiens invocationem Dei, jam non* P.261.n.5.
communis panis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus constans, terrena & cælesti; sic & corpora nostra percipientia Eucharistiam, jam non sunt corruptibilia, sed spem resurrectionis habentia.

Audis corpora nostra ali corpore, & sanguine Domini, & Eucharistiam post invocationem Dei, idest verba Christi, non esse communem panem. Quid igitur? corpus illud, & sanguinem illum Christi quo nostra corpora aluntur. Per illam vero rem terrenam, qua constare Eucharistiam ait S. Doctor, intelligi debet non substantia panis, sed ejus species: nisi malueris interpretari de re, ex qua fit Eucharistia, quæ certe panis est, qui, accedente Dei verbo, fit corpus Christi. Et c. 17. alias 32. *Tum*, inquit, *qui ex creatura panis est, accepit, & gratias egit, dicens: Hoc est meum* P.249.n.5.
corpus. Et l. 5. c. 2. *Quando ergo, & mixtus calix, & factus panis percipit verbum Dei, & fit Eucharistia sanguinis, & corporis Christi.* P.294.n.3.

Tertullianus (floruit an. 215.) l. 4. contra Marcionem c. 40. *Acceptum*, inquit, *panem, & distributum discipulis, corpus illud suum fecit, Hoc est* P. 457. B.
corpus meum dicendo. Et libro de pudicitia c. 9. loquens de conversione P.562. B.
filii prodigi: *Annulum*, inquit, *accipit tunc primum, quo fidei pactionem interrogatus obsignat, atque ita exinde opimitate Dominici corporis vescitur, Eucharistia scilicet.*

S. Cyprianus Carthaginensis Episcopus, & Martyr an. 258. Ep. 63. ad Cæcilium, comparans vinum commune quod inebriat, cum vino Eucharistico, ait: *Quemadmodum vino isto communi mens solvitur, & anima* P. 103.
relaxatur, & tristitia omnis exponitur; ita epoto sanguine Domini, & poculo salutari, exponatur memoria veteris hominis, & fiat oblivio conversationis pristinæ sæcularis, & mæstum pectus ac triste, quod prius peccatis angentibus premebatur, divinæ indulgentiæ lætitia resolvatur. Igitur, juxta S. Doctorem, vinum Eucharisticum opponitur vino communi, tum quia Christi sanguinem continet; & est potus salutaris; tum quia non eam gignit ebrietatem, & lætitiam, quam vinum commune: *Ebrietas enim*, Ibid.
inquit paulo ante verba mox citata: *Dominici calicis, & sanguinis non est talis, qualis ebrietas vini sæcularis.*

Et Epist. 54. ad Cornelium, ostendit imminente persecutione armandos esse, & præmuniendos Fideles, perceptione corporis, & sanguinis Domini. *Quomodo enim*, inquit, *docemus, aut provocamus eos in confessione nominis* P. 76.
sanguinem suum fundere, si eis militaturis Christi sanguinem denegamus? aut quomodo ad martyrii poculum idoneos facimus, si non eos prius ad bibendum

in Ecclesia poculum Domini jure communicationis admittimus? Igitur persuasum erat S. Cypriano, Eucharistiam Christi Sanguinem continere: at parum profecto roboris habuisset Eucharistia ad Christi milites ita roborandos, & excitandos, si figura dumtaxat Sanguinis Christi esset, non verus ejus Sanguis.

S. Cyrillus Jerosolym. creatus Episcopus circa an. Christi 356. obiit an. 386. Catechesi 4. mystagogica informans recens baptizatos de fide Eucharistiæ, ait:

P. 237. D. *Ne consideres tanquam panem nudum, & vinum nudum, corpus enim est, & Sanguis Christi, secundum ipsius Domini verba. Quamvis enim sensus hoc tibi suggerit, tamen fides te confirmet, ne ex gustu rem judices; quia potius habeas ex fide pro certissimo, ita ut nulla subeat dubitatio, esse tibi donata corpus & sanguinem.* Nihil disertius afferri potest. Non ait, panem, & vinum esse figuram, & imaginem corporis, & sanguinis, sed Corpus, & Sanguinem Christi. Non ait sensibus hic credendum, sed unam audiendam fidem. Antea dixerat:

Ibid. A. *Cum Christus ipse sic affirmet, atque dicat de pane: Hoc est corpus meum; quis deinceps audeat dubitare? Ac eodem quoque confirmante ac dicente: Hic est sanguis meus; quis inquam, dubitet, & dicat non esse illius sanguinem?* His igitur verbis Christi: *Hoc est Corpus meum. Hic est Sanguis meus*, existimat S. Cyrillus panem, & vinum fieri Corpus, & Sanguinem Christi.

S. Ambr. Episc. Mediolan. baptizatus, & ordinatus an. 374. obiit an. 396.

Tom. 2. l. 4. de Sacramentis c. 4. sic loquitur: *Tu forte dicis: Meus panis est usitatus.*

p. 368. C. *Sed panis iste, panis est ante verba Sacramentorum: ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi ∴ Quomodo potest qui panis est, esse Corpus Christi? consecratione. Consecratio autem quibus verbis est, & cujus sermonibus? Domini Jesu. Nam reliqua omnia quæ dicuntur in superioribus, a Sacerdote dicuntur: laudes Deo deferuntur ∴ Ubi venitur ut conficiatur venerabile Sacramentum, jam non suis sermonibus Sacerdos, sed utitur Christi*

Ib. p. 396. A. B. *sermonibus. Ergo sermo Christi hoc conficit Sacramentum.* Et postea: *Ante consecrationem non erat corpus Christi, sed post consecrationem dico tibi quod jam est Corpus Christi.*

Et Lib. de initiandis c. 9. *Ipse clamat*, inquit, *Dominus Jesus: Hoc est*

Ibid. p. 339. E. *corpus meum. Ante benedictionem verborum cœlestium alia species nominatur, post consecrationem corpus Christi significatur. Ipse dicit sanguinem suum. Ante consecrationem aliud dicitur, post consecrationem sanguis nuncupatur. Et tu dicis, Amen, hoc est, verum est. Quod os loquitur, mens interna fateatur: quod sermo sonat, affectus sentiat.*

Denique S. Gregor. Nyssenus frater S. Basilii, floruit an. 395. Oratione

Tom. 2. p. 536. C. catechetica c. 37. sic loquitur: *Recte Dei verbo sanctificatum panem in Dei Verbi corpus transmutari credo ∴ Et hic similiter panis, sicut ait Apostolus, sanctificatur per verbum Dei, & orationem, non eo quidem quod cibo mediante in Verbi corpus evadat; sed quod statim per verbum in corpus transmutetur, sicut dictum est a Verbo: Hoc est corpus meum.*

Ex his & similibus aliis testimoniis quæ brevitatis causa prætermitto, duplex & quidem efficax argumentum eruimus.

Primum est; SS. Patres, cum agunt de Eucharistia, asserunt eam non esse panem, & potum communem, sed Corpus, & Sanguinem Christi: sed si verba institutionis sensu figurato, exclusivo præsentiæ realis intellexissent, non dixissent Eucharistiam esse Corpus Christi, sed potius esse figuram, & imaginem Corporis Christi, quod certe postulabat tum oppositio illius cum pane communi, tum rei necessitas, ac periculum erroris

Nemo

Nemo enim est qui ex his loquendi formulis statim de reali præsentia locutos esse SS. Patres non percipiat; qui sensus si falsus est, ut placet Novatoribus, incautos fallit, & in errorem inducit: at solent SS. Patres, cum aliquod Scripturæ testimonium versant, quod figurato sensu debeat intelligi, illud exponere, ac de illo auditores monere.

Secundum: Ajunt S. Patres citati, panem fieri, seu mutari in corpus Christi, & vinum in sanguinem, per hæc Christi verba: *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*. Atqui non mutaretur in corpus, & sanguinem, si panis, & vinum essent tantum figura corporis, & sanguinis; neque ad talem mutationem summa Dei virtute, & potentia opus est, sicut aiunt opus esse, ut convertatur panis in corpus, & vinum in Sanguinem.

SECUNDUM ARGUMENTUM.

SS. Patres asserunt, Eucharistiam verum esse ac proprium Christi corpus, & hoc ipsum, quod ex B. Virgine Maria natum est, passum, mortuum pro nobis, & a morte suscitatum.

Id manifeste ostendit S. Ignatius argumento primo laudatus. Probat enim veritatem carnis Christi incarnati ex veritate carnis ejus quæ in Eucharistia continetur. Unde Hæretici quos refellit, ne cogerentur fateri cum Catholicis Christum veram, & propriam, non umbratilem ac phantasticam habuisse carnem, consequenter ab Eucharistia, & oblatione abstinebant; adeo nempe persuasum erat hujus ætatis Fidelibus, Eucharistiam continere veram, & propriam Christi carnem. Quapropter S. Irenæus nonnullos alios Hæreticos, qui simul & veram Christo carnem negabant, & Eucharistiam celebrabant, contradictionis arguit. *Ergo* inquiebat, l. 4. adversus Hæreses c. 18. alias 34. *aut sententiam mutent, aut abstineant offerendo quæ prædicta sunt. Nostra autem consonans est sententia Eucharistiæ; & Eucharistia rursus confirmat sententiam nostram.* Et l. 5. c. 2. *Eum calicem*, inquit, *qui est creatura, suum sanguinem qui effusus est (proprium) & eum panem, qui est a creatura, suum (proprium) corpus confirmavit*. Hoc ipsum testantur qui subsecuti sunt SS. Ecclesiæ Doctores. P.251.n.5. P.294.n.2.

S. Hilarius l. 8. de Trin. n. 13. *Si vere*, inquit, *Verbum caro factum est, & nos vere Verbum carnem cibo dominico sumimus, quomodo non naturaliter manere in nobis existimandus est?* Quemadmodum igitur Verbum, veram, propriam, & naturalem carnem assumpsit, ita veram, propriam, & naturalem ejus carnem in Eucharistia sumimus. P.954. D.

S. Ambrosius l. 6. de Sacram. c. 1. *Sicut*, inquit, *verus est Dei Filius, Dominus noster Jes. Chr. non quemadmodum homines per gratiam, sed quasi Filius ex substantia Patris, ita vera caro, sicut ipse dixit, quam accipimus.* Tom. 2. P. 379 A.

S. Joan. Chrysost. Hom. 83. in Matth. *Quis*, inquit, *pastor umquam membris suis oves nutrivit post partum? Multæ matres post partum aliis mulieribus infantes dederunt; quod ipse facere noluit; sed proprio corpore nos alit.* Edit. Com. P. 704.

S. Cyrillus Alexandr. in Epist. ad Nestorium, quæ synodica est Conc. Alexandr. cui præfuit S. Cyrillus, de carne Christi quæ sumitur in Eucharistia sic loquitur: *Non illam ut carnem communem suscepimus ∴ sed tanquam vere vivificam, ipsiusque Verbi propriam ∴ Quamvis ergo ad nos dicat: Amen amen dico vobis, nisi manducaveritis &c. neutiquam tamen illam communem, hoc est, hominis cujuspiam nostræ conditionis carnem esse* T.3. Conc. P.404 B.

existimare debemus, (*quomodo enim hominis caro secundum suam ipsius naturam vivifica esse queat? sed vere illius propriam, qui nostri causa filius quoque hominis, & factus, & appellatus est.*

S. Aug. serm. 71. alias 11. de verbis Domini, eodem sensu ait, *impios ipsam carnem manducare, & bibere ipsum sanguinem*; quod idem est ac si diceret verum ac proprium corpus, & sanguinem. Ex quibus istud necessario consequens est, corpus Christi quod in Eucharistia continetur, esse hoc ipsum corpus individuale, quod ex M. V. natum est, passum, mortuum &c. neque enim duplex est, sed unicum ac individuale corpus Christi proprium ac naturale; sicut unus est Christus; unum, & idem numero sacrificium, una & eadem hostia seu victima in singulis hostiis
T.3.p.339 consecratis, quæ quidem nec numero, nec individuali natura, sed sola Sacerdotis consecrantis actione externa, variæ sunt ac multiplices.

S. Ambrosius Lib. de initiandis c. 9. *Hoc*, inquit, *quod conficimus corpus ex Virgine est .·. Vera utique caro Christi quæ crucifixa est, quæ sepulta.*

Pag. 34. S. Isidorus Pelusiota Ep. 109. l. 1. panem mensæ appellat *proprium Incarnationis Verbi corpus.*

P. 190. S. Petrus Chrysologus serm. 67. *Ipse est panis*, inquit, *qui satus in Virgine, fermentatus in carne, in Cruce confectus, in fornace coctus sepulchri, in Ecclesiis conditus, illatus altaribus, Cœlestem cibum quotidie fidelibus subministrat.*

Ed. Com. p. 532. S. Chrysostomus Hom. 24. in 1. ad Corinth. *Id quod est in calice, est id, quod fluxit e latere, & illius sumus participes.* Verus autem ac proprius sanguis de latere fluxit.

S. Aug. l. 12. contra Faustum c. 20. vocat Eucharistiam Sacramentum spei, quo in hoc tempore consociatur Ecclesia, quamdiu bibitur, quod de Christi latere manavit.

Denique in formula fidei cui Berengarius subscripsit an. 1079. dicitur:
T.10.Con. p. 378. *panem, & vinum per mysterium sacræ orationis, & verba nostri Redemptoris substantialiter converti in veram, & propriam ac vivificatricem carnem, & sanguinem Jesu Christi Domini nostri, & post consecrationem esse verum Christi corpus, quod natum est de Virgine, & quod pro salute mundi oblatum in cruce pependit, & quod sedet ad dexteram Patris, & verum sanguinem Christi, qui de latere ejus effusus est, non tantum per signum, & virtutem Sacramenti, sed in proprietate naturæ, & veritate substantiæ.*

Publicam illam fuisse Ecclesiæ fidem testantur quotquot ex Veteribus formam referunt vorborum quibus tum minister porrigens, tum Fidelis accipiens Eucharistiam utebantur. Dicebat minister: *Accipe corpus Christi*, vel, *Est verum, & proprium corpus Christi*: respondebat Fidelis: *Amen*, idest, vere ita est. Sic testantur Tertull. Lib. de spectaculis. S. Ambrosius Lib. de initiandis c. 9. Cyrillus Jerosolymitanus Cathesi 5. myst.

Ex his omnibus invictum argumentum conficitur. Scilicet, docent SS. PP. Eucharistiam non tantum esse corpus Christi, sed etiam verum, proprium, & illud ipsum, quod ex M. V. natum est, quod passum, & mortuum. Ergo sensu proprio, & naturali verba institutionis: *Hoc est corpus meum*, non autem figurato, & improprio intellexerunt.

Revera nono Ecclesiæ sæculo disputatum fuit, an idem omnino foret corpus Christi in Eucharistia, quod ex M. V. natum fuit, & in cruce suspensum; sed patebit ex dicendis inferius, controversiam non fuisse de substantia corporis Christi, sed tantum de modo, quo existit in Eucharistia.

TER-

TERTIUM ARGUMENTUM.

SS. Patres asserunt, Eucharistiam ita esse verum & proprium Christi corpus, ut negent esse tantum figuram, & imaginem illius.

Omnis figuræ ac signi ratio excludi ab Eucharistia non potest, siquidem Eucharistia Sacramentum est, adeoque signum aliquod exterius: porro signum in re nostra præsenti nudum non est, nec inane ac vacuum, sed plenum ea ipsa re quam significat. *Quomodo*, ait S. Chrysostomus Hom. 83. in Matth. *dicunt aliqui: Vellem formam & speciem ejus, vellem ipsa vestimenta, vellem calceamenta videre? Ipsum vides, ipsum comedis .... seipsum tibi tradit, non ut videas solum, verum etiam ut tangas, & in te habeas*. Designat eo loci sanctus Doctor veritatem & realitatem corporis Christi per pronomen *ipsum*, & opponit figuræ & imagini. Censet igitur Eucharistiam non nudam & simplicem continere corporis Christi figuram, sed verum, proprium, ac reale corpus.

Epiphanius Diaconus Actione 6. Synodi VII. sic loquitur: *Nullus aliquando turbatur spiritus, sanctorum videlicet Apostolorum, aut illustrium Patrum nostrorum, incruentum sacrificium nostrum, quod in commemorationem Christi Dei nostri, ac omnis dispensationis ejus efficitur, dixit imaginem corporis ejus. Neque enim acceperunt a Domino sic dicere & confiteri, sed audiunt evangelice dicentem eum: Nisi manducaveritis &c...... Et non dixit: Accipite & comedite imaginem corporis mei.* T. 7. conc. p. 447. D E. Ib p. 450. A.

Anastasius Sinaita, Monachus sancti montis Sina, in Tractatu quem inscripsit, *Viæ Dux*, circa annum Christi 635. c. 23. sic respondentem Gajanitam inducit: *Absit, ut dicamus, sacram communionem esse tantum figuram corporis Christi, aut nudum panem; sed ipsum corpus & sanguinem Christi Filii Dei incarnati .....* Orthodoxus reponit: *Sic credimus, & sic confitemur juxta dictum Christi ad Discipulos in Cœna mystica dantis illis vivificum panem: Accipite, comedite: Hoc est corpus meum .... Hic est sanguis meus. Non dixit: Hoc est figura, seu quid vices gerens corporis & sanguinis mei*. Nihil disertius afferri potest, neque hanc doctrinam primus excogitavit Auctor ille, quidquid dicant Novatores, sed quam a majoribus acceperat, eamdem exposuit ac propugnavit. Bibl. Pp. Tom. 9. p. 855. E. F.

Synodus Iconomachorum coacta adversus imagines an. 754. & reprobata a Synodo Nicæna II. generali an. 787. etsi Eucharistiam Christi imaginem, imo & unicam esse imaginem sæpius affirmet, tamen sic imaginem esse ait, ut veritatem contineat; adeoque negat simplicem esse & nudam figuram seu imaginem. In definitione sic loquitur: *Sicut carnem, quam suscepit* (Christus) *propria secundum naturam sanctificatione ex ipsa unitione deificavit, similiter & Eucharistiæ panem, non ut falsam imaginem naturalis carnis, per sancti Spiritus adventum sanctificandum, divinum corpus fieri voluit mediante Sacerdote*. T. 7. Con. p. 446. B.

S. Joannes Damascenus Lib. 4. de fide ortodoxa c. 13. alias 14. *Nec vero*, inquit, *panis & vinum, Christi corporis & sanguinis figura sunt,* (*absit*) *sed ipsum Domini corpus deitate dotatum*. T. 1. p. 271. A B.

Referri huc possunt & illa SS. Patrum testimonia quibus asserunt tantum interesse inter Eucharistiam & panes propositionis, quantum inter umbram & corpus, inter imaginem & veritatem. Ita S. Hieronymus Comm. in c. 1.

Epist.

Epist. ad Titum; S. Augustinus Lib. 17. de Civit. Dei cap. 20. S. Isidorus Hispalensis Lib. 1 de Officiis Ecclesiasticis c. 18 & alii.

Ex his sic arguimus.

Qui asserunt Eucharistiam non esse simplicem, nudam, inanem & falsam corporis Christi figuram, seu imaginem, sed esse verum Christi corpus, illi verba institutionis sensu non figurato & tropico, excludere præsentiam realem, sed vero & proprio, illam præsentiam importante, interpretati sunt: atqui ita SS. Patres: ergo &c.

QUARTUM ARGUMENTUM.

SS. Patres iis exemplis utuntur in probanda veritate Eucharistiæ, quæ realitatem corporis & sanguinis Christi necessario important.

I. utuntur exemplo mysterii Incarnationis, in quo Verbum divinum veram & propriam assumpsit naturam humanam. Ita

P 954. D. S. Justinus Apolog. 2. antea laudata in primo argumento.

Tom. 2. p. 339. C. S. Hilarius: *Vere*, inquit Lib. 8. de Trinit. n. 13. *Verbum caro factum est, & nos vere Verbum carnem cibo dominico sumimus.*

S. Ambrosius L. de initiandis c. 9. *Incarnationis exemplo*, inquit, *adstruamus mysterii veritatem*. Deinde probat; quod antea citavimus, *illud ipsum Christi corpus esse in Eucharistia, quod ex Virgine natum est.*

Et Libro 6. de Sacramentis cap. 1. comparationem ducit ex veritate di-

Ib. p. 379. A. vinitatis Christi: *Sicut*, inquit, *verus est Dei Filius Dominus noster Jesus Christus.... ita vera est ejus caro quam accipimus*. Eadem comparatione usus est S. Irenæus Lib. 5. c. 2.

Edit. Com. p. 633. S. Chrysostomus Hom. 24. in 1. ad Corinth. *Quemadmodum*, inquit, *corpus illud unitur Christo, sic & nos ei per panem hunc unimur.*

T. 2. p. 536. C. D. S. Gregorius Nyssenus Oratione Catechetica c. 37. asserit, panem Eucharisticum transire per verbum Dei in corpus Christi, sicut panis quo Christus in terris degens alebatur, transibat in naturam ipsius corporis.

II. utuntur exemplo rerum quas Christus pro sua suprema potestate in alias commutavit. Ita

P 237. B. S. Cyrillus Jerosolimitanus Catechesi 4. mystagogica. *Aquam*, inquit, *aliquando mutavit in vinum, quod est sanguini propinquum, in Cana Galilææ sola voluntate; & non erit dignus cui credamus, quod vinum in sanguinem suum transmutasset? Si enim ad nuptias corporeas invitatus stupendum miraculum operatus est, an non multo magis corpus & sanguinem suum filiis sponsi dedisse illum confitebimur?*

S. Ambrosius L. de initiandis c. 9. jam citato, postquam panem & vinum Eucharisticum cum manna & petra, tanquam veritatem cum

Tom. 2. p. 338. C. D. umbra & figura contulit, sic interrogantem inducit: *Quomodo tu mihi asseris quod Christi corpus accipiam?* Sic respondet: *Hoc nobis adbuc superest ut probemus .... non hoc esse quod natura formavit, sed quod benedictio consecravit; majoremque vim esse benedictionis, quam naturæ: quia benedictione etiam natura ipsa mutatur. Virgam tenebat Moyses: projecit eam, & facta est serpens. Rursus apprehendit caudam serpentis, & in virgæ naturam revertit. Vides igitur prophetica gratia bis mutatam esse naturam serpentis & virgæ?* Et post alia multa exempla tum sanguinis ex fontium venis erumpentis, tum cruoris ad priorem aquæ na-

turam

turam reversi: aquarum Maris rubri, quæ solidæ instar murorum constiterunt ex utraque parte divisæ, sic pergit: *Quod si tantum valuit humana benedictio, ut naturam converteret, quid dicimus de ipsa consecratione divina, ubi verba ipsa Domini Salvatoris operantur? ..... Quod si tantum valuit sermo Eliæ, ut ignem de Cœlo deponeret, non valebit Christi sermo, ut species mutet elementorum? ... De totius mundi operibus legisti: Quia ipse dixit, & facta sunt; ipse mandavit, & creata sunt: sermo ergo Christi qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea quæ sunt, in id mutare quod non erant? Non enim minus est novas rebus dare, quam mutare naturas.* Ib. p. 539. B.

Clariora sunt ista S. Doctoris verba, quam ut commentario indigeant. Ex quibus sic arguimus: Tam vere corpus Christi est in Eucharistia, juxta SS. Patres, quam vere corpus in Incarnatione assumpsit, quam vere mutata est aqua in vinum in Cana Galileæ, virga in serpentem &c. atqui Christus verum corpus assumpsit in Incarnatione, aqua vere conversa est in vinum, sicut virga in serpentem; ergo quoque in Eucharistia verum est Christi corpus, & panis vere in illud mutatur, seu, ut loquitur, transsubstantiatur.

QUINTUM ARGUMENTUM.

SS. Patres asserunt, mysterium Eucharistiæ stupendum esse, inaccessum sensibus, sola fide credendum, ac Fidelium circa illud dubia, proposita summa Dei virtute, ac potentia, resolvunt.

Nihil tam, ac frequens occurrit apud SS. Patres, ubi de mysterio Eucharistiæ loquuntur, quam illud stupendum esse virtutis divinæ miraculum, altum, reconditum, ad credendum difficile, supra omnem rationem, ac sensum positum &c. ex quo certe duo sequi necesse est: primum, dubia quædam in animis Fidelium suboriri circa veritatem Eucharistiæ, quid nempe illa sit, an verum Christi corpus, an illius figura dumtaxat & imago: alterum, debuisse SS. Patres dubia illa expugnare, ac clare & distincte exponere, an reipsa Eucharistia Christi corpus contineat, vel tantum ejus figuram, an sensibus hic credendum, an sola sit audienda fides: quæ duo revera contigerunt. Dubitarunt Fideles, & dubia illorum non alia ratione expugnarunt, ac solverunt SS. Patres, quam proponendo summam Dei virtutem & potentiam, ac distincte probando veram & realem præsentiam Christi in Eucharistia, ac consequenter non sensuum judicio, sed uni fidei hic adhærendum esse.

S. Cyrillus Jerosolymitanus Catechesi 4. mystagogica jam citata: *cum Christus ipse*, inquit, *sic affirmet atque dicat de pane: Hoc est corpus meum; quis deinceps audeat dubitare? Ac eodem quoque confirmante & dicente: Hic est sanguis meus; quis, inquam, dubitet, & dicat non esse illius sanguinem?* P. 237. A. En dubium, quod deinde solvit divinæ potentiæ consideratione, & exemplis a nobis ex S. illo Doctore laudatis in argumento quarto. Postea asserit ibidem, non ex sensibus, sed ex Dei verbis de hocce mysterio judicandum esse: *Ne ergo*, inquit, *consideres tanquam panem nudum, & vinum nudum: corpus enim est & sanguis Christi, secundum ipsius Domini verba: Quamvis enim sensus hoc tibi suggerit, tamen fides te confirmet, ne ex gustu rem judices: quin potius habeas ex fide pro certissimo, ita ut nulla subeat dubitatio, esse tibi donata corpus & sanguinem.* Ibid. D.

S. Hi-

P.955.B. S. Hilarius L. 8. de Trinit. nu. 14. postquam de Eucharistia n. 13. dixit quæ nos retulimus in argumento secundo, rationis & sensuum obloquentium judicium sic impugnat & reprimit: *Non est humano aut sæculi sensu in Dei rebus loquendum: neque per violentam atque imprudentem prædicationem; cœlestium dictorum sanitati, alienæ atque impiæ intelligentiæ extorquenda perversitas est. Quæ scripta sunt, legamus.* Deinde ostendit, satis esse ad fidem tanti hujus mysterii faciendam, quod Christus Deus sit, adeoque nihil ipsi sit impossibile.

Edit. Com. p. 703. D. S. Chrysostomus Hom. 83. in Matth. post medium, sic loquitur: *Credamus ubique Deo nec repugnemus, etiamsi sensui & cogitationi nostræ absurdum esse videatur quod dicit; superet & sensum & rationem nostram sermo ipsius, quod in omnibus & præcipue in mysteriis faciamus, non illa, quæ ante nos jacent solummodo aspicientes, sed verba quoque ejus tenentes. Nam verbis ejus defraudari non possumus, sensus vero noster deceptu facillimus est: illa falsa esse non possunt, hic sæpius atque sæpius fallitur. Quoniam ergo ille dixit: Hoc est corpus meum, nulla teneamur ambiguitate; sed credamus & oculis intellectus id perspiciamus.*

Obiit. an. 418. Gaudentius Brixiensis, Tractatu 2. in Exodum: *Quod annuntiatum est*, inquit, *credas: quia quod accipis, corpus est illius panis cœlestis, & sanguis est illius sacræ vitis. Nam cum panem consecratum, & vinum discipulis suis porrigeret, sic ait: Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus. Credamus, quæso, cui credimus: nescit mendacium veritas.*

Unde sic arguimus.

I. Mysterium Eucharistiæ stupendum est miraculum quod difficile creditur, quod non sensuum judicio, sed sola fidei & Dei loquentis auctoritate cognosci potest & æstimari: atqui si esset tantum figura corporis Christi, excludens ejus veram, realem & substantialem præsentiam, nihil haberet captu difficile; quis enim facile non intelligat, qua ratione v. g. Agnus paschalis figura fuit Christi? nullus esset fidei locus, cum ex sensibus feratur judicium, juxta adversarios; nullum denique stupendum hic occurreret miraculum, cum nulla fieret substantiæ mutatio, sed sola Christi destinatione panis assumatur ut sit figura & imago corporis sui.

Neque est quod regerant adversarii, miraculum in eo esse, quod magna sit panis eucharistici virtus & efficacia.

Namque I. in eorum mente tota efficacia & virtus a fide oritur, quam externum symbolum dumtaxat movet & excitat. 2. Laudati hactenus SS. Patres in eo præsentis mysterii altitudinem, ac stupendam magnitudinem reponunt, quod per verba Christi, panis fiat, seu mutetur in corpus ejus, non figuratum & symbolicum, sed verum, proprium, & naturale, quale ex B. Virgine natum est, passum, & mortuum; quod aliarum mutationum exemplo illustrant, in quibus res una in aliam transit & commutatur, sicut audivimus ex S. Cyrillo Jerosolymitano, Ambrosio & aliis citatis in argumento quarto: non igitur de sola virtute & efficacia loquuntur, sed de vera mutatione panis in corpus Christi; neque vero aliunde tanta Eucharistiæ virtus hic oritur, quam ex ipso Christi corpore.

II. Juxta SS. Patres tam arduum est, ac captu difficile istud mysterium, ut proclive fuerit nonnulla dubia Fidelium animis occurrere circa veritatem illius. At ejusmodi dubium minime potuit excitari circa virtutem & efficaciam Eucharistiæ, sed circa unam dumtaxat realem Christi præsentiam: quid ita? quia quos alloquuntur SS. Patres citati, Fideles erant jam bapti-

baptizati, quibus apprime perfecta erat Baptifmi & aliorum Sacramentorum vis & efficacia: fæpius enim audiverant, non folam aquam exterius lavantem attendi debere, fed internam præfertim Spiritus fancti virtutem & operationem. Unde igitur circa Euchariftiam dubium? ex præfentia reali, quæ certe nullius in mentem venire unquam poffet, adeo captum omnem fuperat, nifi expreffa effet Chrifti revelatio.

III. SS. Patres, ut illud Fidelium dubium folvant, non ajunt Euchariftiam effe figuram & imaginem corporis Chrifti, quod certe reponere debuiffent, in fententia adverfariorum; hoc enim poftulabat occafio fubjecta, & unico verbulo, quidquid obfcuri eft. ac difficile hic concipitur, illuftraffent ac diluiffent. Præterea debuiffent hortari Fideles, ficut faciunt noftri Calviniftæ, ut a fenfuum judicio non recederent: attamen iidem S. Doctores continuo inculcant Euchariftiam verum & proprium effe Chrifti corpus, non meram ejus figuram & imaginem reali præfentia vacuam; utque fidem tanti prodigii faciant, non fenfibus, a quibus mens hic revocanda eft, fed uni Chrifti verbo & auctoritati adhærendum, atque ad fummam Dei potentiam confugiendum effe docent, ut ex fola fide credamus Euchariftiam effe verum Chrifti corpus, & verum ejus fanguinem: longius igitur aberant illi, ut exiftimarent verba inftitutionis fenfu tropico & figurato effe exponenda.

SEXTUM ET ULTIMUM ARGUMENTUM.

Ex fuppofita reali Chrifti præfentia in Euchariftia, multa neceffario fequuntur, quæ cum admittant SS. Patres, neceffe eft eos realem hanc præfentiam agnoviffe.

Si Chriftus realiter & fubftantialiter eft in Euchariftia, ut revera eft, hæc fequuntur.

I. Cum Chriftus Deus fit, adorari debet præfens in Euchariftia; & reipfa ita docent SS. Patres, Chryfoftomus Hom. 61. ad populum Antiochenum, & Lib. de Sacerdotio c. 6. Theodoretus Dialogo 2. Cyrillus Jerofolymitanus Catechefi 5. myftagogica; Gregorius Nazianzenus, Oratione funebri fororis fuæ Gorgoniæ; Ambrofius Lib. 3. de Spiritu fancto c. 12. Auguftinus Epiftola 120. & in Pfalm. 98.

II. Cum præfens exhibetur nobis Euchariftia, oportet corpus & fanguinem nobis effe propofita, & in altari refidere: at illud ipfum fatentur & docent SS. Patres. S. Chryfoftomus Oratione de S. Philogonio: *Hæc menfa*, inquit, *vicem implet præfepis. Nam & hic ponetur corpus dominicum.* *Tom. 1. p. 493. A.*

Optatus Milevitanus Lib. 6. contra Parmenianum: *Quid enim eft altare*, inquit, *nifi fedes corporis & fanguinis Chrifti?... Quid vos offenderat Chriftus, cujus illic, per certa momenta corpus & fanguis habitabat?* *P. 91. n. 1.*

III. Si præfens eft Chriftus fubftantiali præfentia fub fymbolis euchariftiсis, debuere fumma cura & diligentia Fideles præcavere, ne quid irreverenter & indecore fieret, cum manibus exciperent Euchariftiam, ne forte quid in terram decideret: at de hoc maxime follicitos eos fuiffe teftantur

Tertullianus L. de corona militis c. 3. *Calicis*, inquit, *aut panis noftri aliquid decuti in terram anxie patimur.* *P. 102. A.*

Origenes Hom. 13. in Exodum: *Noftis*, inquit, *qui divinis myfteris intereffe confuevistis, quomodo cum fufcipitis corpus Domini, cum omni cautela* *T. 1. p. 63. B.*

& ve-

& veneratione servatis, ne ex eo parum quid decidat, ne consecrati muneris aliquid dilabatur. Reos enim vos creditis, & recte creditis, si quid inde per negligentiam decidat.

S. Cyrillus Jerosolymitanus Cathechesi 5. mystagogica: *Accedens*, inquit, *non expansis manuum volis accede, neque cum disjunctis digitis, sed*
P 244. C. *sinistram, veluti sedem quamdam, subjicias dextræ, quæ tantum Regem suscepture est, & concava manu suscipe corpus Christi, dicens, Amen. Sanctificatis ergo diligenter oculis, tam sancti corporis contactu, communica. Cave autem, ne quid inde excidat tibi; quod enim amittas, hoc tanquam ex proprio membro amiseris... Tum vero post communionem corporis*
P.245.A. *Christi, accede & ad calicem sanguinis illius, non extendens manus, sed pronus adorationis in modum & venerationis, dicens, Amen. Sanctificeris eo sanguine Christi, quem assumis; & cum adhuc est humiditas in labiis tuis, manibus attingens, & oculos, & frontem & reliqua sensuum organa consecra.*

IV. Si vere & substantialiter præsens est Christus in Eucharistia, sequitur nos vere & realiter manducare corpus Christi, nos fieri cum illo *corporales*, corpus ejus intra viscera nostra admitti & recipi. Atqui hæc omnia agnoverunt SS. Patres.

S. Irenæus Lib. 4. contra hæreses c. 18. alias 34. citato antea argumen-
P.151.n.5. to primo, ait, nos corpore & sanguine Christi ali & nutriri.

P.330.B. Tertullianus Libro de resurrectione carnis c. 8. *Caro*, inquit, *corpore*
T.3.Cent. *& sanguine Christi vescitur, ut anima de Deo saginetur.*

p.404. A. S. Cyrillus Alexandrinus in Epistola ad Nestorium ait: *nos per Eucha-*
P.236. B. *ristiam sacræ carnis & pretiosi sanguinis Christi participes fieri & sanctificari.*

S. Cyrillus Jerosolymitanus Catechesi 4. mystagogica: *Sub specie panis*, inquit, *datur tibi corpus, & sub specie vini sanguis, ut sumpto corpore & sanguine Christi, efficiaris ei comparticeps corporis & sanguinis. Sic Christophori erimus, hoc est, Christum ferentes, cum ejus corpus & sanguinem in membra nostra receperimus.*

Denique S. Gregorius Nyssenus Oratione catechetica c. 37. *Oportet*,
Tom. 2. p. inquit, *sicut exitiale, ita etiam salutare medicamentum admitti intra vi-*
534. B. *scera hominis, ut per illa distribuatur in universum corpus virtus ejus, quod fert opem.. Et fieri non potest*, ait ibid. *ut sit aliquid aliter intra*
Ibid. D. *corpus, nisi per esum & potionem misceatur visceribus.*

V. Denique, si Christus realiter & substantialiter præsens est in Eucharistia, sequitur 1. Christum, cum hoc Sacramentum instituit, semetipsum propriis portasse manibus, quod expresse docet S. Augustinus in Psalm. 33. Sequitur 2. nos manibus Christum ipsum contrectare; & istud quoque docent S. Chrysostomus Hom. 51. & 83. in Matth. & 24. in Epistolam ad Corinthios, & Lib. 3. de Sacerdotio; & S. Cyrillus Alexandrinus Commentario in Joan. Sequitur 3. vasa ipsa quibus continetur corpus Christi, contactu ipso sanctificari quodammodo, quod docet S. Hieronymus Epistola ad Theophilum. Sequitur denique, Christum corpore in terris præsentem esse, & id docet S. Chrysostomus locis mox citatis.

Ex istis porro argumentum efficax eruere facile cuique est. Argumenta autem sex adducta mutuam sibi lucem & opem subministrant, atque unam veluti totalem & integram, eamque invictam demonstrationem in præsenti nostro argumento evidentissimam efficiunt.

Sed

Solvuntur Objectiones Novatorum ex SS. Patribus.

Infiniti essemus, si quas Albertinus grandiori volumine de Eucharistia; & alii passim Novatores ex SS. Patribus objectiones colligunt, hic recensere singulas vellemus: quamquam & superfluum illud, ac plane inutile videtur; centies enim & ad fastidium usque eadem illi semper recoquunt ac repetunt, quibus una & eadem solutione occurrendum est. Sufficit igitur nobis, eorum SS. Patrum selegisse testimonia, quæ Calvinistæ causæ suæ potissimum favere gloriantur, & adversus nos urgere vehementius solent.

Solvuntur Objectiones ex S. Irenæo.

Albertinus a p. 297. ad pag. 314. disputat de mente S. Irenæi, quem totum suum esse perperam ille contendit.

Objicies itaque 1. Scopus & institutum S. Irenæi, L. 4. c. 34. nunc 18. postulat ut velit panem & vinum Eucharisticum figuram esse dumtaxat & signum corporis & sanguinis Christi, non verum & proprium ejus corpus & sanguinem.

Impugnat scilicet Valentinianos, qui negabant 1. Christum esse Filium Dei creatoris mundi. 2. illum terrestre habuisse corpus. 3. Deum Patrem creasse panem & vinum. Adversus illos ostendit S. Doctor, ex oblatione Eucharistica panis & vini quæ Deo Patri fit in Ecclesia, & ab ipsis quoque Valentinianis usurpatur, Deum Patrem condidisse panem & vinum, & Christum ejus esse filium; probat autem, quia Christus Patri suo obtulit panem & vinum; non possunt autem offerri Deo nisi quæ ejus sunt. Atqui si per panem & vinum quæ in Eucharistia offeruntur, intelligat S. Doctor substantiam ipsam panis & vini quæ sit figura corporis & sanguinis Christi, intentum suum assequitur: non ita si intelligat verum Christi corpus & sanguinem. Namque panis & vinum creaturæ sunt terrenæ, quæ si Deo offerantur, necesse est ut ab illo sint conditæ; neque enim aliena ipsi offerri possunt (alias, inferebant Valentiniani, inops esset & indigus.) Christus aliunde, juxta illos Hæreticos, non terrestre, sed cœleste corpus habebat; ex oblatione igitur talis corporis non recte probasset Irenæus, Deum Patrem conditorem esse rerum terrenarum. Ut ergo scopum & intentum suum obtineat, necesse est ut supponat, in Eucharistia offerri Deo Patri terrestrem panis & vini substantiam, quæ sit figura dumtaxat & imago corporis & sanguinis Christi.

Resp. 1. ex praxi Valentinianorum circa oblationem Eucharistiæ, inferri manifeste eos realem admisisse Christi præsentiam, quam sententiam ex Ecclesia, unde discesserant, hauserant. Namque certum est ex S. Iræneo citato L. 4. c. 34. Valentinianos Eucharistiam obtulisse: certum est ex eodem, ejusmodi Hæreticos existimasse terrenas panis & vini creaturas non debere Deo Patri offerri, cum ab eo non sint conditæ; nihil autem extraneum Deo debet offerri. Existimabant igitur panem & vinum transire & mutari in corpus & sanguinem Christi, ut possent Deo offerri, quod quidem in eis non reprehendit S. Irenæus; sed tantum advertit, ut mox referemus, parum secum cohærere Valentinianorum praxim & sententiam.

Resp. 2. S. Irenæum optime intentum suum assequi adversus Valentinianos. Namque duo maxime probanda suscepit: primum, Deum Patrem con-

dito-

ditorem esse creaturarum panis & vini ; alterum , Christum esse Filium Dei conditoris rerum omnium : utrumque vero recte demonstrat ex Eucharistia, quam ipsimet Valentiniani Deo offerebant . Primum quidem : quia Eucharistiam ex pane & vino illi (sicut Ecclesia Catholica) conficiebant, & sic confectam seu consecratam offerebant Deo ; atque ita factis ipsis comprobabant, quod tamen ex errore non fatebantur , Deum conditorem esse panis & vini : unde recte observat loco citato S. Irenæus eos non sibi constare. *Ergo*, inquit , *aut sententiam mutent , aut abstineant*
P.251.n.3. *offerendo quæ prædicta sunt. Nostra autem consonans est sententia Eucharistiæ, & Eucharistia rursus confirmat sententiam nostram. Offerimus enim ei quæ sunt ejus*. Præterea, cum Christi corpus quod in Ecclesia offertur, sit quid terrenum, recte adhuc ostendit sanctus Doctor, ex rebus terrenis fieri Deo oblationes. Nec refert quod Valentiniani negarent Christum habere corpus terrenum : namque cum id invicte alibi probasset sanctus Doctor, merito hìc supponit.

Alterum quoque recte demonstrat. Namque Christus panem & vinum assumpsit, ut suum efficeret corpus & sanguinem, Deoque Patri offerret: at si Christus panis & vini conditorem, tanquam sibi adversarium, (ut putabant Valentiniani) habuisset, quomodo ex pane & vino suam perfecisset Eucharistiam? Eum igitur non ut adversum sibi, sed ut Patrem suum hoc facto agnovit & professus est. Deinde non minoris est virtutis ac potentiæ, ex pane & vino corpus suum & sanguinem efficere , quam ex nihilo mundum creare: prius fecit Christus: ergo & posterius; adeoque verus est Filius Dei conditoris rerum omnium, imo & conditor ipse seu creator rerum omnium simul cum Patre. Ita contra Valentinianos disputare S. Doctorem, facile deprehendet qui ejus Opus evolverit.

Instabis 1. Eodem citato c. 34. L. 4. S. Irenæus asserit sacrificia non sanctifi-
P.250.n.3. care hominem : *Non enim*, inquit, *indiget Deus sacrificio : sed conscientia ejus qui offert, si pura est, sanctificat ipsum sacrificium*. Atqui intelligi istud non potest de corpore & sanguine Christi, si vere & realiter continerentur in Eucharistia : corpus enim Christi sanctum est, nec sanctitatem ab alio externo trahere potest, sed hanc ex unione hypostatica cum persona Verbi mutuatur & contrahit; igitur de panis & vini substantia, quæ sit figura dumtaxat corporis, & sanguinis Christi, id dixit sanctus Doctor.

Resp. generatim ibi S. Doctorem loqui de dispositionibus necessariis in eo qui sacrificium offert, ut Deo gratum & acceptum esse possit, & homini utile : nempe, ut ipse ait : *offerri debet in sententia pura, & fide sine hypocrisi*,
P.251.n.4. *in spe firma, in dilectione ferventi*, talem autem oblationem puram sola Ecclesia Catholica offert Deo creatori suo; non vero Judæi; quorum manus sanguine plenæ sunt, neque Hæreticorum synagogæ . Distinguo igitur hanc propositionem : Sacrificia non sanctificant hominem , si absque fide & ea qua par est pietate, ac religione offerantur, concedo : secus, nego.

Pariter distinguo hanc aliam propositionem : Conscientia pura sanctificat sacrificium, respectu offerentis qui fructum spiritualem ex eo percipit , concedo : sanctificat sacrificium in se ipso spectatum sanctitare absoluta , saltem si de Eucharistia sermo sit, nego.

Instabis 2. Eodem c. S. Irenæus ait hanc oblationem, nempe Eucharistiam, Deo offerri per Christum. *Judæi*, inquit, *non receperunt Verbum,*
Ibid. *per quod offertur Deo*. Atqui absurdum est dicere Christum offerri Deo per Christum : de pane autem & vino recte id dici potest.

Resp.

Resp. S. Doctorem de omni oblatione loqui, non de sola Eucharistia meritoque dicere quamlibet oblationem Deo per Christum offerri: non habemus enim accessum ad Deum; nisi per Christum qui mediator est Deum inter & homines; nihil ergo absurdi habet S. Irenæi propositio. Constans quippe est SS. Patrum sententia, Christum in sacrificio crucis & Missæ, simul esse sacerdotem & hostiam, adeoque Christum Deo per Christum offerri; sicut Christus homo in cruce pendens pro nobis Patri suo & sibi ut Deo satisfecit, quod recte conciliatur in ipso propter diversas, quibus constat, naturas, divinam scilicet & humanam. Et mirum est istud, non vidisset Albertinum; qui post adductum argumentum quasi triumphum agens, ait: *Ad hoc argumentum ita conceptum non vidi responsionem adversariorum.*

Objicies 2. S. Irenæus tum L. 4. c. 34. tum L. 5. cap. 2. ait *corpora nostra nutriri, augeri, consistere corpore & sanguine Christi.* Atqui de vero & naturali Christi corpore dici illud non potest, recte autem de pane & vino, figuris corporis & sanguinis illius.

Resp. 1. solemne esse auctoribus Ecclesiasticis, ut dicant corpora nostra *ib. n. 5. &*
nutriri corpore & sanguine Christi, quæ loquendi ratio ex manducatione *p. 294. l.*
reali & orali corporis Christi, adeoque ex reali ejus sub symbolis Eucharis- *2. & 3. l.*
sticis præsentia, quasi sponte nascitur. Sic enim comparati sumus, ut iis cibis nutritionis fieri dicamus, qui ore in stomachum dimittuntur; tali igitur censenda est nutritio facta per corpus Christi, qualis ejus manducatio. Cum autem proprie & accurate loquendo, corpus Christi in se ac immediate non teratur dentibus neque manducetur, sed tantum ratione specierum quibus involvitur, & cum quibus intime conjungitur, pariter ratione earumdem specierum dicitur nutrire, augere corpora nostra; species enim illæ retinent vim nutriendi, qualem habebant ante consecrationem ipsamet panis & vini substantia. Si vero quæras qua ratione id fieri possit, ignorantiam facile confitebor; est enim mysterium a sensibus & ratione longius remotum. Neque sane Deo modus deest, quo supplere possit vim nutriendi quæ substantiæ panis & vini propria est: qui enim potuit res omnes ex nihilo educere: & res alias in alias commutare, quidni poterit sine panis & vini substantia, remanentibus solis accedentibus corpora nostra nutrire & augere?

Idcirco vero Eucharistiæ, seu speciebus panis, & vini, vim nutriendi, quæ propria est substantiæ panis & vini; conservavit Christus, quia nullum hic sensibile miraculum voluit operari, sed totus latere voluit in mysterio, ac fidem nostram exercere.

Resp. 2. cum Cardinali Perronio, corpora nostra nutriri & augeri corpore & sanguine Christi, non quidem nutritione augumento transitorio, quæ ex vulgaribus cibis fiunt sed nutritione & augmento permanente, quibus scilicet justorum corpora ex conjunctione reali cum Christi corpore in Eucharistia manducato, incorruptionis & gloriosæ immortalitatis semina recipiunt. Hoc illustrat doctissimus Cardinalis, exemplo auri, quod licet inconsumptibilis materiæ sit, ægrotorum tamen infusum jusculis nutrire dicitur: non quod in eorum substantiam converti existimetur, sed quod in illorum corporibus qualitatem quamdam imprimat idoneam ad reparandam & roborandam virtutem vitalem, corruptionique resistendum. Pariter caro Christi dicitur nostre corpora nutrire: non quod in eorum convertatur substantiam, ut cibi communes: sed quod contactu suo occultam vitæ impressionem in nobis efficiat, ratione cujus nos vivificare & ad vitam æternam nutrire dicitur.

Objicies 3. Citato L. 4. c. 34. expreſſe ac conceptis terminis S. Irenæus
P.251.n 5 ait, *Euchariſtiam ex duabus rebus conſtare, terrena & cœleſti*. At res illa terrena eſt panis, & vini ſubſtantia; res autem cœleſtis, eſt virtus & efficacia huic ſubſtantiæ impreſſa.

Reſp. nego min. Res enim terrena eſt, id quod ſenſu percipitur, nempe accidentium congeries; res vero cœleſtis, eſt corpus Chriſti, quod per modum ſpiritus inextenſe continetur ſub ſpeciebus. Quod autem res illa terrena non ſit, in mente S. Irenæi, ipſa panis & vini ſubſtantia, conſtat evidenter, quia panem, & vinum ait eſſe proprium Chriſti corpus & ſanguinem; quod intelligi non poteſt, niſi propter converſionem ſeu mutationem ſubſtantiæ panis, & vini: quamvis enim ſuam propriam ſubſtantiam retinent, nunquam proprium Chriſti corpus, & ſanguis dici poſſunt. Res vero illa cœleſtis non eſt ſola virtus & efficacia diſtincta a corpore, & ſanguine Chriſti, tum quia plane ficta eſt ejuſmodi virtus ſejuncta & ſeparata; tum quia de illa ne vel leviſſimum quidem apud S. Irenæum veſtigium: tum denique, quia virtus illa ſeparata non ſufficit, ut Euchariſtia ex re terrena & cœleſti conſtare dicatur: alias, & aqua Baptiſmi, & oleum Confirmationis, quod per benedictionem virtutem quamdam ſpiritualem contrahunt, dici poſſent conſtare ex duabus rebus, terrena, & cœleſti, quam loquendi rationem nullus uſurpaſſe legitur.

Claudius Sancteſius, & Card. Perronius, per rem terrenam ajunt ab Irenæo intelligi ſubſtantiam corporis Chriſti, quod terreſtre vocat Sanctus Doctor, ut directe explodat Valentinianorum figmentum de corpore Chriſti cœleſti; per rem vero cœleſtem, intelligi ſpiritum Chriſti.

Inſtabis 1. cum Albertino: Si per rem terrenam S. Irenæus intellexiſſet accidentia panis, & vini, ſine propria eorum ſubſtantia, haud dubie Valentino inſultandi occaſionem dediſſet, graviſſimumque iſtud ei ſuppeditaſſet argumentum, nempe ideo ſubſtantiam panis, & vini ab Euchariſtia abeſſe, ac in illorum locum ſubſtitui corpus, & ſanguinem Chriſti, quia (ut loquebantur Valentiniani) *ex defectione, & ignorantia, & paſſione illæ factæ ſunt*, eaque de cauſa Patri offerri non debent.

Reſp. nego ſequelam maj. Ipſi ſiquidem Valentiniani ex pane, & vino Euchariſtiam ſuam conficiebant & conſecrabant, & Deo Patri offerrebant; exiſtimabant igitur panis & vini ſubſtantiam mutari & converti in corpus, & ſanguinem Chriſti: alias nunquam Deo Euchariſtiam obtuliſſent. In eorum enim principiis non debet offerri Deo, niſi quod ab illo eſt: panis autem & vinum non ſunt a Deo Patre condita: ergo &c. Unde, ut antea obſervavimus, ſecum non cohærebant illi Hæretici; ac factis confitebantur, quod ex errore negabant.

Inſtabis 2. cum eodem Albertino p. 312. Si Catholici diſputantes adverſus Valentinianos ſuppoſuiſſent corpus Chriſti vere contineri in Euchariſtia, quomodo corpus illud ſpiritale, quod Valentiniani Chriſto affingebant; improbare & refellere potuiſſent, cum Chriſti corpus quod eſt in Euchariſtia, ſit per modum ſpiritus, non localiter; non extenſive & quantitative?

Reſp. veritatem corporis Chriſti naturalis & terreni non probaſſe Catholicos ex Euchariſtia directe, ſed ex iis Scripturæ teſtimoniis quibus Chriſtus homo dicitur paſſus, mortuus &c. neque illa duo confundi debent, ſicut confundit Albertinus. Utrumque myſterium, veritas nempe corporis Chriſti naturalis & terreſtris, & illius præſentia in Euchariſtia, ſuas habet ex ſcriptura probationes: prius, ut dixi, ex teſtimoniis quæ affirmant Chri-

ſtum

ſtum eſſe hominem ex Virgine natum, omnibus humani corporis infirmitatibus, doloribus, ſiti, fami, morti ipſi fuiſſe obnoxium; poſterius vero, ex verbis inſtitutionis Euchariſtiæ: unde mirum non eſt, ſi Valentiniani doctrinam Catholicorum circa realem præſentiam non traxerint ad probandum figmentum ſuum de corpore Chriſti ſpirituali & cœleſti; ipſi ſiquidem Orthodoxis conſentientes erant circa dogma realis præſentiæ.

Solvuntur Objectiones ex Tertulliano.

Objicies 1. cum Albertino p. 321. Tertullianus L. 1. adverſus Marcionem probans Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum contrarium non eſſe Deo creatori, quia in ſuis perficiendis myſteriis uſus eſt rebus ab eo creatis: *Uſque* inquit c. 14. *nec aquam reprobavit creatoris, qua ſuos abluit; nec oleum, quo ſuos ungit; nec melis ac lactis ſocietatem, qua ſuos infantat; nec panem, quo ipſum corpus ſuum repræſentat; etiam in Sacramentis propriis egens mendicitatibus creatoris*. Ex quibus ſic arguit Albertinus: Repræſentatio rei non eſt idem cum re, quam repræſentat; ſignum enim non poteſt dici proprie res ſignata: atqui ex Tertulliano, panis Euchariſticus eſt repræſentatio corporis Chriſti: ergo non eſt verum illius corpus. P. 372. B.

Reſp. diſt. majorem argumenti. Repræſentatio ſumpta pro ſigno figura & imagine vacua rei alicujus, non eſt quid idem cum reipſa quam repræſentat, concedo: repræſentatio ſumpta pro rei exhibitione & præſentia, nego. Diſt. min. ad ſenſum majoris.

Itaque verbum *repræſentare*, in quo vim facit Albertinus, apud Auctores tum profanos tum Eccleſiaſticos uſurpatur aliquando pro nuda & ſimplici rei alicujus imagine & figura, atque fruſtra laborat ille, ut hoc probet, quod ultro fatemur: ſed fateatur etiam neceſſe eſt, verbum *repræſentare* ſæpius ſignificare, rem præſentem ſiſtere, exhibere. Sic apud Juriſconſultos repræſentare pecuniam, idem eſt, ac preſentem numerare; repræſentare ſe ad pœnam, idem ac ſe præſentem ſiſtere ad pœnam. Sic Eccleſia in Miſſa pro defunctis orat, ut Archangelus Michael *repræſentet animas in lucem ſanctam*, ideſt, ut Deo ſiſtat, & reipſa præſentes exhibeat. P. 171. C.

Hoc poſteriori ſenſu verbum *repræſentare* multis in locis uſurpaſſe Tertullianum colligitur ex L. de Oratione cap. 5. ubi ait nos in oratione dominica regni dominici *repræſentationem* poſtulare; ideſt adventum & præſentiam regni cœleſtis. Et L. de reſurrectione carnis cap. 14. ait, *plenitudinem perfectionemque judicii nonniſi de totius hominis repræſentatione conſtare*, ideſt, totius hominis exhibitione atque præſentia. Et L. denique 4. contra Marcion. c. 22. ait, *Deum* Patrem *repræſentaſſe* filium quem promiſerat, in monte Thabor; ideſt, revera præſentem exhibuiſſe, cum dixit: *Hic eſt filius meus*. P. 333. C. P. 437. A.

Porro citato in Objectione loco Tertullianum verbum *repræſentare* uſurpaſſe pro præſentem reipſa facere, certo inde debet colligi, quod L. 4. contra Marc. c. 40. expreſſe aſſerat, Chriſtum *panem feciſſe corpus ſuum dicendo: Hoc eſt corpus meum*. Non igitur eſt tantum figura & imago corporis. P. 453. A.

Inſtabis 1. cum Albertino. Si panis repræſentat, ideſt exhibet reipſa præſens corpus Chriſti: ergo remanet panis ſubſtantia ſimul cum Chriſti corpore.

Reſp. nego conſeq. Chriſtus enim, ex mox dictis, panem ſuum corpus fecit; ideſt, mutavit & convertit in corpus ſuum: ergo non remanet amplius panis ſubſtantia.

Sed, inquit Albertinus, quid igitur per panem intelligit Tertullianus, cum ait illum repræsentare corpus Christi? An panis accidentia? An panis substantiam?

Resp. Utrumque sub diverso respectu: panis substantiam intelligit, antecedenter ad consecrationem; panis vero accidentia, post consecrationem. Sed contra

Instat Albertinus.

I. Accidentia panis, non sunt panis ipse.

II. Nulla est ratio cur per panem accidentia illius potius designet, quam per aquam, oleum, mel, & lac, de quibus ibidem loquitur Tertullianus, intelligat eorum accidentia: imo in exemplis adductis, in quibus verbum *repræsentare* significat præsentem exhibere, non rerum accidentia, sed ipsa substantia intelligitur; v. g. cum Pater cœlestis filium repræsentavit, non ejus dumtaxat imaginem, & similitudinem quamdam, sed veram ejus exhibuit substantiam præsentem.

III. Quia Tertullianus ex permanentia accidentium subjecti alicujus substantialis, perpetuo supponit contra Marcionem subjecti illius permanentiam & veritatem; v. g. ex apparentia carnis in Christo, veram carnis illius substantiam probat L. 3. contra Marc. c. 9. at supposita nostra explicatione facile reposuisset Marcion ex apparentia & appellatione carnis Christi, non melius probari carnis illius veritatem, quam ex appellatione, & apparentia panis in Eucharistia, probetur veritas substantiæ panis.

IV. Denque, quia si Tertullianus existimasset post consecrationem panis substantiam ab Eucharistia abesse, Marcioni locum dedisset hypothesi suæ congruenter inferendi, panis substantiam ex Eucharistia fuisse a Christo eliminatam, quod illam malam esse sciret, & a malo principio productam: probabile vero non est ita stupidum fuisse Tertullianum, ut Marcioni arma suppeditaret, & occasionem insultandi. Ita Albertinus.

Resp. nullius pane momenti esse hæc Albertini argumenta.

Ad primum, dico accidentia panis non quidem esse panem ipsum, recte tamen appellari & denominari panem, quia illius sunt species & accidentia, substantiam autem ab ejus accidentibus denominare solemus.

Ad secundum, mirum est disparitatem horum exemplorum non vidisse, aut saltem dissimulasse Albertinum. An unquam de aqua, oleo, lacte, aut melle dixit Christus: *Hoc est corpus meum*, sicut dixit de pane? An unquam Tertullianus scripsit, Christum fecisse aquam, oleum &c. *corpus suum*, sicut de pane scripsit? Igitur ex subjecta materia recte inferimus, per panem Tertullianum intelligere, non panis substantiam, sed species, & accidentia. Exemplum vero Christi a Patre repræsentari in substantia, non in figura tantum, imprudenter omnino & incaute commemorat Albertinus, causæ enim illius jugulum petit. Sicut enim Pater verum & naturalem filium præsentem exhibuit, cum dixit: *Hic est filius meus*: ita Christus vere & proprie corpus suum panis specie præsens fecit, cum dixit: *Hoc est corpus meum*.

Neque est, quod regerat Albertinus, panis substantiam præsentem esse debere in Eucharistia, sicut Præsens fuit Christi substantia in monte Thabor. Quam enim ista distant! Christus enim in se immediate non in signo aliquo & Sacramento videri voluit præsens in monte: at in Eucharistia præsens quidem quoad substantiam voluit esse, sed modo quodam insensibili

ſibili, totus ſigno, & Sacramento obvelatus; quod ut obtineret, neceſſe fuit remanere panis ſpecies, quibus tanquam velo tegi poſſet & oculis noſtris ſubduci: ut enim antea dictum eſt, nullum ſenſibile miraculum in Euchariſtia voluit Chriſtus operari, ſicut operatus eſt, quando in monte tanta gloria circumfuſus apparuit.

Ad tertium, dico recte quidem Tertullianum ex apparentia carnis Chriſti veritatem illius inferre L. 3. contra Marc. c. 8. ab exemplo autem Euchariſtiæ immerito argumentum contra duxiſſet Marcion, tum quia, juxta Orthodoxos, corpus Chriſti modo inviſibili & inextenſo præſens eſt in Euchariſtia: at Marcion viſibilem, licet ſimulatam & phantaſticam, in Chriſto carnem admittebat: tum quia in Libro 1. contra Marc. c. 14. unde teſtimonium in Objectione citatum petitur, inſtitutum Tertulliani non eſt, ut probet veritatem carnis Chriſti, ſed tantum Chriſtum non eſſe contrarium Deo creatori; cujus creaturas in uſus ſuorum Sacramentorum aſſumpſit, tum denique, quia ideo ex apparentia ſeu permanentia accidentium panis in Euchariſtia non poteſt inferri ipſius ſubſtantiæ panis permanentia, quia Chriſtus, panem corpus ſuum fecit: at fieri non poteſt ut panis ſubſtantia, quamdiu talis remanet, fiat proprium Chriſti corpus: ergo neceſſe eſt eam mutari in corpus Chriſti, ſolis remanentibus accidentibus. At vero ex apparentia carnis Chriſti recte probatur ejus veritas, quia & Scriptura, & ratio id oſtendit: *Palpate & videte*, inquit Chriſtus ad Apoſtolos Lucæ 24. v. 39. *quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere*. Adde quod id Marcion non objecit, quod fingit Albertinus; & ſi objeciſſet, non minus firma ſtetiſſet orthodoxa veritas.

Ad quartum, nego id ſequi quod infert Albertinus. Quod ſi iſtud Marcion intuliſſet, immerito & contra ſua propria intuliſſet principia: (quod Hæreticis ſatis familiare eſt) tum quia ipſe Marcion, ut poſtea dicemus, exiſtimabat Chriſtum pro vero corpore aſſumpſiſſe panem; igitur hoc ipſo fateri videbatur, Chriſtum non ſpectaſſe panem, tanquam rem malam: tum quia in Euchariſtia Chriſtum aſſumpſiſſe panem, ille non negabat.

Objicies 2. Tertullianus vult panem Euchariſticum eſſe dumtaxat figuram abſentis, non vero exhibitionem præſentis corporis Chriſti. Namque L. 3. adverſus Marc. c. 19. inſurgens adverſus figmentum illius circa contrarietatem Scriptorum veteris & novi Teſtamenti, oſtendit utriuſque perpetuum conſenſum, aitque in his veteris Teſtamenti verbis: *Venite, mittamus lignum in panem ejus*, per panem figurate deſignatum eſſe corpus Chriſti: Chriſtum autem filium auctoris novi Teſtamenti, hance figuram in novo Teſtamento expoſuiſſe, & impleviſſe aſſumpto reipſa pane in corporis ſui figuram; quod certe non feciſſet, niſi novum Teſtamentum cum veteri conſentiret. Sic loquitur: *Hoc lignum & Jeremias tibi inſinuat, dicturis prædicans Judæis: Venite mittamus lignum in panem ejus utique in corpus. Sic enim Deus in Evangelio quoque veſtro* (ideſt in Evangelio ſecundum Lucam quod ſolum admittebant Marcionitæ) *revelavit panem corpus ſuum appellans, ut & hinc jam eum intelligas corporis ſui figuram pani dediſſe, cujus retro corpus in panem Prophetes figuravit, ipſo Domino hoc Sacramentum poſtea interpretaturo*. P. 408. C. Jer. 11. v. 19.

Ex quo teſtimonio duo infert Albertinus, quæ pugnare exiſtimat cum reali præſentia Chriſti in Euchariſtia.

I. Dominum in Evangelio panem appellaſſe corpus ſuum: ergo, inquit interprete Tertulliano, pronomen, *hoc*, panem indigitat.

II. Dominum pani dedisse corporis sui figuram : ergo , inquit, non est proprium Christi corpus.

Resp. Ad primum , dist. propositionem ; Christus panem appellavit corpus suum, eumque revera fecit corpus suum, concedo: & eum non fecit corpus suum, nego. Seipsum sic explicat Tertullianus L. 4. contra Marc. c. 40. Adde quod institutum & scopus Tertulliani in Libro, unde Objectio sumitur, hunc sensum postulet. Ostendere quippe vult , utrumque Testamentum secum consentire ac recte conciliari ; panem siquidem quem Propheta Jeremias assumpsit ut Christi corpus designaret, Christus ipse in novo Testamento assumpsit quoque ad Sacramentum Eucharistiæ : assumpsit autem , ut ipse ait loco sæpius citato L. 4. contra Marc. c. 40. illum corpus suum efficiendo.

Ad secundum , dist. propositionem : Dominus dedit pani figuram corporis sui in veteri Testamento per Jeremiam Prophetam, & veritatem in novo per semetipsum , concedo: dedit figuram corporis sui in novo Testamento, nego. Verba quippe ista in textu Tertulliani: *ut hinc jam eum intelligas corporis sui figuram pani dedisse*, referuntur ad tempus veteris Testamenti, & sumenda sunt in sensu præteriti plusquam perfecti , quasi diceret alloquens Marcionem, ut intelligas novum Testamentum recte cum antiquo consentire, jam olim panem elegit Christus ut esset figura corporis sui, quando dixit Jeremias : *Venite mittamus lignum in panem ejus* ; quem panem in novo fecit reipsa corpus suum.

Instabis cum Albertino : Si his verbis : *ut & hinc eum intelligas &c.* respexit Tertullianus ad tempora Jeremiæ, sequitur eum absurde omnino & tautologice locutum fuisse ; idem enim per idem dixisset, siquidem verbis immediate sequentibus idem repetit : *Cujus* , inquit , *retro corpus in panem Prophetes figuravit* ; & sensus foret , jam a tempore Jeremiæ panem fuisse figuram corporis Christi , cum Jeremias corpus in pane figuravit, quæ sane absurda est repetitio.

Resp. Albertinum Tertulliani mentem assecutum non fuisse, neque satis distinguere inter istas duas ejus propositiones; in quarum prima ait, voluisse Christum ut vel ipso Jeremiæ tempore panis significaret suum corpus; in secunda vero ait, Jeremiam reipsa per panem designasse corpus Christi. Prior significat, Christum tanquam Dominum ea, quæ facta sunt in veteri Testamento statuisse: posterior, Jeremiam tanquam Christi ministrum ejus voluntatem fuisse executum, quæ subordinatio Jeremiæ ad Christum , recte ostendit consonantiam & concordiam veteris & novi Testamenti.

Objicies 3. celebre ex L.4.contra Marcion. c. 40. testimonium , ubi conceptis terminis Eucharistiam vocat figuram corporis Christi . Sic loquitur
P.4. 7.D. *Professus itaque se concupiscentia concupisse edere Pascha , ut suum , (indignum enim ut quid alienum concupisceret Deus) acceptum panem & distributum Discipulis corpus suum illum fecit: Hoc est corpus meum dicendo , idest, figura corpus mei. Figura autem non fuisset, nisi veritatis esset corpus.*

Quibus verbis patet, inquit Albertinus, sensum horum verborum : *Hoc est corpus meum*, in mente Tertulliani esse: *Hic panis est figura corporis mei.*

Confirmat ille ex scopo & instituto Auctoris . Scilicet adversus Marcionem phantasticam in Christo carnem agnoscentem , veram & naturalem esse probare aggreditur, argumento ducto ex Eucharistia , in hunc fere modum : Rei phantasticæ non datur imago & figura , sed tantum rei veræ ac subsistentis: atqui datur imago & figura carnis Christi , nempe Eucharistia: ergo

caro Christi vera est, ac subsistens, non umbratilis tantum & phantastica.

Resp. Triplicem afferri posse huic celeberrimo testimonio solutionem, eamque accommodatam triplici errori Marcionis, quem perstringit Tertullianus.

I. Asserebat Marcion, Christum contrarium esse auctori veteris Testamenti: hoc vero refellit Tertullianus, quia figuras veteris Testamenti Christus adimplevit in novo; quare verba hæc: *id est figura corporis mei*, referenda sunt ad tempus veteris Testamenti, per figuram quam Rhetores vocant hyperbaton, ita ut sit hic sensus: Panis qui sub Lege figura fuit corporis mei, in Evangelio est corpus meum. Hunc esse Tertulliani sensum constat,

I. Ex ejus scopo & instituto mox exposito.

II. Ex modo loquendi: *figura enim non fuisset*, inquit, *nisi veritatis esset corpus*: verbum autem præteriti temporis, *fuisset*, aperte innuit respicere Tertullianum ad tempus veteris Testamenti, in quo panis fuit figura corporis Christi; & ista: *Panem corpus suum fecit, dicendo: Hoc est corpus meum*, clarissime probant, Christum panem, qui in veteri Testamento fuit figura corporis sui, in novo reipsa fecisse corpus suum per benedictionem seu consecrationem, dicendo: *Hoc est corpus meum*.

III. Verba quæ subjungit ibidem Tertullianus, ut ostendat Marcionem veterem non intellexisse figuram corporis Christi, decretoria sunt pro hac nostra prima responsione: *Non intelligens*, inquit, *veterem fuisse istam figuram corporis Christi dicentis per Jeremiam... Venite, conjiciamus lignum in panem ejus, scilicet crucem in corpus ejus. Itaque illuminator antiquitatum, quod tunc voluerit significare panem, satis declaravit, corpus suum vocans panem*. Et paulo post, sicut per Jeremiam corpus Christi in pane præfiguratum, sic Gen. 49. per vinum præfiguratum esse sanguinem in benedictione Judæ, ostendit: *Lavabit*, inquit, *in vino stolam suam, & in sanguine uvæ amictum suum, stolam & amictum carnem demonstrans, & vinum sanguinem*, inquit Tertullianus, *Ita & nunc sanguinem suum in vino consecravit, qui tunc vinum in sanguine figuravit*. Ex quibus sane perspicuum est, Tertulliani sensum eo loci hunc esse, nempe vinum quod in veteri Lege figura fuit sanguinis Christi, nunc, id est in nova Lege, fieri revera seu consecrari sanguinem Christi; & panem qui in veteri Lege figura fuit corporis Christi, in nova fieri revera corpus illius, ut umbra in corpus, & figura in veritatem transiret. Panem igitur figuram corporis Christi appellavit Tertullianus, non Evangelicam, sed Legalem; non Christi instituentis Eucharistiam, sed Jeremiæ illam præfigurantis; uno verbo, figuram appellavit respiciens ad tempus veteris, non novi Testamenti.

P. 453. A.

Ibid. B.

Secunda responsio opposita errori Marcionis hæc est, scilicet Tertullianum per figuram corporis, idem intelligere quod Orthodoxi per Sacramentum corporis. Sicut igitur per Sacramentum corporis intelligimus speciem externam quæ sensibus obversatur, non quidem vacuam & inanem, sed plenam ipso præsente Christi corpore, ita Tertullianus figuram intellexit plenam. Idcirco autem Eucharistiam figuram appellavit denominatione sumpta a parte exteriori & sensibili Sacramenti, potius quam corpus Christi; quia refellendum habebat Marcionis errorem de phantastica Christi carne, quem, ut directe explodat, argumentum petit ab Eucharistia, quæ cum sit figura, seu symbolum & Sacramentum corporis Christi, supponit Christum habere verum corpus; umbræ enim & phantasmatis non datur figu-

ra, sed rei veræ ac subsistentis. *Cæterum*, inquit Tertullianus loco in
p. 458. A. Objectione citato, *vacua res, quod est phantasma, figuram capere non posset*. Argumentum autem istud, ut concluderet, debuit ex symbolis externis seu figura & Sacramento corporis Christi desumi, non vero ipso corpori Christi in Eucharistia revera inexistente: a veritate enim proprii & naturalis corporis Christi in Eucharistia existentis, quam negabat Marcion, recte non intulisset Tertullianus veritatem corporis Christi in se; hanc igitur etsi supponat, non tamen ex ea, sed ex figura & Sacramento merito arguit: unde L. 5. adversus eumdem Marcionem c. 8. idem Tertull. ait: *Panis & calicis Sacramento jam in Evangelio probavimus corporis, &*
p. 470. D. *sanguinis dominici veritatem, adversus phantasma Marcionis.*

Tertia solutio est, Tertullianum appellasse panem Eucharisticum figuram corporis Christi, per exclusionem sensus erronei Marcionis, qui panem esse proprium & naturale Christi corpus per summam dementiam affirmabat, concedo: per exclusionem sensus orthodoxi, præsentiæ scilicet realis, nego. Scilicet cum Marcion vellet, Christum veram non habuisse carnem, sed loco veri & naturalis corporis, adoptasse sibi panem, consequens erat, ut in Eucharistia verum agnosceret corpus Christi, verum, inquam, non natura, sed adoptione; nullumque hujus corporis signum, nullam figuram, nullum Sacramentum esse vellet. Quæ enim fuisset? Panis? at ille juxta Marcionem, erat ipsummet verum Christi corpus, non igitur illius erat figura & symbolum. Merito igitur Tertullianus ad hoc erroris Marcionis caput respiciens, dicebat panem esse figuram, id est Sacramentum corporis Christi, non vero corpus Christi sensu Marcionis: sensu enim orthodoxo dixerit, Christum fecisse panem corpus suum consecratione. Ita posse Tertulliani mentem exponi, colligitur ex errore Marcionis quem ita refellit citato L. 3. c. 40. *Si propterea*, inquit, *panem corpus sibi finxit, quia corporis carebat veritate: ergo panem debuit tradere pro nobis. Faciebat*
p. 458. A. *ad vanitatem Marcionis, ut panis crucifigeretur*; quod certe figmentum risu potius excipi debet, quam serio refelli.

Ex triplici hac responsione patet solutio ad argumentum Albertini, ejusque confirmationem antea adductam.

Solvuntur Objectiones ex Origene.

Objicies 1. cum Albertino p. 349. celebre testimonium Origenis deprompum ex illius Commentario in c. 15. S. Matth. quod extat Tomo 1. editionis Huetianæ, ubi multa congerit dogmati præsentiæ realis omnino adversa.

I. Ait, Eucharistiam ex se non sanctificare comedentem, sed totam san-
Ed. Huet. ctificationem ex pura & munda conscientia oriri. *Quemadmodum*, inquit,
T. 2. p. 2. *inquinato & incredulo nihil purum est, non quidem per se, sed propter illius*
p. 233. E. *contaminationem & credulitatem, ita id quod sanctificatum est per verbum Dei, & orationem non ex se utentem sanctificat.* Atqui falsa esset hæc propositio, si Eucharistia vere & substantialiter contineret Christi corpus.

II. Asserit, neque comedendo, aliquo bono nos augeri, neque non comedendo, aliquo bono privari: *Si autem*, inquit, *neque bono aliquo pri-*
Ib. p. 234. A. *vamur, ex eo quod non comedamus de pane per verbum Dei, & orationem consecrato, nempe propter ipsam ab esu abstinentiam; neque ex eo, quod comedamus, bono aliquo abundamus: nam causa privationis, malitia est, & peccata; & abundantiæ causa, justitia est, & recte facta.*

III. As-

III. Asserit, panem illum sanctificatum per verbum Dei & orationem, retinere suum esse naturale, idest a propria sua substantia non discedere, ac in secessum mitti. *Cibus ipse*, inquit, *per verbum Dei & orationem consecratus, secundum illud quidem ipsum quod materia constat, in ventrem abit, & in secessum ejicitur; secundum orationem autem, quæ illi accessit, juxta proportionem fidei, utilis est.* Ibid. B.

IV. Panem illum consecratum appellat corpus Christi typicum, & symbolicum, *Et hæc quidem*, inquit, *tipyco & symbolico corpore.* Ibid. C.

V. Diserte corpus illud Christi typicum & symbolicum distinguit a vero & naturali. Postquam enim dixit: *Et hæc quidem de typico symbolicoque corpore*, addit: *Multa autem dici queant de ipso Verbo quod caro factum est*; idest, de naturali & substantiali corpore Christi; ergo verbis antecedentibus agendo de Eucharistia, non verum & naturale intellexit corpus Christi.

Resp. 1. cum doctissimo Huetio, Origenianorum Lib. 1. qu. 14. p. 179. partis primæ, frustra Sixtum Senensem, Bibliothecæ Lib. 6. annotatione 66. suspicatum fuisse textum citatum Origenis ab Hæreticis fuisse depravatum; frustra ab Erasmo interprete corruptum conjectatos Genebrardum & Perronium, cum integritatem loci manuscriptorum Codicum Græcorum consensus aperte probet.

Resp. 2. nihil ex citato testimonio inferri posse a Novatoribus contra dogma Catholicorum realis præsentiæ.

Ad primum, dist. Eucharistia non sanctificat ex se comedentem, si male sit affectus ac reus alicujus mortalis peccati, concedo: secus, nego. Non aliam esse Origenis mentem demonstrant evidenter hæc illius verba in loco citato: *Quod sanctificatum est*, inquit, *per verbum Dei & orationem, non ex se utentem sanctificat. Nam si ita esset, sanctificaret & illum, qui indigne Domino comedit, nec ullus propter cibum hunc infirmus factus fuisset, aut imbecilis, aut mortuus ... Ac proinde in pane Domini utilitas est ei qui utitur, cum intemerata mente & pura conscientia panis sit particeps.* Ib. p. 233. E.

Ad secundum, distinguo. Abstinentes ab Eucharistia, quia vel satis non sunt præparati, vel alicujus peccati sibi sunt conscii, non fraudantur aliquo bono; concedo: qui simpliciter abstinent, nego.

Pariter qui ad illam accedunt, aliquo bono non abundant, si minus præparati, aut peccati conscii accedant, concedo: qui simpliciter ea privantur, nego. Solutionem in mente Origenis sic exponit doctissimus Huetius loco mox indicato: *Quia*, inquit, *cum homo nondum satis sibi probatus, vel alicujus criminis sibi conscius, si ad altaris Sacramentum accedat, judicium sibi manducet & bibat, atque ex hoc esu & potu mortem animæ suæ consciscat, nedum fructum aliquem inde percipiat, sequitur ut si hæc reformidans Sacramento abstineat, bono aliquo non privetur, dum non sumit corpus Christi, cum malum tantum fuisset nacturus, si sumpsisset.* Ib. par. 1. p. 178. A.

Ad tertium, distinguo. Panis sanctificatus retinet suum esse naturale, idest species visibiles, seu accidentia quæ in hoc Sacramento habent rationem materialis, & quæ corrupta a stomacho, & in novam conversa substantiam, vel in secessum abeunt, vel humani corporis formam induunt, concedo: retinet suum esse naturale, idest propriam substantiam, seu formam panis, quasi non mutetur in substantiam corporis Christi, nego. Species igitur visibiles, ut observat Bellarminus, habent rationem materialis, non quidem respectu formæ naturalis, sed respectu sanctificationis & signi-

ſignificationis ; & præterea ex accidentibus Euchariſticis præcipuum eſt quantitas, quæ ad materiam potius, quam ad formam pertinet.

Ad quartum, ſymbola panis & vini recte dicuntur corpus Chriſti typicum & ſymbolicum, quia ſunt Sacramentum, ſignum, imago, figura corporis Chriſti, non quidem abſentis, ſed præſentis : nomen autem rei ſignificatæ ſæpius datur ipſi ſigno. *Præterea, ipſum verum Chriſti corpus,* ait ibid. Huetius, *ut eſt in Euchariſtia, eſt typus ac ſymbolum ſui ipſius extra Sacramentum, ut fuit olim in cruce, & nunc eſt in Cælo, vel typus dicitur reſurrectionis noſtræ, juxta Nicænum Concilium; vel unius illius corporis, cujus ipſe (Salvator) caput exiſtit, cuique nos tanquam membra, arctiſſima fidei, ſpei, & charitatis connexione adſtrictos eſſe voluit, juxta Patres Tridentinos ſeſſ. 13. c. 1. & 8. vel denique fidei & promiſſionis, juxta S. Clementem Alexandrinum L. 1. Pædagogi.*

Multiplici de cauſe Euchariſtia dicitur figura corporis Chriſti.

Atque ita facile ſolvuntur ea SS. Patrum teſtimonia quæ tanta pompa congerunt Novatores, in quibus Euchariſtia dicitur Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti, ſignum, figura, typus, ſymbolum, imago &c. quibus certe terminis, non Veteres modo ante extortam Berengarii hæreſim uſi ſunt; ſed etiam ii, qui, fatentibus adverſariis, Berengarium data opera impugnarunt, ut Paſchaſius, Lantfrancus &c.

Hanc expoſitionem Origenis excerptis ab eo ſimilibus quibuſdam loquendi formulis confirmat Illuſtriſſimus Huetius ; & oſtendit Origenem ſæpe res quaſdam ſymbolicas appellare, non quod veritatem non contineant, ſed quia rerum inſuper aliarum ſunt ſymbola.

Ad quintum. Origenes diſtinguit corpus typicum a vero & naturali Chriſti corpore, quoad exiſtendi modum, & extra Sacramentum, concedo: quoad ſubſtantiam, quaſi vellet non eſſe idem corpus, nego.

Inſtabis cum Albertino : Loco citato negat Origenes corpus Chriſti ab impiis manducari in Euchariſtia : at ſi reipſa præſens illud ſupponeret, procul dubio non negaret ab iis manducari, licet indigne manducarent non dijudicantes corpus Domini.

Reſp. nego ant. Negat enim tantum impios cum fructu manducare corpus Chriſti. Imo cum ibidem Origenes agnoſcat impios indigne manducare Chriſti corpus, neceſſe eſt ut, ipſo fatente Albertino, agnoſcat vere præſens eſſe illud corpus ; alias quomodo impii illud manducare indigne poſſent?

Urgebis cum eodem : Si dicerem impios non participare Spiritum ſanctum; ſenſus non foret eos non utiliter eum participare, ſed ſimpliciter & abſolute non participare: cum igitur dixit Origenes, impios non manducare corpus Chriſti, voluit eos nullatenus manducare.

Reſp. nego conſequens & paritatem. Diſparitas eſt, quia cum unus ſit modus accipiendi Spiritum ſanctum, nempe per inhabitationem ipſius in cordibus noſtris, nec ſub aliquo Sacramento ſecundum ſubſtantiam ſuam ac perſonam realiter contineatur, neque corporaliter accipi poſſit, qui totus eſt ſpiritus, hinc fit quod non poſſit quis eum habere, niſi cum fructu ; non enim haberi poteſt & poſſideri, niſi per gratiam, quam vel diffundit primo in cordibus, vel jam diffuſam auget : at caro Chriſti poteſt duplici modo manducari, corporaliter tantum, & corporaliter ſimul ac ſpiritualiter, ore & corde, digne & indigne, ad vitam vel ad judicium & condemnationem.

Objicies 2. Idem Origenes Tom. 32. in Joan. ait, buccellam, quam Chriſtus Judæ porrexit, ejuſdem fuiſſe conditionis cum ea quam dedit cæteris

Tom. 1. p.

cœteris Apostolis dicens: *Hoc est corpus meum*. Atqui buccella Judæ porrecta, fuit merus panis.

Resp. nego min. In mente enim ac sententia Origenis, sicut & multorum aliorum, buccella illa fuit verum Christi corpus: quamquam id negant alii, existimantes Christum Apostolis corpus suum dedisse, non vero Judæ, qui e mensa discesserat eum traditurus, prius quam instituta fuisset Eucharistia.

Objicies 3. Hom. 7. in Leviticum, exponens præceptum Aaroni cœterisque Sacerdotibus traditum, ne ad altare accessuri vinum biberent, ait, Christum, cum ad altare, idest crucem esset accessurus, non bibisse vinum, juxta illud: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis &c.* Apostolos vero bibisse vinum, quia nondum ad altare crucis erant accessuri. Censet igitur Origenes, Christum Apostolis suis in ultima Cœna dedisse vinum, cum accipiens calicem benedixit, & dedit dicens: *Accipite & bibite ex hoc &c.* ista enim verba refert Origenes, quibus significat se de vino Eucharistico loqui.

Resp. nego consequens. Supponit quidem ex privata sua opinione Origenes, Christum non bibisse vinum in postrema, quam cum Apostolis suis celebravit, Cœna: sed cum ait Apostolos vinum bibisse, vel intelligi debet de calice usuali cœnæ communis, vel si de calice Eucharistico, vinum appellat, quod ejus proprietates & accidentia, etiam post consecrationem retineat, licet revera vinum illud in Christi sanguinem sit conversum. Neque enim ejus consilium est in hac Homilia de Eucharistia disserere, & Scripturam exponere, ut ipse profitetur, sed Ecclesiam ædificare; unde comparatio vini, cujus usus prohibitus fuit Aaroni aliisque Sacerdotibus cum sacra munia obire deberent, ipsis Apostolis cœterisque Sacerdotibus adaptata, valet & obtinet quantum ad prohibitionem vini, non quantum ad conditionem illius.

Objicies 4. Eadem Hom. sic ait: *Si litteram sequaris, hoc ipsum quod dictum est: Nisi manducaveritis carnem meam, & biberitis sanguinem meum, occidit hæc littera*. Ergo non credidit Origines, Christi carnem & sanguinem vere ac realiter manducari & bibi. *Ibid. p. 1. F.*

Resp. dist. ant. Occidit hæc littera, sensu carnali Capharnaitarum, de quo antea diximus, concedo: sensu orthodoxo realis præsentiæ, nego. Porro declarat ibidem Origines, se loqui in sensu eorum qui dicebant: *Quomodo dabit nobis hic carnem suam ad manducandum?* *Ibid.*

Objicies 5. Idem Origenes L. 8. contra Celsum sic loquitur: *Nos qui rerum omnium conditori placere studemus, cum precibus & gratiarum actione pro beneficiis acceptis oblatos panes edimus*. Ergo Eucharistia est tantum panis. *Tom. 2. p. 324. K.*

Resp. nego conseq. 1. quia fatetur ipse Albertinus, probabile non esse Origenem eo loci agere de Eucharistia. Propositum enim illi erat impugnare Celsum affirmantem panem & vinum & similes alios terræ fructus nobis a dœmonibus administrari; adeoque illis referendas esse gratias: quem his verbis refellit: *Celsus Deum nesciens, vota persolvit dæmonibus: Nos vero qui rerum omnium*, & alia, ut in Objectione.

II. Locus ille Origenis dogma Catholicum quod hic propugnamus, confirmat. Namque post adducta verba sic ille pergit: *Oblatos panes edimus; corpus jam per precationem factos sanctum quoddam, & sanctificans utentes eo cum sano proposito*. Quod vero est corpus illud sanctum, quod sanctificat eo utentes, nisi corpus Christi? Revera indefinite & indistincte appellat ibi Origines corpus quoddam sanctum, distincte non exponens cujus illud sit;

quia

quia nimirum cum Pagano disputabat, cui Religionis nostræ altiora mysteria aperire nefas erat, ne irrisioni ac contemptui exponerentur.

Objicies denique. Hom. 16. in Numeros, Origenes ait *nos bibere Christi sanguinem, cum sermones ejus recipimus*.

Tom. 1. p. 148. K. Resp. hoc in loco & aliis similibus non excludere Origenem oralem & sacramentalem corporis Christi manducationem; sed hoc unum velle, nempe corporis & sanguinis Christi fructum animo percipi posse, si quis mandata ejus observet & sermones sequatur. Manducatio porro hæc spiritualis non excludit oralem & sacramentalem, ut diximus antea, cum de verbis promissionis Eucharistiæ ageremus, in solutione Objectionum.

Solvuntur Objectiones ex S. Augustino.

Objicies 1. Sermonem S. Augustini ad recens baptizatos, quem integrum refert S. Fulgentius Epistola 12. ad Ferrandum c. ultimo, ex quo tria inferri possunt contra dogma realis præsentiæ.

Primum, *Hoc*, inquit S. Doctor, *quod videtis in altare Dei, etiam transacta nocte vidistis; sed quid esset, quid sibi vellet, quam magnæ rei Sacramentum contineret, nondum audistis. Quod ergo videtis. panis est & calix; quod vobis etiam oculi vestri renuntiant. Quod autem vobis fides vestra postulat instruenda, panis est corpus; calix, sanguis Christi*. Atqui, inquit Albertinus, panis non potest esse corpus Christi per naturam, neque per sua accidentia, superest igitur ut sit corpus Christi per figuram & repræsentationem.

Op. S. Ful. p. 266. n. 25.

Secundum, Proponit ibidem objectionem S. Augustinus, quomodo scilicet panis sit corpus Christi. *Potestis*, inquit, *dicere mihi: Præcepisti ut credamus; expone ut intelligamus. Potest enim in animo cujusquam hæc cogitatio oboriri: Dominus noster Jesus Christus novimus unde acceperit carnem, de Virgine Maria ... In Cœlo est modo sedens ad dexteram Patris. Quomodo est panis corpus ejus; & calix, vel quod habet calix, quomodo est sanguis ejus?* En objectio, cui sic respondet S. Augustinus. *Ista, fratres, ideo dicuntur Sacramenta, quia in eis aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur, speciem habet corporalem; quod intelligitur, fructum habet spiritalem.*

Ib p. 217.

Jam vero, ait Albertinus, si credidisset S. Augustinus, panem & vinum per consecrationem fieri proprie & realiter corpus & sanguinem Christi, ad propositam quæstionem clare & distincte proculdubio respondisset maximo miraculo fieri ut panis & vini substantia mutetur in corpus & sanguinem Christi; manentibus utriusque proprietatibus & accidentibus, adeoque simul esse in cœlo & in terra: atqui tamen nihil horum respondet S. Doctor, licet & proposita quæstio, & auditorum instructio id postularet.

Tertium, Explicans quid intelligendum sit per corpus Christi sic loquitur: *Corpus ergo Christi si vis intelligere, Apostolum audi dicentem fidelibus: Vos estis corpus Christi, & membra. Si ergo vos estis corpus Christi & membra, mysterium vestrum in mensa Domini positum est, mysterium Domini accipitis. Ad id quod estis, Amen, respondetis, & respondendo subscribitis. Audis ergo corpus Christi; & respondes, Amen. Esto membrum corporis Christi, ut verum sit Amen... Quare ergo in pane? Nihil hic de nostro adferamus, ipsum Apostolum item audiamus. Cum ergo de isto Sacramento loqueretur, ait: Unus panis, unum corpus multi sumus. Intelligite, & gaudete. Unitas, pietas, veritas, charitas... Recolite enim quia panis non fit de uno grano, sed de multis*. Ex quibus

Ibidem.

mani-

manifestum est, S. Augustinum non aliud in Eucharistia Christi corpus agnovisse, quam mysticum & spiritale, quod in unione Fidelium; tanquam membrorum cum Christo, tanquam capite, positum est.

Resp. ad primum, panem esse corpus Christi per consecrationem, seu per sui conversionem & mutationem in corpus Christi, non vero per suam substantiam aut accidentia. Cum enim impossibile plane sit panem verum & naturalem esse corpus Christi, necesse est, ut si corpus illud sit, mutetur & convertatur ejus substantia in substantiam corporis Christi: atque verbis citatis expresse ait Augustinus; panem esse corpus Christi, *Quod fides vestra*, inquit, *postulat instruenda, panis est corpus Christi*. Ergo supponit panis substantiam converti in substantiam corporis Christi: unde primum istud argumentum Albertini causæ catholicæ multum favet, nedum noceat.

Ad secundum, dico noluisse S. Doctorem distincte respondere, quia non erant auditores capaces: tum quia sermonem habebat ad recens baptizatos, quibus lac doctrinæ propinandum erat, non abstrusiora mysteria reseranda, quorum altitudinem assequi non potuissent; satis igitur erat, si nude ac simpliciter exigeret ab iis fides in Christum præsentem in Eucharistia, hanc enim simul cum Baptismo, pro disciplina hujus temporis susceperat: sed plenior expositio & explicatio hujus mysterii, seu modi quo panis fit corpus Christi, in aliud tempus reservabatur, cum scilicet in fide ac bonis operibus crevissent; hinc est quod sanctus Doctor transeat a corpore naturali Christi, ad mysticum. Tum quia solebant Veteres in publicis ad populum concionibus, involutis & subobscuris verbis de difficilioribus fidei nostræ Sacramentis loqui, ne forte adesset aliquis Paganus & non initiatus qui ea irrideret, & Christianis vitio verteret. Hinc sepius S. Augustinus mysterium altaris his tantum verbis designat: *Norunt fideles quod dico*.

Ad tertium, propter rationem mox adductam, postquam S. Augustinus a recens baptizatis hoc postulavit, ut crederent panem eucharisticum esse corpus Christi, in quo mysterii hujus summa posita est, statim convertit se ad explicationem corporis mystici Christi, ut recens illos baptizatos instruat de significatione mystica & spirituali symbolorum Eucharistiæ, hincque occasionem habeat eos ad unionem inter se, tanquam unius & ejusdem corporis membra, fovendam & conservandam: mystica autem hæc expositio non excludit veram & litteralem, imo hanc ibidem supponit manifeste sanctus Doctor verbis in responsione ad primum citatis, quamquam ibi eam clarius & explicatius non evolvat, ob rationem mox adductam. Unde incassum laborat Albertinus, ut ostendat scopum & subjectam materiam, de qua sanctus Doctor, postulare ut realem hanc corporis Christi in Eucharistia præsentiam exponeret: imo & conditio eorum quos alloquitur, & temporis ac loci circumstantia exigebat, ut strictim proposita fide realis præsentiæ, ad morales & mysticas expositiones sermonem suum converteret, ex quibus instrui & informari facilius poterant recentes illi Christiani. Probent igitur, si possunt, adversarii, S. Augustinum ad moralem corporis Christi mystici expositionem confugisse, quia litteralem exclusit & negavit. Nisi hoc probaverint, nihil efficient: ut enim antea diximus, qui inter multas explicationes rei ejusdem, unam assumit, alias non censetur excludere, nisi disertis verbis id declaraverit.

Objicies 2. S. Augustinus Epistola 98. alias 23. ad Bonifacium, docens qua ratione infantes dici possunt fideles, ac possint susceptores eorum nomine

Tom. 2. p. 267. F. ne respondere, *Credo*; sic obiter de Eucharistia loquitur: *si Sacramenta quamdam similitudinem earum rerum, quarum Sacramenta sunt, non haberent, omnino Sacramenta non essent. Ex hac autem similitudine plerumque etiam ipsarum rerum nomina accipiunt. Sicut ergo secundum quemdam modum Sacramentum corporis Christi corpus Christi est, Sacramentum sanguinis Christi sanguis Christi est, ita Sacramentum fidei fides est. Nihil autem est aliud credere, quam fidem habere. Ac per hoc cum respondetur parvulus credere, qui fidei nondum habet affectum, respondetur fidem habere propter fidei Sacramentum, & se convertere ad Deum, propter conversionis Sacramentum.*

Ex quo testimonio triplex istud argumentum videtur posse elici adversus dogma realis præsentiæ Christi in Eucharistia.

Primum est, S. Augustinum affirmare Eucharistiam esse corpus Christi *secundum quemdam modum*: non igitur censet esse vere & substantialiter corpus Christi.

Secundum est, quia exponens quis sit ille modus secundum quem Sacramentum corporis & sanguinis Christi dicitur corpus & sanguis ejus, non aliunde eum desumit, quam ex generica signorum & Sacramentorum natura, quæ vulgo dicuntur esse res illæ, quas significant; non quod res illas natura & substantia vere contineant, sed quia earum signa sint, & similitudinem quamdam cum iis habeant.

Tertium est, quia se habet Sacramentum corporis & sanguinis Christi ad corpus & sanguinem, sicut Sacramentum fidei ad fidem: atqui Sacramentum fidei non est signum fidei actualis præsentis; ergo nec Sacramentum corporis Christi signum præsentis corporis.

Resp. ad primum; His verbis: *secundum quemdam modum*, non excludit S. August. realem & substantialem præsentiam Christi, sed tantum innuere vult Sacramentum secundum speciem externam quam ingerit sensibus, non esse proprie ac substantialiter corpus Christi, sed tantum secundum quemdam modum, nempe denominative, quia scilicet signa earum rerum nominibus appellantur sæpius, quarum sunt signa. Probatur autem 1. ex scopo & instituto S. Doctoris citata Epistola ad Bonifacium: nempe vult probare qua ratione infantes dici possunt credere, hancque adducit, quia nimirum recipiunt Sacramentum fidei, nempe Baptismum; Sacramentum autem seu signum fidei, dicitur fides, dando rei significatæ nomen ipsi signo. Pariter Sacramentum corporis Christi, idest, symbolum & signum exterius, dicitur corpus Christi, licet non sit revera corpus Christi, sed illud sub se contineat. 2. ex aliis ejusdem S. Doctoris locis, in quibus simili loquendi ratione, *secundum quemdam modum*, utitur, nec tamen rei veritatem excludit, sed supponit. Sic v. g. Epist. 137. alias 3. ad Volusianum c. 3. n. 12. ait:

Ib. p. 407. A. *Verbum divinum voluisse suscipere hominem, & cum illo uniri quodammodo.*

Ib. p. 584. A. Et Epist. 166. alias 28. ad Hieronymum c. 2. initio ait, *animam hominis esse secundum quemdam modum immortalem*, neque tamen mens illius fuit, negare tum veram & hypostaticam Verbi divini cum humanitate conjunctionem, tum animæ rationalis veram immortalitatem; sed tantum innuere voluit, ex multis unionis modis, ac rationibus, eam selegisse Verbum quæ personalis est, nullamque suppositi mutationem importat: similiter certam quamdam immortalitatis speciem animæ rationali tantum convenire, videlicet eam quæ excludit mortem physicam & realem ex pugna contrariorum provenientem, non vero eam quæ aut mortem spiritualem & mysticam,

quæ

tiæ est a peccato, non admittit, aut absolutam destructionem & annihilationem, Deo, si vellet, concursum suum subtrahente. Pariter igitur cum dixit S. Doctor, Sacramentum corporis Christi esse corpus Christi *secundum quemdam modum*, non excludit veram & substantialem corporis Christi ab Eucharistia præsentiam, sed hoc unum intendit, Sacramentum ipsum seu signum exterius ac visibile non esse corpus Christi: nisi secundum quemdam modum, quatenus scilicet nomen rei significatæ tribuitur ipsi signo. Neque enim, ut diximus, symbolum exterius vere & proprie est corpus Christi, licet illud contineat sub se, illiusque sit signum, & eam ob causam dicatur corpus Christi: quemadmodum Sacramentum fidei dicitur fides, non quod revera sit fides, sed quia illius est signum, & quidem efficax & practicum. Hinc facilis est solutio ad secundum & tertium.

Ad secundum, dico consilium & institutum S. Augustini citato in loco, hoc unum ab eo postulasse, ut secundum genericam signi rationem exponeret, quommodo Sacramentum corporis Christi sit corpus Christi, quia nempe illius est signum: neque instituti ratio exigebat, ut fusius ibi declararet, qua ratione corpus Christi est in Sacramento.

Ad tertium, dist. maj. se habet Sacramentum corporis Christi ad corpus, sicut Sacramentum fidei ad fidem, in aliquibus, ac in eo præsertim, quod intendebat S. Augustinus, nempe utrumque Sacramentum denominari a re quam significat, Sacramentum scilicet fidei, fidem; & Sacramentum corporis Christi, corpus appellari, concedo: in omnibus, nego. Neque enim comparationes, quas adducunt SS. Doctores in omnibus accuratæ sunt, & urgendæ, sed ex eorum scopo ac instituta disputatione pensandæ sunt & æstimandæ. Sic v. g. comparatio transfusionis peccati originalis, cum infusione fidei in parvulis, quam adhibet S. Augustinus L. 3. de peccatorum meritis ac remissione c. 2. in omnibus æqua & accurata non videtur: alias colligere quis posset, peccatum originale mere imputari parvulis, non autem vere in illis esse; sicut fides actualis Ecclesiæ per quam dicuntur credere, vere in illis non est, cujus sunt incapaces, sed tantum iis quasi imputatur, dum habitualem saltem fidem per Baptismi Sacramentum recipiunt. Cum igitur comparat S. Doctor Sacramentum corporis Christi cum Sacramento fidei, certum est similitudinem ac paritatem omni ex parte non esse; siquidem Sacramentum corporis continet sub se actu, vere, & realiter corpus Christi, Sacramentum autem fidei in parvulis non supponit fidem actualem: in eo igitur tantum attendi debet & stat comparatio, ad quod probandum fuit adducta. Porro ad hoc unum a S. Doctore fuit adducta, ut ostenderet signa seu Sacramenta sæpe appellari earum rerum nominibus, quarum signa sunt & Sacramenta; atque ita Sacramentum corporis Christi dici corpus Christi, sicut Sacramentum fidei dicitur fides: unde concludit S. Doctor, infantes propter Sacramentum fidei quod suscipiunt, merito posse fideles appellari, de quo uno fuerat a Bonifacio interrogatus.

To. 10. p. 72. C. D.

Objicies 3.° Idem S. Augustinus Enarratione in Psal. 3. expresse asserit tantam fuisse Christi Domini patientiam, ut etsi perversas Judæ traditoris cogitationes non ignoraret, eum tamen admiserit ad convivium, in quo Discipulis suis corporis & sanguinis sui figuram commendavit & tradidit. Porro, inquit Albertinus, figura non est veritas, sed imitatio veritatis.

T. 4. p. 7. E.

Resp. distinguo propositionem: Dedit figuram plenam ipsa veritate, quæ destinata tantum erat ad supplendam rei apparentiam & visibilitatem, concedo,

cedo, dedit figuram vacuam, ac destinatam ad supplendam rei absentiam; nego. Utriusque figuræ naturam & exempla lege superius in responsione ad primam Objectionem Novatorum contra realem præsentiam, ductam ex circumstantiis institutionis Eucharistiæ. Vide etiam paulo supra in solutione Objectionum ex Origene ad 1. n. 4. quibus de causis Eucharistia dicitur figura.

Instabis 1. cum Albertino: Absurdum est dicere rem unam & eamdem sui ipsius figuram esse & imaginem; est quippe inter imaginem & rem, cujus imago est, relativa oppositio, ad quod probandum nonnulla profert SS. Patrum testimonia, ut Tertulliani Lib. 2. contra Marc. cap. 9. & Lib. contra Praxeam c. 26. S. Athanasii L. contra hypocrisim Meletii; S. Gregorii Nysseni Lib. de anima & resurrectione; S. Ambrosii, Lib. 1. de fide c. 4. S. Augustini Lib. 7. de Trinit. c. 1.

Resp. dist. ant. Absurdum est rem unam & eamdem sub eodem plane respectu ac statu sui ipsius esse figuram & imaginem, quo sensu loquuntur SS. Patres laudati, concedo: sub diverso respectu, nego: Sic juxta S. Augustinum Tract. 32. in Joan. Christus in cruce unum latronem justificans, eique paradisum promittens, alterum vero reprobans, sui ipsius in supremo Judicio imago erat, cum electos a reprobis secerneret. Nihil igitur incommodi est, Christum in Eucharistia præsentem sui ipsius ut in cruce pendentis &c. esse figuram.

Instabis 2. Imago debet sub aspectum ducere id, cujus est imago; hoc autem non potest signum exterius Eucharistiæ. Quomodo enim corpus sub accidentibus panis latens, demonstrare potest illud ipsum corpus in cruce pendens. Quis unquam audivit, rei visibilis invisibilem esse imaginem?

Resp. rem invisibilem, cum per formam exteriorem cui conjuncta est, fit visibilis, alterius rei seu visibilis, seu invisibilis signum esse posse quamvis ex invisibili, quamdiu manet invisibile, cognitio visibilis effici non possit. Sic conceptus nostri natura sua sunt invisibiles, sed cum vocibus induuntur, ingenii ac morum conditionem repræsentant & oculis veluti subjiciunt: sic igitur corpus Christi signo sensibili in Eucharistia circumvestitum, seipsum in cruce expansum repræsentat & exhibet oculis nostris, non quidem corporis, sed animæ per fidem elevatæ.

Objicies 4. S. Augustinus Lib. contra Adimantum Manichæum cap. 12. ait Christum non *dubitasse dicere: Hoc est corpus meum, cum signum daret corporis sui.* Ergo, inquit Albertinus, Eucharistia, in mente S. Augustini, est tantum signum corporis, non corpus ipsum Christi. *Tom. 8. p. 224. E.*

Resp. 1. dist. cum signum daret corporis sui, plenum, continens revere corpus Christi, concedo: vacuum & excludens corpus Christi, nego. Quod vero eo in loco clarius non expresserit sanctus Doctor, quale signum esset corporis Christi Eucharistia, nihil mirum est, cum hanc expositionem non postularet ejus instituti ratio; sed tantum ut proferret exempla, in quibus nomen rei significatæ sæpius ipsi signo & figuræ tribuitur, quod unum ostendendum habebat adversus Adimantum.

Scilicet, ille e secta Manichæorum, duo prima principia, seu duas naturas æternas admittebat, unam boni, alteram mali. A principio mali dicebat datam esse Legem Moysi; a principio vero boni, Legem Evangelicam: ut autem probaret opposita esse ac contraria inter se ejusmodi duo principia, Legem cum Evangelio pugnare multis testimoniis confirmare nitebatur. Varias ejusmodi antitheses & oppositiones expendit sanctus Doctor L. contra illum Adimantum Manichæum: in citato vero c. 12. expendit

hunc

hunc locum Deuteronomii c. 12. v. 23. in quo dicitur: *Hoc ſolum cave ne ſanguinem comedas, ſanguis enim eorum pro anima eſt; & idcirco non debes animam comedere cum carnibus*, quem locum contendebat Adimantus adverſari hiſce Chriſti Domini verbis, quæ referuntur a S. Matthæo c. 10. v. 28. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere. Quomodo enim*, inquiebat Hæreticus, *ſi ſanguis eſt anima, non poteſt hominis interfectio nocere animæ, cum tantam habeat in ſanguinem ejus poteſtatem?* b p. 123. D.

Huic adimanti objectioni duobus modis reſpondet S. Auguſtinus.

I. In Deuteronomio ſermonem eſſe de anima pecoris; in Evangelio de anima hominis; hanc eſſe immortalem, adeoque humanum ſanguinem non eſſe pro anima; illam vero mortalem, quæ in ſanguine poſita eſt.

II. Præceptum illud in ſigno eſſe poſitum; hoc eſt, ſanguinem appellari animam, non quod proprie ſit anima, ſed quia ſignum eſt animæ; nomen vero rei ſignificatæ ſæpius tribuitur per quamdam accomodationem ipſi ſigno: quod ut probet, adducit exemplum Euchariſtiæ, in quo ſignum exterius, ac viſibile dicitur corpus Chriſti: non quod revera proprie ſit corpus Chriſti, ſed quia illius eſt ſymbolum, & illud reipſa ſub ſe continet. Unde comparatio illa ſanguinis cum anima, & Euchariſtiæ ſeu ſymboli exterioris cum corpore Chriſti, adverſariis nocet maxime, ſicut enim ſanguis eſt ſignum animæ præſentis, ita Sacramentum Euchariſtiæ ſignum eſt præſentis corporis Chriſti.

Neque eſt, quod referat Albertinus, hanc loquendi formam: *Non dubitavit &c.* non ſolere uſurpari in locutionibus propriis, ſed figuratis dumtaxat, quando id quod datur, reipſa tale non eſt natura & ſubſtantia, ſed tantum repræſentatione & figura, V. g. nemo dixerit: *Non dubitavit Dominus dicere: Hoc eſt aurum: Hoc eſt aqua*, ſi vere aurum daret vel aquam.

Namque hæc loquendi forma recti uſurpatur quando res, quæ datur, eam non habet figuram & conformationem exteriorem quam naturaliter debet habere. Porro corpus Chriſti latens ſub ſymbolis Euchariſticis non habet naturalem ſuam ſpeciem ac exiſtendi modum; neque unquam ſuſpicari potuiſſent Apoſtoli, ſub ſpeciebus panis & vini latere verum Chriſti corpus: potuit igitur Chriſtus merito aſſerere, ſignum illud eſſe corpus ſuum, quia illud in ſe continet.

Reſp. 2. cum Cardinali Perronio, dici poſſe S. Auguſtinum non ex propria ſua ſententia, ſed ex hypotheſi Manichæorum locutum fuiſſe: ſcilicet, ut oſtenderet Sanctus Doctor, quod ſibi propoſuerat, poſſe ſanguinem animam idcirco appellari, quia illius ſignum eſt, arguit ex ipſa Manichæorum ſententia, ducto ab Euchariſtia exemplo. Quaſi diceret: Juxta vos, o Manichæi, panis eſt figura corporis Chriſti, & tamen panem illum non dubitavit Chriſtus appellare ſuum corpus: ergo potuit Moyſes ſanguinem appellare animam, quia illius ſignum eſt. Quam doctiſſimi Cardinalis ſolutionem ut intelligas, Ib p. 16. F.

Obſervabis 1. Manichæos veram in Chriſto carnem non admiſiſſe, ſed ſimulatam tantum & phantaſticam, ludificandis humanis ſenſibus idoneam. Ita S. Auguſtinus hæreſi 46. Ib. p. 341. D.

Obſervabis 2. ex eodem Sancto Doctore L. 20. contra Fauſtum c. 1. Manichæos duplicem Chriſtum diſtinxiſſe, alium impaſſibilem, cœleſtem, & ſpiritualem per Solem & Lunam diſtentum, qui corpus habuit tantum umbratile & phantaſticum in quo viſus eſt pati, mori, licet reipſa nec paſſus,

nec mortuus fuerit; alterum vere passibilem eumque terrenum, & elementarem, qui singulis momentis virtute Spiritus Sancti producitur in pomis, herbis, & similibus, ita ut ejusmodi rebus incorporetur, & cum illis simul comedatur. *Dicitis*, inquit S. Aug. Lib. de fide contra Manichæos c. 34. *magno errore, sed tamen dicitis: Christum quotidie nasci, quotidie pati, quotidie mori in cucurbitis, in pomis &c.*

Ib. Appen. p. 32 A.

Observabis 3. juxta eosdem Manichæos corpus Christi patibilis, quod erat quilibet terræ fructus, ac proinde etiam panis secundum eorum fabulas, signum esse corporis apparentis, sub Pontio Pilato crucifixi, ejusque in cruce suspensionem repræsentasse pendendo ex omnibus arboribus quasi ex totidem crucibus; unde citato Lib. contra Faustum c. 11. notat S. Aug. Manichæos asseruisse omnes arbores esse crucem Christi.

Ibid. p. 240. B.

Observabis 4. Manichæos Catholicis objecisse, suam cum ipsis doctrinæ consonantiam circa panem Eucharisticum. *Quapropter*, inquiebat Faustus, *& nobis circa universa, & vobis similiter erga panem, & calicem par religio est, quamvis eorum acerrime oderitis auctores*, idest: sicut nos Manichæi credimus patibilem Jesum esse realiter in omni ligno, eumque ibi adoramus, ita & vos Christi Corpus, & Sanguinem in pane, & calice Eucharistiæ revera contineri creditis, ibique adoratis.

Neque vero S. Aug. reponit, Manichæos falsum Catholicis imponere, sed duplex tantum affert discrimen.

Primum est, Manichæos abhorrere a communione sub specie vini, quod assererent fel esse principiis tenebrarum.

Secundum est, quia nascebatur apud illos, consecrabatur corpus Christi; non vero ita est apud Catholicos. Ita S. August. l. 20. contra Faustum cap. 13.

Ib p. 4. B.

Ex quibus ita observatis, facile est colligere S. Augustinum appellasse Eucharistiam signum corporis Christi, non in propria sua sententia, sed in hypotesi Manichæorum.

Et certe, ut optime urget Cardin. Perronius, si mens S. Doctoris hæc fuisset, Christum dedisse nudum signum corporis sui, facile satisfecisset Fausto objicienti parem esse Catholicis cum Manichæis religionem circa panem, & calicem, dicendo non in duobus tantum discrepare Catholicos a Manichæis, in usu scilicet vini, & consecratione, sed in eo etiam maxime, quod Manichæi censerent verum Christi sui patibilis corpus ore comedi, quando panis comeditur; contra vero Catholicos nonnisi figuram, & signum corporis Christi comedere: quam rationem discriminis cum non adduxerit S. Augustinus, sequitur, eum hac in parte Manichæis assensisse, nempe corpus Christi vere, & realiter percipi in Eucharistia.

Objicies denique. S. Aug. existimavit corpus Christi in Cœlo gloriosum non habere sanguinem; igitur non credit vinum Eucharisticum converti in verum, & proprium Sanguinem Christi.

Antecedens probat Petrus Alix, olim Carentoni Pseudominister, in sua de Sanguine Christi Dissertatione ex Epistola S. August. 205. alias 146. ad Consentium qui ab illo quæsierat: *Utrum nunc Corpus Domini ossa, & sanguinem habeat, aut reliqua carnis lineamenta?* cui sic respondet S. Doctor: *Ego Domini Corpus ita in Cœlo esse credo, ut erat in terra, quando ascendit in Cœlum.·. Nisi forte de sanguine requirendum est, quia cum dixisset,* (Christus) *Palpate & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet,*

Tom. 2. p. 767. F.

non

non addidit. sanguinem. Non ergo & nos addamus inquirere, quod ille non addit dicere, & de compendio, si placet, finita sit quæstio. Fortassis Ib. p.768. A. B. *enim accepta occasione sanguinis, urgebit nos molestior perscrutator, & dicet: Si sanguis, cur non & pituita, cur non & fel flavum & fel nigrum, quibus quatuor humoribus naturam carnis temperari etiam medicinæ disciplina testatur? Sed quodlibet quisque addit; corruptionem addere caveat, ne suæ fidei sanitatem castitatemque corrumpat.* Ex verbis sic arguit Calvinista.

Qui requisitus a Consentio, an corpus Domini in Cœlo degens haberet sanguinem, respondet de hac quæstione inquirendum non esse, quia nihil de illa dixit Christus, ille certe aut negat, aut saltem dubitat corpus Christi jam sanguinem habere: atque ita respondet S. Augustinus.

Resp. neg. ant. Ad probationem dist. maj. argumenti. Qui requisitus a Consentio, an corpus Domini haberet sanguinem secundum substantiam, ac respondet de illa quæstione non esse inquirendum, ille aut negat aut saltem dubitat Christum jam habere sanguinem, concedo: qui requisitus an Christi corpus haberet sanguinem tantum secundum easdem qualitates seu humores, quos habebat dum Christus in vivis hic esset, nego. Distinguo min. atqui Consentius quæsivit a S. Augustino, an Christi corpus haberet sanguinem secundum easdem qualitates & humores, quos, cum in hac vita degeret, habebat, concedo: sanguinem secundum substantiam, nego.

Itaque, neque Consentius absolute dubitavit utrum corpus Christi ossa & sanguinem haberet secundum substantiam, neque id in dubio reliquit S. Augustinus, sed utrum haberet in Cœlo sanguinem iisdem qualitatibus seu humoribns permixtum, quibus hac in vita mortali permiscebatur: Ratio dubitandi erat, quam satis subindicat S. Augustinus citata Epistola, quia ex illis humoribus contrariis nascitur corruptio: certum autem est corpus Christi gloriosum in cœlis nulli omnino corruptioni obnoxium esse. Unde Sanctus Doctor hæc Apostoli verba: *Caro & sanguis regnum Dei non pos-* Ib. p.771 F. *sidebunt*, quæ Consentius exponebat de operibus carnis & sanguinis, docet aptius intelligenda esse de corruptione carnis & sanguinis: *Hoc ergo loco*, in- T.1.p.28.B. quit Sanctus Doctor, *nomine carnis & sanguinis corruptionem mortalitatis intelligi voluit*. Idem probat L. 1. Retract. c. 17. *Constat*, inquit, *Apostolum non carnis substantiam negasse in regno Dei futuram, sed aut homines, qui secundum carnem vivunt, carnis & sanguinis nomine nuncupasse, aut ipsam carnis corruptionem, quæ tunc utique nulla erit.*

Igitur non negat Sanctus Doctor, Christi corpus in Cœlo gloriosum habere sanguinem secundum substantiam, sed dubius est an habeat qualitates illas & humores contrarios, quibus hac in vita permixtus erat. Quod si quis morosus vellet contendere, ejusmodi qualitates & humores a sanguine secundum substantiam sumpto inseparabiles esse, adeoque eos, in sanguine Christi perfusos esse ac permixtos, si verus est quod ad substantiam sanguinis, non renueret S. Augustinus, modo inde quis non inferat, Christi sanguine jam corruptioni obnoxium esse, quod unum ea in Epistola probandum susceperat. *Quodlibet*, inquit, *quisque addat, corruptionem addere caveat, ne suæ fidei sanitatem castitatemque corrumpat*. Unde refellit ibid istud nonnullorum argumentum: *Si caro est, & sanguis est; si sanguis, & cæteri* Tom. ?. p. 768. C. *humores: ergo & corruptio*, quam ultimam consequentiam negat S. Aug. & ejus falsitatem demonstrat ex simili ratiocinio, quod quis efformare posset. *Eo modo diceret quis*, inquit, *Si flamma est, & ardet; si ardet, &*

 urit;

urit; si urit, ergo vivorum trium in fornacem ignis ab impio Rege missorum corpora incendit, quam tamen consequentiam falsam esse testatur sacer Contextus. Hinc concludit Sanctus Doctor, tam posse Deum a sanguine vero & naturali, ejusque humoribus auferre corruptionem, quam ab igne vim comburendi: *Valet igitur*, inquit Sanctus Doctor, *divina potentia de ista visibili atque tractabili natura corporum, quibusdam manentibus, auferre quas voluerit qualitates: ac per hoc valet etiam membra mortalia formæ lineamentis manentibus, corruptione vero mortalitatis emortua, stabili vigore firmare ut adsit labes, adsit effigies, adsit motio, adsit fatigatio; adsit vescendi potestas, adsit esuriendi necessitas.* Ibid.

Quod vero agnoverit sanctus Doctor in Eucharistia verum esse ac substantialem Christi sanguinem, constat aperte ex illius Libro 12. contra Faustum c. 10. ubi sic loquitur: *Habet magnam vocem Christi sanguis in terra, cum eo accepto ab omnibus gentibus respondetur, Amen. Hæc est clara vox sanguinis, quam sanguis ipse exprimit ex ore fidelium eodem sanguine redemptorum*. Et cap. 20. Eucharistiam vocat *Sacramentum spei, quo in hoc tempore consociatur Ecclesia, quamdiu bibitur, quod de Christi latere manavit*. Porro sanguis, qui de latere Christi manavit & quo redempti sumus, est verus & substantialis sanguis: sed ex S. Augustino talis sanguis est in terra, & bibitur a Fidelibus cum Eucharistiam percipiunt: ergo supponit Christum in Cœlis jam degentem habere verum quoad substantiam sanguinem. Tom. 8. p. 231. F. Ib. p. 237. H.

Quæ ex eodem S. Doctore solent Novatores objicere tum ex L. 3. de Doctrina christiana c. 16. tum ex Tractatu 25. in Joan. supra retulimus & solvimus, ubi de verbis promissionis Eucharistiæ disputatum est.

Solvuntur Objectiones ex Facundo.

Facundus Hermaniensis Episcopus in Africa floruit circa an. Christi 550. Duodecim Libros scripsit pro defensione trium Capitulorum, qua non posse absque injuria fidei, & Synodi Chalcedonensis eversione condemnari, falso persuasum habebat.

Albertinus p. 889. ex L. 9. c. ultimo ista verba excerpit, quæ pugnare contendit cum fide realis præsentiæ: *Adoptionem quoque filiorum*, inquit Facundus, *suscepisse Christum, si antiqui Doctores Ecclesiæ dixisse monstrarentur, nec ipsi, nec omnis Ecclesia, quæ tales Doctores habuit, judicari deberent hæretici. Nam Sacramentum adoptionis suscipere dignatus est Christus, & quando circumcisus est, & quando baptizatus; & potest Sacramentum adoptionis, adoptio nuncupari, sicut Sacramentum corporis, & sanguinis ejus, quod est in pane, & poculo consecrato, corpus ejus, & sanguinem dicimus: non quod proprie corpus ejus sit panis, & poculum sanguis, sed quod in se mysterium corporis ejus sanguinisque contineat. Hinc & ipse Dominus benedictum panem, & calicem, quem Discipulis tradidit corpus & sanguinem suum vocavit. Quo circa sicut Christi fideles Sacramentum corporis & sanguinis ejus accipientes, corpus, & sanguinem Christi recte dicuntur accipere; sic & ipse Christus Sacramentum adoptionis filiorum cum suscepisset, potuit recte dici adoptionem filiorum suscepisse.* Facund. Ed. Paris. 1676. p. 434. A. B.

Ex his itaque,

Objicies 1. Facundus Eucharistiam appellat corpus, & sanguinem, sicut Baptismus adoptio nuncupatur: atqui Baptismus proprie non est adoptio, sed tantum signum illius: ergo &c.

II. Ex-

II. Expressis verbis affirmat, Sacramentum corporis & sanguinis in pane & vino consecratis: *non esse proprie corpus & sanguinem Christi*, sed tantum mysterium, idest signum, symbolum.

III. Non alia ratione Fideles accipientes Eucharistiam, corpus & sanguinem Christi censentur accipere, quam Christus accipiendo Sacramentum adoptionis, adoptionem ipsam censetur recepisse: atqui adoptionem proprie non recepit, cum sit filius Dei naturalis: ergo nec Fideles proprie corpus Christi recipiunt in Eucharistia.

Resp. ad primum, nego min. Baptismus enim non tantum significative dicitur adoptio, quia illius signum est, sed etiam vere & proprie: tum quia est signum efficax & practicum, per quod adoptamur in filios Dei; tum quia continet & producit ipsam gratiam per quam formaliter adoptamur. Pariter Eucharistia dicitur corpus & sanguis Christi, quia vere & realiter continet corpus & sanguinem: unde tantum abest ut hæc comparatio causæ nostræ noceat, quin favet plurimum.

Neque est, quod dicas, loqui Facundum de Baptismo Joannis qui veram adoptionis gratiam non conferebat. Namque 1. certum non est de illo tantum Baptismo loqui Facundum, qui potuit cum aliis bene multis sentire, Christum non tantum Joannis, sed etiam suo proprio Baptismo per Joannis ministerium fuisse baptizatum, ut ipse primus impleret, quod aliis præcipiebat. 2. quia si de solo Joannis Baptismo loquitur Facundus, adoptionis gratiam ei forsan tribuit, sicut Augustinus eam tribuit Circumcisioni.

Ad secundum: Non immerito ait Facundus, Sacramentum, idest signum exterius & visibile, non esse proprie corpus Christi, sicut signum exterius adoptionis non est proprie, ac formaliter adoptio; idque libenter concedunt Orthodoxi; sed sicut Sacramentum seu signum adoptionis, Baptismus scilicet, continet vere, ac realiter gratiam adoptionis quam producit; ita quoque Sacramentum, seu signum corporis & sanguinis Christi, vere, ac realiter continet illud corpus & sanguinem: unde, juxta receptum loquendi modum, vocatur corpus & sanguis, dando nomen rei significatæ ipsi signo, quod unum ibi contendebat Facundus, ut nimirum excusaret Theodorum Mopsuestenum quod dixisset Christum suscepisse adoptionem filiorum; satis enim est ad hanc loquendi rationem tolerandam, quod Christus acceperit Sacramentum adoptionis, quod usu recepto vocatur adoptio. Mirum autem nemini videri debet, quod ibi expressius non declaret Facundus, qua ratione corpus & sanguis Christi sint sub Sacramento; hoc enim non exigebat ejus institutum, ac susceptæ disputationis ratio, quæ tantum postulabat ut proferret exempla rerum in quibus datur signo, nomen rei significatæ.

Ad tertium, nego maj. Fideles quippe non tantum signum adoptionis; sed & adoptionem ipsam recipiunt; non tantum signum corporis Christi, sed & corpus ipsum sub signo: Christus autem, utpote Filius Dei naturalis, signum seu Sacramentum accepit adoptionis, non vero ipsam adoptionem.

Ad minorem distinguo. Christus in rei veritate non accepit adoptionem, concedo: in mente & sententia Facundi, nego. Sicut igitur in illius sententia Christus veram accepit adoptionem, ita Fideles ad sacram mensam accedentes, vere accipiunt corpus Christi. Quod autem in ea fuerit opinione Facundus, circa adoptionem Christi, certò constat ex verbis quæ subjungit: *Alioqui*, ait, *neque de nobis dicendum est, quoniam adoptionem suscepimus filiorum, aut quia redempti sumus atque salvati, quoniam Apostolus dicit Rom.* *Ibid.*

8. *Nos ipsi primitias spiritus &c.* Plurimas subinde rationes adducit; ex quibus conficere se putabat Christum suscepisse adoptionem filiorum Dei, ut inde ostenderet; immerito damnandum esse Theodorum Mopsuestenum, quod hanc in Christo adoptionem admisisset. Neque certe mirum videri debet, Facundum in eam inclinasse opinionem, quæ etsi Nestorianis favere, & cum filiatione Christi naturali pugnare videretur, non erat tamen tunc temporis ab Ecclesia eliquata & definita, sicuti fuit postmodum ab Adriano I. S. Pontifice, & a Patribus Concilii Francofordiensis, quorum definitioni tota per Orbem sparsa subscripsit Ecclesia. Quin & post Francofordiensis Concilii definitionem, probabilis adhuc nonnullis Theologis visa est, ut Durando in 3. dist. 4. qu. 1. Richardo ibidem, & quibusdam aliis, existimantibus Christum ratione humanitatis assumptæ posse dici filium Dei adoptivum: quamquam propter hæreses Arii & Nestorii putent ab hac loquendi ratione abstinendum esse. Excusari igitur potest hæc in Facundo opinio, ex cujus comparatione cum Sacramento altaris, quam ipse instituit, sequitur evidenter eum existimasse Christi corpus & sanguinem vere contineri sub Sacramento, sicut adoptio filiorum Dei vere sub illius Sacramento continetur & confertur.

Solvuntur Objectiones ex Synodo Iconomachorum.

Supra ad argumentum tertium ex SS. Patribus & Traditione totius Ecclesiæ pro fide præsentiæ realis, laudavimus testimonium excerptum ex Synodo Iconomachorum, ut probaremus Eucharistiam non esse simplicem & vacuam imaginem corporis Christi: ex eadem tamen Synodo nonnulla nobis opponunt Novatores.

Objicies itaque 1. Iconomachi dicebant *Christum imaginem materiam præcipuam, id est panis substantiam offerri præcepisse, non figurantem hominis formam, ne idololatria subintroduceretur*, Atqui Eucharistiam panis substantiam non vocassent, si credidissent panem in Christi corpus vere, ac proprie transmutatum esse.

Resp. dist. min. Eucharistiam panis substantiam non vocassent post consecrationem Sacerdotis, concedo: ante illam consecrationem, ad designandam materiam ex qua fit, seu consecratur Eucharistia, nego. Porro Iconomachi Eucharistiam *panis substantiam* vocabant, respective ad tempus præcedens consecrationem Sacerdotis, ut nempe designarent materiam ex qua fit Eucharistia; non vero illam appellant *panis substantiam* post consecrationem, ad designandum quid sit Eucharistia, quæ responsio in ipsa Objectione exprimitur; idcirco enim ajunt *Christum præcepisse offerri materiam præcipuam, nempe panem sui imaginem, ne subintroducatur idololatria*: atqui si post consecrationem superesse panis substantiam existimassent, tanquam nudam & vacuam figuram corporis Christi, periculum idololatriæ Christus non declinasset, exhibendo scilicet pro objecto adorationis, panis substantiam tanquam figuram sui corporis.

T. 7. Con. p. 147. A.

Instabis. Si existimassent illi Antistites, Christi corpus vere & realiter præsens esse sub specie panis, nullum timendum eis fuisset idololatriæ periculum, quod tamen videntur timere.

Resp. Illos Antistites nullum idololatriæ periculum timuisse ex adoratione Eucharistiæ, quæ non falsa & vacua est imago corporis Christi, sed verum ejus corpus continet, adeoque nostram meretur, & quidem so-

lam

lam, juxta illos, adorationem. Scilicet omnem Christi imaginem, præter Eucharistiam, rejiciebant illi, hoc principio (quamquam falso) nixi, nullam imaginem veritate destitutam coli posse & adorari sine peccato idololatriæ. Existimabant enim illi, cultum qui Imaginibus impenditur, absolutum esse, in illis hærere, ac terminari, nec tendere ulterius: inde inferebant 1. abolendas esse omnes Imagines. 2. Christum sub specie humana apparenter, ac visibiliter noluisse corpus suum dare, ne talis imaginis cultus occasio foret idololatriæ. 3. Christum panem sui corporis figuram & imaginem fecisse, & quidem solam imaginem, & quæ idcirco potest adorari sola, quia imago est non vacua, sed plena, continens veritatem rei, cujus imago est; alias hanc imaginem, perinde, ac cœteras, rejecissent illi Episcopi. Nullum igitur, juxta illos, periculum est idololatriæ ex adoratione Eucharistiæ, utpote quæ imago sit juncta cum veritate. periculum autem fuisset in eorum mente, si Christus sub humana specie visibili sese nobis objecisset in Eucharistia, quod unum volunt in citato testimonio.

Instabis 2. Iconomachi asserebant Eucharistiam esse imaginem corporis Christi: ergo &c.

Resp. asserebant esse imaginem junctam cum veritate, idcirco solam hanc imaginem admittendam esse & adorandam illi contendebant, concedo: esse imaginem nudam & vacuam, nego.

Instabis 3. Si ita existimassent illi Episcopi, quare igitur a Patribus VII. Synodi reprehensi & damnati sunt? Quare Epiphanius Diaconus Actione 6. legens refutationem illorum, ait *nullum inter sanctos apellasse Eucharistiam imaginem*, sicuti fecerant ipsi Iconomachi? *Ibid. E.*

Resp. jure, ac merito reprehensos fuisse a Nicænis Patribus Iconomachos: cum enim imago, juxta eorum mentem, significaret rei figuram quæ nihil haberet cum prototypo commune, (ex quo, nullo cultu eas honorandas esse inferebant), atque ter aut quater in eadem fere periodo Eucharistiam appellassent Christi imaginem, durior visa est Nicænis Patribus hæc loquendi ratio, meritoque apud ipsos venerunt in suspicionem, ne nomen *imaginis* secundum popularem significationem, in sensu exclusivo veritatis usurparent, quem tamen sensum cum subinde diseriis verbis rejecerint illi Iconomachi, atque, ut loquuntur Patres Nicæni: *dimisso mendacio pauxillum quid tetigerint veritatem, dicentes divinum corpus fieri*, (nempe panem qui illius est imago) eos citati Nicæni Patres contradictionis quidem arguunt, non tamen negatæ realis Christi in Eucharistia præsentiæ. *Ib p. 450. D.*

Objicies 2. Iconomachi asserebant, panem Eucharisticum imaginem esse veram non falsam mysterii Incarnationis: atqui esset falsa imago, si panis substantia consecratione destruitur, ac convertitur in substantiam corporis Christi, remanentibus solis accidentibus; siquidem in Incarnatione caro Christi non destruitur, cum assumitur ad unionem personalem cum Verbo.

Resp. nego min. In eo enim stat comparatio Incarnationis cum Eucharistia quam frequenter adducunt Veteres, quod sicut in Incarnatione Verbum veram assumpsit carnem, ita in Eucharistia verum sumimus Christi corpus: quam comparationis partem suo instituto idoneam & accommodatam assumunt Iconomachi, ut nempe ostendant, idcirco Eucharistiam veram esse, non falsam Christi imaginem, quia adjunctam habet veritatem: alteram vero partem comparationis, nempe in Eucharistia non remanere panis

ſubſtantiam, in myſterio vero Incarnationis remanere carnis Chriſti veritatem, non attingunt Iconomachi, neque id neceſſe erat, tum quia non poſtulabat eorum inſtitutum, tum quia ſatis per ſeſe diſparitas apparet: eo enim ipſo quo aſſerunt, panem fieri corpus Chriſti, fatentur illius ſubſtantiam mutari in corpus Chriſti; impoſſibile enim eſt, ut panis, quamdiu panis eſt, ſit naturale Chriſti corpus: aliunde vero ipſis compertum erat & exploratum, Chriſtum veram in Incarnatione carnem aſſumpſiſſe; manifeſta igitur erat & evidens ea ex parte comparatio Incarnationis cum Euchariſtia.

Solvitur Objectio Novatorum ducta ex ſilentio Paganorum.

Objicies: Si dogma realis præſentiæ Chriſti in Euchariſtia primis Eccleſiæ ſæculis adeo conſtans & pervulgatum fuiſſet, quomodo Gentiles, qui animo tam curioſo & maligno omnia Chriſtianorum myſteria rimabantur & crimini vertebant, illud non objeciſſent tanquam abſurdum, ſenſibus & rationi contrarium: facile quippe iis fuit, vel per ſeipſos ſeſe Fidelium cœtibus immiſcendo, vel per deſertores & apoſtatas Religionis noſtræ, qui ad caſtra Hæreticorum aut Paganorum deficientes, facile poterant ea detegere myſteria, quorum ipſi teſtes fuerant & conſcii, qualis imprimis fuit Julianus apoſtata, qui ex profeſſo Chriſtianam Religionem Scriptis impugnavit; vel per ſervos Chriſtianorum, qui vel oblata pecunia, vel intentatis tormentis omnia arcana detegere poterant: attamen, quod certe mirum videri debet, altum eſt apud illos veteres Paganos fidei noſtræ obtrectatores, de myſterio Euchariſtiæ ſilentium, nullam ex eo Chriſtianis accuſationem moverunt: ergo argumentum eſt tale myſterium eos plane latuiſſe, quod intelligi vix poteſt, ſi tunc temporis adeo recepta fuiſſet illius fides, ac nunc eſt.

Reſp. 1. argumentum iſtud retorqueri facile poſſe adverſus Novatores, quibus in ſua hypotheſi ſolvendum eſt, ſicut & nobis. Namque veteres illi Pagani non leguntur quidquam Chriſtianis objeciſſe circa virtutem & efficaciam panis Euchariſtici, quam tantam eſſe & tam ſtupendam prædicant Novatores; an inde ſequitur nullam eſſe, ac plane veteribus Chriſtianis fuiſſe virtutem hanc incognitam? Conſequentiam haud dubie illi non admittent, neque etiam nos.

Reſp. 2. tam accurate fuiſſe a veteribus Chriſtianis legem ſilentii obſervatam in occultandis fidei Chriſtianæ myſteriis, ut mirum videri non deberet, ſi Paganis omnem aditum præcluſerint ad cognoſcendum altaris myſterium. De hac diſciplina arcani Diſſertationem adornavit apologeticam Emmanuel a Scheleſtrate, Romæ typis editam an. 1695. quam munivit Veterum eam in rem teſtimoniis bene multis, ut Tertulliani c. 7. Apologetici, Origenis L. 1. contra Celſum, Julii S. Pontificis Epiſtola tertia ad Orientales, ubi Euſebianos maxime redarguit, quod *ſub externo Judice, præſentibus Catechumenis, & quod pejus eſt, Ethnicis & Judæis Chriſtianiſmum blaſphemantibus, quæſtionem de ſanguine & corpore Chriſti habuerint*. Sancti Gregorii Nazianzeni, Oratione 42. S. Cyrilli Jeroſolymitani Catecheſi 6. illuminatorum, ubi ait, miniſtros Chriſti *multa ſæpe loqui obtecte ſeu obſcure, ut fideles qui rem tenent, intelligant, & qui non tenent, non lædantur*. S. Cyrilli Alexandrini L. 7. contra Julianum. *Plurima*, inquit, *de his alia & vera dicerem .. niſi profanorum aures metuerem*. S. Chryſoſtomi Hom. in 1. ad Corinth. *Volo quidem*; inquit, *aperte dicere, non audeo vero propter eos, qui*

T. 2. Con p. 507. D.

Pag. 61. D.

Tom. 2. p. 249. A. Ed. Com mel p. 688.

non

non sunt initiati: ii enim difficiliorem nobis faciunt expositionem, ut qui nos cogant vel non aperte dicere, aut eis arcana enuntiare. S. Aug. Sermone 4. de Jacob & Esau, Ep. 120. c. 19. in Ps. 33. Theodoreti Dialogo 2. ubi Orthodoxus ait: *Aperte dicendum non est: verisimile enim est adesse aliquos mysteriis non initiatos.* Eranistes reponit: *Respondeatur ænigmatice.* To. 4. p. 85. A.

Hinc Pagani affectatam hanc obscuritatem Christianis exprobrabant: *Latebrosa & lucifugax natio*, inquit apud Minucium Felicem Cæcilius, *in publicum muta, in angulis garrula... Cur occultare & abscondere quidquid colunt, magnopere nituntur? cum honesta semper publico gaudeant, scelera secreta sint...* Idem objiciebat Celsus apud Originem lib. 1. adversus eum. Minut. Fel. p. 7. Pag. 8. D.

Verum immerito Gentiles hanc accusationem Christianis intentasse probant veteres Religionis nostræ Apologistæ, ex ipsa Gentilium praxi & disciplina, qui non initiatos a mysteriorum suorum cognitione & participatione, tanta severitate removebant, ut qui oculos curiosos in Sacra immisisset, non tulisset impune.

Hin nata solemnis illa formula in mysteriis peragendis usurpari solita: *Procul hinc; procul ite profani.* De hac Gentilium praxi diximus alias in Tractatu de Sacramentis in genere, exponendo nomen mysterii.

Resp. 3. Rem non esse ita certam & exploratam, ac putant adversarii, nihil scilicet audivisse, nec Christianis objecisse Paganos de mysterio Eucharistiæ: facile enim fuit ipsis non una via ad notitiam hujus arcani pervenire.

Et certe vel ipsi apostatæ rem totam declarare poterant, vel ipsi Christianorum famuli. De hoc conqueritur Julius S. Pontifex antea citatus; & Oecumenius narrat, Commentario in 3. Ep. S. Petri c. 3. in fine, se ex S. Irenæo didicisse: *quod cum Græci servos Christianorum in divinis mysteriis edoctorum apprehendissent, ipsisque vim inferrent, ut videlicet arcanum quidpiam ab his de Christianis discerent; hique servi non haberent quomodo vim inferentibus ad delectationem & gratiam loquerentur, præterquamquod a dominis audierant, divinam participationem esse sanguinem & corpus Christi, existimantes ipsi quod vere sanguis & caro esset, hoc responderint inquirentibus. Illi vero*, pergit Oecumenius, *id sumentes, tanquam reipsa hoc perageretur a Christianis, id aliis quoque manifestabant Græci; & martyres Sanctum & Blandinam tormentis id fateri cogebant.* Idem fere narrat Eusebius lib. 5. Hist. c. 1. To. 2. p. 498. B. Euseb. Hist. pag. 156. D.

Ex quo Oecumenii testimonio duo colligo. 1. servos illos Christianorum aperuisse illis Græcis, quodnam esset Eucharistiæ mysterium apud Christianos, nempe corpus & sanguinem Christi. 2. Græcos illos existimasse esse sanguinem & corpus humanum, quod pro more aliorum ciborum discerperetur & coqueretur ad manducandum.

Atque hinc famosa illa & pervulgata Gentilium in Christianos criminis infanticidii accusatio, cujus mentionem faciunt quotquot pro Christiana Religione Apologias adornarunt ex Veteribus, Justinus, Athenagoras, Tertullianus, Minucius Felix, Arnobius. Non aliud enim videtur fuisse hujus accusationis fundamentum, quam Eucharistiæ mysterium. Quid enim aliud designasset *infans ille farre contectus & occisus, cujus Christiani sitienter sanguinem lambunt, & certatim membra dispertiunt*, sicut accusat Cœcilius apud Minucium Felicem in Octavio? Hinc apud Euseb. lib. 5. Hist. c. 1. servi Christianorum ipsis objiciunt & exprobrant Thyesteas quasdam cœnas, & incestos Oedipi concubitus. Thyesteæ autem illæ cœnæ, in quibus fingebant in- Minut. Fel. p. 8. B.

fantis

fantis carnem a Christianis comedi, non aliud quam Eucharistiam designabant. Scilicet, ut fieri solet in iis quæ fama tantum & rumore quodam confuso cognoscuntur, est aliquid veri falso admixtum: fundamentum enim accusationis, aut potius occasio, verum supponebat, nempe a Christianis manducari & bibi Christi corpus & sanguinem; sed illud multis falsis & putidis fabulis adulterabant Gentiles, cum vivum corpus mactari, discerpi, & cruento modo comedi mentiebantur. Igitur falsum est nihil Paganos audivisse, nec objecisse Christianis de mysterio Eucharistiæ.

Instabis 1. Si mysterium Eucharistiæ cognoverunt Pagani, quare illud perabsurdum esse, horrendum, in quo Deus manducatur; ridiculum, in quo panis Deus est &c. non objecerunt Christianis?

Resp. Inde factum esse, quod confuse tantum & perobscure hujus mysterii naturam & rationem cognoverint. Audiverant scilicet ex rumore quodam, Christianos solitos in mysteriis suis corpus Dei sui comedere: modum autem illius manducationis, & modum quo Chistus est in Eucharistia, cum abstrusior foret & maxime reconditus, plane ignorabant. Hinc Maximus Maudurensis apud Aug. Ep. 16. alias 43. incertus & dubius dicebat: *Quis est iste Deus, quem vobis Christiani quasi proprium vindicatis, & in locis abditis præsentem vos videre componitis?* Hinc ipse S. Aug. lib. 20. contra Faustum c. 13. Ex illa confusa Eucharistiæ Christianorum notitia ait, *nonnullos existimasse apud Christianos Cererem & Liberum coli*, adeo confusa erat & perturbata mysteriorum nostrorum apud Paganos notitia.

To. 2. p. 40. E.

To. 8. p. 342. D.

Instabis 2. Quare Julianus Imperator apostata, qui mysterii Eucharistiæ particeps & conscius fuerat, dum inter nos degeret, de illo nihil dixit in suis adversus Christianam Religionem Libris?

Resp. Incertum plane esse, an nihil contra istud mysterium objecerit Julianus: ex tribus enim Libris quos adversus Christianam scripsit Religionem, unus dumtaxat, & ne integer quidem, superest apud S. Cyrillum Alexandrinum, qui eum ex professo confutavit. Certe in primo illo Libro doctrinam Eucharistiæ Julianus impugnandam sibi non sumpserat, sed in Secundo potius, in quo falsa, ut impius loquitur, Evangeliorum prodigia, & præstigias erat impugnaturus.

Deinde, etiamsi Julianus aliquid oblatrasset contra mysterium Eucharistiæ, verisimile est S. Cyrillum, qui ex illo primo Libro multa se resecasse testatur, illud silentio præteriturum fuisse, ne Ethnicis tantum mysterium prodere cogeretur. Sic enim cum Julianus Baptismum Christianorum irrisisset, ut plane inefficacem purgandis animis, cum ne corpora quidem ab ullo morbo liberare posset, S. Cyrillus non explicat quidquid Ecclesia credit de virtute Baptismi, atque se idcirco silere significat, quia mysteria profanis nefas est aperire.

To. 6. p. 347. E.

Instabis 3. Accusatio infanticidii in Christianos a Paganis intentata, non ex Eucharistiæ mysterio, sed ex abominandis Gnosticorum (qui se Christianos dicebant, unde in omnes Fideles rejecta calumnia) flagitiis orta videtur. Ii nempe, referente S. Epiphanio hæresi 26. *infantem in mortario pistillo tundebant & manducabant*. Et Eusebius lib. 4. Hist. c. 7. ait, ex Hæreticis Simonianis, Basilidianis, Carpocratianis, factum esse *ut absurda quædam & impia de Christianis opinio spargeretur, quasi execrandis dapibus vesci illi solerent*. Tale fuisse adductæ accusationis fundamentum testantur præterea Origines lib. 2. contra Celsum, S. Cyrillus Jerosolymitanus Catechesi 16. S. Epiphanius citata hæresi 26.

To. 1. p. 87. B.

p. 120. D.

Resp.

Resp. Nefanda Gnosticorum & aliorum Hæreticorum, qui se Christianos esse gloriabantur, flagitia, auxisse quidem in animis Gentilium suspicionem criminis de quo postulabantur Christiani; sed ex jam confusa quadam mysterii Eucharistiæ notitia, fundamentum habuerat ejusmodi accusatio. Quin ipsi Gnostici non alio consilio infantem inter Sacra trucidabant, ac manducandum porrigebant, quam ut Christianorum Eucharistiam, in qua vera Christi caro manducatur & sanguis bibitur, sacrilega & horrenda imitatione repræsentarent: adeo verum est, accusationi Gentilium occasionem primo dedisse confusam quamdam, ac perturbatam mysterii Eucharistiæ cognitionem.

ARTICULUS V.

An probari possit impossibilis realis præsentia ex humana ratione, sensuumque judicio.

CONCLUSIO.

Probari non potest impossibilis realis præsentia Christi in Eucharistia, ex humana ratione, sensuumque judicio.

Probatur 1. Quia neque naturalis ratio, neque sensus humani idonei judices esse possunt in dignoscenda & exploranda mysteriorum fidei veritate: illis igitur silentium imponi debet, ne obloquantur, cum de mysteriis fidei nostræ agitur.

Antecedens ex professo probavimus in nostro de divinis Attributis Tractatu, ubi de sacra doctrina, Quæstione 1. art. 4. & constat tum ex natura sensuum humanorum, qui res spirituales & a materia segregatas attingere non possunt, tum ex natura fidei, quæ essentialiter rerum est non apparentium, Hebr. 11. v. 1. tum ex conditione nostra viatorum, qui videmus nunc per speculum in ænigmate. 1. Cor. 13. v. 12. tum ex imperfectione & tenuitate rationis humanæ: *Animalis enim homo*, inquit S. Paulus 1. Cor. 2. v. 14. *non percipit ea quæ sunt spiritus Dei: stultitia enim est illi, & non potest intelligere*, unde concludit Scriptura, sola Dei revelatione cognosci posse fidei mysteria, atque in ejus obsequium captivandum esse intellectum. Matth. 16. v. 17. *Beatus es Simon Bar-Jona*, inquit Christus ad S. Petrum *quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in Cœlis est.* Et cap. 11. v. 27. dixerat Christus: *Nemo novit Filium, nisi Pater: neque Patrem quis novit, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* Hinc S. Paulus 2. Corinth. 10. v. 4. sic loquitur: *Arma militiæ nostræ non carnalia sunt; sed potentia Dei ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei & in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi.* Qui plura eam in rem legere voluerit, adeat locum a nobis mox indicatum.

Probatur 2. De possibilitate vel impossibilitate rerum judicandum non est ex infirmo & angusto naturæ lumine, ac Philosophiæ humanæ placitis, sed ex summa Dei virtute & potentia, cujus abyssos rimari & tenere non possumus, qui multo plura facere potest, quam mente assequi valeamus. *Apud homines*, inquit Christus Matth. 19. v. 26. *hoc impossibile est, apud Deum omnia possibilia sunt. Dandum*, inquit S. Aug. Ep. 137. alias 3. ad

Volu-

Volusianam, *Deo aliquid posse, quod fatemur nos investigare non posse: In talibus rebus, tota ratio facti, est potentia facientis.*

Tom. 2. p. 405. B. T. 2. Append. p. 42. A. Hinc docent Ss. Patres, Deo loquenti statim habendam esse fidem, quidquid obloquatur humana ratio. *Magni meriti est apud Deum*, inquit S. Ambrosius Commentario in Ep. ad Romanos c. 4. *qui contra scientiam suam Deo crediderit, non dubitans posse illum, utpote Deum, quod scit secundum mundi rationem fieri non posse. Pro certo enim habet Deum ultra mundi rationem esse.* Et sanctus Chrysostomus Hom. 6. in Joan. *De Deo loquitur*, inquit, *& quonam pacto interrogas? Nonne exhorrescis? Quod si abs te quispiam quærat, quomodo immortalem vitam & corpora, & nostræ habituræ sint animæ, nonne ridicula esset quæstio; quia non humani est ingenii ejusmodi inquirere; sed credere tantum opportet: neque curiosius est investigandum quod sufficientem habet sui demonstrationem, immensam promittentis potestatem.*

Tom. 14. Conc. p. 805. B. Et Concilium Tridentinum Sessione 13. cap. 1. loquens de ratione qua Christus est in Eucharistia, ait eam, *etsi verbis exprimere vix possimus, possibilem tamen esse Deo*, nosque, *cogitatione per fidem illustrata, assequi eam posse, & constantissime credere debere.*

p. 773. D. Denique S. Hilarius libro 1. de Trinit. n. 13. a rebus fidei excludendas esse Philosophiæ argutias optime monet. *Respuit*, inquit, *captiosas & inutiles Philosophiæ quæstiones fides constans, neque humanarum ineptiarum fallaciis succumbens, spolium se præbet veritas falsitati; non secundum sensus communis intelligentiæ Deum retinens, neque de Christo secundum mundi elementa decernens.*

Hinc quoque ex ignorantia rerum naturalium quæ quotidie oculis nostris obversantur, sæpius arguunt Ss. Patres, ad reprimendam humani ingenii superbiam, qua supra res divinas attollere se præsumit, eas captu suo metiendo ac definiendo. Quis enim hactenus recte exposuit aut concepit quæ sit lucis natura, quæ ratio unionis animæ cum corpore, & sexcenta alia quæ animo revolvens Ecclesiastes cap. 3. ver. 11. ait: *Mundum tradidit* (Deus) *disputationibus eorum, ut non inveniat homo opus quod operatus est Deus ab initio usque ad finem.* Et cap. 8. v. 17. *Intellexi*, inquit, *quod omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem, eorum quæ fiunt sub sole, & quanto plus laboraverit ad quærendum, tanto minus inveniat.*

Si igitur in rebus naturalibus cognoscendis adeo cœci & ignari sumus, quæ ista temeritas est, velle res divinas sensu nostro metiri, easque, nisi capiamus, negare? Etsi igitur præ tenuitate nostra prætensas impossibilitatis rationes, quas adversus realem Christi in Eucharistia præsentiam opponunt Novatores, solvere non possemus, an idcirco neganda veritas? minime: sed nostra potius confitenda tenuitas, ac divinæ potentiæ magnitudo prædicanda. In hoc quippe totum est fidei nostræ meritum, quod ea credamus, quæ non intelligimus.

Etsi igitur abstineremus ab illis difficultatibus, quas ratio & sensus suggerunt, solvendis, non idcirco causam obtinerent Novatores; sed ne hac in parte quidem vinci se patiuntur Orthodoxi, ac facile apparentes illas contradictionis & implicantiæ causas explicant.

Hærere hic possemus & Novatores nostros ad humanam Philosophiam sensuumque judicium provocantes ad divinam virtutem ac potentiam remittere: verum ut Scholæ mori serviamus, eorum ex humana rationes sensuumque judicio excipiendæ sunt ac dissolvendæ Objectiones.

Sol-

Solvuntur Objectiones ex rationis & sensuum humanorum judicio.

Ex dogmate realis præsentiæ Christi in Eucharistia quatuor sequuntur; quæ Novatores maxime offendunt, ac cum sana ratione ac sensuum judicio conciliari numquam posse falso illi existimant.

Sequitur 1. Idem corpus Christi simul esse in pluribus locis, in Cœlo & in omnibus hostiis consecratis.

Sequitur 2. Corpus Christi veras non habere corporis proprietates, non videri, non palpari, non esse quantum, locum non occupare.

Sequitur 3. accidentia panis, & vini remanere post factam consecrationem, sine proprio subjecto, cum supponatur facta conversio seu mutatio totius substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi.

Sequitur 4. Illa accidentia habere omnes proprietates substantiæ; ex illis enim fit nutritio. alteratio, generatio &c.

Atqui hæc omnia plane absurda sunt, ac evidenter pugnant cum sana ratione ac sensuum humanorum judicio; sunt itaque totidem invicta argumenta impossibilitatis realis & substantialis præsentiæ Christi in Eucharistia. Ita Novatores.

Ne confusio fiat, distincte quodlibet difficultatis propositæ caput expendemus: etsi vero duo priora capita realem præsentiam, duo autem posteriora transubstantiationem proprius attingant, de qua sequenti Quæstione differemus: tamen in eumdem locum referenda & congerenda duximus, ne lectoris animus distrahatur; atque unico veluti spiritu omnes implicantiæ & impossibilitatis causas, a Novatoribus toties decantatas, pervideat, atque dissolvat.

Solvitur Objectio ducta ex impossibili præsentia ejusdem corporis in pluribus locis.

Objicies 1. Non potest unum & idem corpus simul esse in pluribus locis: atqui, posito dogmate realis præsentiæ Christi in Eucharistia, unum & idem Christi corpus foret in pluribus locis nempe in Cœlo, & in terra, ac in omnibus terræ angulis in quibus sunt hostiæ consecratæ; ergo &c.

Resp. dist. maj. Non potest unum & idem corpus naturaliter esse in pluribus locis, concedo: divinitus iterum distinguo: non potest esse in pluribus locis circumscriptive, in sententia saltem S. Thomæ, ejusque discipulorum; esto: non posse esse in uno loco circumscriptive, & in aliis definitive seu sacramentaliter, nego. Dist. pariter min. Atqui corpus Christi foret in pluribus locis simul, divinitus, & per summum divinæ virtutis miraculum, & quidem circumscriptive in Cœlo, in hostiis vero consecratis definitive & sacramentaliter, concedo: naturaliter & circumscriptive tum in Cœlo, tum in terra, nego.

Dico igitur 1. Si ratio habeatur naturalis ordinis, non posse quidem idem corpus esse in pluribus locis: at in mysterio Eucharistiæ, & ut in aliis Religionis nostræ, naturam & rationem non consulimus, sed Dei potentiam, ejusque voluntatem nobis verbo ejus declaratam; ac Deo loquenti statim acquiescunt Christiani, quantumvis reluctetur ac contradicat humana ratio. An in mysterio Trinitatis, v. g. Calvinistæ ferrent Socinianum sic arguentem: Non potest una esse & indivisa natura in tribus distinctis personis, istud

enim omnibus naturæ legibus videtur adversari : atqui in mysterio Trinitatis(quod agnoscunt nobiscum Calvinistæ) una esse supponitur & indivisa natura in tribus personis. Quod huic argumento reponent Novatores, hoc ipsum & nos difficultati mox propositæ. Sicut igitur tenentur Calvinistæ in mysterium Trinitatis recusare humanæ rationis ac Philosophiæ judicium, & ad Dei revelationem atque infinitam potentiam confugere, ut apparentes implicantiæ rationes, quas perpetuo opponunt Sociniani, dissolvant & explicent, ita & nos idem facimus in vindicando mysterio altaris contra inanes impossibilitatis & contradictionis causas, quas Calvinistæ nobis obtrudunt.

Et certe SS. Patres tanquam summum ac stupendum miraculum semper habuere, præsentiam unius & ejusdem corporis Christi in Cœlo simul & in terra, atque in omnibus hostiis consecratis. *O miraculum!* exclamat S. Chrysostomus lib. 3. de Sacerdotio, *o Dei benignitatem! Qui cum Patre sursum sedet, illa hora omnium manibus tenetur, seseque volentibus dat complectendum & accipiendum.* Tom. 1. p. 381. D.

Et S. Gregorius Nyssenus Oratione Catechetica c. 37. *Cum autem*, inquit, *solum illud corpus quod Deus suscepit, hanc gratiam acceperit .... oportet considerare quomodo fieri potuerit, ut unum illud corpus quod tam multis fidelium millibus in universo orbe terrarum semper distribuit, totum per partem sit in unoquoque, & ipsum in se totum maneat.* Tom. 2. p. 534. D.

En dilucide proposita quæstio, quomodo fieri possit ut idem sit corpus, quod tot millibus hominum in locis tam divisis & dissitis distribuitur. An vero impossibile istud esse judicarunt SS. Doctores? An tanti esse difficultatem hanc censuerunt, ut propterea realem Christi in Eucharistia præsentiam negaverint? minime certe, sed ad miraculum, ad summam Dei virtutem ac ab benignitatem confugiunt, ut id credant & explicent.

Multi inter Catholicos doctores, ut suadeant posse divinitus unum & idem corpus simul esse in pluribus locis, adducunt id quod refertur Act. 9. & 22. Christum scilicet, qui Cœlum nunquam deserit (juxta Novatores) in terris apparuisse S. Paulo dum iret Damascum, & ab ipso visum fuisse, ut testatur ipse Apostolus 1. Corinth. 15. v. 3. *Christus*, inquit, *mortuus est pro peccatis nostris, & sepultus est, & resurrexit tertia die; & visus est Cephæ, & post hoc undecim. Deinde visus est plusquam viginti fratribus simul: deinde visus est Jacobo: deinde Apostolis omnibus: novissime autem omnium tanquam abortivo, visus est & mihi.* Inde concludunt nonnulli Orthodoxi Christum simul in Cœlo fuisse & in terris.

Scio Novatores contendere vel Christum in propria forma non apparuisse, sed in aliena, Angelorum ministerio; vel si in propria forma, divisos esse & apertos Cœlos ut videret S. Paulus Christi humanitatem, qua ratione vidit S. Stephanus; vel visonem hanc non corporis oculorum fuisse, sed mentis, quomodo Prophetæ sæpius dicunt se vidisse Dominum.

Verum, etsi res ita contingere potuerit, ut Novatores volunt, (neque enim id dissimulare possumus) non tamen ita de facto contigisse certo possunt illi affirmare, nisi quamdam & apertam in sacro textu causam deprehenderint, quæ certe nulla est. Quamdiu igitur manifeste ostenderint, fieri non potuisse ut Christus in propria sua specie apparuerit & locutus fuerit S. Paulo, tamdiu merito contendere poterunt Orthodoxi, revera Christum, etsi in Cœlo degentem, in terris tamen in propria forma gentium Apostolo apparuisse: præsertim cum innuat Apostolus, sibi visum esse Chri-

Chriſtum, quo modo viſus eſt aliis poſt reſurrectionem: at certum eſt aliis viſum eſſe viſione corporis in propria ſpecie & forma.

Dico 2. Duplicem diſtingui a Theologis modum, quo corpus poteſt eſſe in loco: unum circumſcriptivum; ſacramentalem alterum, & definitivum. Corpus eſt circumſcriptive ſeu quantitative ac dimenſive in loco, cum ſecundum varias ſui partes applicatur variis loci partibus: hoc modo Chriſtus erat in terris, antequam Cœlos repeteret, & jam eſt in Cœlo. Corpus vero dicitur eſſe in loco ſacramentaliter & definitive, quod non localiter, non quantitative, non dimenſive & per partes, ſed totum eſt in toto loco, & totum in qualibet illius parte, quomodo ſubſtantia tota eſt in toto, & tota in qualibet parte; quomodo etiam anima tota eſt in toto corpore, & tota in qualibet ejus parte; quomodo Chriſti corpus eſt in Euchariſtia, totus in tota hoſtia, & totus in qualibet ejus parte. Vocatur ille modus ſacramentalis, quia Sacramento proprius eſt & ſingularis.

Sunt inter Theologos qui contendunt fieri poſſe, nequidem divinitus, ut idem corpus ſit in pluribus locis circumſcriptive, ut S. Thom. ejuſque Sectatores, a qua controverſia hic nos ſuperſedemus, cum non ſit noſtri inſtituti, ac ſatis nobis ſit, oſtendere, nihil implicare quominus idem corpus ſit in pluribus locis definitive; quod etſi naturæ vires, ac rationis noſtræ captum ſuperet, illuſtratur tamen a Catholicis Doctoribus nonnullis exemplis naturalibus. 1. verbi ſeu conceptus humani, qui cum voce quaſi circumveſtitur, unus & idem eodem tempore totus eſt in mente concipientis, & totus in auribus atque animis multorum auditorum. 2. animæ rationalis, quæ tota eſt in toto corpore, & tota in qualibet ejus parte. Ita Guitmundus Averſanus Archiepiſcopus in Italia (flor. ſæculo undecimo) Lib. 1. de veritate corporis Chriſti in Euchariſtia.

Neque eſt quod reponant adverſarii, animam non eſſe in corpore tanquam in loco, ſed tanquam formam in materia: pariter enim dicimus, Chriſti corpus non eſſe in Euchariſtia tanquam in loco, ſed tanquam in Sacramento, qui modus ſingularis eſt, ſicut modus, quo anima eſt in corpore. *Bibl. PP. Tom. 18. p. 443. G.*

Inſtabis 1. Non poteſt, nequidem divinitus fieri, quod internam & eſſentialem involvit contradictionem: atqui idem corpus eſſe in pluribus locis definitive, involvit internam & eſſentialem contradictionem. Namque eſſe unum & non unum, diviſum & indiviſum, apertam involvit contradictionem: atqui ſi corpus idem foret in pluribus locis, etiam definitive, ſimul eſſet unum & non unum: unum, ex hypotheſi; non unum autem, quia multiplici in loco: eſſet indiviſum, & diviſum: indiviſum, ex hypotheſi; diviſum vero, quia ſeparatum in variis locis; corpus enim quod eſſet v. g. Pariſiis, ſeparatum foret ab eo, quod eſſet v. g. Lugduni: ſi ſeparatum, ergo diſtinctum; ergo non unum & indiviſum.

Reſp. Neg. min. ad cujus probationem diſt. maj. eſſe unum & non unum, diviſum & indiviſum, ratione entitatis, involvit contradictionem, concedo: ratione tantum loci, nego. Diſt. min. ad ſenſum majoris. Unitas igitur entitativa corporis non deſumitur ab unitate loci; prius quippe res una concipitur, quam in loco exiſtens: inde idem corpus poteſt quidem eſſe in locis ſeparatis, ſed non ſeparatum neque diviſum, cum idem omnino ſupponatur variis in locis reproduci ſecundum ſuam naturam & entitatem. Non eſſet igitur idem corpus Pariſijs & Lugduni, quoad localem præſentiam; ſed eſſet idem quoad entitatem & ſubſtantiam.

In-

Instabis. 2. De uno & eodem corpore Christi multa absurda & contradictoria dici possent, si in pluribus hostiis & locis simul existeret. Namque de illo dici posset, quod manducetur, & non manducetur; existat, & desinat existere: manducari siquidem potest in uno loco, & non in alio; corruptis ac consumptis speciebus hic desinit esse, & tamen alio in loco, ubi species integræ perseverant, existit.

Resp. Nego ant. Ut vera enim sit contradictio, debet esse de eodem sub eodem respectu: at corpus Christi variis in locis & hostiis reproductum est quidem unum & idem, sed non habet eumdem præsentiæ & locationis modum; ac ratione hujus varii modi diversa, eaque in speciem contradictoria possunt de illo enuntiari, nempe quod manducetur, & non manducetur; existat, & desinat existere: sicut de eadem anima dici potest, quod moveatur, & non moveatur: moveatur in capite, dum istud movetur; non moveatur in pede, dum ille quiescit.

Instabis 3. Varia illa & contradictoria prædicata, non afficiunt ipsum locum, in quo est corpus, sed corpus ipsum Christi; ergo de uno & eodem corpore contradictoria illa dici non possunt.

Resp. Varia illa & in speciem contradictoria prædicata non quidem directe afficere locum ipsum, sed corpus per ordinem ad locum; & ratione ordinis seu habitudinis, quam habet idem corpus ad varium locum, posse illa varia prædicata de uno & eodem quoad entitatem corpore, enuntiari.

Instabis 4. corpus quod est circumscriptive in aliquo loco, non potest esse extra illum; locus siquidem circumscriptivus adæquatus est: atqui corpus Christi est circumscriptive in Cœlo; ergo non potest esse extra Cœlum.

Resp. Argumentum istud, sicut & alia nonnulla quæ urget Albertinus lib. 1. de Eucharistia c. 27. directe impugnare præsentiam ejusdem corporis in pluribus locis circumscriptive, quam controversiam hic non attingimus, nec instituto nostro necessaria est, cum Christi corpus non sit in Eucharistia circumscriptive, sed definitive tantum. Unde ad argumentum dist. maj. Corpus quod est circumscriptive in aliquo loco, non potest esse extra illum, circumscriptive, esto, transeat; non potest esse definitive, nego. Dixi, transeat; neque enim omnes Theologi S. Th. subscribunt, docenti impossibile esse ut idem corpus sit in pluribus locis circumscriptive, etiam divinitus; & illi facile respondent omnibus ratiunculis & dialecticis argutiis quæ solent opponi: sed ab illis hic abstinemus, quæ ad Philosophos pertinent.

Instabis 5. Non potest idem corpus esse simul in diversis temporibus; ergo neque in diversis locis.

Resp. Nego conseq. & parit. Disparitas est, quia tempus essentialiter successivum est, unde pugnat cum ejus natura rem eamdem simul esse in diversis temporibus, præsens enim, præteritum, & futurum simul esse non possunt: at duo loca possunt esse simul, adeoque simul continere idem corpus reproductum.

Objicies 2. Soli Deo convenit nullo loco circumscribi, sed esse ubique; atque hinc SS. Patres probant contra Macedonianos, Spiritum sanctum esse Deum, quia est ubique: similiter contra Eutichianos, humanam Christi naturam non esse confusam cum divina, quia hæc ubique, non autem illa: contra Manichæos, Christum habere verum corpus, quia loco continetur & circumscribitur; ergo corpus non potest esse in pluribus locis, & verum non est censendum corpus, quod loco non circumscribitur.

Resp.

Resp. Deum per naturam nullo posse circumscribi loco: at corpus Christi hoc habet tantum ex singulari divinæ virtutis miraculo, quod in Eucharistia non sit circumscriptum loco sicut est in Cœlo. Unde merito probant SS. Patres adversus Macedonianos Spiritum Sanctum esse Deum, & contra Eutichianos humanam Christi naturam non esse cum divina confusam, quia, juxta naturæ ordinem, loco circumscripta est. Christi autem corpus in Eucharistia non est in statu naturali, sed supernaturali, ac plane divino,

Solvitur Objectio ducta ex quantitate, aliisque veri corporis proprietatibus.

Objicies 1. Implicat esse verum & naturale corpus sine quantitate; hæc enim proprietas est essentialis naturæ: implicat autem esse quantitatem sine extensione, impenetratione, & divisibilitate; adeoque implicat esse verum & naturale corpus, quod non sit in loco extensive, impenetrative, & divisibiliter: atqui corpus Christi tale non est in Eucharistia, in qua esse dicitur modo inextenso, penetrativo, ac indivisibili; igitur non est verum & naturale Christi corpus.

Resp. missa nonnullorum opinione, qui majorem propositionem negant, ut Durandus, Maldonatus; distinguo hanc propositionem: Implicat esse quantitatem sine extensione interna partium in ordine ad se, concedo: sine externa in ordine ad locum, nego. Corpus igitur Christi est in Eucharistia quantum, licet non sit quantitative & extensive in loco: quod ut intelligas,

Tria distinguenda sunt in quantitate. 1. extensio externa & visibilis, quæ est positio partium extra partes in ordine ad locum. 2. extensio interna, quæ duplex est: alia entitativa, quæ non est propria quantitatis, sed formæ materiali competit, quæ non est quanta, sed penetrative se habet in materia: alia vero interna extensio quantitativa dicitur, quæ consistit in positione partium extra partes in ordine ad se, cum proxima aptitudine ad impenetrationem & resistentiam actualem. 3. est actualis impenetratio & resistentia, qua fit ut unum corpus alteri non cedat, sed resistat.

Ex his tribus sola extensio interna partium in ordine ad se; cum proxima aptitudine ad impenetrationem, & resistentiam actualem, essentialis est quantitati, qua proinde privari non potest, & quæ corpori Christi in Eucharistia existenti competit: non enim confunduntur & permiscentur inter se partes illius, sed unaquæque ordinem suum naturalem servat in ordine ad se. Extensio vero externa & actualis impenetratio, fluit ab illa interna, tanquam a causa: cum vero actuali ista extensione privetur corpus Christi in Eucharistia, hinc fit, ut penetrative sit, indivisibiliter, inextense, per modum substantiæ, totum in tota hostia & totum in qualibet ejus parte.

Reipsa difficile id concipitur, aut potius non concipitur a nobis: Sed quid mirum? mysterium est, eoque nomine abstrusum, reconditum a sensibus & ab humana ratione longe sepositum: nihilominus tamen optime probant Orthodoxi, nullam esse internam & essentialem implicantiam, ut corpus privetur, Deo ita volente, sua actuali extensione & impenetratione.

Probant autem triplici via. 1. ratione. 2. exemplis. 3. solvendo prætensas ad adversariis implicantiæ & contradictionis causas.

Ratio est, quia quod posterius est rei essentia, potest non esse, salva remanente & integra rei natura: atqui actualis extensio & impenetratio posterior est essentia quantitatis, & fluit velut effectus ab ipsa extensione interna, in qua consistit natura & essentia quantitatis: ergo &c.

 Exem-

Exempla sunt, Christi ex utero virginali, illæso virginitatis claustro, exeuntis; in cubiculum clausis januis penetrantis, Joan. 20. v. 19. & 26. de sepulchro grandiori lapide clauso exurgentis; quæ certe sine penetrationis corporum miraculo non contingere, quidquid tandem obloquantur adversarii, ut exempla hæc infirment, quæ nihil certe stupendi ac miri continerent, sicut contendunt SS. Patres, si naturalibus mediis, ut adversariis placet, facta fuissent.

Deinde non magis essentiale est corpori quanto locum occupare, quam gravi ponderare, colorato videri, lucido lucere, calido calefascere; sed potest Deus efficere, & revera effecit, ut grave non ponderet; Matth. 14. super aquas ambulavit Christus; ut coloratum non videatur. Lucæ 4. Christus medius inter Judæos non videtur ut calidum non calefaciat; Danielis 3. ignis non consumpsit tres pueros in ardentem fornacem injectos. Præterea Matth. 19. v. 24. Christus ait: *facilius esse ut camelus transeat per foramem acus, quam divites intrent in regnum Cœlorum*. Cum dixit, facilius esse, haud dubie sibi impossibile significavit: at non posset camelus transire per foramen acus, nisi per penetrationem, & locum non occupando: alioqui majus esset minus suo minore.

Nec dicas id fieri posse, si camelus ad fili subtilitatem extenuetur: at quæso, ubi tunc esset miraculum, cum non amplius camelus foret, sed filum? Et quid necesse fuisset, interrogantibus Apostolis: *Quomodo id fieri potest?* respondere Christum: *Hoc apud homines impossibile est, apud Deum omnia possibilia sunt*.

Atque ex his intelliges, non satis tutam esse ac sanam quorumdam Recentiorum philosophandi rationem, qui essentiam quantitatis in extensione actuali partium in ordine ad locum reponunt; vix enim conciliari potest hæc opinio cum mysterio altaris.

Neque audiendi sunt, cum ajunt se Philosophos tantum agere, & ex principiis naturalibus ratiocinari, non Theologos ex principiis fidei, quæ credunt quidem, sed non attingunt. Quasi diversa foret & multiplex veritas, ac intestinum dissidium inter fidem, & Philosophiam esset excitandum ac fovendum: quasi Christianus a Philosopho separandus sit, & fides rationi, non potius ratio fidei accommodanda foret, cum certissimi simus vera esse quæ fides docet, incerta vero ac plane dubia, quæ ratio suggerit.

Neque etiam admitti potest quod nonnulli reponunt, Christi corpus in Eucharistia habere extensionem externam partium extra partes, & occupare locum quem panis superficies ante consecrationem replebat. Sed quis non rideat? An naturale Christi corpus quale est in Cœlo, non majus spatium occupat, quam quod est in minima parte hostiæ? Præterea sequitur ex ea responsione, corpus Christi non esse totum in qualibet hostiæ parte: illud frangi & dividi, cum superficies hostiæ frangitur & dividitur, quæ tota absurda sunt non ferenda.

Instabis 1. Quantitas non potest esse sine suo effectu formali: atqui effectus illius formalis est extensio externa in ordine ad locum & impenetratio.

Resp. dist. maj. Quantitas non potest esse sine suo effectu formali primario, concedo: secundario, nego. Effectus formalis primarius quantitatis est aptitudo proxima ad impenetrabilitatem & extensionem localem; effectus vero secundarius, est ipsamet actualis extensio exterior. Hoc posteriori effectu privari potest quantitas, non priori.

Instabis 2. Non potest spiritus esse in loco extensive, & divisibiliter, nequi-

nequidem divinitatis: ergo neque corpus inextense, indivisibiliter, & penetrative.

Resp. nego conseq. & parit. Disparitas, est, quia spiritus nullas habet partes: impossibile igitur est, ut loco coextendatur: at corpus, etsi partes habeat distinctas in ordine ad se, non tamen necessario & essentialiter, saltem Deo ita volente, habet illas distinctas & extensas in ordine ad locum.

Instabis 3. Impossibile est quantitatem esse sine figura, quæ extrinsecus est illius terminus: ergo impossibile est quantitatem esse sine extensione locali.

Resp. dist. maj. Impossibile est quantitatem esse sine figura organica, quæ pendet ex positione partium extras partes in ordine ad se, concedo: sine figura locali, quæ pendet a varia dispositione partium in ordine ad locum, nego.

Instabis 4. Si corpus Christi est inextense & indivisibiliter in Eucharistia, partes ejus confunduntur ac permiscentur, siquidem omnes in puncto indivisibili continentur.

Resp. nego ant. Partes enim illæ naturalem inter se dispositionem ac conformationem retinent, etsi in ordine ad locum non habeant distinctam & diversam extensionem: hincque fit, ut vel in minima parte hostiæ consecratæ totum sit, & integrum corpus Christi, sicut tota ratio substantiæ reperitur in singulis partibus corporis.

Objicies 2. S. Augustinus Epistola 187. alias 57. ad Dardanum c. 6. generatim pronuntiat: *Tolle corporibus spatia locorum nusquam erunt corpora*. *Tom. 3. f. 683. F.*

Resp. S. Augustinum loqui de ordine naturali juxta quem certum est corpus extensive & per partes esse in loco interrogatus quippe fuerat de modo quo corpus Christi est in Cœlo, & de modo quo Deus est ubique, qui uterque modus naturalis est: in corpore, ut sit in loco & illo contineatur; in Deo, ut non sit proprie in loco a quo contineri non potest, quem potius ipse continet.

Solvitur Objectio ducta ex accidentibus, quæ non possunt esse sine subjecto proprio.

Objicies: Certum est, vel ipso sensuum testimonio, remanere in Eucharistia panis & vini accidentia seu species, quantitatem, qualitatem, figuram, colorem, saporem &c. qualia erant ante consecrationem: at certum etiam est accidentia esse non posse sine suo proprio subjecto, cui inhærent. Quid enim est accidens, nisi ens alteri inhærens? Atqui aliud esse non potest horum accidentium panis & vini subjectum, quam ipsamet substantia panis & vini: ergo remanet in Eucharistia substantia panis, & vini.

Objectio hæc Scholæ Theologos jam dudum exercuit, & modo exercet. Petrus Blesensis, Magister Sent. L. 4. dist. 12. Jo: de Ragusio in Oratione *de communione sub utraque specie*, in Concilio Basileensi putant accidentia illa sine ullo subjecto remanere, quæ sententia longe communior est inter Scholasticos, & modo loquendi Ecclesiæ magis accommodata. Alii vero existimant his accidentibus aliquod assignandum esse subjectum: sed quodnam? non certe panis, & vini substantia, quæ tota convertitur & transmutatur in substantiam corporis, & sanguinis Christi. Aliqui dicunt illa esse in aere. Ita sensisse Abaelardum testatur S. Bernardus Epistola 190. ad Innocentium II. Eamdem opinionem aliis nonnullis attribuit Magister dist. 12. Ab illa non multum recedunt Auctor Commentarii in Bedam, & Albertus Magnus, qui

 eo in-

T. 4. Bibliot. Cistérc. p. 120.

eo inclinare videtur, ut accidentia secundum suum esse naturale destruantur secundum vero suum intentionale in aere maneant. Alii ipsum Christi corpus ajunt esse subjectum accidentium, ita ut quemadmodum panis ante consecrationem, ita fere Christi corpus post consecrationem dicatur videri, frangi, dentibus teri, Deo rem tota disponente & aptante ad ritum & usum mysterii. Ita fere Guilielmus S. Theodorici contra Abaelardum cap. 9. Guitmundus Aversanus L. 3. adversus Berengarianos, qui panem, & vinum etiam post consecrationem superesse contendebant. Eo revocari possunt ac debent primo ii omnes, qui corpus Christi in Eucharistia corruptibile esse docuerunt, quæ opinio tribuitur Isidoro, Damasceno &c. secundo etiam illi quibus placuit nullum esse in Eucharistia velum, ita ut ipsum corpus Christi non tantum crederetur intrinsecus, sed extrinsecus videretur, contra quos scripsit Ratramnus.

His opinionibus nova successit philosophandi ratio in exponendis speciebus Eucharisticis. Juxta nonnullos Recentiores materia corporis ab ejus magnitudine nullatenus distinguitur, nulla extant accidentia solida & absoluta quæ a materia distinguantur: quia tamen ex fide certum est, facta consecratione non remanere panis, & vini substantiam, easdem tamen species superstites esse: nempe magnitudinem, colorem, figuram, saporem &c. quæ erant antea; ut hæc exponant, ajunt, Deum in sensibus nostris, & in anima easdem modificationes seu impressiones per seipsum operari ad præsentiam panis eucharistici, quas operabatur panis ipse ante consecrationem, & etiamnum operaretur, si ad pristinam suam rediret naturam.

Non alia videtur mens fuisse celeberrimi Patris Maignam e Familia Minimorum insignis Philosophi ac Theologi. Species sensibiles, quas intentionales vocat, non aliud esse docet; quam actionem ipsam objectorum in sensus, juxta doctrinam S. Thomæ 3. p. q. 54. art. 1. ad 2. ubi ait: *Quod aliquid videatur, fit per actionem visibilis ad visum*. Cum autem in Eucharistia non supersit panis substantia, haud dubie agere illa in sensum non potest; cum aliunde accidentia absoluta sensu Aristotelico rejiciat dictum P. Maignam, necesse est in ejus mentem Deum per seipsum supplere actionem substantiæ panis, facta in sensibus nostris eadem modificatione ac impressione, quam panis faciebat ante consecrationem: id vero Deum posse manifeste docet S. Thomas 1. p. q. 105. art. 2. *Erroneum est dicere*, ait, *Deum non posse facere per seipsum omnes determinatos effectus, qui fiunt per quamcunque causam creatam*. Atque hac ratione 3. p. q. 76. art. 8. explicat modum quo aliquando visa est in Eucharistia caro visus puer; Deum scilicet oculis repræsentante carnem; puerum in signum & argumentum veræ ac realis præsentiæ Christi in Eucharistia.

Unum hic monuisse oportet ad solvendam propositam objectionem, Concilia nempe Lateranense, Florentinum, & Tridentinum, *accidentium* nomen hic non usurpasse, sed *specierum*; ex quo inferunt Recentiores nonnulli, fide Catholica certum ac definitum non esse agnoscenda esse solida & absoluta accidentia, quæ sint a materia distincta sensu peripatetico; sed hoc unum hic ad fidem pertinere, totam scilicet panis & vini substantiam converti seu transmutari in substantiam corporis & sanguinis Christi: species vero seu accidentia remanere, sensuum quidem judicio certissimum esse, verum quid sint, & in quo consistant species illæ seu accidentia, Ecclesiam non determinasse nec definiisse. Quapropter quando Synodus Constant. Sess.

8. da-

8. damnavit istam VViclefi propositionem: *In Eucharistia non manent accidentia sine subjecto*, censura, inquiunt, non cadit præcise in accidentia, quasi vellet Synodus errorem esse illa negare, sed cadit in subjectum illorum accidentium, hoc est in substantiam panis, & vini, quam VViclefus superesse dicebat. His præmissis, ad propositam Objectionem.

Resp. dist. min. accidens non potest esse sine subjecto, lege ordinaria & naturali concedo; extraordinaria, & supernaturali, nego. At inhærentia, inquis, est essentialis accidenti: dist. inhærentia radicalis, aptitudinalis, ut vocant, & in actu primo, concedo: inhærentia actualis: nego. Idem dicendum de inhærentia respectu accidentis, quod de subsistentia respectu naturæ humanæ in Christo: sicut igitur natura humana in Christo propria sua, & personali subsistentia caruit, quando hypostatice unita fuit cum Verbo divino; ita & species, seu accidentia Eucharistica, proprio suo subjecto, nempe substantiæ panis, & vini, quæ non remanet post consecrationem, non inhærent. Quomodo id fiat, nescio, mysterium est. Ita fieri sensus ipsi renuntiant, & ita fieri Christus voluit, quia, ut jam diximus, nullum sensibile voluit operari miraculum, ut nempe fidem nostram exerceret, & accenderet amorem. Hæc est communis ac pervulgata in Scholis sententia, cui inhærendum est: licet enim expresse definitum ab Ecclesia non fuerit, accidentia illa Eucharistica absoluta esse, & a materia distincta, Philosophi sensu; attamen longe magis accommodata videtur modo loquendi Ecclesiæ in præsenti mysterio, quam recentior quorumdam philosophandi ratio, vel hoc uno titulo suspecta, & rejicienda, quod non satis cohæreat cum modo loquendi Ecclesiæ, a quo nulli Catholico recedere unquam licet.

I. Quia Concilium Tridentinum ait Christum præsentem esse *sub qualibet specie*: sed per speciem haud dubie intelligi non debet, impressio seu sensatio in organis excitata, sed aliquid ex parte ipsius Sacramenti. Quis enim, nisi absurde, dixerit, Christus est realiter præsens sub visu, actu, gustu, &c.

II. Eucharistia verum est Sacramentum, & quidem in re permanenti, non vero in actione transeunte positum: at juxta explicationem adductam nihil assignari potest quod habeat extra nos rationem Sacramenti; nullum quippe est signum sensibile permanens. Species enim, cum non sint nisi variæ sensuum nostrorum modificationes, non habent esse permanens; ex quo sequitur, Christum in sacra pixide præsentem non esse sub specie panis, quando a nemine videtur; siquidem nulla tunc fit in sensibus modificatio, nulla impressio, adeoque nulla tunc species est sub qua Christi corpus contineri dici possit: id vero pugnare videtur cum fide orthodoxa, quæ docet, Christum præsentem esse ut sub specie panis, quæ asservatur in sacra pixide, tum adoretur, tum ut ad infirmos deferatur.

III. Posita explicatione illorum Recentiorum, sequitur corpus Christi immediate tangi, frangi, & dividi, cum dividitur hostia, quia nihil est quo mediante frangi, & dividi dicatur; species enim non sunt aliquid reale & physicum ex parte objecti seu Sacramenti, sed tantum ex parte potentiæ, ut ipsi ajunt: at absurdum est dicere corpus Christi immediate in se tangi, frangi, dividi.

IV. SS. Patres adversus Eutichianos disputantes supposuerunt tanquam rem certam, facta consecratione remanere aliquod ens reale, & physicum a Christi corpore distinctum; atque hinc probant duplicem in Christo naturam integram, & inconfusam, etiam post unionem remansisse. Rejicienda igi-

igitur est Recentiorum illorum peregrina, & nova philosophandi ratio; quæ cum Theologiæ placitis non satis cohæret, ac receptum SS. Patrum, & Conciliorum loquendi morem plane evertit: adde quod non minus difficile videatur exponere quomodo ens immediate in sensus nostros operetur supplendo efficientiam causarum physicarum; quam accidentia remanere sine proprio suo subjecto, & eodem modo sensus nostros afficere ac si remaneret substantia.

Instabis 1. Accidens definitur: Ens alteri inhærens: ergo inhærentia ipsi est essentialis: quod enim definitionem rei ingreditur, ad ejus naturam, & essentiam pertinet.

Resp. dist. conseq. Inhærentia radicalis, & aptitudinalis, seu in actu primo, concedo: inhærentia actualis, nego. Sic substantia definitur: Ens per se subsistens; & tamen privari potest sua actuali subsistentia, ut constat in mysterio Incarnationis.

Instabis 2. Concipi non potest quomodo quantitas, color, figura &c. sint sine subjecto quanto, colorato, figurato.

Resp. hanc esse mysteriorum fidei naturalem conditionem, ut omnem nostrum captum superent. Non concipiunt adversarii qui fieri possit ut una sit, & indivisa in tribus divinis personis distinctis natura: non concipiunt quomodo in Christo duæ naturæ uniantur in unica persona. An idcirco mysteria hæc neganda sunt cum Socinianis? Idem de mysterio altaris dicendum: remanet in eo quantitas panis sine propria panis substantia, & in hoc elucet maxime divina virtus, quæ idem præstat respectu quantitatis quam conservat, quod præstaret panis substantia si adesset: cætera vero accidentia, ut color, figura &c. sunt in quantitate, tanquam in suo proprio, & immediato subjecto.

Instabis 3. Non magis potest accidens esse sine subjecto, sive proprio sive alieno, quam substantia sine subsistentia aliqua, aut propria aut aliena: atqui istud postremum fieri non potest: ergo &c.

Resp. nego maj. Disparitas est, quia substantia quæ existit, singularis est; singularis autem redditur per subsistentiam, quæcumque illa sit: at accidens singulare non redditur per subjectum, cui inhæret, adeoque existere potest absolute, Deo ita volente, sine ullo subjecto.

Instabis 4. Nullum accidens recipit in abstracto prædicationem concreti; sic v. g. color non dicitur coloratus: at si in Eucharistia remanent accidentia sine subjecto, accidens recipit in abstracto prædicationem concreti: nam in eo Sacramento, non tantum est color, sed etiam coloratum. Illud porro coloratum, quid est? non corpus Christi, quod ejusmodi accidentium est incapax; non substantia panis, quæ nulla supponitur: ergo nihil esset, quod certe videtur perabsurdum.

Resp. nego maj. Nam quantitas est accidens: at concretum in quantitate dicitur in abstracto, siquidem longitudo dicitur longa, latitudo lata, profunditas profunda. Revera color non dicitur coloratus, sicut quantitas quanta; quia nempe quantitas, ut mox dixi, est primum & immediatum cæterorum accidentium subjectum, quæ prius extendit partes suas, deinde partes substantiæ; adeoque color immediate quantitatem ipsam semper afficit, unde illius respectu valet in concreto denominatio colorati: color autem nunquam dicitur coloratus, quia semper inhæret in proprio subjecto, nempe in quantitate.

Instabis 5. Cum hostia dividitur, & frangitur, vel corpus ipsum Christi,

vel accidentia, vel ipsa panis substantia frangi dicitur. Non corpus Christi quod gloriosum est, & per modum spiritus in hoc Sacramento continetur, adeoque fractionis, & divisionis incapax: non accidentia, quæ nec frangi, nec dividi possunt: ergo superest panis substantia, in quam solam possit fractio, & divisio cadere.

Resp. de fractione, & divisione corporis Christi in Eucharistia controversiam excitatam fuisse duodecimo Ecclesiæ sæculo, occasione verborum quæ leguntur in formula fidei a Berengario subscripta, quibus tanquam erroneam damnat opinionem eorum, qui asserunt *corpus Christi non posse sensualiter, nisi in solo Sacramento manibus Sacerdotum tractari, vel frangi, aut dentibus fidelium atteri*; aliis cum Petro Abaelardo contendentibus fractionem illam in solas species cadere; aliis cum VValtero Abbate regalis Monasterii S. Victoris Parisiensis, & Abbaudo pariter Abbate, in ipsum quoque Christi corpus cadere fractionem ac divisionem affirmantibus. Verum prior opinio, secunda rejecta prævaluit: ab annis enim quadringentis Ecclesia in Prosa SS. Sacramenti ab Angelico Doctore adornata, canit: *Nulla rei fit scissura, signi tantum fit fractura*.

Instabis denique: Quod plures sensus in se bene dispositi, ac aliis omnibus ad agendum requisitis instructi, uniformiter, & in omnibus, ac perpetuo testantur, id verum esse necesse est; alias nunquam sensibus credere possemus: atqui plures sensus, visus, tactus, gustus, odoratus, in se bene dispositi &c. testantur in Eucharistia esse verum, & naturalem panem, non tantum ejus accidentia: ergo &c. Ita Albertinus l. 1. c. 18.

Resp. dist. maj. nisi vel ratio, vel fides sensus corrigant, & emendent, qui in rebus ad Religionem pertinentibus testes, & judices idonei esse non possunt, concedo: si vel ratio, vel fides corrigant sensuum judicium, ut revera fit in præsenti mysterio Eucharistiæ: nego. Responsio patet ex probationibus Conclusionis.

Solvitur Objectio ducta ex eo quod panis Eucharisticus nutriat, corrumpatur &c. quod substantiæ proprium est, non accidentium; atque ex aliis absurdis, quæ Novatores apponunt.

Objicies 1. Panis Eucharisticus retinet vim nutriendi corpus, alteratur, & corrumpitur, atque ex hujusmodi alteratione, & corruptione nova fit generatio: hæc omnia experientia certa sunt, & explorata. Atqui substantiæ proprium est nutrire, nutritio enim fit conversione unius substantiæ in substantiam alterius: pariter generatio fit in substantia, & ex substantia; igitur necesse est in Eucharistia post consecrationem remanere non sola panis accidentia, sed veram, & naturalem ejus substantiam.

Resp. Substantiæ quidem in suo naturali ordine consideratæ, quando remanent, proprium esse nutrire, alterari, corrumpi, generari &c. sed cum mutata rei substantia, sola remanent accidentia, & iidem tamen naturales effectus sequuntur, qui sequerentur, si adesset substantia, dicendum est, vel Deum per seipsum eosdem effectus producere, vel accidentibus dare virtutem eos producendi. Cum enim, ut jam non semel observatum fuit, Deus in mysterio altaris nullum sensibile miraculum operari voluerit, sed totus latere ad fidei nostræ exercitium, necesse fuit ut permitteret, peracta consecratione symbola Eucharistica easdem omnino in sensus nostros impressiones facere, eosdemque effectus ex iis sequi, ac

ante consecrationem. Porro divinæ potentiæ non deest modus eosdem effectus producendi, quos ipsa produceret panis substantia, si adesset. Namque dici potest, ut mox dictum est, vel Deum per se ad præsentiam Symbolorum Eucharistiæ corpora nostra nutrire, & sustentare: qui enim ea ex nihilo produxit, potest haud dubie ex se nutrire, & conservare; vel Deum accidentibus dare virtutem nutriendi &c. vel denique, corruptis accidentibus, cum ab iis recedit corpus Christi, Deum priorem restituere substantiam, per quam fiat nutritio: neque enim difficilius est eam iterum producere, quam de novo creare. Utut sit, effectus illos produci fatemur; modum productionis ignoramus, quia mysterium est.

Objicies 2. Dogma præsentiæ realis multa secum absurda trahit, quæ Deo indigna sunt, v. g. Christum in pixide concludi, manducari, conculcari, corrumpi, a muribus corrodi, igne consumi &c. quæ tot absurda plane sunt.

Resp. cum Apostolo 1. Cor. 1. v. 25. *quod stultum est Dei*, idest, quod videtur nobis stultum: *sapientius esse hominibus*. Et vero non aliis fere argumentis Pagani olim impugnabant, & irridebant mysterium Incarnationis, quod dicerent Deo indignum esse utero mulieris includi, per varios ætatis gradus transire, unde per irrisionem Deum *bimestrem*, *trimestrem* appellabant; in cruce tanquam sceleratum interfici, unde crucis mysterium Gentibus stultitia visa est, ac Judæis scandalum fuit, *sed vocatis Judæis, & Græcis*, inquit S. Paulus citato c. v. 23. *virtus Dei fuit ac sapientia*. Contemnenda igitur sunt leviora illa Novatorum argumenta, atque quod olim S. Aug. Platonicis in causa resurrectionis l. 22. de Civitate Dei c. 11. dicebat, illis reponendum: *Ecce quibus argumentis omnipotentiæ Dei humana contradixit infirmitas, quam possidet vanitas*. Vel quod Arianis contra divinitatem Verbi arguentibus respondebat Lib. de Agone Christiano cap. 16. *Nesciunt quid loquuntur, & de his rebus, quas per oculos carneos videre consueverunt, & vanas imagines ad disputationes suas transferunt*.

Tom. 7. p. 674. E. Tom. 6. p. 253. D.

Igitur nulla omnino sunt prætensa illa absurda, quæ tanto studio adversus dogma præsentiæ realis urgent Novatores. Non enim in seipso immediate comeditur corpus Christi, non corrumpitur &c. sed ista omnia in species sacramentales immediate recidunt; & sicut Deo indignum non fuit, in corpore mortali includi, nasci, pati, mori; sicut nec Deus corrumpitur in rebus corruptibilibus in quibus est; sicut non inficitur nec inquinatur sordibus, quibus per immensitatem præsens est, ita corpus Christi gloriosum immediate in se non comeditur, non frangitur, non corrumpitur.

Objicies 3. Absurdum est dicere, panem fieri seu converti in Deum: atqui si obtineat dogma præsentiæ realis, & transubstantiationis, verum est dicere, panem fieri, seu converti in Deum; convertitur enim in Christum qui verus est Deus.

Resp. dist. maj. Absurdum est dicere, panem converti in Deum, conversione formali, & immediata, esto: conversione mediata quæ fiat tantum propter naturalem concomitantiam: nego. Dist. min. ad sensum maj. Panis igitur immediate vi verborum Christi formaliter convertitur in corpus Christi, corpus autem non est formaliter homo, sed tantum pars hominis: quia vero corpus Christi hypostatice unitum est Verbo divino, consequenter ac per concomitantiam, & mediate panis convertitur in Christum, adeoque in Deum, sed conversione, ut dixi, mediata, & ratione concomitantiæ naturalis, non immediata, & formali. Unde falsa est ista propositio: *Panis est*

Chri-

Christus; *Panis est Deus*, tum quia non amplius remanet panis, facta consecratione; tum quia immediata & formalis conversio panis fit in corpus Christi, & in Christum tantum per concomitantiam, seu unionem naturalem omnium partium Christi.

Objicies denique: Videtur inutilis realis Christi in Eucharistia præsentia.

I. Quia quidquid utilitatis ex ea ad homines derivari potest, per nuda signa a Deo instituta potest haberi.

II. Babtismus gratiam regenerantem confert, etiamsi aqua non convertatur in Spiritum sanctum; ergo pariter symbolum panis, fidem nostram excitando, potest animas nostras spiritualiter nutrire, quamvis non mutetur in proprium corpus & sanguinem Christi.

III. Qui sola fide in symbolo panis Christum recipiunt, ii fructum passionis Dominicæ consequuntur: econtra qui Christum reipsa in Eucharistia sine fide percipiunt, nullum inde fructum reportant, nihil igitur prodest realis Christi præsentia in Sacramento.

Resp. nego antecedens.

Ad primam probationem dico simili argumento probaturum Paganum, vel Socinianum, inutilem fuisse Christi Incarnationem, passionem, & mortem; superflua omnia Sacramenta, quibus veluti instrumentis ac carnalibus utitur Deus, ut suam nobis communicet gratiam. Quid ita? quia, juxta propositum ratiocinium, sola sua voluntate potuit Deus ea omnia operari: ad quid igitur ea instituit? Etsi igitur potuisset Christus per nuda symbola, si voluisset, eosdem in nobis operari effectus, quos per realem sui præsentiam, non tamen ita voluit; ejus igitur voluntas in Scripturis expressa exploranda est. Adde quod plures, easque eximias causas enumerant SS. Patres, ob quas voluit Christus seipsum substantialiter præsentem nobis dare in Sacramento Eucharistiæ, tum in signum ardentissimi amoris; tum ad incorporationem substantialem nostri cum ipso; tum ad immortalitatis pignus, ac veluti sigillum corporibus nostris imprimendum; tum alias ob rationes, de quibus Theologi, ubi de effectibus Eucharistiæ.

Ad secundam, disparitas est, quia Baptismus est Sacramentum regenerationis, Eucharistia vero nutritionis: at regeneratio non postulat contactum substantiæ inter generantem & genitum, sicut nutritio inter alimentum, & viventem. Præterea substantia corporea nunquam mutari potest in spiritum; sunt enim e diametro opposita: at substantia una corporea potest mutari in aliam substantiam corpoream, licet non existat modo corporeo & extenso. Atque ita aqua mutari non potest in substantiam Spiritus sancti, idest in divinitatem: id quippe fingere, absurditas est omni sensu destituta: at substantia panis mutari potest in substantiam corporis Christi, sunt enim in eodem ordine corporeæ substantiæ, etsi corpus Cchristi non sit modo corporeo, visibili, & extenso in Sacramento Eucharistiæ; sed modus ille naturam substantiæ non immutat.

Ad tertiam, nego consequent quia etiamsi fides in Christum prosit absque sumptione reali corporis Christi, hæc vero sumptio corporis non prosit sine fide, fatendum tamen est, fidem simul & sumptionem realem corporis Christi, plus emolumenti spiritualis afferre suscipienti, sicut plus profuit B. Virgini fide & corpore Christum concipere, quam si sola mente per fidem concepisset.

ARTICULUS VI.

An facta sit in fide circa præsentiam realem insensibilis quædam mutatio nono Ecclesiæ sæculo, ut fabulantur Novatores Albertinus & Claudius.

IAm supra observatum fuit, non consentire inter se Novatores in assignando primo dogmatis præsentiæ realis auctore. Blondellus assignat Anastasium Sinaitam, circa annum Christi 636. sicut & Epiphanium Diaconum VIII. sæculo in Conc. generali Nicæno II. Actione 6. Audacior Claudius contendit primum hujusce dogmatis parentem fuisse Paschasium Radbertum Corbejensis Monasterii Abbatem in Libro quem de corpore & sanguine Domini scripsit circa annum Christi 831. ejusque doctrinam, faventibus sæculi decimi tenebris, quo scelus & ignorantia in totam Ecclesiam exundarunt, omnium animos sensim occupasse, ac tam altas egisse radices usque ad initium sæculi undecimi, ut Berengarium, qui primævam fidem (ut Claudius fingit) excitare conatus est, tanquam Novatorem & hæreticum hominem exagitaverint. En fabella qua Claudius suos detinuit ac decepit.

Econtra omnes Catholici contendunt, doctrinam realis præsentiæ ipsi Ecclesiæ coævam esse, semper, ubique & ab omnibus admissam : unde concludunt, & Berengarium undecimo sæculo, & Lutherum ac Calvinum decimo sexto, in fide innovasse, ac merito universam in se tanquam Hæreticos Ecclesiam concitasse.

CONCLUSIO.

Fabulosa est ac prorsus impossibilis mutatio illa insensibilis, quam in fide circa Eucharistiam nono Ecclesiæ sæculo factam fuisse Novatores somniarunt.

Probatur 1. argumento generali, sed aperto ac simplici. Scilicet : Omnis in avita fide immutatio, sua novitate semper perturbat, & universam commovet Ecclesiam. Ubi primum Arius Christo, Macedonius Spiritui sancto divinitatem detrahere; Nestorius duas in Christo personas, Eutyches unam naturam contra publicam & receptam fidem prædicare tentarunt, universa statim insurrexit ac reclamavit Ecclesia, commoti Episcopi, divisi ab Hæreticis Catholici : rupta, non sine magno animorum æstu, inter illos communio; excitata odia, diffidia, jurgia ; coacta denique Præsulum Concilia, quibus & repressa novitas fuit, & veritas fidei asserta & invidiata. Atqui nihil tale contigisse legimus vel in Historicis, vel in aliis Scriptoribus noni sæculi, quando Paschasius Librum suum de veritate corporis & sanguinis Domini anno 831. evulgavit, & anno 844. ad Carolum Calvum direxit, cum Abbas Corbejensis electus fuit: nullus adversus illum insurrexit Episcopus; nullum Concilium, ut damnaretur, convocatum ; nullæ illius occasione excitatæ turbæ, tumultus nulli; id vero moraliter impossibile esse judicabit quisquis vel minimum habuerit rerum humanarum usum, & ad nativam ingenii humani conditionem vel leviter attenderit; præsertim vero in mysterio Eucharistiæ, quod non ad meram fidei speculationem, sed ad usum & praxim quotidianam pertinet, sumendo, adorando. In hypotesi autem Calviniana necesse est supponere, Fideles novem sæculorum tractu credidisse Christum

in

In Eucharistia realiter præsentem non esse, sed ab illa absentem, nec consequenter adorandum: medio vero sæculo nono de repente mutatam esse fidem illam, de uno extremo transitum factum esse ad aliud extremum, a neganda scilicet præsentia reali, ad illam agnoscendam; a non adoranda Eucharistia, ad illam adorandam. Quis vero facile in animum suum induxerit, populum Christianum in rebus ad Religionem pertinentibus adeo tenacem ac fervidum, patienti ac tranquillo animo sustinuisse, se ad novam fidem novumque adorationis cultum transferri? Quis crediderit Summos Pontifices, Episcopos, Pastores, universam denique Ecclesiam tunc temporis obdormisse ac siluisse?

Ait, inquit Claudius, mutatio illa non simul, nec splendide, sed per gradus, sensim, ac clanculum facta est. Quis non rideat! Paschasius simplex Monachus, Librum scribit in gratiam juniorum Saxonum qui recens ad fidem conversi fuerant: Opus suum Varino Abbati suo Corbejensi nuncupat, tum illum recognitum dirigit ad Carolum Calvum Francorum Regem. In eo Libro novum & hactenus (ut Claudio placet) inauditum dogma præsentiæ realis proponit, nemine contradicente ac reclamante, absque ullo prævio miraculo, absque præsidio Magnatum, ullo fucato doctrinæ apparatu, aut conquisito discipulorum numero, absque ulla coitione ac dolo; verbo dicam, absque illis artibus & machinationibus, quæ Novatoribus adeo familiares sunt: & tamen novum illud dogma ab anno 844. quo primum evulgatur, usque ad annum 865. quo Paschasius vivere desiit, ac toto sæculi decimi decursu, infinitorum pene hominum animos, Græcorum, Latinorum, reclamente nemine, placide ac pacifice pervasit & occupavit. O stupendum & nusquam auditum prodigium! Tali privilegio caruit Christianæ Religionis propagatio: caruere Apostoli virique apostolici, tot laboribus, persecutionibus, ac suppliciis ad mortem usque attriti.

Imo, quod mirandum, cum Berengarius sæculo undecimo doctrinam Paschasii circa præsentiam realem ab uno dumtaxat sæculo inductam cœpit impugnare, undequaque fatentibus ac frementibus Calvinianis, universa reclamante Ecclesia, oppugnatus, multisque in Conciliis tanquam Hæreticus damnatus & proscriptus fuit. Quidni pariter reclamasset Ecclesia, quando Paschasius novum realis præsentiæ errorem, contra fidem novem sæculorum spatio confirmatam, juxta Calvinistas, induxit? Cur tam dure exagitatus Berengarius, qui avitam, ut putat Claudius, doctrinam revocabat; & tam benigne, imo & honorifice exceptus Paschasius, qui novum disseminabat errorem?

Obstabat, reponit Claudius, cœcitas, ignorantia & depravatio decimi sæculi, obscurum ac tenebrosum, si quod unquam fuit, Ecclesiæ sæculum. Verum ita sit: an idcirco universa tunc temporis defecerat Ecclesia, columna illa veritatis adversus quam portæ inferi non prævalebunt: quæ errorem dissimulare non potest nec facere, judice ipso sancto Augustino Epist. 55. ad Jan. alias 119. n. 35. *Ecclesia Dei*, inquit, *ea quæ sunt contra fidem vel bonam vitam nec approbat, nec tacet, nec facit*. Neque porro tenebroso illi sæculo sua defuere lumina: Romæ, Stephanus VIII. Leo. VII. Marinus, Agapetus II. Pisis in Tuscia, Theodoricus & Grimoaldus; Bergomi, Adelbertus; Fesulis Zenobius; Cæsenæ, Sergius; Patavii, Petrus & Gauselinus; Veronæ, Notherius. In Germania, Coloniæ, Bruno; Moguntiæ, Vvillelmus; Treveris, Henricus; Hildeshemii, Bernardus & Godarius; Augustæ, S. Udalricus dictus *Gemma Sacerdotum*; Magdeburgi, Adalbertus. In Anglia; S. Dun-

T. 1. pag. 142. F. T. 9. Conc. Labbe.

S. Dunstanus, Odo Cluniacensis. In Galliis, Fulco, & alii qui labente sæculo nono & initio decimi vixere; Fulbertus Carnotensis, qui cum aliis Episcopis interfuit Concilio Aurelianensi anno 1017. in quo damnata fuit impietas nonnullorum Manichæorum; qui negabant veram esse Christi carnem in Eucharistia. Stephanus Æduensis Episcopus circa annum 950. Librum scripsit in Canonem Missæ, ubi nitide ac luculenter fidem Ecclesiæ circa realem præsentiam exponit. Ea ætate floruere vitæ monasticæ reparatores celebratissimi, Romualdus Camaldulensium pater, Majolus, Odilo, & Odo Cluniacensium primi Abbates, & alii non pauci pietate ac zelo Religionis illustres. Denique extant egregia hujus ætatis monimenta vigilantiæ Episcoporum in servanda disciplina; extant frequentia Concilia, leges, ac statuta ad fidei & morum conservationem. Lege Tomum 9. Concil. Labb. ubi hæc omnia typis exarata reperies.

Probatur 2. absurdam & impossibilem esse mutationem illam in fide circa Eucharistiam, quam Claudius excogitavit, ex perfecta consensione ac concordia Ecclesiæ utriusque, Græcæ ac Latinæ, cujus invicta, & illustria monumenta reperies in Opere cui titulus, *Perpetuite de la foi Catholique sur l'Eucharistie*, quæ testimonia auxit, amplificavit, & a cavillationibus Novatorum vindicavit clarissimus Renodotius, quorum omnium summam exhibet nobis Liber cui titulus: *Apologiæ pour les Catholiques*, adversus Juriæum. Ibi quænam sit fides Patriarchatus Constantinopolitani, Alexandrini, Antiocheni, Jerosolimitani, Maronitarum, Armenorum, Syrorum, Cophitorum, Jacobitarum, & Nestorianorum, ex certissimis illarum Ecclesiarum monumentis deprehendes. Lege & Librum Richardi Simon cui titulus: *De la creance de l'Eglise Orientale sur la transubstantiation*, nec omittendum Opus egregium Doctissimi Patris le Brun, quatuor tomis distinctum cui titulus: *Explication litterale, historique & dogmatique des prieres & des ceremonies de la Messe. Parisiis apud de Laulne.* Duos tomos, secundum & tertium, insumit Auctor in referendis ac perlustrandis Ecclesiarum fere omnium Liturgiis, ostenditque Ecclesias Orientales, tametsi schismate vel hæresi a Romana divisas, imo & inter seipsas circa nonnulla fidei capita discordes, in dogma tamen transubstantiationis & realis præsentiæ Christi in Eucharistia, summa consensione omnes conspirare. Tomo tertio, dissertatione 12. integra, quasi resumens ac recolligens quæcumque antea dixerat, illarum omnium Liturgiarum, quantum ad id quod essentiale est sacrificio, conformitatem ac consonantiam demonstrat. Illustre confessionis Græcorum circa dogma catholicum transubstantiationis ac præsentiæ realis argumentum profert Tomo secundo pag. 428. & sequentibus, quæ confessio a Petro Russorum Patriarcha Græcis ritibus addicto, in gratiam dumtaxat suorum popularium sub nomine *Confessionis Russorum* primo causa fuerat, quam postea quatuor Græcorum Patriarchæ, Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus & Jerosolimytanus cum aliis novem Episcopis aut Archiepiscopis adoprantur suamque fecerunt anno 1643. Quapropter cum Calvinistæ, animo explorandi quænam foret Græcorum sententia circa Eucharistiam, Confessionem Augustanam ad eos misissent, illud Jeremiæ Patriarchæ Constantinopolitani responsum habuerunt an. 1570. *Multa de vobis referuntur, quæ a nobis nullo pacto probari possunt. Ecclesiæ igitur sanctæ illud judicium est, in sacra Cœna post consecrationem & benedictionem, panem in illud ipsum corpus Jesu Christi, & vinum in illum sanguinem virtute Spiritus sancti*

ancti transire ac immutari. Quæ fidej professio confirmata fuit a Synodo Græcorum Jerosolymitana an. 1668. & altera Betheleemitica an. 1672. quarum authentica instrumenta asservantur Lutetiæ in Bibliotheca S Germani a Pratis, & referuntur Tomo primo & secundo Perpetuitatis fidei circa Eucharistiam.

Inde facile judicabis, quam vile sit ac contemnendum testimonium Cyrilli Lucaris, qui fraudibus, quibus Sedem Constantinopolitanam invasit, & illud etiam crimen addidit, quod turpis lucri avidus, ac pecunia seductus, Batavo apud Turcas Legato hæreticam professionem privatim dederit sub nomine Ecclesiæ Orientalis: sed ipso a Sede dejecto & laqueo suffocato, successor ejus Cyrillus Beroensis in Synodo 23. Episcoporum anno 1635. anathema dixit Cyrillo dogmatizanti & non credenti panem & vinum transmutari in corpus & sanguinem Christi: quod judicium confirmavit Parthenius Cyrilli successor in Synodo 25. Episcoporum anno 164. cui judicio adhæserunt tres Patriarchæ, Alexandrinus scilicet, Antiochenus & Jerosolymitanus.

Denique perfecta illa Græcorum & Latinorum circa dogma realis præsentiæ concordia inde magis elucescit, quod nec Latini Græcis, nec Græci Latinis, quoties inter illos pax & unio tentata fu t vel inita, seu Lugduni anno 1274. seu Florentiæ anno 1439. errorem circa præsentiam realem sibi mutuo exprobraverint; nulla inter illos de hoc capite quæstio excitata, controversia nulla, nequidem a Photio schismatis, quod adhuc perseverat, auctore: unde Latini, coram Græcis, & Græci spectantibus Latinis, suo quisque ritu, sacra mysteria pacifice celebrarunt. Eugenius IV. S. P. Florentiæ, Græcis & Latinis adstantibus & simul adorantibus, sacrificium Missæ perfecit. Pag. 193. Jamdiu antea, referente Eusebio L. 5. Hist. c. 24. cum Polycarpus occasione dissidii circa diem celebrandi Paschatis Romam venisset, Anicetus S. P. in Ecclesia consecrandi munus honoris causa illi permisit. Pariter Joannes Papa I. Theodorici Italiæ Regis ad Justinum Imperatorem Legatus, a Patriarcha Epiphanio rogatus die ipsa solemnitatis Paschæ Constantinopoli Missam celebravit an. 525. S. P. Agapetus anno 536. Constantinopoli Mennam Patriarcham consecravit in locum Anthimii, quem deposuit; quin & Vigilius S. P. sæpius in eadem Ecclesia Sacris operatus est. Plura hujusmodi alia exempla missa facimus: si autem divisi fuissent Latini a Græcis circa fidem præsentiæ realis, quis credat & Latinos coram Græcis & Græcos coram Latinis, nemine reclamante ac contradicente, Sacra profecisse, omnibus simul ex utraque parte Christum realiter præsentem adorantibus?

Probatur 3. ex ipso Paschasio, quem velut Novatorem Calviniani traducunt, & ætate sua oppugnatum fuisse contendunt a Rabano, Ratramno &c.

ARTICULUS VII.

De Paschasio, Rabano, Ratramno, Joanne Scoto.

Paschasius.

Abbas Corbejensis. Profitetur ille in suo Libro, se antiquam Ecclesiæ fidem propugnare; ac mirari, quod ex rumore quodam didicerat, nonnullos

Bibl. PP. Tom. 14. p. 668. F. nullos esse qui clanculum contrarium docerent. *Miror*, inquit L. 12. Comment. in Matth. *quid velint nunc quidam dicere, non in re esse veritatem carnis Christi vel sanguinis; sed in Sacramento virtutem carnis & non carnem, virtutem sanguinis & non sanguinem; figuram & non veritatem, umbram & non corpus*. Et paulo post: Ibid. H. *Audivi quosdam me reprehendere, quasi ego in eo Libro quem de Sacramentis edideram Christi, aliquid his dictis plus tribuere voluerim, quam ipsa repromittit veritas, tenentes forte, quod ipsi tunc timuerunt, quibus loquebatur* (Christus,) *partes facere voluerint, & ejus per singulos membra dividere concisa & dispertita, sicuti illi tunc putarunt qui scandalizati dicuntur, & abierunt retrorsum*. Ita Paschasius falsam suæ sententiæ nonnullorum interpretationem a se depellit.

Et in Epistola ad Frudegardum, quam versus annum 860. scripsit, eosdem obtrectatores notat ac refellit, suamque sententiam appellat, Ib. p. 735. C. *fidem Sanctorum*; eos vero qui illam impugnant, affirmat contra ipsum Dominum & contra Ecclesiam agere. *Videat*, inquit Exposit. in illud Matth. *Cœnantibus autem &c. qui contra hoc venire voluerit.... quid agat contra ipsum Domini, & contra omnem Christi Ecclesiam*. Ib. p. 758 E. Ibidem, *Ideo*, inquit, *quamvis quidam de ignorantia errent, nemo tamen est adhuc in aperto, qui hoc ita esse contradicat; quod totus orbis confitetur, & credit*. Ibid. Paulo ante dixerat: *Nefarium ergo scelus est, orare cum omnibus, & non credere quod ipsa veritas testatur, & ubique omnes universaliter verum esse fatentur*. Ex ignorantia igitur sive dogmatis ipsius, sive Paschasii sententiæ, nonnulli obscuri homines, in occulto, non *in aperto* Paschasio contradicere ausi sunt, adeo scilicet pervulgata & communis erat ejus circa præsentiam realem fides ac doctrina, ut nemo publice ac impugne contradicere auderet. Solus Berengarius, sæculo undecimo, Paschasium virum P. 98. & seq. *ineptum, erraticum, & erraticorum ducem* appellare ausus fuit, quem Lupus Abbas Ferrariensis ea ætate vir celeberrimus, Epistolis 56 & 57. appellat Bibl. PP. Tom. 14. pag. 353. *dilectissimum, & bonis omnibus amplectendum*; quem Eugelmodus Episcopus Suessionensis in carmine ad Radbertum Abbatem vocat *decus & lucem mundi, Ecclesiæ columen, fidei fortissimum umbonem*; quem Patres T. 7. Con. pag. 1848. Concilii Parisiensis an. 845. *venerabilem fratrem* nuncupant. Scilicet convicia Hæreticorum in Catholicos, in laudem & commendationem doctrinæ illorum convertuntur.

Dices 1. Fatetur ipsemet Paschasius in laudata ad Frudegardum Epistola, sibi nonnullos adversatos fuisse; alios vero ad intelligentiam hujus mysterii a se commotos seu excitatos: tandem ibidem suum de corpore & sanguine Christi Librum examini & correctioni subjici. *Tu autem*, inquit, P. 755. H. *velim relegas libellum nostrum de hoc opere quem olim te legisse dicis: & si quid in eo deprehenderis aut dubitaveris, relegere non pigeat: Quia etsi nihil in eo legentibus dignum scripsi, quem cuilibet puero dedicavi, tamen ad intelligentiam hujus mysterii plures, ut audio, commovi*.

Resp. ad primum, distinguo: Nonnulli obscuri nominis homines *ex ignorantia*, rudes, & imperiti, in obscuro, non in aperto adversati sunt Paschasio, concedo: viri celebres ac noti, eruditi in scientia fidei, nego. *Quidam*, inquit Paschasius Exposit. in illud Matth. *Cœnantibus illis &c. loquacissimi, magis quam docti, dum hæc credere refugiunt, quæcumque possunt, ne credant quæ veritas repromittit, opponunt, & dicunt nullum corpus esse, quod non sit palpabile & visibile.... Ecce quam bene disputant contra fidem sine fide*. Deinde adeo obscuri erant ii, quibus nova videbatur Paschasii de præ-

sentia

ſentia reali doctrina, ut nonniſi ex incertis rumoribus didiciſſet ſe in aliquorum reprehenſionem veniſſe, ſicut ipſemet declarat verbis antea laudatis ex Lib. 12. Comment. in Matth.

Ad ſecundum, diſt. Multi Libro Paſchaſii excitati ſunt & commoti, ad pleniorem noſtri myſterii explicationem ac notitiam, concedo: excitati ſunt & commoti, ideſt novitate doctrinæ turbati, iterum diſtinguo: quantum ad aliqua præſentiæ realis conſectaria, quæ ad ſubſtantiam dogmatis non pertinent, concedo; quantum ad ſubſtantiam ipſam præſentiæ realis, nego. Solutio mox fiet manifeſta.

Ad tertium: Laudanda potius modeſtia Paſchaſii, quam incuſanda fides, eo quod Librum ſuum examini ſubjici non recuſet: quam multa enim etiam maxime attentis Scriptoribus circa myſteriorum explanationem excidere poſſunt non ſatis accurata & caſtigata, tametſi ſalva ſit & integra illorum fides!

Controverſiæ circa Euchariſtiam nono ſæculo excitatæ.

Dices 2. Certum eſt nono Eccleſiæ ſæculo, quo floruit Paſchaſius, nonnullas circa Euchariſtiam excitatas eſſe controverſias, atque Paſchaſium ſibi adverſantes expertum eſſe pleroſque coætaneos viros eruditos, Rabanum Maurum, Heribaldum Antiſſiodorenſem, Ratramnum, Joannem Scotum ſeu Erigenam &c.

Reſp. diſt. ant. Certum eſt nono ſæculo nonnullas circa Euchariſtiam excitatas eſſe controverſias, incidentes & accidentales, quæ ad ſubſtantiam dogmatis realis præſentiæ non pertinent, concedo: eſſentiales, quæ pertinent ad ſubſtantiam dogmatis realis præſentiæ; nego.

Tria potiſſimum capita in controverſiam venerunt, tanquam conſectaria realis præſentiæ: nempe

I. An idem omnino corpus eſſet Chriſti in Euchariſtia, quod e Maria Virgine natum eſt, cruci affixum &c.

Sententia Paſchaſii de corpore Chriſti in Euchariſtia. An idem ſit, quod ex Maria Virgine natum eſt. Sententia eorum qui Paſchaſium impugnabant, Momenta quibus nitebantur.

II. An ſit in Euchariſtia velum aliquod, ſignum, figura, qua corpus Chriſti obtegitur; an vero ipſæ ſpecies externæ ſint ipſummet corpus Chriſti, quod idcirco dicitur videri, tangi, dentibus atteri.

III. An corpus Chriſti Euchariſticum corruptioni, ſeceſſui, ſeu dejectioni, cæterorum alimentorum more, obnoxium ſit; qui fœtidus dicitur Stercoraniſtarum error.

Circa primum, Paſchaſius docuit, idem omnino corpus Chriſti eſſe in Euchariſtia, quod ex Maria Virgine natum eſt, cruci affixum, a mortuis ſuſcitatum: qua ex parte adverſarios habuit Rabanum, duos Anonymos, unum quem Cellotius edidit ad calcem Hiſtoriæ Gotheſcalci, quemque Sigebertus & alii volunt eſſe Herigerum Abbatem Lobienſem in Belgio; alterum vero Gemblacenſem: Florum Lugdunenſem, Ratramnum, Herigerum &c. qui omnes contendebant aliud eſſe corpus Chriſti ſacramentale, aliud vero naturale. Ratio ipſis erat. 1. quia corpus Chriſti naturale ex puriſſima Beatæ Virginis Mariæ carne perfectum fuit; corpus vero Chriſti ſacramenrale fit ex pane & vino. 2. quia naturale corpus Chriſti certam habuit molem & extenſionem, minorem quidem in puero, in adulto majorem, quæ per nutritionem incremento, per ſpirituum vero ſeu ſubtilioris ſubſtantiæ effluxum & expirationem decremento obnoxium fuit, donec tandem in Cœlo glorioſum nulli amplius mutationi ſubjacet; qua profecto mole ac extenſione caret corpus Chriſti in Euchariſtia. Non ergo, concludebant, idem eſt corpus Chriſti in Euchariſtia, quod ex Maria Virgine natum eſt, cruci affixum &c.

Ex altera vero parte Paſchaſii ſententia firmis nitebatur fundamentis,

1. ver-

Opposita Paschasii sententia. Momenta illius. 1. verbis Christi dicentis: *Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur*; vel, *traditur*. *Hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur*, vel, *effunditur*. Ergo idem est corpus Christi in Eucharistia, quod cruci affixum fuit; idem sanguis, qui effusus est. 2. auctoritate veterum SS. Patrum; quos laudavimus supra Qu. 2. Art. 4. argumento secundo ex Traditione ducto pro reali & substantiali præsentia Christi in Eucharistia, qui omnes diserte profitentur corpus, quod est in Eucharistia, idem ipsum esse substantia & natura, quod natum est ex Maria Virgine, affixum cruci &c. Hoc ipsum ut profiteretur, adductus fuit ipse Berengarius subscribens formulæ fidei Concilii Romani anno 1079. 3. quia unicum est corpus Christi verum ac naturale, non duplex; sicut unus est Christus, non multiplex.

T. 10. Con. pag. 378. Verum tota hæc disputatio in æquivoco & quæstione de nomine hærere visa est, nempe idem esse corpus Christi quoad substantiam & naturam, non idem quoad speciem, seu modum existendi, molem, quantitatem, circumscriptionem. Concessum erat ex utraque parte, idem esse quoad substantiam corpus Christi in Eucharistia, quod ex Maria Virgine natum est, cruci affixum &c. at non idem esse quoad speciem seu modum existendi. Ita hujus controversiæ nodum solvunt.

Ed. Paris. 1648. pag. 244. col. 2. B. Lanfrancus in dialogo adversus Berengarium c. 18. *Vere*, inquit, *dici potest & ipsum corpus quod de Virgine sumptum est, & tamen non ipsum: ipsum quidem, quantum ad essentiam, veræque naturæ proprietatem & veritatem; non ipsum autem, si spectes panis vinique speciem.*

Bibl. PP. Tom. 21. p. 269. F. Algerus pariter L. 1. cap. 17. *Hanc*, inquit, *duplicitatem non substantiæ, sed formæ Sacramenti, Sancti notaverunt, quoties de corpore Christi ipsum & non ipsum dixerunt; ut ipsum secundum substantiam, non ipsum secundum formam.*

Hist. Gotesc. p. 245. cap. 4. Sac. 4. Bened. part. 2. p. 596. Idem est Anonymorum, quos indicavimus, sensus, mens eadem. *Jam credo patere*; ait Cellotianus, *quod beatus Ambrosius dixit, eamdem esse*, (carnem Christi) *ut subadiatur* naturaliter; & Augustinus, & Hieronymus, & Fulgentius, *aliud esse, ut subaudiatur* specialiter. Alter vero Gemblacensis dictus sic loquitur: *Sententia Ambrosii, qui dixit, quod ista caro Christi non est alia, quæ de Maria nata est, solummodo & valet, & debet intelligi, ut subaudiatur, naturaliter non est alia, quia non sunt carnes duæ. Ipsa est caro quæ pro mundi vita offertur; ipsa, inquam, est naturaliter, ut sit tamen alia specialiter.*

Verum, inquies, si ita est; Scriptores noni sæculi; qui Paschasium impugnarunt, aerem verberabant; vana erat & otiosa prorsus, nihilque serium habebat tota eorum disputatio: neque enim voluit unquam Paschasius, corpus Christi quod in Eucharistia continetur, idem esse, quoad speciem, seu existendi modum, cum naturali ejus corpore, sed tantum idem quoad substantiam, propter unionem illius cum eadem anima & divinitate Christi, unde repeti debet substantialis corporis ipsius unitas.

Resp. 1. Cum nondum ea ætate plane evoluta & cognita forent omnia præsentiæ realis consectaria, & aliunde nonnulla circumferrentur ex SS. Augustino, & Hieronymo testimonia, quibus asserere videbantur aliud esse corpus Christi naturale, & aliud in Sacramento, Scriptores nonnulli Paschasium reprehenderunt quod crude ac sine ulla distinctione dixisset, idem omnino esse corpus in Eucharistia, quod ex Maria Virgine natum est &c. *In hoc peccavit Paschasius*, ait Herigerus c. 6. *quod de sententia Ambrosii, non verbum de verbo, sed sensum de sensu expressit*. 2. Cum Paschasius dixit *Eucharistiam figuram esse simul ac veritatem*: non-

Apud Cellot. p. 547.

nullis

nullis occasionem procul dubio dedit suspicandi, figuram, seu species externas panis & vini in ejus mente ipsum esse corpus Christi, quod videtur, tangitur, dentibus atteritur, non quidem in specie humana, sed in figura panis; adversus quam sententiam quæ nonnullos ea ætate defensores habuisse videtur, merito insurrexerunt nonnulli sæculi noni Scriptores, sive reipsa ita docuerit Paschasius, sive ita docuisse visus fuerit: revera etenim species illæ panis & vini non sunt corpus Christi, sed illud sub se obvelatum continent; quamquam ex dicendis paulo infra, ubi de Ratramno, patebit, meram hanc fuisse de nomine quæstionem, ortam ex obscura nonnullorum loquendi ratione.

Circa secundum, patet ex mox dictis responsio, & clarius adhuc ex dicendis patebit.

Circa tertium, an corpus Christi quod in Eucharistia continetur, secessui obnoxium sit, ita ut corruptis speciebus & ipsum quoque corpus Christi corrumpatur, quæsitum aliquando fuit: quæ quidem quæstio, juxta nonnullos videtur locum dedisse fœtido Stercoranistarum errori, cujus Amalarius Abbas primum Metensis, tum Chorepiscopus Lugdunensis, accusatur a Manguino Tom. 2. *Vindiciarum prædestinationis & gratiæ*, & *ab Auctore Perpetuitatis fidei circa Eucharistiam*, Tom. 1. L. 8. c. 11. Fundamentum accusationis istud est. Rogatus a Guntario Amalarius: *quid fiat de corpore Domini, postquam in stomachum receptum est*, sic reposuit: *Ita sumptum corpus Domini bona intentione, non est mihi disputandum, utrum invisibiliter assumatur in Cœlum, an reservetur in corpore nostro usque in diem sepulturæ, aut exhaletur in auras, aut exeat de corpore cum sanguine, aut per poros emittatur, dicente Domino*: Omne quod intrat in os, in ventrem vadit, & in secessum mittitur. *Hoc solum cavendum est, ne corde Judæ sumam illud, & ne contemptui habeatur: sed discernatur saluberrime a communibus cibis.* Amalarius.

Verum leve admodum videtur fundamentum istud impacti Amalario erroris Stercoranistarum. Varios ille modos proponit, quibus exponi potest quid fiat de corpore Christi, postquam *in stomachum receptum est*: ex illis autem nullum adoptat aut sequitur Amalarius, ratus viro pio, ac Catholico sufficere, si pura conscientia corpus Christi percipiat, ac credat panem Eucharisticum non esse *cibum communem*, quo uno non obscure significat, cœlestem illam Eucharistiæ alimoniam, communi aliorum ciborum sorti, ac conditioni obnoxiam non esse; atque hujuscemodi quæstiones a Guntaro propositas, plus habere noxiæ, ac periculosæ curiositatis, quam pietatis & ædificationis. Interim vero, quidquid sit de illo crasso & fœtido Stercoranistarum errore, an revera fuerit ab aliquibus nono sæculo propugnatus, vel non; certo constare debet, tum ex hac ipsa opinione, tum ex statu controversiæ, quem exposuimus, falso prorsus asseruisse recentiores Calvinianos, doctrinam Paschasii circa realem Christi in Eucharistia præsentiam, a Scriptoribus noni sæculi oppugnatam fuisse: etenim nulla inter illos de substantia dogmatis fuit quæstio, sed tantum de modo, seu de nonnullis ex dogmate præsentiæ realis consectariis. Quin & ipsimet Stercoranistæ, si qui fuerunt, quod hic non expendimus, eo ipso corpus Christi præsens esse in Eucharistia crediderunt, quo ipsum in secessum abire turpiter arbitrati sunt.

Ut vero clarius adhuc innotescat, impugnatam a Scriptoribus noni sæculi non fuisse doctrinam Paschasii circa realem & substantialem Christi in Eucharistia præsentiam, juvat hic aliquorum ex illis expendere sententiam.

Rabanus Maurus.

Discipulus fuit Alcuini, tum Fuldensis Monachus, demum Archiepiscopus Moguntinus ab anno 847. ad annum 856. quo mortuus est.

Baronius eum *fulgentissimum Ecclesiæ sidus* appellat; & Trithemius ait virum fuisse in omni Litterarum genere excultum.

Rabanum Maurum inter adversarios Paschasii recensent Anonymus Cellotianus, alter Gemblacensis apud Mabillonium parte 2. sæculi quarti Benedictini p. 592. & tertius, qui extat T. 12. Spicilegii p. 39.

Verum ex mox dictis, controversia tunc temporis non versabatur circa substantiam dogmatis præsentiæ realis Christi in Eucharistia, sed circa modum dumtaxat, ac speciem; atque in eo recedebat a Paschasio Rabanus, quod nollet corpus Christi Eucharisticum simpliciter & absolute dici idem cum ejus corpore naturali, licet idem esse quoad substantiam & naturam cum Paschasio fateretur.

Id vero constat

Sac. 4. Bened. p. 2. p. 592. I. Ex ipsismet Anonymis laudatis, qui suam de reali præsentia fidem declarant, ac profitentur. *Quod corpus & sanguis Domini vera sit caro, verusque sanguis*, ait Anonymus Gemblacensis, *unusquisque debet credere, nosse, tenere, confiteri pariter, & incunctanter asserere fidelis*. Eo in capite consentiebat Paschasio Anonymus ille: in quo ergo discrepabat? Exponit ipse: *In eo*, inquit, *quod ex mente S. Ambrosii dixisset, non aliam plane esse carnem quæ sumitur de altari, quam quæ nata est de Maria Virgine, & passa in cruce, & quæ resurrexit de sepulchro*. Hoc ipsum est quod in Paschasio reprehendit Anonymus, & a Rabano atque Ratramno improbatum pariter testatur; contenditque aliam esse carnem Christi in Eucharistia, utpote quæ vorari possit & manducari, aliam autem natam de Virgine & resuscitatam. *Præsertim*, inquit, *cum illa Christi caro resurgens de sepulchro ita glorificata sit, uti jam vocari nullo modo possit*.

Ibid. pag. 593. n. 2.

Ibid.

Apud Mabill. Analect. 1. 4. p. Et ipsemet Rabanus scribens ad Heribaldum Altissiodorensem ait: *Quidam nuper de ipso Sacramento corporis Domini non rite sentientes dixerunt, hoc ipsum esse corpus Domini quod de Virgine natum est .. idem esse quod sumitur de altari: cui errori, quantum potuimus, ad Egilonem Abbatem scribentes, de corpore ipso quid vere dicendum sit, aperuimus*; quibus certe verbis manifeste patet, discordiam tunc non fuisse de substantia corporis Christi præsentis in Eucharistia, sed tantum de modo, ac specie, seu de certa quadam loquendi ratione, an nempe simpliciter & absolute idem dici debeat corpus Christi in Eucharistia, quod de Maria natum est, passum, cruci affixum. Seipsum non obscure exponit Anonymus Gemblacensis jam citatus: *Hæc ... Magistri* (Augustini) *dicta*, ait, *si, velut nimis necesse, fideliter, ferventer, diligenter, intelligenter, & frequenter legeritis, manifeste cognoscetis, non quidem (quod absit)* naturaliter, *sed* specialiter *aliud esse corpus Domini, quod ex substantia panis, ac vini pro mundi vita quotidie per Spiritum sanctum consecratur, quod a Sacerdote postmodum Deo Patri suppliciter offertur; & aliud* specialiter *corpus Christi, quod natum est de Maria Virgine, in quod istud transfertur*.

Sacul. 4. Bened. p. 593. n. 3.

II. Eadem est mens, sensus idem alterius Anonymi Tom. 12. Spicil. *Hæc Sacramenta*, inquit, *benedictione divina consecrantur, & virtute invisibili;*

Pag. 40. *in id quod non fuerant, convertuntur; ut olim Christo aquam in vinum con-*

ver-

vertente, *& mare suis gressibus solidum reddente*, *quod quia spiritaliter fit*, *nonnisi fide cognoscitur*. Agnoscebant igitur illi Anonymi sæculi noni Scriptores cum Paschasio, idem esse quoad substantiam corpus Christi in Eucharistia, quod natum est de Maria Virgine, tametsi non sit idem quoad speciem seu existendi modum.

At, inquies, Anonymus Cellotianus, ejusque auctoritate ducti Guillelmus Malmesburiensis & Thomas Valdensis, Rabanum accusant turpissimi erroris Stercoranistarum, qui certe error compati non potest cum dogmate realis præsentiæ: quis enim adeo desipiat, ut corpus Christi dicat in secessum abire, ac cœterorum ciborum communium conditioni obnoxium esse.

Resp. 1. nego min. non potest enim supponi corpus Christi abire in secessum, nisi supponatur reipsa præsens: ergo si qui fuerunt Stercoranistæ, præsentiæ reali non adversabantur, quam supponebant. Hujusce erroris accusationi locum forte dedit singularis opinio eorum, qui tunc temporis videbantur dicere corpus Christi in Eucharistia nullo velo esse obductum, & totum id quod videtur, tangitur, manducatur, esse ipsum corpus Christi, de qua opinione Ratramnus postea laudandus: unde facile concluditur in eorum (si vera esset) opinione, corpus Christi abire in secessum cœterorum ciborum more. Ita Humbertus, & ex eo arguit Algerus: *Ex ipsa visibili & corporali comestione, quæ Sacramento tenus fit*, ajebat Algerus L. 1. c. 1. *nascitur fœdissima hæresis Stercoranistarum*. Sed fallitur ille; vana enim & prorsus ficta videtur illa hæresis: species quippe panis & vini dicuntur ipsum corpus Christi, non quidem naturale, ac substantiale, sed symbolicum & sacramentale, quia illud sub se continent; unde quidquid mutationis & corruptionis accidit, in ipsum signum seu symbolum, hoc est in ipsas species externas, non in corpus ipsum Christi naturale, ac substantiale immediate cadere dici debet. Quis etenim adeo bardus & absurdus est, qui dicat visis speciebus Eucharisticis, se videre, tangere, ac immediate in propria & humana forma manducare corpus Christi? Totum id vere quidem, ac realiter perficitur, sed mediante signo seu Sacramento. *Bibl. PP. Tom. 21. p.275.F.*

Resp. 2. deceptum fuisse Anonymum, nec Rabani mentem satis assecutum esse, cum errorem tam fœtidum Rabano affinxit. Quæstioni sibi propositæ ab Heribaldo Altissiodorensi respondit Rabanus in Epistola ad ipsum scripta, cujus partem repræsentat Mabillonius 2. parte sæculi quarti Benedictini, & quam integram refert Balusius in Appendice ad Regionem. Quæstio autem hæc erat, utrum Eucharistia, postquam consumitur, & mittitur in secessum more aliorum ciborum, redeat in naturam pristinam, quam habuerat ante consecrationem. Respondet Rabanus, otiosam & superfluam esse hujusmodi quæstionem, cum ipse Salvator dixerit in Evangelio: *Omne quod intrat in os, in ventrem vadit*, *& in secessum mittitur*, quæ verba occasionem dedere incusandi Rabanum fœdissimi, ac turpissimi erroris Stercoranistarum; at immerito prorsus: spectat enim ille dumtaxat species externas Eucharistiæ, non autem ipsum corpus Christi verum & naturale quod sub illis continetur. Id vero manifeste ostenditur ex ipso statu quæstionis propositæ ab Heribaldo, nempe *utrum Eucharistia redeat in naturam pristinam*, *quam habuerat in altari, antequam consecraretur*. Atqui intelligi istud non potest de corpore ipso Christi, quod ante consecrationem in Eucharistia non existit, sed tantum de eo quod per consecrationem mutatur, id est de pane & vino, quorum Symbola negat Rabanus redire in pristinam naturam, quam *Pag. 597.*

habuerant ante consecrationem. Duo scilicet distinguit in Eucharistia Rabanus, Sacramentum, id est species externas; virtutem Sacramenti, seu id quod sub speciebus continetur: primum non negat secessui esse obnoxium, de altero vero id nunquam asseruit. *Aliud est*, inquit L. 1. de institutione Clericorum c. 31. *Sacramentum, aliud virtus Sacramenti: Sacramentum enim ore percipitur, virtute Sacramenti interior homo satiatur. Sacramentum in alimentum corporis redigitur; virtute Sacramenti æterna vita adipiscitur.*

Tom. 6. p. 112. F. G.

Ratramnus.

Corbejensis primum Monachus, tum Abbas Orbacensis, floruit sub Carolo Calvo, obiitque circa annum Christi 870. Librum scripsit *De corpore & sanguine Domini*, quem alii cum Illustrissimo de Marca ajunt esse Joannis Scoti, ac merito velut hæreticum reprobandum; alii cum Mabillonio, ut genuinum Ratramni fœtum agnoscunt. Hac autem in præsentiarum lite seposita, quæritur, an reipsa Ratramnus Abbatis sui Paschasii doctrinam circa realem Christi in Eucharistia præsentiam, ut placet Calvinianis, impugnaverit. Opus suum duas in partes distribuit: in prima expendit, utrum nulla sit in Eucharistia obvelatio, figura, & signum, ita ut totum id quod in sensus occurrit, sit ipsum Christi corpus; an vero aliquid in ea secreti lateat quod oculis dumtaxat fidei deprehendi possit: de qua opinione jam diximus. In altera vero parte quærit, an Eucharistia illud idem sit corpus, quod de Maria Virgine natum est; quæ duo erant tunc temporis capita controversiæ inter Theologos excitatæ, non quidem, ut non semel dictum est, circa substantiam dogmatis realis præsentiæ, sed circa speciem & modum existendi corporis Christi in Eucharistia.

Mentem suam statim initio Libri aperit Ratramnus his verbis: *Quod in Ecclesia ore fidelium sumitur corpus & sanguis Christi, quærit vestræ magnitudinis excellentia, an in mysterio fiat, an in veritate? id est, utrum aliquid secreti contineat quod oculis fidei solummodo pateat; an sine cujusque velatione mysterii hoc aspectus intueatur corporis exterius, quod mentis visus inspiciat interius, ut totum quod agitur in manifestationis luce coruscat; & utrum ipsum corpus sit quod de Maria natum est, & passum, & mortuum & sepultum, quodque resurgens & Cœlos ascendens ad dexteram Patris consideat.* Deinde asserit: *exterius panem & vinum in specie prætendi, interius carnem & sanguinem Christi contineri: panem & vinum in Christi corporis carnem, & proprii cruoris undam spiritualiter converti, transponi; in Eucharistia Christi corpus esse, non quidem visibiliter, sed invisibiliter: figuram esse secundum speciem visibilem, at secundum invisibilem substantiam corpus & sanguinem Christi vere existere*, quæ verba, & alia hujuscemodi bene multa quæ addit Ratramnus, evidenter demonstrant illum catholice omnino censuisse de præsentia reali corporis Christi in Eucharistia.

Quid ergo, inquies, & quos tam serio refellit Ratramnus?

Resp. certissime ab illo impugnari Paschasium, qui scripserat idem esse corpus Christi in Eucharistia, quod ex Maria Virgine natum est, passum, mortuum; aliud autem esse contendebat Ratramnus: quæ quidem controversia, ut jam observatum fuit, tota in æquivoco & quæstione de nomine versabatur. Hinc & inde concessum erat, idem quidem esse corpus quoad *substantiam*, non idem vero quoad *speciem & modum existendi*: dubium vero est, an

an etiam reprehenderit Ratramnus, quod forte a Paschasio admissum putabat, nullam esse in Eucharistia figuram, nullum signum ab ipso Christi corpore distinctum, ita ut totum, quod videtur exterius, sit ipsummet corpus Christi, quod idcirco in se videtur, tangitur, dentibus atteritur? Si ita de Paschasio censuit Ratramnus, procul dubio deceptus fuit, non satis intellecta, ac bene perspecta ejus sententia; conceptis etenim verbis docuit Eucharistiam simul esse *figuram & veritatem*: fieri autem non potest ut sub eodem respectu idem sit suimetipsius & figura, & veritas. Ergo Paschasius aliquam in Eucharistia figuram, species scilicet externas panis, & vini, a veritate ipsa seu substantia corporis Christi distinctam agnovit.

Verum, inquies iterum, nonne constat apud omnes, nono, undecimo, & duodecimo sæculis excitatam quæstionem, utrum aliqua foret in Eucharistia figura; & utrum corpus Christi quod in ea continetur, mutationi & corruptioni obnoxium foret? Nonne Haymo Halberstadentis Ratramno coævus: Tractatu *de corpore & sanguine Domini*, apud Mabillonium præfatione in secundam partem sæculi quarti Benedictini num. 93. negat corpus Christi in Eucharistia ullo velo seu figura obvolvi? Nonne Abbaudus Abbas sæculo undecimo: Tractatu *De fractione corporis Christi* (Tom. 3. Analect. Mabillonii) contendit, id quod in altari frangitur, esse corpus Christi, rejicitque sententiam eorum, *qui dicunt ipsum corpus non frangi, sed in albedine ejus & rotunditate aliquid factitari*: quod refellit tanquam absurdum: *præsertim cum quivis facile videat*, inquit, *albedinem seu rotunditatem ab ipso corpore, quod vel album vel rotundum est, separari non posse*. In eadem opinione fuit Gualterius Prior S. Victoris, in Tractatu, cujus fragmentum refert idem Mabillonius eodem Tom. 3. Analect. Si ergo sæculis nono, undecimo, duodecimo, & subsequentibus hæc opinio ab aliquibus propugnata fuit; nihil repugnat quominus adversarii, quos Ratramnus oppugnat, in eamdem sententiam abiisse supponantur.

Apud Mabill. Analect. To. 3. p. 449.

Resp. ex sola ignoratione sensus, & obscuro loquendi modo Scriptorum noni & undecimi sæculi, natam videri quæstionem istam, utrum in Eucharistia sit aliqua figura seu signum, vel non. Nemo, quod sciam, simpliciter & absolute negavit aliquam esse figuram; omnes etenim fatebantur Eucharistiam verum esse Sacramentum, ac consequenter verum signum, veramque figuram: at cujus rei figura & signum dici deberet, non ita clarum erat, ac perspicuum. Haymo timens ne si Eucharistiam appellaret figuram corporis, illico putaretur negare illam verum esse corpus Christi, (quia, ut ipse arguebat, nulla res sui ipsius signum & figura esse potest, quandoquidem signum a re significata distinguitur, nulla vero res distinguitur a semetipsa) docuit Eucharistiam figuram & signum esse respectu sumentium, non vero respectu corporis Christi. *In corpore & sanguine Christi*, inquiebat Haymo, *propter sumentium horrorem, sapor panis & vini remanet & figura, substantiarum natura in corpus & sanguinem omnino conversa. Sed aliud renuntiant sensus carnis, aliud fides menti renuntiat*. Igitur, vel ipso Haymone judice, aliqua remanet figura in Eucharistia, hoc est, remanent species externæ panis & vini, *ad horrorem*, inquit, *suscipientium*, id est ne forte horrori foret ipsa caro Christi, si in propria & naturali specie sine ullo velo sumeretur.

Sæc. 4. Ben. p. 2. Præf. nu. 93.

Non erat autem quod timeret ille, ne si Eucharistiam diceret figuram, verum excluderet corpus Christi, ista levi ductus ratione: *rem nullam sui ipsius figuram & signum dici posse*. Namque mera hæc est nominis æquivocatio;

nulla quidem res sub eodem respectu sui ipsius figura esse potest, sed potest sub diverso: ita species Eucharisticæ sunt signum corporis Christi invisibilis ac latentis, non autem visibilis, ac conspicui.

Non erat pariter quod fingerent hujus ævi auctores, species ipsas Eucharisticas esse ipsummet corpus Christi; quod illis visis, disruptis, corruptis, in se videtur, frangitur, corrumpitur, quod certe ita absurdum & a communi sensu alienum videtur, ut mirum sit in mentem viri alicujus cordati venire istud potuisse.

Verum dicamus quod res est, nobisque videtur, nondum satis ea ætate evolutæ, ac explicatæ fuerant quæstiones, quæ ex dogmate præsentiæ realis emergebant: aliunde vero hujus ævi Scriptores avitæ fide præsentiæ realis ita tenaciter addicti erant, ut objicientibus nonnisi panem, & vinum, meramque figuram corporis in Eucharistia contineri; ut dicere maluerit, non satis quidem, fateor, accurate ac castigate, signum illud, seu species externæ, quæ videntur, & quarum corpus Christi quodammodo subjectum dici potest, esse ipsummet corpus Christi, quod sub hoc respectu dicitur videri, tangi, frangi, corrumpi, non quidem immediate in se seu propria humanitatis forma, sed in illis speciebus, sub quibus obvolutus, & invisibilis Christus latitat, juxta istam Dialecticorum regulam: *Denominationes sunt subjectorum; sicut actiones suppositorum.*

Non alia certe de causa undecimi sæculi Scriptores Eucharistiam figuram appellare reformidarunt, quam ut cum Berengario, qui meram, & vacuam figuram esse asserebat, nihil sibi commune esse testaretur. Ex illa porro illorum Scriptorum sententia calvinianus error invicte revincitur, nedum confirmatur.

Ut vero ad Ratramnum jam deveniamus, cum in prima Operis sui parte sæpissime inculcat corpus Christi esse *in figura, non in veritate*: apposite ad sententiam quam refellit, quamque a nonnullis propugnari existimabat, veritatem opponit rei visibilitati seu manifestationi, non figuræ inani, ac vacuæ: *Veritas*, inquit n. 8. *est rei manifesta demonstratio nullis umbrarum imaginibus obvelatæ*, quo certe modo aperto & manifesto Christum in Eucharistia non esse probat Ratramnus, oppositamque opinionem tanquam ridiculam & absurdam refellit: *Namque*, inquit, *si secundum quosdam figurate nihil hic accipiatur, sed totum in veritate conspiciatur; nihil hic fides operatur, quoniam nihil spirituale gerit, sed quidquid illud est totum, secundum corpus accipitur*. Et n. 9. & 10. *Exterius quidem*, ait, *panis, quod ante fuerat, forma prætenditur, color ostenditur, sapor accipitur: ast interius longe aliud multo pretiosius multoque excellentius intimatur, quia cæleste, quia divinum, id est Christi corpus ostenditur, quod non sensibus carnis, sed anima fidelis contuitu vel aspicitur, vel accipitur, vel comeditur... Quid enim aliud in superficie, quam substantia vini conspicitur? Gusta; vinum sapit: odora; vinum redolet: inspice; vini color intuetur. At interius si consideres, jam non liquor vini, sed liquor sanguinis Christi credentium mentibus & sapit dum gustatur & agnoscitur dum conspicitur, & probatur, dum odoratur*. Denique n. 49. primam Operis sui partem sic claudit: *Ex his omnibus, quæ sunt hactenus dicta, monstratum est, quod corpus, & sanguis Christi, quæ fidelium ore in Ecclesia percipiuntur, figuræ sunt secundum speciem visibilem; at vero secundum invisibilem substantiam, id est divini potentiam Verbi vere corpus & sanguis Christi existunt: unde secundum visibilem creaturam* (id est species,) *corpus pascunt; juxta vero potentioris virtutem*

tem substantiæ, fidelium mentes & pascunt, & sanctificant. Cum igitur Ratramnus toties Eucharistiam appellat figuram non inanem, & vacuum intelligit, sed plenam ipsa veritate non quidem aperta & manifesta, sed occulta, & latente.

Quantum vero ad alteram Operis partem, ubi Ratramnus adversus Paschasium probat non idem esse in Eucharistia corpus Christi, quod ex Maria Virgine natum est, passum, mortuum; patet responsio ex iis, quæ paulo ante, ubi de Paschasio, disseruimus: idem scilicet non esse corpus quoad speciem, & modum existendi, sed idem esse quoad substantiam. Hanc suam mentem esse declarat ipsemet Ratramnus nu. 72. *Non sunt ergo idem*, inquit, *illa namque caro, quæ crucifixa est, ossibus, & nervis compacta ... at vero spiritualis, quæ populum credentem spiritualiter pascit, secundum specie, quam gerit exterius, frumenti granis, & artificis manu consistit, nullis nervis ossibusque compacta*. Consequenter docet corpus Christi non esse *corporaliter*, sed *spiritualiter*; eo sensu, quo scribit ipse Paschasius in Epistola ad Frudegardum: *Totum spirituale est, quod celebratur in Sacramento*. *Spiritale* hic non opponitur vero, ac reali, sed visibili, ac manifesto; & *corporeum* seu *corporaliter*, non excludit substantiam ipsam corporis, sed speciem dumtaxat & modum existendi corporis.

Dices: Exempla & similitudines, quibus Ratramnus utitur ut suam de Eucharistia sententiam confirmet, nempe Baptismi; transitus maris rubri; in quo Israelitæ baptizati dicuntur: aquæ de petra fluentis, quam biberunt; mannæ, quo nutriti sunt in deserto; exempla, inquam, illa nonnisi meram denotant in Eucharistia corporis Christi figuram: neque enim quidquam aliud in his exemplis reperire est.

Resp. verba Ratramni apposite ad ejus intentionem seu mentem interpretanda: *Non ex levi sono verborum, sed ex intentione dicentis æstimanda sunt, quæ dicuntur*, ait Facundus Hermianensis L. 10. c. 5. pro defensione Theodori Mopsuesteni. *P. 28. B.* Adductis exemplis hoc unum intendit Ratramnus, esse in Eucharistia figuram & signum aliquod exterius, quod secundum speciem seu formam visibilem non est ipsummet corpus Christi, sicut nonnulli videbantur docere, tametsi corpus illud sub se obvelatum contineat: quemadmodum in Baptismo nostro ablutio exterior non est ipsamet interior regeneratio, sed est ipsius signum & causa; & mare rubrum, quo Israelitæ baptizari dicuntur, aqua de petra scaturiens, quam biberunt, manna, quo nutriti sunt, spiritale aliud significabant: *Bibebant enim*, ait Apostolus, *de spiritale consequente eos petra, petra autem erat Christus*: *1. Cor. 10. v. 1.* non quidem substantia, & natura, sed figura & significatione.

In forma igitur sic respondeo: Ex Ratramno Eucharistia est figura, quomodo ablutio exterior in Baptismo, transitus maris rubri, aqua de petra fluens, manna, distinguo: quantum ad speciem visibilem & sensibilem, quod unum attendit Ratramnus, concedo: quantum ad veritatem invisibilem ac latentem, nego.

Instabis 1. Ratramnus in ea opinione fuisse videtur, Christum, & aquam de petra fluentem, & manna, in veteri Lege convertisse in proprium suum corpus, & sanguinem, sicut convertit panem, & vinum; adeoque Judæos veteres vere, ac realiter manducasse carnem Christi, etsi nondum natam, & bibisse sanguinem. Ita docere videtur in Libro suo *De corpore, & sanguine Domini* n. 22. & 28.

Resp. si Ratramnus in ea tam singulari & nova fuit opinione, sicut fert Objectio, suam de præsentia reali, ac conversione panis, & vini in corpus & sanguinem Christi sententiam apertissime confirmat, nec a Calvinistis opponi nobis potest. Si enim in veteri Lege suum proprium ac naturale corpus Judæis dedit ad manducandum, & sanguinem ad bibendum, facta conversione mannæ in corpus, & aquæ de petra fluentis in sanguinem suum; quanto magis istud in nova Lege perfecisse dicendus est?

Instabis 2. Ex eodem Scriptore n. 75. non aliter vinum convertitur in sanguinem Christi, quam aqua vino mixta convertitur in sanguinem populi: atqui non existimavit haud dubie Ratramnus aquam illam vere ac substantialiter converti in sanguinem populi: *Si vinum illud*, inquit, *sanctificatum per ministrorum officium, in Christi sanguinem corporaliter convertitur, aqua quoque, quæ pariter admixta est, in sanguinem populi credentis necesse est corporaliter convertatur: ubi namque una sanctificatio est, una consequenter operatio; & ubi par ratio, par quoque consequitur mysterium.*

Resp. dist. maj. non aliter quoad speciem externam visibilem ac sensibilem vinum convertitur in sanguinem Christi, quam aqua in sanguinem populi, concedo: quoad rei veritatem ac substantiam, nego. A suo scopo non discedit Ratramnus: eos impugnat quos putabat in ea esse mente, corpus scilicet & sanguinem Christi in aperto sine ullo velo ac signo, visibiliter, corporaliter, sensibiliter in Eucharistia contineri: econtra, exemplo aquæ, quæ vino Eucharistico admiscetur, probat non magis vinum converti in sanguinem Christi corporaliter, quantum scilicet ad speciem externam, visibilem, ac sensibilem, quam aqua ipsa quæ populum adumbrat quantum ad speciem illam externam ac visibilem, quæ certe speciem suam, & externam formam non mutat; atque in hoc uno stat comparatio: *Videmus in aqua*, ait ibidem Ratramnus, *secundum corpus nihil esse se conversum: consequenter ergo in vino nihil corporaliter ostensum*, id est, nihil quod modo visibili ac sensibili deprehendatur.

Instabis 3. Idem Ratramnus docet, corpus Christi *virtute Spiritus Sancti*, ac divini Verbi potentia esse in Eucharistia: ergo in ea non est quantum ad substantiam & naturam.

Resp. nego conseq. virtus enim Spiritus Sancti, & divini Verbi potentia causa quidem effectrix est stupendæ illius conversionis panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi; sed non est, ut ita dicam, causa formalis quasi in hac sola virtute Spiritus Sancti Eucharistiæ veritas posita esset: virtus Spiritus Sancti est causa conversionis, conversio vero, seu præsentia realis, est terminus seu effectus illius virtutis.

Instabis denique: Ratramnus n. 37. ait Eucharistiam appellari corpus Christi secundum quamdam similitudinem.

Resp. dist. ant. secundum quamdam similitudinem, quæ non excludit realem præsentiam, sed tantum manifestationem, concedo: quæ excludit, nego. Ex illa autem similitudine probat Ratramnus esse in Eucharistia & species externas seu signum aliquod corporis Christi simul, & corpus ipsum sub speciebus obvolutum; ac proinde aliquid *fieri in mysterio*, & *sub obvelatione*, quod probandum susceperat.

Interim ut ab omni erroris suspicione liber sit Ratramnus, observa 1. eum a Berengario, sæculo undecimo in sui erroris patrocinium adductum non fuisse. 2. Magdeburgenses Lutheranos Librum Ratramni sibi adversari confessos fuisse. 3. Doctores Lovanienses in Indice expurgatorio Belgii

anno

anno 1571. nihil in eo Libro reprehensione dignum judicasse, nisi sub oscura quædam verba, similitudines quasdam non satis accuratas, & quasdam sententias inepta expositione donatas. In Indicem tamen Librorum prohibitorum relectus est, sive quia nomen auctoris non præsefert; sive quia multi Librum hunc Joanni Scoto adjudicabant; sive denique quia a Lutheranis primum in lucem editus fuit.

Joannes Scotus.

Scotus a Scotia, unde oriundus erat; Erigena seu Hibernus etiam dictus; quia Scotia apud veteres *Hiberniam* significat, *Eri* quippe & *Erim* patria seu vernacula illorum lingua Hiberniam designat. Librum ille scripsit de corpore & sanguine Domini, qui amplius non superest, adversus Librum Paschasii, in quo dogma realis præsentiæ Christi, ac conversionis substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi, quod Paschasius tam luculenter confirmaverat, primus omnium ille impugnando aggreditur; contenditque Sacramentum altaris non esse verum Christi corpus ac sanguinem, sed solam illius corporis memoriam & figuram. Extinctam fere Joannis Scoti memoriam & doctrinam excitavit undecimo sæculo Berengarius: hunc enim, ut jam observatum fuit, in sui defensionem laudabat, non ipsum Paschasium. Adversus Scoti novitatem insurrexerunt, Hincmarus Tract. de prædestinat. c. 31. Andrevaldus quidam, qui Librum scripsit *De ineptiis Scoti*, Tom. 12. Spicilegii; Patres Concilii Vercellensis, an. 1050. qui Librum Scoti flammis ultricibus comburendum tradi jusserunt, ac Berengarium damnarunt, quod Libro illo uteretur in sui erroris confirmationem; Nicolaus I. S. P. qui Scotum Romam evocavit; Gallia universa, cui suspectus adeo fuit Scotus, ut ea derelicta, in Britanniam recipere se coactus fuit, ne justam erroris sui pœnam subire cogeretur.

Albertinus L. 3. de Eucharistia, & post ipsum Claudius, Joannem Scotum confundunt cum Joanne Abbate Æthelingensi, quo præceptore ac magistro, propter summam viri eruditionem ac pietatem, usus est Angliæ Rex pius Alfredus. Ex ista personarum confusione speraverunt, ex fama & laude istius, doctrinam alterius velut sanam commendari posse. Æquior sane Banagius Scotum Hybernum cum Abbate Germano, Laicum cum Monacho & Sacerdote, virum doctum & Catholicum, cum homine imperito & multis erroribus implicato, confundi non debere judicavit.

Ex dictis hactenus sexto & septimo Articulis evidens est, non Paschasium Radbertum, sed Joannem Scotum Erigenam ejus adversarium, innovasse circa fidem præsentiæ realis. Ab omnibus Catholicis summo in honore semper habitus est Paschasius: a Patribus Concilii Parisiensis an. 845. *Venerabilis frater* appellatur, in cujus gratiam privilegium Monasterio Corbejensi concedunt. In Conciliis Carisiaco I. & II. quibus Hincmarus præfuit, Valentino, Lingonensi, & Tullensi, nullus fidem Paschasii accusavit; econtra plures adversarium ejus Joannem Scotum velut Novatorem proscripserunt.

QUÆSTIO TERTIA.

De modo præsentiæ Christi in Eucharistia, seu de transubstantiatione.

Superiori Quæstione adversus Calvinistas veram, realem ac substantialem corporis Christi præsentiam in Eucharistia vindicavimus; nunc converti-

mur

mur adversus Lutheranos qui hac admissa reali præsentia, nullam fieri transmutationem substantiæ panis & vini in substantiam corporis & sanguinis Christi, sed utramque substantiam simul remanere contendunt. Tam vero præsens Quæstio affinis ac cohærens est præcedenti, ut iisdem momentis stet, iisdemque fere impugnetur argumentis. Eam in tres Articulos distribuemus.

Primus erit de nomine transubstantiationis, ejusque antiquitate & necessitate; variisque tum erroribus, quibus dogma catholicum impugnatum fuit, tum opinionibus Scholæ, in eo dogmate exponendo, sine præjudicio fidei.

Secundus, de veritate dogmatis catholici.

Tertius de mente S. Chrysostomi, Theodoreti, & Gelasii S. Pontificis circa transubstantiationem.

ARTICULUS PRIMUS.

De nomine transubstantiationis, ejus antiquitate & necessitate; variisque tum erroribus quibus dogma catholicum impugnatum fuit, tum opinionibus Scholæ in eo exponendo.

PErvulgata est Novatorum calumnia, & nomen, & dogma nomine transubstantiationis expressum, recens inventum esse, ab Innocentio III. in Concilio IV. Lateranensi an. 1215. primum excogitatum & invectum.

Verum jamdiu est, ex quo Hæretici novitatis incusare non erubescunt voces illas, quibus errores suos aperte detegi & invicte revinci sentiunt. Sic olim Ariani vocem ὁμοούσιον; veluti novam & peregrinam, imo tanquam periculosam rejecerunt, quibus recte dicebat S. Athanasius L. de decretis Synodi Nicænæ, *Etiamsi ipsæ voces ita in Scripturis non extent, sententia tamen, quam continet, vere ex Scripturis habetur.* (Tom. 1. p. 227. A.)

Etsi igitur tam recens foret nomen *transubstantiationis*, ac fingunt Novatores, non idcirco tamen explodendum ac rejiciendum, cum dogma per illud significatum antiquum sit & ipsi Ecclesiæ coævum; atque nomen ipsum dogmati exprimendo & omnibus fraudibus Hæreticorum præcavendis idoneum maxime sit & accommodatum.

Verum, ne illud quidem concedimus, quod volunt Novatores, nomen *transubstantiationis* ante annum 1215. incognitum fuisse.

Legitur enim in antiqua fidei professione Tholosanorum hæreticorum sive Albigensium, quæ refertur in Litteris Petri Cardinalis, tituli S. Chrysogoni, Apostolicæ Sedis Legatis, datis an. 1178. quas exhibet Baronius Tom. 12. Annalium ad prædictum annum n. 28. in qua professione fidei dicitur, *per ministerium Sacerdotis & virtutem verborum quæ a Domino prolata sunt, panem & vinum in corpus & sanguinem Christi vere transubstantiari.* (Pag. 717. n. 31. E)

Legitur in Epistola Gaufredi ad Episcopum Card. Albanensem, apud eumdem Bar. eodem Tomo ad an. 1188. n. 34. p. 795.

Legitur apud Stephanum Eduensem Episcopum, qui floruit, juxta Possevinum, Bellarminum & alios, an. 950. vel, ut aliis placet an. 1160. in Tractatu de Sacramento altaris c. 13. ubi sic loquitur: *Oramus ut cibus hominum fiat cibus Angelorum; scilicet ut oblatio panis & vini transubstantietur in corpus & sanguinem Jesu Christi.* (Bibl. PP. T. 20. pag. 1878.)

Legitur apud Petrum Blesensem Bathoniensem in Anglia Archidiaconum, qui floruit tempore Alexandri III. circa an. 1160. obiisse creditur an. 120.

Epist.

Epist. 140. ait, *pane & vino transubstantiatis, virtute verborum cœlestium, in corpus & sanguinem Christi, accidentia, quæ prius ibi fuerant, sine subjecto remanere.* Ed. Paris. 1669 pag. 219. col. 2.

Apud Auctores vero priorum sæculorum, etsi nomen *transubstantiationis* totidem conceptis syllabis non legatur, idem tamen sensus redditur per alias voces quas usurpant, nempe, *conversionem*, *mutationem*, *transmutationem*, *transelementationem*, *substantialem transmutationem*, quo postremo loquendi modo usi præsertim sunt qui adversus Berengarianos scripsere, ut Algerus, Guitmundus, Durandus Troarnensis Abbas &c.

Apud Græcos idem significant *μετουσίωσις*, quod apud Latinos *transubstantiatio*; & sicut veteres Latini nomine transubstantiationis usi non sunt, sed æquivalentibus, ita & Græci veteres non μετουσίωσιν semper dixere, sed μεταβολὴν, μεταποίησιν & similia; quæ etsi generatim quamlibet conversionem & mutationem significent, ex subjecta tamen materia Eucharistiæ, circumstantiis, ac exemplis quæ usurpantur, substantialem indicant conversionem.

Idcirco vero neque Latini *transubstantiationem*, neque Græci μετουσίωσιν dixere, quia, ut plurimum, essentia & οὐσία apud illos usurpatur non pro ipsa interiori natura & essentia, quæ primum est rei constitutivum, sed pro exterioribus ac sensibilibus proprietatibus & accidentibus, quæ cum in Sacramento Eucharistiæ post consecrationem eadem remaneant, quæ erant antea, ut ex sensibus judicari facile potest, non dicebatur facta naturæ mutatio, ne forte hoc loquendi modo innueretur, symbola mutata esse; quæ revera non mutantur, sed eadem remanent.

Significat igitur apud nos nomen *transubstantiationis*, conversionem, seu transmutationem unius substantiæ in alteram; adeoque totius substantiæ panis & vini conversionem in substantia corporis & sanguinis Christi in mysterio Eucharistiæ, solis remanentibus speciebus.

Jure ac merito, imo & necessario vocem hanc usurpavit & consecravit Ecclesia, ut docet Concilium Trid. sess. 13. c. 4 ad præcludendam Hæreticis Lutheranis & Calvinistis omnem elabendi & tergiversandi viam: id enim juris habet Ecclesia, ut novis erroribus, nova non quidem dogmata, sed vocabula iis exprimendis ac revincendis maxime accommodata usurpet. Sic adversus Arianos vocem ὁμούσιον; adversus Nestorianos Θεοτόκον, tanquam symbolum ac tesseram veræ & Catholicæ fidei, opposuit.

Errores circa transubstantiationem.

Triplex generatim modus excogitari potest, quo Christi corpus vere ac realiter præsens fiat in Eucharistia.

Primo, per impanationem.

Secundo, per consubstantiationem:

Tertio denique, per transubstantiationem; qui solus verus est, & ad fidem pertinet.

Impanatores.

Impanatio est unio hypostatica Verbi cum pane; ita ut sicut Verbum æternum caro factum est uniendo sibi unione personali humanitatem, non eam mutando aut destruendo, ita quoque Christus per consecrationem, veluti per novam quamdam Incarnationem, panem assumpsit, & cum eo intime conjunctus est in Eucharistia.

Si

Bibl. PP. Tom. 18. p. 441 H. Si Guitmundo credimus, nonnulli Berengarii discipuli, cum magistro suo, impanationem videntur admisisse. *Rectis*, inquit ille L. 1. de veritate corporis & sanguinis Christi, *Ecclesiæ rationibus cedentes, nec tamen a stultitia recedentes, ut quasi aliquo modo nobiscum esse videantur, dicunt tibi corpus & sanguinem Domini revera, sed latenter contineri, & ut sumi possint, quodammodo (ut ita dixerunt) impanari. Et hanc ipsius Berengarii subtiliorem esse sententiam ajunt.*

Algerus, primum Scholasticus Leodiensis, ac postea Cluniacensis Monachus, qui initio sæculi duodecimi floruit, in Prologo Libri de Sacramento corporis & sanguinis Domini, testatur quosdam tunc temporis fuisse Impanatores. *Alii*, inquit, *dicunt panem non solum Sacramentum, sed in pane Christum quasi impanatum, sicut Deum in carne personaliter incarnatum.*

Bibl. PP. Tom. 21. p. 251. G. Tom. 3. p. 236. G.

Cardinalis Bellarminus L. 3. de Sacramento Eucharistiæ c. 11. hujus impanationis primum auctorem facit Rupertum Abbatem Tuitiensem, qui initio duodecimi sæculi extremum diem obiit: sed eum ab hoc errore vindicat, edita ex professo apologia, Pater Gerberon Monachus Benedictinus.

Joannes quidam Parisiensis, hanc panis cum Verbo hypostaticam unionem impugnans, aliam excogitavit, referente Thoma Vvaldensi Tom. 2. de Sacramentis c. 65. Scilicet docuit ille, Christum assumpsisse panem mediante corpore humanitatis, ut parte, idest quatenus corpus accipitur pro parte hominis, non pro toto homine, ita ut panis proxime uniatur corpori humanitatis Christi, & illo mediante ipsi Verbo; quam opinionem se legisse testatur Vvaldensis in Opusculo illius Joannis Parisiensis. Idcirco autem dixit Christum assumpsisse panem, mediante parte hominis, non mediante toto, inquit Bellarminus L. 3. de Euch. c. 11. *ne admittere cogeretur Deum esse panem.*

Ibid. pag. 237. C.

Lutherus Lib. de captivitate Babylonica, etsi clare, ac distincte hanc impanationem non doceat, iis tamen exemplis ac loquendi formulis nonnunquam utitur, quæ ipsam non obscure insinuant. Aliquando enim dicit, *corpus Christi esse cum pane, sicut ignis in ferro candente:* aliquando dicit *corpus Christi esse in pane, sub pane, cum pane:* aliquando ait veram esse hanc propositionem: *Panis est corpus Christi*, propter unionem panis cum corpore; sicut vera est ista: *Christus homo est Deus.*

Vulgo tamen Lutherani, teste Kemnitio in secunda parte Examinis Conc. Trid. ad c. 4. sess. 13. hanc hypostaticam panis cum Christo unionem rejiciunt. Solus fere Oziander, famosus inter Lutheranos, eam propugnavit, cum dixit veram esse istam propositionem: *Hic panis Deus est.* Ita refert Melancthon L. 2. Epistola 447. p. 410.

Consubstantiatores.

Consubstantiatores dicuntur ii, qui utramque panis & corporis Christi substantiam in Eucharistia consociant & conjungunt. Tales fuere

Berengariani nonnulli, teste Guitmundo antea citato. Unde in formula fidei cui subscribere coactus est Berengarius in Synodo Romana sub Gregorio VII. an. 1079. dicitur: *Confiteor, panem & vinum, quæ ponuntur in altari per mysterium sacræ orationis, & verba nostri Redemptoris, substantialiter converti in veram & propriam ac vivificatricem carnem & sanguinem Jesu Christi:* quæ sane verba, *substantialiter* converti, directe opponuntur errori consubstantiationis.

Tom. 10. Conc. pag. 378. E.

Eodem Guitmundo teste, L. 1. & 3. in fine, nonnulli inter Berengarii impugna-

pugnatores existimarunt, eam Eucharistiæ partem quæ indignis & peccatoribus porrigitur, non converti in Christi corpus, sed panem merum remanere: alii dicebant, panem converti quidem tempore consecrationis in corpus, tempore vero distributionis, cum indignus acciperet, restitui panis substantiam, ac corpus Christi recedere. Verum, ne quid dissimulemus, non videntur ii proprie inter Consubstantiatores numerandi, uti fecit Bellarminus; sed inter eos qui negarunt corpus Christi vere & realiter sumi ab indignis.

Durandus in 4. dist. 11. q. 3. distinguit inter formam & materiam panis Eucharistici, asseritque virtute consecrationis formam quidem panis converti in corpus Christi, non ipsam vero panis materiam, quæ subito & virtute divina unita cum anima & divinitate Christi, fit materia corporis ipsius: eo ipso modo quo in nutritione corporali non mutatur panis materia, sed quæ ante nutritionem erat materia panis, post nutritionem fit materia carnis hominis; non quidem recedente priore materia, sed nova dumtaxat accedente forma. Quo exemplo humanæ nutritionis utitur Durandus post S. Joan. Damasc. quem laudat. Opinio Durandi. P. 319. n. 5.

Durandi sententiam hæreticam appellare non dubitat Bellarminus L. 3. de Euch. cap. 13. maxime postquam Conc. Trid. sess. 13. Can. 2. expresse definivit: *fieri conversionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem*. Totam substantiam dicit Concilium, non partem, non solam formam: ergo & materiam ipsam, quæ proculdubio substantiæ pars est, totam converti supponit. Ergo Concilio manifeste contradicunt, qui sententiam Durandi etiamnum tueri, ac propugnare non sine gravi temeritate aggressi sunt, qualis imprimis extit Petrus Cally Cadomensis Pastor, in Opere gallico cui titulum fecit: *Durand commenté*, quod ab Illustrissimo Episcopo Bajocensi gravi censura, cui se subjecit dictus Petrus Cally, statim notatum fuit die 3. Martii an. 1701. multis ex illo extractis & damnatis propositionibus. Nonnulli ætate S. Thomæ errorem Durando extreme oppositum propugnarunt, nempe post consecrationem remanere formam substantialem panis. Ita refert Doctor Angelicus 3. p. q. 75. art. 6.

Denique Lutherus extinctam ætate sua Consubstantiatorum doctrinam excitavit in Libro de Capt. Babyl. an. 1520. verum in ea propugnanda varius & inconstans fuit. Aliquando liberum unicuique permittit quod vellet sequi, cum nihil ea de re credendum fides præscribat. Aliquando vero, ut in responsione ad Henricum VIII. Anglorum Regem, ait transubstantiationem esse blasphemiam & impietatem. Subinde tamen quibusdam Ecclesiis Italiæ permisit, ut crederent panem & vinum transubstantiari in corpus & sanguinem Christi. Ita colligitur ex Epistola Melancthonis data an. 1543. idest annis 12. post datam ad Henricum VIII. responsionem. Lege de hisce variationibus eruditissimum Illustrissimi Meldensium Episcopi Opus, Tom. 1. p. 53.

Ex intima unione panis Eucharistici cum corpore Christi, & corporis cum Verbo, nata est opinio eorum, qui dixerunt, corpus Christi, quemadmodum & Verbum ipsum, esse ubique, inde dicti Ubiquistæ. Quem errorem amplexi fuere Brentius, Matthias Illyricus, & alii.

Opiniones Scholæ.

Etsi de dogmate ipso consentiant inter se Scholæ Doctores; in duobus tamen maxime discordes sunt.

I. Cir-

P. 318. I. Circa vim probationis ex Scriptura. Sunt enim qui existimant dogma nostrum ex Scripturis probari vix posse, sed propter solam Ecclesiæ definitionem esse credendum: quia, juxta Durandum in 4. dist. 11. q. 1. n. 15. vera significatione verborum consecrationis integre servata, manere potuit substantia panis & vini, & reddi vera enuntiatio ratione solius præsentiæ corporis & sanguinis Christi. Et ita licet non esset vera enuntiatio: *Hoc est corpus meum*, demonstrato pane & vino; esset tamen vera, demonstrato corpore & sanguine Christi. Neque enim necesse est, ut pronomen *hoc*, demonstret substantiam panis & vini, siquidem & nunc non demonstrat accidentia illius, sed corpus & sanguinem Christi sub illis contentum. Durando subscribunt Paludanus in 4. dist. 21. q. 2. art 1. n. 24. Ochamus in 4. q. 6. columna 2. Biel in Canone Missæ, Scotus in 3. dist. 11. q. 8. De Alliano in 4. q. 6. art. 2.

Immerito porro Novatores ista nostrorum opinione abutuntur, ut probent sublectam apud illos fuisse dogmatis transubstantiationis fidem: quasi Ecclesiæ Traditio, ac definitio apud illos vim probationis certam & invictam ad dogma confirmandum non haberet; & sola Scriptura judex controversiarum audienda foret.

Quod si nonnulli ex nostris hic peccarunt, ut Durandus qui putat materiam panis remanere facta consecratione, non omnibus Scholæ Magistris peccatum illud imputari debet: atque immerito prorsus Kemnitius dubium ac incertum circa præsentem controversiam nobis exhibere conatur Magistrum Sententiarum L. 4. dist. 11. non enim de ipso dogmate dubius est, sed de modo, seu nomine quo deberet appellari conversio illa mirabilis panis & vini in corpus & sanguinem Christi; an formalis dicenda sit, an substantialis: nondum quippe certum, ac determinatum nomen huic dogmati exprimendum consecraverat Ecclesia, sicut factum est in Concilio Lateranensi IV. an. 1215. Petrus autem Lombardus jam obierat an. 1164.

II. Supposito dogmate, de modo seu via illud exponendi, summa est discordia. Durandus loco citato non obscure significat, communem Theologorum sui temporis sententiam fuisse, *conversionem panis in corpus Christi differre a creatione & annihilatione, & transmutatione naturali. A creatione quidem, quia illa fit ex nihilo, non autem ista conversio, sed habet substantiam panis pro termino a quo: ab annihilatione vero, quia illa non habet terminum ad quem positivum, sed purum nihil; hæc autem habet terminum ad quem positivum, scilicet corpus Christi: a transmutatione vero naturali dixerunt eam differre, quia omnis transmutatio naturalis habet subjectum commune; hæc autem conversio nullum habet commune subjectum.*

Cardinalis de Alliaco sæculo decimoquinto scribens in 4. dist. 6. art. 11. varias sui temporis circa modum, quo Christus in Eucharistia præsens est, opiniones refert. *Licet*, inquit, *Catholici concordaverint in hoc quod corpus Christi sit in Sacramento, circa modum ponendi fuerunt diversæ sen-*
P. 319. n. 1. *tentiæ. Prima, quod substantia panis sit corpus Christi; secunda, quod non remanet substantia, sed reducitur in materiam per se stantem, vel aliam formam recipientem, & hoc sive in eodem loco, sive in alio, & corpus Christi coexistit accidentibus panis: & hæc opinio non potest reprobari, nec per evidentem rationem, nec per auctoritatem cogentem. Tertia fuit, quod remaneret substantia panis. Quarta & communior est, quod substantia panis non remanet, sed simpliciter desinit esse.* Quam postremam opinionem amplecti se fatetur ibidem de Alliaco.

Dissentiunt non minus, tum circa naturam actionis per quam panis & vinum

num convertuntur in corpus & sanguinem Christi: an scilicet actio illa sit annihilatio panis, & nova reproductio corporis Christi; an tantum simplex adductio rei jam productæ, & novus dumtaxat conservationis illius modus; tum circa terminum illius actionis; an nempe sit ipsum corpus Christi, an modo aliquis ab eo distinctus; an intrinsecus sit, vel extrinsecus. Ipsa ætate Magistri Sententiarum excitatas fuisse ejusmodi scholasticas opiniones, colligimus ex ipsius L. 4. dist. 11. In ipso quoque Tridentino Conc. inter Franciscanos & Dominicanos litem de illis subortam fuisse novimus ex Historia illius Concilii, quod pro more suo, intactis Scholæ opinionibus, quod fidei erat, tantum definivit adversus Lutheranos & Calvinistas, Vasquez 3. p. q. 75. disp. 181. c. 1. de ejusmodi quæstionibus sapienter ait: *recentiores Scholasticos quo magis ab iis se extricare conati sunt, eo majoribus difficultatibus se implicasse. Ex quo etiam*, inquit, *effectum est, ut mysterium fidei nostræ non modo difficilius ad explicandum, sed etiam adversariorum nostrorum argutiis & cavillationibus magis expositum fuerit*. Sic ille libere & candide declarat mentem suam circa ejusmodi quæstiones Scholæ, quæ mysteriorum rationes & modos explanare volunt. Unde satius esset cum Magistro loco mox citato respondere: *Si quis modum quo id fieri possit, quærit, bræviter respondeo: Mysterium fidei credi salubriter potest, investigari salubriter non potest*. To. 3. p. 147.

ARTICULUS SECUNDUS.

De veritate catholici dogmatis circa transubstantiationem.

CONCLUSIO.

Mirabilis, ac plane singularis fit, per verba consecrationis, totius substantiæ panis & vini in substantiam corporis & sanguinis Christi conversio seu transubstantiatio.

Probatur 1. verbis ipsis institutionis Matth. 26. v. 26. *Hoc est corpus meum*. Hæc enim verba, vel nullam mutationem important, vel metaphoricam tantum, vel realem & substantialem. Primum negant Calvinistæ, qui mutationem saltem virtutis & efficaciæ agnoscunt: secundum negant Lutherani, qui vere & realiter, non figurate dumtaxat, Christum præsentem esse in Eucharistia contra Calvinistas contendunt. Restat igitur ut realis & substantialis mutatio significetur per ista verba: *Hoc est corpus meum*. Et vero Calvinus Lutheranos premens, agnoscit verba institutionis proprio & obvio sensu intellecta necessario transubstantiationem inferre. *De Papistis*, inquit in refutatione consensus Orthodoxorum: *non loquor, quorum tolerabilior, vel saltem magis verecunda est doctrina .... Si opinio ex his duabus eligenda esset, mallem nos præsentiam Christi sub speciebus & accidentibus credere, quam cum Zuinglianis veram & realem præsentiam, contra tam aperta Christi verba negare*.

Confirmatur: Quia quod Christus sub speciebus panis & vini Apostolis suis dedit, dixit *esse corpus suum*, non aliud; igitur est solum corpus, non panis simul cum corpore.

Probatur consequentia: In ista propositione: *Hoc est corpus meum*, pronomen demonstrativum *hoc* unam dumtaxat corporis Christi substantiam denotare potest, non panem. Namque si denotaret panem, id ita esset, vel

vel quia panis eſt figura corporis Chriſti; vel quia panis eſt revera corpus Chriſti; vel quia panis unione hypoſtatica cum Chriſti corpore unitur; vel quia panis localiter in ſe continet corpus Chriſti: atqui omnes iſti ſenſus falſi ſunt; ſupereſt igitur ut pronomen *hoc* demonſtret ſolum corpus Chriſti.

Minor probatur.

I. Panem meram eſſe figuram corporis Chriſti, negant Lutherani adverſus quos hic diſputamus.

II. Panem revera eſſe naturale corpus Chriſti, non minus iidem negant: eſt enim abſurditas non ferenda, quam ſoli Manichæi excogitare potuerunt.

III. Panem hypoſtatice ſeu perſonaliter uniri cum Chriſto, iidem Lutherani vulgo negant, & quidem merito: tum quia impoſſibilis eſt, ut alias in Tractatu de Incarnatione docuimus, unio perſonalis Verbi cum creaturis inanimatis: tum quia ex illa unione perſonali ſequeretur, quemadmodum in Incarnatione, mutua idiomatum communicatio; & ſicut verum eſt dicere, Deus eſt homo, & homo eſt Deus, loquendo de Chriſto; ita quoque dici poſſet, demonſtrando panem Euchariſticum: Panis eſt Chriſtus, & Chriſtus eſt panis, & quidem ſenſu vero & proprio quem infert unio perſonalis: atqui nemo eſt qui non ſentiat abſurditatem poſtremæ iſtius propoſitionis.

IV. Supereſt igitur ultimus ſenſus, nempe panem ideo appellari corpus, quia continet in ſe corpus Chriſti, quem revera ſenſum urgent Lutherani, variiſque exemplis conantur illuſtrare: ſic de ferro candente recte dicitur: Hic eſt ignis, quamvis quoque hic ſit ferri ſubſtantia: de dolio continente vinum, recte quoque dicitur: Hoc eſt vinum. Pariter; ait Durandus antea citatus, licet in Euchariſtia, præter corpus Chriſti ſint accidentia, tamen ſimpliciter vera eſt iſta propoſitio: *Hoc eſt corpus Chriſti*. Ergo, inquit Lutheranus, vera quoque eſt illa propoſitio, tametſi præter corpus Chriſti adſit quoque panis ſubſtantia.

Verum quartus ille ſenſus aliis non minus abſurdus eſt, ac falſus; quia nempe, ut diximus antea inter probationes præſentiæ realis, panis neque ex natura ſua, neque ex hominum uſu atque inſtituto deſtinatus eſt, ut rem aliquam tanquam vas & locus contineat aut ſignificet: communem igitur ſermonis uſum, legemque invertiſſet Chriſtus, ſi prius non monitis Apoſtolis, ex abrupto dixiſſet iis, demonſtrando panem: *Hoc eſt corpus meum*, & ſignificare voluiſſet, panem eſſe tantum quaſi vas quoddam, ac locum, in quo corpus ſuum incluſiſſet. Unde enim iſtud vel minimum ſubodorari potuiſſent Apoſtoli? Perinde eſſet, ac ſi quis in pane aurum v. g. occulte includeret, & re prius non declarata, palam & ex abrupto diceret: *Hoc eſt aurum*. Quis loquentem intelligeret? aut potius quis non irrideret?

Neque dicas, ſatis admonitos, ac præparatos fuiſſe Apoſtolos, quando Chriſtus Joan. 6. dixit: *Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*. Namque ex iis verbis inferre potius debuerunt, & reipſa intulerunt Apoſtoli, panem non quidem futurum eſſe vas aut locum in quo corpus Chriſti includeretur: non enim ait: *Panis, quem ego dabo*, carnem meam *continet* aut *continebit*; ſed: *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt*: quod certe verbum ſubſtantivum, *eſt*, non ſumitur eo loci neque pro *ſignificat*, neque pro ſola realitate virtutis & efficaciæ, ut vel ipſi concedunt Lutherani: neceſſe igitur eſt, ut ſumatur ſenſu realis & ſubſtantialis præſentiæ corporis Chriſti. Porro, ex dictis ſæpius, panis non poteſt eſſe verum natura & ſubſtantia corpus Chriſti, niſi per ſui converſionem & mutationem in ipſum corpus.

Hinc

Hinc aperta eſt, ac manifeſta diſparitas exemplorum quæ adducunt Lutherani. Ferrum candens, v. gr. ignem populariter vocamus, quia omnes ejus partes ignis undequaque pervadit; & quamvis tota ferri ſubſtantia in ignem non convertatur, ita nihilominus comparati ſumus, ut illud ignem appellemus, quod ignis proprietates tam alte imbibit; neque ullum inde timeri debet aut erroris aut fraudis periculum. Pariter dolium, lagena, crumena &c. ex uſu recepto deſtinantur ad continendum vinum, aurum vel argentum: unde demonſtrando dolium vel lagenam, recte dicitur: Hoc eſt vinum; ideſt, quod continetur in illo vaſe, vinum eſt: pariter demonſtrata crumena: Hoc eſt aurum, vel argentum.

Patet etiam reſponſio ad exemplum accidentium, quod affert Durandus. Namque 1. facile poteſt retorqueri adverſus Lutheranos, in hunc modum: Nulla fit mutatio in accidentibus Euchariſticis: ergo nulla omnino, nequidem per acceſſionem ſeu compræſentiam localem corporis Chriſti in pane. Conſequentiam hanc non admittent haud dubie Lutherani, neque etiam nos iſtam, etſi maneant accidentia, tamen vera eſt ſimpliciter iſta propoſitio, *Hoc eſt corpus meum*: ergo non minus vera foret, etſi remaneret panis ſubſtantia. Quid ita? quia pronomen, *hoc* in hac propoſitione: *Hoc eſt corpus meum*, non demonſtrat accidentia, quæ corpus Chriſti nec ſunt, nec dici poſſunt: at ſi præſens eſſet panis ſubſtantia, pronomen *hoc* illam demonſtraret; & ita demonſtrando panis ſubſtantiam, dici poſſet: Hoc, nempe ſubſtantia panis, eſt corpus Chriſti, quod certe falſum eſt: ſubſtantia enim panis non eſt corpus Chriſti, ſed mutatur in corpus Chriſti; accidentia vero nullo modo mutantur, ſed remanent eadem quæ ante conſecrationem.

Multa alia ex parte accidentium illorum opponunt Lutherani, quæ nos ſupra retulimus, & ſolvimus.

Probatur 2. ex SS. Patribus, ac conſtanti Eccleſiæ totius Traditione.

Neceſſe non videtur, ut hic diu immoremur in deſcribendis, ac referendis SS. Patrum teſtimoniis: quæ enim pro fide præſentiæ realis antea laudavimus, eadem, & dogma tranſubſtantiationis invicte demonſtrant. Namque

I. Illud evincunt quotquot ajunt panem Euchariſticum non eſſe panem communem, ſed eſſe Chriſti corpus, & quidem verum, proprium, naturale, quale natum eſt ex B. Virgine, cruci affixum, & pro nobis mortuum. Ita SS. Ignatius Epiſtola ad Smyrnæos, Irenæus L. 5. c. 2. Juſtinus Apolog. 2. Tertull. L. 4. contra Marc. c. 40. Cyprianus Epiſtola 63. & 54. Cyrillus Jeroſolymitanus Catecheſi 4. myſtag. Ambroſius L. 4. de Sacramentis c. 4. & L. 6. c. 1. Aug. Serm. 71. alias 11. de verbis Domini; Greg. Nyſſenus Oratione catechetica c. 37. Hilarius L. 8. de Trinit. Chryſoſtomus Hom. 83. in Matth. Cyrill. Alexandrinus Epiſtola ad Neſtorium. Horum omnium verba laudavimus argumento primo, & ſecundo pro fide præſentiæ realis. Conſule. Porro, non poteſt panis verum eſſe corpus Chriſti, niſi per ſui converſionem in corpus; quamdiu etenim manet in ſubſtantia panis, nonniſi figurato, ac metaphorico ſenſu corpus Chriſti dici poteſt: attamen Chriſtus ſenſu vero, reali, & ſubſtantiali dixit: *Hoc eſt corpus meum*.

II. Ad idem dogma tranſubſtantiationis demonſtrandum faciunt, quotquot afferunt Chriſtum de pane, vel panem feciſſe corpus ſuum. Ita Tertullianus L. 4. contra Marc. cap. 40. S. Cyrillus Jeroſolymitanus Catecheſi 1. myſtagogica, S. Ambroſius L. 4. de Sacramentis cap. 4. S. Auguſt. Serm. 87. de diverſis, quem laudat Beda in c. 10. 1. ad Corinthios. Denique omnes veteris Liturgiæ orationem continent, in qua Sacerdos a Deo poſtulat,

ut dona sancta seu oblata corpus Christi efficiat: porro non alius esse potest sanus, & legitimus sensus, quam mutationis, & conversionis; ut scilicet Deus virtute sua oblata dona, panem nempe, & vinum, transmutet, & convertat in substantiam corporis, & sanguinis sui.

III. In eumdem sensum conspirant, qui profitentur, post verba Christi non superesse naturam seu substantiam panis, tametsi aliter sensus judicent, quibus credendum non est: atque prodigium illud aliis divinæ potentiæ miraculis confirmant, in quibus mutatio reperitur, non accidentalis modo, sed substantialis. Ita S. Cyrillus Jerosolymitanus Catechesi quarta mystagogica, Ambrosius L. de initiandis c. 9. Chrysostomus Hom. 24. in primam ad Corint. Hilarius L. 8. de Trinitate, Eusebius Emissenus Homilia 5. de Paschate: *Quando*, inquit, *benedicendæ verbis cœlestibus creaturæ sacris altaribus imponuntur, antequam invocatione summi nominis consecrentur, substantia illic est panis, & vini: post verba autem, Christi corpus, & sanguis est Christi*. Lege quæ supra retulimus argumento quarto, & quinto.

Biblioth. PP. T. 6. p. 637. P.

IV. Denique, sensum mutationis substantialis, seu transubstantiationis panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi evidenter ingerunt, quotquot ex SS. Patribus ajunt panem, & vinum converti, mutari, transmutari, transire in corpus, & sanguinem. Ita

S. Cyrillus Jerosolymitanus Catechesi 4. jam citata, *Aquam*, inquit, *Christus aliquando mutavit in vinum; & non erit dignus, cui credamus quod vinum in sanguinem suum transmutavit*.

P. 137. B.

S. Ambrosius L. de initiandis seu de Mysteriis c. *Si tantum valuit*, inquit, *sermo Eliæ ut ignem de cœlo deponeret, non valebit Christi sermo ut species mutet elementorum? ..... & qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea quæ sunt, in id mutare quod non erat? Non enim minus est novas rebus dare, quam mutare naturas*. Audis loqui S. Doctorem de mutatione naturæ seu substantiæ.

Tom. 2. p. 330. B.

S. Gregorius Nyssenus Orat. catechetica c. 37. *Panis*, inquit, *statim per verbum transmutatur, sicut dictum est a Verbo: Hoc est corpus meum*; quod confirmat, & illustrat comparatione panis materialis, qui a Christo dum in vivis esset, comedebatur, atque in ejus convertebatur substantiam.

Tom. 2. p. 536. D.

S. Chrysostomus Hom. 83. in Matth. *Qui*, inquit, *hæc dona sanctificat, & transmutat, ipse est (nempe Christus.)*

Edit. Comm. p. 405 A.

S. Joan. Damascenus L. 4. Orthodoxæ fidei c. 13. *Panis ipse*, inquit, *& vinum in corpus, & sanguinem Dei transmutantur. Si requiras quonam pacto istud fiat: sat tibi sit audire, hoc fieri per Spiritum sanctum; quemadmodum, & ex sancta Dei genitrice Dominus sibi ipsi carnem assumpsit, quæ in se ipso subsisteret: nec amplius quidquam nobis perspectum est, & exploratum, quam quod Dei sermo verax efficaxque est, atque omnia potest; modus vero investigari prorsus nequit*. Audis quomodo vera fiat panis, & vini substantialis mutatio in corpus, & sanguinem Christi. Etsi modum hujus conversionis assequi mens humana non valeat, exponit tamen, & illustrat ibid. S. Doctor, exemplo naturalis mutationis ciborum in substantiam viventium. *Illud vero*, pergit ille, *dicere alienum non est, quemadmodum naturaliter panis per comestionem, vinumque & aqua per potionem, in corpus, & sanguinem comedentis, & bibentis transmutantur, ut nec corpus fiat aliud a corpore quod prius extabat: sic panem qui in Prothesi præparatus fuit, vinum item, & aquam per Spiritus sancti invocationem, & adventum, modo qui naturæ viribus, & conditione sublimior est, in Christi corpus & sanguinem converti, ut nequaquam*

Tom 1. p. 269. D.

Ibid. pag. 270. A. B.

quam duo sint, sed unum, & idem. Audis non esse duo in Eucharistia corpora, sed unum; igitur aperte profitetur sanctus ille Doctor, panis substantiam non remanere simul cum corpore Christi: alias duo forent corpora, non unum.

Istud porro exemplum conversionis ciborum in substantiam comedentis, frequenter adducunt SS. Patres Græci, ut quomodocumque exponant, qua ratione panis, & vinum convertuntur in corpus, & sanguinem Christi: hoc exemplo abusus fuit Durandus, ut assereret remanere in Eucharistia materiam panis, eique novam dumtaxat formam accedere, quemadmodum remanet eadem materia cibi seu alimenti, quæ vi nutritionis naturalis formam carnis humanæ acquirit; unde simpliciter post nutritionem caro dicitur, non panis. At manifeste aberrat Durandus, & auctoritate S. Joan. Damasceni abutitur; tum quia sanctus Doctor diserte pronuntiat non duo esse corpora, sed unum; tum quia modum conversionis panis, & vini in corpus & sanguinem Christi ait esse *inexplicabilem*, atque hoc unum nobis exploratum esse, nempe verbum Dei efficax esse, ac omnipotens; tum quia exemplum illud conversionis ciborum in substantiam comedentis perfectum non esse, atque omni ex parte præsenti mysterio accomodatum, non obscure innuit ibidem S. Doctor: utcumque igitur valet exemplum istud ad illustrandum, & suadendum, non ad demonstrandum mysterium transubstantiationis. Frustra tot alia mutationum exempla, aquæ in vinum, virgæ Moysis in serpentem, uxoris Loth in statuam salis, opponeret Durandus, in quibus commune quoddam subjectum, seu communis remanet materia, quæ ab una forma transit ad aliam: namque in hujuscemodi conversionibus non definivit Ecclesia, fieri *totius substantiæ conversionem* seu mutationem, quod de pane Eucharistico definivit. Quæ certe disparitas viro Catholico sufficere debet, nec alia ipsi inquirenda.

Denique S. Anselmus Epist. 106. L. 4. quæ est de corpore, & sanguine Domini: *Nec dubitare*, inquit, *debet aliquis, quomodo panis in verum corpus Christi convertatur, ita ut panis substantia non remaneat, cum multa alia non minus miracula videamus.* Pag. 451. c. 2. E.

Ad hanc constantem, & perpetuam Ecclesiæ Traditionem attendentes Patres Synodi Romanæ sub Gregorio VII. an. 1079. definiere, *panem, & vinum substantialiter converti in corpus, & sanguinem Christi.* Tom. 10. Concil. p. 378. C.

Et Concilium Lateranense IV. sub Innocentio III. ann. 1215. cap. *Firmiter*, adhuc clarius rem exponit ac definit. *Credimus*, inquit Patres, *ac confitemur, & corpus, & sanguinem Christi sub speciebus panis, & vini veraciter contineri, transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguine potestate divina.* Tom. 11. Concil. p. 143.

Concilium Flor. in Decreto seu instructione Armenis data ait: *Verborum Christi virtute substantia panis in corpus Christi, & substantia vini in sanguinem convertuntur.* Tom. 13. Concil. p. 537. D.

Sed omnium clarissime, ac disertissime rem exponit ac declarat Concilium Trid. Sess. 13. cap. 4. & Can. 2. *Si quis dixerit*, inquit Can. 2. *in sacrosancto Eucharistiæ Sacramento remanere substantiam panis, & vini una cum corpore, & sanguine Domini nostri Jesu Christi, negaveritque mirabilem illam, & singularem conversionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus panis, & vini, quam quidem conversionem Catholica Ecclesia aptissime transubstantiationem appellat; anathema sit.* Tom. 14. Concil. p. 808. D.

Qua in definitione tria obſervabis. 1. fieri converſionem totius ſubſtantiæ panis & vini in corpus & ſanguinem, ergo ſi tota convertitur ſubſtantia, nulla ejus pars remanet: non materia, contra Durandum; non forma, contra nonnullos tempore S. Thomæ. 2. converſionem illam plane miram eſſe, ac ſingularem: ergo nec ullum habet in natura exemplum quia *ſingularis*; nec ab humana ratione comprehendi poteſt, quia *mirabilis*, hoc eſt tota in myſterio recondita. Unde inferes, exemplum nutritionis naturalis, in qua ſola remanente materia cibi, v. g. panis, forma dumtaxat ejus mutatur, ita ut quæ antea fuerat materia panis, vi nutritionis fiat materia carnis hominis, exemplum, inquam, illud, quo Græci non infrequenter utuntur, omni ex parte hìc accuratum non eſſe, in quo eadem materia remanet. 3. denique, remanere dumtaxat ſpecies panis, & vini ſine panis, & vini ſubſtantia.

Refellitur Durandi Commẽtator.

Hanc Concilii Trid. definitionem eludere conatur Durandi Commentator Petrus Cally, quia ſcilicet, inquit ille, non remanet quidem in Euchariſtia materia panis, quatenus eſt panis materia, ſed quatenus per unionem illius cum anima & divinitate Chriſti, fit materia corporis Chriſti. Verum mera hæc videtur illuſio & argutia. Quomodo enim, rogo, materia, quæ ante conſecrationem, panis fuit, poſt conſecrationem fit materia corporis Chriſti? An per ſui converſionem ſeu mutationem in materiam corporis Chriſti? non certe in mente Commentatoris, qui putat eamdem remanere portionem materiæ ſub forma diverſa. Ergo non mutatur ipſa panis materia, quæ pars eſt illius ſubſtantiæ, ac conſequenter totius ſubſtantiæ panis non fit converſio, contra expreſſam Concilii Tridentini definitionem; unde melius in opinione Commentatoris transformatio panis dici debet, quam tranſubſtantiatio, cum non materia, ſed tantum forma panis mutetur.

Tom. 3. p. 238.

II. Intelligi non poteſt quomodo materia panis informaretur. Namque, ut recte arguit Bellarminus L. 3. de Euchar. c. 13. vel informaretur materia panis ſola Chriſti anima, vel tota Chriſti humanitate: utrumque autem apertiſſime falſum eſt. 1. Fingi non poteſt quomodo materia informetur a materia; materia enim potentiam habet ad formam, non ad materiam. 2. Nec dici poteſt materiam panis ſola Chriſti anima informari: namque compoſitum illud ex materia panis & anima Chriſti, non eſſet caro, aut certe non eſſet illa caro quæ de Virgine ſumpta eſt, & in cruce ſuſpenſa; caro etenim Chriſti quæ ex Virgine ſumpta eſt, ex puriſſimo illius ſanguine virtute Spiritus ſancti plane ſingulari formata fuit, caro vero corporis Chriſti Euchariſtici ex materia panis conflata eſt. Non eſt igitur eadem caro quæ ſumpta eſt ex Maria Virgine & in cruce ſuſpenſa: atqui tamen eamdem omnino eſſe teſtatur Chriſtus Joan. 6. *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.* Et Matth. 26. *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur.*

III. Si remanet materia panis, ergo remanent pariter omnes ejus affectiones ſeu proprietates, quantitas, extenſio, impenetratio, diviſibilitas, corruptio &c. unde conſequens eſt, corpus Chriſti Euchariſticum ex materia panis conflatum in ſe immediate tangi, manducari, dividi, corruptioni obnoxium eſſe &c. Et reipſa Durandi Commentatorem conſectaria hæc & abſurda non terrent, quæ devorat: *Il ne faut pas avancer*, ait ille pag. 239. *que le corps de Jeſu Chriſti ſur nos Autels ſoit glorieux, & immortel*. Et pag. 256. *Le corps de Jeſu Chriſt dans l' Euchariſtie peut être ſujet a la corruption, a l' accroiſſement & decroiſſement; du moins a la façon des corps animes*. Quas propoſitiones, ait & alias plures ex eodem Libro excerptas, tanquam *falſas, temerarias,*

vias, erroneas, scandalosas, Conc. Trid. injuriosas, destructivas præsentiæ realis corporis Christi in Eucharistia, in hæresim circa transubstantiationem inducentes, proscripsit antea dictus Illustriss. Episcopus Bajocensis.

IV. Ait Bellarminus, vel materia panis accedit reliquo corpori Christi, & in eo manet; vel accedit; sed non remanet; vel non accedit. Si accedit, & manet: ergo quotidie augetur, & crescit corpus Domini, & jam in immensam molem excrevit: si accedit, & postea recedit: ergo quotidie crescit, & decrescit, quod sane quis ferat? Si non accedit: ergo tria sunt Christi corpora reipsa distincta, unum de Virgine sumptum; alterum conflatum ex materia panis, & Christi anima; tertium ex materia vini, & forma sanguinis Domini. Ecce, pergit Bellarm. qualia figmenta Patribus omnibus contraria Durandi, & Commentatoris ejus temeritas admittere cogitur.

V. Conc. Trident. Sess. 13. c. 3. docet, vi verborum solum corpus componi sub speciebus panis; per concomitantiam vero, animam, & divinitatem: porro in sententia Durandi, ejusque Commentatoris, anima poneretur vi verborum consecrationis; quia nempe materia panis non fit corpus Christi, nisi propter unionem ipsius cum anima, & divinitate Christi.

ARTICULUS III.

De mente S. Joannis Chrysostomi, Theodoreti, Gelasii Summi Pontificis, & Ruperti circa fidem transubstantiationis.

TRes illos inter Veteres potissimum seligimus, ut exponantur, quia plus aliis momenti ac difficultatis præseferre videntur, & majori impetu nobis a Lutheranis opponuntur.

Solvitur objectio ex S. Chrysostomo.

Objicies. S. Chrysostomus in Epistola ad Cæsarium Monachum, disputans adversus Sinusiastas, ex eo dictos, quod Christi carnem divinitati coæternam, & substantiæ illius insitam atque permixtam arbitrarentur, antesignano Polemio quodam, (unde polemiana secta nuncupata est) ostendit exemplo Eucharistiæ, duas esse in Christo inconfusas, & impermixtas naturas. Sic loquitur: *Unus Filius, unus Dominus, idem ipse procuIdubio unitarum naturarum unam dominationem, unam potestatem possidens, etiamsi non consubstantiales existunt, & unaquæque incommixtam proprietatis conservat agnitionem, propter quod inconfusa sunt duo. Sicut enim antequam sanctificetur panis, panem nominamus: divina autem illum sanctificante gratia, mediante Sacerdote, liberatus est quidem ab appellatione panis; dignus autem habitus Dominici corporis appellatione, etiamsi natura panis in ipso permansit, & non duo corpora, sed unum corpus Filii prædicamus. Sic & hic divina insidente corpori natura, unum Filium, unam personam utraque hæc fecerunt.* *Ed. recen. Tom. 3. p.744. B.*

Ex quo testimonio sic arguunt adversarii: Qui docet naturam panis remanere in Eucharistia, ille profecto non favet dogmati transubstantiationis: atqui conceptis verbis docet S. Chrysostomus, naturam panis remanere in Eucharistia: ergo &c.

Quod vero per naturam intelligat S. Doctor essentiam, seu substantiam panis, non ejus dumtaxat proprietates, & accidentia,

Probatur I. Quia rei alicujus proprietas ejus natura neque dicitur neque revera eſt.

II. Quia ſcopus, & inſtitutum S. Chryſoſtomi poſtulat, ut per naturam, intelligat ſubſtantiam, & eſſentiam. Oppugnat ſcilicet Sinuſiaſtas ſeu Polemianam ſectam: illam autem commixtam cum corpore divinitatem, & ſubſtantiarum factam fuiſſe confuſionem contendebat; iſtud vero negat S. Doctor, exemplo Euchariſtiæ: ut autem valeat ſimilitudo, neceſſe eſt ut in Euchariſtia panis maneat inconfuſus, & incommixtus cum corpore Chriſti.

Præterea, in illud potiſſimum dirigitur argumentum S. Chryſoſtomi, ut probet humanam naturam Chriſti integram manſiſſe poſt unionem factam cum divinitate: ergo neceſſe eſt, ut valeat ſimilitudo S. Doctoris, naturam panis in Euchariſtia manere poſt conſecrationem: unde in forma ſic diſputant.

Argumentum.

Eodem prorſus modo contendit S. Chryſoſtomus, remanere in Euchariſtia panis naturam poſt conſecrationem, quo remanet in Chriſto poſt unionem factam cum divinitate, natura humana: atqui in Chriſto, poſt unionem factam cum divinitate, remanet integra, & inconfuſa natura humana, non tantum congeries proprietatum, & accidentium, atque hoc unum adverſus Sinuſiaſtas aſſequi conatur S. Doctor; cenſet igitur in Euchariſtia remanere ipſam naturam ſeu ſubſtantiam panis poſt conſecrationem.

Aliquibus ſuppoſita videtur Epiſtola S. Chryſoſtomi.

Reſpondent aliqui, in ſuſpicionem falſi ac ſuppoſitionis merito venire Epiſtolam hanc S. Chryſoſtomi: tum quia a Petro Martyre omnium primo laudata eſt, & e tenebris eruta, non indicato neque loco unde eam eduxiſſet, neque textu græco originali: tum quia ſtylus ab elegantia S. Chryſoſtomi alienus multum videtur; tum maxime quia diſerte exponit, & oppugnat errorem Neſtorii de duplici in Chriſto perſona: at certum eſt, vivente Chryſoſtomo, Neſtorium errorem ſuum non ſparſiſſe: obiit enim S. Doctor ann. 407. Cucuſi in Armenia, quo in exilium amandatus fuerat; ipſe vero Neſtorius creatus eſt Patriarcha Conſtantinopolitanus anno tantum 427.

Refelluntur.

Verum ſatis firmæ non videntur iſtæ ſuppoſitionis notæ. Non prima, quia clariſſimus Bigotius Florentiæ in Bibliotheca PP. Dominicanor. hujuſce Epiſtolæ verſionem manuſcriptam invenit, typis mandari curavit, ac quædam Græcorum Patrum teſtimonia ex illa Epiſtola decerpta, ad marginem appoſuit. Deinde vero particulæ ejuſdem Epiſtolæ quatuor græce extant in Codice manuſcripto Anaſtaſii Præsbyteri, qui annorum eſt ſeptingentorum, & aſſervantur in Bibliotheca Collegii Pariſienſis Societatis Jeſu.

Non ſecunda, quia non habemus textum originalem græcum hujus Epiſtolæ, ſed verſionem tantum latinam, eamque inconcinnam, & barbaram, quæ græci ſermonis elegantiam ac nitorem non refert.

Non tertia, quia Neſtorio jam præluſerant Theodorus Mopſueſtenus, & alii nonnulli Hæretici, de quibus S. Athanaſius in Epiſtola ad Epictetum Corinthiorum Epiſcopum, quæ extat Tom. 2. Operum S. hujus Doctoris, in recenti editione per doctiſſimos PP. Benedictinos adornata pag. 901. Potuit igitur S. Chryſoſtomus errorem, quem Neſtorius ſubinde quidem apertius, & latius diſſeminavit, ſed jam exortum impugnare. Hac itaque miſſa reſponſione

Reſp. diſt. maj. Qui docet naturam panis remanere in Euchariſtia, ille non favet dogmati tranſubſtantiationis: ſi per naturam intelligat ſubſtantiam, & eſſentiam quæ primum eſt rei cujuslibet conſtitutivum, concedo:

ſi per

si per naturam intelligat proprietates rei, nego. Dist. min. ad sensum maj.

Quod autem S. Chrysostomus per naturam intelligat sensibiles rei proprietates, seu complexionem accidentium, & proprietatum naturalium panis, quæ facta consecratione remanent, quales sunt v. g. color, sapor, quantitas, vis nutriendi &c. probatur.

I. Hoc invicto argumento. Citata in Epistola ita remanere dicit naturam panis, ut tamen expresse neget duo esse corpora, quemadmodum duo non sunt in Christo filii: atqui si per naturam intelligeret substantiam, & essentiam rei negare non posset, quin duo forent in Eucharistia corpora, nempe panem, & corpus Christi; si vero per naturam intelligat solas proprietates sensibiles, seu accidentia panis, recte concludit, unum esse corpus, non duo; accidentia enim ipsam panis substantiam ac corporalem materiam non efficiunt.

II. Quia solent non infrequenter Veteres, tum Græci tum Latini, per naturam intelligere congeriem seu complexionem sensibilium rei proprietatem seu accidentium, quæ exteriorem veluti rei naturam constituunt ac referunt, ex qua solet vulgus rem dignoscere ac denominare. Sic inter Latinos Tertullianus Lib. de anima c. 32. ait: *aliud esse substantiam, aliud naturam substantiæ. Siquidem*, inquit, *substantia propria est rei cujusque; natura vero potest esse communis. V. g. substantia est lapis, ferrum &c. duritia lapidis, & ferri, est natura substantiæ: duritia communicat, substantia discordat*, ubi per naturam perspicuum est, Africanum illum intelligere rei proprietates, qualis est duritia in lapide vel in ferro. Sic inter Græcos Theodoretus Dialogo 2. loquens de corpore Christi, quale de sepulchro surrexit, ait, *illud priorem suam retinere formam, figuram, circumscriptionem, & ut semel dicam*, inquit, *corporis essentiam*; ubi certe per essentiam intelligit complexionem proprietatum exteriorum ac sensibilium. Quin & ipse S. Chrysostomus, de quo hic excitatur controversia, Hom. 12. in Genesim, agens de igne fornacis Babylonicæ, in quem injecti sunt tres pueri, ait, *Dominum, quando vult, elementa omnia in contrariam mutare essentiam*. Et tamen sacræ paginæ testantur igni solummodo ademptam fuisse vim comburendi, integra, & salva remanente ignis substantia, & natura. Igitur per essentiam hic intelligit S. Doctor proprietatem comburendi quæ est in igne. Et in Psal. 10. tum de eodem argumento, tum de leonibus loquens, quorum in fossam demissus est Daniel, ait, *elementa propriæ oblita naturæ mutata fuisse in id, quod illis pueris utile fuit; neque feras, amplius feras, neque fornacem fuisse amplius fornacem*. Denique Hom. 4. ad populum Antiochenum, *Juvenum*, inquit, *pietas rerum naturam mutavit*, restricto videlicet ignis ardore, quibus certe in locis, *naturæ* nomen pro proprietatibus usurpari a Chrysostomo, cæcus sit oportet, qui non videat: quidni igitur, & in Epistola ad Cæsarium Monachum, quæ hic nobis objicitur, idem est S. Doctoris sensus, eadem vocis *naturæ* seu *essentiæ* interpretatio?

P. 268. C. D.

T. 4. p. 82. & seq.

Tom. 4. p. 94. E.

Tom. 5. p. 112. C.

Tom. 2. p. 53. C.

III. Sensum hunc manifeste postulat scopus, & institutum S. Doctoris adversus Sinusiastas disputantis, uti mox ostensuri sumus.

Ad primam confirmationem argumenti adversariorum,

Resp. reipsa proprietates naturales ac sensibiles rei naturam interiorem, quam Philosophi vocant primum rei constitutivum, non constituere, ab ista siquidem illæ fluunt; sed constituunt naturam quam vocant exteriorem, & sensibilem, a qua, usu communi, & recepto, res talis esse dignoscitur ac

denominatur: de interiori quippe ſubſtantia ne cogitat quidem vulgus. Sic apprehenſis panis, & vini proprietatibus ſenſibilibus, quæ in Euchariſtia remanent, pronum eſt ut judicet revera panis, & vini adeſſe ſubſtantiam, niſi aliunde fides judicium ſenſuum ac rationis hac in parte corrigeret. Quid ita? quia panem vocamus, quod proprietates omnes ejus ſenſibiles refert ac continet.

Ad ſecundam, nego antec. ſcilicet ſcopum, & inſtitutum S. Doct. poſtulare, ut per *naturam* intelligat, non proprietates rei, ſed ſubſtantiam ſeu interiorem eſſentiam: imo plane contrarium exigit ſuſcepta S. Doct. diſputatio.

Unde ad argumentum, nego maj. Exemplum enim Euchariſtiæ & Incarn. omni ex parte hic aptum, & accomodatum non videtur: neque ea quoque S. Doctoris mens eſt, ut velit æqualem eſſe paritatem. Quod ut intelligas,

Obſervandum eſt, Sinuſiaſtas, ſeu Apollinariſtas, quos impugnat S. Chryſoſtomus, tria potiſſimum docuiſſe.

Sententia Sinuſiaſtarum exponitur.

I. Verbum ab æterno ſibi coexiſtentem habuiſſe carnem, ſeu ſubſtantiam humanam; non materialem illam quidem, & circumſcriptam, aliiſque humanæ naturæ proprietatibus circumveſtitam, ſed materiæ expertem, incircumſcriptam, confuſam, permixtam cum divinitate, & ab ea indiſtinctam.

II. Docebant, Verbum divinum in tempore aſſumpſiſſe, non quidem naturam humanam, quam juxta illos ſemper habuit, ſed ejus formam exteriorem, effigiem, circumſcriptionem, uno verbo omnes humani corporis affectiones, & proprietates, in quibus, prout voluit, viſus eſt, cum hominibus converſatus, paſſus, & mortuus, divinitate vices animæ humanæ ac mentis ſupplente, in quo præcipuus Apollinaris error poſitus erat: timebat ſcilicet ille, inquit S. Greg. Nazianz. *ne ratio humana cum divina pugnaret*, ſi humanam in Chriſto animam admiſiſſet. Hoc eodem argumento ducti poſtea fuere Eutichiani, & Monothelitæ; ut a Chriſto excluderent voluntatem, & operationes humanas.

III. Docebant peracto diſpenſationis noſtræ myſterio, poſt Aſcenſionem reſolutum fuiſſe Corpus Chriſti, atque penitus depoſitam carnis effigiem, ita ut non amplius jam retineat humanam formam, nec priorem circumſcriptionem ſub qua in terris viſus eſt, ſed omnino cum divina, & incircumſcripta natura, ut ante Incarnationem, confuſa, & permixta fuerit? Ita cenſuiſſe Apollinariſtas, & Sinuſiaſtas teſtantur Veteres, S. Athanaſius Epiſtola ad Epicterum, quam deſcribit S. Epiphanius hæreſi 77. S. Gregor. Nyſſenus apud Leontium Biſantium l. 1. contra Neſtorium & Eutychetem, Tom. 4. antiquarum Lectionum Caniſii pag. 28. S. Gregorius Nazianzenus in Epiſtola ad Nectatium, Oroſius Hiſpanus Præsbyter in conſultatione ſive commonitorio ad Auguſtinum, de errore Priſcillianiſtarum, & Origeniſtarum, & alii.

Ex iſta porro erroris Sinuſiaſtarum expoſitione perſpicuum eſt, illos non negaſſe eſſe in Chriſto humanam naturam, ſed tantum ejus affectiones ac proprietates naturales, animam ſcilicet, mentem, formam, circumſcriptionem; unde conſequens erat ut dicerent, naturam illam non quidem penitus deletam, & extinctam in Chriſto fuiſſe, ſed confuſam, & permixtam cum divinitate, atque ab ea abſorptam.

S. igitur Chryſoſtom. ut directe errorem hunc impugnet, oſtendit remanere in Chriſto omnes proprietates, & affectiones naturales humanę naturę; & conſequenter hanc confuſam non eſſe, & permixtam cum divinitate, ſed ab ea plane diſtinctam: quod ut probet, affert exemplum Euchariſtiæ, in

qua

qua panis & vini proprietatesnaturales post consecrationem supersunt. Quo certe in exemplo istud tantum attendit S. Doctor, quod ad scopum & institutum suum pertinebat, nempe ut evinceret remanere in Christo proprietates naturæ humanæ: naturam enim ipsam humanam remanere non negabat, quamvis confusam ac permixtam cum divina, sed de ejus naturæ proprietatibus concertatio erat potissimum, quas superstites esse probat exemplo Eucharistæ. Atque ad hoc unum valet dumtaxat illud exemplum: in alio enim disparitas est aperta; siquidem in Eucharistia panis & vini proprietates remanent absque propria & naturali sua substantia: at in mysterio Incarnationis proprietates naturæ humanæ supponunt ipsam humanam naturam ex qua fluunt ac dimanant. Igitur in forma sic arguimus, in confirmationem nostræ solutionis.

Eo ipso sensu *naturæ* nomen usurpat S. Chrysostomus, quo ipsi Sinusiastæ seu Apollinaristæ quos impugnat: atqui isti per *naturam* intelligebant potissimum proprietates & affectiones naturales naturæ humanæ, quas in Christo post Ascensionem superesse negabant: naturam enim ipsam humanam, ut dixi, superesse non negabant, quamvis cum divina permixtam: ergo cum S. Chrysostomus asserit remanere in Christo naturam humanam, & illud probat exemplo mysterii Eucharistiæ, in quo remanet natura panis, & vini, per *naturam* intelligit proprietates naturales, seu accidentia panis, & vini.

Argumentum ex Sancto Chrysostomo, quo probatur per naturam eum intelligere proprietates naturæ.

Instabis. S. Chrysostomus ex remanentibus Christo post Ascensionem naturæ humanæ proprietatibus, probat quoque remanere ipsam naturam humanam inconfusam, impermixtam, ac plane distinctam a divinitate; quod quidem exemplo Eucharistiæ confirmat & illustrat: at nisi velit panis & vini proprietates in Eucharistia supponere quoque propriam naturam seu substantiam panis & vini, argumentum illius plane concidit ac nihil probat.

Resp. nego min. argumentum enim S. Chrysostomi directe eo tantum tendit, ut probet in Christo post Ascensionem naturam humanam suas habere proprietates & affectiones naturales, sicut in Eucharistia panis & vinum suas retinet, in quo uno stat comparatio: ex proprietatibus autem quæ supersunt naturæ humanæ in Christo, probat deinde sanctus Doctor, superstitem quoque esse ipsam naturam, neque eam confundi cum divinitate; qua ex parte deficit exemplum Eucharistiæ, neque ad hoc a S. Chrysostomo profertur.

I. Quia satis ipsi erat ad debellandum errorem Sinusiastarum, quod ostenderet remanere proprietates naturales humanæ naturæ in Christo, ut hinc directe probaret adversus eos, naturam ipsam humanam non confundi cum divina: illi quippe idcirco confundi dicebant eam naturam, quod suis spoliata foret proprietatibus; ergo ex remanentibus proprietatibus naturæ humanæ recte inferebat, in Hæreticorum ipsorum principiis, naturam humanam non permisceri neque confundi cum divina.

II. Quia in natura intelligente ac spirituali, optimum est argumentum ex proprietatibus ad ipsam naturam, cum esse non possint nec concipi illæ proprietates sine natura: v. g. nemo potest cogitationem & volitionem concipere, sine natura intelligente & volente. At non ita est in natura pure materiali, qualis est panis: potest quippe esse accidens panis, sine illius substantia, saltem divinitus; igitur exemplum Eucharistiæ omni ex parte accuratum non est & mysterio Incarnationis accommodatum; neque S. Chrysostomus illud in omnibus urget, sed ad hoc unum eo utitur, ut probet remanere in

Chri-

Christo proprietates naturales humanitatis, sicut remanent proprietates panis & vini in Eucharistia; in hoc uno stat comparatio.

Solvitur Objectio ex Theodoreto.

Duo nobis ex Theodoreto testimonia opponunt Novatores, quorum prius realis præsentiæ Christi in Eucharistia, alterum transubstantiationis dogma impugnant; quæ duo hìc conjungemus, ne separentur ac distrahantur quæ ad eumdem auctorem pertinent.

Objicies itaque 1. Dialogo primo qui dicitur *Immutabilis*, duos inducit interlocutores, nempe Orthodoxum, qui causam agit Ecclesiæ, & Eranisten, seu Eutichianum, qui Eutichianorum partes tuetur: Eranistes dictus, idest, mendicus; quia hæresis, quam defendit, a multis emendicatur, ut videatur similis mendici vestibus quæ ex diversis pannis consarcinantur. In hoc autem Dialogo, inter argumenta multa quibus probat contra Eutichianum nullam factam fuisse divinitatis mutationem, cum Verbum caro factum est, adducit istud Gen. 49. *Lavabit in vino stollam suam, & in sanguine uvæ pallium suum*, atque inde colligit divinitatem non fuisse mutatam in naturam humanam, quia vestimentum omne distinguitur a re, cujus est vestimentum, per pallium enim & stolam in citato loco Gen. contendit debere intelligi Christi humanitatem, qua, tanquam veste seu velo quodam, obducta fuit divinitas. Sic itaque loquitur Orthodoxus: *Sanguinem igitur uvæ Salvatoris appellavit sanguinem; si enim Dominus vitis appellatus est, & fructus vitis vinum appellatur, sanguinis vero & aquæ rivi ex latere Domini profusi per reliquum corpus deorsum manarunt, jure omnino & apposite vaticinatus est Patriarcha, Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum: Sicut enim nos mysticum vitis fructum post sanctificationem Dominicum appellamus, sic veræ vitis sanguinem uvæ sanguinem nominavit .:. Salvator autem noster nomina permutavit, & corpori quidem, id quod erat symboli nomen imposuit; symbolo vero quod erat corporis. Sic vitem seipsum qui nominavit, sanguinis nomen symbolo tribuit.*

Tom. 4. p. 17. A. — Ibid. D.

Ex hoc testimonio duplex istud argumentum colligunt Novatores.

Primum est: Juxta Theodoretum eodem modo vinum sanctificatum appellamus sanguinem Christi, quo Jacob sanguinem uvæ, idest, vinum, Christi sanguinem appellavit: atqui sensu dumtaxat figurato & metaphorico Jacob vinum appellavit Christi sanguinem; ergo &c.

Secundum argumenrum istud est: Juxta Theodoretum, Christus nomina permutavit, & symbolo corporis, corpori vero nomen symboli dedit, cum seipsum panem appellavit, & panem dixit esse corpus suum: atqui Christus sensu tantum metaphorico se panem appellavit; ergo pariter sensu figurato & metaphorico dixit panem esse corpus suum.

Resp. ad primum; nego maj. Neque enim parem esse ex utraque parte in omnibus comparationem vult Theodoretus; sed tantum quantum ad permutationem nominum. Secundo quippe Dialogo clare significat, in nova Lege Christum non tantum dedisse symbolo, neque pani, nomen sui corporis, sed etiam reipsa panem fecisse corpus suum. Quærenti enim Eranisti seu Eutichiano, *quomodo post sanctificationem symbola appellentur*, respondet Orhtodoxus, *corpus & sanguinem Christi*. Tum Eranistes: *Et credis*, inquit, *te corpus Christi & sanguinem percipere?* Orthodoxus respondet: *Ita credo*. Et postea: *Intelliguntur autem* (nempe symbola)

Ib. p. 85. B.

ea esse quæ facta, & creduntur, & adorantur, ut quæ illa sint, quæ creduntur. At si panis & vinum sunt tantum figuræ vacuæ corporis & sanguinis Christi; neque fidei locus est, neque adorationi.

Istas igitur propositiones Christi: *Ego sum vitis; Ego sum panis* &: *Hoc est corpus meum, Hoc est sanguis meus*, non comparat Theodoretus quoad veritatem, vel quoad modum significandi, sed tantum eas refert ad eumdem corpus: nempe per sanguinem uvæ, in quo Jacob Messiam pallium suum lavaturum prædixit, Christi sanguinem esse intelligendum, & Christum dedisse symbolo nomen corporis sui, & suo corpori nomen symboli, quamquam ratione longe diversa: in veteri enim Lege symbolo nomen tantum corporis dedit, sine veritate ipsa; in nova autem Lege symbolo, nempe pani, & nomen & veritatem corporis suis dedit, eum convertendo in corpus suum. Hinc patet solutio.

Ad secundum argumentum. Alia enim ratione Christus panem appellavit corpus suum, & alia seipsum vitem ac panem esse dixit: prius, per veram conversionem; posterius, per figuram, propter analogiam quamdam vitis & panis cum Christo, quam exposuimus supra art. 3. qu. 2. in solutione 3. Objectionis contra verba institutionis ex c. 10. S. Joan. Consule.

Instabis 1. Dialogo 2. Theodoretus ait Christum *visibilia symbola corporis sui appellatione tantum honorasse; non naturam*, inquit, *mutans, sed naturæ gratiam addens*. En clare expressa, inquiunt adversarii, præsentia virtutis & efficaciæ Christi, in Eucharistia.

Resp. particulam *tantum*, non extare in citato Theodoreti loco: hac autem sublata, nulla superest difficultas. Cum enim Christus panem in corpus suum converterit, recte dicitur honorasse panem, *appellatione corporis sui*: cum vero addit, non esse mutatam naturam, intelligit accidentia sensibilia panis, quæ ejus exteriorem ac sensibilem naturam constituunt, ut constat ex antedictis, & constabit adhuc ex solutione ad secundum Theodoreti testimonium.

Instabis 2. Theodoretus ait symbolis additam quidem esse gratiam, sed non ait, additam substantiam corporis Christi.

Resp. unum ex alio sequi. Gratia enim illa vel est consecratio & benedictio per quam panis fit corpus Christi, vel est Christus ipse, gratia substantialis, de quo Apostolus Hebr. 2. v. 9. ait: *Gratia Dei pro omnibus gustavit mortem*. Hunc autem esse Theodoreti sensum, constat ex verbis ejus antea citatis, quibus asserit, symbola esse revera corpus & sanguinem Christi, illa facta esse id quod creduntur & adorantur; igitur gratia illa verum est Christi corpus, non virtus & efficacia quædam ab illo distincta & dimanans, ut fingunt Novatores.

Instabis 3. Eodem Dialogo Theodoretus ait, symbola sacra figuram esse ac typum corporis & sanguinis Christi; ergo non putat ea verum esse ac reale corpus Christi.

Resp. nego conseq. figura enim non semper excludit rei veritatem, sed eam aliquando continet. Ita columba, linguæ igneæ, Baptismus &c. simul figurabat & continebat Spiritum sanctum. Vide quæ supra dicta sunt, ubi solvebamus Objectiones contra præsentiam realem.

Porro Theodoretum velle symbola sacra figuram esse plenam corpore & sanguine Christi, non vacuam & inanem, clare colligimus ex verbis jam citatis in responsione ad primum argumentum.

Obji-

Objicies 2. contra dogma tranſubſtantiationis aliud Theodoreti teſtimonium, ex Dialogo ſecundo qui dicitur *Inconfuſus*, in quo adverſus Eutichianum efficere nititur, naturam humanam Chriſti poſt Aſcenſionem non eſſe cum divina permixtam atque confuſam: cumque Orthodoxus, quem inducit cum Eraniſte colloquentem, mentionem injeciſſet Sacramenti Euchariſtiæ, Eraniſtes ſtatim hanc occaſionem arripit, ut probet exemplo Euchariſtiæ, naturam humanam in Chriſto poſt Aſcenſionem cum divina permiſceri: *Opportune*, inquit Eraniſtes ad Orthodoxum, *de divinis myſteriis intuliſti ſermonem. Nam inde tibi oſtendam corpus Domini in aliam mutari naturam. Reſponde igitur ad mea interrogata*: *Reſpondebo*, inquit Orthodoxus: *Qui appellas donum quod offertur ante Sacerdotis invocationem*, quærit Eraniſtes? Reſpondet Orthodoxus: *Corpus, & ſanguinem Chriſti. Sicut ergo*, pergit Eraniſtes, *ſymbola Dominici corporis & ſanguinis, alia ſunt ante Sacerdotis invocationem, poſt invocationem vero mutantur & alia fiunt; ita Dominicum corpus poſt Aſcenſionem in divinam ſubſtantiam mutatum eſt*. Orthodoxus vero reponit: *Retibus quæ ipſe texuiſti, captus es: Neque enim ſymbola myſtica poſt ſanctificationem recedunt a ſua natura. Manent enim in priore ſubſtantia, & figura & forma, videri tangique poſſunt, ſicut & prius .·. Corpus igitur Chriſti priorem habet formam, & circumſcriptionem, &, ut ſemel dicam, corporis ſubſtantiam.*

Ib. p. 84. D. Ib. p. 85. B.

Ex quo loco ſic arguunt adverſarii: Qui Eutichiano probanti factam eſſe mutationem naturæ humanæ in divinam in Chriſto poſt Aſcenſionem, ſicut in Euchariſtia poſt conſecrationem fit ſymbolorum mutatio in corpus Chriſti, reponit, ſymbola non recedere a priori ſua natura, ſed manere in priori ſua ſubſtantia, licet contineant corpus Chriſti, ille profecto cenſet, ſimul cum corpore & ſanguine Chriſti remanere in Sacramento Euchariſtiæ ſubſtantiam panis & vini: atqui ita reponit Theodoretus Eraniſti ſeu Eutichiano: ergo &c.

Confirmatur iſtud argumentum ex ſcopo & conſilio Theodoreti eo in Dialogo. Mens quippe ipſius eſt oſtendere, in Chriſto poſt Aſcenſionem naturam humanam integram remanere cum omnibus ſuis proprietatibus, non confuſam neque permixtam cum divinitate: idque oſtendit exemplo Euchariſtiæ; atqui ſi ſupponeret in Euchariſtia panis & vini ſubſtantiam non remanere, ſed mutari in corpus & ſanguinem Chriſti, non tantum intentum ſuum non probaret, ſed contrarium plane ſtatueret: ſtatim enim Eutichianus repoſuiſſet, paritatem eſſe omnimodam; atque ſicut in Euchariſtia non remanet ſubſtantia panis & vini poſt conſecrationem, ſed tota convertitur in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti, ita quoque poſt Aſcenſionem, natura humana tota mutatur & convertitur in divinam. Igitur vel nihil omnino probat argumentum Theodoreti, vel ſupponit poſt conſecrationem ſuperſtitem remanere panis & vini ſubſtantiam.

Reſp. 1. Si cum Cardinali Perronio textum Theodoreti ſic legamus: *Manent enim in prioris ſubſtantiæ figura & forma*, nempe ſymbola myſtica, difficultatem evaneſcere; ſenſus enim eſt, ante conſecrationem ſymbola illa ſuam habere naturam & ſubſtantiam, facta autem conſecratione, ea retinere tantum prioris ſubſtantiæ figuram & formam, ideſt accidentia & proprietates ſenſibiles, priori ſubſtantia non amplius ſuperſtite.

Reſp. 2. Theodoretum eodem plane ſenſu & modo exponendum eſſe, quo paulo ante S. Chryſoſtomum expoſuimus; unum enim & idem eſt utriuſ-

que

que argumentum, unus & idem scopus, unus & idem error quem impugnat Chrysostomus in Sinusiastis seu Apollinaristis, & Theodoretus in Eutichianis, qui ab Apollinaristis prodiere, ut observat Facundus L. 8. cap. 4. Ergo sicut Chrysostomus per naturam intelligit sensibiles rei proprietates externas, in quibus communi hominum usu rei natura posita esse videtur, ita & Theodoretus; & sicut Sinusiastæ, quos oppugnat S. Chrysostomus, non negabant remanere in Christo naturam humanam, tametsi confusam & permixtam cum divina, ita nec Eutichiani, cum quibus agit Theodoretus: sed negabant tantum remanere proprietates illius externas, & sensibiles, ita & Eutichiani cum quibus agit Theodoretus. Unde in forma ad argumentum

Resp. dist. maj. Si per naturam, & substantiam intelligat Theodoretus interiorem rei essentiam quæ primum est illius constitutivum, concedo: si intelligat tantum proprietates naturales sensibiles & externas, nego. Porro hoc posteriori sensu naturæ nomen usurpasse Theodoretum, patet ex ipso Dialogo secundo, ubi ait *mare & guttam mellis habere eamdem naturam, humidam, fluidamque*: humor autem & fluiditas sunt materiæ qualitates, non ipsamet rei natura, & substantia. Et in loco qui objicitur, postquam dixit *symbola eucharistica non recedere a priori sua natura, sed manere in priori substantia*, statim explicat quid intelligat per illam naturam & substantiam, nempe *figuram & formam in qua videri tangique possunt*. Rursus ibidem loquens de corpore Christi post Ascensionem, ait *illud priorem habere formam & circumscriptionem, &, ut semel dicam*, inquit, *corporis substantiam*. Igitur per *naturam*, & *substantiam* intelligit Theodoretus proprietates naturales sensibiles, & externas, in quibus, usu populari, ac recepto, rei natura posita esse dicitur. Ib. p. 77. B. Ib. b. 85. C.

Ad confirmationem, resp. ut ante, exemplum Eucharistiæ omni ex parte aptum & accommodatum non esse mysterio Incarnationis; neque etiam ad institutum Theodoreti necesse esse, ut illud in omnibus urgeat. Satis enim ipsi erat, si probaret remanere in Christo post Ascensionem proprietates naturæ humanæ, sicut remanent accidentia panis & vini in Eucharistia, in quo uno stat paritas: ex ipsis vero naturæ humanæ proprietatibus recte ostendit, ipsam quoque naturam remanere, tum quia, ut dixi, unum ex alio recte sequitur in natura spirituali; tum quia non negabant absolute, ac simpliciter Apollinaristæ, & Eutichiani, naturam humanam remanere in Christo post Ascensionem, sed eam cum divina confundi, ac permisceri contendebant: ad quod figmentum evertendum satis erat, si probaretur naturam illam suis omnibus indui, & ornari proprietatibus naturalibus.

Solvitur Objectio ex Gelasio S. Pontifice.

Sedere cœpit an. 492. Ex illius Libro de duabus in Christo naturis hæc objiciunt Lutherani contra transubstantiationem. *Certe*, inquit, *Sacramenta quæ sumimus corporis, & sanguinis Christi, divina res est; propter quod & per eadem divinæ efficimur consortes naturæ .. Sicut igitur in hanc scilicet in divinam transeunt, sancto Spiritu perficiente, substantiam*, (nempe symbola sacra) *permanente tamen in suæ proprietate naturæ; sic illud ipsum mysterium principale, cujus nobis efficientiam virtutemque veraciter repræsentant, ex quibus constat proprie permanentibus unum Christum, quia integrum verumque permanere demonstrant.* Bib. PP. To. 8. p. 703. E.

Re-

Recurrit hìc idem argumentum sæpius jam dictum, ex comparatione Euchariſtiæ cum Incarnatione.

Verum reſpondeo eamdem etiam recurrere ſolutionem: eſt enim idem S. Chryſoſtomi, Theodoreti, & Gelaſii ſenſus, cum ſit idem eorum ſcopus, & idem error ab illis impugnetur, eodemque plane medio. Per naturam intelligit ſcilicet Gelaſius, naturæ proprietates: quod non obſcure ipſe innuit, cum ait *naturam permanere in ſua proprietate*. Accomodat Gelaſio, quæ dicta modo ſunt in exponenda mente S. Chryſoſtomi, & Theodoreti.

Neceſſe igitur non eſt recurrere ad reſponſionem eorum, qui vel negant Librum illum, unde ducitur Objectio, eſſe Gelaſii; vel ajunt deferendam hìc eſſe tum S. Chryſoſtomi, tum Theodoreti, & Gelaſii auctoritatem, quia nondum eorum ætate ſatis eliquatum fuerat, ac clare definitum dogma tranſubſtantiationis. Ita Alanus Lib. 1. de Euchariſtia cap. 35. & de Valentia in Opuſculo de tranſubſtantiatione.

De Ruperto.

Rupertum Abbatem Tuitienſem erraſſe contra catholicum tranſubſtantiationis dogma putat Bellarminus, & multi cum illo: alii ab errore eum vindicant.

Objiciunt itaque 1. ex L. 2. de divinis Officiis c. 2. & 9. ubi Rupertus admiſiſſe videtur unionem quamdam hypoſtaticam inter panem, & corpus Chriſti, ſimilem illi, quæ eſt inter Verbum, & humanitatem.

Ed. Mogunt. 1641. T. 2. p. 760. col. 2. Ib. p. 762. col. 2. Capite 2. ſic loquitur: *Similiter unum Verbum, & olim carnem de Maria Virgine ſumpſit, & nunc de altari ſalutarem hoſtiam accipit.* Capite vero 9. ait: *Materia vel ſubſtantia ſacrificii quod erat tunc, & nunc eſt in manibus Pontificis noſtri, non ſimplex eſt, ſicut nec Pontifex ipſe ſolius divinæ, vel ſolius humanæ ſubſtantiæ eſt. Eſt enim tam in Pontifice, quam in ſacrificio divina ſubſtantia, & terrena. Terrena in utroque eſt, id quod corporaliter vel localiter videri poteſt: divina in utroque Verbum inviſibile eſt, quod in principio erat Deus apud Deum: Nam cum diceret idem magnus Pontifex panem, & vinum tenens. Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus: vox erat Verbi incarnati, vox æterni principii, verbum antiqui conſilii. Verbum quod humanam acceperat naturam, ideſt in carne manens, panis, & vini accipiebat ſubſtantiam, vita media, panem cum ſua carne, vinum cum ſuo jungebat ſanguine. Quemadmodum incorporeis ſenſibus menti, & corpulento aeri media lingua intervenit, & utrumque conjungens unum ſermonem efficit, quo in aures dimiſſo, id quod audibile eſt, cito adſumitur, & tranſit, ſenſus autem ſermonis, & in dicente, & in eo qui audivit, integer permanet, & inconſumptus: Sic Verbum Patris carni, & ſanguini quem de utero Virginis aſſumpſerat, & pani, ac vino quod de altari aſſumpſit, medium interveniens, unum ſacrificium efficit, quod cum in ora fidelium Sacerdos diſtribuit, panis, & vinum abſumitur, & tranſit.*

Reſp. ad primum, hoc unum citatis verbis efficere Rupertum, unum ſcilicet eſſe corpus Chriſti, non plura, ſicut unum eſt Verbum a quo ſuſcepta
Ib. p. 760. col. 2. eſt humanitas, & unum ſacrificium, quod a Sacerdotibus offertur. *Igitur*, ait Rupetus, *unum corpus eſt, & quod de Maria genitum in cruce pependit, & in ſancto altari oblatum, quotidie nobis ipſam innovat paſſionem Domini.* Unitatem autem illam corporis, probat ex unitate Verbi: *Nec duo*, inquit, *corpora dicuntur, aut ſunt, hoc quod de altari, & illud quod de utero Virginis;*

nis; quia videlicet unum idemque Verbum, unus idemque Deus; sursum est in carne, hic in pane. Alioquin & ille panis quem heri sacrificavimus; & ille quem hodie vel cras sacrificabimus, plura sunt corpora, nec recte dicimus offerri ab Ecclesia corpus Domini, meliusque diceremus, corpora, quia quotidie pene tot offeruntur panes, quot habentur in Ecclesia Sacerdotes: sed hoc probibet causa, convincit ratio, religio respuit; unitas enim Verbi unitatem efficit sacrificii. Non aliud est Ruperti intentum. Quod vero agnoscat dogma conversionis seu transubstantiationis panis in corpus, & vini in sanguinem Christi, patet ex eodem ipso loco qui objicitur; bis quippe repetit *panem & vinum in verum corpus, & sanguinem Domini transferri*.

Ad secundum eadem est mens, idem consilium Ruperti; unum scilicet esse sacrificium, quia unum est Verbum, unum Christi corpus.

Cum vero ait materiam sacrificii *simplicem non esse, sed constare ex duplici natura, una terrestri, & altera divina, quemadmodum & ipse Pontifex noster Christus duplici natura constat*, per terrenam sacrificii naturam, intelligit auctor materiam panis ante consecrationem; & post consecrationem, species seu accidentia panis & vini, unde ait, *terrenam substantiam esse secundum id quod corporaliter vel localiter videri potest*. Deinde comparatio quam instituit inter mentem & aerem, quæ duo lingua conjungens, unum efficit sermonem, & Verbum quod panem assumens, unum efficit sacrificium, comparatio, inquam, illa non eo tendit, ut probet Rupertus hypostaticam unionem esse inter panem & Christum in Eucharistia, nisi velis eo absurditatis delapsum illum fuisse, ut inter aerem, & mentem, hypostaticam pariter unionem admiserit, ad eumdem mediante lingua efformandum sermonem. Hoc unum igitur intendit, unum esse sacrificium, sicut unus est Christus, & unum ejus corpus; quemadmodum unus est sermo, quem ex mente & aere percusso efformat lingua. Si comparationem illam ulterius protendas, ridiculam, ac plane absurdam sententiam Ruperto affinges.

Objiciunt 2. ex L. 6. in Joan. pag. 315. editionis Parisiensis Caroli Chatelin, ubi sic loquitur Rupertus: *Verbum quod est panis Angelorum caro factum est, non mutatum in carnem, sed assumendo carnem: sic idipsum Verbum jam dudum caro factum panis visibilis fit, non mutatum in panem, sed assumendo, & in unitatem personæ suæ transferendo panem. Proinde sicut de carne nostra, quam Virgo Maria peperit, vere fatemur propter unitatem personæ, quia Deus est; sic nihilominus de pane illo visibili, quem ejusdem Verbi invisibilis divinitas assumens in carnem suam transfert, vere & catholice confitemur, quia corpus Christi est*. Videtur hic Rupertus similem inter panem & Christum hypostaticam unionem agnoscere, cum ea quæ est inter Verbum & humanitatem. *Edit. Mogunt. 1631. Tom. 2. p. 327. col. 1.*

Et L. 7. pag. 319. *Quomodo*, inquit, *senex Abraham videre potuit, ut & arietem percuteret, & filium aræ superpositum non læderet. Licet panis iste visibilis cum invisibili Filio Dei unum factum sit, aries autem ille cum Isaac, pro quo eidem aræ impositus est, unum esse vel fieri non potuerit. Nam Filius Dei, id est Deus & homo, habet in se virtutem effectivam qua sibi uniat panem illum visibilem; Isaac autem illum sibi concorporare, salva utraque substantia, non poterat arietem. Proinde illic in figura immolatus est Isaac in ariete, hic in pane, & vino immolatur Dei Filius in carnis, & sanguinis sui veritate*. *Ib. p. 331. col. 2.*

Et p. 321. *Sicut Deus & homo unus est Christus*, ait, *sic & iste panis visibilis consecratus, cum illa carne, quæ pependit in cruce, una caro est, unum est* *Ib. p. 333. col. 1.*

Chri-

Christi corpus. Et quia sicut in vera carnis morte divinitas nihil passa est; sic ubi in altari verum Christi corpus immolatur, frangitur, & manducatur, eadem Christi humanitas quæ semel passa est, & resurrexit, nihil patitur.

Resp. ad primum testimonium: hic unus est Ruperti scopus in comparatione quam instituit, inter assumptionem humanitatis a Verbo, & assumptionem panis a Christo, quod sicut Verbum mutatum non fuit in humanitatem, ita Christus assumendo panem, mutatus non fuit in panem. Imo expresse affirmat eodem in loco Rupertus, Christum *panem terrenum in carnem suam transmutare*, quod de Verbo assumente humanitatem in unitate personæ nusquam dixit. At quomodo stare posset illa unio hypostatica cum transmutatione unius substantiæ in alteram, siquidem in unione hypostatica utraque natura inconfusa & impermixta remanet, non autem cum una natura seu substantia in aliam convertitur, & transmutatur? Assumpsit ergo Christus & humanitatem in Incarnatione; & panem in Eucharistia, sed non eodem modo: assumpsit humanitatem; eam sibi hypostatice uniendo; & assumpsit panem, non per unionem hypostaticam, sed per conversionem panis in corpus suum; & quemadmodum in Incarnatione unus est Christus non mutatus in humanitatem, ita in Eucharistia unum est corpus non mutatum in panem, imo panis mutatur seu convertitur in corpus. Hoc unum præ oculis habebat Rupertus cum hæc scribebat. Et vero ibidem conversionem panis in corpus, & vini in
Ib. p. 320. col. 1. sanguinem diserte ille agnoscit his verbis: *Crede & hoc*, inquit, *quia panis ille visibilis, & vinum, quamvis nihil de exteriori specie mutatum sit, in alium transierint, & illum cibum potumque conversa sint, qui Angelorum victus est*. Et in ipso textu qui objicitur, *Ipse panis cœlestis*, ait, *panem terre-*
Ib. p. 327 col. 2. *num nobis dat, quem viventibus, & quibus manducari potest, vitam det æternam, in carnem suam transmutat*. Cum vero postea Rupertus ait Christum *in unitatem personæ transferre panem*, non aliud intendit, nisi quod unum sit, non duo in Eucharistia corpora, sicut ipse aliis in locis declaravit, & jam observavimus: quod & in hoc ipso citato textu manifestum est, cum asserit Christum *panem in carnem suam transmutare*. Si transmutat, ergo non remanet: ergo vera fit transmutatio.

Ad Secundum testimonium ex Lib. 7. ductum, observa dicere quidem Rupertum, panem unum quid *esse cum Christo* post consecrationem, non autem *simul esse cum Christo*: panis reipsa post consecrationem unum quid est cum Christo, quia non amplius panis est, sed Christus ipse, unde non simul est cum Christo; alias Christus diceretur esse simul cum semetipso. Rupertus loco citato istam diluit nonnullorum objectionem: *Si revera panis iste Christus est, ergo contra Apostoli sententiam, & contra fidem, toties Christus patitur vel moritur, quoties hic panis in mensa frangitur*. Respondet Rupertus, Christum nec pati nec mori, cum panis frangitur, quia fractio hæc non in substantiam corporis Christi, in quam panis mutatus fuit, sed in species dumtaxat, seu in ipsa cadit accidentia: quod illustat comparatione Isaaci, qui aræ superpositus non fuit, nec immolatus, sed ejus loco aries ab ipso plane distinctus. *Hæc in pane*, pergit Rupertus ibidem post verba quæ objiciun-
Ib. p. 332. col. 2. tur, p. 320. *hæc*, inquam, *in pane, de quo dicturus sum*: Hoc est corpus meum, *& in vino de quo dicturus sum*: Hic est sanguis meus, *invisibiliter operatur, ut vera caro mea sit, & sanguis meus, non mutata specie exteriori, sicut & in singulis hominibus spiritualiter, id est nihilo immutato de extrinsecis corporis accidentibus, hoc agunt ut membra mea sint*. In fractione igitur panis Christus

ctus nihil patitur, juxta Rupertum, quia tractio illa fit in accidentibus seu speciebus, in quas omnis mutatio & corruptio recidit.

Ad tertium, hoc unum ex citatis verbis extendi potest, quod verissimum est, unum scilicet esse corpus Christi quod est in Eucharistia, & quod in cruce pependit.

Objiciunt 3. id quod ait Rupertus L. 2. in Exodum c. 10. ubi sic loquitur: *Comedetis assum tantum igni, idest, totum attribuetis operationi Spiritus Sancti, cujus affectus non est destruere vel corrumpere substantiam, quamcumque suos in usus assumit, sed substantiæ bono permanenti quod erat, invisibiliter adjicere quod non erat. Sicut naturam humanam non destruxit, cum illa operatione sua ex utero Virginis, Deus Verbo in unitatem personæ conjunxit; sic substantiam panis & vini secundum exteriorem speciem quinque sensibus subactam non mutat aut destruit, cum eidem Verbo in unitatem corporis, ejusdem quod in cruce pependit, & sanguinis ejusdem quem de latere suo fudit, ista conjungit. Item quomodo Verbum a summo demissum caro factum est, non mutatum in carnem, sed assumendo carnem; sic panis & vinum utrumque ab imo sublevatum fit corpus Christi, & sanguis, non mutatum in carnis saporem, sive in sanguinis horrorem, sed assumendo invisibiliter utriusque, divinæ scilicet & humanæ, quæ in Christo est, immortalis substantiæ veritatem. Proinde sicut hominem, qui de Virgine sumptus in cruce pependit, recte & catholice Deum confitemur, sic veraciter hoc quod sumimus de sancto altari, Christum dicimus, agnum Dei prædicamus.* Ed. Mogunt. T. 1. p 191. col. 2.

Statuit eo loci Rupertus, velut certum ac fixum principium, Spiritum Sanctum non destruere substantiam earum rerum, quas ad aliquos usus assumit. Ita nec in Incarnatione, humanitatis, sed in Eucharistia, panis destruit substantiam; unde sequitur integram remanere panis substantiam in Eucharistia, sicut integra remanet humanitas in mysterio Incarnationis.

Resp. Rupertum duplicem agnoscere mutationem, unam qua res sic mutaretur, ut destrueretur penitus, ac in nihilum rediret, quæ mutatio destructiva dicitur; alteram vero per quam res ita mutatur, ut simul perficiatur. Et hæc rursus duplex est, una per quam res quæ mutatur & perficitur, suam adhuc priorem retinet naturam & substantiam; altera vero, per quam nihil de priori substantia superstes remanet. Cum vero asserit Rupertus, nullam a Spiritu Sancto substantiam earum rerum destrui, quas in aliquos usus assumit, loquitur de mutatione qua res penitus ac totaliter destruitur & in nihilum reducitur, non de alia, quæ perfectiva est. Audiendus ipse Rupertus L. 2. in Jo: *Dominus*, inquit, *nec de nihilo vinum, quo convivas lætificaret, nec de nihilo panem fecit, quo turbas esurientes satiaret, nec aliquid omnino in tota suorum serie signorum, non existentibus fecit, sed vel existentia in majus & melius provexit; faciendo de aqua vinum.* Mens igitur Ruperti hæc est, Christum Dominum in omnibus miraculis in quibus facta est conversio, v. g. aquæ in vinum in Cana Galilææ, non destruxisse, seu non annihilasse priorem substantiam, sed perfecisse & in melius eam commutasse. Talem porro mutationem perfectivam panis in corpus Christi agnoscit auctor in Eucharistia, non remanente quidem panis substantia, sed ea in substantiam corporis Christi commutata: *Panis & vinum*, inquit, *utrumque ab imo sublevatum fit corpus Christi, & sanguis, non mutatum in carnis saporem sive in sanguinis horrorem, sed assumendo invisibiliter utriusque, divinæ scilicet & humanæ, quæ in Christo est, immortalis substantiæ veritatem.* Tota igitur difficultas quæ ex Ruperto nobis hic opponi potest, in eo est, an substantia panis, Edit. Mogunt. T. 2. p. 248. col. 1.

nis, quam ille agnoscit converti seu mutari in corpus Christi, dicenda sit destructa vel annihilata, an tantum mutata & conversa: quæ certe quæstio levissimi momenti est, ac de solo nomine.

Proponuntur & solvuntur nonnullæ quæstiones, quæ sequuntur ex dogmate realis præsentiæ Christi in Eucharistia, & transubstantiationis.

Quæres igitur 1. an Eucharistia sit adoranda cultu latriæ: & ad quid referatur talis adoratio.

Resp. adorandam esse, eamque adorationem ad Christum verum Deum in Eucharistia præsentem referri.

Ratio est, quia Christus adorandus est adoratione suprema, cum sit verus & substantialis Deus. Deut. 6. & Matth. 4. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies*. Hæbr. 1. v. 9. *Cum introducit primogenitum in orbem terræ dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei*. Atqui Christus, ex ante dictis, vere realiter, & substantialiter præsens est in Eucharistia: ergo &c.

Adoratio autem illa tota refertur ad Christum ipsum, non ad symbola & species externas, quæ, licet cultu aliquo religioso sint honorandæ, non tamen supremo & latriæ. Hinc immerito Calvinistæ nos ἀρτολάτρας, idest, panis adoratores, ad invidiam appellant. Neque refert, quod ante species illas procumbamus, namque exterior illa conformatio ex interiori adorantis mente atque intentione dirigitur ad ipsum Christum; perinde ac ii, qui coram Christo, in terris degente adorantes procumbebant, non ad vestes, quibus indutus erat, sed ad Christum ipsum suum cultum & adorationem dirigebant. Cum igitur ajunt Orthodoxi, se adorare Sacramentum Eucharistiæ, rem contentam, nempe Christum, usurpant pro re continente: neque enim ad symbolum ipsum refertur & in eo sistit adoratio, sed ad Christum verum Deum.

Sed, inquies, praxis illa exponit Fideles periculo idololatriæ: fieri enim potest ex malitia vel incuria Sacerdotis, ut hostia, quæ adoranda proponitur, non sit consecrata.

Resp. Probaret argumentum istud, non tantum abstinendum fore ab adoranda Eucharistia, sed etiam a sumenda. In casu igitur proposito nullum est idololatriæ periculum: namque, ex mox dictis, adoratio pendet ex intentione adorantis: at ille Fidelis bono animo existimat se adorare Christum in hostia consecrata præsentem; quamvis igitur in objecto sit error, non tamen in actione: quemadmodum qui alium a Christo, dum in terris erat, adorasset, existimans ob vultus similitudinem, esse Christum ipsum, reus profecto idololatriæ non fuisset; cultus enim ille & adoratio ex intentione adorantis ad verum Christum ordinatus fuisset.

Adorationem illam sicut & solemnem corporis Christi festivitatem ac circumgestationem sic definit Conc. Trid. Sess. 13. Can. 6. *Si quis dixerit, in sancto Eucharistiæ Sacramento Christum unigenitum Dei filium non esse cultu latriæ, etiam externo, adorandum, atque ideo nec festiva peculiari celebritate venerandum; neque in processionibus, secundum laudabilem & universalem Ecclesiæ sanctæ ritum & consuetudinem, solemniter circumgestandum, vel non publice, ut adoretur, populo proponendum; & ejus adoratores esse idololatras; anathema sit.*

T. 14. Conc. p. 809. A.

Quæres 2. an proprie annihiletur panis, & vinum, cum utriusque fit conversio in corpus, & sanguinem Christi.

Resp. negative. Quia in annihilatione nullus est terminus positivus, si-

ve a quo, sive ad quem, qualis tamen reperitur in conversione panis in corpus Christi: terminus enim a quo, est substantia panis, & terminus ad quem; est corpus Christi. Ad annihilationem proprie dictam, ait Isambertus noster p. 512. duo requiruntur.

I. Ut res, quæ dicitur annihilari, desinat totaliter secundum omnes & quascumque partes suæ entitatis, per meram suspensionem divini concursus: quia nempe annihilatio opponitur creationi: ergo quemadmodum creatio fit ex puro nihilo, ita annihilatio debet esse ad purum nihilum: quod contingeret, si res existens desineret esse omnimode, per suspensionem simplicem divini concursus; non autem vi & efficacia alicujus positivi quod sequatur ad ejus destructionem.

II. Requiritur ut ad ejus definitionem nihil reale, & positivum producatur, ex cujus positione & efficacia ista desitio sequatur, quia nempe annihilatio distinguitur a conversionibus naturalibus, in quibus formæ quæ desinunt, non dicuntur a Philosophis proprie annihilari; eo quod illa mutatio per quam nova forma inducitur, est causa destructiva formæ prioris.

Jam vero substantiæ panis, & vini non desunt per meram suspensionem divini concursus, sed per aliam actionem positivam, nempe consecrationem, qua perfecta corpus Christi fit præsens, recedente panis, & vini substantia, seu potius tota conversa & mutata in corpus, & sanguinem Christi.

Sed, inquies, illud annihilatur, cujus & materia & forma tota perit ac destruitur: atqui materia & forma panis ac vini tota perit & destruitur: ergo &c.

Resp. dist. maj. Si peccat & destruatur per meram concursus divini suspensionem, neque fit aliquid positivum ex destructione resultans, concedo: si pereat per actionem positivam, sitque illius terminus aliquis realis & positivus, nego.

Quæres 3. an transubstantiatio sit actio, & qualis: an adductiva, vel unitiva, vel consecrativa, vel reproductiva.

Resp. 1. transubstantiationem esse veram actionem. Colligitur ex modo loquendi SS. Patrum, & exemplis quibus utuntur. Ajunt enim *conversionem fieri* panis, & vini in corpus, & sanguinem, *mutationem, transitum, transelementationem*: quod illustrant exemplis conversionis aquæ in vinum in Cana Galilææ, uxoris Loth in statuam salis; virgæ Moysis in serpentem, panis aliorumque ciborum in substantiam sumentis &c. quæ certe omnia veram & proprie dictam actionem indicant.

Resp. 2. actionem illam nobis non videri esse adductionem, ut putat Scotus. Tum quia transubstantiatio dicit formaliter conversionem, atqui adductio non dicit conversionem. Tum quia transubstantiatio debet habere pro termino formali substantiam; motus enim specificatur a termino ad quem. Tum quia dici vix potest unde adducatur corpus Christi. An de Cœlo? sed illud non deserit. An aliunde? sed non est nisi in Cœlo.

Resp. 3. non esse actionem unitivam. Quia, ex mox dictis, transubstantiatio debet habere pro termino formali substantiam: atqui talis actio unitiva, quæcumque tandem foret, esse tantum accidentalis. Deinde, actio unitiva supponit priori naturæ extremorum existentiam: ergo & transubstantiationem.

Resp. 4. non esse actionem conservativam. Quia illæ actiones sunt distinctæ, quarum termini formales sunt distincti: atqui termini formales transubstantiationis, & actionis conservativæ sunt prorsus distincti; terminus enim formalis transubstantiationis importat positionem unius substantiæ

K 2 cum

cum destructione alterius: at vero terminus formalis actionis conservativæ dicit tantum continuationem rei jam existentis. Deinde actio conservativa supponit transubstantiationem: neque enim res alicubi conservatur, nisi prius ibi esse incipiat.

Resp. denique, probabilius nobis videri, cum S. Thoma ejusque discipulis, transubstantiationem esse actionem reproductivam. 1. Quia est reproductio proprie dicta, cum res accipit idem numero esse, secundum omnes gradus suos tum physicos, tum metaphysicos: ea enim est verborum Christi vis, ut si corpus Christi alibi non esset, jam tum inciperet esse, idemque prorsus quod est in Cœlo: hinc SS. Patres & Concilia dicunt corpus Christi *fieri*, *confici*, *creari*, quæ verba sonant veram productionem. 2. Quia SS. Patres ajunt in Eucharistia fieri conversionem seu mutationem panis, & vini in corpus & sanguinem Christi, quod illustrant exemplis conversionum tum naturalium, tum supernaturalium: atqui in omni conversione sive naturali, sive supernaturali; datur vera productio: ergo &c.

Quæres 4. quis sit proprius & formalis terminus transubstantiationis.

Resp. esse corpus & sanguinem Christi, quatenus reproducta, & sub accidentibus panis & vini realiter præsentia.

Ratio est, quia transubstantiatio est actio reproductiva & sacramentalis: sub priori respectu, debet habere pro formali termino substantiam; sub posteriori, debet habere aliquid externum & sensibile, in quo ratio Sacramenti reponi possit.

Quæres 5. an transubstantiatio fiat in instanti.

Resp. affirmative. Quia, ut, observat S. Thomas q. 75. art. 7. aliqua mutatio potest esse instantanea triplici ratione. 1. ex parte formæ, quando nimirum non suscepit magis & minus. 2. ex parte subjecti, quando est in ultima dispositione ad formam. 3. ex parte agentis, quando in instanti potest effectum suum ponere. Atqui tribus istis de causis transubstantiatio Eucharistica est instantanea: ratione formæ, quia substantia corporis Christi ad quam terminatur, non suscipit magis & minus: ratione subjecti, quia in hac conversione non est aliquod subjectum quod successive præparetur: denique ratione agentis, quia hæc conversio fit per virtutem Dei infinitam.

Est autem unum & idem instans in quo desinit substantia panis, & ponitur corpus Christi: extrinsecum quidem pani, ita ut ultimum instans desitionis panis, primum sit reproductionis corporis Christi.

Quæres 6. utrum totus & integer Christus sit sub unaquaque specie.

Resp. affirmative. Hinc S. Paulus 1. Corinth. 11. v. 27. reum facit corporis simul & sanguinis Christi, eum qui indigne sumpserit vel corpus, vel sanguinem. *Quicumque*, inquit, *manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini*. Et Conc. Trid. Sess. 13. cap. 3. ait: *semper hoc fidem in Ecclesia Dei fuisse, statim post consecrationem verum Domini nostri corpus, verumque ejus sanguinem sub panis, & vini specie, una cum ipsius anima & divinitate existere; sed corpus quidem sub specie panis, & sanguinem sub vini specie, ex vi verborum; ipsum autem corpus sub specie vini, & sanguinem sub specie panis, animamque sub utraque, vi naturalis illius connexionis & concomitantiæ, qua partes Christi Domini, qui jam ex mortuis resurrexit non amplius moriturus, inter se copulantur: divinitatem porro, propter admirabilem illam ejus cum corpore & anima hypostaticam unionem. Quapropter verissimum est*, pergit Conc. *tantumdem sub*

T. 14. Conc. p. 806. A.

alte-

alterutra specie, atque sub utraque contineri: totus enim & integer Christus sub panis specie, & sub quavis ipsius speciei parte; totus item sub vini specie, & sub ejus partibus existit.

Ratio est 1. quia divisus non est Christus, & quæ semel assumpsit, nunquam dimisit, atque semel mortuus; non moritur amplius. Igitur ab ipso primo Incarnationis instanti, nexu inseparabili conjuncta fuit divinitas cum humanitate; & ab ipsa Resurrectione, humanitas Christi, utpote immortalis, naturali & indissolubili unione cum anima & sanguine semper conjungitur: ergo qui sub panis specie sumit corpus Christi, vel sub vini specie ejus sanguinem, ille totum & integrum sumit Christum. 2. quia Christus non est in Sacramento Eucharistiæ modo locali & circumscriptivo, sed definitivo & sacramentali, quomodo anima est in corpore, & gradus substantiæ est in tota materia: atqui anima tota est in toto corpore, & tota in singulis ejus partibus: gradus substantiæ totus est in qualibet parte materiæ; cum igitur corpus Christi succedat in locum substantiæ panis, debet esse ubi erat substantia panis: sed substantia illa erat ante consecrationem in singulis partibus panis: ergo corpus Christi post consecrationem debet esse sub omnibus partibus hostiæ consecratæ. Inde est quod tanta diligentia præcavebant veteres Christiani, ne vel minima pars donorum consecratorum in terram decideret.

Quæres 7. quæ contineantur sub qualibet specie, vi verborum; & quæ per concomitantiam; & quid sit illa concomitantia.

Resp. 1. concomitantiam esse connexionem naturalem partium Christi, qua fit ut una non possit esse sine altera. Sic non potest esse corpus sine anima, sanguine, divinitate.

Resp. 2. cum Conc. Trid. mox citato, vi verborum sub specie panis esse corpus; & sub specie vini, esse tantum sanguinem Christi.

Ratio est, quia vi verborum immediate & directe illud ponitur, quod per verba directe significatur; sunt enim illa practica & operativa: atqui verba quibus consecratur panis, directe significant tantum corpus; & ea quibus consecratur calix, tantum sanguinem Christi: ergo &c.

Resp. 3. per concomitantiam naturalem & proximam sub utraque specie simul esse corpus, sanguinem, & animam; & per concomitantiam supernaturalem, ac remotam, esse divinitatem, itemque personam Patris, & Spiritus sancti.

Ratio primæ partis est, quia corpus Christi ponitur in Eucharistia, quale nunc est: atqui nunc sanguinem habet & animam; habet enim perfectum & animatum corpus, sed immortale & incorruptibile: unde excludi, ac removeri debet ab eo, ea humorum contrariorum pugna ex qua rei corruptio & interitus nascitur. Ita docet S. Augustinus Epistola ad Consentium, a quo fuerat interrogatus an Christi corpus in Cœlo degens haberet ossa, sanguinem, aliosque humores. Sanctus Doctor ait, credere se corpus Christi ita esse in Cœlo, ut erat quando ascendit in Cœlum: deinde probat, admisso in Christi corpore sanguine aliisque humoribus, cavendum esse ne corruptio quoque admittatur. Atque hinc inferes, quod si Apostoli triduo mortis Christi, quo sanguis a corpore separatus fuit, Eucharistiam consecrassent, corpus sine sanguine sub specie panis: & sanguis sine corpore sub specie vini fuisset.

Ratio secundæ partis est, quia concomitantia supernaturalis petitur ex unione hypostatica Verbi divini cum natura humana: at divinitas una sane est

& indivisa in tribus personis quæ sese mutuo includunt & continent. Unde addit Concilium Trid. *divinitas porro, propter admirabilem illam ejus cum corpore & anima unionem hypostaticam*.

Quæres 8. utrum corpus Christi sit quantitative, seu extensive & localiter in Eucharistia.

Resp. Negative. Patet ex dictis antea, ubi solvebamus Objectiones Novatorum ductas ex testimonio sensuum. Corpus quidem Christi in Eucharistia quantum est, cum habeat essentiam quantitatis, quæ posita est in extensione interna partium in ordine ad se, cum proxima aptitudine ad extensionem externam, & impenetrationem actualem: sed non est quantitative, cum locum dimensive, ac per partes non occupet, sed sit definitive, per modum spiritus.

Quæres ultimo, utrum remaneant in Eucharistia accidentia sine subjecto; atque ex illis nutritio fieri possit, ac nova rei generatio.

Resp. affirmative. Responsionem exposuimus loco mox citato superius. Consule.

QUÆSTIO QUARTA.

De natura, materia, & forma Sacramenti Eucharistiæ.

OCto Articulis complectemur omnes, quæ circa naturam & essentiam, materiam, & formam Sacramenti Eucharistiæ moveri solent, quæstiones.

Primus erit: an Eucharistia sit Sacramentum; & quid in ea rationem Sacramenti habeat.

Secundus: an Eucharistia posita sit in re permanenti, an in usu tantum & actione.

Tertius: an Eucharistia sit unum specie Sacramentum; & unde repetenda sit ejus unitas numerica & individualis.

Quartus: an panis & vinum sint materia Eucharistiæ; & quæ in illis requirantur conditiones.

Quintus: de antiquitate usus panis fermentati apud Græcos, & azymi apud Latinos.

Sextus: de aqua vino Calicis admiscenda: quo jure, & qua necessitate, qua quantitate sit miscenda.

Septimus: de modo quo aqua convertitur in sanguinem Christi: an mediate, vel immediate.

Octavus denique, de forma Sacramenti Eucharistiæ.

ARTICULUS PRIMUS.

An Eucharistia sit Sacramentum; & quid in ea præcise rationem habeat Sacramenti.

CUm plura distingui possint in Eucharistia, nempe verba Christi quibus panis & vinum consecratur, species ipsæ consecratæ, corpus & sanguis Christi quæ sub illis existunt, atque usus seu sumptio, hinc nata inter Scholasticos quæstio, quid eorum quatuor præcise habeat rationem Sacramenti. Varias auctorum sententias legere poteris apud Vasquesium in 3. partem S. Th. disp. 157. q. 73. art. 1. c. 2.

PRI-

PRIMA CONCLUSIO.

Euchariſtia verum eſt, ac proprie dictum Sacramentum.

Probatur: Quia habet omnes conditiones veri & proprie dicti Sacramenti.

I. Eſt ſignum ſenſibile, per ſpecies panis & vini. Cum autem hæc ſit conditio ſigni, ut aliud ſignificet, Euchariſtia, quatenus ſignum, tria ſignificat. 1. præteritam mortem Chriſti, quam in memoriam revocat: *Hoc facite in meam commemorationem. Quotieſcumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis.* 1. Cor. 11. v. 25. & 26. 2. præſens ſubſtantialiter corpus Chriſti: *Hoc eſt corpus meum.* Matth. 26. v. 26. & paratam gratiam ſanctificantem. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die.* Præterea noſtri nos admonet officii, ut nempe Chriſtiani omnes communi charitatis vinculo inter ſe ſocientur & unum ſint, ſicut ex multis granis unus fit panis. *Quoniam*, inquit S. Paulus, 1. Corinth. 10. v. 17. *unus panis, unum corpus multi ſumus.* Tria iſta diſtincte exprimit Eccleſia in Cantico venerabilis Sacramenti. *O ſacrum*, exclamat, *convivium, in quo Chriſtus ſumitur, recolitur memoria paſſionis ejus, mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur.*

II. Eſt ſignum inſtitutum a Chriſto, ut colligitur ex c. 26. S. Matth. 14. S. Marci. 12. S. Lucæ.

III. Vim habet producendi gratiam ſanctificantem in hac vita, & conferendi gloriam æternam in altera. Joan. 6. v. 55. & 57. Gratia autem illa quæ propria eſt Euchariſtiæ, datur per modum cibi ſeu alimenti nutrientis & roborantis, in quo a cœteris Sacramentis diſtinguitur.

Definiri igitur merito poteſt Euchariſtia: *Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti, inſtitutum a Chriſto ad ſpiritualem Fidelium refectionem & alimoniam.*

Dicitur 1. *Sacramentum*, id eſt, ſignum ſenſibile, permanens; quæ vox tenet locum generis.

Dicitur 2. *corporis & ſanguinis Chriſti*, quæ realiter & ſubſtantialiter adſunt: ut excludatur præſentia tantum figuræ, metaphoræ, aut virtutis & efficaciæ, quam excogitarunt Calviniſtæ.

Dicitur 3. *inſtitutum ad ſpiritualem Fidelium refectionem & alimoniam*; quibus verbis ejus veluti ſpecifica differentia deſignatur, ac confoditur error Socinianorum contendentium, Euchariſtiam eſſe ſignum nudum, ac vacuum, omni prorſus virtute & efficacia deſtitutum.

SECUNDA CONCLUSIO.

Neque conſecratio, neque uſus ſeu ſumptio, neque ſpecies conſecratæ ſolæ, neque corpus Chriſti ſolum, ſed ſpecies ſimul cum corpore & ſanguine Chriſti, ſeu corpus & ſanguis Chriſti prout ſub ſpeciebus panis & vini continentur, præciſe habent rationem Sacramenti in Euchariſtia.

Probantur ſingulæ partes.

I. Nomine conſecrationis vel intelligitur illa actio qua panis & vinum convertuntur in corpus & ſanguinem Chriſti; vel intelligitur prolatio verborum quibus perficitur illa converſio: atqui conſecratio neutro modo eſſe

potest Sacramentum, aut pars Sacramenti Eucharistiæ. Non primo; quia conversio illa plane insensibilis est: Sacramentum vero debet esse signum exterius sensibile. Non secundo, tum quia SS. Patres ajunt per consecrationem fieri seu confici Eucharistiam; igitur consecratio est quidem causa efficiens Sacramenti, sed non est ipsum Sacramentum, tum quia Sacramentum immediate per se signum est practicum & efficax gratiæ sanctificantis: atqui consecratio immediate corpus quidem Christi efficit, sed non ipsam sanctificantem gratiam, tum denique quia Sacramentum Eucharistiæ in re permanenti, non fluxa & transeunte consistit, ut mox ostendemus; atqui verba quibus fit consecratio, non permanent, sed fluunt & transeunt.

II. Neque usus seu sumptio est Sacramentum, aut pars Sacramenti Eucharistiæ, sed tantum conditio necessaria ut Sacramentum operetur.

Ratio primæ partis est, tum quia perfectum est Sacramentum antequam sumatur; prolatis enim verbis consecrationis, statim corpus & sanguis Christi fiunt substantialiter præsentia; tum quia solus Sacerdos est minister conficiens Sacramentum Eucharistiæ: solus tamen Sacerdos non sumit Sacramentum, sed omnes Fideles: ergo isti Fideles sumendo Eucharistiam dici possent eam conficere.

Ratio secundæ partis est, quia Sacramentum non operatur, nisi applicetur subjecto: alia porro non est Eucharistiæ applicatio, quam usus illius seu sumptio, quæ conditio requisita est, ut gratiam producere possit.

III. Neque solæ species, aut solum corpus Christi habent rationem Sacramenti.

Non solæ species: Quia Eucharistiæ Sacramentum gratiam producit, animam nutriendo; adoratur a Fidelibus, perficitur a ministris &c. atqui solæ species non producunt gratiam, non adorantur a Fidelibus, neque a ministris per certa verba conficiuntur.

Non solum Christi corpus: quia Sacramentum debet esse sensibile; tale autem non est corpus Christi in Eucharistia.

Superest igitur ut ratio Sacramenti Eucharistiæ consistat in corpore & sanguine Christi, prout sub speciebus panis & vini continentur: omnes siquidem conditiones veri & proprie dicti Sacramenti huic toti complexo ex speciebus & corpore, ac sanguine Christi, apprime conveniunt, ut patebit expendenti.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Forma est de essentia rei: atqui verba quibus consecratur Eucharistia, sunt forma illius: ergo &c.

Resp. dist. maj. Forma informans, ac perseverans, concedo: forma conficiens, nego. Dist. min. verba sunt forma Eucharistiæ, conficiens, concedo: informans, ac perseverans, nego.

Objicies 2. Ex S. Th. post Innocentium III. Cap. *Cum Marthæ. De celebratione Missarum*, tria distingui debent in Eucharistia, Sacramentum tantum: res Sacramenti tantum; res & Sacramentum simul: atqui, juxta illos, species sunt Sacramentum tantum.

Resp. dist. min. species sunt Sacramentum tantum, sumendo nomen Sacramenti inadæquate, pro eo præcise quod significat, concedo: sumendo adæquate, pro eo quod significat simul & producit gratiam, nego. Cum igi-

tur

tur tria requirantur ad Sacramentum verum & adæquate sumptum, nempe sensibilitas, significatio, & efficacia, ac speciebus duæ tantum priores conditiones competant, non tertia, sequitur citatos auctores sensu adæquato & perfecto nomen Sacramenti non usurpasse, cum dixerunt, in Eucharistia species esse tantum Sacramentum. In Eucharistia igitur species sunt Sacramentum tantum; gratia sanctificans est res tantum Sacramenti; corpus vero Christi sub speciebus contentum, est & res Sacramenti & Sacramentum simul.

Instabis. Quod secundum est Sacramentum simul & res Sacramenti, non potest junctum cum alio constituere rationem Sacramenti tantum: atqui corpus Christi est Sacramentum simul & res Sacramenti; ergo &c.

Resp. nego maj. Hoc enim fieri potest per præcisionem unius ab altero. Sic in Sacramento Pœnitentiæ, dolor interior de peccatis est Sacramentum simul & res Sacramenti; significat enim remissionem peccatorum; & significatur per extremam peccatorum declarationem: atqui tamen idem interius dolor simul junctus cum externa peccatorum confessione, constituit rationem Sacramenti tantum. Idem dicas in Eucharistia, de speciebus & corpore Christi.

Objicies 3. Concilium Trid. Sess. 13. cap. 4. ait corpus & sanguinem Christi esse in Sacramento Eucharistiæ: ergo supponit Concilium rationem Sacramenti Eucharistiæ non consistere in corpore & sanguine Christi.

Resp. dist. conseq. non consistere in solo corpore & sanguine, concedo: in corpore & sanguine, quatenus sunt in Sacramento, hoc est sub speciebus sensibilibus, in quibus corpus & sanguis Christi, non tanquam locatum in loco, sed pars in toto, nego.

Objicies 4. Eucharistia frequenter appellatur a Veteribus Sacramentum corporis Christi: ergo corpus Christi non constituit rationem Sacramenti in Eucharistia.

Resp. nego conseq. Appellatur enim Eucharistia Sacramentum corporis Christi, quia est signum continens corpus Christi.

Objicies denique: Quælibet pars essentialis Sacramenti debet esse sensibilis, & pertinere ad materiam, vel ad formam illius: atqui corpus Christi non est sensibile.

Resp. dist. maj. debet esse sensibilis, vel per se, vel saltem per aliud; concedo: per se, nego. Sic dolor de peccatis essentialis est pars Sacramenti Pœnitentiæ, quæ tamen sensibilis non redditur nisi per externam peccatorum confessionem. Pariter corpus Christi ex se non est sensibile, fit tamen sensibile per species exteriores sub quibus continetur; & sub eo respectu ad naturam Sacramenti Eucharistiæ pertinet, quod cum spectari possit sub duplici respectu, vel in fieri, vel in facto esse, potest quoque sua materia & forma ei pro quolibet statu assignari. In fieri, habet pro materia panem & vinum, & pro forma verba consecrationis: in facto esse, dici potest species externas habere rationem materiæ; & corpus Christi, aut significationem spiritualem, habere quasi rationem formæ: neque in hoc quidquam periculi esse videtur, quod ex quæstione mere Scholastica dependet.

ARTICULUS II.

An Eucharistia consistat in re permanenti, vel in usu tantum & actione transeunte.

Prænotanda.

STatus quæstionis est, utrum statim a prolatis verbis consecrationis, independenter ab usu seu sumptione, corpus & sanguis Christi sint realiter præsentia sub speciebus panis & vini, atque sub illis tamdiu perseverent, quamdiu illæ integræ remanent; an vero fiant tantum præsentia, cum actu sumitur seu manducatur panis, & bibitur vinum Eucharisticum.

Illud posterius admittunt Novatores Lutherani & Calvinistæ, etsi inter se discordes sint in assignanda actione in qua ratio Sacramenti collocanda sit.

Calvinistæ enim volunt actionem illam esse actualem actionem qua manducatur corpus, & sanguis bibitur. Ita Calvinus L. 4. Institut. cap. 17. paragr. 37.

Lutherani vero contendunt esse omnes illas actiones quas Christus in ultima Cœna exercuit; nempe accepit panem, benedixit, fregit, dedit Discipulis, & isti acceptum manducaverunt: quæ omnes, inquiunt, actiones unam quasi totalem, integram, & continuam constituunt actionem: quæ simpliciter dicitur actio cœnæ seu cœna: unde neque ante, neque post illas actiones Christus, juxta eos, realiter præsens est in Eucharistia. Ita Kemnitius 2. parte examinis Conc. Trid. cap. 3. & 6.

Non minus dissentiunt circa asservationem Eucharistiæ.

Nonnulli dixerunt corpus Christi triduo perseverare in Eucharistia, in gratiam scilicet ægrotantium ad quos potest deferri. Ita ex Lindano refert Sanctesius, Repetitione 4. de Eucharistia c. 12. Spalatensis vero Lib. 5. de Republica Ecclesiastica c. 6. n. 257. scribit Sacramentum Eucharistiæ ab una publica communione ad aliam usque perseverare, pro iis scilicet qui publicæ communioni adesse non potuerunt: *quia*, inquit ille, *unum moraliter est convivium, & nulla ratio ostendit, cur debeat evanescere consecratio*.

Recte autem hic observat Vasquez disp. 15. q. 73. cap. 3. ab hoc Novatorum errore longe alienos esse, qui ex nostris Scholasticis docent usum & sumptionem Eucharistiæ vel esse totum Sacramentum, vel saltem partem illius essentialem; siquidem illi agnoscunt, quod negant Novatores, Christi corpus vere, ac realiter præsens esse post consecrationem, antequam sumatur; atque etiam post sumptionem perseverare sub illis hostiis quæ in sacrario servantur: atque hoc unum fert eorum sententia, corpus Christi & species consecratas non habere perfectam Sacramenti rationem, nisi in usu & sumptione.

Guitmundus L. 1. & 3. de veritate corporis & sanguinis Christi in fine, refert nonnullos inter impugnatores Berengarii existimasse, eam Eucharistiæ partem, quæ indignis & peccatoribus porrigitur, non converti in corpus Christi, sed merum panem remanere; alios vero dixisse, panem converti quidem tempore consecrationis, tempore vero distributionis, cum indignus acciperet, restitui panis substantiam, & corpus Christi recedere.

CON-

CONCLUSIO.

Sacramentum Eucharistiæ non consistit in usu & sumptione, sed in re permanenti.

Probatur 1. verbis institutionis. Quia prius Christus dixit: *Hoc est corpus meum*, &: *Hic est sanguis meus*, quam Discipulis porrexit corpus ad manducandum, & sanguinem ad bibendum. Ita Conc. Trid. Sess. 13. c. 3. Ergo prius fuit corpus sub specie panis, & sanguis sub specie vini, quam Discipuli manducarent vel biberent; adeoque ratio Sacramenti non consistit in illa actione qua manducatur corpus, & sanguis bibitur, quod enim prius est, non pendet ab eo quod est posterius. Prima probatio ex Scriptura.

Confirmatur illud consequens. Tum quia, juxta S. Augustinum Tract. 80. in Joan. *accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum*. Tum quia verba Domini statim, ac prolata fuere, plenam & integram suam habuere significatiouem, & efficaciam; adeoque illud ipsum effecerunt quod significabant. Sunt etenim verba Christi ex se ipsis operativa & efficacia, etiam seposito usu seu sumptione, quæ ad effectum quidem Sacramenti percipiendum necessaria est, non ad veritatem ipsam realis præsentiæ comprobandam. T.3 par.2. p. 703. C.

Antecedens vero quod negant adversarii, colligitur manifeste ex sacro textu. Ratio enim qua Christus suos Discipulos invitat ad manducandum & bibendum, hæc est, quia sub pane corpus, & sub vino sanguis continetur; particulam siquidem causalem *enim* usurpat Christus apud S. Matth. cap. 26. v. 27. *Dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic est enim calix sanguinis mei*. Unde & S. Lucas c. 22. v. 20. & S. Paulus 1. Cor. 11. v. 25. prius dicta referunt verba quibus calix consecratur, quam Apostoli calicem hauserint. Quin primus ait: *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine*. Qua loquendi ratione innuit, sanguinem Christi in calice esse, non in ore sumentis. Et S. Paulus Epistolæ mox citatæ c. 10. v. 16. ait: *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Et panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est*? Antequam igitur sumatur calix, benedicitur, & per illam benedictionem seu consecrationem fit sanguis Christi. Idem de pane dicendum.

Neque est quod dicant, S. Marcum cap. 14. v. 23. referre Apostolos prius bibisse calicem, quam Christus verba consecrationis pronuntiaverit; & SS. Matth. ac Lucam prius referre mandatum Christi ad Apostolos pro sumendo corpore & sanguine, quam verba, quibus consecratio peragitur.

Namque 1. plus probaret hæc observatio, quam velint vel ipsimet Lutherani: scilicet probaret corpus Christi præsens esse, etiam ante pronuntiata verba consecrationis. 2. S. Marcus usus est anticipatione, nec rerum ordinem servavit: unde, ut recte observat hic Bellarminus, non oportet attendere quæ verba Evangelistæ prius posuerint, quæ posterius, seu ad ordinem narrationis, sed ad sensum & significationem verborum; hæc autem postulat, ut prius prolata fuerint consecrationis verba, quam usus & sumptio fiat. 3. denique, potuit Christus prius exponere mandatum suum, quam consecrare, licet non fuerit executioni demandandum, nisi post factam consecrationem: sicut prius Baptismi necessitatem & præceptum exposuit Joan. 3. quam illum

illum instituerit, & revera in mandatis dederit Matth. ultimo;

Secunda probatio, ex cõsuetudine asservandi Eucharistiam.

Probatur 2. ex antiqua & constanti praxi Ecclesiæ asservandi Eucharistiam. Praxim hanc & disciplinam Concilium. Trid. Sess. 13. c. 6. sic exponit: *Consuetudo asservandi in sacrario sanctam Eucharistiam adeo antiqua est; ut eam sæculum etiam Nicæni Concilii agnoverit. Porro deferri ipsam sacram Eucharistiam ad infirmos, & in hunc usum diligenter in Ecclesia conservari, præterquam quod cum summa æquitate & ratione conjunctum est, tum multis in Conciliis præceptum invenitur; & vetustissimo Catholicæ Ecclesiæ more est observatum. Quare hæc sancta Synodus retinendum omnino & salutarem hunc & necessarium morem statuit.*

Ex illa autem Ecclesiæ praxi sic arguimus: Ecclesia in more semper habuit asservandi sacram Eucharistiam, eamque ad infirmos deferendi, atque Eucharistiam hanc verum esse Christi corpus semper persuasum habuit; ergo ea semper fuit fides Ecclesiæ, Eucharistiæ Sacramentum verum esse ac perfectum extra usum & sumptionem.

Calvinus non ausus est veterem hanc consuetudinem inficiari: *Qui sic faciunt;* (nempe servant Eucharistiam) inquit L. 4. Instit. c. 17. paragr. 39. *habent, fateor, veteris Ecclesiæ exemplum: verum*, pergit ille, *in re tanta, & in qua non sine magno periculo erratur, nihil tutius est quam veritatem sequi.*

Pag. 523.

Verum Magistro suo audaciores facti discipuli, doctrinam Concilii Trid. mox expositam falsi arguere non erubescunt, tam quoad factum, quam quoad jus. Negant 1. ullum extare exemplum sex prioribus Ecclesiæ sæculis, asservatæ in Ecclesia seu in sacrario Eucharistiæ. Ita Dalæus L. 6. de cultibus Latinorum, a c. 2. ad 17. præsertim vero c. 10. 2. negant data & non concessa veteri illa consuetudine, recte concludi Eucharistiam in re permanenti esse positam, non vero in actione transeunte, usu scilicet & sumptione: quia, inquiunt, semper ad usum & sumptionem destinata erat Eucharistia quæ asservata dicitur.

Verum, ut ab hac postrema responsione incipiam, nullus Catholicorum negaverit unquam, quin Eucharistia ad usum & manducationem, tanquam ad finem immediatum ac præcipuum, ordinaretur, ac servaretur, sed illam a manducatione seu usu suam habere veritatem ac perfectionem, absurditas est quæ in Catholicorum mentem nunquam venit: tum quia semper persuasum habuere, verba consecrationis, suum, statim ac prolata sunt, effectum sortiri: tum quia longo temporis intervallo distat aliquando consecratio ab ipsa sumptione: tum quia ante sumptionem corpus Christi esse in Eucharistia quæ in sacrario asservatur, atque ibidem adorandum esse, aperte significabant Fideles, qui Sacramentum illud appellant aut *corpus Domini*; vel: *sanctum Domini, Fidelium Sacramentum, Dominicum corpus, &c.*

Tria generatim exempla servatæ Eucharistiæ.

Probandum igitur nobis superest antecedens nostri argumenti, scilicet antiquitus asservatam fuisse Eucharistiam. Illud autem facile est demonstrare certissimis veteris Ecclesiæ monumentis, quæ ad tria capita generatim revocari possunt.

I. Ad communionem domesticam, qua quisque domi asservatam Eucharistiam sumebat.

II. Ad consuetudinem deferendi Eucharistiam ad absentes.

III. Ad consuetudinem eam servandi & deferendi ad infirmos.

I. Privatim in

Primo, olim asservatam fuisse privatim in domibus Eucharistiam, testantur Tertullianus L. 2. ad uxorem c. 5. ubi hortans ipsam ne post obitum suum mari-

maritum duceret infidelem, inter alias rationes hanc adducit : *Non sciet maritus, quid secreto ante omnem cibum gustes ; & si sciverit, panem non illum esse credet, qui dicitur*, nempe corpus Christi. domib. s.

S. Cyprianus Tract. de lapsis refert historiam cujusdam mulieris tempore persecutionis lapsæ, *quæ cum*, inquit, *arcam suam in qua sanctum Domini fuerat, manibus indignis tentasset aperire, igne inde surgente deterrita est* P. 169. B.

S. Basilius Epist. 289. ad Cæsaream Patriciam, ejusdem praxis & testis & vindex est, ejusq; originem repetit ex persecutionibus, quæ cum Fidelibus non permitterent ut sacras synaxes publice celebrarent, cogebant eos in cryptis latere, & asportare secum Eucharistiam, quam premente periculo possent sumere. Refert ibidem, Monachos in desertis degentes pro inopia Sacerdotis, habere domi sacram communionem, eamque propriis sumere manibus. Pag. 176. Edit. vet. Tom. 2. p. 1054. D.

Idem testatur S. Hieronymus in sua ad Pammachium Epistola ; S. Greg. Nazianzenus Orat. 11. quæ tota est in laudes sororis suæ Gorgoniæ ; S. Ambrosius Oratione funebri de obitu fratris sui Satyri ; S. Gregorius Magnus L. 3. Dialogorum c. 36. Sed in re tam certa diutius immorandum non est.

Quæres tantum, quo præcise tempore abrogata fuerit consuetudo asservandi privatim Eucharistiam.

Baronius ad an. Christi 57. n. 152. respondet, morem hunc perseverasse in Ecclesia Occidentali usque ad tempora Hormisdæ Papæ, atque in Hispania primum abrogatum fuisse a Synodo Cæsaraugustana an. 381. c. 3. quæ confirmata deinde fuit a Concilio Toletano I. an. 400. cap. 14. Tom. 1. p. 495. A.

Verum hallucinatur Baronius : tum quia Synodus illa Cæsaraugustana, non tempore Hormisdæ, sed Damasi S. Pontificis habita est, an. scil. 380. aut 381. ipso non diffitente Baronio ad an. Christi 381. Tum quia post tempus illud idem mos adhuc viguit sexto sæculo, ut patet ex S. Greg. Magno loco mox indicato : ordinatus autem ille fuit annis post Hormisdam 67. Viguit septimo & initio sæculi octavi, ut colligitur ex Venerabili Beda L. 4. Hist. c. 24. vel nono sæculo, ut colligitur ex Michaele Studita, referente ipso Baronio ad an. Christi 816. n. 16. vel decimo, ut constat ex responso Archiepiscopi Corinthiorum in actis S. Lucæ Junioris, apud Combeficium Tom. 2. Auctuarii Bibliot. Patrum, & apud Bollandum die 7. Februarii. Quin & duodecimo, ut constat ex Actis vitæ Laurentii Dublinensis in Hibernia Episcopi, referente eodem Annalista ad an. 57. n. 153. Tum denique quia prohibitio, facta a Conciliis Cæsaraugustano, & Toletano I. non omnes spectabat Fideles, sed tantum Priscillianistas, qui tunc temporis per Hispanias grassabantur, quique, ut se Catholicos simularent, Fidelium synaxibus sese immiscebant, ac sacram cum illis accipiebant Eucharistiam, quam postea secreto impie abjiciebant. Ita exponit Concilii Toletani primi prohibitionem, aliud Concilium Toletanum numero undecimum an. 675. Can. 11. T. 2. Conc. p. 1009. Ibid. pag. 1225.

Respondeo igitur, vix figi posse tempus quo ubique abrogata fuit consuetudo asportandi secum, & domi privatim asservandi Eucharistiam : paulatim enim, ob varios abusus, in aliquibus locis, & tandem in tota Ecclesia extincta illa fuit. T. 6. Conc. p. 552.

Secundo, fuisse olim Eucharistiam ad absentes delatam, testantur II. Pro absentibus.

S. Justinus Apolog. 2. quæ prima est, ubi describens quid in cœtibus Christianorum perageretur, postquam de Eucharistia verba fecit, ait *eam a Diaconis ad absentes deferri*. Tr. 97. E.

S. Ire-

S. Irenæus ſcribens ad Victorem S. Pontificem, occaſione excommunicationis quam tulerat adverſus Aſiaticos Paſcha celebrantes luna 14. in quamcumque incidiſſet diem, ait, non ita cum illis egiſſe prædeceſſores Victoris: *Nec ulli*, inquit, *ob ejuſmodi conſuetudinem rejecti ſunt. Verum illi ipſi, qui te præceſſerunt* (alloquitur Victorem) *Præsbyteri, quamvis id minime obſervarent, Eccleſiarum Præsbyteris qui id obſervabant, Euchariſtiam tranſmiſerunt*, nempe in ſignum mutuæ fidei & concordiæ. Apud Euſeb. l. 5. Hiſt. cap. 24. in quem locum obſervat doctiſſimus Valeſius, hunc morem promiſcuum fuiſſe, & ab omnibus paſſim obſervatum, ut ad aliarum civitatum Epiſcopos benedictionis nomine Euchariſtiam tranſmitterent; quod probat ex Concilio Laodiceno c. 14. a quo conſuetudo illa abrogata fuit.

Euſeb. Hiſt. p. 263. B.

Metaphraſtes in Actis Luciani Martyris, apud Surium ad diem 7. Joan. & apud Baron. ad an. Chriſti 311. n. 8. narrat eum Martyrem in carcere ſupra pectus ſuum vice altaris Sacrum perfeciſſe, ac peracto ſacrificio, poſtquam Sacramentorum ipſe fuiſſet particeps, ad abſentes tranſmiſiſſe.

Concilium Laodicenum ſub Sylveſtro c. 14. prohibet ferri ad abſentes Euchariſtiam, *Ne ſancta*, inquit, *inſtar benedictionum, in feſto Paſchæ in alias Parochias tranſmittantur*. Incertum an prohibitio hæc univerſalis fuerit pro quolibet tempore, an reſtricta tantum ad tempus Paſchale.

T. 2. Conc. p. 1499. A.

Poſtea viguit conſuetudo mittendi Euchariſtiam ad Præsbyteros ejuſdem civitatis, quibus diebus cum Epiſcopo convenire illis non vacabat. Colligitur mos ille ex Epiſtola Innocentii I. ad Decentium data ann. 416. *Idcirco*, inquit, *illi fermentum a nobis confectum per Acolythos accipiunt, ut ſe a noſtra communione, maxime illa die Dominica, non judicent ſeparatos*. Per fermentum autem intelligunt plures e noſtris, Euchariſtiam; quia vice fermenti Fideles inter ſe colligit & coadunat.

T. 2. conc. p. 1247. B.

Sed, inquit Dallæus, Euchariſtia illa ſtatim a publica communione deferebatur ad abſentes. Ita eſt; quid tum? An idcirco ab uſu & ſumptione pendebat ut eſſet corpus Chriſti? minime; ſiquidem illam ſic tranſmiſſam vocant Scriptores Eccleſiaſtici, ſanctum Domini corpus Chriſti, Sacramentum Chriſti &c.

Tertio, fuiſſe olim Euchariſtiam in Eccleſia ſeu in ſacrario aſſervatam; ut inde ad infirmos deferretur.

III. Pro infirmis S. Juſtinus.

Conſtat 1. ex S. Juſtino mox laudato. Nomine quippe abſentium comprehenduntur haud dubie ipſi infirmi, qui in infirmitate præſertim ſacra Euchariſtiæ alimonia indigent, ut adverſus vim morbi, & dæmonis impetus præmuniantur ac confirmentur.

Serapion. Euſeb. Hiſt. p. 246.

Conſtat 2. ex Euſebio L. 6. Hiſt. c. 44. edit. Valeſianæ, ubi referens decretum Dionyſii Alexandrini de concedenda lapſis pœnitentibus communione, narrat Serapionem quemdam in extremis poſitum, miſiſſe de nocte puerum ad Præsbyterum, ut ab eo Euchariſtiam perciperet: Præsbyterum vero forte tunc ægrotantem, cum venire non potuiſſet, miſiſſe ad Serapionem per eumdem puerum exiguam Euchariſtiæ particulam, ac juſſiſſet, ut madefactam, ſeu, ut vertit Valeſius, *in aquam intinctam*, ſeni in os inſtillaret, qua ille paulatim abſorpta, continuo animam exhalavit.

Concil. Nicænum I. Can 13. T. 2. Con. pag. 42 D.

Conſtat 3. ex Concilio Nicæno I. generali an. 325. Can. 13. *De his*, inquit, *qui ad exitum veniunt, etiam nunc lex antiqua regulariſque ſervabitur, ut ſi quis egrediatur e corpore, ultime & maxime neceſſario viatico minime privetur. Quod ſi deſperatus, & conſequutus communionem, oblationiſque particeps factus,*

factus, iterum convaluerit, sit inter eos qui communionem orationis tantummodo consequuntur. Generaliter autem omni cuilibet in exitu posito, & poscenti sibi communionis, seu, ut alii vertunt, *Eucharistiæ, gratiam tribui, Episcopus probabiliter*, id est, postquam probaverit, *ex oblatione dare debebit*. Concilium eo Canone novam legem non condit, sed antiquam renovat & confirmat.

Constat 4. ex S. Ambrosio, qui, narrante in ejus vita Paulino, morti proximus, Eucharistiam, administrante S. Honorato Vercellensi Episcopo, accepit. Contigit istud an. 397. S. Ambrosius.

Constat 5. ex ritu Græcorum, qui referentibus Goario in notis ad Euchologium, & Arcudio L. 3. c. 55. feria 5. majoris hebdomadæ, pro toto anni decursu consecrant Eucharistiam pro infirmis. Græci.

Constat denique, ut infinita alia omittam, ex Concilio Aurelianensi ann. 1017. in quo damnantur quidem e Manichæorum secta, *qui infantis post octavum diem ab illis trucidati, cineres tanta veneratione*, inquit Concilium, *colligebant atque custodiebant, quanta Christiana religiositas corpus Christi custodire solet ægris dandum de hoc sæculo exituris ad viaticum* Refertur istud Concilium Tom. 2. Spicilegii pag. 670. Concilium Aurelianense ann. 1017.

Quid adhuc Dallæus? Concedit 1. pœnitentibus revera datam Eucharistiam, qualis fuit Serapion; sed negat omnibus concessam promiscue Fidelibus: quasi melior debuerit esse pœnitentium, qui lapsi fuerant, conditio, quam aliorum Fidelium, qui in exitu præsertim divino cibo indigent quo confortentur: quasi e numero pœnitentium fuerit Ambrosius, cui tamen, pro communi ac recepto Ecclesiæ usu, sacrum viaticum jamjam morituro concessum est. Præterea vero citatus Canon 13. Nicœnus duas partes habet: in priori de pœnitentibus quidem statuit; sed in posteriori, omni & cuilibet Fideli probato, poscenti Eucharistiæ communionem, dandam esse decernit; idque non ex nova lege, sed ex antiqua consuetudine. Sed est, demus hoc adversario, citatis in locis pro solis pœnitentibus legem ferri: saltem inde sequitur, pro illis fuisse publice in sacrario asservatam Eucharistiam. Minime, reponit 2. Dallæus: tum quia facile fuit post publicam in Ecclesia communionem, partem Eucharistiæ deferre ad infirmos: tum quia facile erat Sacerdoti transferre se ad domum infirmi, & ibi Sacra celebrare; vel saltem particulam Eucharistiæ, quam domi pro more hujus temporis ad proprium usum servabat, mittere. Responsio Dallæi.

Verum misera sunt hæc deploratæ causæ effugia.

Primum quidem: tum quia Eucharistia, etiam immediate post publicam communionem e communi mensa sic transmissa, independenter ab actione sumentis est verum corpus Christi; tum quia in subitis ac insperatis morbis, vix Fidelibus subvenire potuisset Ecclesia, nisi paratam & asservatam habuisset in sacrario Eucharistiam: nonnunquam enim ita subito premit vis morbi, ut vix crastino locum relinquat, quod exemplo Serapionis citato perspicuum est. Refellitur.

Secundum quoque effugium nullum est. Ubi enim legit Dallæus, qualibet diei hora licitum fuisset Sacerdotibus, in cubiculis infirmorum Sacra facere? Quod si infirmus ipsemet fuisset Sacerdos; ut contingit in facto Serapionis, haud dubie ad domum infirmi celebraturus venire non potuisset; interim sine viatico moritur oppressus morbo, quod certe incommodum præcavere melius non potuit sapiens Ecclesia, quam si in sacrario Eucharistiam

charistiam in gratiam infirmorum semper paratam haberet. Neque minus leve ac infirmum est quod addit Dallæus, potuisse Præsbyterum mittere particulam Eucharistiæ, quam domi servabat: quasi satius fuerit asservare Eucharistiam in privatis domibus, quam in Ecclesia; idem enim semper incommodum sequitur contra sententiam adversariorum. Quamquam tot apud se Eucharistiæ particulas asservare non solebant Præsbyteri, quot pluribus simul infirmis communicandis necessariæ fuissent.

Verum in Ecclesia, atque in loco quodam sacro solitam fuisse asservari Eucharistiam, probant columbæ illæ argenteæ, vel turres quæ suspendi solebant, & in quibus includebatur Eucharistia, de quibus mentio fit in vita S. Basilii per Amphilochium scripta (si tamen illius est,) in Testamento Perpetui Episcopi Turonensis, quod refertur Tom. 5. Spicilegii: *Pag. 106.* obiit ille an. 474. & Amalario Præsbytero dedit *capsulam unam communem de serico, item peristerium & columbam argenteam ad repositorium*; id est, ut reponatur Eucharistia: in Concilio Constantinopolitano sub Menna ann. 536. in Concilio Turonensi II. ann. 567. Can. 3. apud Gregorium Turonensem L. 1. De gloria Martyrum c. 86. Denique Leo IV. ann. 847. mandavit ut sacrum Christi corpus in pixide pro infirmorum viatico custodiatur, Tom. 8. Conc. pag. 34.

Tertia probatio Conclusionis, ex discrimine Eucharistiæ ab aliis Sacramentis.

Probatur 3. Conclusio, ex discrimine quod est inter Eucharistiam cœtetaque Sacramenta, & ex rationibus quibusdam theologicis.

Ac I. in aliis Sacramentis nihil præter usum, seu applicationem materiæ & formæ assignari potest, quod habeat totam & integram Sacramenti rationem: v. g. in Baptismo, aqua, quæ permanens est, non est Sacramentum, sed pars tantum illius; ac Baptismus non in aqua præcise, sed in aquæ ablutione consistit, quæ actio est fluens ac transiens: unde S. Paulus Ephes. 5. Baptismum appellat *lavacrum aquæ in verbo vitæ*. Et certe verba ipsa formæ Baptismi; nempe: *Ego te baptizo*, non ad aquam referuntur, sed ad eum qui baptizatur. Pariter in Sacramento Confirmationis, non oleum, sed olei unctio, ut & in Unctione extrema, Sacramenti rationem habet. In Pœnitentia quoque, sola est actio transiens, tum ex parte pœnitentis peccata declarantis ac detestantis, tum ex parte Sacerdotis absolventis. Similiter in Ordine & Matrimonio: in isto, mutuus consensus & mutua acceptatio cum benedictione Sacerdotis; in illo, manuum impositio & instrumentorum porrectio. In sola igitur Eucharistia potest aliquid assignari fixum ac permanens ab usu distinctum, quod Sacramenti rationem obtineat, scilicet corpus & sanguis Christi, quatenus sub speciebus panis & vini continentur.

Ex rationibus Theologicis.

II. Idem evincunt nonnullæ rationes theologicæ.

Prima est, quia essentia alicujus rei ad usum destinatæ, non est formaliter usus ipse. Sic essentia potentiarum, ut visus, vel habituum, ut Grammaticæ, non est ipsa visio, vel loquutio: sic essentia panis, non est comestio. Atqui Sacramentum Eucharistiæ ad usum est destinatum: ergo &c.

Secunda, quia ante usum & sumptionem, verba Christi quibus consecratur panis & vinum, efficiunt id quod significant, sunt enim vera, habentque sensum perfectum; ergo iis prolatis, independenter ab usu qui sequitur, corpus & sanguis Christi realiter adsunt sub speciebus panis & vini.

Confirmatur ex ipsa Calvinistarum sententia. Ajunt enim illi, panem eucharisticum fieri sacramentalem per verba Christi: *Hoc est corpus meum*, quæ non historice tantum, sed efficaciter proferuntur: sed verba illa ante manduca-

ducationem actualem proferuntur : ergo ante illa vera sunt, efficacia & operativa.

Tertia denique, quia ex adversariorum opinione sequeretur, ipsos suscipientes seu manducantes Eucharistiam, ex parte saltem esse ministros conficientes Sacramentum, quia manducatio tota se tenet ex parte manducantis: si igitur in illa ratio Sacramenti Eucharistiæ, saltem ex parte consistit, ut vult Kemnitius, sequitur ipsum manducantem ex parte conficere Sacramentum Eucharistiæ, quod certe absurdum est.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Multis variarum Ecclesiarum monumentis constat, nullam Eucharistiæ partem antiquitus asservatam fuisse; sed si quid ex communione publica superesset, vel a Clericis consumebatur, vel igne cremabatur, vel pueris innocentibus comedendum distribuebatur. Ita observatum fuisse

T. 1. Conc. p. 98. D. E. Bibliot. PP.

In Ecclesia Romana testis est Clemens Romanus, Epist. 2. quæ refertur *De consecratione*, dist. 2. *Tanta*, inquit, *in altario holocausta offerantur, quanto populo sufficere debeant: quod si remanserint, in crastinum non reserventur, sed cum timore ac tremore Clericorum diligentia consumantur.*

Tom. 12. p. 86. C.

De Ecclesia Jerosolymitana idem refert Præsbyter Hesic. l. 2. in Leviticum.

Evagr Hist. p. 411

De Constantinopolitana Evagrius l. 4. Histor. c. 36. & Nicephorus l. 17. c. 25. qui referunt moris fuisse Constantinopoli, superfluas Eucharistiæ partes pueris innocentibus, & jejuniis distribuere, inter quos se aliquando fuisse ait Nicephorus.

Nicephori Histor.

De Hispanica constat ex Concil. Cæsaraugust. an. 381. c. 3. & Toletano I. an. 400. c. 14. & Toletano XVI. an. 693. c. 6. ubi jubent Patres, *modica oblata esse consecranda*: nimirum ut nihil ex iis supersit.

T. 2 p. 772.

De Gallicana colligitur ex Concil. Matisconensi II. an. 585. Can. 6. ubi præscribitur, ut quarta vel sexta feria innocentibus distribuatur quidquid post peractam Missam in sacrario supersederit.

T. 1. Conc. p. 1009. & 1225. T. 6. Conc. p. 1341. D.

De Ecclesia Æthiopica testatur Zagazabus Æthiops, Dissertatione de patriæ religione ac moribus, quam Damiano a Goez nobili Lusitano debemus.

T. 5. Conc. p. 982. B.

His adde Udalricum, qui antiquiores consuetudines Monasterii Cluniacensis præscripsit circa an. 1070. ut censet Dacherius, a quo volumen istud editum est Tom. 4. Spicilegii, p. 58. Testatur auctor ille l. 1. c. 13. apud Cluniacenses *nihil de Eucharistia reservatum fuisse*.

Humbertus quoque Cardinalis, in Disputatione de azymo, & fermentato adversus Græcos, quæ extat apud Baronium in Appendice Tomi undecimi p. 680. idem testatur apud Latinos ætate sua, hoc est undecimo sæculo, observatum fuisse.

Denique Gabriel Biel insignis Germaniæ Theologus, qui floruit circa an. 1490. Lectione 36. in Canonem Missæ sic loquitur: *Postquam Christus corpus suum consecravit, non sistebat in consecratione neque dedit Discipulis ut honorifice conservarent; sed dedit in sui usum, dicens: Accipite & manducate.* Igitur non existimabat Biel, esse asservandam Eucharistiam.

Edit. Paris. 1529. p. 66.

Resp. nego ant. Cum enim antiquitus soleret Eucharistia ex Fidelium oblationibus consecrari, si quid residuum fuisset ex iis portionibus quæ pro publica communione destinatæ erant, post sepositas eas quæ in gra-

tiam infirmorum reservabantur, totum consumebatur: neque aliud volunt citati auctores.

Clemens Romanus, seu quisquis auctor est citatæ Epistolæ, agit tantum de illis portionibus Eucharistiæ quæ ex quotidiana communione superfluæ remanebant, quas jubet à Clericis consumi; non negat vero pro infirmis asservatam fuisse Eucharistiam: immo in citata illa Epistola, non procul ab initio, ait: *tribus gradibus commissa esse Sacramenta divinorum secretorum, Præsbytero, Diacono, & Ministro, qui cum timore, & tremore reliquias fragmentorum corporis Dominici custodire debent, ne qua putredo in sacrario inveniatur; ne cum negligenter agitur, portioni corporis Dominici gravis inferatur injuria*. Supponit igitur auctor ille, quisquis sit, aliquid Eucharistiæ reservatum, & custoditum fuisse.

T. 1 Conc. p. 98. D.

Eadem est mens Hesichii. In Ecclesia scilicet Jerosolymitana non diu servabatur, etiam pro infirmis, Eucharistia, ne forte vitium aliquod contraheret diuturna asservatione, sed post aliquot dies renovabatur, & quod ex priori supererat, igne absumebatur. Sensum hunc innuere videntur verba Hesichii: *Videmus*, inquit, *sensibiliter in Ecclesia fieri, ignique tradi quæcumque remanere contigerit inconsumpta, non omnino ea quæ una die, vel duabus, aut multis servata sunt*. Idest, comburuntur quidem reliquiæ panis Eucharistici, quæ non sunt consumptæ, sed remanent post communionem; ita tamen ut per aliquot dies nonnullæ partes asservari possint, quæ subinde etiam comburi debent: nimirum, ut dixi, postquam ex diuturna asservatione, aut alia ex causa vitium aliquod contraxerunt, unde nemo amplius eas degustare sustineat. Quod quidem postea, & apud Gallos obtinuit, statuente Conc. Aurelianensi ab Yvone citato pag. 2. Can. 59. *ut omne sacrificium sordida vetustate perditum, igne comburatur, & cineres juxta altare sepeliantur*.

Biblio. P P. Tom. 12. p. 89. C.

P. 60. col. 2.

Evagrius, & Nicephorus narrant quidem pueris innocentibus distributas fuisse Eucharistiæ partes quæ ex quotidiana Fidelium communione supererant; sed non negant prius sepositas fuisse partes aliquas in gratiam infirmorum.

Concilia Cæsaraugustanum, & Toletanum I. statuunt tantum adversus Priscillianistas, qui Eucharistiam quidem manibus sumebant, ut Catholici viderentur, sed eam deinde abjiciebant. Ita colligitur ex Conc. Toletano XI. Can. 11. Concilium vero XVI. Toletanum jubet quidem modica oblata in altari poni, ne gravetur communicantium stomachus; asservari autem Eucharistiam conceptis verbis testatur, his verbis: *Ejus reliquiæ* (nempe panis Eucharistici) *aut ad conservandum modico loculo, absque aliqua injuria facilius conserventur; aut si ad consumendum fuerit necessarium, non ventrem illius, qui sumpserit, gravis sarciminis onere premat*.

T. 6. Conc. p. 553.

Ibid. p. 1541. D.

Concil. Matisconense non negat pro infirmis asservandam communionem: immo cum statuit quarta dumtaxat vel sexta feria advocandos esse pueros qui reliquias Eucharistiæ consumant, satis innuit aliis diebus asservatas esse illas reliquias.

Æthiopicæ Ecclesiæ schismaticæ magna non debet haberi auctoritas: quamquam dici potest, idcirco non asservari ea in Ecclesia Eucharistiam, quia ut observat auctor laudatus: *omnes tam Clerici quam laici bis ad minus in hebdomada ad Eucharistiam accedunt*.

Udalricus agit tantum de illa Eucharistiæ portione quæ pro die Parasceve servata fuerat, & quæ tota consumebatur hac ipsa die; sed non ait

toto

toto anni decursu nullam servatam fuisse Eucharistiæ particulam: siquidem agens idem Auctor l. 3. c. 28. de infirmis, describit ritum quo debeat ipsis administrari Eucharistia.

Humbertus Cardinalis non damnat in Græcis morem asservandi Eucharistiam pro infirmis, sed tantum Missam imperfectam celebrandi per quinque dies hebdomadæ, toto Quadragesimali tempore, ex Eucharistia jam consecrata, quæ Missa præsanctificatorum dicitur. *Quotidie*, inquit loco citato apud Baronium, *sive tertia, sive nona, sive quacumque hora fiat a nobis Missa, non fit nisi perfecta; nec reservatur ex oblatione ejus pars aliqua, ut per dies quinque agatur inde Missa imperfecta*. Missam illam ex jam præsanctificatis celebratam, vocat *imperfectam*, quia ad illius integritatem, & perfectionem necessaria est tum consecratio, tum consumptio: in Missa autem illa Græcorum consecratio non fiebat. Tom. 11. p. 714. D.

Denique Gabriel Biel non negat asservari posse Eucharistiam, sed tantum contendit præcipuum illius fructum percipi ex manducatione & usu, quod certe verum est. Asservari autem illam posse, agnoscit auctor in citata lectione, ubi comparans manducationem Eucharistiæ cum ejusdem asservatione, sic loquitur: *Non tantum prodest Christi corpus in pixide conservatum, sicut oblatum, & sumptum in vera fide, & devotione*. Agnoscit igitur Eucharistiam in pixide conservatam esse verum corpus Christi, independenter ab usu, & sumptione.

Instabis: Saltem si vetus Ecclesia Eucharistiam aliquando asservavit, non alium in finem asservavit, quam manducationis.

Resp. dist. ant. Non alium in finem præcipuum ac immediatum asservavit, quam manducationis, concedo: unicum, & solum, nego. Namque Veteres Eucharistiam, quam vel domi privatim, vel in Ecclesia publice asservabant, ad multos usus retulerunt. S. Basilius, referente in ejus vita Amphilochio, cum primum incruentum sacrificium Deo obtulit, panem tres in partes divisit: unam cum magna veneratione sumpsit; alteram secum sepeliendam curavit; tertiam denique reposuit in columba quam ex auro mundo fieri jussit, & super sacrum altare suspendit: haud dubie tum in objectum adorationis, tum in viaticum infirmorum. Satyrus frater S. Ambrosii, collo Eucharistiam suspendit, ut salvus e naufragio evaderet, referente S. Ambrosio Oratione funebri de obitu fratris sui. Gregoria soror S. Greg. Nazianz. usa est Eucharistia ad sanitatem corporis recuperandam. S. Cyrill. Jerosol. Catechesi 5. monet Fideles, ut post communionem digito tangant labia sanctificata contactu corporis, & sanguinis Christi, & deinde eodem digito sanctificent oculos, frontem &c. S. Aug. l. 22. de Civ. Dei c. 8. scribit a suis Præsbyteris oblatum fuisse Deo sacrificium Dominici corporis ad curandam domum a vexatione dœmonum. Et l. 3. Operis imperfecti contra Julianum c. 12. narrat matronam quamdam Acacio filio suo oculis capto cataplasma ex Eucharistia fecisse, quo imposito sanatus est puer. S. Greg. Magnus l. 2. Dialogor. c. 24. narrat S. Bened. jussisse corpus Christi poni supra pectus alicujus Monachi mortui, qui terræ mandari non poterat.

Varii usus Euchariſtiæ apud Veteres.

Tom. 2. p. 1125. D.

P. 245. A.

T. 7. p. 666. F. G.

Tom. 10. p. 1114. D.

Tom. 2 p. 256. B.

Baronius ad an. Christi 648. ex Græcorum Annalibus alium usum sanguinis Christi ita narrat n. 15. *Pyrrhus* (Monothelita) *cum Roma discessisset, & Ravennam pervenisset, ut canis ad vomitum suum reversus est. Quo Papa Theodorus comperto, plenitudine convocata Ecclesiæ, ad sepulchrum Verticis Apostolorum accessit, & divino calice expostulato, ex vivifico sanguine in atramentum stillavit, & ita propria manu depositionem Pyrrhi excommunicati facit*. Tom. 8. p. 391.

Simili modo scribit Nicætas in vita S. Ignatii Constantinopolitani, subscripsisse Episcopos damnationi Photii pseudopatriarchæ, calamo intincto in Sanguine Domini, vice atramenti.

Denique Arcudius de Concordia l. 3. c. 59. asserit gentis suæ Monachos
P. 243. Eucharistiam secum in longioribus peregrinationibus deferre, ad propulsanda itineris longioris pericula. Constat igitur ex his, & aliis bene multis exemplis, Christianos olim ad alios usus, præterquam ad manducationem Eucharistiam retulisse.

Objicies 2. Auctoritatem aliquorum Patrum.

Origenis Hom. 5. in caput 7. Levitici, ubi probans juxta Legem Dei oblationes primitiarum debere esse novas, atque recentes, confirmat exem-
T. 1. p. 79. plo Christi Eucharistiam instituentis, atque e vestigio distribuentis. *Vides,*
C. D. inquit, *ubique ea quæ ad laudes Dei pertinent, (hoc est enim sacrificium laudis) nova & recentia esse debere. Nam Dominus panem, quem Discipulis dabat, & dicebat eis: Accipite & manducate, non distulit, nec servari jussit in crastinum.*

P. 331. S. Cypriani Tract. de Cœna Domini, ubi c. 5. ait, panem Eucharisticum *recipi, non includi.*

S. Hieronymi in caput 11. 1. ad Corinth. ubi sic loquitur: *Quæcumque*
Tom. 5. *de sacrificiis superfuissent, illic in Ecclesia communem cœnam comedentes,*
P. 998. *pariter consumebant.*

Denique Venerabilis Bedæ l. 4. Hist. Ecclesiasticæ Anglorum c. 14. ubi
Tom. 3. significat non fuisse in more positum sua ætate, hoc est octavo sæculo,
P. 132. ut Eucharistia asservaretur. Loquens enim de quodam puero infirmo, cui Apostoli apparuerant, scribit, eos puero dixisse: *ut expectaret, donec Missæ celebrarentur, ut accepto Dominici corporis viatico, infirmitate, & morte absolutus, ad æterna in Cœlis gaudia sublevaretur.* At si tunc temporis mos fuisset in sacrario asservandi Eucharistiam, necesse non fuisset ut puer ille expectasset tempus, quo Missæ celebrarentur, ut Dominici corporis viaticum perciperet.

Resp. Ad singula.

Ad Origenem: Reipsa Christus panem Eucharisticum nec servavit nec servari jussit: sed an inde sequitur servari non posse, nec debere? minime: quod enim Christus nec fecit, nec jussit ut fieret, Ecclesiæ suæ prudentiæ reliquit determinandum; neque consilium Origenis postulabat ut probaret, posse, vel non posse asservari Eucharistiam, quam ejus ætate servatam reipsa fuisse, colligimus ex SS. Cypriano, & Dionysio Alexandrino antea citatis. Hoc unum etenim ad institutum Origenis faciebat, ut ostenderet, sacrificium laudis semper novum ac recens esse debere: quod probat tum exemplo Christi, qui consecratum panem statim distribuit; tum ex præcepto Apostolis dato, ne panes portarent in via; tum ex damnatione Gabaonitarum, eo quod panes veteres ad Israelitas detulissent.

Ad S. Cyprianum: Consentiunt omnes eruditi Tractatum hunc illius non esse, sed Arnaldi Bonævallis: quamquam Auctor ille citatis verbis non negat posse sacrum Domini corpus in pixide includi; sed vult tantum illud ita non includi, quin sit in aliis hostiis consecratis: & in qualibet earum parte:

Ad S. Hieronymum: Consentiunt etiam periti, Commentarios illos esse Pelagii hæresiarchæ, ac falso S. Hieronymo adscribi: quamquam & exponi potest quod objicitur, eo ipso sensu quo mox Hesychium aliosque exposuimus.

Ad Bedam: Non sequitur ex facto quod narrat, servatam non fuisse pro in-

infirmis Euchariſtiam, ſed tantum Beatos Apoſtolos, quorum hic viſio ſeu apparitio narratur, juſſiſſe ut puer ille infirmus tempus ſacrificii expectaret, ut majori zelo accenſus Euchariſtiam perciperet.

Objicies denique ex ratione theologica.

I. Natura & conditio alicujus Sacramenti dignoſci debet ex verbis quibus ejus refertur inſtitutio: atqui verba quibus inſtituta refertur Euchariſtia, ſignificant actionem: *Accipite*, inquit Chriſtus, *comedite: Hoc eſt corpus meum*.

II. Sacramentum verum non habetur, niſi cum ejus ſervatur inſtitutio: atqui Euchariſtia inſtituta eſt, ut ſumatur & manducetur: ergo &c.

Reſp. Ad primum, diſt. maj. Dignoſci debet ex verbis quibus refertur ejus inſtitutio, id eſt, ex verbis formæ, concedo: id eſt, ex omnibus verbis, quæ Chriſtus dixiſſe refertur, cum ſacramentum inſtituit, nego. Quis enim dixerit verba iſta: *Accipite, comedite*, eſſe eſſentialia, & ad conſecrationem Euchariſtiæ efficienter concurrere? Continent illa quidem mandatum Chriſti de ſumenda Euchariſtia, exprimunt etiam præcipuum, & immediatum ejus finem, nempe uſum & ſumptionem: ſed formæ vim & rationem non continent.

Ad ſecundum, diſt. maj. ubi non ſervatur ejus inſtitutio; quantum ad ea, quæ ſunt eſſentialia, concedo: quantum ad alia, nego. V. g. Chriſtus Euchariſtiam inſtituit poſt cœnam, ſero poſt lavatos Diſcipulis pedes &c. an iſtæ omnes circumſtantiæ inſtitutionis, ſunt eſſentiales Euchariſtiæ? non profecto.

ARTICULUS III.

An Euchariſtia ſit unum ſpecie Sacramentum; & unde repetenda ſit unitas illius numerica & individualis.

TRia hic quærunt Scholæ Theologi.

I. An ſacramentum Euchariſtiæ ſit unum ſpecie, an multiplex: Ratio dubitandi eſt, quia conſtat ſymbolis ſpecie diverſis.

II. An ſit unum numero. Ratio dubitandi eſt, quia Chriſti corpus unum eſt numero non multiplex.

III. Denique, unde repetenda ſit unitas illa numerica & individualis: Ratio dubitandi eſt, quia in Euchariſtia duo ſunt, nempe corpus Chriſti, & ſpecies ſenſibiles: rurſus, ſpecies illæ ſpectari poſſunt, vel ut phyſice inter ſe continuantur & conjunguntur; vel ut moraliter tantum, prout nempe concurrunt ad unam numero refectionem ſpiritualem. Circa quæ, more ſuo, in varias abeunt Scholæ noſtræ Magiſtri ſententias: noſtram ſequentes aperient Concluſiones.

PRIMA CONCLUSIO

Sacramentum Euchariſtiæ eſt unum ſpecie.

Probatur 1. Ex S. Paulo, qui 1. Cor. 10. v. 17. Euchariſtiam appellat unum panem, & unum calicem: *Unus panis*, inquit, *& unum corpus multi ſumus omnes qui de uno pane & de uno calice participamus*. Et Gelaſius S. Ponti-

Decr. Grat. p. 1918. sex apud Gratian. *De consecrat.* dist. 2. c. 12. refellens Manichæos, qui vinum Eucharisticum tanquam fel draconis rejiciebant, ait: *Aut integra Sacramenta illi percipiant; aut ab integris arceantur: quia divisio unius ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire.* Audis Sacramentum Eucharistiæ, quod ex pane & vino conficitur, esse unum & idem mysterium.

Probatur 2. Ratione: Quia formalis & specifica unitas alicujus Sacramenti repeti debet ex unitate significationis practicæ, & primarii effectus illius: licet enim partes materiæ sint diversæ, ut panis, & vinum, componunt tamen unum Sacramentum, quia illæ conspirant ad unam, totalem, & integram significationem ejusdem rei sacræ, & effectus sacramentalis. Atqui Sacramentum Eucharistiæ, etsi ex diversa specie materia conficiatur, nempe pane, & vino, habet tamen unam formalem, & totalem significationem practicam, & unum & eumdem effectum producit, nempe spiritualem animæ refectionem, quæ una est. Ut enim ratiocinatur S. Thomas hic q. 73. art. 2. in corpore Eucharistiæ Sacramentum institutum est per analogiam ad convivium & refectionem corporalem: at convivium & refectio corporalis una tantum æstimatur, etsi ex ferculis specie distinctis componatur.

SECUNDA CONCLUSIO.

Sacramentum Eucharistiæ numero multiplicari potest. Est contra Suarez in 3. p. q. 75. disp. 39. sect. 4.

Probatur: Quia multiplicantur numero species sacramentales, & refectio spiritualis animæ: ergo & Sacramentum. Patet consequens: Quia quoties materia & forma Sacramenti in facto esse spectati, multiplicantur numero, & refectio spiritualis ad quam ordinantur, toties Sacramentum ipsum multiplicatur: atqui materia Eucharistiæ in facto esse spectatæ, sunt ipsæ species; significatio vero est forma: multiplicatur autem tum species, tum significatio; aliud enim significat formaliter species panis, & aliud species vini: multiplicatur quoque refectio spiritualis: multiplicatur etiam actio ministri idem Sacramentum sæpius perficientis; corpus autem Christi, nequidem numero multiplicatur, quia sejunctum a speciebus ne partialem quidem habet sacramentalem significationem, inde fit ut pro ejus unitate numerica, non sit quoque unum numero Sacramentum.

TERTIA CONCLUSIO.

Unitas numerica & individualis Sacramenti Eucharistiæ videtur melius repetenda ex morali conjunctione specierum, & earum ad unam refectionem spiritualem ordinatione.

Probatur: Quia in convivio unitas numerica petitur ex morali conjunctione variorum ciborum ad unam & eamdem refectionem: sed Eucharistia instituta est per modum convivii. Deinde, in aliis rebus arte factis, & moralibus unitas numerica desumitur a conjunctione morali plurium ad eumdem numero effectuum. Sic v. g. in ædificio amplissimo, etsi plures sint ædes, si tamen ordinentur & inserviant ad habitationem unius familiæ, dicitur una domus &c.

Sol-

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Contra primam Conclusionem. Veteres frequenter Eucharistiam appellant nomine plurali, Sacramenta; ut Conc. Carthag. III. Can. 4. Africanum Can. 8 Gelasius S. Pontifex citatus Conclusione prima, & Ecclesia in Missa: *Purificent*, inquit, *nos Sacramenta, quæ sumpsimus*.

Resp. Eucharistiam a Veteribus modo unum, modo plura appellari Sacramenta, pro vario respectu variaque ejus consideratione. Plura dicitur Sacramenta materialiter, propter varia symbola seu signa ex quibus constat; signum quippe est Sacramentum: sed unum est, ac dicitur Sacramentum formaliter, propter unitatem formalem, totalem, & integram, quam habent species, sensu quem in probatione Conclusionis exposuimus. Sic Gelasius laudatus eodem loco, & in plurali ait: *integra Sacramenta*, propter species panis, & vini; & in singulari: *unum & idem Sacramentum*, propter unitatem formalem, & specificam significationis practicæ.

Instabis 1. Species panis, & vini sunt signa per se distincta: ergo non constituunt unum specie sacramentum.

Resp. dist. ant. Sunt signa per se distincta, physice, & materialiter, concedo: formaliter, & moraliter in ordine ad unum Sacramentum, nego.

Instabis 2. Si duæ illæ species constituunt unum & idem specie Sacramentum, sequitur eum qui unicam tantum sumit, non sumere totum & integrum Sacramentum.

Resp. dist. ant. Sequitur eum qui unicam tantum sumit speciem, non sumere totum Sacramentum, ratione signi materialis continentis, & significantis, concedo: ratione rei contentæ, & significatæ, nempe corporis, & sanguinis Christi, ac gratiæ sanctificantis ad salutem necessariæ, nego. Constat enim ex dictis, totum & integrum Christum esse sub qualibet specie, adeoque totum Sacramenti fructum ex perceptione unius speciei haberi posse.

Instabis 3. Ibi est diversum specie Sacramentum, ubi est diversa & distincta forma: atqui in Eucharistia, est diversa & distincta forma, una, qua panis consecratur, altera, qua vinum.

Resp. dist. maj. Ubi est distincta forma totius in facto esse considerati, concedo, ubi est distincta forma partium totius in fieri, nego. Dist. min. Atqui in Eucharistia est distincta forma partium in fieri, concedo: totius in facto esse, nego. Sacramentum enim Eucharistiæ, secundum esse suum permanens, unicam habet formam, nempe vel corpus Christi, vel significationem practicam unius refectionis spiritualis.

Objicies 2. Contra secundam Conclusionem; cum Suarez: multi e SS. Patribus, post Apostolum, appellant Eucharistiam unum panem, unam hostiam, unum Sacramentum.

Resp. Ista recte posse exponi de unitate formali specifica, non de unitate numerica & individuali.

Instabis 1. Si Verbum plures humanitates assumpsisset hypostatice & personaliter, esset unus numero homo: ergo cum unus sit numero Christus sub variis speciebus, est unum numero Sacramentum.

Resp. Neg. conseq. & parit. Disp. est, quia ad multiplicationem concreti substantivi, qualis est homo, non tantum requiritur multiplicatio formæ substantialis, nempe humanitatis, sed etiam suppositi seu personæ, porro

 in

in hypothesi adducta, una foret persona: ergo & unus homo, licet forent plures humanitates. At in Eucharistia Christus non unitur hypostatice cum speciebus; neque Sacramentum hoc spectatur ut ens physicum, sed morale.

Instabis 2. Si una numero substantia foret sub diversis accidentibus, unus tamen esset panis: ergo pariter cum unus sit Christus sub diversis speciebus, unum est numero Sacramentum.

Resp. neg. parit. Disp. est, quia denominatio panis petitur ab ipsa substantia panis, quæ unica est numero: at denominatio Sacramenti in Eucharistia non petitur a corpore Christi, sed a speciebus ad refectionem spiritualem ordinatis. Cum autem numero multiplicari possint tum species, tum refectio spiritualis, numero quoque multiplicatur Sacramentum.

Instabis 3. Si corpus Christi existat sub diversis numero speciebus loco conjunctis, ut si in eadem pixide includantur; unicum numero est Sacramentum: ergo pariter si conjungatur cum diversis speciebus loco separatis: loci enim unitas, aut diversitas huic Sacramento plane est extrinseca.

Resp. Neg. ant. & conseq. Namque unitas numerica Eucharistiæ non desumitur ex physica conjunctione, vel separatione locali specierum, sed ex ordine morali ad unam refectionem animæ; ita ut ante illam refectionem, species illæ non habeant esse singulare completum & perfectum, sed imperfecte tantum & inchoate: unde plures hostiæ in eadem pixide inclusæ, sunt unum numero Sacramentum inchoate & imperfecte, quamdiu non inserviunt actuali animæ refectioni; cum vero ad multiplicem numero refectionem conducunt, tunc numero multiplicatur Sacramentum: unde si quis plures species panis v. g. sumat, non idcirco plura numero Sacramenta censetur sumere, quia plures illæ species ordinantur ad eamdem spiritualem animæ refectionem.

Objicies 3. Contra tertiam Conclusionem. Antequam sacramentum Eucharistiæ inserviat ad unam vel plures animæ refectiones, supponitur constitutum in esse suo singulari & individuo: existit enim: ergo unitas numerica Eucharistiæ non desumitur ex ordine morali ad unam numero refectionem animæ.

Resp. dist. ant. Supponitur constitutum in suo esse individuali, inchoate & incomplete, concedo: perfecte & complete, nego. Si enim sacerdos plures hostias consecraret, & plures simul uni & eidem homini daret, non censeretur ille & plura dare, & alter plura numero accipere sacramenta. Quid ita? quia ante sumptionem non habet suum esse singulare completum Eucharistia, sed illud desumitur ex ordine ad unam vel multiplicem animæ refectionem.

Instabis 1. Intentio sacerdotis plures hostias consecrantis ad unam vel plures refectiones animæ, plane extrinseca est sacramento Eucharistiæ: ergo independenter ab illa sacramentum Eucharistiæ habet suam unitatem numericam.

Resp. dist. conf. Ergo independenter ab illa intentione, tanquam a ratione formali distinctionis aut unitatis, repeti non potest unitas numerica Eucharistiæ, conc. tanquam a conditione requisita, nego. Sicut enim unitas aut distinctio numerica partium aquæ petitur ab actione illius, qui partes jungit aut dividit, tanquam a conditione requisita; ita unitas numerica vel distinctio sacramenti petitur, tanquam a conditione, ab intentione Sacerdotis, ad unam vel plures animæ refectiones illud destinantis & distribuentis.

In-

Inſtabis 2. Ens permanens habet principium unitatis numericæ permanens & independens ab ordinatione libera hominum: atqui Euchariſtia eſt ens permanens: ergo &c.

Reſp. diſt. ant. Ens phyſicum, concedo; ens morale, quale eſt Sacramentum Euchariſtiæ, nego.

ARTICULUS IV.

An panis & vinum ſint materia Sacramenti Euchariſtiæ: & quæ in illis requirantur conditiones.

Errores.

CIrca panem Euchariſticum ex quatuor fontibus quatuor errores promanaſſe obſervat Maldonatus, de Sacramentis T. I. de Euchariſtia qu. 6. *Mal. p. 86. B.* Primus ex affectatione imitationis Chriſti. Cum enim Hæretici ſcirent apud Chriſtianos orthodoxos veram Chriſti carnem in Sacramento altaris manducari, & bibi ſanguinem, veteres Gnoſtici, ut ſimile quid in ſuis abominandis ſacrificiis imitarentur, abortivum infantem in mortario piſtillo contundebant, cui ad vitandam nauſeam mel ac piper cum aliis aromatibus & unguentis admiſcebant: tum in unum collecti, e comminuto infantuli corpuſculo digito delibabant... *atque id perfectum eſſe Paſcha exiſtimabant*. Ita refert S. Epiphanius hæreſi 26. n. 5. *T. 1. p. 87. A. B.*

Par flagitium Montano & Montaniſtis tribuunt S. Cyrillus Jeroſolymitanus, Catecheſi 16. Philaſtrius L. de hæreſibus, & S. Auguſtinus Lib. de hæreſibus, hæreſi 26. Verum Theodoretus hæretic. fabularum L. 3. cap. 2. obſervat, Montaniſtas accuſationem hanc tanquam putidam calumniam longius a ſe propulſaſſe, & vero auctores Montano coætanei hanc ei notam non inurunt. In concordiam tamen adduci poſſunt citati auctores, ſi dixerimus, Montanum quidem & nonnullos ejus diſcipulos a tali flagitio puros & immunes fuiſſe, non vero cæteros ejus aſſeclas: & quidem S. Epiphanius hæreſi 48. Montaniſtas & Cataphrygas diſtinguit a Quintilianis, Priſcillianis, & Pepuſenis; hos vero criminis infanticidii reos facit, non Montaniſtas & Cataphrygas.

Secundus error ortus videtur ex affectata quadam imitatione figurarum veteris Teſtamenti. Scilicet, quia Veteres ſolebant primitias frugum & pecudum Deo offerre, nonnulli dicti *Artotyritæ*, offerebant liba facta ex pane & caſeo. *Artotyritas idcirco vocant*, inquit S. Epiphanius hæreſi 49. *quod ad celebranda myſteria ſua panem & caſeum adhibent. Fundamentum eorum fuit*, inquit S. Auguſtinus hæreſi 28. *a primis hominibus oblationes de fructibus terræ & ovium fuiſſe celebratas*. *T. 8. p. 10. F.*

Tertius error natus fuit ex ſacrilega & pudenda ſingularis cujuſdam ſanctitatis (nefandæ potius & horrendæ impietatis) æmulatione. Narrat S. Aug. hæreſi 46. fuiſſe inter Manichæos nonnullos, qui Cathariſtæ vocabantur, id eſt mundatores, vel purgatores, qui Euchariſtiam (horreſco referens) *conſperſo ſemine humano ſumebant, ut inde*, ait S. Doctor, *ſicut de aliis cibis quos accipiunt, ſubſtantia illa divina purgetur*. *Ib. pag. 25. A.*

Quartus denique error natus videtur occaſione antiquæ conſuetudinis Chriſtianorum deferentium ad altare panem & vinum, ex quibus conſecraretur Euchariſtia: inde enim factum eſt, inquit Maldonatus, aut curioſitate, aut

aut paupertate quorumdam, ut ferrent pro pane, vel fabas, vel caseum, vel aliquid ejusmodi. Hinc iterata sæpius sacrorum Canonum prohibitio ne quid in sacrificio offeratur præter id quod Christus instituit, nempe panem & vinum. Obtulisse vero simpliciores Fideles illa, ut singulari benedictione ex iis consecraretur Eucharistia, colligi potest ex Concilio Carthaginensi III. cap. 24. cujus verba mox referemus: in illo enim non prohibentur Fideles offerre primitias, lac, mel, & alia ejusmodi; sed tantum ne illa omnia tanquam materiam consecrandæ Eucharistiæ offerant. Nonnullos sæculo 8. labente existimasse saltem in sacrificio necessario esse immittendum, scribit Alcuinus Epistola 69. quæ est ad Lugdunenses. Jacobitæ vero hæretici, pani oleum miscent, ut scribit Anonymus apud Combeficium Tom. 2. Bibliothecæ.

Circa vero panis conditionem, Michael Cærularius Patriarcha Constantinopolitanus undecimo sæculo erravit, asserens nullam esse & irritam consecrationem quæ fit ex pane azymo apud Latinos, quos eam ob causam invidioso nomine *Azymitas* appellabat: quam accusationem proxime elapso sæculo renovavit Jeremias Patriarcha Constantinopolitanus, in censura Augustanæ Confessionis. Antiochenus vero Patriarcha ad Aquilejæ Præsbyterum scribit, eos qui azymis utuntur, accedere ad errorem Apollinarii, qui Verbum æternum corpus humanum anima & mente destitutum accepisse docebat.

Circa partem alteram materiæ Eucharistiæ, nempe vinum, errarunt quotquot vel meram aquam, vel alium liquorem loco vini obtulerunt: ad quem errorem variis motivis, ac rationibus ducti illi sunt.

I. Ex persuasione, & falsa, qua laborabant opinione, vinum esse fel draconis a malo principio conditum. Ita Encratitæ, idest continentes, ab *κρατηία continentia*, teste S. Epiphanio hæresi 47. Manichæi, referente S. Leone ser. 4. de Quadragesima. Ipsi quoque Ebionitæ, eodem teste Epiphanio hæresi 30. n. 16. *Ex Ecclesiæ imitatione*, inquit, *mysteria quædam quotannis celebrant, in quibus panes azymos, & ad alteram mysterii partem meram aquam adhibent*. Idem usurpasse Tatianum, scribit idem S. Epiphanius hæresi 46.

T. 1. pag. 139. D. Ibid. pag. 392. A.

II. Nonnulli Catholici tertio Ecclesiæ sæculo, tum ex simplicitate & ignorantia, tum ex metu persecutionis, ne forte ex odore vini facilius deprehenderentur, in sacrificio altaris solam aquam offerebant. De his agit S. Cyprianus Epistola 63. ad Cæcilium. Alii lac pro vino ad materiam consecrationis offerebant, quos damnat Concilium III. Carthaginense an. 397. cap. 24. & Concilium Bracarense IV. an. 675. cap. 2. Alii non vinum ex uvis expressum, sed uvas integras, quos damnat idem Concilium Bracarense. Alii, propter penuriam vini, siccas uvas vel fæces vini aqua immersas, quem abusum in quibusdam Daniæ Sacerdotibus reprehendit Alexander III. S. Pontifex scribens ad Upsellensem Archiepiscopum & Suffraganeos ejus.

T. 2 Conc. p. 1170. E. T. 6. Conc. p. 362. Tom. 10. Conc. pag. 1264.

III. Denique, nonnulli, quinto Ecclesiæ sæculo, sobrietatis prætextu, puram in Eucharistia consecranda aquam usurpandam esse contendebant, teste Gennadio Lib. de dogmatibus Ecclesiæ c. 75. Dicti sunt illi Hydroparastatæ, idest oblatores aquæ, seu aquarii; quia, inquit S. Augustinus hæresi 64. *aquam offerunt in poculo Sacramenti, non illud quod omnis Ecclesia*. Alii ex opposito noluerunt aquam ullatenus vino calicis immiscendam. His ita historice prænotatis, duo probanda sunt.

To. 8. pag. 23. G.

I. So-

I. Solum panem triticeum, & vinum de vite materiam esse idoneam ac necessariam ex qua perficitur, seu consecratur Eucharistia.

II. Perinde esse ad substantiam Sacramenti, sive panis azymus sit, sive fermentatus; atque utrique Ecclesiæ tum Græcæ tum Latinæ suum esse permittendum usum, qui fidem non attingit, sed meram disciplinam.

PRIMA CONCLUSIO.

Solus panis triticeus, & solum vinum de vite sunt materia idonea Sacramenti Eucharistiæ.

Probatur: Quia illud solum est materia idonea Sacramenti Eucharistiæ; quod fuit a Christo hoc Sacramentum instituente ac conficiente usurpatum: atqui solum panem & vinum usurpavit Christus, cum Eucharistiam instituit & confecit: Matth. 26. v. 26. *Accepit Jesus panem & benedixit, deditque discipulis suis & ait: Accipite & comedite, hoc est corpus meum.* Idem refertur Marci 14. v. 22. Lucæ 22. v. 19. 1. Corinth. 1. v. 24. Similiter acceptum a Christo & benedictum calicem testantur iidem Evangelistæ: at nomine calicis, in phrasi Scripturæ & usu consueto, significatur vas continens vinum seu potum vini in calice contentum; quod conceptis verbis ipse Christus exponit Matth. 26. v. 29. immediate enim post benedictum calicem Eucharisticum ait: *Dico autem vobis, non bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei.*

Probatur 2. ex constanti & perpetua Ecclesiæ praxi & Traditione, quæ non aliud unquam pro materia Eucharistiæ assumpsit, quam panem & vinum: atque usum nonnullorum contrarium, tanquam errorem semper damnavit. Sic Ebionæos proscripsit Ecclesia, & Aquarios damnavit S. Cyprianus Epist. 63. ad Cæcilium. Sic qui vel pro pane caseum, aut fabas; vel pro vino lac, ut consecraretur, offerebant, damnati sunt a Concilio Carthaginensi III. an. 397. c. 24. cujus hæc verba sunt: *Ut in Sacramentis corporis & sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quam ipse Dominus tradidit, hoc est, panis & vinum aquæ mixtum. Primitiæ vero, seu mel & lac quod uno die solemnissimo pro infantis mysterio solet offerri, quamvis in altari offeratur, suam habet propriam benedictionem, ut a Sacramento Dominici corporis aut sanguinis distinguatur.* Eamdem prohibitionem legimus factam in Can. 3. eorum qui dicuntur Apostolici, sed qui ex antiquis Conciliis excerpti sunt, & quorum tertius est ipsemet Canon Concilii III. Carthaginensis mox exscriptus. Et in Concilio Trullano seu Quinisexto an. 692. Can. 28. & in Concilio Bracarensi IV. an. 675. c. 2.

T. 2. Conc. p. 1170. A.
T. 6. Conc. pag. 1153.
Ib. p. 163. A.

Eamdem veritatem aperte demonstrant ea SS. Patrum testimonia quæ supra argumento 1. pro fide præsentiæ realis adduximus, quibus testantur illi S. Doctores, Christum panem fecisse corpus suum, & vinum sanguinem. Consule.

Panem autem illum solum triticeum esse, seu ex tritico confectum & vinum de vite, quale communi usui solet inservire, facile ostenditur.

Conditiones panis & vini.

I. Exemplo Christi, qui dicitur panem accepisse & benedixisse: panis autem simpliciter & absolute sumptus, triticeus est, qui communi usui hominum inservit, & qualis a Judæis præparatus erat, cum Christus Pascha suum celebravit. De vino idem expresse colligitur ex citato c. 26. S. Matth. v. 29.

II. Ex constanti usu & praxi Ecclesiæ. Hinc est quod Actione 3. Concilii Chal-

T. 2. Conc. pag. 400. T. 6. Conc. p. 563. A. Chalcedonensis, Ischirion Diaconus Alexandrinus conqueritur in Libello adversus Dioscorum, *ejus avaritia factum esse, ut incruentum Missæ sacrificium in Lybia non offerretur, defectu scilicet tritici, quod cum ratum esset, ab illo Dioscoro maximo pretio divendebatur*. Et in Concilio Bracarensi IV. citato, *damnatur eorum praxis qui pro vino expresso, uvas integras consecrabat*. Hinc quoque est quod in Libello Præsbyterorum Edessenæ urbis oblato contra Ibam, actione 10. Concilii Chalcedonensis, querimonia instituitur, ejus culpa factum esse ut vinum, ex quo confici debet Eucharistia, purum non fuerit. *Dum memoria*, inquiunt, *fieret SS. Martyrum, non est datum vinum ad sacrificium altaris, ad sanctificationem & populi distributionem, nisi admodum exiguum & vitiosum ac lutosum, & quasi eo tempore vindemiatum*. T. 4. Conc. p. 649. A.

Atqui hinc inferes I. conditionem necessariam in pane, ut sit materia idonea Eucharistiæ, esse, ut ex tritico conficiatur: hincque concludit S. Thomas 3. parte q. 74. art. 3. ad 2. Eucharistiam confici non posse neque ex hordeo, neque ex spelta, neque ex farre; quia etsi tritici figuram illa grana habeant, non tamen ejus naturam ac substantiam. *Non ita est*, inquit ille, *de siligine, quod frumenti genus ex vero tritico in malis terris seminato nascitur, adeoque potest esse materiam Eucharistiæ*. Estius tamen in 4. dist. 8. c. 6. existimat ex omnibus mox dictis frumenti speciebus, quas non substantia, sed accidentibus a tritico differre ait, posse Eucharistiam perfici. In praxi longe tutior est S. Thomæ sententia.

II. inferes, in vino tanquam necessariam conditionem requiri, ut verum sit specie vinum, quale communi usui inservire solet: atque ita in vinum nondum ex uvis expressum; pariter vinum quod ex uvis acerbis & nondum maturis exprimitur, & dicitur agrestum seu omphacium; & illud quod defrutum seu decoctum appellatur; aut illud quod acetum factum est; aut illud quod omnino induruit & congelatum est, non posse esse idoneam materiam consecrationis calicis. Ratio est, quia vinum ejusmodi vel non est verum natura & substantia vinum, quale humanis usibus solet inservire; vel non est in eo statu fluido in quo hauriri possit.

Non ita dicendum de musto, seu vino novo nondum defæcato, quia retinet veram naturam & speciem vini. Observat tamen Estius in 4. dist. 8. parag. 9. tali vino utendum non esse, nisi urgente necessitate, hincque nata est expostulatio Præsbyterorum urbis Edessenæ adversus Ibam, de qua mox dictum est.

Quantitas panis. Quæres I. quæ panis quantitas necessaria sit ad consecrandam Eucharistiam.

Resp. nullam esse certam ac determinatam, ac satis esse ad veritatem consecrationis, quod sensibilis sit ea quantitas. Ex mente autem & intentione Ecclesiæ eos debere tantum consecrari panes, qui moraliter loquendo & ex prudentis judicio proportionati sunt Fidelium communioni. Ratio est, inquit S. Thomas hic art. 2. quia in omnibus habentibus materiam, ratio determinationis materiæ sumitur ex ordine ad finem; finis autem Eucharistiæ est usus Fidelium: unde inferunt nonnulli, quod si Sacerdos absque necessitate omnes panes venales, quos videt in officina pistoris, consecraret, invalidam fore consecrationem, quia non fit ex publica Ecclesiæ intentione. Alii vero validam putant, licet contra mentem & intentionem Ecclesiæ factam, sicut valet consecratio ab impiis facta Sacerdotibus, quam Ecclesia damnat & improbat.

Quæ-

Quæres 2. an panis consecrandus debeat esse præsens consecranti, & qua præsentia. Præsentia panis qualis esse debeat.

Resp. præsentem esse debere moraliter & humano more, quo *videlicet*, inquit Estius in 4. dist. 8. paragr. 6. *id præsens dicitur, quod velut in usum humanum assumendum demonstrari possit dicendo: Hic est.* Ex judicio itaque viri prudentis æstimari debet hæc presentia, quæ moralis, est, non physica & mathematica. Quapropter non possumus approbare nonnullorum Sacerdotum consuetudinem, qui dum proferunt verba consecrationis, solent os & labia proxime admovere, & quasi halitum inspirare in panem & calicem, qui sane ritus indecorus est & minus honestus, in rubricis minime fundatus, quæ præscribunt tantum Sacerdoti in ea actione, *stare capite inclinato, & verba distincte, secreto, & reverenter proferre.*

Quæres 2. an panis Eucharisticus olim singulari quodam studio præparatus fuerit. Præparatio panis Eucharistici.

Resp. nascentis Ecclesiæ tempore non alios panes consecratos fuisse, quam quos obvios habebant Apostoli, cœterique ministri: postea tamen præparatos fuisse singulari quodam studio ac munditie. Ita sexto sæculo, Regina Radegundis, teste Fortunato, oblatas suis manibus factas sacris locis dispensabat. Et septimo sæculo Concilium XVI. Toletanum statuit c. 6. ut non alius panis in altari sanctificandus proponatur, quam integer & nitidus, qui ex studio fuerit præparatus. Deinde summa cura ac diligentia præparatum fuisse panem hunc, selecta grana ex quibus conficeretur, legimus tum apud Lanfrancum Libro Decretorum pro Ordine S. Benedicti; tum apud Cardinalem Humbertum in disputatione de azymo, Tomo undecimo Annalium Baronii inserta. Apud Græcos panem Eucharisticum fuisse manibus virgineis præparatum, refert Goarius in notis ad Euchologium Græcorum pag. 116.

Figura panis Eucharistici primis sæculis non alia fuit quam quæ panis communis. Ita colligimus ex Durando in Rationali L. 4. c. 53. n. 3. ex Concilio Toletano XVI. cap 6. & Ordine Romano &c. Subinde rotundæ fuit figuræ, ut colligimus ex S. Epiphanio in Anchorano num. 57. unde a S. Gregorio L. 4. Dialog. vocantur illa oblata: *coronæ*. Undecimo sæculo mutata videtur figura illius panis, qui cum antea integer & solidus offerretur, tum primum ad imaginem nummorum, & tenuissimam quamdam ac levissimam formam redactus est, sicut conqueritur vetus interpres Ordinis Romani apud Cassandrum in Liturgicis pag. 61. De hac immutatione loquitur Honorius Augustodunensis L. de gemma animæ cap. 66. Tom. 20. Biblioth. Patrum. *T. 6. Conc. p. 1341.* *Biblioth. PP. T. 18. p. 795. E.* *Biblioth. PP. T. 20. p. 1055. F.*

SECUNDA CONCLUSIO.

Ad substantiam Sacramenti perinde est, panis azymus sit, vel fermentatus: uterque verus panis; in utroque valida consecratio. Suum unaquæque Ecclesia usum retinere potest, illæsa fide.

Probatur: Quia uterque panis ex tritico conficitur, & habet veram panis substantiam. Christus quidem azymum adhibuit, sed necessitatis legem non imposuit: *Neque enim*, inquit Algerus L. 2. de Sacramento corporis & sanguinis Domini c. 10. *eo pane usus est, quia res, quæ fiebat, id exigebat; sed*

Bibl. PP. T. 21. pag. 183. C. *quia Cœna in qua hoc factum est, alium panem non exhibebat*: nempe tempore Paschali licitum non erat Judæis panem fermentatum comedere. Illæsa igitur fide & materia Sacramenti, Latini azymum, Græci fermentatum panem usurpant; neque ante sæculum undecimum quisquam ausus fuerat litem Latinis movere, quod azymo pane uterentur in conficienda Eucharistia. Omnium primus Michael Cærularius vanam hanc accusationem intentavit. Multo semper æquiores fuere Latini in Græcos, ut observat Leo IX. in sua ad Cærularium Epistola; nunquam enim culparunt illos quod fermentato uterentur pane. Sua utrique Ecclesiæ, pro suo retinendo usu, non contemnenda suppetunt momenta: suus igitur utrique usus permitti debet, quod quidem an. 1439. in Concilio Florentino, cui tam ipsi Græci quam Latini subscripserunt, statutum fuit his verbis: *Definimus insuper in azimo sive fermentato pane triticeo corpus Christi veraciter confici; Sacerdotesque in alterutro ipsum Domini corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ Occidentalis, sive Orientalis consuetudinem*.

T. 6. Conc. p. 952 & seq.

Tom. 13. Conc. p. 513. A.

T. 1. pag. 124. D. Et vero docet S. Augustinus Epistola 54. alias 118. ad Januarium, *id quod neque contra bonos mores, neque contra fidem esse convincitur, indifferenter habendum, & propter eorum, inter quos vivitur, societatem servandum esse*. Porro jam undecimo sæculo ostenderat Leo IX. S. Pontifex, controversiam de pane azymo vel fermentato fidem non spectare, sed meram disciplinam, quæ varia esse potest pro varietate locorum & personarum, integra semper & illæsa remanente fide.

Verum longe obscurior est & intricatior quæstio, quæ antiquitatem usus panis, tum azymi apud Latinos, tum fermentati apud Græcos, inquirit, de qua Articulo mox sequenti.

ARTICULUS V.

De antiquitate usus panis azymi apud Latinos, & fermentati apud Græcos.

Variæ opiniones.

I. SAnctus Thomas in 4. Sentent. dist. 11. q. 2. quæstiuncula 3. Alexander Alensis parte 4. de Sacramento Eucharistiæ qu. 10. membro 4. art. 1. & alii veteres Scholastici, existimarunt utramque Ecclesiam, Græcam & Latinam, azymo pane usam fuisse, usque ad exortam Ebionitarum hæresim, qui cum legem simul & Evangelium observandam esse contenderent, panes azymos idcirco in conficiendis mysteriis usurpabant. Occasione igitur hujus hæreseos existimant citati Scholastici, in odium illius ac detestationem, rejectis azymis, panem fermentatum utramque Ecclesiam adhibuisse; post extinctam vero illam hæresim, Latinam Ecclesiam ad priorem azymorum usum rediisse, Græcam vero usum fermenti retinuisse.

II. Azymorum originem quidam recentioris ævi Historici referunt ad Alexandrum I. S. Pontificem qui obiit an. 130. Ita Martinus Polonus, ad annum Christi 32. Platina in vita Alexandri, & Barlaamus Calaber ex Monacho Basiliano Episcopus Hieracensis, in prima ad Græcos Epistola pro unione.

III. Nichetes Archiepiscopus Nicomediæ in dial. 3. quem cum Anselmo Havelbergensi Episcopo habuit, & extat Tom. 13. Spicilegii pag. 233. docuit fermentum in Ecclesia Latina a Melchiade & Siricio RR. Pontificibus institu-

ftitutum fuisse; quo deleto, azymorum usus ab aliis viris Apostolicis introductus fuit.

IV. Nonnulli Græci schismatici azymorum originem revocant ad Leucium seu Felicem nescio quem Apollinaris discipulum, quem ajunt Romam venisse, & ad summum Pontificatum assumptum, qui ut probaret Christum non habere animam & mentem humanam, utebatur exemplo panis azymi, qui fermenti expers, quasi sua anima carere censetur. Ita Simeon quidam Jerosolymitanus, apud Allatium Exercitatione 28. in Historiam Concilii Florentini.

V. Sunt inter Græcos, qui existimant ab Apostolis Petro & Paulo universæ Ecclesiæ tradita esse azyma, & modico tempore permissa, propter ingentem Judæorum multitudinem qui Apostolorum prædicatione ad fidem conversi sunt: postea, confirmata & roborata Christiana Religione, abolita fuisse, sicut & alios ritus judaicos. Ita Petrus Patriarcha Antiochenus, Tractatu de azymo, apud Allatium loco citato, Exercitatione 24. Econtra Georgius Corcyrensis Metropolita, de quo idem auctor in Diatribia de Georgiis edita cum Historia Georgii Acropolitæ, scripsit Commentarium de sancta communione, quo probare intendit panem fermentatum traditum Ecclesiæ ab Apostolis, & diu in Ecclesia Romana usurpatum fuisse.

VI. Alii finxerunt sextæ Synodi Canone prohibitum & damnatum usum azymorum, sicut observat Hilarion Monachus Græcus, L. de pane Græcorum mystico, & de azymo Latinorum. Sed fabulam esse manifeste colligitur; confundit enim ille Synodum sextam cum Trullana, quæ revera Canone 11. damnat azymos panes, non quidem simpliciter & absolute, sed ritu & animo judaico oblatos. Verum his omissis opinionibus; quæ nullos fere jam habent in Schola patronos, tres aliæ supersunt, in quas tota dividitur peritorum natio.

Prima est Jacobi Sirmondi Societatis Jesu, viri eruditissimi, in Disquisitione brevi sed nervosa de azymo, inserta Tom. 4. ejus Operum postremæ editionis regiæ. Ibi contendit usum fermentati octingentis & amplius annis in Ecclesia Latina solemnem fuisse: recepta vero azyma medio illo intervallo quod a schismate Photii usque ad turbas Michaelis Cœrularii effluxit, idest, ab anno circiter 886. ad annum 1053.

Secunda est Patris Mabillonii Benedictini, viri toti orbi ob singularem eruditionem notissimi, tum in præfatione sæculi tertii Benedictini, tum in dissertatione singulari de pane Eucharistico azymo & fermentato; & Christiani Lupi Ordinis S. Augustini, ac Doctoris Lovaniensis, Tom. 3. Scholiorum in Decreta & Canones Conciliorum, dissertatione de Actis S. Leonis IX. c. 7. & sequentibus. Contendunt illi ab Apostolicis temporibus in Ecclesia Latina perpetuum, ac constantem fuisse azymorum usum, nunquam receptum fermentatum. Eamdem opinionem sæculo undecimo propugnaverant Leo IX. & Cardinalis Humbertus; duodecimo, Rupertus; decimo tertio, Jacobus de Vitriaco, Innocentius III. & alii.

Tertia denique opinio inter utramque veluti media, est Cardinalis Bona, dignitate non minus quam pietate & eruditione eminentissimi, L. 1. rerum Liturgicarum cap. 23. postremæ editionis, ubi docet 1. apud Græcos usum fermenti semper constantem & perpetuum fuisse. 2. apud Latinos primis Ecclesiæ sæculis promiscuum fuisse azymi & fermentati usum, prout temporis & locorum opportunitas postulabat; nec ante sæculi decimi initium azymum

lege

Patriarcham, apud Baronium eodem Tomo ad an. Christi 1054. num. 31. ait, *ad aures suas pervenisse, Patriarchas Alexandrinum & Jerosolymitanum non solum recipere in azymis vescentes, sed etiam aliquando in azymis eos sacrum conficere sacrificium*. Si autem undecimo sæculo, quo adeo confirmatus erat apud Græcos fermenti usus, nonnullæ tamen Ecclesiæ aliquando in azymo consecrarunt, quid non possumus de primis sæculis suspicari?

VII. Probari verisimiliter potest ex prisca consuetudine quæ viguit olim in Ecclesia, ut Episcopo vel Præsbytero solemniter celebranti, omnes qui adessent Episcopi & Præsbyteri simul celebrarent, & ejusdem sacrificii participes fierent: sicut nunc fit cum novi Sacerdotes inaugurantur; idemque honoris gratia, ac in signum Catholicæ communionis servari solebat, cum Græci apud Latinos, & Latini apud Græcos hospites & advenæ diversabantur: cujus rei multa exempla suppeditat Christianus Lupus in Dissertatione de Actis Leonis IX. cap. 14. quo posito conjicere non immerito possumus, aut nullum olim fuisse panis discrimen in Ecclesia, aut Græcos apud Latinos in azymis, & Latinos apud Græcos in fermentato indifferenter communicasse, ut ibidem observat Lupus.

VIII. Denique, S. Thomas aliique antea citati veteres Scholastici, auctoritate sua saltem probabilem reddunt Conclusionem nostram. Etsi enim falsum sit fundamentum, quo illi nituntur, sequitur saltem illos in ea fuisse mente, quod veteres Græci panibus azymis usi sint usque ad exortam Ebionitarum hæresim; falsum autem esse fundamentum istud, constabit ex mox dicendis Conclusione sequenti; & re ipsa nullus Veterum testis afferri potest hujusce opinionis.

Momenta autem mox adducta plane certa & invicta non sunt: neque etiam nos hanc ipsis vim adscribimus, novimus enim quid responderi possit, sed probabiliter saltem atque ex verisimilibus conjecturis Conclusionem nostram firmare nobis videntur.

SECUNDA CONCLUSIO.

Antiquum esse & a primis temporibus usum fermentati panis apud Græcos, probabile est: nullum tamen extat ante finem sexti sæculi invictum & evidens ea de re testimonium.

Prima pars probatur. Quia momenta quæ vel a Mabillonio, vel a Cardinali Bona proferuntur, invicta & decretoria non videntur, nec probabilitatis metas excedere.

Probat Mabillonius c. 3. suæ Dissertationis, 1. ex indole Græcorum, qui Majorum suorum ritibus tenacius semper adhæserunt. Verum Græcos levitate animi cœteras nationes superare notum est; eosque in pluribus a Majorum suorum placitis, ac moribus recessisse, ostendit Leo Allatius L. 3. c. 13. de perpetua consensione Ecclesiæ Occidentalis & Orientalis. 2. Probat ex Historia ecclesiastica, in qua refertur nonnullas rituum varietates inter utramque Ecclesiam fuisse, salva pace & charitate, ut scribit Eusebius L. 5. Hist. c. 24. inter quas varietates existimat auctor citatus, numerari posse panis Eucharistici discrimen. Verum conjectura mera est, nullo firmo nixa fundamento, de qua ne verbum quidem apud Eusebium. Probat 3. auctoritate Origenis in caput 16. S. Matth. Tomo 12. editionis Huetianæ pag. 271.

ubi agens de fermento Pharisæorum, ait, *ita etiam an fermentum super altare non offertur:* verum ex lectione contextus incertum plane est, an de veteri, vel novo Testamento loquatur Origenes. Probat 4. ex Chronico Datii Mediolanensis Episcopi, in quo legimus S. Ambrosium in suis Officiis Ecclesiam Græcam imitatum fuisse, & in præcipuis festivitatibus Græcorum fermentatum cum azymo nostro consecrasse. Verum, inquit Cardinalis Bona, jam pridem viri eruditi observarunt supposititium esse illud Chronicon, ex quo colligeretur S. Ambrosium simul & fermentatum, & azymum panem consecrasse, quod verisimile non videtur. Probat 5. ex Photio, qui Epistola 64. agnoscit discrimen esse per varias Ecclesias, in mysticis sacrificiis. Verum quodnam sit discrimen illud, non exponit Photius: neque de fermentato vel azymo pane vel minimum loquitur. Accedit denique auctoritas Humberti Cardinalis in Dissertatione de azymo apud Baronium Tom. 11. ubi p. 712. & 713. narrat tempore sextæ Synodi Latinos suo ritu Sacrum celebrasse, unde Imperator occasionem sumpsit percunctandi, quo pane uterentur Latini in sacrificio Missæ, illos vero respondisse, pane absque fermento; ex quo non obscure colligere est, Græcos, non azymum, sed fermentatum panem tunc usurpasse. Verum Humberti viri undecimi sæculi testimonium infirmum videtur, ad probandum usum priorum temporum; & quod ex sexta Synodo narrat, ex Archiviis quidem, ut creditur, Romanis eduxit, sed cum non extet in Actis hujus Synodi typis excusis, fidem apud nos vix habere potest: quamquam & supposita veritate narrationis, nihil adversus Conclusionem nostram inferri posset; ad summum enim testimonium foret pro septimo Ecclesiæ sæculo, quo celebrata est sexta Synodus: Conclusio autem nostra de primis agit Ecclesiæ temporibus.

His igitur momentis rejectis, Cardinalis Bona ad alia se convertit, ut rem eamdem conficiat. 1. Laudat auctoritatem veterum SS. Patrum, Justini, Irenæi, Gregorii Nysseni, Cyrilli Jerosolymitani, qui ajunt panem consecrandum esse panem communem, vulgarem & usitatum: talis autem est solus fermentatus. Verum ipsemet Cardinalis observat, utrumque panem, tum azymum tum fermentatum, in usu fuisse apud Romanos aliosque populos. Deinde citati Patres panem consecrandum communem appellant, prout opponitur sacro & divino, non prout solet communi & ordinario hominum usui inservire: sicut eumdem panem facta consecratione ajunt non esse communem; idest, non esse profanum & naturalem, sed divinum, sacrum, supernaturalem, uno verbo, corpus Christi. Ita colligere est ex testimoniis quæ antea laudavimus in primo argumento ex Traditione pro fide realis præsentiæ. Probat 2. ex S. Epiphanio hæresi 30. n. 16. ubi agens de hæresi Ebionitarum, tanquam rem speciali nota dignam refert, quod mysteria in azymis celebrarent. *Ex Christianorum*, inquit, *& Ecclesiæ imitatione*
Tom. 1. p. *mysteria quædam quotannis celebrant, in quibus azymos panes, & ad alteram*
139. D. *mysterii partem meram aquam adhibent.* Verum ex illo testimonio oppositum plane collegit S. Thomas, nempe Ecclesiam azymis panibus usam fuisse tempore quo exorta fuit hæresis Ebionitarum. At nostro quidem judicio, neque azymi usus, neque fermentati, ex illo testimonio certo & efficaciter erui potest: azymi; quia cum ait S. Epiphanius, Ebionæos ex imitatione Ecclesiæ mysteria celebrare, in quibus panes azymos offerunt, mens ejus non est Ecclesiam tunc azymos panes usurpasse, alias & dici posset Ecclesiam quoque tunc temporis solam aquam in sacrificio adhibuisse; utrumque enim

enim ex imitatione Ecclesiæ usurpasse illos Hæreticos, scribit S. Doctor: vult igitur tantum Ebionæos in offerendo sacrificio imitatos esse Ecclesiam, hoc est, eos suum quoque habuisse sacrificium ad imitationem Ecclesiæ; imitatio ergo illa substantiam, ut ita dicam, sacrificii spectabat, non modum, in quo profecto multum distabat praxis Ecclesiæ a praxi Ebionæorum. Neque etiam erui potest ex citato testimonio usus fermentati: namque S. Epiphanius non reprehendit Ebionæos ea præcise de causa quod azymos panes usurparent, sed quod animo & ritu judaico eos usurparent, contendendo necesse esse Legem cum Evangelio conjungi & observari. Quod vero ex Theodoro Abucata Cariæ Episcopo Opusculo 22. profertur, Conclusionem nostram non attingit: est quippe testimonium noni sæculi, non priorum sæculorum de quibus nostra intelligenda est Conclusio. Ex probabilibus igitur dumtaxat indiciis atque conjecturis colligere possumus, fermentati panis usum sex prioribus sæculis apud Græcos fuisse receptum, non ex certis & invictis argumentis, quæ tantum sexto labente sæculo primum deprehenduntur. Unde

Secunda Conclusionis pars probatur: quia Joannes Philoponus qui scribebat sexto labente sæculo, in disputatione de Paschate edita cum ejus Tractatu de Operibus sex dierum, ideo probare nititur Christum ultimam Cœnam ante dies azymorum peregisse, quia si in azymis Eucharistiam instituisset: *hoc etiam*, inquit, *nunc fieret*: ab hoc autem tempore videmus semper constantem apud Græcos fermenti usum, ut colligimus ex omnibus Liturgiis ante schisma scriptis, in quibus legere est panem integrum & turgidum, justæq; magnitudinis offerri. Hinc coacti sunt septimo sæculo Armeni, anathema dicere iis, qui in panem oblationis fermentum non immittunt, ut ex dictis antea constat.

Dices: Neque Joannes Philoponus, neque alii subsequentes Græci de fermentato pane loquuti sunt, tanquam de re nova & recenti, imo tanquam de usu antiquo & apud se constanti, ac perpetuo: ergo ante sextum sæculum certum est viguisse illum usum.

Resp. re ipsa Joannem Philoponum de tali usu tanquam novo, ac recenti loquutum non fuisse, sed quid inde? hoc unum, quod nostra fert Conclusio, scilicet probabile esse usum hunc perantiquum esse apud Græcos: sed cum ante illum Joannem Philoponum nullum certum, evidens, ac invictum extet ea de re testimonium, hinc diximus, rem certo, ac demonstrative definiri non posse.

TERTIA CONCLUSIO.

Probabile est Latinam Ecclesiam primis sæculis azymo & fermentato pane promiscue & indiscriminatim usam fuisse: neque certo potest demonstrari, in ea, excluso fermento, azymum ante nonum sæculum ubique & communi lege receptum fuisse.

Prima pars Conclusionis probatur: quia suppetunt nobis probabilia tum pro azymo, tum pro fermentato argumenta. Dico probabilia, non certa & invicta, ut ex eorum attenta consideratione, ac Scriptorum de illis ad contrarium probandum judicio intelligi facile potest: multa enim pro fermentato adhibet Sirmondus, quæ alii ad azymum inflectunt & vicissim.

Itaque, Latinos primis sæculis fermentato pane nonnunquam usos esse, probabiliter conjicimus.

I. Ex primis Fidelibus qui Act. 2. v. 42. perseverantes erant *in doctrina Apostolorum, fractione panis & orationibus*. Quo loco per fractionem panis Eucharistiam intelligi, communis est SS. Patrum & Interpretum sententia: at probabile est, panem illum fermentatum fuisse, qualem scilicet Apostoli obvium habebant in domibus Hæbræorum.

II. Cum fervérent adversus primos Christianos persecutiones, ac in carceribus inclusi; vel in privatis domibus, in cryptis, aut in speluncis latere cogerentur, probabile est eos ad Sacra facienda eum adhibuisse panem; quem sors & necessitas eis offerebat, adeoque communem & usualem: præ- P.167. B. sertim cum maxime solliciti forent ne in Paganorum notitiam venirent sacræ mensæ mysteria. Hoc innuit Tertullianus L. 2. ad uxorem c. 5. *Non sciet*, inquit, *maritus* (infidelis) *quid secreto ante omnem cibum gustes; & si sciverit panem, non illum credit esse qui dicitur*. Rescire autem illud potuisset, si panis ille non fuisset communis & usualis, sed ab eo diversus.

III. Probabiliter conjicimus ex veteri, ac receptissima consuetudine quæ vigebat apud Christianos, deferendi ad altare panem & vinum ex quibus consecrabatur Eucharistia. Panem autem & vinum usuale fuisse, quale communibus usibus inservire solebat, verisimile prorsus est: in omnibus enim veteribus monumentis, quæ hujusce oblationis a Fidelibus factæ mentionem faciunt, nihil est unde concludi possit panes illos azymos fuisse, potius quam fermentatos: imo fermentatos fuisse probabiliter conjici- Pag. 218. tur ex testimoniis S. Cypriani L. de opere & eleemosynis, ubi reprehendit divitem matronam quod nihil illa offerret, sed alienæ oblationis fieret particeps. S. Ambrosii, qui L. 4. de Sacramentis cap. 4. occupans objectionem Tom. 2. p. 368. C. quamdam contra veritatem Eucharistiæ, ait: *Tu forte dicis: Meus panis est usitatus*: At respondet S. Doctor: *Panis iste est quidem panis ante verba Sacramentorum: ubi accesserit consecratio, de pane fit corpus Christi*. Audis objicientem, *panis meus*, idest, quem obtuli, *est usitatus*: talis autem est fermentatus. Hinc, referente Joanne Diacono in vita S. Gregorii Magni L. 2. c. 41. mulier quædam interrogata cur risisset, quando communionem accipiens audivit ministrum dicentem: Corpus Domini nostri conservet animam tuam: respondit: *Quia panem quem propriis manibus me* T. 4. p. 58. D. *fecisse cognoveram, tu corpus dominicum perhibebas*. Panis autem quem illa ignara mulier confecerat propriis manibus, haud dubie fermentatus erat, seu communis & usualis.

Hinc denique quotquot Concilia prohibent aliud ad consecrandam Eucharistiam offerri, quam panem & vinum, ut Carthaginense III. Trullanum, Bracarense IV. quæ supra Articulo 4. Conclusione 1. ubi de materia Eucharistiæ, citavimus, nullam singularem in pane & vino conditionem requirunt, sed simpliciter panem & vinum determinant; idest, qualia solent ordinario hominum usui inservire. Non est quod plura alia ejusdem veteris consuetudinis, quæ certa est, exempla proferam, ut Libri Sacramentorum S. Gregorii, Ordinis Romani, Canonis Missæ, Concilii Matisconensis II. an. 585. Can. 4. ubi jam inclinari incipientem Fidelium pietatem in oblationibus ad altare deferendis, excitat de novo; & Concilii Namnetensis II. Can. 9. quo Præsby- T. 9. Col. p. 470. C. tero mandat: *ut de oblationibus quæ offeruntur a populo & consecrationi supersunt, partes incisas habeat in vase nitido*, quas post Missam illis distribuat, qui non communicarunt. Hinc subscribere non possumus doctissimo & Illustrissimo Albaspinæo Lib. 1. Observationum cap. 5. & sequentibus, ubi contendit ex illis Fidelium oblationibus nullam fuisse partem sepositam pro

con-

conficienda Eucharistia; sed illas in duas partes divisas esse, quarum una Fidelibus præsentibus, & aliquando absentibus, sub Eulogiarum nomine in signum communionis mutuæ; altera in Sacerdotum, Clericorum, & pauperum alimentum distribuebatur. Verum licite hunc illarum oblationum usum fateamur, negari tamen non potest, ut ex adductis testimoniis perspicuum est, quin pars aliqua illarum oblationnm prius seponeretur ad conficiendam Eucharistiam. Expresse id testantur Concilium Carthaginense III. Ordo Romanus, & alii.

IV. Denique probabiliter usum fermentati apud Latinos colligimus ex SS. Pontificibus Melchiade, Siricio, & Innocentio I. qui Eucharistiam appellant fermentum.

De Melchiade hæc in ejus vita leguntur: *Hic fecit ut oblationes consecratæ per Ecclesias ex consecratu Episcopi dirigerentur, quod declaretur fermentum.* T. 1. Conc. p. 1391. A.

De Siricio hæc scripta sunt: *Hic constituit, ut nullus Præsbyter Missas celebraret per omnem hebdomadam; nisi consecratum Episcopi loci susciperet declaratum, quod nominatur fermentum.* T. 2. Conc. p. 1016. A.

Innocentius vero I. Epistola ad Decentium Eugubinum in Umbria Episcopum capite 5. consultus an exemplo R. Pontificis fermentatum ad absentes mittentis, liceret quoque Episcopo ad rurales Ecclesias idem fermentum mittere, sic respondet: *De fermento quod die Dominica per titulos mittimus, superflue nos consulere voluisti, cum omnes Ecclesiæ nostræ intra civitatem sint constitutæ, quarum Præsbyteri, quia die ipsa, propter plebem sibi creditam, nobiscum convenire non possunt, idcirco fermentum a nobis confectum per Acolythos accipiunt, ut se a nostra communione, maxime illa die, non judicent separatos. Quod per Parochias fieri debere non puto, quia non longe portanda sunt Sacramenta.* Ibid. pag. 1247. B.

Quæstio quidem est inter eruditos, an per fermentum debeat Eucharistiæ Sacramentum intelligi: Negat Baronius, ad an. Christi 313. contenditque simplices intelligi debere Eulogias, quæ in signum mutuæ communionis, & charitatis, ab absentes mittebantur: Verum opposita sententia probabilior nobis videtur. 1. quia vox ipsa *consecrationis*, qua Ib. p. 248. B. utuntur laudati SS. Pontifices, verisimiliter Eucharistiam designat. 2. id quoque innuere videtur ratio, quam subjicit Innocentins I. *Quia*, inquit, *Sacramenta non sunt longius portanda*. Verisimile autem est ibi Sacramenti nomen in propria, & stricta significatione usurpari, quo sensu cap. 8. ejusdem Epistolæ appellat Unctione m extremam; *Sacramentum*. 3. quia etiam ante Innocentium primum obtinuisse consuetudinem mittendi ad absentes, & exteros Eucharistiam, antea probavimus, ubi de asservatione Eucharistiæ, ex Litteris S. Irenæi ad Victorem Romannm, apud Eusebium L. 5. Hist. c. 23.

Si vero quæras an Præsbyteri ad quos die Dominica mittebatur Eucharistia, ex illa Missam celebraverint; an vero ipsi propriam consecraverint, Respondeo rem esse valde obscuram, & intricatam. Innocentius citatus immediate post verba adducta videtur significare, idcirco missam fuisse die Dominica Eucharistiam ad illos Præsbyteros, ut ex illa ipsi participarent; aliisque dividerent Fidelibus, quia licentiam non habebant Sacramentorum conficiendorum. Sic enim pergit: *Nec nos per cemeteria diversa constitutis Præsbyteris destinamus,* (nempe Sacramenta) *& Præsbyteri eorum conficiendorum jus habent atque licentiam.* Ibid. pag. 1247. C. Ergo alii, quibus destinabarur ea die Eucharistia, jus non habebant atque licentiam Missam celebrandi, & Sacramenta conficiendi.

Nihilominus Cardinalis Bona lib. I. rerum Liturgicarum cap. 23. num. 17. probabile putat illos Præsbyteros simul cum Eucharistia, quam inter Missarum solemnia consecrabant, eam quoque partem sumpsisse, quam Pontifex in signum pacis, & communionis ad eos direxerat. Sed quidquid sit, adhuc superest difficultas, quare Eucharistia dicatur *fermentum*: an proprie, quia revera panis ex quo conficiebatur, erat fermentatus; an improprie, & symbolice tantum, quia Ecclesiis ad quas mittebatur, fermenti vicem præstabat, ejusque unionis inter se vinculum erat, sicut fermentum massæ, cui commiscetur. Hunc postremum sensum defendit Mabillonius; & quia invicte ac certo demonstrare non possumus non esse verum illum sensum, idcirco sensum utrumque adoptamus, & dicimus probabile videri Eucharistiam tum proprie, tum symbolice dictam fuisse *fermentum*; hincque inferes, quatuor momenta pro usu fermenti apud Latinos a nobis adducta, non esse certa, & demonstrativa, seu probabilia dumtaxat ex indiciis quibusdam ac conjecturis.

Dices: Hæc nostra Conclusio plus æquo Græcis favere, atque sententiæ Catholicæ, qua semper fuit persuasum Christum *in* azymis consecrasse, nocere videtur.

Resp. nego ant. Vera enim est Ecclesiæ Latinæ doctrina, quæ putat Christum ritu a Lege præscripto cœnam legalem celebrasse; atque adeo azymo pane usum fuisse in consecranda Eucharistia: sed cum eadem Ecclesia semper quoque persuasum habuerit, exemplum Christi ea in re legis necessitatem non imposuisse, ac liberum esse, & indifferentem sive fermentati, sive azymi usum, (unde nunquam Græcorum morem hac in parte reprehendit) hinc Conclusio nostra non favet opinioni Græcorum recentiorum, qui existimant aut Christum, quo anno mortuus est, non celebrasse Pascha legale, aut saltem ante vertisse tempus a Lege præscriptum, de qua controversia dicemus postea. Altera pars Conclusionis, nempe Latinos a primis temporibus in azymo consecrasse, probabilibus quidem conjecturis ostendi potest, sed non certis demonstrari argumentis: magna enim, fatendum est, veterum testimoniorum penuria hic laboramus. Neque enim aut Alexandri I. in Decreto suo, aut S. Epiphanii, in hæresi Ebionæorum, aut S. Cypriani in Epistola 63. aut Dacii in Chronico, aut Missæ Ambrosianæ, aut Leonis IX. & Cardinalis Humberti in suis adversus Græcos disputationibus testimonia, invicte demonstrat usum azymi apud Latinos. De Epiphanio, & Dacio constat ex dictis Conclusione secunda. De Alexandro I. constat inter eruditos, supposititium esse illud decretum, cujus toto sæculorum undecimo intervallo nullus profertur testis. S. Cyprianus nihil aliud dicit, nisi *corpus Domini non esse farinam*
Pag 1103. *solam, & aquam solam, sed utriusque simul adunatum, copulatum, & panis unius compage solidatum*: sed fermentum non excludit, imo his postremis verbis innuere potius videtur; quod enim *copulat, adunat, & solidat panem*, est fermentum. Missam vero Ambrosianam suspectæ admodum esse fidei, sicut, & Chronicon Dacii, fatentur Critices periti. Leo vero IX. & Humbertus undecimo floruere Ecclesiæ sæculo, atque eorum auctoritas pro veteri usu demonstrando tantum valet, quantum momenta, quibus illi innituntur: ea porro valde infirma sunt. Quin, quod ait Leo IX. per mille, & viginti annos a passione Salvatoris azyma invaluisse, defendi potest, modo non excludatur fermentum: utrumque enim promiscue usurpatum, probabiliter conjicimus.

Igi-

Igitur usum hunc Azymorum probabiliter conjicimus ex Concilio XVI. Toletano ann. 693. capitulo 6. ubi perstringens nonnullorum in Hispania Præsbyterorum morem, qui ad consecrandam Eucharistiam ex quolibet pane sibi obvio crustulam in rotunditatem præcisam offerebant, sic decernit: *Temeritati ejus atque nescientiæ cupientes terminum ponere, id unanimitatis nostræ delegit conventus, ut non aliter panis in altari Domini sacerdotali benedictione sanctificandus proponatur, nisi integer, & nitidus, qui ex studio fuerit præparatus, neque grande aliquid, sed modica tantum oblata, secundum quod Ecclesiastica consuetudo retentat.* Dixi, probabiliter ex illo Canone azymi usum inferri, non certo, & invicte: siquidem Sirmondus in sua Dissertatione, Cardinalis Bona, c. 23. l. 1. rerum Liturgicarum, ipse etiam Christianus Lupus c. 8. suæ Dissertationis de Actis Leonis IX. inferunt ex eodem Canone, panem fermentatum ea ætate receptum fuisse. In hoc uno discrepant, quod Sirmondus ubique illum invaluisse existimet, excluso azymo; Lupus vero contendat abusum tantum fuisse in aliquibus Hispaniæ partibus introductum, quo cœteræ immunes fuere Ecclesiæ, & quem Concilium laudatum tollit; Cardinalis vero Bona citato in Canone fermentum describi existimat, etsi panem azymum nolit exclusum, sed utrumque indifferenter tunc usurpatum: *Si enim*, inquit, *debuissent illi Sacerdotes azymum panem consecrare, de hoc ante omnia redarguti fuissent, quod non azymum, prout mos ferebat, sed panem usualem, & communem, & consequenter fermentatum panem consecrarent*: atqui de hoc plane tacuit Synodus, atque negligentiam tantum carpit eorum Sacerdotum, qui sine ullo delectu: *quomodo unumquemque*, inquit, *aut necessitas impulerit, aut voluntas coegerit, de panibus suis usibus præparatis crustulam in rotunditatem auferunt, & consecrant.*

T. 9. Conc. p. 1341. D. C.

Pag. 208.

Propter hanc gravissimorum auctorum in exponendo citato Canone discordiam, diximus azymi usum ex illo certe, & evidenter non posse colligi, sed probabiliter tantum, his de causis. 1. Quia juxta statutum Concilii panis Eucharisticus debet esse alius ab eo, qui usibus mensæ communis inservit; sed iste fermentatus est. 2. Debet esse panis mundus, & nitidus, studio præparatus; sed ista melius azymum, quam fermentatum describunt. 3. Centum annis post illud Concilium, omnes Hispani cum aliis Latinis in azymo consentiebant, ut docet Alcuinus: & anno 1050. Concil. Coyacense in Diœcesi Ovetensi, capitulo 3. panem azymum tunc apud Latinos ubique absque dubio receptum, non aliter fere describit, quam Synodus Toletana citata, his scilicet verbis: *Hostia sit ex frumento sana, & integra.* Hinc facile est respondere ad ratiocinium Eminentissimi Bona, reipsa Toletanam Synodum dictos Sacerdotes redarguisse, quod azymos panes non consecrarent, non quidem clare ac distincte sub appellatione azymi, sed panis puri, mundi seu nitidi, ut ait Synodus, & integri ac studio præparati, quod in idem revera recidit.

T. 9. Conc. p. 1064. C.

Probari 2. potest ex Joanne Marone apud Faustum Naironum, qui ante sextam Synodum scribens adversus Melchitas, eorum contra Maronitas sententiam profert his verbis: *Et qui in fermento offerunt: arguit nos simul cum Occidentalibus, & Armenis dicentes, azymum non esse panem.* Ex quibus inferre possumus, ante VI. Synodum Maronitas, Armenos, & Occidentales azymo fuisse usos: An vero de aliquibus, aut de omnibus Occidentalibus loquatur Auctor, non satis liquido constat: ut probabile igitur haberi tantum debet istud testimonium.

Probamus 3. eumdem azymi usum testimonio Egberti Eboracensis Episcopi, qui suarum Exceptionum c. 98. hunc Canonem laudat, & probat: *Sacerdotes Dei diligenter semper procurent, ut panis, & vinum, & aqua, sine quibus nequaquam Missæ celebrantur, pura, & munda fiant*. Florebat ille Egbertus sæculo octavo: probabiliter autem conjicimus panem illum purum, esse azymum.

T.6. Conc. p. 1594. D.

Confirmatur ex Canonibus, qui sub Eadgaro Rege in Anglia collecti sunt an. 967. vigente azymorum usu, quos inter trigesimus nonus statuit, *ne quis unquam Sacerdos adeo temerarius sit, ut Missam celebret, nisi omnia habeat ad Eucharistiam pertinentia, scilicet oblationem puram, vinum purum, & aquam puram*.

T. 9. Conc. p. 585. B.

Neque est, quod dicas, per panem purum intelligendum esse siliginem seu primarium, qui ex purissima farina, omni prorsus excepto furfure, compingitur. Namque ille debet intelligi, qui tunc in usu erat: atqui an. 962. quo Canones illi collecti sunt, an. 1050. quo celebratum est Concil. Coyacense, azymi usus ubique apud Latinos receptus, & confirmatus erat.

Tertia Conclusionis pars probatur: Quia ante nonum sæculum nullum extat certum, evidens, & invictum pro azymo in toto Occidente recepto testimonium, ut satis ex dictis colligi potest: obtinuisse tamen illum etiam primis temporibus probabiliter conjicimus; sed post nonum sæculum, res esse debet absque controversia.

Constat ex Alcuino, qui initio noni sæculi obiit, cujus testimonium non est tantum, ut volunt aliqui, ad Angliam, in qua natus est, restringendum, aut ad Galliam in qua mansit; sed pro tota Occidentali Ecclesia probat, Epistola enim 69. ad Lugdunenses sic loquitur: *Audivimus aliquos in illis partibus affirmare, salem esse in sacrificium Corporis Christi mittendum; quam consuetudinem nec universalis observat Ecclesia, nec Romana custodit auctoritas .·. Tria sunt, quæ in sacrificio .·. offerenda sunt; panis, aqua, & vinum .·. Panis, qui in Christi corpus consecratur, absque fermenti illius alterius infectione debet esse mundissimus, &c.*

P. 1588. B. C.

Idem confirmat Rabanus Moguntinus Archiepiscopus discipulus Alcuini, qui obiit an. 856. Lib. enim 1. de Institutione Clericorum c. 31. expresse ait: *panem infermentatum, & vinum aqua mixtum in Sacramento Corporis, & Sanguinis Christi sanctificari oportere. Et istum ordinem*, inquit, *ab Apostolis, Apostolicisque viris traditum Romana Ecclesia, & per totum pene Occidentem omnes Ecclesiæ eamdem traditionem servant*.

T. 6. p. 12. A. P. 14. B.

Inutile est plura ex nono, & sequentibus sæculis proferre testimonia: certum quippe est, qua ætate Michael Cœrularius, idest an. 1503. usum azymorum tanquam illicitum ac Judaicum in Latinis culpavit; illum ubique in toto Occidente receptum ac firmatum fuisse, ut ex Leone IX. & Cardinalis Humberti Disputatione manifeste colligimus. A primis quoque temporibus usurpatum fuisse opinamur quidem, ac conjicimus, sed certo definire non audemus, deficientibus certis, evidentibus, ac invictis Antiquorum ea de re testimoniis.

Quæres, qua occasione introductus fuerit generalis ille azymorum usus in Ecclesia Occidentali.

Respondet Cardin. Bona loco sæpius citato nu. 10. *Occasionem non sine manifestis indiciis inde natam arbitror*, inquit, *quod cum paulatim Fidelium Sacro assistentium, imo & Clericorum communio desierit, sufficeretque modicus panis pro celebrantis, & ministrorum in Missis solemnibus communione, in privatis vero pro solo Sacerdote: cumque populus alicubi, vel panem non offerret,*

Pag. 216.

vel

vel minus aptum ad sacrificium, sensim factum est, ut ad exiguam quantitatem idem panis redigeretur, ejusque conficiendi cura ad Sacerdotes, & Clericos pertinet; & quia azymus facilius parabatur, nec ullo Canone vetitus erat, hic fermentato cœpit, & per omnes Ecclesias paulatim propagari. Item Eminentissimus Bona.

Dices: Usus azymorum prohibetur a Canone 7. eorum, qui dicuntur Apostoli, & Canone 12. Concilii Trullani; & a sancto Epiphanio hæresi 30. ubi rejicit Ebionitarum Pascha in azymis celebratum; ab ipso denique Concilio Nicæno generali primo statuente, ut Pascha non celebretur Luna 14. more Judæorum, qui in azymis Pascha suum celebrabant, sed die Dominica proxime sequente Lunam 14.

Resp. prohiberi usum azymorum more Judæorum, & ex præscripto Legis Mosaicæ, quasi legalia simul cum Evangelio forent observanda, sicut contendebant Ebionitæ, non vero more Christianorum. Solutio ex ipsa lectione Canonum est manifesta. Concilium vero Nicænum hoc unum dumtaxat prohibet, ne Pascha cum Judæis celebretur Luna 14. an vero in azymo, vel fermentato celebrari debeat, silet.

ARTICULUS SEXTUS.

De aqua vino calicis admiscenda: quo jure, qua necessitate, & qua quantitate sit admiscenda.

QUatuor præsefert titulus, hic a nobis exponenda.

Primum est, an vino calicis admiscenda sit aqua.

Secundum, an neceessaria sit illa mixtio, necessitate Sacramenti, sine qua nulla foret consecratio.

Tertium, an necessaria sit necessitate præcepti, aut divini, aut saltem ecclesiastici.

Quartum denique, in qua debeat quantitate aqua misceri; & quæ requiratur in ea conditio seu qualitas. Circa quæ, more nostro errores, & opiniones historice, sed compendiose præmittemus.

Errores, & opiniones.

Circa primum duo sunt extreme oppositi errores: primus eorum, qui aquam omnino rejiciunt in sacrificio; alter veterum Manichæorum, qui solam aquam in calice consecrabant, de quo antea diximus.

Patres Conc. Trullani an. 692. Can. 32. declarant ad suam pervenisse notitiam, Armenos vinum purum sine aqua offerre in sacra mensa, eosque suum usum exemplo, & auctoritate (quaquam immerito) S. Chrysostomi confirmasse. *T. 6. Conc. p. 1156.*

Nicephorus vero L. 18. Hist. c. 53. causam hujus praxis ex gravissimo eorum errore circa duas in Christo naturas, reperit; nempe timebant illi, ne aquæ cum vini mixtione viderentur significare duarum in Christo naturarum, quam illi negabant, unionem. Etsi autem Trullana Synodus hunc abusum in Armenis damnaverit, non videntur tamen illi ab eo propterea recessisse, cum ipse Eugenius IV. in suo Decreto seu Instructione an. 1439. eumdem oblique carpat, dum statuit; *ut Armeni se cum universo orbe Christiano conforment, eorumque Sacerdotes in calicis oblatione paululum aquæ admisceant vino*. Ex Cas- *Tom. 2. p. 883. C. Tom. 13. Conc. p. 527. C. D.*

san-

sandro quoque in Liturgicis cap. 12. non obscure colligimus, etiamnum eos in prioris abusu perseverare.

Eumdem errorem Græcis affingunt Innocentius III. Lib. 4. de sacrificio Missæ cap. 32. Guido Carmelita in Catalogo hæresum, Alphonsus a Castro adversus hæreses, verbo *Eucharistia*, hæresi 7. & alii nonnulli Scholastici: sed immerito sane: nam Græcos aquam semper calici miscuisse colligimus, tum ex Liturgia S. Chrysostomi, & notis Goarii ad illam, pag. 61. 82. & 148. tum ex Theodoreto Dialogo 1. & Theophilacto in Joannem; tum ex Zonara insigni apud Græcos Canonum interprete, & Scholiaste, ad Canonem 32. Conc. Trullani: tum denique ex ipso Decreto Eugenii IV. ubi expressis verbis asserit: *sanctam Romanam Ecclesiam, & antiquas omnes tum Latinorum, tum Græcorum Ecclesias semper in sacrificio obtulisse vinum aqua temperatum.* *Ibidem.*

Primi Lutherani, & Calvinistæ mixtionem aquæ cum vino in calice eucharistico figmentum esse pure humanum, contra Christi institutionem, ac pessimam habere significationem calumniati sunt. Ita colligimus ex Luthero in primo Scripto contra Henricum VIII. Angliæ Regem an. 1522. & in formula Missæ pro Ecclesia Vvittembergensi, anno 1523. Ex Petro Richero Calvinista, qui, referente Nicolao Villaganonio Lib. 1. contra articulos quosdam Calvinianos cap. 73. affirmat, hæreticos esse, blasphemos, sacrilegos, falsarios, qui vino Cœnæ aquam admiscent, idque se a Calvino didisse fatetur.

Hanc Novatorum audaciam reprimit Concilium Tridentinum sess. 22. Con. 9. Hinc recentiores Lutherani, & Calvinistæ magistrorum suorum dogma emollientes, aquæ mixtionem rem esse liberam, & indifferentem docent, quæ nec præcipi debet, nec prohiberi. Ita Kemnitius in 2. parte Examinis Concilii Trident. sess. 22. cap. 7. & Can. 9.

T.1.p.71. C. D. Circa secundum, S. Bernardus Epistola 69. ad Guidonem Abbatem de tribus fontibus, significat ætate sua extitisse, qui dicerent, tantæ necessitatis esse aquam in Eucharistiæ Sacramento, ut sine ea confici illud non possit. Eadem sententia tribuitur Armanaco L. 9. de quæstionibus Armenorum cap. 9.

Circa tertium, nonnulli Scholastici existimarunt, præceptum miscendi aquam cum vino non modo ecclesiasticum esse, sed etiam divinum. Ita docuisse videntur Alexander Alensis, 4. p. q. 10. membro 4. art. 1. in solutione argumentorum; Hosius in Confessione Catholica cap. 14. & Alphonsus a Castro adversus hæreses, hæresi 7. Econtra Valdensis Tom. 3. qui est de Sacramentis, titulo 4. cap. 32. n. 10. non tantum ait nullum esse divinum mandatum de illa aquæ mixtione, sed nequidem præcessisse Christi exemplum, idest, Christum reipsa non miscuisse in vino calicis aquam: unde in illius mente, Ecclesiæ usus non ab exemplo Christi fluxit, sed ab aqua, quæ e latere Christi percusso egressa est. Durandus etiam in 4. dist. 9. q. 5. docet incertum plane esse, an Christus aquam vino miscuerit.

Inter illas opiniones medium tenent cœteri Scholæ Magistri, quibus placet 1. aquam non esse ad substantiam Sacramenti necessariam. 2. illam tamen esse adhibendam ex præcepto, non quidem divino, sed ecclesiastico, quod fundamentum habet in exemplo, & facto Christi.

Circa quartum, si quæ sit varietas, levissimi momenti est: consentiunt quippe omnes, aquam in modica quantitate, & parce infundendam esse eamque debere esse naturalem, seu elementarem.

Græ-

Græci bis aquam infundunt, semel in mensa propositionis, ubi sacra dona præparantur, apud Goarium in Missa S. Chrysostomi pag. 61. & iterum post consecrationem, & quidem ferventem tunc aquam immiscent, simul cum particula panis consecrati, quam injiciunt in calicem, ibidem pag. 82. de quo posteriori ritu aliquando reprehensi sunt a Latinis, & illi vicissim Latinos, quod talem usum non haberent, redarguerunt: sed in Concilio Florentino de eodem ritu interrogati, per Mytilensem Episcopum probabiles, atque pias, & religiosas illius causas, & rationes attulere; quibus auditis usus ille permissus ipsis est, ac pax cum ipsis inita. Lege Goarium in notis ad Missam S. Chrysostomi p. 148. His historice prænotatis, si

Mos Græcorum infundendi aquam fervidam

CONCLUSIO.

Paululum aquæ naturalis calici eucharistico debet infundi, non ex necessitate Sacramenti, aut præcepti divini, sed ecclesiastici dumtaxat.

Probantur singulæ Conclusionis partes.

I. Aquam debere calici consecrando infundi, probat antiqua, & perpetua Ecclesiæ praxis, & traditio, quam ex SS. Patribus priorum temporum, ac Conciliis, & dierno usu certissime colligimus.

Et SS. Patribus tres appellasse sufficiat, Justinum, Irenæum, & Cyprianum.

S. Justinus Apolog. 2. pro Christianis sub finem; describens Christianorum cœtus, & quidquid in iis peragebatur *A precibus finitis*, inquit, *mutuis nos osculis salutamus. Deinde ei, qui fratribus præest, offertur panis, & poculum aquæ, & vini, quibus acceptis, &c.* Deinde alimentum hoc appellat *Eucharistiam*. Ergo S. Justini ætate, idest secundo sæculo, in consecranda Eucaristia solebat aqua cum vino misceri. P. 97. D.

S. Irenæus Lib. 4. adversus hæreses cap. 33. alias 57. *Accipiens*, inquit, *Dominus panem, suum corpus esse confitebatur, & temperamentum calicis suum sanguinem confirmavit*. Et Lib. 5. cap. 2. *Quando ergo*, inquit, *& factus panis, & mixtus calix percipit verbum Dei, & fit Eucharistia corporis, & sanguinis Christi*. Quid autem est temperatus, vel mixtus calix, nisi ille in quo vinum aqua temperatur? P. 270. n. 2. P. 293. n. 3.

S. Cyprianus Epistola 63. ad Cæcilium; ex professo refellit eos, qui solam aquam, exclusо vino, in calice offerebant, totusque est, ut ostendat ex Traditione Christi, utrumque miscendum esse, ac consecrandum. *Admonitos nos scias*, inquit initio Epistolæ, *ut in calice offerendo Dominica traditio servetur, neque aliud fiat a nobis quam quod pro nobis Dominus prior fecerit, ut calix, qui in commemoratione ejus offertur, mixtus vino offeratur.* Et postea: *Vinum mixtum declarat, idest calicem Domini aqua, & vino mixtum prophetica voce prænuntiat, ut appareat in passione Domini id esse gestum, quod fuerat ante prædictum.* Deinde exponit mysticam aquæ significationem. *Videmus*, pergit ille S. Doctor, *in aqua populum intelligi, in vino vero ostendi sanguinem Christi. Quando autem in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur, & credentium plebs ei, in quem credit, copulatur, & conjungitur: quæ copulatio, & conjunctio aquæ, & vini sic miscetur in calice Domini, ut commixtio illa non possit separari*. Legatur integra Epistola, quæ tota est de hoc argumento. P. 100. P. 101. P. 103.

Ex Conciliis idem testantur, ac statuunt.

Car-

T. 1. Conc. p. 1170. F. Cartaginense III. an. 379. c. 24. *Ut in Sacramento*, inquit, *corporis, & sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quam ipse Domiaus tradidit, hoc est, panis, & vinum aqua mixtum.*

T. 6. Conc. p. 1156. Ibid. pag. 1157. C. Trullanum an. 992. Can. 32. ubi ex professo Armenos aquam non miscentes in calice, damnat auctoritate Concilii Carthaginensis mox laudati, S. Joacobi, & Joannis Chrysostomi: *Si quis ergo*, ait Canon, *Episcopus, vel Præsbyter non secundum ordinem ab Apostolis traditum facit, & aquam vino miscens, sic immaculatum offert sacrificium, deponatur, ut imperfecte mysterium enuntians, & quæ tradita sunt innovans.*

Ib. p. 563. Bracarense IV. an. 675. c. 2. ubi verba S. Cypriani mox citata exscribit:
T. 5. Conc. pag. 381. Aurelianense IV. an. 541. Can. 4. Triburiense an. 895. Can. 19.

T. 9. Conc. pag. 451: Tom. 13. Conc. pag. 536 & 537. Florentinum in Decreto seu instructione Armenis data, ubi ait, antiquas omnes tum Latinorum, tum Græcorum Ecclesias semper in sacrificio obtulisse vinum aqua mixtum; hujusque mixtionis causas, & rationes ibidem adducit. 1. *quia juxta SS. Patrum testimonia creditur ipsum Dominum in vino aqua permixto hoc Sacramentum instituisse.* 2. *quia convenit dominicæ passionis repræsentatum.* 3. *quia utrumque de latere Christi fluxisse legitur.* 4. *denique, quia convenit ad significandum hujus Sacramenti effectum, qui est unio populi Christiani ad Christum, aqua enim populum significat.*

Tom. 14. Conc. pag. 854. E. Denique Concilium Tridentinum sess. 22. c. 7. sic loquitur: *Monet sancta Synodus, præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miscerent: tum quod Christum Dominum ita fecisse credatur; tum quia e latere ejus aqua simul cum sanguine exierit, quod sacramentum hoc mixtione recolitur: & cum aquæ in Apocalypsi B. Joannis populi dicantur, ipsius populi fidelis cum capite Christo unio repræsentatur.*

Ib. p. 856. B. Et Canone 9. adversus Novatores sic decernit: *Si quis dixerit ∴ aquam non miscendam esse vino in calice offerendo, eo quod sit contra Christi institutionem; anathema sit.*

Secunda Conclusionis pars, debere scilicet aquam parce, seu in modica quantitate vino misceri, & eam quidem naturalem, & elementarem.

Probatur. I. Quia nomine aquæ simpliciter, naturalis, & elementaris intelligitur, ut exemplo aquæ baptismalis constat.

T. 9. Conc. p. 451. C. II. Eam parte adhibendam esse statuunt Leges Ecclesiasticæ. Sæculo nono Concilium Triburiense an. 895. Can. 19. *Duæ*, inquit, *sint partes vini, quia major est majestas sanguinis Christi, quam fragilitas populi; tertia aquæ, per quam intelligitur infirmitas humanæ naturæ.* Sensus Canonis non est, tertiam calicis consecrandi partem necessario debere aqua constare; sed aquam non debere tertiam ejusdem calicis partem excedere.

Decretal. Pa. 1379. num. 40. Sæculo duodecimo Honorius III. S. Pontifex Cap. *Perniciosus. De celebratione Missarum*, nonnullos, qui plus aquæ quam vini calici infundebant, his verbis perstringit: *Perniciosus inolevit abusus; videlicet, quod in majori quantitate de aqua ponitur in sacrificio, quam de vino; cum secundum rationalem consuetudinem Ecclesiæ generale, plus in ipso sit de vino, quam de aqua ponendum.*

Tom. 13. Conc. pag. 536. E. Sæculo quinto decimo Eugenius IV. in instructione Armenorum idem præscripsit: *Vino*, inquit, *ante consecrationem aqua modicissima admisceri solet.*

Tertia pars Conclusionis, nempe aquæ mixtionem necessariam non esse necessitate Sacramenti.

Probatur 1. ex silentio Scripturæ, quæ solius vini mentionem facit, ubi de consecratione calicis. S. Chrysostomus Hom. 83. in Matth. ad ista verba:

Non

Non bibam amodo de hoc genimine vitis, confutans Aquarios, ait: *Quæ certè vitis, non aqua, sed vinum producit*. Neque Christi exemplum opponi potest: siquidem & azymum panem adhibuit, qui tamen ad substantiam Sacramenti, ut azymus est, non pertinet. Ed. Com. p. 700. C.

Probatur II. ex Traditione Ecclesiæ & sententia SS. Patrum, qui etsi doceant aquam necessariam esse in calice eucharistico, sine illa tamen valide vinum consecrari & fieri Christi sanguinem affirmant. Inter alios S. ipse Cyprianus Epistola citata ad Cæcilium ita loquitur: *Sic autem in sanctificando calice Domini offerri aqua sola non potest, quomodo nec vinum solum potest: nam si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis; si vero aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo*. Igitur, juxta S. Doctorem, si quis vinum solum sine aqua consecraret, sanguinem Christi efficeret, adeoque plenum & integrum, quantum ad substantiam, Sacramentum; aqua ergo necessaria tantum est ex usu seu præcepto Ecclesiæ, ad mysticam hujus Sacramenti significationem. P. 103.

Idem ac S. Cyprianus, cujus verba exscribit, docet Concilium Bracarense IV. jam citatum.

Et Eugenius IV. in Decreto assignans materiam Eucharistiæ essentialem seu necessariam, ait: *eam esse panem triticeum, & vinum de vite*. T. 13. Conc. p. 536. E.

Hinc Concilium Trident. sess. 13. cap. 3. ait *semper hanc fidem in Ecclesia Dei fuisse, statim post consecrationem verum Domini corpus, verumque ejus sanguinem sub panis & vini specie existere*. Non ait Concilium, *sub specie vini aqua temperati*. T. 14. Conc. p. 806. A.

Concilii doctrinam expressit & sequutus est Catechismus Romanus p. 2. de Eucharistiæ Sacramento n. 17. *Quamvis*, inquit, *aquæ admiscendæ ita graves rationes sint, ut eam sine mortali peccato prætermittere non liceat; tamen si desit, Sacramentum constare potest*. Idem notatur in Rubricis Missalis Romani, titulo: *De defectu vini*. Idem non obscure colligi potest ex Conc. Trid. sess. 22. c. 7. ubi ait: *aquam vino calicis miscendam esse ex præcepto Ecclesiæ*. Ibid. pag. 854. E.

Probatur III. Quia nec Trullana Synodus, nec Eugenius IV. nec alii, qui Armenos aquam in calice non miscentes damnarunt, unquam objecerunt, nullum idcirco ab ipsis, seu irritum fieri Sacramentum, quod certe non siluissent, si persuasum eis fuisset, aquam esse necessariam ad Sacramenti veritatem & substantiam.

Quarta & ultima pars Conclusionis, aquæ scilicet mixtionem necessariam non esse ex præcepto divino, sed ecclesiastico dumtaxat, quod fundatur in facto seu exemplo Christi.

Probatur I. Quia nullum in Scripturis reperire est de hac mixtione facienda præceptum: atque citatæ antea SS. Patrum & Conciliorum auctoritates hoc unum efficiunt, Christum nempe vinum aqua temperasse in instituenda Eucharistia; adeoque nobis exemplum dedisse, necessitatem legis nobis non imposuisse: multa etenim fecit, quæ, ut faceremus, non mandavit.

II. Quia Julius S. Pontifex & alii in Jure Canonico relati, non obscure significant præceptum illud humanum esse. *Calix Dominicus*, inquit citatus S. Pontifex, *juxta Canonum præcepta vino & aqua permixtus debet offerri*.

III. Expresse Concilium Trid. sess. 22. cap. 7. ait, *præceptum esse ab Ecclesia omnibus Sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miscerent*. Et vero si præcepto, ac jure divino aquæ mixtio foret necessaria, vix intelligas quare ad Sacramenti substantiam non pertineat. T. 14. C. p. 854. A.

Quod

Quod vero præceptum illud ecclesiasticum fundetur in facto seu exemplo Christi, qui pro more Judæorum, calicem vino & æqua permixtum hausit in Cœna ultima, constat ex laudatis hic testimoniis sanctorum Irenæi & Cypriani, Concilii III. Carthaginensis, Eugenii IV. in Decreto, & Concilii Tridentini sess. 22. c. 7. Et certe cum Judæorum Rituales libri, ut observat doctissimus Buxtorfius in historia sacræ Cœnæ n. 20. liberum relinquant unicuique vinum aqua temperandi in cœna paschali, credere non immerito possumus, Christum ad temperantiæ & sobrietatis exemplum, vino aquam miscuisse. Addit Gaufredus Monachus in Epistola ad Cardinalem Episcooum Albanensem, apud Baron. ad an. Christi 1188. n. 34. in Judæa non solitum esse vinum purum propinari, sed aqua temperatum propter illius nimiam petulantiam.

T. 12. p. 795. C.

Quæres, an sit de fide, præceptnm miscendi aquam cum vino in calice consecrando, non esse divinum, sed ecclesiasticum: pariter an sit de fide, Christum in institutione Eucharistiæ revera aquam vino miscuisse.

Resp. neutrum ad fidem pertinere. Illud enim solum tanquam de fide definitum haberi debet, quod est in Canonibus Conciliorum sub anathematis pœna ad credendum propositum: atqui præceptum miscendi aquam vino, divinum esse aut ecclesiasticum; pariter Christum aqua vinum temperasse, in nullo Conciliorum Canone sub anathematis pœna credendum proponitur. Hoc unum in præsenti argumento fidem spectat, quod Canone 9. Concilii Tridentini sess. 22. in probatione primæ partis citato, definitum legimus nempe, anathema dici iis, qui *negant aquam vino in calice offerendo esse miscendam, eo quod sit contra Christi institutionem*.

T. 14. Conc p. 856. B. Ibid. pag. 854. E.

Neque obstat quod idem Conc. eadem sess. c. 7. dicat *præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam misceant, atque credi Christum Dominum ita fecisse*. Namque 1. ea tantum pro definitis de fide a Concilio Trid. habenda sunt quæ sunt Canonibus expressa & sancita, non quæ in capitibus præmittuntur ad Canonum subsequentium intelligentiam & probationem. 2. Quia dicere quis posset, Concilium ita præceptum Ecclesiæ designasse, ut tamen divinum noluerit excludere; imo ecclesiasticum expressisse, tanquam executionem divini. 3. Quia solemne fuit Patribus Tridentinis, nullam Scholæ Catholicæ opinionem configere: at non desunt qui mixtionem aquæ jure & præcepto divino necessariam esse contendunt. Verbum ergo *creditur*, quo utitur Concilium, non pro fide supernaturali & theologica hic usurpatur, quasi vellet esse de fide, Christum vino aquam miscuisse, sed propia tantum credulitate, quæ, inquit Isambertus de Sacramento Eucharistiæ loquens ad qu. 74. disp. 4. art. 7. *in gradu certitudinis est inferior fide catholica*. Unde S. Th. hic q. 74. art. 6. ait *probabiliter credi &c.* Etsi igitur temeritatis notam non effugeret, qui diceret Christum non miscuisse aquam vino in calice Eucharistico, non idcirco tamen hæreticus esset: erraret quidem ille, sed non errore contra veritatem revelatam, ac ex fide supernaturali certam & definitam.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. adversus primam Conclusionis partem. Necessaria non videtur aquæ mixtio, tum quia Isajæ 1. v. 22. damnatur in Judæis: *Vinum tuum*, inquit exprobrans Propheta, *mixtum est aqua*. Tum quia S. Chrysostomus Hom. 83. in Matth. eam rejicit his verbis: *Christus Dominus, non aquam,*

aquam, sed vinum post resurrectionem bibit, ut radicitus evelleret perniciosam quamdam hæresim eorum qui aqua in mysteriis utuntur. Edit.Com. p. 700.

Resp. nego ant. Ad primam probationem ex Isaja, dist. Propheta exprobrat Judæis admixtionem aquæ, quæ fiebat in fraudem ementium; cum nempe vinum purum vendere professi, ea mixtione ipsum adulterabant, quod vitium, sicut & alia multa, ibidem redarguit Isajas, concedo: mixtionem quæ fiebat ad sobrietatem ab iis qui vinum bibunt, nego.

Ad secundam respondent Patres Conc. Trullani Can. 32. S. Chrysostomum citato loco ex professo damnare Aquarios, seu eos hæreticos qui solam aquam, vino excluso, offerebant in calice; non autem eos qui utrumque simul mixtum consecrant. *Ipse enim;* (ajunt citati Patres) *suæ Ecclesiæ, ubi est illi pastoralis administratio tradita, aquam vino miscendam tradidit, quando incruentum peragi sacrificium oportet.* T.6.Conc. p. 1556.

Objicies 2. contra tertiam, & quartam Conclusionis partem: Aquæ mixtio necessaria est necessitate Sacramenti, & præcepti divini.

Probatur ant. Quia illud est necessarium necessitate Sacramenti, & præcepti divini, quod est a Christo institutum ac præceptum, & sine quo vere non potest consecrari calix Eucharisticus: atqui æquæ mixtio fuit a Christo instituta, & præcepta, ac sine ea non potest vere consecrari calix Eucharisticus: ergo &c.

Minor probatur ex S. Cypriano Epist. 63. jam citata quæ est ad Cæcilium, in qua

I. Sæpius repetit, *Christum calicem vino, & aqua miscuisse: mandasse; præcepisse, exemplo & magisterio suo docuisse, miscendam esse aquam; ac nemini mortalium fas esse aliud offerre, quam quod Christus ipse instituit, & obtulit.* Constant ea omnia ex lectione Epistolæ. P. 103. & seq.

II. Conceptis verbis asserit, *in sanctificando calice non posse offerri aquam solam, quomodo nec vinum solum.* Atqui certum est calicem non posse vere consecrari in aqua sola: ergo, in mente S. Doctoris, non potest quoque vere seu valide consecrari in solo vino. Censet igitur aquam necessariam esse ad substantiam, & veritatem consecrationis. P. 183.

III. Asserit calicem: *non esse aquam solam, aut vinum solum, sicut nec corpus Domini potest esse farina sola, aut aqua sola, nisi utrumque adunatum fuerit, & copulatum, & panis unius compage solidatum:* verba sunt S. Doctoris. Atqui panis essentialiter, & necessario compingitur ex farina, & aqua: ergo pariter calix Eucharisticus, in mente S. Cypriani, necessario ad veritatem consecrationis, mixtus esse debet vino, & aqua. ibid.

IV. Tum pani ex multis granis confecto, tum calici vino, & aqua temperato, suam inesse mysticam significationem contendit, & quidem Sacramento essentialem ac necessariam: nempe, sicut per multa grana in eumdem panem conficiendum coeuntia, significatur Fideles unum esse cum Cristo corpus; ita & per mixtionem aquæ cum vino, significatur Fidelium cum Christo conjunctio. Porro istam mysticam significationem Sacramento essentialem esse ac necessariam, existimasse videtur S. Cyprianus; ait enim: *Quando utrumque miscetur, & adunatione confusa sibi invicem copulatur, tunc Sacramentum spiritale, & cæleste perficitur.* Et in fine Epistolæ: *Sacrificium,* inquit, *verum & plenum tunc offert Sacerdos in Ecclesia Deo Patri, si sic incipiat offerre, secundum quod ipsum Christum videat obtulisse.* ibid. Pag. 104.

Resp. nego ant. ad cujus probationem nego min.

Ad

Ad primam ex S. Cypriano probationem, dico institutionem hanc, ac præceptum de quo loquitur, non ad aquam referri, sed ad vinum, de quo potissimum ipsi erat quæstio adversus eos, qui, sive ex errore, sive ex ignorantia, sive ex simplicitate & intempestiva temperantia, solam aquam calici infundebant, vino rejecto. Suum hunc scopum aperte declarat citata in Epistola S. Doctor. *Miror*, inquit, *unde hoc usurpatum sit, ut contra Evangelicam & Apostolicam disciplinam, quibusdam in locis aqua offeratur in Dominico calice, quæ sola Christi sanguinem non possit exprimere*. En error & abusus, ad quem evertendum omnia sua argumenta convertit S. Cyprianus. Quem finem ut assequatur, necesse non est, ut probet aquam esse offerendam; de illa enim non agebatur, & ultro id fatebantur Aquarii quos impugnat: sed in eo totus incumbere debuit, ut ostenderet vinum necessario esse offerendum, sine quo non potest esse Christi sanguis, & consequenter nulla consecratio calicis. Et reipsa omnia quæ colligit argumenta, ad hoc unum, tanquam ad unicum aut saltem præcipuum scopum collimant, ut legenti constabit; omnia enim tum veteris tum novi Testamenti testimonia quæ vini mentionem faciunt, ad calicem eucharisticum inflectit, qualia sunt quæ referuntur Gen. 9. de ebrietate Noe, & c. 14. de sacrificio Melchisedech, & c. 49. de Prophetia Jacob; & c. 9. Proverbiorum, ubi dicitur: *Bibite vinum quod miscui vobis*; & Psal. 22. ubi dicitur: *Calix meus inebrians quam peroptimus*; & Matth. 26. ubi Christus ait: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis*; & Joan. 15. ubi se *vitem* appellat. Quando igitur Christi institutionem, exemplum, ac præceptum toties urget, ac inculcat S. Cyprianus, non ad aquæ, sed vini necessitatem comprobandam refert; de vino enim, non de aqua, excitata erat controversia: unde Scripturæ testimonia in quibus aquæ fit mentio, refert ad Baptismum, non ad Eucharistiam.

(Pag. 103.)

Neque est quod dicas, nullum a S. Doctore discrimen notari inter Christi institutionem, seu præceptum quo vinum & aqua offerri debent, sed utrumque ob eamdem Christi institutionem, ac præceptum observandum esse, ut constat ex verbis ejus inter probationes citatis: ex quo sequitur, saltem in mente S. Cypriani, aquæ mixtionem juris esse & præcepti divini, non tantum ecclesiastici, ut fert Conclusio nostra. Istud profecto clare ostendunt hæc S. Doctoris verba: *Si*, inquit, *nec minima de mandatis Dominicis licet solvere; quanto magis tam magna, tam grandia: tam ad ipsam Dominicæ passionis & nostræ redemptionis sacramentum pertinentia, fas nos est infringere, aut in aliud, quam quod divinitus institutum sit, humana traditione mutare?*

(Pag. 104.)

Resp. enim, institutum S. Doctoris non postulasse, ut discrimen illud exponeret. De vini quippe necessitate in consecrando calice potissimum agebat, quam ut probaret, ad Christi institutionem, ac mandatum merito recurrit; de ipsa vero aqua non disputat, sed supponit, quod ipsi admittebant Aquarii quos impugnat, nempe aquam esse usurpandam, non solam quidem, ut illis placebat, sed vino mixtam. An vero eadem prorsus necessitate eodemque jure sit necessaria aqua in calice Eucharistico, quo ipsum vinum, non declarat expresse S. Doctor: ex verbis tamen illius non obscure colligimus, aliam ipsi visam esse vini & aquæ necessitatem, siquidem ait, *cum vino solo posse, mediante consecratione, fieri Christi sanguinem, non cum aqua sola*. Solum igitur vinum agnoscit tanquam materiam essentialem calicis consecrandi; adeoque solum necessarium necessitate Sacramenti & juris divini.

(Pag. 103.)

Ad secundam probationem, dist. ant. Non potest vinum solum offerri, ut

ut nec aqua sola, propter variam necessitatis causam, & rationem, concedo: propter eamdem omnino, nego. Non potest quidem offerri vinum sine aqua, quia ita fert usus, & universalis praxis Ecclesiæ: suam enim aqua significationem mysticam habet, qua non debet Eucharistiæ Sacramentum privari; atque hæc est ratio seu causa, cur necesse sit eam vino admisceri: at strictiori, & majori necessitate vinum necessarium est, quia sine illo invalida est, & nulla consecratio. *Nam*, inquit S. Cyprianus, *si quis vinum tantum offerat, Sanguis Christi incipit esse sine nobis; si vero aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo*. Significatio autem practica Sacramenti, magis necessaria est, quam mystica. *Ibid.*

Ad tertiam, dist. pariter maj. Calix non est vinum solum, sicut panis non est farina sola, aut aqua sola, quantum ad significationem mysticæ unionis populi cum Christo, ad quam unam attendit S. Cyprianus in comparatione adducta, concedo: quantum ad validam consecrationem, nego. Comparat igitur mixtionem vini, & aquæ in calice, cum mixtione farinæ, & aquæ in pane ex quo fit corpus Christi, ratione repræsentationis seu significationis mysticæ, quæ posita in eo est, ut ipse loquitur, quod quemadmodum grana multa in unum collecta, & commolita, & commixta panem unum faciunt, & significant Fideles in Christo, qui panis est cœlestis, unum corpus esse; sic quoque mixtio aquæ cum vino, eamdem populi cum Christo adunationem, & conjunctionem significat in calice; atque in hoc valet comparatio a S. Doctore instituta. Sed quantum ad veritatem seu validitatem consecrationis, magna est disparitas: panis enim qui ex multis granis tritici contritis ac commolitis, & aqua delibutis non constaret, panis verus non esset, adeoque nec materia sufficiens consecrando corpori Christi; econtra, vinum sine aqua, verum est vinum, unde potest solum valide consecrari.

Ad quartam, nego significationem illam mysticam, de qua mox dixi, essentialem esse Eucharistiæ. Quando igitur S. Cyprianus ait Sacramentum perfici, verum & plenum esse, cum talis adest significatio, distinctione opus est: Sacramentum perficitur perfectione accidentali, & integrali, concedo: essentiali, nego. Solutionem suppeditat S. Doctor, cum ait, *sanguinem Christi non offerri, si desit in calice vinum*; (en essentia sacrificii) *nec sacrificium Domini cum legitima sanctificatione celebrari, nisi oblatio, & sacrificium nostrum responderit passioni*; en integritas ejus ac perfectio accidentalis, ex perfecta repræsentatione orta. *P. 102.*

Objicies 3. S. Bernardus Epistola 69. liberum unicuique relinquit credere, sine aqua non posse valide consecrari calicem. *Ajunt*, inquit, *nescio quem alium aliud sensisse Scriptorem, non posse videlicet absque tribus, idest pane, vino, & aqua, hoc sacrificium esse; ita ut si quodlibet horum deesse contigerit, reliqui non sanctificentur. Sed de hujusmodi unusquisque in suo sensu abundat.* *T. 1. p. 71. C. D.*

Resp. S. Doctorem ea in Epistola non improbare quidem tanquam hæreticam, sed tanquam falsam adductam opinionem. Quæstio erat de Sacerdote, qui cum omisisset vinum in calicem fundere, comperta serius negligentia, vinum fuderat supra particulam hostiæ consecratæ, absque ulla vini consecratione speciali: circa quam quæstionem nonnulli opinabantur, nequidem eo in casu panem consecratum fuisse, nempe propter defectum vini in calice. Hos vero refellit S. Bernardus, quia panis prius, quam vinum consecratur, adeoque consecratio unius non pendet a consecratione alterius.

terius. *Non nego*, inquit, *panem & vinum aqua quidem mixtum, simul* Ibid. B *debere apponi; quin potius assero, haud aliter debere fieri: sed aliud est culpare negligentiam, aliud negare efficaciam. Aliud, inquam, est, quod causamur non bene quidpiam fieri, & aliud quod mentimur nec fieri.* Censet igitur sanctus Doctor, panem sine vino, & vinum sine aqua posse valide consecrari; adeoque privata sua sententia improbat opinionem illorum qui asserebant, tria hæc ita simul esse usurpanda, ut si aliquod deesset, nulla fieret consecratio. Dixi, privata sua sententia: neque enim rem esse ab Ecclesia determinatam noverat; unde sic claudit prædictam Epistolam: Ibid. *Hæc interim de hac re dixerim & senserim, absque præjudicio vel tuæ sententiæ, si quid melius sapis, vel cujuslibet sanius sapientis.*

Objicies 4. Illud est de necessitate Sacramenti Eucharistiæ, per quod primum & directum ejus significatum importatur; atqui per aquæ mixtionem primum & directum Eucharistiæ significatum importatur; istud enim consistit potissimum in repræsentatione passionis & mortis Christi, e cujus latere sanguis & aqua fluxit, quem fluxum Concilia Florentinum & Tridentinum citata inter probationes primæ partis nostræ Conclusionis, docent repræsentari per aquam, quæ calici infunditur.

Resp. dist. maj. per quod importatur primum & directum significatum practicum, id est, præsentia realis & substantialis corporis & sanguinis Christi, quæ fit per consecrationem, concedo: significatum speculativum dumtaxat, iterum distinguo: primarium, esto: secundarium, nego. Explico. In Eucharistia distingui debet ratio Sacramenti, & ratio sacrificii: ut sit Sacramentum, satis est quod vera sit panis aut vini consecratio, & conversio in corpus & sanguinem Christi; in hoc enim consistit significatio practica: potest autem una pars valide sine altera consecrari, panis sine vino, & vicissim vinum aut sine aqua, aut sine pane. Ut autem Eucharistia rationem habeat sacrificii, debet repræsentare mortem & passionem Christi, seu separationem sanguinis a corpore, quæ repræsentatio & commemoratio perficitur, cum utraque species separatim consecratur, & vi verborum corpus sub specie panis, sanguis vero sub specie vini ponitur; atque dici potest necessaria & essentialis ad rationem sacrificii: significatio autem seu repræsentatio illius aquæ & sanguinis quæ ex perfosso latere Christi jam mortui fluxere, essentialis non est, neque primaria, sed accidentalis tantum & secundaria.

Objicies 5. Illud est de necessitate Sacramenti Eucharistiæ, quod Christus usurpavit, quod usurpandum esse docet Ecclesiæ traditio & praxis: atqui talis est mixtio aquæ: ergo &c.

Resp. nego maj. Quot enim sunt etiam in Eucharistia, quæ Christus fecit, neque tamen censentur ad substantiam Sacramenti pertinere? Consecravit in azymo pane, post cœnam &c. An ista necessaria dicent ad substantiam Eucharistiæ? non puto. Igitur exemplum Christi, & usus Ecclesiæ perpetuus non sufficiunt, ut quid censeatur pertinere ad essentiam Sacramenti; sed necesse est, ut aut apertum sit Christi præceptum, aut aperte Ecclesia, verborum ejus interpres, declaraverit sine hac, vel illa re non posse consecrari Eucharistiam, & invalidam esse seu nullam consecrationem. Istud autem nunquam pronuntiavit Ecclesia de aqua, quæ vino in calice Eucharistico miscetur: immo potius contrarium significavit. Igitur aquæ mixtio aliquo sensu dici potest esse juris divini, propter exemplum Christi; sed non potest idcirco dici necessaria necessitate Sacramenti; sicut sa-

satisfactio in Sacramento Pœnitentiæ, juris est divini, non tamen pars essentialis Sacramenti, sed integralis dumtaxat.

Objicies denique adversus quartam Conclusionis partem. SS. Patres, imprimis S. Cyprianus; & Concilia quæ adduximus in probationem primæ partis nostræ Conclusionis, manifeste insinuant aquæ mixtionem necessariam esse ex præcepto divino.

Concilium enim Carthag. III. cap. 24. ait: *id offerendum quod Dominus tradidit*. Concilium Aurelianense IV. Can. 4. ait, *vinum esse offerendum aqua mixtum, qua sacrilegum judicatur aliud offerri quam quod in mandatis sacratissimis Salvator instituit*. Conc. Trull. ait, hunc ordinem *esse ab Apostolis traditum*. Hic igitur maxime locum habet effatum S. Augustini L. 2. de Baptismo c. 7. & L. 4. c. 24. *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur, Apostoli autem*, ut loquitur Tertullianus, *a Christo acceperunt, sicut Christus a Deo*. T. 2. Conc. p. 1170 E. T. 5. Conc. p. 381. C. T. 6 Conc. p. 1156. T. 9. p. 102 F. & 140. C.

Resp. nego ant. & explico. Concilium Carthaginense per verbum *tradidit*, non præceptum, sed oblationem seu rem oblatam designat; & sensus est, nihil esse offerendum, præter id quod Christus prior obtulit. Hoc sensu Christus dicitur semetipsum pro nobis tradidisse, id est obtulisse in sacrificium. Concilium Aurelianense vel mandata illa sacratissima ad solum panem & vinum refert; vel sensus est, Christum eo tempore quo mandata sacratissima dabat Apostolis de conficienda Eucharistia, eam revera consecrasse in pane & vino aqua mixto: sed sensus non est, Christum inter mandata illa istud quoque dedisse, ut aqua vino misceretur. Concilium Trullanum ait ab Apostolis traditum; non a Christo mandatum; neque Armenos unquam reprehendit tanquam violatores mandati Christi. Regulam S. Augustini ultro admittimus, & fatemur mixtionem aquæ in calice Eucharistico hoc sensu juris esse seu institutionis divinæ, quia Christus exemplo suo & facto usurpavit, sicut & azymum panem; at inde non sequitur, aut panem ipsum, ut azymus est, aut aquam, necessariam esse necessitate aut Sacramenti, aut præcepti divini.

ARTICULUS VII.

An, & quomdo aqua convertatur in sanguinem Christi; mediate, vel immediate.

Opiniones.

Circa primam præsentis Articuli quæstionem, utrum scilicet aqua vino in calice mixta convertatur in sanguinem Christi, vi verborum consecrationis, an in propria natura & substantia remaneat, gravis exorta est in Galliis controversia sæculo duodecimo, de qua Gaufredus Monachus Claravallensis an. 1188. consuluit Albanensem Episcopum Cardinalem, Clementis III. Vicarium. Hujus Epistolam refert Baronius ad an. Christi 1188. n. 34. *Non mediocris*, inquit ille, *inter modernos Theologos super eadem quæstione dissensio, negantibus aliis, aliis affirmantibus, totius liquoris mixti, sicut panis, qui ex simila & aqua similiter conficitur, unam fieri transubstantiationem*. Tom. 12. p. 795. B.

Circa secundam & tertiam etiam quæstionem, de modo conversionis

aquæ in sanguinem, an immediatus sit, vel mediatus, ita ut aqua prius debeat converti in vinum, quam in sanguinem Christi, paulo post Gaufredum, tempore Innocentii III. qui sedere cœpit an. 1199. & obiit an. 1216. rursus excitata est controversia. Quatuor opiniones refert dictus Pontifex in Epistola ad Joannem Archiepiscopum Lugdunensem, L. 5. Epistolarum quæ a clarissimo Balusio duobus Tomis collectæ fuerunt, Tomo 1. p. 671. Refertur etiam L. 3. Decretalium, titulo 41. Cap. *Cum*
A 1367. *Marthæ*. *De celebratione Missarum*.

Prima, eorum est qui dicebant vinum & aquam converti in sanguinem & aquam quæ fluxerunt e latere Christi.

Secunda, eorum qui aquam cum vino in sanguinem ideo converti putabant, quia vino mixta, transit in vinum; id est mediate eam converti existimabant; quæ certe quæstio ad Physicos melius, quam ad Theologos pertinet.

Tertia, eorum qui dicebant aquam in propria sua remanere substantia, vini accidentibus circumfusam.

Quarta denique, eorum quibus placebat aquam in flegma converti, quam opinionem nefariam appellat Innocentius III.

Tempore S. Thomæ qui 13. floruit Ecclesiæ sæculo, nonnulli, ut ipse refert 3. part. q. 74. art. 8. dicebant: *aquam vino adjunctam per se manere, solo vino converso in sanguinem*: *quæ opinio*, inquit, *stare non potest*.

Ex quatuor his opinionibus enumeratis, prima, tertia, & quarta nullos jam habent in Schola defensores. De secunda tantum hodie movetur controversia; aliis mediatam, ut Thomistæ; aliis immediatam aquæ in sanguinem conversionem propugnantibus.

PRIMA CONCLUSIO.

Aqua vino mixta in calice, reipsa convertitur in sanguinem Christi.

Probatur 1. quia id omne quod in calice continebatur, & Apostolis suis Christus propinavit, erat sanguis ejus: *Hic est calix sanguinis mei*: cum igitur aqua vino mixta foret, pro certo habendum aquam in sanguinem Christi conversam fuisse.

Probatur 2. ex SS. Patribus, quorum plurima laudat testimonia Gaufredus in citata ad Card. Albanensem Epistola, & nos antea laudavimus, tum in Quæstione de reali præsentia; tum paulo ante, cum de necessitate mixtionis aquæ cum vino in calice Eucharistico differebamus. Ex illis enim hoc argumentum elicitur: SS. Patres Justinus, Irenæus, Cyprianus, &c. asserunt aquam esse in calice vino admiscendam: atqui iidem SS. Patres asserunt Christum, calicem, idest, quod continetur in calice, convertisse in proprium suum sanguinem: ergo censent aquam converti in sanguinem.

Confirmatur. Quia iidem SS. Patres ajunt, ante consecrationem in calice esse vinum & aquam, post consecrationem vero esse Christi sanguinem: ergo &c. Hanc sententiam Innocent. III. loco citato ait esse ex quatuor enumeratis, probabiliorem. Non dixit de fide certam; quia reipsa, etsi post unanimem fere Theologorum sententiam, temeritatis notam non effugeret, qui oppositam tueretur, non tamen formaliter hæreticus dici posset, cum nullo evidenti Scripturæ testimonio, aut Concilii Oecumenici decreto definitum sit, aquam converti in Christi sanguinem. S. Thomas citato loco ait oppositam opinionem

stare

ſtare non poſſe. Hinc Baronius ad an. 1188. loquens de Epiſtola Gaufredi ad Card. Alban. *Quid reſcripſerit*, inquit, *Cardinalis, non invenimus, ſed aliud reſcribere non potuiſſe certum eſt, quam quod credidit & cuſtodivit ſemper ſanctaRomana Eccleſia, nimirum aquam ſimul & vinum tranſubſtantiari in ſanguinem Chriſti*. *T. 12. pag. 796. C.*

Probatur 3. ratione. Quod eſt pars potus uſualis quem Chriſtus pro materia calicis conſecrandi aſſumpſit, debet in ſanguinem ejus converti, virtute verborum Chriſti: atqui aqua pars eſt potus uſualis: ergo &c.

Confirmatur: tum quia facta conſecratione nulla alia, præter ſanguinem Chriſti, ſubſtantia remanet in calice: tum quia ſicut fermentum quod Græci pani triticeo admiſcent, convertitur ſimul cum tritico in corpus Chriſti, quia pars eſt panis uſualis, licet aliunde non ſit pars eſſentialis & neceſſaria ad validam conſecrationem; ita pariter aqua, etſi non ſit eſſentialis & neceſſaria neceſſitate Sacramenti, pars calicis conſecrandi, quia tamen eſt pars uſualis potus quem Chriſtus uſurpavit, idcirco in ſanguinem ſimul cum vino convertitur.

SECUNDA CONCLUSIO.

Probabilius longe nobis videtur, aquam immediate, vi verborum conſecrationis, converti in Chriſti ſanguinem.

Probatur 1. ex laudatis SS. Patribus, qui cum de conſecratione calicis & converſione in Chriſti ſanguinem loquuntur, nullum plane diſcrimen afferunt inter modum quo vinum, & eum quo aqua convertitur, ſed ſimpliciter affirmant vinum & aquam converti.

Et certe iidem Scriptores ajunt aquam offerri, benedici, conſecrari, fieri ſanguinem Chriſti: ergo vel non loquuntur accurate, vel ſupponunt aquam ante conſecrationem nondum eſſe in vinum converſam: alias non jam aqua, ſed vinum ſolum diceretur converti in ſanguinem, aqua ſiquidem in vinum converſa, non eſt aqua, ſed vinum.

Probatur 2. Quia Innocentius III. citata Epiſtola fatetur Phyſicos aſſerere, non poſſe aquam vino mixtam, in illud commutari & converti, cum poſſit ab eo per artem extrahi & ſeparari.

Et vero ſi qua ætate, hoc eſt duodecimo ſæculo, excitata eſt de converſione aquæ in ſanguinem Chriſti controverſia, perſuaſum fuiſſet aquam in vinum converti ac tranſire, nullus profecto fuiſſet tantæ contentioni ac diſputationi locus, nullus quippe Catholicus unquam dubitavit, quin vinum convertatur in Chriſti ſanguinem per verba conſecrationis: at aqua in vinum converſa, vinum eſt, non aqua: aerem igitur verberaſſent, qui tanto æſtu diſputabant, an aqua convertatur in ſanguinem, an in ſua remaneat natura & ſubſtantia. Inde igitur natam hanc controverſiam probabiliter conjicimus, quod cum aqua non ſit abſolute neceſſaria materia calicis conſecrandi & aliunde res ſit valde anceps & ambigua, an vino mixta in illud convertatur; valde quoque incertum illis auctoribus viſum eſt, an convertatur in ſanguinem Chriſti: quibus certe difficultatibus tutiſſime occurrit opinio quæ aſſerit aquam immediate converti in Chriſti ſanguinem.

Hanc tamen (ingenue fatendum eſt) opinionem immediatæ converſionis aquæ in ſanguinem Chriſti diſerte non propugnarunt aut Gaufredus, aut Innocentius III. ſatis ſibi eſſe rati, ſi probarent aquam in ſua natura & ſubſtantia non remanere poſt conſecrationem, quod præcipuum erat illorum inſtitutum,

 ſed

ſed converti in Chriſti ſanguinem, quocumque tandem modo fiat illa converſio, vel mediate, vel immediate, de quo parum illi curabant.

Solvuntur Objectiones.

T. 1. pag. 72. col. 2. Objicies 1. contra primam Concluſionem. Innocentius III. citata Epiſtola inter quatuor opiniones quas recenſet, non improbat eam quæ dicit *aquam non tranſire in ſanguin. ſed manere prioris vini accidentibus circumfuſam*: *ergo &c.*

Reſp. S. Pontificem hiſtorice & narrative hanc opinionem recenſere, non aſſertive, eam calculo ſuo approbando: quin imo ſatis ibidem declarat, hanc opinionem ſibi non probari, cum ait, *eam videri probabiliorem, quæ aſſerit aquam converti in ſanguinem.*

Objicies 2. De fide eſt, aquam converti in ſanguinem, non probabile tantum, ut ait Innocentius III.

Ant. probatur: Quia de fide eſt, peracta conſecratione ſolas remanere panis, & vini ſpecies, ut definit Conc. Trid. Seſſ. 13. Can. 2. Ergo non remanent ſpecies aquæ; quanto minus ejus ſubſtantia?

Reſp. 1. diſt. ant. De fide eſt, ſolas remanere panis, & vini ſpecies, per excluſionem ſubſtantiæ panis, & vini, quod unum adverſus Lutheranos decernit Concilium, concedo: per excluſionem ſubſtantiæ aquæ, de qua nullatenus agit Canon laudatus, nego.

Reſp. 1. nego conſeq. Poſſet enim dici, remanente aquæ ſubſtantia non remanere ejus ſpecies viſibiles, quia manent, ut ait Innocentius, prioris vini accidentibus circumfuſæ, nec amplius per ſeſe poſſunt ſenſus noſtros afficere.

Inſtabis 1. Conſtat ex fide, illud omne in Chriſti ſanguinem fuiſſe converſum, quod Chriſtus conſecravit in calice: atqui Chriſtus reipſa, ex ante dictis aquam ſimul cum vino conſecravit: ergo certum eſt ex fide aquam converti in Chriſti ſanguinem.

Reſp. diſtinguo maj. quod Chriſtus conſecravit tanquam materiam eſſentialem, & ſine qua non poteſt eſſe conſecratio, concedo: tanquam materiam accidentalem, aut integrantem dumtaxat, ſine qua valida eſt conſecratio, nego. Porro conſtat ex dictis, vinum ſolum eſſe materiam eſſentialem ac neceſſariam calicis conſecrandi, non aquam; adeoque etſi credamus Chriſtum aquam vino miſcuiſſe, quia tamen illa non eſt eſſentialis materia, non tenemur ex fide credere eam in Chriſti ſanguinem converti. Diſtinguo etiam minorem. Atqui Chriſtus aquam cum vino conſecravit, idque pie credimus, concedo: idque ad fidem pertinet, nego. Solutio patet ex ante dictis.

Inſtabis 2. Fides docet totum quod in calice conſecrato continetur, objectum eſſe adorationis noſtræ: ergo eadem fides docet, totum quod fuit in calice, converſum eſſe in Chriſti ſanguinem per conſecrationem: alias Fideles periculo idololatriæ exponeret.

Reſp. neg. ant. Fides enim docet tantum ſanguinem Chriſti, qui in calice continetur, adorationis noſtræ objectum eſſe, non vero quidquid in calice continetur: neque propterea ullum eſt idololatriæ periculum, ſi præter Chriſti ſanguinem extranea aliqua ſubſtantia reperiatur in calice. Ex dictis enim antea Græci, facta conſecratione, aquam ferventem infundunt in calicem, an propterea aquam illam adorare cenſentur? abſit. Pariter docent Phyſici, in poris ſanguinis conſecrati aerem miſceri, an ullum inde timetur periculum idololatriæ? neutiquam. Quid ita? quia ſic edocti & infor-

informati sunt Fideles, ut suam adorationem ad unum Christi sanguinem in calice contentum referant ac dirigant.

Instabis 3. Baronius, loco & verbis antea citatis, expresse ait, Romanam Ecclesiam semper credidisse, aquam simul cum vino transubstantiari in sanguinem Christi.

Resp. vel deceptum esse Baronium, si per verbum *credidit*, veram intellexit fidem supernaturalem theologicam: vel potius dicendum, verbum *credidit* illum usurpasse pro pia & perpetua Ecclesiæ Romanæ sententia; quo sensu verbum idem usurpavit Conc. Trid. Sess. 22. c. 7. cum dixit: *Creditur Christum Dominum aquam vino calicis miscuisse*. Recole, quæ ante diximus, ubi de necessitate aquæ in calice Eucharistico. *T. 14. Conc. p. 854. E.*

Objicies 3. Contra secundam Conclusionem. Innoc. III. citata ad Joannem Archiepiscopum Lugdun. Epistola, post quatuor a se memoratas opiniones, ait, *eam probabiliorem videri, quæ asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari, cum in vinum transeat mixta vino*. Censet igitur opinionem mediatæ conversionis aquæ in sanguinem, esse probabiliorem. *T. 1. p. 672. col. 2.* *Ib. p. 390.*

Confirmatur: Quia idem Pontifex L. 4. mysteriorum Missæ c. 30. sic loquitur: *Quis ambigat aquam in vinum transire, cum multo vino modicum infunditur aquæ?*

Resp. neg. conseq. probabiliorem enim vocat eam opinionem, qua parte contendit aquam in sanguinem converti, quod unum volebat S. Pontifex; non autem qua parte ait, aquam prius in vinum converti quam in sanguinem, de quo consultus non fuerat. Unde quando illam secundam opinionem describit, ejus quidem fundamentum refert, nempe aquam idcirco converti in sanguinem, quia (juxta defensores hujus opinionis) mixta vino transit in vinum: quando vero in fine responsionis suæ ad hoc consultationis propositæ caput, ait, inter prædictas opiniones hanc videri probabiliorem, quæ asserit, aquam cum vino in sanguinem transmutari, ne verbum quidem habet de ratione seu fundamento prius allato: quo silentio non obscure innuit S. Pontifex, hanc secundam opinionem in hoc tantum probabiliorem sibi videri, quod admittat aquæ in sanguinem conversionem, de qua una, ut dixi, fuerat requisitus: circa modum vero hujus conversionis, nihil aperte statuit S. Pontifex.

Si tamen ratiociniis & conjecturis hic locus esset, inferremus potius ex citata ejus Epistola, eum in nostram propendisse opinionem tum quia expresse ait Physicos repugnare conversioni aquæ in vinum: tum quia ait opinionem conversionis aquæ in vinum esse probabiliorem; non ait certam, de qua dubitare non liceat: atqui si intelligeret conversionem mediatam aquæ, scilicet prius in vinum, & postea in sanguinem, non tantum probabilis, sed vera, & certissima foret conversio aquæ in sanguinem. Quid ita? quia aqua conversa in vinum non amplius est aqua, sed vinum: at certissimum est vinum converti in sanguinem Christi per verba consecrationis; igitur cum probabiliorem dixit Innocentius opinionem conversionis aquæ in sanguinem, intellexit conversionem immediatam.

Ad confirmationem, dici posset, Innocentium loqui de solis aquæ accidentibus, quæ vini accidentibus manent circumfusa; vel saltem illum in ea fuisse opinione antequam ad supremam Sedem assumeretur, quam postea Pontifex factus mutavit.

Instabis 1. Catechismus Concilii Trid. 2. parte nu. 18. S. Thom. hic, &

Sacerdotale Romanum 1. parte, docent idcirco paululum aquæ debere in calicem infundi, quia debet in vinum prius converti, quam in sanguinem.

Resp. revera, juxta præscriptum Ecclesiæ ritum, paululum aquæ infundi debere, sed non propter rationem adductam, quæ sane nulla est, quidquid in contrarium affirment tum auctores Catechismi Romani, tum editores Sacerdotalis Romani, tum S. Th. a quibus, salva, quæ ipsis debetur, reverentia, hic recedimus. Vera autem ratio cur paululum aquæ voluerit Ecclesia misceri in calice, est, tum quia aqua non est materia necessaria & essentialis: tum quia voluit hoc temperamento consulere validitati consecrationis calicis juxta utramque Theologorum sententiam de conversione mediata vel immediata aquæ in sanguinem.

Instabis 2. Illud tantum convertitur immediate in sanguinem Christi, quod est materia calicis necessaria a Christo instituta: atqui aqua talis non est: ergo.

Resp. dist. min. aqua seorsim & separatim a vino non est materia necessaria calicis, concedo: mixta vino, ex cujus mixtione fit potus usualis, iterum distinguo: non est materia necessaria necessitate Sacramenti, concedo: præcepti Ecclesiastici, nego. Ista omnia patent ex ante dictis, & confirmari ac illustrari possunt exemplo adducto fermenti, quod Græci tritico miscent, quod etsi pars non sit essentialis panis consecrandi, consecratur tamen & convertitur simul cum tritico in corpus Christi.

Instabis: Illud solum convertitur immeditate in Christi sanguinem, sub cujus speciebus sanguis Christi post consecrationem continetur; atqui sanguis Christi continetur tantum sub speciebus vini, non vero aquæ; siquidem juxta Concilium Trid. Sess. 13. Can. 2. solæ panis & vini species remanent.

Resp. dist. min. sanguis Christi non continetur sub speciebus aquæ, seorsim & separatim a vini speciebus, concedo: sub speciebus aquæ cum vino conjunctæ, seu speciebus aquæ mixtis & circumfusis, ut loquitur Innocentius III. accidentibus & speciebus vini, nego. Sic enim remanent accidentia totius mixti quod fuit consecratum, quemadmodum corpus Christi manet sub accidentibus fermenti, prout hæc adjuncta sunt & permixta cum accidentibus panis triticei. Ad Canonem Tridentinum patet solutio ex responsione ad secundam objectionem.

Instabis 4. Si accidentia aquæ remaneant, & supponantur aliunde corrumpi vini accidentia, tunc Christi sanguis manebit sub solis aquæ speciebus: quod si ita est, cur non poterit aqua sola valide consecrari?

Resp. nego ant. Tum quia fictitia plane videtur hæc hypothesis, in qua corrumpantur species vini, non corruptis speciebus aquæ vino admixtæ: tum quia species aquæ Christi sanguinem non continent, nisi quatenus aqua pars est usualis potus; at ubi supponuntur penitus corruptæ vini species, non est amplius potus usualis, tum denique quia solum vinum est materia essentialis calicis consecrandi; adeoq; corruptis vini speciebus, desinit sanguis Christi esse præsens.

Instabis denique. Conc. Trid. Sess. 13. Can. 3. definit Christum remanere sub singulis cujusque speciei partibus, facta separatione: ergo &c.

Resp. dist. sub singulis speciei partibus materiæ essentialis & necessariæ: sic remanet Christi corpus præsens sub singulis speciebus panis qui frangitur & dividitur; pariter sub singulis vini guttis separatis, concedo: sub singulis partibus speciei materiæ dumtaxat accidentalis, qualis est aqua, facta separatione,

ne, nego. Si enim aqua ex vino consecrato extraheretur, non amplius sub se aut suis speciebus contineret sanguinem Christi, ob orationes mox adductas.

ARTICULUS VIII.

De forma Eucharistiæ.

JAmdiu est ex quo Scholæ Theologi distinguunt in Sacramentis materiam & formam; materiam in rebus vel elementis, formam in verbis collocant. Celebre est S. August. effatum Tract. 80. in Joannem: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum*. Aliqua igitur in Sacramento Eucharistiæ forma assignanda est: quænam vero sit, controvertitur. Tria igitur hic expendenda & solvenda. Tom. 3. p. 2. p. 703. C.

Primum, an Christus in consecranda Eucharistia usus sit aliquibus verbis; an sola interna, vel externa benedictione.

Secundum, quænam sunt verba, quibus usus est Christus, & quibus voluit ut uteremur; an preces quæ antecedunt verba: *Hoc est corpus meum*, apud Latinos, vel quæ sequuntur apud Græcos, pertineant ad substantiam formæ, tanquam pars illius inadæquata, sed essentialis; ita ut ex precibus & ex verbis moraliter conjunctis coalescat forma totalis & essentialis consecrationis Eucharistiæ.

Apud nos verba sacra præcedit ista oratio: *Quam oblationem tu Deus in omnibus, quæsumus; benedictam, adscriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemque facere digneris, ut nobis corpus & sanguis fiat dilectissimi Filii tui Domini nostri Jesu Christi*.

Apud Græcos post verba: *Hoc est corpus meum*, Sacerdos Deum rogat ut *mittat Spiritum sanctum suum super proposita dona, & panem faciat corpus Christi, vinum vero sanguinem ejus, immutans ea Spiritu sancto suo*; quasi jam immutata non essent vi & efficacia verborum Christi.

Tertium, an singula verba quæ usurpantur in consecratione panis & calicis, essentialia sint & absolute necessaria. Circa quæ aberrant Novatores; ex nostris vero Scholasticis, salva fide præsentiæ realis & transubstantiationis, multi in varias & oppositas abeunt opiniones.

Errores & opiniones.

I. Circa verba consecrationis, missa veterum Manichæorum dementia, qui panem Eucharisticum (vinum enim tanquam fel draconis aversabantur) apud se nasci, non consecrari delirabant, referente S. August. lib. 20. contra Faustum Manich. c. 13. Novatores nostri errarunt, tum quia verba illa penitus rejiciunt, ut Bucerus in caput 26. S. Matt. tum qui ea non ad consecrandum, (istud enim magicum quid delicatis eorum auribus sonare videtur) sed ad excitandam fidem referunt, ut Calvinus lib. 4. Instit. cap. 17. paragr. 39. Lutherus vero lib. *De abroganda Missa privata*, & in formula Missæ pro Ecclesia Wittembergensi, vult, non modo Evangelicis verbis, sed etiam tota & integra Liturgia opus esse ad dona consecranda. Idem sentit Kemnitius, de quibus lege Bellarminum lib. 4. de Sacramento Eucharistiæ cap. 11. Alii vero recentiores, ut Chamierius, Albertinus, Dallæus, incerti ac inconstantes videntur circa præsentem controversiam: aliquando in solis Errores. Tom. 8. p. 343.

pre-

precibus vim conſecrandi reponi ; aliquando ipſa quoque verba Chriſti immo & totam Liturgiam abſolute neceſſariam eſſe opinari videntur.

Inter Græcos Schiſmaticos Nicolaus Cabaſilas, Marcus Epheſinus, & alii nonnulli, quos appellat Arcudius lib. 3. Concord. c. 26. docent 1. eadem numero verba Chriſti : *Hoc eſt &c.* ſemel ab ipſo prolata, licet affluxerint, virtute nihilominus manere ac vere operari. 2. Sacerdotes, dum conſecrant, ea verba recitare narrative dumtaxat & hiſtorice, non ſignificative ſeu effective. 3. verba quibus Chriſtus conſecravit, vim ſuam tantum exercere, cum Sacerdos preces fundit. Sunt qui cum Samona concedunt quidem verba effective concurrere ad conſecrationem, at inadæquate tantum, & ut partialem formam ; quæ ut ſint efficacia & operativa, neceſſe eſt cum precibus ſubſequentibus ea conjungi.

Pag. 223. & ſeq.

Opiniones. II. Non conſentiunt inter ſe Orthodoxi Theologi, an, & quibus verbis Chriſtus conſecravit.

Sunt qui arbitrantur, Chriſtum interna & occulta benedictione, ſine ullis verbis, per poteſtatem excellentiæ verbis non alligatam conſecraſſe ; nihilominus formam præſcripſiſſe qua poſteri conſecrare deberent. Ita imprimis Innocentius III. S. P. lib. 4. myſteriorum Miſſæ c. 6. *Dici poteſt*, ait, *quod Chriſtus virtute divina confecit, & poſtea formam expreſſit, ſub qua poſteri benedicerent. Ipſe namque per ſe virtute propria benedixit, nos autem ex illa virtute, quam indidit verbis*. Idem docuit Durandus Mimatenſis lib. 4. de divinis Officiis c. 41. n. 15.

Edit. Colon. 1575.
Tom. 1. p. 377.

Ambroſus Catharinus. Catharinus, celeber e familia Prædicatorum Theologus, Epiſcopus primum Minorenſis a Paulo III. tum a Julio III. Archiepiſcopus Compſæ creatus, eamdem opinionem defendit, duobus ea de re ſcriptis ex profeſſo Opuſculis, & ad Conc. Trid. cui per ſeptem priores Seſſiones interfuerat, tranſmiſſis. Multos in hiſce Opuſculis patronos ac defenſores laudat, ſicut & ipſe Salmeron Tom. 9. Tractatu 13. nempe Franciſcum Mayronem, Gabrielem Biel, Godefridum Pictavienſem, Titelmannum, & ante iſtos Rupertum, Anſelmum, Odonem Cameracenſem, ad quos ætate Berengarii acceſſit Abbaudus lib. de fractione corporis Chriſti, Tom. 3. Analectorum Mabillonii.

Cheflotaines. Eoſdem appellat ac ſequitur Chriſtophorus a Capite Fontium ; primo quidem Ordinis Minorum Generalis Miniſter, tum Archiepiſcopus Cæſarienſis, in Tractatu: *De neceſſaria correctione Theologiæ Scholaſticæ*, & in Ep. ad Sixtum S. P. cui Opus ſuum nuncupavit.

Opinio Catharini ad hæc capita revocatur. 1. Chriſtum non verbis, ſed arcana benedictione conſecraſſe. 2. formam nobis præſcripſiſſe qua conſecrare debemus, his ſcilicet verbis : *Hoc eſt corpus meum. Hic eſt Sanguis meus*. 3. verba hæc a Sacerdotibus hiſtorice dumtaxat ac narrative proferri, non ſignificative nec effective ; neceſſaria tamen eſſe propter mandatum Chriſti. 4. Conſecrationem non tantum verbis perfici, ſed etiam precibus, quæ antecedunt apud Latinos, & ſequuntur apud Græcos verba Chriſti. *Fit ergo nobis*, ait Catharinus, *corpus Chriſti propter orationem præmiſſam, & ex vi pacti ; & ſic defenditur mos Græcorum*. Pactum vero illud in eo eſt, quod promiſerit Chriſtus ſe toties præſentem realiter adfuturum in Euchariſtia, quoties Sacerdotes verba ſua : *Hoc eſt corpus meum &c.* debite ac ut oportet inter conſecrandum pronuntiabunt.

Iſtud dumtaxat diſcriminis occurrit inter ſententiam Catharini & a

Capite

Capite Fontium, quod iste putet consecrasse Christum, non tantum interna, sed etiam externa benedictione, seu sacerdotali ministerio; Catharinus vero sola potestate excellentiæ, & occulta benedictione.

Juxta istam opinionem, verba ista Christi: *Hoc est corpus meum*, corpus non efficiunt præsens, sed jam præsens supponunt, virtute antecedentis benedictionis, atque dumtaxat illud declarant, ac demonstrant Discipulis, quibus illud porrigebat Christus dicens: *Accipite, comedite: Hoc est corpus meum*. Dissimulari non debet, quin hæc opinio facilius exponat verba Christi, & antevertat omnes illas argutias & dialecticas cavillationes Novatorum circa significationem pronominis *hoc*, & aliorum singulorum verborum Christi, quo momento dicebat: *Hoc est corpus meum* & dicendo illud operabatur. Verum Theologi in rebus ad Religionem pertinentibus inquirere non debent, quid ad intelligendum facilius, sed quid ad regulam Scripturæ & Traditionis sit verius.

Sunt nonnulli quibus placet Christum verbis quidem, non benedictione consecrasse, sed verba illa plane occulta esse, ac nobis incognita.

Scotus lib. 4. dist. 8. q. 2. docet quidem verba Christi formam esse consecrationis, sed anceps, ac dubius videtur, num illa sola sufficiant sine iis quæ præcedunt, & quæ sensum verborum Christi figere, ac determinare debent. *Hic est dubium*, inquit, *utrum prætermissis verbis præcedentibus, per ista sola quatuor verba conficeret Sacerdos. Dicitur quod sic, quia ista sunt præcisa forma; alia sunt propter reverentiam, vel propter orationem præmittenda. Sed contra istud arguitur, quia verba sacramentalia ex vi verborum debent significare illud quod efficitur ex vi Sacramenti: sed ex vi consecrationis hujus efficitur ibi esse verum corpus Christi: ergo verba sufficientia ex vi propria debent significare illud ibi contineri: sed hæc verba:* Hoc est corpus meum, *prolata sine præcedentibus, aut non significant absolute, quia ly* meum *significat referri ad personam ipsius loquentis: quia licet minister possit intendere ut loquatur in persona Christi, non tamen propter hoc significatum illorum verborum esset, quod ly* meum *demonstraret corpus Christi, sed corpus loquentis.* Hæc Scotus, cui persuasum erat præcise, ac certo figi non posse verba quibus Sacramentum perficitur; unde asserit, Sacerdotem, ut certus, ac securus sit de consecratione a se rite facta, prius certum esse debere, totum & integrum Canonem a se recitatum fuisse. Tom. 8. p. 423. n. 4.

Fuere nonnulli ætate S. Thomæ, qui dixerunt, Christum bis verba ista: *Hoc est corpus meum*, pronuntiasse, *primo quidem secrete ad consecrandum; secundo manifeste, ad instruendum*. Ita testatur S. Thomas 3. p. q. 78. art. 1. ad 1. *Sed hoc stare non potest*, pergit sanctus Doctor, *quia Sacerdos consecrat proferens hæc verba, non ut a Christo in occulta benedictione dicta, sed ut publice prolata. Et ideo alii dixerunt*, addit Angelicus Doctor, *quod Evangelistæ non semper eumdem ordinem in recitando servaverunt, quo res sunt gestæ; unde intelligendum est, ordinem rei gestæ sic exprimi posse*: Accipiens panem benedixit, dicens: Hoc est corpus meum; & inde fregit, & dedit Discipulis suis. *Sed* ait S. Th. *idem sensus haberi potest etiam verbis Evangelii non mutatis: nam hoc participium* dicens, *concomitantiam quamdam importat verborum prolatorum ad ea quæ præcedunt .... ut sit sensus*: Dum benediceret, frangeret, & daret Discipulis suis, hæc verba dixit: *Accipite &c.* S. Thom.

Existimarunt nonnulli, quos refert Albertus Magnus de Eucharistia dist. 6. art. 8. perfectam, ac plenam non esse formam qua consecratur pa- Albertus Magnus

nis,

Tom. 16. pag. 110. col. 2. nis, nisi cum absoluta est ac perfecta forma qua consecratur vinum; *una enim forma*, inquiebant, *aliam expectare debet*, quam opinionem sugillat Albertus Magnus.

III. Non minus discordes sunt inter se Theologi, circa verba singula quæ necessaria sunt ad substantiam consecrationis, præsertim calicis. Namque S. T. 3. p. q. 78. ar. 3. existimat ad formam consecrationis calicis isthæc omnia pertinere: *Hic est calix sanguinis mei, novi & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. Scotus in 4. dist. 8. q. 2. vult verba hæc Canonis: *Qui pridie quam pateretur &c.* absolute necessaria esse ad consecrationem panis, quia nisi illa præmittantur, Sacerdos videbitur in sua propria persona loqui, non in persona Christi, quod perabsurdum est: imo ex mox dictis existimat Scotus, ad plenam integræ consecrationis securitatem, totum & integrum Canonem a Sacerdote recitandum esse.

Præsens controversia jamdiu fere sopita, nostris his diebus excitata de novo fuit ab erudito Theologo P. le Brun Oratoriano, in Opere cui titulus est gallice: *Explication litterale, historique & dogmatique des prieres & des ceremonies de la Messe*. To. 3. pag. 212. & seq. ubi multis, tum ex Liturgiis Orientalibus, tum ex SS. Patribus congestis testimoniis efficere conatur, formam Eucharistiæ non tantum verbis Christi perfici, sed etiam precibus quæ præcedunt apud Latinos, & sequuntur apud Græcos solemnia ista Christi verba: *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus*, ita ut ex duplici illa forma partiali & inadæquata, verbis scilicet & precibus moraliter conjunctis, coalescat forma totalis & essentialis Eucharistiæ. Nihil ille pro sua exquisita eruditione omisit, ut veri speciem huic sententiæ appingeret. In eam tamen insurrexit unus e Societate Jesu doctus ac politus Theologus, quam scripto publico aggressus est.

Communis Scholæ sententia est, Christum iisdem verbis consecrasse; quibus jam consecramus, atque benedictione usum illum fuisse, non tanquam forma ad consecrandum, sed ratione seu divinæ virtutis invocatione ad consecrationem præparandam & obtinendam; adeoque preces quas Ecclesia in Canone Missæ ad Deum fundit, necessarias quidem esse præcepto, non ex necessitate Sacramenti. Itaque sit

PRIMA CONCLUSIO.

Christus verbis usus est, non sola interiori & occulta benedictione; nec potestate excellentiæ, sed potestate ministeriali primaria cum Eucharistiam consecravit.

Probatur I. Auctoritate Scripturæ ac Ss. Patrum, a quibus verba ipsa quibus usus est Christus inter consecrandum accurate referuntur. Testimonia dabimus Conclusione sequenti.

II. Sacerdotes ea ipsa ratione jam consecrant, qua Christus primum consecravit: atqui Sacerdotes verbis Christi utuntur, dum consecrant. Major videtur certa. 1. quia Christus nobis & exemplum dedit & præceptum,
T. 3. par. 3. p. 703. ut faceremus quod ipse prior fecerat: *Hoc facite in meam commemorationem*. 2. Sacerdos consecrat in persona Christi, quapropter non ait: *Hoc est corpus Christi*, sed: *Hoc est corpus meum*, quasi Christus ipse loqueretur. Nostra scilicet consecratio, quid aliud est, quam repetitio illius primæ quæ a

Christo

Christo peracta est? ut scribit S. Joan. Chrysost. Hom. 83. in Matth. Porro si Christus sola voluntate & arcana benedictione consecravit, Sacerdos qui jam verbis, non benedictione consecrat, non censetur eo ipso modo consecrare quo primum Christus ipse consecravit, neque in ejus persona. 3. quia Christus Sacramentum instituens, ac perficiens, haud dubie ritu sacramentali consecravit, nempe adhibita materia & forma sensibili, id est cum pane & verbis adjunctis. *Accedit verbum ad elementum*, ait S. Aug. Tract. 80. in Jo: *& fit Sacramentum*. 4. Sacramentum Eucharistiæ quod conficimus, ejusdem plane conditionis est, ac naturæ cum eo quod Christus celebravit: ergo iisdem verbis eodemque ritu sacramentali constare debet. 5. Christus in quantum homo, minister est Sacramentorum; & in quantum Deus, illorum auctor: atqui homo dum Sacramenta perficit tanquam minister, verbis etiam utitur quibus proposita dona, implorata divina virtute, consecrat: ergo verbis etiam usus est Christus Eucharistiam conficiens.

Ad hæc accedit auctoritas Conc. Tridentini sess. 13. cap. 1. ubi quamquam rem aperte non definiat, non obscure tamen significat non per, sed post benedictionem Christum verbis adhibitis consecrasse. *Hoc*, inquit, *admirabile Sacramentum in ultima Cœna instituit, cum post panis vinique benedictionem, se suum corpus præbere, ac suum sanguinem, disertis, ac perspicuis verbis testatus est. Quæ verba a sanctis Evangelistis commemorata, a divo Paulo postea repetita sunt*. Porro, *si post benedictionem*, ergo non per benedictionem consecravit Christus, sed verbis quæ ab Evangelistis & a Divo Paulo referuntur. Quæ autem sunt illa verba? nisi ista: *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus*. T.14.Conc. p. 805. B.

SECUNDA CONCLUSIO.

Verba quibus Christus consecravit, ac jussit ut consecraremus, ista sunt essentialia, quæ formæ rationem habent, *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus*, vel *calix sanguinis mei*: non preces, sive quæ præcedunt apud nos, sive quæ sequuntur apud Græcos; quæ licet vim suam habeant ad divinam opem & virtutem supra proposita dona impetrandam, atque religiose retinendæ sint, non tamen necessariæ sunt necessitate Sacramenti, ac validæ consecrationis; sed necessitate dumtaxat præcepti.

Probatur 1. Ex verbis Christi: *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus*, quæ certe ex sese plenam & perfectam habent significationem, non suspensam, sed fixam & actualem, ac consequenter efficacem: id etenim efficiunt, quod significant; & nisi ita esset, vera non foret Christi propositio. Longum quippe discrimen est inter duas istas propositiones: *Hoc est corpus meum*; &: *Fac hunc panem corpus Christi*, sicut fert oratio qua utuntur Græci: prima significat, quo momento propositio enuntiatur, adesse corpus Christi; secunda non significat adesse, sed optat, & rogat ut adsit: prima determinatum habet sensum, altera suspensum & indeterminatum. Verba Christi, ait Conc. Trid. loco mox citato: *propriam suam & apertissimam habent significationem*. Ergo vi & efficacia illorum præsens realiter fit corpus Christi, transmutata substantia panis in corpus, & substantia vini in ejus sanguinem. Ergo sola Christi verba vim habent formæ, ac necessaria sunt ad validam consecrationem: cætera vero quæ ab Evangelistis referuntur, vel sunt Sess. 13. c. 1.

Christi

Christi facta: *accepit panem, benedixit, fregit, dedit Discipulis*, quæ certe ex sese realem Christi in Eucharistia præsentiam non exprimunt: vel si sunt quædam Christi verba, aut tantum exponunt præceptum faciendi quod fecerat Christus: *Accipite, comedite, bibite*; aut significant finem & effectum Eucharistiæ: finem: *Hoc facite in meam commemorationem*, effectum, *in remissionem peccatorum*. Vel denique traditionem corporis, & sanguinis effusionem; corpus, *quod pro vobis tradetur*, vel traditur: sanguis *qui pro vobis effundetur*, vel funditur. In solis igitur verbis Christi: *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus*, posita est forma essentialis, ac necessaria Eucharistiæ.

T. 14. Conc. p. 806. A. Confirmatur primum istud momentum ex doctrina Conc. Trid. Sess. 13. c. 3. ubi ait *corpus Christi esse sub specie panis, & sanguinem sub specie vini, ex vi verborum: ipsum autem corpus sub specie vini, & sanguinem sub specie panis, animamque sub utraque, vi naturalis concomitantiæ &c.* Verba porro quænam sunt? An preces? at illæ aliæ non sunt pro consecratione panis, & aliæ pro consecratione vini: econtra sunt alia verba quibus panis, nempe ista: *Hoc est corpus meum*; & alia quibus consecratur vinum: *Hic est sanguis meus*. Ergo in mente Concilii Trid. verba, quorum vi corpus est sub specie panis, & sanguis sub specie vini, non sunt verba precum, sed ipsamet toties laudata verba Christi.

Probatur 2. ex SS. Patribus utriusque Ecclesiæ.

Ex Græcis. P. 94. A. I. Ex Græcis, S. Justinus Apol. 2. ait *Eucharistiam confici per preces ab ipso Verbo Dei profectas*. Preces vero quibus Sacerdos Deum orat *ut fiat*, vel *nobis fiat* corpus Christi, humanæ sunt & ecclesiasticæ, non illæ, quæ a *Verbo Dei*, id est, Christo, profectæ sunt. *Nam Apostoli*, pergit ibidem S. Martyr, *in* *Ibid.* *commentariis a se scriptis, quæ Evangelia vocantur, ita tradiderunt præcepisse sibi Jesum; cum enim pane accepto, cum gratias egisset, dixisse: Hoc facite in meam commemorationem*: Hoc est corpus meum. *Et poculo similiter accepto, & gratiis actis, dixisse*: Hic est sanguis meus. Iis igitur verbis Christus Eucharistiam perfecit, judice S. Justino.

P. 251. n. 5. S. Irenæus L. 4. adversus hæreses c. 18. alias 34. ait: *panem, dum percipit invocationem Dei non esse panem communem, sed Eucharistiam*. Et Lib. 5. c. 2.
P. 294. n. 5. *Quando ergo & mixtus calix, & factus panis percipit verbum Dei, fit Eucharistia sanguinis & corporis Christi*. At nullum aliud in Eucharistiæ consecratione occurrit verbum Dei, quam istud: *Hoc est corpus meum*. Lib. 4. c.
P. 249. n. 3. 17. alias 32. dixerat: *Eum, qui ex creatura panis est, accepit* (Christus,) *& gratias egit dicens: Hoc est corpus meum*.

Tom. 2. p. 384. B. S. Joannes Chrysostomus Hom. 1. de proditione Judæ, n. 6. *Hoc verbum Christi*, inquit, (nempe: Hoc est corpus meum,) *transformat ea quæ proposita sunt: ac quemadmodum vox illa: Crescite & multiplicamini, & replete terram, semel quidem prolata est; omni vero tempore naturæ nostræ vim præbet ad filiorum procreationem; ita & vox hæc semel prolata in Ecclesiis ad unamquamque mensam, ab illo ad hodiernum usque tempus & usque ad adventum ejus sacrificium perfectum efficit*.

Tom. 1. p. 268. D. S. Joannes Damascenus pariter Lib. 4. de fide orthodoxa cap. 13. ait: *In principio dicit* (Deus,) *Producat terra herbam virentem; & ad hanc usque diem, accedente imbre, divino præcepto impulsa & roborata, fœtus suos profert. Dixit perinde Deus*: Hoc est corpus meum; &: Hic est sanguis meus; &: Hoc facite in meam commemorationem: *idque omnipotenti ejus præcepto, donec veniat, efficitur*.

Cum Græci, tempore Concilii Florentini, Latinis suspecti forent circa for-

formam consecrationis Eucharistiæ, quasi verbis Christi eam non perficerent, a Summo Pontifice Eugenio IV. ea de re non semel interrogati ita catholice satisfecerunt, ut S. Pontifex eos tanquam *fratres in fide secum conjunctos* compellaverit. Ita narratur in Conc. Flor. sess. 25. *Porro*, inquiunt Græci, *hoc ita dissolutum est.* (dubium scilicet quod propositum ipsis fuerat) *Fateri nos diximus, per hæc verba transubstantiari sacrum panem, & fieri corpus Christi: sed postea, quemadmodum & ipsi* (Latini) *dicitis, Jube hæc perferri per manus sancti Angeli tui in sublime altare tuum; ita nos quoque oramus dicentes, ut Spiritus sanctus descendat super nos, & efficiat in nobis panem hunc pretiosum corpus Christi tui; & quod in calice isto est, pretiosum sanguinem Christi tui, transmutetque ipsa Spiritu sancto suo, ut fiant communicantibus in purgationem animæ, in remissionem peccatorum, non fiant in judicium aut condemnationem nostram.* Conc. Flo. Tom. 13. Conc. pag. 491. B.C. & apud Goarium, pag. 140.

His verbis declararunt Græci, se per preces, quas post verba Christi fundunt, non postulare ut simpliciter fiat corpus Christi, sed ut nobis fiat; hoc est, fructum ejus spiritalem percipiamus ad purgationem animæ & peccatorum remissionem. Et paulo post ajunt: *De mysteriis autem fatemur ea consecrari per Domini voces, licet nos postea invocando dicamus: Fiat corpus & sanguis Christi.* Ibid. pag. 498. B.

Confirmatur amplius ex iis quæ Bessarion Cardinalis exposuit in Conc. Flor. quæ referuntur a Mabillonio Musæi Italici Tom. 1. p. 243. En verba: *Die dominica 5. Julii an. 1438. in generali congregatione, præsidente in eadem sanctissimo Domino nostro Eugenio, divina providentia Papa IV. ... Reverendus Pater Dominus Archiepiscopus Nicænus, suo & aliorum Patrum Ecclesiam Orientalem repræsentantium nomine, publice, alta & intelligibili voce exposuit in hæc verba, vel eis in effectu similia: Beatissime Pater, vosque Reverendiss. Patres & Domini hic præsentes. Quoniam in præcedentibus congregationibus nostris inter alias differentias nostras ortum est dubium de consecratione Sacramenti Eucharistiæ; & aliqui suspicati sunt, nos & Ecclesiam nostram non credere illud pretiosissimum Sacramentum per verba Salvatoris Domini nostri Jesu Christi confici; propter hanc causam adsumus coram vestra Beatitudine, omnibusque aliis hic adstantibus, qui pro parte sanctæ Romanæ Ecclesiæ sunt, ad certificandam vestram Beatitudinem & alios Patres & Dominos hic præsentes de hac dubitatione, & dicimus breviter: Nos usos fuisse Scripturis & sententiis SS. Patrum, cognoscentes & animadvertentes fragilitatem humani sensus, volumus adhærere sententiis SS. Patrum & rationibus, spretis humanis inventis; qua quidem de re, Pater Beatissime, cum in omnibus aliis auctoritatibus Patrum sanctorum usi sumus, etiam his in præsenti dubitatione utimur. Et quoniam ab omnibus sanctis Doctoribus Ecclesiæ, præsertim ab illo Beatissimo Joanne Chrysostomo, qui nobis notissimus est, audimus verba dominica esse illa, quæ mutant & transubstantiant panem & vinum in corpus verum Christi & sanguinem; & quod illa verba divina Salvatoris omnem virtutem transubstantiationis habent, nos ipsum sanctissimum Doctorem, & illius sententiam sequimur de necessitate. De hac quæstione breviter diximus & sufficienter, & vestram Beatitudinem de nostra intentione certam reddimus.* Subscriptum. *Arnoldus Notarius.*

Hujusce versionis autographum in thesauro Serenissimi Magni Hetruriæ Ducis asservatur, cum Litteris authenticis unionis Latinos inter & Græcos factæ in Concilio Florentino.

Mabillonius post relatam illam Græcorum Confessionem, addit: *Confessio hæc non levis est momenti ad persuadendam Græcorum de Eucharistia fidem, de qua tot & tantæ controversiæ a Calvinistis nuper excitatæ sunt. Confes-* Ib. p. 245.

sio

sio hæc duas habet partes, nempe consecrationem verbis Christi Domini confici non precibus illis, quæ post verba sacra fiunt a Græcis; atque his verbis panem & vinum in Christi corpus & sanguinem mutari & transubstantiari.

Constat ex Turrecremata, Eugenium eum suis proposuisse ut articulus ille, qui consecrationem spectat, in definitione fidei reponeretur: at contra Græcos obstitisse, causatos & id necesse non esse, & suæ Ecclesiæ præjudicio insuper futurum, quasi diversam a nobis ea etiam in parte sententiam haberet, cum hinc & inde sit eadem: cui postulationi ac declarationi annuit S. Pontifex, & pax ac unio sancita.

P. 216. Arcudius Lib. 3. cap. 26. refert Græcos, dum consecrant, caput inclinare, & cum veneratione panem benedicere, dicendo clara voce: *Hoc est corpus meum*, quibus verbis pronuntiatis, licet tunc hostia populo non ostendatur, Fideles qui adsunt respondent, *Amen*, hoc est, *fiat*, *verum est*. Cujus consuetudinis meminit etiam S. Justinus. Lege Goarium in notis ad Missam S. Chrysostomi, p. 138.

Tom. 13. Conc. p. 357. Denique Eugenius IV. S. P. in Decreto seu Instructione Armenorum, *hujus Sacramenti*, inquit, *sunt verba Salvatoris, quibus hoc conficit Sacramentum. Sacerdos enim in persona Christi loquens, hoc conficit Sacramentum. Nam ipsorum verborum virtute, substantia panis in corpus Christi, & substantia vini in sanguinem convertuntur.*

Ex Latinis. II. Idem probatur ex Latinis.

Tertullianus L. 4. contra Marcionem c. 40. *Acceptum panem*, inquit, *& distributum Discipulis, coopus illum suum fecit, dicendo: Hoc est meum corpus.*

P. 457. S. Ambrosius Lib. de initiandis cap. 8. n. 54. *Clamat Dominus Jesus*, inquit, *Hoc est corpus meum. Ante benedictionem verborum cœlestium alia*

Tom. 2. p. 339. E. *species nominatur, post consecrationem corpus significatur. Ipse dicit sanguinem suum. Ante consecrationem aliud dicitur, post consecrationem sanguis nuncupatur: Et tu dicis, Amen; hoc est, verum est. Quod os loquitur, mens interna fateatur: quod sermo sonat, affectus sentiat.*

Ib. p. 386. C. Et L. 4. de Sacramentis c. 4. n 14. sic loquitur: *Quomodo potest qui panis est, esse corpus Christi? consecratione. Consecratio autem quibus verbis est, & cujus sermonibus? Domini Jesu. Nam reliqua omnia quæ dicuntur in superioribus, a Sacerdote dicuntur. Laudes Deo deferuntur..... Ubi venitur ut conficiatur venerabile Sacramentum, jam non suis sermonibus utitur Sacerdos, sed utitur Christi sermonibus. Ergo sermo Christi hoc conficit Sacramentum.*

Conc. pag. Biblioth. PP. Denique, ut alios infinitos sileamus, Eusebius Emissenus Hom. in Ramis palmarum, *Dixit*, inquit, *tunc per se, & modo per suos ministros: Hoc est corpus meum. Et tanta est ejus verbi virtus & efficacia, ut statim fiat quod dicitur.*

Tom. 9. p. 747. A. Hanc esse Ecclesiæ Latinæ mentem atque sententiam demonstrat usus Rubricarum Missalis Romani, ubi, titulo *De defectu panis*, dicitur: *Si celebrans ante consecrationem adverterit hostiam esse corruptam, aut non esse triticeam, remota illa hostia, aliam ponat, & facta oblatione, saltem mente concepta, prosequatur ab eo loco, ubi desivit.*

Si adverterit post consecrationem, etiam post illius hostiæ sumptionem, posita alia faciat oblationem ut supra, & a consecratione incipiat, scilicet illis verbis: Qui pridie quam pateretur... Quod si hoc contingat post sumptionem sanguinis, apponi debet rursus novus panis, & vinum cum aqua, & facta prius oblatione, ut supra, Sacerdos consecret, incipiendo ab illis verbis: Qui pridie &c. His in casibus non jubet Rubrica ut Sacerdos repetat orationem: *ut no-*

ut nobis corpus fiat &c. ab ea consecrationem incipiat; sed tantum ab his verbis: *Qui pridie quam pateretur*. Ergo judicat Ecclesia Latina valide consecrari Eucharistiam sine illa oratione. Neque dicas orationem illam, quæ a Sacerdote pronuntiata jam fuerat, moraliter perseverare. Namque in casu proposito non aderat materia sufficiens ac legitima, ad quam oratio illa, tanquam forma referri posset: ergo nullo modo potest esse forma necessaria. Neque etiam dicas, Rubricas illas, quæ nullius sunt auctoritatis, emendandas esse. Namque jam fere a 15. sæculo in usu sunt, atque ad privatos non pertinet eas emendare: quamdiu ergo ab Ecclesia non corrigentur, (quod futurum aliquando vir cordatus sibi facile non persuadebit) diligenter observandæ sunt.

Quæres, an de fide sit Christum verbis toties laudatis consecrasse, ac jussisse ut iis solis fieret a nobis consecratio.

Resp. negative.

I. Quia licet ex Scripturis certum sit Christum his verbis usum fuisse: *Hoc est corpus meum*; non tamen clare ac perspicue constat eum per priorem benedictionem non consecrasse; & quæ nos momenta protulimus, a Theologis adversæ partis solvuntur: neque, cum de fide agitur, ratiociniis dumtaxat indulgendum est, sed expressis Ecclesiæ definitionibus firmiter standum.

II. Nullam de re præsenti expressam definitionem habemus ex Conciliis, sive Tridentino, sive Florentino.

Non ex Tridentino, licet enim locis supra citatis in communem sententiam inclinare videatur, non tamen anathemate damnat eos qui contrariam tuentur, tametsi non ignoraret multos esse, Catharinum in primis, Chrystophorum a capite Fontium &c. *Scito, amice lector*, ait Catharinus Salmeron.
in fine Opusculi secundi: *misisse me hac de re lucubrationem ad Conc. Trid. & licet quidam æmulatores pro magistris vellent opinionem hanc damnare, non defuere docti, & absque passione Theologi, qui contra persuaserunt; unde nihil dignum morte actum est ei*. Solemne scilicet illud semper fuit Patribus Tridentinis, ut nullam damnarent opinionem ex iis quas noverant in Scholis hinc, & inde libere agitari.

III. Alphonsus Salmeron insignis e Societate Jesu Theologus, qui Conc. Catharinus.
Trident. interfuit, Tomo 9. Tract. 13. circa finem, postquam utriusque sententiæ momenta exposuit, suam ipse suspendens sententiam, candide fatetur nihil de illa quæstione ab Ecclesia definitum fuisse, an posse unumquemque, salva fide, quam voluerit partem amplecti. Sic loquitur: *Hæc* P. 88. col. 2.
sunt quæ pro hujus sententiæ probatione adducuntur. Jam prudens lector suo fruatur judicio. Nulli præscribimus, & quam velit magis amplectatur, donec Ecclesia aliud statuat atque decernat, cujus judicio per omnia est acquiescendum. Non dissimulabo, quod in Concil. Trident. cum quidam Theologi id peterent, ut explicaretur forma qua Christus confecit hoc Sacramentum, auditis hic, & inde rationibus, nihil esse definiendum prudenter Patres censuerunt. Quamvis igitur sententia Conclusionis nostræ certa sit ac vera, non tamen fidei certitudinem hactenus assecuta est; neque, nostro quidem judicio privatorum est, non audita prius Ecclesiæ voce atque sententia, definire hanc vel illam opinionem hæreticam esse, aut hæresi redolere. Audiantur eam in rem gravissimi Theologi Melchioris Cani monitum lib. 8. de Locis cap. 5. *Theologos omnes admonitos esse velim*, ait, *ut sepositis non affectibus modo*, P. 389.
sed opinionum etiam præjudiciis, de causis fidei prudenter graviterque decernant.

Non enim si quidquam in Schola bonis etiam temporibus inveteravit, mox fidei dogma existimandum est. Sunt autem nonnulli, qui per eas persuasiones; quibus a principio sunt imbuti, de rebus gravissimis sententiam ferunt temeritate quadam.·. quod Scholæ opiniones a certis constantibusque Decretis non separant; quod duo rerum genera confundunt, unum earum quæ ad religionem pertinent, earum alterum, quæ ne attingunt quidem. Quod quidem nonnullis exemplis ibidem confirmat prudens ac cautus Theologus. Non idcirco tamen a communi Scholæ doctrina, cujus magnam esse auctoritatem agnoscit idem Theologus, recedere licitum est.

Neque etiam ex Concilio Florentino, & Decreto Eugenii ulla circa quæstionem præsentem exsundi potest definitio, quæ ad fidem pertineat. Concilium a Græcis postulat quidem, ut declarent; quod non negabant, verbis Christi Eucharistiam perfici, sed non definit, an illis solis, sine precibus perficiatur; neque caput istud in definitione fidei appositum fuit, ut antea observatum a nobis est. Quantum vero ad Decretum Eugenii, agnoscunt Theologi multa in eo contineri, etiam de re sacramentaria, ad quæ de fide credenda, & tenenda non adstringuntur; v. g. quæ spectant materiam, & formam Sacramentorum Confirmationis, & Ordinis. Deinde Eugenius ait quidem *verba Salvatoris esse formam Eucharistiæ*; sed quæ præcise sint ista verba, & an sola exclusis precibus perficiant Eucharistiam, non determinat. Denique loquitur S. Pontifex de verbis, quibus Christus jam conficit, non vero de iis quibus primum Eucharistiam confecit, quæ duo distinguenda sunt; Catharinus enim, & alii, qui contendunt Christum in consecranda Eucharistia sola benedictione ac potestate excellentiæ sine verbis usum fuisse, nihilominus fatentur Christum verba instituisse, quibus jussit ut Sacerdotes inter consecrandum uterentur: unde sequitur saltem, isto Eugenii Decreto definitum non fuisse, an & quibus verbis Christus Eucharistiam primum consecraverit.

TERTIA CONCLUSIO.

Sola hæc verba: *Hoc est corpus meum*, in consecratione panis; & ista: *Hic est sanguis meus*, vel: *calix sanguinis mei*, sunt essentialia in consecratione calicis.

Prima pars probatur. Tum quia mox relati SS. Patres ea tantum verba commemorant: tum quia sola hæc sufficienter, & efficaciter significant conversionem panis in corpus, & vini in sanguinem; illis quippe prolatis, sensus propositionis integer est, & completus. Unde verba ista quæ antecedunt: *Qui pridie quam pateretur*, ad narrationem historicam rei a Christo gestæ pertinent, non ad formam consecrationis; neque verba sunt Christi sed Evangelistæ; ista vero: *Accipite, & manducate* denotant usum Eucharistiæ, non ejus consecrationem. Et ipsa particula *enim*, quæ causalis est, & conjunctionis locum habet, ab Ecclesia fuit addita: Evangelistæ enim in consecratione panis eam non referunt, solus autem S. Matthæus ea utitur in consecratione calicis; unde ad essentiam consecrationis non pertinet: debet tamen, sicut & alia verba mox dicta, a Sacerdotibus pronuntiari, propter usum, & præceptum Ecclesiæ, cui obedire tenemur.

Secunda pars eodem momento probatur. Verba ergo ista: *novi & æterni testamenti; mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in*

remis-

remissionem peccatorum, essentialia non sunt in consecratione calicis : tum quia Evangelistæ ea omnia non referunt, qualia sunt, *æterni*, & *mysterium fidei*: tum quia in pluribus Liturgiis sunt prætermissa. Sequatur igitur unusquisque ritum suæ Ecclesiæ, quoad pronuntiationem illorum verborum, quæ ad significandam, & efficiendam conversionem vini in sanguinem Christi non conducunt.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. contra primam Conclusionem. Christus sola benedictione consecravit, non verbis.

Probatur ant. quia, referentibus Evangelistis, Christus accepto pane, *benedixit* : benedictio autem illa fuit efficax, & quidem distincta a verbis istis sequentibus: *Hoc est corpus meum*.

I. Fuisse efficacem constat. Tum quia benedictio illa nihil aliud est quam oratio seu invocatio divinæ virtutis : at ea Christi oratio efficax haud dubie fuit, quia non minoris efficaciæ ac virtutis fuit illa benedictio supra panem Eucharisticum, quam fuit supra panes quinque quos in deserto multiplicavit, Matth. 15. v. 36. Præterea benedictio quid est? nisi rerum super quas funditur, sanctificatio, qua ab usu communi, & profano, ad sacrum & divinum transferuntur : panis autem Eucharisticus non alia ratione de communi fit divinus, & sacer, quam per benedictionem, qua mediante convertitur in corpus Christi. Denique, benedictio de qua Apostolus ait 1. Cor. 10. v. 16. *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est*? eadem est cum benedictione de qua Evangelistæ loquuntur : atqui benedictio de qua loquitur Apostolus, est consecratio; namque ex virtute, & efficacia illius idem Apostolus infert, calicem communionem esse sanguinis Christi; talis autem esse non potest sine consecratione, hoc est sine benedictione.

II. Benedictionem illam distinctam fuisse a verbis istis : *Hoc est corpus meum*, constat. Tum quia benedictio est precatio: atqui verba mox citata precationis formam non præseferunt; non enim ad Deum referuntur, sed ad dona proposita. Tum quia ea verba Christus protulit post factam benedictionem, quod aperte demonstrat textus græcus: verbum: *scilicet*, Εὐλογήσας, & Εὐχαριστήσας, quo utuntur Evangelistæ, est in aoristo; ac latine verti debet, *cum benedixisset*, *cum gratias egisset* : non vero, sicut vertit Interpres vulgatus: *benedixit*, *gratias egit*. Quin ipsemet Interpres Joan. 6. v. 11. ubi agitur de panibus, verbum εὐχαριστήσας, sic reddit, *cum gratias egisset*. Et act. 27. v. 35. κλάσας, *cum fregisset*.

Resp. nego ant.

Ad primam probationem, fateor Christum benedictione usum fuisse, qua, si voluisset, panem in corpus suum mutasset sine ullis verbis : sed nego ita voluisse Christum, siquidem Evangelistæ clara, & determinata ejus verba proferunt, quibus efficaciter significatur conversio illa seu mutatio panis in corpus, & vini in sanguinem ejus. Quid ergo fuit illa benedictio? oratio Christi, sive aliquo signo exteriori conjuncta fuerit, sive non, qua divinam opem ac virtutem supra panem, & vinum invocavit, eumque ad consecrationem mox futuram, & per verba perficiendam quasi disposuit ac præparavit. Hinc facile est reponere ad momenta in confirmationem antecedentis adducta.

I. Enim fatemur benedictionem illam efficacem fuisse; sed quomodo, & quando voluit Christus: non enim efficax fuit immediate, & per se sola sine verbis, sed verbis ipsis vim, & efficaciam impetravit; sicut quando Lazarum a morte ad vitam revocavit, Joan. 11. v. 41. dicitur elevatis sursum oculis Patrem orasse, & ei gratias egisse: en benedictio seu oratio quæ fuit dumtaxat præparatoria, non vero immediate operativa miraculi subsequentis; quod dumtaxat perfectum fuit, quando voce magna clamavit: *Lazare veni foras; & statim*, ait Scriptura, *prodiit, qui fuerat mortuus*.

II. Non minus efficax fuit benedictio Christi supra panem Eucharisticum, quam supra panes quinque, quos in deserto multiplicavit: sed, ut dixi, non idem fuit efficaciæ modus; hic immediate, illic mediate fuit efficax, pro nutu ac beneplacito Christi.

III. Per illam benedictionem panis de communi, & profano factus quidem est sacer ac divinus: at non immediate sine verbis, sed per verba; aut si vis, præparatorie ac dispositive per benedictionem, effective autem per verba, panis mutatus est in corpus Christi.

IV. Apostolus 1. Corinth. 10. nomine benedictionis, non singularem Christi actionem a cœteris distinctam intelligit, sed totam Cœnæ celebrationem; seu omnem ejus actionem in celebranda Eucharistia, inter quas est ipsa verborum prolatio seu consecratio: totam autem actionem ab aliqua ejus parte denominavit Apostolus; neque magis inferri potest benedictionem illam fuisse per se consecratoriam, quam panis fractionem, de qua similiter ait: *Panis quem frangimus, nonne communicatio Domini est?*

Ad secundam probationem, fateor, benedictionem illam a verbis istis: *Hoc est corpus meum*, distinctam fuisse: sed non sequitur, eam per se immediate, & independenter a verbis fuisse efficacem, & operativam. Unde tria ista, benedictio seu oratio, divina virtus, & verba Christi, ad eumdem consecrationis effectum concurrunt, sed ratione dispari: benedictio tanquam causa impetrans divinam opem; virtus Dei, tanquam causa efficiens principalis; & verba Christi, tanquam causa efficiens instrumentalis applicans divinam virtutem.

Instabis 1. Si supponatur consecratio facta per benedictionem, ita ut verba ista sequentia: *Hoc est corpus meum*, rem factam demonstrent, non vero efficiant, plana erit, & facilis adductæ propositionis explicatio, ac plane concidunt omnes argutiæ Novatorum circa significationem pronominis *hoc*, & verbi, *est*; secus vero si verba ista sint per se efficacia, & operativa.

Resp. his difficultatibus commotum Catharinum a communi sententia recessisse: verum, ut jam monuimus, Theologus non eam quæ facilior videtur, sed quæ verior ac Traditioni magis consentanea, sententiam debet amplecti, & tueri. Practica igitur esse, & operativa Christi verba contendimus, parumque movemur dialecticis illis tricis quas Novatores excitant circa significationem pronominis *hoc*, & verbi *est*, de quibus supra ad Quæstionem secundam hujus Tractatus artic. 3. in solutione Objectionum.

Instabis 2. Nullum extat exemplum in Scriptura, locutionis enuntiativæ quæ efficiat id quod significat; igitur nec toties citata Christi verba operativa sunt, & consecratoria, sed supponunt consecrationem factam mediante benedictione Christi.

Resp. 1. Etsi nulla foret similis loquendi ratio in Scripturis, an idcirco tamen detrahenda ab istis Christi verbis: *Hoc est corpus meum*, sua vis, & efficacia?

facia? Singulare quippe est, ac prorsus ineffabile sacrum Altaris mysterium.

Resp. non deesse in Scripturis exempla locutionis enuntiativæ, quæ faciat id, quod significat. Sic quando Joan. 4. v. 50. Christus Regulo dixit: *Vade, Filius tuus vivit*. Et Lucæ 13. v. 12. mulieri habenti spiritum infirmitatis: *Mulier, dimissa es ab infirmitate*. Et Matth. 9. v. 3. Paralitico: *Remittuntur tibi peccata tua*; haud dubie id effecit, quod verbis significabat: perinde enim est, ac si dixisset Christus: *Filius tuus est vivens. Peccata tibi sunt remissa*.

Instabis 3. S. Marcus c. 14. v. 23. verba quibus dicimus consecrari calicem narrat a Christo prolata postquam omnes Apostoli ex eo biberunt: *Et accepto*, inquit, *calice, gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo omnes. Et ait illis: Hic est sanguis meus novi Testamenti &c.* Igitur supponit jam fuisse consecratum calicem per benedictionem seu gratiarum actionem.

Resp. verba ista: *& biberunt ex illo omnes*, per anticipationem a S. Marco dicta esse, ante probationem istorum: *Hic est sanguis meus*: ut nempe Christi præceptum de sumendo calice, & ejus executionem simul conjungeret, vel ut Christi porrigentis calicem ad bibendum, & Apostolorum illum recipientium actionem continuo referret.

Objicies 2. contra secundam Conclusionem. Communis ac trita est SS. Patrum sententia, Eucharistiam consecrari oratione, prece, gratiarum actione, Dei invocatione, benedictione. Ita SS. Justinus Apol. 2. Irenæus L. 4. c. 34. Cyrillus Jerosolymitanus Catechesi mystagogica 1. & 5. Verba descripsimus, ubi de fide præsentiæ realis. S. Hieronymus Epist. 101. alias 85. ad Evangelium: *Ad quorum* (Sacerdotum) *preces Christi corpus sanguisque conficitur*. S. Augustinus Tract. 118. in Joan. ubi ait, *sine crucis signo quod adhibetur sive in frontibus credentium, sive ipsi aquæ ex qua regenerantur, sive oleo quo chrismate unguntur, sive sacrificio quo aluntur, nihil eorum rite perfici*. Synodo Carisiacæ apud Hincmarum Opusculo 4. Tomo 2. ait, *manum chrismate sacro perunctam de pane, & vino aqua mixto per orationem & crucis signum conficere corporis Christi & sanguinis Sacramentum*. *T. 4. part. 2. q. 802. T. 3. part. 2. p. 802. E.*

Denique in Concilio Romano sub Gregorio VII. an. 1079. Berengarius jussu & auctoritate Concilii subscripsit isti formulæ fidei: *Ego Berengarius corde credo & ore confiteor panem & vinum, quæ ponuntur in altari per mysterium sacræ orationis & verba nostri Redemptoris substantialiter converti in veram & propriam ac vivificatricem carnem & sanguinem Jesu Christi, & post consecrationem esse verum Christi corpus &c.* *T. 10 Conc. p. 378. E.*

Resp. SS. Patres istis de causis merito asseruisse, Eucharistiam per preces, orationes, & invocationem Dei consecrari.

I. Quia non fit sine precibus & orationibus, licet istæ vim & formam consecrationis formaliter non habeant.

II. Quia per orationes invocatur divina virtus, ut dignetur verbis suam vim & efficaciam imprimere, quia id revera efficiant quod significant: neque enim ex sese verba hoc possunt, sed ex Dei potentia ac virtute.

III. Quia ipsa Christi verba a Sacerdote prolata, tanquam Christi ministro, continet semper implicitam divinæ virtutis invocationem: neque enim proprio nomine agit minister, sed nomine Christi & Ecclesiæ. Sic verba quibus confertur Baptismus, implicitam orationem continet, quam non obscure significant Græci, cum ajunt: *Baptizetur servus Christi*: quæ forma optativa est & deprecatoria, & efficax tamen & operativa. Quo sensu genera-

tim pronuntiavit S. Augustinus L. 5. de Baptismo c. 20. *Quomodo exaudit* Tom. 9. p. 155. A. *(Deus) homicidam deprecantem vel super aquam Baptismi, vel super oleum, vel super Eucharistiam?* Et L. 3. de Trinitate c. 4. ait nos corpus Christi Tom. 8. p. 798. E. C. *mystica prece consecratum sumere*. Per illas igitur preces intelligunt citati Scriptores verba ipsa Christi, quæ tacitam orationem involvunt, non vero preces illas, quas Ecclesia vel ante, vel post consecrationem panis, & calicis fundit: signum autem illud crucis, de quo Augustinus, & Synodus Carisiaca, necessarium non est nisi ex institutione Ecclesiæ, & necessitate usus, non est Sacramenti.

Flor. an. 418. Bil. PP. Tom. 5 p. 230. D. Instabis 1. Gaudentius Brixiensis Tr. 2. in Exodum ait: *Cum panem consecratum & vinum Discipulis suis porrigeret Dominus, sic ait: Hoc est corpus meum.* Audis panem vocari consecratum ante prolationem istorum verborum: *Hoc est corpus meum*: ista ergo verba non habent vim formæ consecrantis.

Resp. distinguo conseq. ergo panis fuit consecratus preparatorie & quasi inchoate ante verba ista: *Hoc est corpus meum*, concedo: formaliter & perfecte, nego. Solutio patet ex dictis.

Instabis 2. S. Basilius L. de Spiritu Sancto c. 27. sic loquitur: *Quis Sanctorum in scripto nobis reliquit invocationis verba, cum conficitur panis Eu-* Edit. vet. Tom. 2. p. 230. D. *charistiæ, & poculum benedictionis?* At Evangelistæ, & S. P. commemorarunt laudata sæpius Christi verba: ergo supponit S. Doctor, in illis vim & formam consecrationis non esse positam.

Resp. dist. ant. quis scripto reliquit verba invocationis, idest preces, quæ antecedunt vel sequuntur consecrationem, concedo: quæ efficiunt ipsam consecrationem, nego. Porro S. Basilius loquitur de ejusmodi precibus ut constat ex verbis quæ sequuntur: *Nec enim*, inquit, *his contenti su-* Ibid. *mus quæ commemorat Apostolus aut Evangelium: verum alia quoque & ante & post dicimus, tanquam multum habentia momenti ad mysterium, quæ ea Traditione citra scriptum accepimus.*

Objicies 3. antiquas Græcorum Liturgias, in quibus postquam Sacerdos hæc Christi verba: *Hoc est corpus meum*, recitavit, adhuc orat Deum ut velit sacra dona sanctificare, eaque convertere in corpus, & sanguinem Christi: non supponunt igitur Græci, factam esse duorum consecrationem, & conversionem per verba toties laudata.

Antecedens patet

I. Ex Liturgia S. Chrysostomi, ubi post recitata Christi verba sic orat Apud Goar. pag. 77. Sacerdos: *Et rogamus atque obsecramus: Emitte Spiritum Sanctum tuum, super nos, & super hæc proposita munera.* Et paulo post: *Et fac hunc panem pretiosum corpus Christi tui: quod autem in poculo, pretiosum sanguinem Christi, tui transmutans Spiritu Sancto tuo.*

Ib. p. 166. II. In Liturgia S. Basilii post eadem verba Christi, Sacerdos ait: *Confidentes appropinquamus sancto altari tuo, & propositis iis, quæ sanctum corpus, & sanguinem Christi tui repræsentant, te rogamus & te obsecramus, sancte sanctorum, per tuæ bonitatis placitum, ut Spiritus Sanctus tuus ad nos veniat, & ab hæc proposita dona, & ea sanctificet, & efficiat ... Panem quidem hunc fac pretiosum corpus Domini, & Dei Salvatoris nostri Jesu Christi ..... Hunc vero calicem pretiosum sanguinem Domini, & Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi ... qui pro mundi vita effusus est.*

In Liturgia Armenorum perantiqua, hæc legitur oratio post verba Christi: *Hoc est corpus meum. Emitte super nos & super hæc proposita dona consem-*

piter-

piternum, & coæternalem Sanctum Spiritum tuum, quo panem & vinum hoc benedictum corpus vere carne ipsa & sanguinem re ipsa facias Domini nostri Salvatoris Jesu Christi, mutando illa per Sanctum Spiritum tuum. Tum dicitur in eadem Liturgia: *Et demum perficitur corpus, & sanguis Christi.* Contendunt qui nobis hic adversantur, orationem illam, vel æquivalentem, ad omnes Orientales Liturgias pervasisse, atque Sectas omnes Orientales, tametsi in multis fidei capitibus à seipsis dissidentes, in hac ratione retinenda conspirasse. Ex his sic arguitur:

Qui post recitata verba: *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus*, postulant a Deo ut velit panem & vinum facere, seu transmutare in corpus & sanguinem Christi, ii profecto non existimant per illa verba panem, & vinum consecrari & converti in corpus & sanguinem Christi: atqui ita in Græci: ergo &c.

Missis variis Catholicorum solutionibus, qui vel immutatum suspicantur Liturgiarum ordinem; vel illa oratione, non naturale Christi corpus, sed mysticum postulari existimant; vel illam proprie deprecatoriam non esse, sed gratulatoriam pro re jam obtenta: vel per eam postulari rei confirmationem, & stabilitatem, & ardentissimum significari Sacerdotis Fidelium desiderium, & amorem erga præsentiam dominici corporis; missis, inquam, his responsionibus, de quibus lege Bellarminum L. 4. cap. 14. de Euchar. & Arcudium L. 3. c. 33.

Resp. 1. Cum Cardinali Peronio L. 2. de Eucharistia auctore 15. orationem illam Græcorum, quæ ordine sequitur in Liturgiis verba Christi, distinctam non esse ab illis ipsis verbis Christi, sed continere tantum majorem dispositionem, & explicationem virtualis orationis, quæ implicite in illis includitur adeoque ad ea ipsa verba, aut potius ad ipsum instans temporis quo pronuntiantur, referendam esse. Probat Cardinalis Eminentissimus, tum quia *S. Basilius hanc orationem non refert ad modum orationis directæ, sed historialis, & relativæ, atque per consequentiæ adverbium annexæ his Domini verbis: Hoc facite in meam commemorationem; adeoque*, inquit, *non debet illa oratio restringi ad id solum quod post verba sacramentalia efficitur; sed ad id omne quod fit vi mandati illius, sive ante verba sacramentalia fiat, sive cum illis, sive post illa. Tum quia*, pergit Cardinalis, *alioquin oporteret executionem hujus clausulæ: Appropinquantes sacro altari tuo, fieri post relationem verborum sacramentalium; & per consequens Sacerdotem verba sacramentalia proferre ante accessionem ad altare, quod absurdum est, & falsum.* Cum denique quia, ut mox dicemus, constructio græci textus, tum S. Chrysostomi, tum S. Basilii, significat orationem ad tempus antecedens aut potius concomitans ipsam verborum sacramentalium pronuntiationem, esse conferendam. *Pag. 312. & seqq.*

Resp. 2. cum Cardinali Bellarmino Lib. 4. de Euch. capit. 14. aliisque vulgo Theologis, Græcos per orationem adductam non postulare simpliciter, & absolute ut fiat corpus, & sanguis Christi, sed ut fiat suscipientibus per effectum nutritionis spiritualis: *Qui enim indigne manducat, & bibit*, inquit Apostolus 1. Corinth. 11. v. 29. *judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini.* Idest, non physicam, & realem donorum in corpus, & sanguinem conversionem postulant, quam factam supponunt, sed moralem dumtaxat respectu sumentium, ut nempe, ait Liturgia nostra Latina: *Quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum Filii tui corpus, & sanguinem sumpserimus, omni benedictione calesti, & gratia repleamur.* *Tom. 3. p. 275. G.*

Non alium esse orationis Græcorum sensum, patet

I. Ex ipsa Græcorum declaratione seu confessione facta in Concilio Florentino, quam paulo ante retulimus.

Apud.Goar. pag. 166. II. Ex Liturgia S. Basilii, quæ post verba in Objectione citata sic pergit: *Nos autem omnes qui de uno pane & calice participamus, juge ad invicem in unius Spiritus Sancti communionem: & fac ut nemo nostrum ad judicium vel condemnationem sit particeps sancti corporis & sanguinis Christi tui.*

II. Idem legitur in Liturgia S. Chrysostomi. Postquam Sacerdos dixit: *Fac quidem panem hunc pretiosum corpus Christi tui ... immutans Spiritu Sancto tuo*; statim secreto ait, *ut fiat accipientibus in sobrietatem animæ ad remissionem peccatorum, in communicationem sancti Spiritus, in regni cælorum plenitudinem, in fiduciam erga te, non in delictum aut damnationem.* *Ib. p. 77.* Cujus profecto orationis sensus idem est, ac nostræ Liturgiæ Latinæ.

IV. Quia Græci, etiam post fusam illam orationem in qua recentiores nonnulli vim formæ ac consecrationis reponunt, adhuc orant pro ipsis oblatis consecratis. Sic enim precatur Diaconus, vel ipse Sacerdos, si desit Diaconus: *Pro sanctificatis pretiosis donis Dominum deprecemur &c.* qua profecto oratione non postulant consecrationem, quæ jam facta supponitur, sed tantum, *ut clemens Dominus noster qui ea in sanctum & super cæleste intellectuale suum altare suscepit ... nobis divinam gratiam, & sanctissimi Spiritus donum rependat.* Apud Goarium pag. 79.

V. Denique; mox ille Græcorum est, ut quod jam factum & obtentum supponunt, adhuc postulent quasi non factum; ut potius explicent uberius. Sic in Sacramento Ordinis, post ordinatum Sacerdotem, adhuc preces fundunt quibus super eum invocant Spiritum Sanctum, quasi eum non supponeret advenisse, cum perfectum est Ordinis Sacramentum. Lege Goarium pag. 250. 251. 293. & 294.

Sunt qui cum Bellarmino, ad confirmationem hujus responsionis, vim multam faciunt in eo quod Liturgia S. Basilii non dicat, *fac panem*, sed, *ostende panem*, quasi vellet tantum dicere: Ostende nobis per effectum gratiæ, panem hunc consecratum esse Corpus Christi Verum non satis firma & solida videtur hæc observatio: tum quia in textu græco S. Basilii, qualem repræsentat Goarius Euchologii p. 169. legitur: *fac panem hunc &c.* ποίησον. Tum quia etsi in manuscripto Isidori Pyromali Smyrnæi Monasterii S. Joannis in Insula Patmos Diaconi, quem exhibet idem Goarius p. 180. legatur *ostende*, ἀναδεῖξαι tamen cum verbum idem significet etiam *facere, creare*, & hoc sensu ab eodem S. Basilio in Liturgia usurpetur; cum aliunde in Liturgia S. Chrysostomi, certissimum sit legi verbum *fac*, non multum juvat hæc observatio ad solvendam propositam difficultatem.

Ad Liturgiam Armenorum eadem est solutio; quamquam Liturgia hæc, Romæ an. 1577. typis edita emendata fuerit, & loco verborum istorum, *vere facias*, appositum est, *panem & vinum benedicens corpus & sanguinem fecisti Domini nostri & Redemptoris J. C. mutando Spiritu tuo Sancto*, quæ lectio supponit non fieri mutationem cum oratio illa pronuntiatur, sed eam jam factam esse virtute verborum Christi; *fecisti.* Anno 1331. Benedictus XII. locum illum Liturgiæ Armenorum, antequam emendaretur, inter multos Armenorum errores recenset. Apud Raynaldum, an. 1341. n. 68. Tom. 16.

Instabis 1. in Liturgia S. Chrysostomi diserte utraque oratio distinguitur post verborum istorum prolationem: *Hoc est corpus meum*. Una qua Sacerdos postulat, ut Deus faciat panem corpus, vinum sanguinem Christi, ea immutan-

mutando: altera, qua postulat perceptionem gratiæ, seu fructus spiritualis ex hoc Sacramento. Non est igitur confundenda utraque illa oratio, sed distinguenda: ergo semper stat prior difficultas, nempe post verba sacramentalia, Græcos postulare donorum conversionem in corpus, & sanguinem Christi.

Resp. si græci textus ordo, & constructio consulatur, hac ratione non postulare Græcos mutationem donorum, sed eam potius factam supponere. Ut enim advertit Arcudius l. 3. c. 13. Latini male reddiderunt verba græca S. Chrysostomi per ista: *fac panem istum pretiosum corpus Christi tui ∴ transmutans Spiritu S. tuo*: sic enim reddi debent: *Fac ut panis, quem Spiritu S. tuo transmutasti in pretiosum Corpus Christi tui, fiat suscipientibus &c.* vel: *Fac panem istum, quem transmutasti, fieri vel esse suscipientibus ad animæ salutem &c. Quare* inquit Arcudius, *accusativus* τὸν ἄρτον τοῦτον, *panem istum, non refertur ad verbum* ποίησον, *fac, quasi sensus foret, Fac panem istum corpus; sed refertur ad participium* μεταβαλὼν, *transmutasti, ita ut sensus sit: Fac ut panis, quem transmutasti, fiat accipientibus &c.* P. 252. col. 1.

Lectionem hanc aut potius versionem confirmat Goarius in notis ad Missam S. Chrysostomi, p. 142. auctoritate Neophyti Rhodini in vernacula synopsi, ubi verba quæ expendimus, sic interpretatur: *In plerisque*, inquit, *iisdemque correctissimis Euchologiis, hæc verba* μεταβαλὼν αὐτὰ τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ *qui ea transmutasti Spiritu tuo S., parenthesi inclusa leguntur, hoc pacto: Fac panem quidem istum, pretiosum corpus Christi tui; & quod est in calice, pretiosum sanguinem Christi (transmutasti enim ea Spiritu tuo sancto) esse suscipientibus ad animæ sobrietatem.* Qua sane interpretatione supposita, non tantum evanescit proposita difficultas, sed etiam plane oppositum probat eo quod volunt recentiores Græci: supponit etenim dona jam consecrata, & transmutata esse.

Quod si quis vulgarem græci textus versionem morosius urgere vellet, diceremus cum Cardinali Perronio antea citato, orationem illam, etsi ordine sequatur prolationem verborum sacramentalium, ad illa tamen referri, quorum quædam est uberior, & clarior explicatio.

Instabis 2. S. Basilius post verba ista: *Hoc est corpus meum*, pronuntiata, panem, & vinum appellat *antitypa* corporis, & sanguinis Christi: ergo non existimat his verbis panem, & vinum conversa fuisse in verum corpus, & sanguinem Christi.

Confirmatur 1. ex S. Joanne Damasceno l. 4. de fide orthodoxa c. 13. ubi disertis verbis ait, S. Basilium appellare panem, & vinum *antitypa* ante consecrationem, non vero post. *Quod si nonnulli*, inquit, *panem vinumque, corporis, & sanguinis Domini* ἀντίτυπα, *seu imagines figurasve vocaverunt, velut divinus Basilius, non hoc post consecrationem dixerunt; sed antequam oblatio ipsa consecraretur, vocem hanc usurparunt.* Tom. 1. p. 273. A.

Confirmatur 2. ex septima generali Synodo quæ est Nicæna II. an. 787. Act. 6. ubi Joannes, & Epiphanius Diaconi recitarunt confutationem cujusdam definitionis Conciliabuli Iconoclastarum; in qua auctor præoccupans objectionem Hæreticorum ex appellatione *antityporum* apud S. Basilium, ait, panem, & vinum ante sanctificationis consecrationem *antitypa* dicta fuisse; sed post sanctificationem corpus proprie, & sanguinem dici, & credi. T. 7. Conc. p. 450.

Ex his sic arguitur: S. Basilius, testibus Damasceno, & Joanne, ac Epiphanio Diaconis, appellat panem, & vinum *antitypa* corporis, & sanguinis Christi ante consecrationem: atqui ea sic appellat post verba Christi: *Hoc est corpus*

meum

meum. *Hic est sanguis meus*; ergo existimat verba ista consecratoria non esse.

Resp. missis variis interpretationibus nominis *antitypi*; quod pani etiam consecrato accommodari sano sensu potest, de quibus Bellarminus Lib. 2. de Euch. c. 15. & Arcudius L. 3. c. 43. & nos supra, ubi de fide præsentiæ realis. Respondeo, inquam, S. Basilium panem & vinum appellare *antitypa* corporis & sanguinis Christi, respective ad tempus præcedens consecrationem, licet post verba consecratoria sic ea nuncupet: verbum quippe græcum, quo utitur S. Doctor, est aoristus secundus participii, & significat præteritum indeterminatum; habet enim, non προτιθέντες quod est participium præsentis temporis, & redditur per *proponentes*; sed προθέντες, quod est aoristus secundus participii, & redditur per, *proposuimus*, seu, ut vertit Goarius pag. 169. *propositis antitypis*: ita ut sensus contextus S. Basilii iste sit: *Confidentes appropinquamus sancto altari tuo*; *& nos qui proposuimus antitypa corporis & sanguinis tui*, *te rogamus &c.* ubi verbum *proposuimus* præteriti est temporis, & significat panem & vinum vocari *antitypa* ante verba consecrationis, quando scilicet in mensa propositionis dona illa sanctificabantur, sanctificatione quadam prævia & præparatoria ad consecrationem postea recipiendam. Alludit siquidem eo in loco S. Doctor ad duplicem illam mensam quæ in usu est apud Græcos, in quarum prima, quæ dicitur *propositionis*, dona præparantur & aliquo ritu sanctificantur; in altera vero, quæ dicitur *depositionis*, dona consecrantur: ac distinguit tempus propositionis *antityporum*, a tempore accessus Sacerdotis ad altare, tanquam præteritum a præsenti: siquidem tempus quo Sacerdos accedit ad altare, exprimit per participium & verbum de præsenti, *Confidentes appropinquamus*; propositionem vero *antityporum* per participium temporis præteriti, προθέντες *proposuimus*. Quin & in eadem Liturgia p. 188. utitur verbo *proponendi*, etiam ante verba consecrationis, in tempore præterito. *Christus*, inquit, *reliquit nobis salutaris suæ passionis monimenta*, *hæc quæ ex ejus mandatis proposuimus*. Quo loquendi modo satis declarat S. Doctor, se eo Liturgiæ loco agere de ipsa propositione seu oblatione *antityporum*, tanquam de re præterita, & quæ non amplius perficiebatur, sed erat perfecta, cum ita loquebatur.

Quamquam, etsi tempore præsenti dixisset S. Basilius, *Proponentes antitypa accedimus &c.* & non tamen ad ipsum tempus subsequens verba sacramentalia, sed ad præteritum & antecedens referri deberet vox ista *antitypa*, pro usu & more Ecclesiæ, quæ tempore præsenti id exprimit, quod ad præteritum debet referri. Sic multo post obitum defunctorum, orat ut Deus velit eorum animas a pœnis inferni liberare; quam orationem haud dubie refert ad instans præcedens mortem, non ad tempus subsequens: novit enim in ipso mortis puncto definitam esse hominis sortem, neque posse ab inferis liberari, qui justo judicio ad pœnam æternam damnatus est.

Hinc inferes, auctoritatem S. Damasceni, Joannis, & Epiphanii, nostræ solutioni favere, nedum nocere: totidem enim testes sunt & interpretes mentis S. Basilii, qui significant nobis vocem illam *antitypa* referendam esse ad tempus antecedens prolationem verborum sacramentalium, licet post illam ordine collocentur in Liturgia: illi enim Græci erant, qui haud dubie hominis græce loquentis melius nosse poterant mentem, quam quilibet alius.

Objicies 4. S. Gregorius L. 9. Epistolarum Epistola 12. alias 64. respondens nonnullorum querimoniis, rationem reddit de ordine Missæ, atque inter alia,

alia, cur Oratio dominica recitatur; aitque morem Apostolorum fuisse, *ut ad ipsam solam Orationem oblationis hostiam consecrarent.* Tom. 2. p. 940. D.

Resp. nihil inde inferri posse adversus Conclusionem nostram: non enim de verbis quibus fit consecratio, agit S. Doctor, sed de precibus ac ritibus, quos in Missa celebranda observandos esse statuerat, inter quas orationes locum præcipuum tenet Oratio dominica, quæ cum ab Apostolis inter Missarum solemnia recitata fuerit, minime debet prætermitti.

Objicies 5. Si consecratio verbis Christi perficitur, vel narrative tantum & historice proferuntur a Sacerdote, vel significative: neutrum dici potest. Non narrative & historice, quia alioqui non fieret applicatio formæ ad materiam præsentem; & non significative, alias significarent corpus Sacerdotis, non vero Christi.

Resp. verba Christi proferri a Sacerdote recitative simul & significative: recitative quidem, ut constat ex serie ac contextu Canonis: *Qui pridie quam pateretur, accepit panem &c.* significative autem, quia Sacerdos per verba Christi in ejus persona loquens, intendit operari quod Christus ipse operatus est: neque urget quod additur, quia personam Christi tunc Sacerdos induit.

Neque est quod dicat Vasquez disp. 200. q. 78. art. 5. c. 2. fieri non posse ut eadem verba recitative simul & significative proferantur; quia, inquit, qui refert verba ab alio dicta, non utitur significatione illorum, ut iis ex se velit idem significare. Sic qui refert mendacium alterius, & eisdem verbis recitat, ipse non mentitur, neque falsum dicit, sed falsum & mendacium, quod alius dixit, refert.

Namque qui refert verba alterius, ejusque personam induens, hoc ipsum vult significare quod alter voluit, ille certe & recitative & significative simul verba profert: unde qui refert alterius mendacium illud approbando, & cum intentione fallendi, haud dubie mentitur; secus si narrative tantum & historice referat.

Objic. 6. Multi auctores cum Ordine Romano existimant vinum quod in Missa præsanctificatorum die Parasceves calici infunditur, ipso contractu corporis Christi sanctificari & consecrari sine verbis; neque enim ea die proferuntur verba consecrationis, cum ex jam consecrata hostia Missa celebretur.

Resp. dist. ant. sanctificari & consecrari consecratione quadam exteriori, concedo: proprie dicta, quæ vinum convertat in sanguinem, nego. Plenior hujusce difficultatis solutio patebit ex dicendis infra de Communione sub duplici specie.

Objicies denique contra ultimam Conclusionem: Verba illa: *novi & æterni testamenti &c.* que pronuntiantur in consecratione calicis, esse essentialia docet S. Th. q. 73. art. 3. unde S. Pius V. jussit expungi e Commentariis Cajetani eam partem, in qua negabat prædicta verba esse de essentia formæ calicis. Idem affirmat Catechismus Romanus.

Resp. S. Thomam, & Auctores Catechismi Romani exponendos esse de formæ integritate & perfectione, quantum ad majorem explicationem, non quantum ad ipsam essentiam & substantiam consecrationis. Non S. Pius V. sed Inquisitores Romani eam Cajetani sententiam expungi jusserunt. Isambertus ad q. 78. disp. 2. art. 50. hujusce expunctionis conjecturam affert, nempe quod non satis honorifice de sententia S. Thomæ locutus fuisset.

QUÆ-

QUÆSTIO QUINTA.

De causis Eucharistiæ.

DE causis externis hic agimus, nempe auctore, ministro, & subjecto Eucharistiæ.

ARTICULUS PRIMUS.

De auctore Eucharistiæ; an & quando Christus Eucharistiam instituit.

INstituisse Christum Eucharistiam tam aperte declarant Evangelistæ, ut nullus in dubium revocet; sed de tempore hujus institutionis, an Luna 14. primi mensis, post celebratam ritu judaico cœnam legalem, facta fuerit, concertatio est non levis inter Auctores: ad quam ut viam præmuniamus, nonnulla prius observanda nobis videntur, variæque opiniones recensendæ.

Prænotanda.

Observandum 1. nomine cœnæ legalis eam intelligi, in qua ritu a Lege præscripto comedebatur agnus paschalis. Ita præscripserat Deus Exodi 12. v. 2. & seqq. *Mensis iste*, inquit, *primus erit in mensibus anni... Decima die mensis tollat unusquisque agnum per familias & domos suas .·. & servabitis eum usque ad quartam decimam diem mensis hujus; immolabitque eum universa multitudo filiorum Israel ad vesperam .·. & edent carnes nocte illa assas igni, & azimos panes cum lactucis agrestibus*. Tota hæc cœremonia vocabatur Pascha, seu Phase, idest transitus, ut dicitur ibid. v. 11. Eo ipso tempore celebrandam a Judæis voluit Deus, quo primum fuerat ab illis in Ægypto celebrata, Deuteronomii 16. v. 6. *Immolabis Phase vespere ad solis occasum, quando egressus es de Ægypto*. Nulli licitum fuit tempus illud antevertere, sed aliquando differri poterat propter contractam impuritatem legalem, Num. 9. v. 10. *Homo qui fuerit immundus super anima, sive in via procul a gente vestra, faciat Phase Domino in mense secundo 14. die mensis ad vesperam cum azymis & lactucis agrestibus*. Instituta fuit hæc cœremonia in memoriam præservationis ab Angelo exterminatore, Exodi 12. v. 27. *Victima transitus Domini est, quando transivit super domos filiorum Israel in Ægypto percutiens Ægyptios, & domos nostras liberans.*

Observandum 2. solemnitatem illam agni paschalis conjunctam habuisse secum aliam solemnitatem quæ dicebatur azymorum, quia quamdiu durabat, abstinere tenebantur Judæi a fermento & panes azymos comedere: De illa dicitur Exodi 12. v. 15. *Septem diebus azyma comedetis: in die primo non erit fermentum in domibus vestris .·. Dies prima erit sancta atque solemnis, & dies septima eadem festivitate venerabilis: nihil operis facietis in eis; exceptis his, quæ ad vescendum pertinent*. Instituta fuit hæc cœremonia in memoriam egressionis ex Ægypto, Exodi 12. v. 17.

Duæ illæ solemnitates licet interdum confundantur, quia conjunctæ erant & simul incipiebant, ut constat ex c. 12. Exodi v. 18. tamen distinctæ revera fuerunt, tum ratione præcepti & ritus, tum ratione significationis & causæ, propter quam fuerant institutæ, tum ratione loci & durationis.

Obser-

Observandum 3. Judæos solitos fuisse celebrare dies festos a vespera diei præcedentis, ad vesperam subsequentis, juxta expressum Dei mandatum Levitici 23. v 32. *A vespera usque ad vesperam celebrabitis sabbata vestra*. Et si autem prima vespera ad festum pertineret, dies tamen hanc immediate subsequens in Scriptura dicitur solemnis: sic quamvis vespera diei 14. pertineret ad solemnitatem seu festum azymorum, dies tamen 15. Levitici 23. v. 6. dicitur solemnitas azymorum: *Quinta decima die mensis hujus solemnitas azymorum Domini est*. Et: *Dies primus erit vobis celeberrimus sanctusque*. Ibid. v. 7. Et Num 28. v. 16. & 17. dicitur: *Mense primo* 14. *die mensis Phase Domini erit*, *&* 15. *die solemnitas*. Ex quo inferri obiter potest, Judæos dies suos ordinarios & feriales non computasse ab una vespera ad aliam; alioqui necesse non fuisset Deum singulari mandato præcipere ut dies festi ab una diei vespera ad alteram subsequentis celebrarentur.

Observandum 4. duas ejusdem diei partes seu vesperas posse distingui: primam, quæ diem inchoat; secundam vero, quæ diem claudit. V. g. die 14. qua debebat agnus paschalis ex mandato Legis comedi, prima vespera incipiens ea est, quæ diem 13. claudit, & inchoat diem 14. secunda vero ea quæ claudit 14. & inchoat 15. Hinc orta inter Theologos controversia, circa quam vesperam Lunæ 14. deberet Pascha comedi, an in prima, an in secunda.

Observandum denique, in una & eadem vespera, Judæos duas quasi vesperas seu partes distinxisse, atque inter duas illas vesperas solitos fuisse agnum paschalem manducare. Illæ autem duæ vesperæ non possunt intelligi de tempore quod interjacet inter vesperam diei 13. & vesperam diei 14. quasi toto hoc spatio temporis licitum fuerit immolare Pascha: certum quippe est, juxta Legem immolandum fuisse ad vesperam diei 14. Per duas itaque illas vesperas intelligunt vesperam Solis jam ad occasum properantis, & vesperam crepusculi post Solis occasum, quo intermedio tempore Judæi agnum paschalem mactabant. His prænotatis, quatuor hic expendunt Theologi.

Primum, an Christus judaicum Pascha, juxta ritum Legis ea ipsa nocte qua Eucharistiam instituit, celebraverit.

Secundum, an Pascha illud celebraverit Luna 14. ad vesperam.

Tertium, in qua vespera Lunæ 14. an in prima; quæ diem 13. claudit & inchoat 14. an in secunda, quæ claudit 14. & inchoat 15.

Quartum, an Judæi eo anno quo mortuus est Christus, Pascha celebraverint Luna 14. juxta ritum Legis. Circa hæc quatuor capita non una est Theologorum sententia.

Opiniones variæ.

Circa primum, sunt inter Recentiores, qui existimant Christum morte præventum vitæ suæ anno ultimo non celebrasse Pascha legale; quia, juxta Legem, debebat celebrari Luna 14. ad vesperam, quo autem anno mortuus est, Luna illa 14. incidit in diem Veneris qua cruci fuit affixus. Cum vero iis objicitur, prima die azymorum, referentibus Evangelistis, accessisse ad Christum Discipulos, rogantes ubi vellet sibi parari Pascha, & Christum sero facto cum illis discubuisse, respondent, primam illam diem azymorum fuisse nte gram Lunam 14. quæ incipiebat a primis vesperis diei antecedentis, nempe Jovis, & claudebatur secundis vesperis diei Veneris, adeoque Apostolos die Jovis post occasum Solis, cum jam inchoata esset dies 14. quæ dici potest dies azymorum prima, quia jam parabantur panes azymi, & fermentum per-

qui-

quirebatur Apostolos a Christo petiisse ubi vellet sibi parari Pascha; non quidem manducandum hac ipsa prima vespera diei Jovis finientis, sed sequente diei Veneris, qua die cum occisus sit Christus, non potuit Pascha præparatum comedere. Unde quando in Evangelio dicitur, sero facto cœnasse cum Discipulis, interpretantur Auctores hujus sententiæ, non de cœna Paschali, juxta ritum Legis, sed de cœna communi & ordinaria.

Lami p. 368. Ex Veteribus nonnullos hanc opinionem propugnasse narrat Photius Codice 115. & 116. Et Doctissimus Petavius L. 12. de Doctrina temporum c. 15. laudat ex Chronico Alexandrino Hyppolitum Portuensem, Apollinarem Hierapolitanum, Clementem Alexandrinum, quibus adjungi debet septimo sæculo, Philoponus Alexandrinus Philosophus, edito eam in rem Libello Viennæ typis edito an. 1630. & undecimo, Cedrenus, aliique nonnulli Græci, teste Arcudio L. 3. c. 4. & ex Latinis Nicolaus Villagagnonius Eques Melitensis, cujus Opus editum est anno 1569. post Conc. Trid. & Antonius de Dominis apostata L. 5. de Republica Ecclesiastica c. 7. a num. 259. usque ad 278. Hugo Grotius Commentario in caput 26. S. Math. v. 18.

Circa secundum, Græci schismatici, ut suum defendant fermentum, contendunt Christum diem a Lege præscriptam antevertisse, ac Luna 13. Pascha legale celebrasse juxta ritum Legis, cum pane azymo; hac autem cœna peracta, Eucharistiam instituisse in pane communi & ordinario, nempe fermentato; Judæos vero Luna 14. Pascha idem celebrasse.

P. Peteson Histoire Evangelique. Sunt qui putant Judæos duplicem distinxisse Lunam seu diem 14. pro diversa scilicet ratione auspicandi primam mensis diem. Alii enim, inquiunt, a congressu Solis & Lunæ, alii a prima Lunæ phase seu apparitione, diem primam numerabant: & ita die diversa, quamquam semper 14. juxta eorum computum, Pascha celebrabant Judæi: unde juxta eos Christus Luna 14. pridie mortis Pascha manducavit; Judæi vero postridie, Luna etiam 14. juxta diversam computandi primam mensis diem, rationem.

P. Hardouin, De Supremo Christi Paschate. Parisiis an. 1693. Sunt qui admissa hac distinctione duplicis Lunæ 14. pro vario mensis initio ducto vel a congressu Solis & Lunæ, vel a prima Lunæ apparitione, existimant usum illius distinctionis ad omnes plane Judæos non spectasse, sed ad Jerosolymitanos dumtaxat & Galilæos, qui alternis vicibus primi immolabant Pascha: ita ut Christus, qui Galilæus erat, eo anno quo mortuus est, Pascha suum celebraverit ritu judaico Luna 14. incidente in feriam quintam; cœteri vero Judæi Jerosolymitani, postridie suo etiam modo Luna 14. incidente in feriam sextam ad vesperam post Solis occasum & Christi mortem; & ita conciliare conantur diffidentes in speciem Evangelistas.

Lovis de Leon. P. Daniel chez Benar annee 1695. Circa tertium, Aloysius Legionensis Hispanus Ordinis Augustiniani Doctor & Professor Theologus in Academia Salmanticensi, Opusculo de utriusque agni typici & veri immolatione legitimo tempore, edito an. 1590. & non ita pridem gallice reddito & notis illustrato, pro viribus demonstrare nititur, Christum cum cœteris Judæis prima vespera Lunæ 14. quæ finis est 13. & initium 14. Pascha suum ritu Legis cum Judæis celebrasse. Facile componit (fatendum est) hæc opinio diffidentes in speciem Evangelistas, omnesque vulgares nodos dissolvit, sed ipsa gravioribus aliunde implicatur: si Vasquesio credamus, Aloysius ille Legionensis non primus fuit hujus opinionis auctor, quam & Oleaster in caput 23. Levitici, & Stella in caput 12. Lucæ docuerunt.

Circa quartum, sunt qui existimant Christum cum Apostolis ac Judeorum

vulgo.

vulgo Pascha celebrasse Luna 14. exeunte, juxta Legis mandatum; solos vero Sacerdotes ac Scribas in promovenda Christi damnatione ac morte occupatos, ad sequentem vesperam suum Pascha distulisse, non sine Legis violatione. Ita sensisse videntur S. Chrysostomus Hom. 85. in Matth. Theophylactus in cap. 26. S. Matth.

Sunt qui cum Ruperto Abbate Tuitiensi putant, Christum cœterosque Judæos omnes eadem diei Pascha comedisse, sed festivitatem ac celebrationem primæ diei azymorum; quæ festiva erat & solemnis, distulisse in sabbatum subsequens, ne scilicet duos dies festos continuo celebrare tenerentur, quod incommodum maxime ipsis fuisset.

Sunt qui cum Paulo Burgensi & aliis non paucis existimant, eo anno quo Christus mortuus est, dilationem factam fuisse non tantum festivitatis, sed etiam cœnæ legalis in diem subsequentem, hoc est in 15. ad vesperam, idque ex Judæorum traditione, ne duo festi dies consequenter occurrerent: ajunt vero Christum die legitima, nempe 14. ad vesperam primi mensis, juxta ritum Legis, Pascha celebrasse.

Doctissimus Petavius Animadversionibus in S. Epiphanium postquam pag. 180. & sequentibus ostendit festorum translationem apud Judæos antiquam non esse, nec tempore Christi receptam p. 184. probat ex quadam corruptela & depravatione nonnullos ex Judæis alia, quam legitima die Pascha celebrasse; Christum vero & multos alios Judæos die legitima, hoc est 14. unde L. 12. de doctrina temporum c. 16. duplex fuisse pascha existimat eo anno quo Christus mortuus est, unum legitimum, præposterum alterum: illud Christus cum Judæis aliquot saniore mente præditis; istud Pharisæi & scribæ, cum aliis plerisque Judæis tenuerunt. His ita historice narratis, sit

CONCLUSIO.

Christus Sacramentum Eucharistiæ pridie mortis instituit post cœnam legalem, cujus nec ipse tempus antevertit, nec Judæi distulere, sed omnes exeunte Luna 14. ad secundam vesperam communi Paschatis officio defuncti sunt.

Plures sunt Conclusionis partes. Prima, quæ spectat institutionem Eucharistiæ a Christo factam pridie quam pateretur, nullam patitur difficultatem; adeo diserti sunt eam in rem Evangelistæ, Matth. c. 26. v. 26. Marcus c. 14. v. 22. Lucas c. 22. v. 19.

Secunda vero pars, nempe Christum Pascha legale, juxta ritum Legis, pridie mortis manducasse,

Probatur 1. manifestis Evangelistarum testimoniis.

S. Matth. c. 26. v. 17. *Prima die azymorum*, inquit, *accesserunt Discipuli ad Jesum dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Pascha?* ∴ *Et paraverunt Pascha. Vespere autem facto; discumbebat cum duodecim Discipulis suis.*

S. Marci c. 14. v. 12. *Primo die azymorum quando Pascha immolabant, dicunt ei Discipuli: Quo vis eamus & paremus tibi ut manduces Pascha?* ∴ *Et paraverunt Pascha. Vespere autem facto, venit cum duodecim: & discumbentibus eis & manducantibus, ait Jesus &c.*

S. Lucæ c. 22. v. 7. *Venit autem dies azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha; & misit Petrum & Joannem &c.* ∴ *& cum facta esset hora, discubuit.*

Ex his sic invicte arguimus: Christus pridie mortis suæ illud Pascha cum Discipulis manducavit, quod Judæi die prima azymorum immolabant, juxta

juxta S. Marcum; quod necesse erat occidi, juxta S. Lucam; de quo Apostoli interrogant Christum, ubi vellet illud parari, quod revera paraverunt; de quo denique Christus Lucæ 22. v. 15. ait: *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum antequam patiar*.

Atqui tale Pascha aliud fingi non potest, quam judaicum seu legale: non enim aliud noverant Apostoli; non aliud noverat ille, ad quem missi sunt ut pararent Pascha; non aliud intelligebat Christus ipse, cum Matth. 26. v. 18. ait: *Tempus meum prope est, apud te facio Pascha cum Discipulis meis*. Atque hinc concidit opinio supra memorata, tum Grotii, qui ait Christum comedisse Pascha memoriale, non legale: tum aliorum Recentiorum, qui volunt Apostolos præparasse quidem agnum paschalem postridie comedendum, Christum vero communem cœnam ea prima die azymorum comedisse, & non potuisse postridie paratum agnum comedere, cum cruci affixus fuerit ea ipsa hora qua comedi debebat. Namque merum figmentum videtur hæc opinio. Illud quippe Pascha Christus comedit, quod die azymorum prima Discipuli præparaverant: dies autem azymorum prima erat 14. Luna ad vesperam; igitur Apostoli ante Solis occasum petierunt a Christo ubi vellet manducare Pascha, quod illi de facto paraverunt, & quod ad vesperam illius primæ diei azymorum, hoc est Lunæ 14. Christus discumbens comedit. *Vespere autem facto discubuit*, inquiunt, Evangelistæ. Quo vespere? primæ scilicet diei azymorum, idest Lunæ 14. in qua ante Solis occasum petierant Apostoli a Christo, *ubi vellet sibi parari Pascha*. Et vero probabile non videtur, per primam azymorum diem intelligi debere integram diem 14. in qua parabantur azymi panes, & fermentum omne e domibus ejiciebatur, ita ut Apostoli post Solis occasum, jam inchoata Luna 14. petierunt a Christo ubi vellet parari Pascha, quod comedi tantum debebat ad vesperam subsequentem, quæ secunda erat Lunæ 14. Probabile, inquam, id non videtur: tum quia integra Luna 14. non dicebatur prima azymorum dies; sed tantum secunda illius vespera, in qua usus azymorum incipiebat simul cum manducatione agni paschalis: tum quia verisimile non est, Apostolos præparasse Pascha quod post horas tantum viginti duas manducari debebat. Et reipsa ea ipsa vespera manducavit Christus, qua paratum illud fuit: paratum autem fuit, juxta Evangelistas, qua die Judæi immolabant, & necesse erat ut immolarent Pascha: at dies hæc erat 14. finiens ad secundam scilicet ejus vesperam, juxta Legis præscriptum.

Neque dicas Pascha illud quod Christus tam ardenter cum Discipulis manducare desideravit, non esse legale, sed Eucharisticum. Namque de utroque merito potest intelligi: de legali quidem, quia postremum erat vitæ suæ mortalis; de Eucharistico, quia maximum amoris sui monimentum continet, & suis dare exoptabat.

Probatur 2. auctoritate SS. Patrum, Hymnorum Ecclesiæ, & Concilii Tridentini.

Sanctos Patres hic appellare necesse non videtur, quos nostros esse non diffitentur adversarii cum quibus disputamus. Ita Tertullianus Lib. contra Judæos c. 10. Origenes Hom. 23. in Numeros, S. Epiphanius hæresi 70. Cyrillus Jerosolymitanus Catechesi 13. S. Chrysostomus Hom. 81. & 86. in Matth. S. Augustinus Tractatu 10. in Joan. quibus adde eos omnes qui olim Pascha Luna 14. in quamcumque diem incidisse, celebrandum esse contendebant, quod persuasum haberent, Christum eo officio ea ipsa die defunctum fuisse,

Neque

Neque satis honori & reverentiæ SS. Patribus debitæ nostro quidem judicio consulunt, qui respondent, præsentem quæstionem neque de earum numero esse quæ ex Traditione dirimi possunt; neque a SS. Patribus ea qua par erat cura expensam fuisse, sed obiter tantum & leviter perstrictam. Namque etsi præsens quæstio ad fidem non pertineat, tamen, ut recte observat Vincentius Lirinensis in Commonitorio: *id proprium est Christianæ modestiæ & gravitatis, non sua posteris tradere, sed a majoribus accepta servare*; atque id pro certo & indubitato habendum, quod vel omnes, vel plures e SS. Patribus docuerunt. Mirum vero esse non debet, quod SS. Ecclesiæ Doctores prolixas non habuerint hac de quæstione controversias: tum quia nulli erant adversarii quos impugnarent; tum quia clarissime in Evangelio definitur.

Quis vero sit Ecclesiæ Romanæ sensus, patet ex Hymno quem canit in Solemnitate Corporis Christi:

Noctis recolitur Cœna novissima,
Qua Christus creditur agnum & azyma
Dedisse fratribus, juxta legitima
Priscis indulta Patribus.

Concilium autem Tridentinum Sess. 22. c. 1. Conclusionem nostram diserte confirmat his verbis: *Celebrato veteri Pascha, (quod in memoriam exitus de Ægypto multitudo filiorum Israel immolabat) novum instituit Pascha, seipsum ab Ecclesia per Sacerdotes sub signis invisibilibus immolandum, in memoria transitus sui ex hoc mundo ad Patrem.* Tom. 14. Conc. pag. 853. A.

Tertia Conclusionis pars, scilicet Christum diem a Lege præscriptam non antevertisse, sed Luna 14. Pascha celebrasse.

Probatur: tum quia Christus dum viveret, Legis fuit observantissimus: *Non veni*, inquit Matth. 5. v. 17. *solvere Legem sed adimplere*, neque profecto istud accusationis caput omisissent Judæi, si vel levissimum habuisset fundamentum. Porro si diem a Lege præscriptam antevertisset, reus fuisset violatæ Legis, quæ permittebat quidem differri, non anteverti tempus comedendi paschalem agnum: dies porro illa est 14. primi mensis, Exodi 12. Deuter. 16. Tum quia ea ipsa die Pascha celebravit, qua Discipuli petierunt ubi vellet sibi parari: sed Apostoli haud dubie veram & legitimam, juxta ritum Legis, diem intelligebant; alias quomodo Christum interrogassent; & quomodo homo ille ad quem missi sunt, ædes suas commodasset ut pararent necessaria ad comedendum Pascha? statim enim objecissent nondum advenisse tempus a Lege definitum. Tum quia non alia ratione ducti sunt Asiatici ut Luna 14. in quamcumque incidisset diem, Pascha celebrarent, quam exemplo Christi.

Sed quæres in qua Luna 14. Christus Pascha celebraverit: an in ea quæ vel a congressu Solis & Lunæ: vel a prima Lunæ phase numerabatur, juxta ea quæ ante observata sunt.

Resp. distinctionem hanc duplicis Lunæ apud Judæos plane fictitiam esse, cujus nullum extat fundamentum aut in Scripturis, aut in Philone, vel Josepho, ex qua sequeretur maximam fuisse apud Judæos in Festis celebrandis perturbationem atque confusionem: siquidem eadem dies aliquibus solemnis & festiva fuisset, aliis vero non fuisset, cum tamen sacer contextus Exodi 12. dicat: *Pascha esse celebrandum ab omni multitudine filiorum Israel Luna 14. ad vesperam*; & reipsa ea ipsa die Discipuli a Christo petierunt ubi vellet para-

ri sibi Pascha, quia cœteri Judæi immolabant, aut saltem necesse erat ut immolarent illud, sicut constat ex SS. Luca & Marco: nulla igitur distinctio erat, nec diversa ratio computandi Lunam illam 14.

Tertia pars Conclusionis, Christum scilicet Pascha celebrasse ad secundam vesperam Lunæ 14. non vero ad primam, ut contendit Aloysius Legionensis.

Probatur: Quia per vesperam Scriptura eam semper intelligit quæ finis est, non initium diei: ergo cum Lex præciperet manducandum esse agnum ad vesperam Lunæ 14. ea vespera intelligenda est, quæ claudit lunam 14. & inchoat 15. non ea quæ claudit 13. & inchoat 14.

Consequens probatur. I. Quia, juxta Scripturam, Exodi 12. eadem Luna 14. ad vesperam solemnitas azymorum, incipiebat, & agnus paschalis comedebatur, qui prius immolari debuerat versus occasum Solis ejusdem vesperæ: atqui solemnitas azymorum non incipiebat in prima vespera Lunæ 14. sed in secunda; fermentato enim uti licebat usque ad meridiem. Pariter agnus Paschalis immolari debebat, ex Legis mandato, ad vesperam ejusdem Lunæ 14. in qua comedebatur.

II. Quia Scriptura numerat tantum septem dies azymorum, Exodi 12. quarum prima & ultima solemnis erat & festiva: sed si prima dies azymorum inchoata fuisset a prima vespera Lunæ 14. non septem, sed octo dies fuissent.

III. Quia eodem sensu Exodi 12. dicitur: *Immolabit eum universa multitudo filiorum Israel ad vesperam* Lunæ 14. quo ibidem dicitur: *Comedetis azyma usque ad diem 21. ejusdem mensis ad vesperam*. Atqui per istam vesperam diei 21. intelligitur secunda vespera claudens diem 21. namque ad hoc usque tempus licitum non erat uti fermentato.

IV. Per vesperam Lunæ 14. intelligitur quam immediate & proxime sequebatur dies 15. festiva & solemnis, qua incipiente nihil residui esse debebat ex agno paschali: atqui ea vespera haud dubie secunda est, non prima Lunæ 14. Antecedens patet ex Josepho L. 3. Antiquitatum c. 10. & ex c. 12. Exodi. Ex c. 27. S. Matth. v. 15. ubi diem, in qua passus est Christus, & quæ proxime sequuta est vesperam in qua agnum paschalem comederat, vocat *solemnem*: S. vero Marcus c. 15. v. 1. vocat *diem festum*. Unde Judæi apud S. Joannem c. 18. v. 31. ajunt sibi non licere interficere quemquam; scilicet ob diem festum qui tunc celebrabatur, ut exponunt S. Chrysostomus Hom. 82. in Joan. & Hom. 86. in Matth. S. Aug. Tract. 114. in Joan. licuisse enim Judæis alio tempore blasphemos interficere, constat ex c. 7. Actorum, ubi Stephanum in Concilio judicatum publice lapidarunt: & c. 24. conqueruntur apud Felicem Præsidem Syriæ, quod volentibus Paulum secundum Legem suam interficere, Tribunus Lysias violenter eum eripuerit de manibus eorum.

V. Denique, in ea vespera Lunæ 14. debebant Judæi Pascha comedere, qua primum in Ægypto comederant: atqui prima vice illud comederunt ad secundam vesperam Lunæ 14. quam immediate sequebatur Luna 15. legitur enim n. 33. v. 3. profecto esse Hebræos de Ramesse mense primo 15. die mensis, altera die Phase, idest a Phase celebrato; idque clare suggerit narratio Moysis, nempe eadem nocte egressos illos fuisse, qua comederunt Pascha: quando enim Deuter. 16. v. 6. dicitur immolandum esse Phase *vespere ad solis occasum*, *quando egressus es de Ægypto*, non significatur præcise tempus vel hora egressus, sed illud indeterminate sumitur pro totius noctis tem-

tempore, ac si diceretur, sub quod tempus, vel qua nocte egressus es: vel etiam ita loquitur Scriptura, quia debuit immolari Phase prope initium noctis, sub cujus finem egressi sunt Hebræi.

Quarta pars Conclusionis, nempe Judæos eadem ipsa die, qua Christus, Pascha suum manducasse.

Probatur I. ex Scriptura: Referentibus enim SS. Marco & Luca antea citatis, ea ipsa die Christus Pascha celebravit, qua immolabant, seu necesse erat ut immolarent Judæi, de qua die Christus dixerat Matth. 26. v. 2. *Post biduum Pascha fiet*, at dies illa fuit 14. juxta Legem: ergo &c.

II. Festorum translatio apud Judæos recens est inventum, ut recte ostendit Doctissimus Petavius Animadversionibus in S. Epiphanium p. 180. ergo ruit fundamentum eorum qui dicunt Judæos eo anno quo Christus mortuus est, festum Paschatis transtulisse in diem sabbati, ne duo consequenter dies festi concurrerent. Adde quod si tempore Christi recepta fuisset & probata consuetudo non celebrandi consequenter duos dies festos, haud dubie neque Christus, neque Apostoli a communi consuetudine recessissent, nec pater familias apud quem missi sunt Petrus & Joannes ut pararent Pascha, ædes suas commodasset.

Nequidem translata in diem sabbati festivitate paschali, incommodum declinassent Judæi, ad quod tamen declinandum translationem illam excogitarunt recentiores Scriptores. Incommodum nempe istud est, ne duo festi dies continui celebrentur; at recurrisset istud incommodum in fine celebritatis azymorum: si enim in sabbato celebratus fuisset dies primus azymorum, dies septimus, qui erat etiam festivus, in feriam sextam sequentem incidisset, ac proinde in vigiliam sabbati utique festivi, ac solemnis.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. contra primam Conclusionem: Quo tempore Discipuli accesserunt ad Christum, rogantes, ubi vellet sibi parari Pascha, jam in nostra sententia effluxerat tempus destinatum immolationi agni paschalis, & serius erat quam ut possent omnia necessaria præparari; igitur non potuit Christus ea ipsa die agnum comedere, sed postridie comesturus erat, nisi morte impeditus fuisset.

Antecedens probatur: Quia Discipuli accesserunt ad Christum, juxta S. Lucam cap. 22. v. 7. postquam *venit dies prima azymorum*; verbum enim *venit* esse præteriti temporis, aperte colligitur ex græco textu ἦλθε: sed ex nobis dies prima azymorum incipiebat tantum Luna 14. ad vesperam post Solis occasum; igitur post occasum Solis Discipuli accesserunt ad Christum. Atqui tunc non potuit Christus agnum immolare: namque ex Philone, De septenario, immolari tantum poterat a meridie usque ad vesperam; & ex Josepho L. 7. de bello Judaico c. 17. ab hora nona ad undecimam; idest, juxta nostram supputandi rationem, ab hora circiter tertia, ad quintam, quod Rabbini ajunt fieri inter duas vesperas, sensu in prænotatis exposito.

Aoristus secundus indicativi ἔρχομαι venio.

Confirmatur: quia non poterat immolari agnus paschalis, nisi in Templo Jerosolymitano; erat enim verum sacrificium, quod Sacerdotum ministerio peragi debebat, ut colligitur ex cap. 23. Exodi v. 18. Numer. 9. v. 7. unde Evangelistæ utuntur verbo *immolandi*. Sacerdotum autem ministerio opus fuisse, colligitur exemplo Paschatis quod sub Ezechia celebratum est,

Paralipomenon L. 2. c. 30. v. 1. & illius quod celebratum eſt ſub Joſia, L. 4. Reg. c. 23. Hinc Ceſtius ut reſciret numerum Judæorum Jeroſolyma convenientium, interrogavit Sacerdotes quot agnos mactaſſent in celebritate Paſchatis. Porro ſacrificium non potuiſſe alibi quam in Templo Jeroſolymitano offerri, aperte declaratur Levitici 17. v. 3. & Deuter. 12. v. 13.

Reſp. nego ant. ad cujus probationem, dico, Apoſtolos acceſſiſſe ad Chriſtum Luna 14. poſt meridiem, non vero poſt occaſum Solis. Ratio evidens ducitur ex Evangeliſtis, qui aſſerunt poſt illam Apoſtolorum interrogationem, ſero facto veniſſe Chriſtum, & diſtribuiſſe cum illis: ergo non poſt Solis occaſum, ſed ante a Chriſto petierant Diſcipuli, ubi vellet ſibi parari Paſcha: ab eo autem tempore ad veſperam uſque, ſatis fuit temporis ut pararentur quæcumque erant neceſſaria, & potuerunt pro more ad Templum ſe conferre. Quamquam ſi Philoni credamus L. 3. de vita Moſis, ſacrificium paſchale in hoc a cœteris diſcrepabat, quod neque a Sacerdotibus, neque in Templo neceſſe foret illud mactare, ſed a ſingulis & in privatis ædibus immolari poterat: unde cives Jeroſolymitani decima die primi menſis tot parabant agnos, quot erant neceſſarii pro diverſis exterorum & advenarum familiis, quorum capaces habebant ædes. Hanc conſuetudinem videntur indicare verba Chriſti ad Diſcipulos. Matth. 26. v. 18. *Ite in civitatem ad quemdam, & dicite ei &c.* unde intelligimus facile fuiſſe Apoſtolis, intra breve tempus omnia præparata invenire ad celebritatem Paſchatis. Dici etiam poſſet, Sacerdotes immolaſſe quidem agnos paſchales in Templo, quos ſingulis poſtea diſtribuebant, ſicut colligitur ex L. 2. Paralipomenon c. 35. v. 12. Cum igitur S. Lucas ait, Apoſtolos acceſſiſſe ad Chriſtum poſtquam venit dies prima azymorum, quæ incipiebat tantum ad veſperam Lunæ 14. poſt Solis occaſum, utitur anticipatione ſatis frequenti in Scripturis, ac veniſſe dicit diem primam azymorum, tum quia jam inſtabat & proxima erat; tum quia ante Solis occaſum omne fermentum e domibus ejiciebatur, & azymi panes præparabantur: unde ſenſu populari dicit veniſſe diem primam azymorum. Hinc patet ſolutio ad confirmationem.

Objicies 2. Judæi comedere tenebantur agnum paſchalem ſtantes, ac cinctis renibus, baculos habentes in manibus &c. Exodi 12. v. 11. ſe nihil eorum obſervaſſe legitur Chriſtus, quæ obſervaſſet proculdubio, ſi quo anno mortuus eſt, legale Paſcha comediſſet.

Reſp. 1. Incertum eſſe utrum omnes illæ cœremoniæ quæ a Judæis fuerunt obſervatæ in celebrando primo Paſchate in Ægypto, tum cum ad iter ſeſe accingebant, fuerint ſubſequente tempore obſervatæ: circumſtantia enim temporis diverſa omnino fuit, ut per ſe conſtat. Et vero in eo Paſchate quod ſub Ezechia L. 2. Paralip. c. 30. & ſub Joſia L. 4. Reg. c. 23. & ſub Eſdra L. 1. Eſdræ c. 6. celebratum fuit, nulla mentio fit illius apparatus, omniumque circumſtantiarum primi Paſchatis in Ægypto celebrati.

Reſp. 2. Chriſtum eas cœremonias obſervaſſe in manducando agno paſchali; in menſa vero communi, quam poſtea habuit cum iiſdem ſuis Diſcipulis, diſcubuiſſe: duplicis enim hujus cœnæ; legalis, & communis ſeu uſualis a Chriſto pro more Judæorum celebratæ, meminit S. Chryſoſtomus Hom. 82. in Matth.

Objicies 3. Conſtat ex Tabulis aſtronomicis, quo anno Chriſtus mortuus eſt, Lunam 14. ad cujus veſperam manducari debebat Paſcha; incidiſſe in feriam ſextam, ſeu in diem Veneris, qua Chriſtus fuit occiſus; Judæi ſi-

qui-

quidem mensem auspicabantur a prima Lunæ phase seu conspectu: cum autem hoc ipso anno Lunæ, & Solis conjunctio contigerit die decima nona Martii, versus secundam aut tertiam horam pomeridianam, primus Lunæ conspectus contingere tantum potuit die 20. ad vesperam, quo tunc primum mensis paschalis incœpit, ut dies 21. ad vesperam clauderetur: quo posito, dies 14. incipere tantum potuit ad vesperam diei secundæ Aprilis, incidentis in diem Jovis pridie mortis Christi, adeoque agnus paschalis immolari tantum potuit die Veneris, in secunda vespera Lunæ 14. ac consequenter Christus, qui die Veneris hora nona seu tertia, juxta nostrum computandi modum mortuus est, non potuit Pascha legale celebrare.

Resp. 1. difficultatis hujus solutionem pendere a determinatione anni & dici quo Christus mortuus est, de quo non consentiunt eruditi, vixque regulis astronomicis certo potest definiri. Unde Doctissimus Petavius Lib. 12. de doctrina temporum capite 12. ait hac in parte ingrato labori parcendum esse: *Desinant*, inquit, *Chronologi, in anno dieque Passionis eruendo, Mathematicorum calculis, noviluniorum pleniluniorumque minutiis, ac scrupulosis ratiociniis sibi ac lectoribus suis negotium facere.*

II. Non ita certum videtur, ac supponit Objectio, Judæos solitos fuisse mensem auspicari a prima Lunæ phase, non vero ab ipsius cum Sole conjunctione. Immo istud posterius longe videtur probabilius, cum certis ac statis diebus Judæi sua festa celebrarent: prima autem Lunæ phase seu apparitio incerta foret, nec ubique eodem tempore fieret, propter interjacentes nubes, quæ ejus conspectum eripere poterant.

Objicies 4. auctoritatem Petri Alexandrini, Hyppoliti Portuensis, Apollinaris Hierapolitani, Clementis Alexandrini, qui referuntur in Chronico paschali Petri Alexandrini, quod typis regiis publici juris fecit clarissimus Du Cange, qui omnes nostræ adversantur sententiæ.

Resp. 1. paucos illos Scriptores prævalere non posse contra communem cœterorum SS. Patrum sententiam. 2. Magni ponderis non est Chronicon illud paschale, cujus verus auctor ignoratur, & cujus præfatio, in qua citati auctores laudantur, adeo confusa est, & perturbata, ut vix rectum aliquem sensum habeat; quæ etiam nonnullas voces habet ab ætate Petri Alexandrini alienas, ut ὁμωσον, θεώτοκον. Incerta igitur sunt ac suspectæ fidei testimonia Hyppoliti, Apollinaris, & Clementis Alexandrini, quæ eo in Chronico laudantur.

Objicies contra secundam Conclusionis partem, nempe diem in qua Christus Pascha celebravit.

I. Joan. 13. v. 1. cœna in qua Christus Eucharistiam instituit, dicitur *facta ante diem festum Paschæ*, seu ut habetur in græco, *ante festum Paschæ*, ergo ante vesperam Lunæ 14. Ex dictis enim in prænotatis, dies festi apud Judæos ab una vespera ad aliam subsequentem celebrabantur, & vespera Lunæ 14. pertinebat ad diem festum Paschæ. Igitur Christus vel anno quo mortuus est, Pascha legale non celebravit, vel tempus a Lege præscriptum antevertit, & Luna 13. ante festum illud celebravit.

Resp. dist. ant. Cœna illa dicitur facta ante diem festum Paschæ naturalem seu usualem, concedo: legalem, subdistinguo: solemnem ac festivum, concedo: festivum simpliciter & absolute, nego. Dies naturalis exordium ducit ab ortu Solis, & terminatur ad ortum subsequentem: dies usualis a media nocte, ad mediam noctem producitur: dies vero legalis seu festiva,

ab una vespera ad aliam proxime sequentem. Porro cœna in qua Christus instituit Eucharistiam, dicitur facta ante diem festum Paschæ, sive naturalem, sive usualem, facta enim est ad secundam vesperam Lunæ 14. quæ ad diem 15. sequentem naturalem vel usualem non pertinebat: dici etiam potest facta ante diem solemnem & maxime festivum Paschæ, etsi reipsa vespera illa 14. ad festum pertineret, sensu scilicet vulgari & populari, quo vigiliam festi alicujus, etsi ritu Ecclesiastico ad festum pertinentem, tamen dicimus festum præcedere, & quæ in ipsa fiunt, dicuntur fieri ante festum, non quidem simpliciter & ritu Ecclesiastico, sed ante solemnitatem, & celebritatem festi. Utrumque diserte distinguit Scriptura, Num. 28. v. 16. & 17. *Mense primo*, inquit, 15. *die mensis, phase Domini erit; & 15. die solemnitas*. Hoc sensu Josephus L. 3. Antiquit. c. 10. loquens de agno Paschali qui Luna 14. post Solis occasum, adeoque post jam inchoatam diem festum 15. quæ azymorum prima erat, immolabatur, ait *nihil ex illo in crastinum reservari*: ubi crastinum illum divellit, ac distinguit a vespera antecedente, etsi ad eumdem festum pertinente. Hoc autem sensu communi & populari locutus est S. Joannes, cum dixit Christum, cœnam, in qua instituit Eucharistiam, celebrasse ante diem festum Paschæ.

Objicies 2. Constat ex Traditione Ecclesiæ, diem Pentecostes quo anno Christus mortuus est, incidisse in diem Dominicam: atqui si Christus agnum paschalem manducavit ad vesperam Lunæ 14. si solemnitas azymorum contigit die 15. incidente in feriam sextam seu Veneris, dies Pentecostes non incidisset in diem Dominicam; quia juxta præscriptum Legis Levitici 23. v. 15. dies Pentecostes apud Judæos celebrari debebat die 50. a secunda die azymorum, quæ erat decima sexta primi mensis, in qua Judæi offerre solebant manipulum primitiarum. Ita colligitur ex citato c. 23. Levitici, & ex Josepho L. 3. Antiquit. c. 8. *Numerabitis*, inquit Scriptura, *ab altero die sabbati, in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem hebdomadas plenas, usque ad alteram diem expletionis hebdomadæ septimæ, id est 50. dies*: Atqui si secunda dies azymorum incidit in diem sabbati, quo anno Christus mortuus est, necesse est, ut dies 50. post illam secundam diem azymorum, inciderit in similem diem sabbati: namque septem hebdomadæ efficiunt dies 49. atque illæ finire debuerunt in feriam sextam tertii mensis ac proinde cum dies sequens sit ipsum sabbatum quod complet ipsos dies 50. sequitur illo anno diem Pentecostes incidisse in diem sabbati, non in diem Dominicam.

Varii varia respondent.

Alii volunt rem non esse ita certam & exploratam; ac putat Baronius ad an. Christi 34. n. 234. nempe festum Pentecostes, quo anno Christus mortuus est, incidisse in diem Dominicam: cum ante S. Augustinum, nihil ea de re legere sit in antiquis Ecclesiarum monumentis. Quin & ipse Sanctus Doctor L. 18. de Civit. Dei c. 54. & in Ps. 150. ait tantum: *Spiritum sanctum quinquagesimo a Resurrectione Christi die descendisse*: an vero dies illa Dominica fuerit, vel non, non satis explicat. Quod autem profertur ex Sermone 154. de tempore, suspectæ admodum est fidei, quia Sermo ille non videtur esse S. Augustini, & in postrema Operum ejus editione in Appendicem rejectus est.

Tillemont note sur S. Pierre. Tom. 1. p. 534. Tom. 7. p. 538. D. Tom. 4. p. 1693. F.

Verum, cum S. Leo, & quotquot subinde sequuti sunt Scriptores in ea fuerint persuasione, festum Pentecostes incidisse in diem Dominicam, alii

Alii dicunt, per alteram diem sabbati Scripturam, citato c. 23. Levitici, intelligere primum diem hebdomadæ, qui immediate & proxime sequitur diem sabbati; ille autem Dominicus est, a quo dies Pentecostes numerari debent: & ita planum est, inquiunt, diem 50. qui festivus erat Pentecostes, incidisse in similem diem Dominicum. *Ezychius Rupertus, Oleaster.*

Verum hujus responsionis difficultas in eo esse videtur, quod per sabbatum intelligi non debeat septima dies hebdomadæ, sed, teste Josepho citato, ipsa prima dies azymorum, quæ sabbatum dicitur propter solemnitatem, & a cujus die secunda debent computari illi dies 50.

Alii respondent numerandos quidem esse dies 40. a secunda azymorum exclusive, non vero inclusive: quo posito dies illi numerati fuissent a die Dominica, & quinquagesimus in similem diem incidisset. Habet hæc responsio hoc incomodum, quod die sabbati debuisset manipulus primitiarum in agro meti, ut potuisset offerri; diebus autem sabbati omne opus servile prohibitum erat.

Verum respondent hujus sententiæ auctores, ea opera quæ ad cultum Dei & Religionem spectabant, prohibita non fuisse.

Alii dicunt festum quidem Pentecostes Judæorum eo anno incidisse in diem sabbati, festum vero Pentecostes Christianorum in diem Dominicam, quia sabbatum Christianorum, est ipsa dies Dominica.

Verum non facile intelligimus quomodo S. Lucas Act. 2. loquutus fuerit de alio Pentecostes festo, quam de eo qui Judæis notus erat; præsertim cum adhuc vigeret Legalium observatio; & ipse S. Paulus anno Christi 58. referente S. Luca, Act. 20. v. 16. festinasse dicitur, ut diem Pentecostes Jerosolymis celebraret.

Alii denique, cum Baronio ad an. Christi 34. num. 234. & Bellarmino Lib. 3. de gloria, & cultu Sanctorum cap. 13. respondent, a secunda quidem azymorum die numerandos esse dies 50. quando illa in sabbatum non incidebat; quando vero in sabbatum incidebat, sicut contigit eo anno, quo Christus mortuus est, numerandos ab altera die sabbati, id est a die Dominica. Rationem affert Baronius: *Quia*, inquit, *cum hoc anno die sequenti Paschatis esset sabbatum, quo falcem in messem mittere vetitum erat .·.·. manipulum hoc anno constat oblatum fuisse ipso die Dominico, quo Dominus resurrexit, cujus ipse elevatus manipulus figuram exprimebat.* *Tom. 1. p. 219. E.*

Huic solutioni favere videntur nonnullæ Scripturæ Versiones, quæ verba ista, *altera die sabbati*, sic exponunt; Chaldaica, *post diem festivitatis*; Arabica: *in crastina die otii*: & alia Versio, *a crastino die cessationis*. Ex his variis responsionibus, eligat prudens lector, quam probabiliorem judicaverit.

Objicies 3. nonnullorum SS. Patrum auctoritatem, nempe Irenæi L. 4. cap. 23. Tertulliani Lib. adversus Judæos, Origenis Tract. 35. in Matth. Chrysostomi Hom. 82. in Matth. Epiphanii hæresi 50. num. 2. Augustini Tract. 120. in Joan. Euthymii in caput 26. Matth. Nicephori L. 1. Hist. cap. 20.

Resp. S. Irenæum hoc unum velle, nempe Moysen non ignorasse locum, diem, & horam Passionis Christi, quam in Paschate futuram esse prædixit: per Pascha vero intelligit celebritatem Paschatis, quæ die prima azymorum fiebat, atque eo anno quo Christus mortuus est incidit in feriam sextam seu diem Veneris, in qua Christus revera mortuus est.

Idem est Tertulliani & Origenis sensus. Probant scilicet illi, Christum

occisum fuisse in celebritate paschali, quod verum est: unde Tertullianus ea verba Amos c. 8. *Occidet Sol in meridie, & convertam diem festum vestrum in luctum*, interpretatur de die solemni qua mortuus est Christus; sed ad vesperam præcedentem, nempe Lunæ 14. celebreverat Christus legale Pascha.

S. Chrysostomus in ea quidem fuit sententia, Sacerdotes & Scribas in procuranda morte Christi occupatos, distulisse in diem sequentem agni paschalis manducationem; sed Christum Luna 14. juxta Legis priscriptum, hoc officio defunctum esse, expresse docet ille Hom. 85. in Matth.

S. Epiphanius ait quidem oportuisse Christum 14. die immolari secundum Legem: sed loquitur tantum de immolatione in typo & figura; quasi dixisset oportuisse agnum, qui figura erat Christi, immolari Luna 14. Patet ex scopo S. Doctoris. Ibi quippe reprehendit Quartodecimanos Judaizantes, eo quod celebrarent Pascha cum Judæis die 14. non vero die Dominica cum Christianis: hancque rationem adducit, quod nempe immolatio Christi, typica nimirum, quæ fiebat secundum Legem die 14. significaret Synagogam lumen suum Christo veniente amissuram.

S. Augustinus nomine cœnæ puræ, propter quam ait acceleratam esse Christi sepulturam, non intelligit manducationem agni paschalis, sed cœnam quamdam solemnem, qua Judæi pervigilio sabbati ad vesperam refici solebant. Quamquam non immerito possent intelligi victimæ paschales, quæ cœna pura dicuntur, quia Judæi puri esse debebant, vestimentis, cibis, corporibus, & animis.

Euthymius vero & Nicephorus audiri hic non possunt; quippe vixere illi post Leonis IX. tempora, id est post agitatam magno animorum æstu controversiam inter Græcos, & Latinos de azymo & fermentato. Euthymius floruit circa an. 1100. Nicephorus circa an. 1300.

Objectiones Aloysii Legionensis.

Objicies contra tertiam Conclusionis partem. Christus cœnam legalem celebravit in prima vespera Lunæ 14. quæ postrema fuit Lunæ 13.

Probatur: Quia eodem tempore Judæi immolabant Pascha, quo primum in Ægypto immolarunt, Exodi 12. atqui in Ægypto illud immolarunt ineunte Luna 14. ad priorem ejus vesperam, quæ finis erat Lunæ 13. Namque immolarunt antequam egrederentur de Ramesse, Exodi 22. atqui de Ramesse egressi sunt nocte post solis occasum, inchoante Luna 15. ergo non potuerunt eadem nocte Pascha celebrare; igitur nocte præcedente, quæ initium erat Lunæ 14. & finis 13. illud celebrarunt. Judæos autem de nocte egressos esse de Ægypto expresse notatur Exodi 12. v. 42. *Nox ista observabilis est Domini, quando eduxit te de terra Ægypti*. Et quidem initio noctis egressos constat ex c. 16. Deuteron. v. 6. *Immolabis Phase vespere ad solis occasum, quando egressus es de Ægypto*. Initium vero illud noctis fuisse initium Lunæ 15. patet ex c. 33. v. 3. Numerorum: *Profecti de Ramesse in mense primo 15. die mensis primi, altera die Phase, filii Israel in manu excelsa, videntibus cunctis Ægyptiis & sepelientibus primogenitos, quos percusserat Dominus*, ubi dicuntur Israelitæ egressi 15. die, altera die post celebratum Phase seu Pascha. Igitur pridie hujus egressus, qui contigit nocte Lunæ 15. incipientis fuerat celebratum, id est Luna 14. ineunte.

Confirmatur 1. ex Josepho L. 2. Antiquit. c. 5. ubi agens de ipsa immolatione agni paschalis quæ, primum facta est in Ægypto, sic loquitur: *Illucescente autem 14 die omnes ad iter animati sacrificabant*. Atqui dicitur dies illucescere,

ſcere, quando primum incipit: decima quarta autem dies incipiebat apud Hebræos a prima veſpera: unde alia Verſio habet, *appetente autem 14. die &c.* quod idem eſt ac diceret: Cum autem inſtaret dies 14.

Confirmatur 2. ex variis circumſtantiis narrationis ſacræ, ex quibus videtur certo poſſe colligi, non potuiſſe Hebræos ea ipſa nocte de Ægypto egredi, qua manducarunt Paſcha. Cum igitur certum ſit eos egreſſos eſſe ſub initium noctis Lunæ 15. inchoantis, neceſſe eſt eos Paſcha manducaſſe ad primam veſperam Lunæ 14. Circumſtantiæ autem illæ ſunt. 1. quia nocte illa qua comederunt Paſcha, prohibiti ſunt egredi e domibus ſuis uſque mane, Exodi 12. v. 22. 2. Primogeniti Ægyptiorum interfecti ſunt verſus mediam noctem, poſt manducatum agnum paſchalem: neque ſtatim egreſſi ſunt Iſraelitæ, ſed poſtquam clades illa Pharaoni innotuiſſet; poſtquam ipſe Pharao vocato Moyſe juſſit omnes Hebræos ex finibus Ægypti ſine mora ſecedere: iſtud autem vix fieri potuit intra ſpatium paucarum horarum. 3. Poſtquam agnum manducaſſent Iſraelitæ, mutuati ſunt ab Ægyptiis vaſa aurea & argentea: at iſtud quomodo fieri potuit nocturno tempore, & poſt mediam noctem? 4. denique, priuſquam diſcederent, omnes ſimul ex diverſis locis in quibus ſparſi erant, congregandi fuere unum in locum qui dicebatur, Rameſſe, ut inde ſimul exirent: at quomodo id fieri potuit intra noctis reſiduum?

Reſp. nego min. Ad probationem ejus ex Scriptura, dico duplicem diſtingui debere egreſſum Iſraelitarum ex Ægypto, unum quaſi confuſum & præcipitem, qui turmatim fieri cœpit nocte jam ad finem vergente, nimirum circa crepuſculum matutinum, quando Ægyptii moræ impatientes, utpote tot plagis, ac præſertim ſubita primogenitorum internecione territi, urgebant populum de terra exire velociter, dicentes: *Omnes moriemur*. Alterum ordinatum & per modum exercitus, qui factus eſt, non tantum illuceſcente, ſed etiam plena die: atque ita facile conciliantur citata Scripturæ teſtimonia.

Cum enim Exodi 12. & Deuter. 16. dicuntur de nocte exiviſſe, intelligi debet de primo egreſſu, quando omnes collecti ſunt & congregati in Rameſſe: quando vero dicuntur egreſſi videntibus Ægyptiis, & ſepelientibus mortuos ſuos, Numer. 33. intelligi debet de ſecundo egreſſu, qui verſus meridiem factus eſt ex Rameſſe ubi congregati fuerant. Unde reſpectu prioris egreſſus, dici poſſunt Hebræi de nocte egreſſi; reſpectu vero poſterioris, ad veſperam, Sole jam ad occaſum inclinante.

Ad cap. 16. Deuter. ubi dicitur: *Immolabis Phaſe veſpere ad Solis occaſum, quando egreſſus es de Ægypto*; reſpondeo adverbium iſtud, *quando*, latitudinem quamdam habere, neque determinate deſignare eamdem horam, ſed noctem liberationis de Ægypto, quæ a veſpertino tempore & Solis occaſu recoli incipiebat.

Ad caput 33. Numer. ubi dicuntur Iſraelitæ egreſſi altera die Phaſe, reſp. diem egreſſionis poſſe merito dici alteram a die Phaſe, etſi revera utrumque eadem in nocte contigerit: quia ſcilicet nox illa duas partes habebat, quarum prior pertinebat ad diem naturalem decimum quartum, altera ad diem decimum quintum. Cum igitur celebritas Paſchatis facta ſit in priori parte noctis, & exitus in altera parte, merito dici poteſt exitus contigiſſe altera die a Phaſe, loquendo de die naturali.

Ad primam confirmationem ex Joſepho, dico accuratam non eſſe latinam verſionem: in Autographo enim græco habetur ἐγίνοντο, verbum præ-

teriti

teriti temporis, & sic reddi debet: *Ubi venit Luna decima quarta, Hebræi ex præcepto Legis immolarunt &c.* qua lectione posita ruit Objectio.

Ad secundam confirmationem

Dico ad primam circumstantiam, idcirco prohibitos fuisse Judæos egredi de domo sua, ne forte in Angelum percussorem inciderent: unde cum magno Ægyptiorum clamore Israelitis innotuit, completam esse stragem primogenitorum: tunc licitum eis fuit e domo egredi.

Ad secundam, dico hæc omnia fieri potuisse ab hominibus territis & omnia maturantibus, præsertim cum hæc agerentur inter homines non procul habitantes.

Ad tertiam, Ægyptii tanto promptius & facilius commodarunt Hebræis vasa aurea & argentea, quanto magis urgebat acceptæ cladis acerbitas, & metus gravioris. Vel dici potest, ante noctem Israelitas mutuatos fuisse vasa illa: quod Scriptura narrat contigisse post factam stragem, per figuram non infrequentem, qua quæ prius gesta sunt, posterius narrantur.

Ad quartam, dico hanc populi congregationem factam fuisse summo mane: deinde vero urgentibus Ægyptiis, omnes turmatim & sine ordine venisse Ramesse, unde ante Solis occasum ex ordine egressi sunt.

Objicies 2. contra eamdem Conclusionis partem. Si Christus Pascha suum celebravit ad secundam vesperam Lunæ decimæ quartæ, sequitur eum cruci affixum fuisse ac mortuum Luna decima quinta, quæ prima erat azymorum maxime solemnis ac festiva: atqui id dici non potest: tum quia expresse Judæi apud S. Matthæum c. 26. v. 5. ajunt: *Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo*. Et Joan. 18. *Nobis non licet* (ajunt Judæi) *quempiam interficere*, nempe ob diem festum. Tum quia paschalis festi obstabat religio, quæ vetabat ea fieri, quæ tamen facta supponi debent die festo, v. g. Christi captura, judicium, damnatio, crucifixio, sepultura, syndonis & aromatum emptio tum a Josepho ab Arimathea, tum a piis mulieribus facta. Hinc est quod verba ista Christi ad Judam, Joan. 13. v. 27. *Quod facis, fac citius*; Apostoli sic interpretati sunt, quasi jussisset Christus Judæ ut emeret necessaria ad celebrationem Paschatis, quod die festo non licebat fieri.

Resp. nego min. Ad primam probationem dico cum S. Chrysostomo Hom. 80. in Matth. eos qui tale consilium suggesserunt, non religionis studio motos fuisse, quasi nempe existimaverint id esse contra solemnitatem festi, sed proprio commodo, ne forte, inquiebant, *tumultus fieret in populo*; ut nempe rebus suis cum majori securitate prospicerent: quamquam non prævaluit istud nonnullorum consilium apud cæteros Judæos, qui data opportunitate proditoris Judæ utendum esse existimarunt.

Ad secundam, revera Judæi significarunt Pilato se non posse (propter festi celebritatem) quemquam occidere, unde ab ipso postularunt ut ferret sententiam capitis in Christum, quæ revera per ejus milites executioni demandata est: verum pietatis ac religionis parum studiosi fuere Judæi, cujus jura omnia & leges violarunt in procuranda Christi morte, rati se obsequium præstare Deo, si hominem blasphemum, &c., ut ipsi calumniabantur, Legis destructorem morti tradendum curarent. 2. potuisse Judæos, etiam in die festo, judicium exercere ac punire, præsertim ubi de violata Religione agebatur, non obscure colligi potest ex c. 15. Numer. ubi cum die Sabbati deprehensus quidem fuisset colligens ligna, conjectus est in carcerem, unde eductus, jubente Domino per Moysen, lapidatus est. 3. Diebus festis licitum

erat

erat reum aliquem liberare ac dimittere, ut significant Evangelistæ; quid ni & judicium dicere? Quamquam & contra leges omnes perturbare, & præpostere omnia acta sunt in judicio adversus Christum lato.

Ad tertiam, dico mortuorum sepulturam non servile opus esse, sed charitatis ac pietatis. Porro pietatis opera diebus festis non fuisse prohibita certum est: unde si infans die sabbati nasceretur, die octava sabbati circumcidebatur; & Christus Matth. 12. arguit Judæos, quod dicerent non licere sabbatis curare; & Tobias c. 2. dicitur in die festo corpus cujusdam Israelitæ jugulati sepeliisse. Deinde speciatim cautum erat Deuter. 12. v. 23. ut cadaver ejus qui in patibulo fuerat appensus, eadem die deponeretur & sepeliretur.

Præterea, de mulieribus illis piis quæ emerunt aromata, dici potest; eas non ipso die festo, quo Christus crucifixus est, sed die sequenti summo mane, finita jam sabbati solemnitate, emisse illa aromata. Namque Marci ultimo dicitur: *Et cum transiisset Sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Jacobi & Salome emerunt aromata, ut ungerent Jesum.* Pariter non immerito Apostoli existimarunt Christum his verbis: *Quod facis, fac citius*, Judæ præcepisse ut emeret necessaria ad diem festum; namque Lex prohibebat omne opus servile fieri in prima azymorum die, sed non vetabat parari ea quæ ad victum erant necessaria, imo istud permittebat Exodi 12. v. 16.

Objicies 3. contra eamdem Conclusionis partem: Apud Hebræos dies una tantum constabat vespera, ea scilicet, quæ ipsius erat initium; secunda enim vespera ad diem sequentem pertinebat. Hoc sensu Gen. 1. v. 5. dicitur: *Factum est vespere & mane dies unus*: ergo cum Christus Pascha celebrasse dicitur Luna decima quarta ad vesperam, intelligi debet prima vespera quæ finis erat Lunæ decimæ tertiæ.

Resp. nego ant. quod certe aperte pugnat cum Scriptura, si de die festo sermo sit qui celebrari debebat ab una vespera ad aliam, Levitici 23. v. 32. Citato igitur loco Geneseos, vespere sumitur pro fine diei, non pro initio: quis enim dixerit diem incipere a tenebris? Ita S. Ambrosius L. 1. Hexameron cap. 10.

Objicies denique, contra quartam & ultimam Conclusionis partem. Joan. 18. v. 28. dicitur, quod cum Jesus a Caipha in Prætorium adductus esset, Judæi *non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha*: Ergo pridie non manducaverant; & consequenter alio die Christus, & alio Judæi Pascha celebrarunt.

Resp. per Pascha eo loci non intelligi præcise agnum paschalem qui Luna decima quarta exeunte debebat manducari, sed victimas omnes quas ex ovibus, bobus, arietibus &c. per septem dies azymorum offerri oportebat, quæque ideo Phase seu Pascha vocantur, quia tempore paschalis celebritatis offerebantur: illarum porro victimarum nemo fieri poterat particeps, nisi qui mundus esset & purus ab omni impuritate legali, Levitici 22. v. 3. *Omnis homo qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, & quæ obtulerunt filii Israel Domino, in quo est immunditia, peribit coram Domino.* Porro tempore paschali debuisse Judæos victimas offerre, quæ idcirco Pascha evocantur, colligitur ex c. 16. Deuter. v. 2. *immolabis Phase Domino tuo, de ovibus & de bobus &c.* Et Paralipomenon c. 35. v. 8. *Dederunt Sacerdotibus ad faciendum Phase, pecora commixtim duo millia sexcenta, & boves trecentos.* Et v. 7. *Dedit Josias omni populo qui ibi*

fuerat

fuerat inventus in solemnitate Phase, agnos & hædos de gregibus & reliqui pecoris triginta millia, boum quoque tria millia.

Instabis. Parasceve alicujus diei haud dubie diem illam antecedit; est quippe parasceve, præparatio in sequentem diem; atqui ex S. Joanne c. 19. v. 14. dies qua Christus crucifixus est, dicitur *parasceve Paschæ*. *Erat autem*, inquit, *parasceve Paschæ, hora quasi sexta*: Ergo dies qua Christus mortuus est, antecessit Pascha Judæorum.

Resp. dist. min. erat parasceve Paschæ, idest parasceve occurrens in solemnitate paschali, concedo: idest parasceve diei Paschatis, nego. Ut intelligatur solutio.

Observabis 1. Pascha tribus modis usurpari. 1. strictius, pro solo die Paschatis quo immolandus erat agnus paschalis. 2. latius, pro sacrificiis quæ singulis diebus azymorum offerebantur, ut mox diximus. 3. pro ipsa solemnitate quæ per septem dies celebrabatur. Ita S. Chrysostomus Hom. 82. in Joannem.

Observabis 2. solam diem sabbati in Scripturis habere parascevem seu præparationem; cujus ratio est, quod die sabbati non tantum omne opus servile Judæis erat prohibitum, sed etiam præparatio eorum quæ ad victum erant necessaria: econtra die prima azymorum nihil quidem operis servilis facere licitum erat Judæis, sed tantum præparare ea quæ ad victum forent necessaria. Ita expresse Deus mandaverat Exodi 12. v. 16.

Ex quibus colligimus, per parascevem Paschæ apud S. Joan. intelligi non parascevem diei Paschatis qua immolandus erat agnus paschalis, sed parascevem seu præparationem sabbati sequentis, quæ dicitur parasceve Paschæ, quia occurrebat his diebus solemnitatis paschalis: quæ expositio non obscure colligitur ex eodem c. 19. S. Joannis v. 31. ubi loquens de eadem die qua Christus crucifixus est, ait: *Judæi ergo (quoniam parasceve erat) ut non remanerent in cruce corpora Sabbato, (erat enim magnus ille dies Sabbati,) rogaverunt Pilatum &c.* & ex c. 15. S. Marci v. 42. *Erat parasceve, quod est ante Sabbatum*. Et Lucæ 23. vers. 54. *Erat parasceves, & Sabbatum illucescebat.*

Objici hic solet judaica Traditio circa translationem festorum, ubi duo consequenter occurrebant: verum figmentum esse ostendimus antea ad quartam Conclusionis partem.

Objici quoque solet auctoritas S. Chrysostomi Hom. 82. in Joan. & Hom. 80. in Matth. Verum non diffitemur in ea fuisse opinione S. Doctorem, Judæos, aut saltem Judæorum Scribas, Principes, & Sacerdotes, cupiditate, ut ait, interficiendi Christum, prævaricatos fuisse, ac alia die Pascha comedisse.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Ministro Eucharistiæ.

Duplex distinguitur Eucharistiæ minister: unus consecrationis, qui conficit; alter dispensationis, qui distribuit. De utroque hic agendum.

De ministro consecrationis & dispensationis Eucharistiæ. An soli Sacerdotes potestatem habeant consecrandi seu conficiendi Eucharistiam: an Diaconi jus illud aliquando usurpare tentaverint.

Erro-

Errores & opiniones.

Circa primum, ætate sua conquirebatur Tertullianus L. de Præscriptionibus, omnem ab Hæreticis subversam esse disciplinam Ecclesiæ, ac penitus sublatam Ordinum, ac functionum hierarchicarum distinctionem. *Ordinationes eorum*, inquit c. 41. *temerariæ*, *leves*, *inconstantes ... alius hodie Episcopus, cras alius: hodie Diaconus, qui cras Lector: hodie Præsbyter, qui cras Laicus; nam & Laicis sacerdotalia munia injungunt.* P.217. C.

II. S. Irenæus L. 1. adversus hæreses cap. 9. loquens de præstigiis quæ in conficienda Eucharistia Marcus hæreticus, & magicæ imposturæ, ut ait cap. 8. peritissimus, adhibebat, sic loquitur: *Mulieribus dat calices mixtos, ipsas gratias agere jubet, præsente se. Et ubi hoc factum est, ipse alium calicem multo majorem quam est ille, in quo illa seducta Eucharistiam facit, proferens, & transfundens a minori qui est a muliere Eucharistia factus, in illum, qui est ab eo allatus multo majorem, statim dicens ita &c.* Ex quibus colligitur, eo dementiæ prorupisse Marcum, a quo dicti Marcitæ, ut mulieribus potestatem faceret conficiendi Eucharistiam. P.60.n.2.

III. S. Epiphanius hæresi 49. quæ est Pepusianorum, & 79. quæ est Collyridianorum, observat apud illos Hæreticos mulieres Episcoporum, ac Præsbyterorum munia obire; ac postremos, nempe Collyridianos, panem offerre in Mariæ nomen. Tom 1. p. 1058. B.

IV. Valdenses cuilibet Laico, modo vir probus foret, Sacerdotis officium obire permittebant, referente Reinero L. contra Valdenses c. 5. Dixi, *modo vir probus foret*: namque nullam illi existimabant Eucharistiam, quam impius Sacerdos conficere tentaret, eodem teste Reinero.

V. Lutherus L. de captivitate Babylonica c. de Ordine: & L. de abroganda Missa, docuit Christianum quemlibet habere ex Baptismo potestatem consecrandi Eucharistiam; ita tamen ut nemo officium istud aggredi debeat, nisi qui legitime vocatus sit, ut vitetur confusio, quæ maxima foret, si quilibet ministerium hoc sibi vellet arrogare.

Lutheri sententiam emolliunt recentiores Lutherani. Kemnitius imprimis secunda parte Examinis Concilii Tridentini innuere videtur, specialem Ecclesiæ ministris datam fuisse a Christo, his verbis: *Hoc facite*, potestatem conficiendi Eucharistiam.

Anno 1638. prodiit Amstelodami Dissertatio cujusdam Anonymi, in qua totus ille est ut ostendat omnibus Christianis ex æquo concessam fuisse a Christo potestatem consecrandi Eucharistiam: ea tamen lege, ut id assumere sibi non debeat Laicus, si vel nulla urgeat necessitas, vel præsens adsit Sacerdos; isto vero absente, ac premente periculo, non tantum hoc posse, sed & debere facere quemlibet Laicum, sicut ipsi licet eo in casu baptizare. Adversus Anonymum stylum distrinxit doctissimus Petavius edita Diatriba, de potestate consecrandi.

Circa secundum, nonnulli inter Theologos cum Morino L. 8. de Pœnit. c. 24. ex antiquis Canonibus Conciliorum Laodiceni, Ancyrani, Arelatensis primi &c. colligunt, olim Diaconos sibi arrogasse potestatem consecrandi seu conficiendi Eucharistiam. Nonnullæ mulieres, quas Synodus Parisiensis an. 829. L. 1. can. 45. reprimit, aliquibus in locis eo temeritatis proruperant, *ut mysteria corporis & sanguinis Christi populo distribuerent*. His præmissis, sit T.7.Conc. p. 1626.

PRI-

PRIMA CONCLUSIO.

Soli Sacerdotes potestatem habent consecrandi seu conficiendi Eucharistiam.

Probatur 1. ex Scriptura. Illi enim soli potestatem habent consecrandi Eucharistiam, quibus solis dixit Christus, postquam panem & calicem consecrasset: *Hoc facite in meam commemorationem*. Atqui solis Apostolis & in eorum persona Episcopis & Sacerdotibus hoc dixit Christus. Major certa est: non enim alia possunt assignari Scripturæ verba, quibus detur & potestas & præceptum conficiendi Eucharistiam. Minor non minus certa est: alias si verba hæc ad omnes Christianos directa fuissent, non tantum possent omnes, sed & tenerentur vi illorum verborum conficere Eucharistiam; continent enim & præceptum & potestatem: at ne illud quidem fateri audent adversarii, quod reipsa ab eorum praxi & disciplina alienum est; igitur ista verba: *Hoc facite*, solis Episcopis & Sacerdotibus dicta sunt.

Neque dicas, S. Paulum 1. Corinth. 11. v. 24. ea verba restringere ad actionem manducandi & bibendi, quæ omnibus Christianis communis est. Namque non excludit Apostolus actionem conficiendi Eucharistiam, imo eam supponit; actio enim recipientis supponit actionem dantis & conficientis.

Probatur 2. ex constanti, ac perpetua Ecclesiæ praxi & Traditione, cujus testes sunt.

P. 67. D. S. Justinus Apolog. 2. ubi ait *eum qui fratribus, id est Christianis præest* (nempe Episcopum vel Præsbyterum) *rerum universarum Patri per nomen Filii & Spiritus sancti offerre Eucharistiam*, juxta mandatum quod Apostolis dedit Christus, cum accepto pane dixit: *Hoc facite in mei recordationem; Hoc est corpus meum.*

P. 217. Tertullianus L. de Præscriptionibus cap. 41. ea maxime de causa Hæreticos perstringit, quod Laicis sacerdotalia munia concrederent. Et L. de Corona cap. 3. testatur Eucharistiam *non sumi de aliorum manu, quam præsidentium*; quanto minus ab aliis confici potuit?

P. 102. A. S. Cyprianus disputans adversus Stephanum S. Pontificem, de Baptismo ab Hæreticis collato, probat, eos nec Baptismum habere, nec Oleum sanctum, nec Eucharistiam, quia nec altare habent, nec Ecclesiam, nec Sacerdotes. Supponit igitur S. Doctor, solis Sacerdotibus concessam a Christo potestatem consecrandi Eucharistiam: quamquam in eo errabat S. Martyr, quod existimarent, nullos esse posse apud Hæreticos Sacerdotes; nullum Sacramentum; de quo errore diximus in Tractatu de Sacramentis in genere. Lege Epistolam 70. ad Januar. & 73. ad Jubajanum.

Et Epistola 4. commendat Præsbyteris, qui in carceribus detentos Martyres invisunt, ibique in eorum gratiam Sacra peragunt, ut caute, ac prudenter, singuli cum singulis Diaconis, non glomeratim id facient: *ne ex*
P. 11. *hoc ipso*, inquit, *invidia concitetur, & introeundi aditus denegetur*. Porro si existimasset S. Martyr, posse Christianum quemlibet, saltem in casu prementis necessitatis, Eucharistiam conficere, hic erat maxime locus & idonea occasio, nec necesse fuisset, Sacerdotes, cum tanto capitis periculo, & Religionis ipsius detrimento, Martyres in carceribus detentos invisere, & Sacris in eorum gratiam, ibi operam dare.

S. Epiphanius non dissimili ratione motus Diaconum ordinavit in Præsby-

sbyterum in Monasterio S. Hieronymi, ne multitudo *SS. fratrum*, inquit, *ibidem degentium sacris privarentur mysteriis, cum non haberent qui sibi divina Sacramenta conficerent*. Ita Epistola ad Joannem Jerosolymitanum, To. 2. Operum S. Epiphanii p. 312.

S. Augustinus eadem ratione ductus Epist. 228. alias 180. ad Honoratum scribit, tempore belli, ac calamitatis publicæ non debere Clericos commissum sibi populum deserere, etsi vitæ periculum immineat; ne desint qui Sacramenta administrent, sine quibus non evitatur mors æterna. *Tom. 2. p. 831. & seq.*

S. Hieron. scribens adversus Luciferianos, hoc argumento potissimum ostendit apud ipsos Ecclesiam non esse, quod Sacerdotes non habeant, qui corpus Christi conficiant, sed Diaconum dumtaxat. *Hilarius*, inquit, *cum Diaconus de Ecclesia recesserit, solusque, ut putat, turba sit mundi, neque Eucharistiam conficere potest, Episcopos & Præsbyteros non habens*. Et Epist. 101. alias 85. ad Evangelium, *Quis patiatur*, inquit, *ut supra eos se tumidus Diaconus efferat, ad quorum preces Christi corpus, sanguisque conficitur?* *To. 4. p. 2. p. 302.* *Ibid. pag. 802.*

Tempore Fulberti Carnotensis Episcopi, idest sæculo undecimo, nescio quis Diaconus Missam celebrare præsumpsit. Verum ille rem Ordini suo adeo illicitam sensit & indebitam, ut necesse habuerit se Præsbyterum mentiri, ac fingere, ut Epistola 36. ad Guidonem Bituricensem narrat dictus Fulbertus.

His adde Concilia

Alexandrinum apud S. Athanasium Apolog. 2. diluens accusationem Arianorum adversus S. illum Doctorem de confracto ab illo, ut dicebant, calice, eo inter alia momento utitur, quod is, cujus custodiæ concreditus ferebatur prædictus calix, non esset Præsbyter. Erat autem ille nomine Ischiras, qui cum a Collutho falso & ementito Episcopo fuisset ordinatus, verus non erat Præsbyter; adeoque calicem, quem dicebat ab Athanasio apud se confractum, habere non potuit: *Quomodo*, inquiunt Patres, *homo privatus, in privata domo habitans, poculum mysticum habere credatur?* Porro si Concilium istud judicat, Ischiram non potuisse apud se habere calicem, quia ordinatus non fuerat Præsbyter, quanto minus potuit ille sacra perficere mysteria? *Tom. 1. p. 134. C.*

Concilium Nicænum I. generale Can. 18. Diaconos, qui Præsbyteris ipsis Eucharistiam dispensandi jus sibi arrogaverant: hac potissimum ratione comprimit, quod *nec regula, nec consuetudo tradidit, ut ab his qui potestatem non habent offerendi, illi qui offerunt Christi corpus accipiant*. *T. 2 Conc. p. 43. D.*

Concilia Arelatense I. Ancyranum, Laodicenum, aliaque nonnulla priscæ ætatis prohibent Diaconis, ne offerre præsumant, & nonnullorum inter eos ea de causa temeritatem comprimunt; ergo in eorum saltem opinione qui per verbum *offerre*, intelligunt *consecrare*, colligitur, hanc tunc viguisse fidem, nullis aliis fas esse consecrare Eucharistiam, quam Episcopis & Sacerdotibus.

Conc. Lateran. sub Innoc. III. *Hoc itaque Sacramentum*, inquit, *nemo potest conficere, nisi Sacerdos qui rite fuerit ordinatus secundum claves Ecclesiæ quas ipse concessit Apostolis eorumque successoribus Jesus Christus*. *T. 11. Conc. p. 143. C.*

Concilium Florentinum in Decreto, *Sacerdos*, inquit, *in persona Christi loquens hoc conficit Sacramentum*. *T. 13 Conc. p. 537. D.*

Denique Conc. Trid. sess. 22. cap. 1. postquam dixit, Christum corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Patri obtulisse, sic pergit: *Sub earumdem rerum symbolis, Apostolis, quos tunc novi Testamenti Sacerdotes constituebat, ut sumerent tradidit, & eisdem eorumque in Sacerdotio successori-* *T. 14. Conc. p. 853. A.*

II. p. 855. C. *cessoribus, ut offerrent præcepit per hæc verba: Hoc facite in meam commemorationem*. Et Can. 2. *Si quis dixerit, illis verbis: Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi aliique Sacerdotes offerrent corpus & sanguinem suum; anathema sit.*

Nonnullas hic rationes subjiciunt Theologi post S. Thomam, sed non alia verior potest afferri, quam Christi voluntas, qui solis Sacerdotibus jus & potestatem fecit nomine suo ac in sua persona Eucharistiam conficiendi: quippe, variis Hierarchiæ gradibus in Ecclesia sua constitutis, unumquemque intra suum continere se debere mandavit.

SECUNDA CONCLUSIO.

Minister ordinarius dispensationis Eucharistiæ est Episcopus & Præsbyter; extraordinarius vero & ex licentia, Diaconus. Ex antiquis vero Conciliorum Arelatensis, Ancyrani & Laodiceni Canonibus inferri certo non potest, Diaconos olim arrogasse sibi potestatem consecrandi corpus Christi.

Primo, extra controversiam est, Episcopos & Præsbyteros qui Eucharistiam soli proprio jure conficiunt, eam quoque dispensandi facultatem habere. *Hoc facite in meam commemorationem*. Unde Conc. Trident. Sess. 13. c. 8. ait: *semper in Ecclesia Dei hunc morem fuisse, tanquam ex Traditione Apostolica descendentem, ut Laici Eucharistiam a Sacerdotibus acciperent.* (T. 14. C. p. 807. E.)

Secundo, Diaconos eam olim dispensasse constat ex S. Justino Apol. 2. ex S. Cypriano Tract. de lapsis, ubi ait, Diaconum calicem præsentibus offerre, id est porrigere, propinare. Idem testatur S. Augustinus de S. Laurentio Serm. 37. de diversis: atque in Ordine Romano tanquam munus & officium Diaconorum, dispensatio illa recensetur. Unde Conc. Aquisgranense an. 816. c. 7. sic loquitur: *Sicut in Sacerdote consecrato, ita in ministro dispensatio Sacramenti est. Ille oblata sanctificat, hic sanctificata dispensat.* (T. 7. C. p. 1316. B.)

Non tamen jure sibi proprio ac ordinario corpus Christi distribuebant Diaconi, sed ex licentia Episcoporum vel Præsbyterorum, *Diaconus*, ait Conc. Carthag. IV. Can. 38. *præsente Præsbytero Eucharisticam corporis Christi populo, si necessitas cogat, jussus eroget*. Et Gelasius I. S. P. in Epistola ad Episcopos Lucaniæ, *Diaconi*, ait, *sacri corporis Christi prærogationem sub conspectu Pontificis seu Præsbyteri, nisi his absentibus, jus non habent exercendi*. Denique Concilium Arelatense I. Can. 15. sic decernit: *In Secretario Diacono inter Præsbyteros sedere non liceat, vel corpus Christi præsente Præsbytero tradere non præsumat*. Atque inde factum est, ut quoties Diaconi jus dispensandi Eucharistiam, quasi proprium ac debitum arrogare sibi voluerunt, strenue repressi sunt & in ordinem redacti. Non amplius viget apud nos usus antiquus, ut Diaconi, saltem ex dispensatione ac licentia, Eucharistiam distribuant. (T. 2. C. p. 1203. T. 4. C. p. 1190. H. p. 1013.)

Tertio, ex antiquis Conciliorum Arelatensis, Ancyrani & Laodiceni Canonibus certo inferri non posse, Diaconos olim assumpsisse sibi potestatem consecrandi corpus Christi.

Probatur, illos Canones referendo & exponendo.

Concilium Arelatense I. an. 314. Can. 15. sic statuit: *De Diaconibus, quos cognovimus multis locis offerre, placuit minime fieri debere.* (T. 1. C. p. 1420. E.)

Concilii Ancyrani an. 314. Canon secundus talis est: *Diaconus similiter qui*

sacri-

sacrificarunt, postea autem reluctati sunt, alium quidem honorem habere, ipsos autem ab omni Sacerdotali ministerio cessare, & panem vel calicem offerendi, vel prædicandi. *Ibid. pag. 1455. D.*

Concilii vero Laodiceni sub Silvestro S. Pontifice, Canon 25. ita statuit: *Non oportet ministros panes dare, vel calicem benedicere.* Atqui ex his Canonibus certo colligi non potest, Diaconos olim sibi arrogasse jus & potestatem consecrandi seu conficiendi Eucharistiam. *Ibid. pag. 1502. A.*

Non ex Arelatensi: quia verbum *offerre*, quod locum dubitandi dare posset, non semper significat *consecrare*, sed sæpissime *ministrare*, *porrigere*, *distribuere*; ita ut Canon citatus prohibeat Diaconis, non quidem consecrare seu conficere Eucharistiam, sed eam quasi proprio jure dispensare, distribuere, absque licentia Episcopi vel Præsbyteri Sacra facientis. Constat siquidem ex mox dictis, licitum non fuisse Diaconis, præsente Episcopo vel Præsbytero, nisi de eorum licentia, Sacramentum Eucharistiæ dispensare. Nequidem cogente infirmitate, sine licentia Sacerdotis, licitum fuisse Diaconis Eucharistiam ministrare, colligimus ex Conciliis Eliberitano & Carthaginensi IV. can. 38.

Porro novimus ex Conc. Nicæno generali I. an. 325. Can. 18. jam citato, nonnullos Diaconos hanc Ecclesiæ legem, ac modestiæ fines prætergressos, arroganter, ac superbe, non postulata prius ab Episcopis vel Præsbyteris venia, jus sibi arrogasse dispensandi Eucharistiam, & alia nonnulla privilegia invadendi. *Pervenit*, inquiunt Patres Nicæni, *ad sanctum magnum Concilium, quod in quibusdam locis & civitatibus, Præsbyteris gratiam sacræ communionis Diaconi porrigant, quod nec regula, nec consuetudo tradidit, ut ab his qui potestatem non habent offerendi, illi qui offerunt, Christi corpus accipiant. Nec non & illud innotuit, quod quidem Diaconi ante Episcopos sacra oblata contingant. Hæc igitur omnia resecentur, & in sua Diaconi mensura permaneant, scientes quod Episcoporum quidem ministri sunt, inferiores autem Præsbyteris habentur.* Nulla eo in Canone mentio fit usurpatæ a Diaconis facultatis consecrandi corpus Christi, sed dispensandi tantum, & quidem Præsbyteris ipsis: quam temeritatem comprimit Synodus Nicæna; & paucis ante annis compresserat Synodus Arelatensis prima, cum prohibet Diaconis ne offerant. *Tom. 2. Conc. p. 1203. C.* *Ib. p. 43. C. D.*

Et certe si verbo *offerre*, intellexisset Concilium ipsam Eucharistiæ consecrationem, verisimile non videtur, quod tam indulgenter, ac remisse egisset cum ejusmodi Diaconis, a quibus usurpatam illam contra omne jus auctoritatem cognoverat: nempe satis esse duxisset simpliciter, ac nude statuere *id fieri non debere*, sed nec fieri posse dixisset, atque plane nullum & irritum declarasset quod ab ipsis fuerat attentatum. Præterea Canone 18. Diaconibus urbicis, hoc est Romanis, permittit Synodus, accedente licentia Præsbyterorum, quod Canone 15. simpliciter prohibuit. *De Diaconibus urbicis*, inquit, *ut non sibi tantum præsumant, sed honorem Præsbyteris reservent, ut sine conscientia ipsorum nihil tale faciant.* At quis dixerit licitum esse, etiam accedente Præsbyteri licentia, Diaconis urbicis, consecrare corpus Christi? Igitur Canone 15. tantum prohibuit ne Diaconi sine jussu, ac licentia Episcopi vel Præsbyteri offerrent, id est Episcopo aut Præsbytero Sacra facientibus vel porrigerent panem & vinum, ad consecrandum, vel ea jam consecrata Fidelibus distribuerent; utroque quippe sensu verbum *offerre* a Veteribus usurpatur. *Tom. 1. Conc. p. 1429. A.*

Primo sensu Fideles omnes munera ex quibus Eucharistia consecrabatur

ad altare olim deferentes, dicebantur offerre; & apud Græcos in Liturgiis, Diaconi ex altari propositionis panem consecrandum deferentes ad altare consecrationis, dicuntur offerre; eoque ipso sensu apud Latinos Diaconus subserviens & ministrans Episcopo vel Præsbytero celebranti, dicitur ei panem & vinum offerre, idest porrigere, exhibere, præsentare. Sic Innocentius III. L. 1. mysteriorum Missæ c. 5. ait *Diaconos prædicare Evangelium, mensam componere, offerre Eucharistiam*, de licentia scilicet Episcopi vel Præsbyteri.

To. 1. p. 319.

P. 175. Posteriori sensu usurpatur a S. Cypriano Tractatu de lapsis, ubi ait *Diaconum calicem præsentibus offerre*, id est, porrigere, propinare; quod jam dixerat S. Justinus Apolog. 2. & dixit postea S. Aug. Serm. 37. de diversis, de S. Laurentio; & in Ordine Romano notatur tanquam munus & officium Diaconorum.

In Euchologio quidem Græcorum legimus, Diaconos offerre particulas minores, testibus Simeone Thessalonicense L. de Sacramentis, & Arcudio L. 3. Concordiæ c. 17. Verum oblatio illa non est consecratoria, quæ soli Sacerdoti in eodem Euchologio reservatur, sed præparatoria dumtaxat, ut ex serie contextus colligitur. Hanc tamen nonnisi ex corruptela & abusu a Diaconis fuisse usurpatam, adeoque ex Rubricis expungendam esse, declarat ibidem Arcudius, & Simeon laudatus ait se usum hunc prohibuisse.

Non colligitur etiam ex Canone Ancyrano laudato: tum quia in pœnam criminis idololatriæ ab omni ministerio & officio sacro Diaconi suspenduntur; at quis credat interdictam ipsis facultatem consecrandi Eucharistiam, in punitionem criminis, quasi ipsamet usurpatio talis potestatis crimen non fuisset, & alia quidem graviori pœna castigandum, cum Diaconus, ut dicitur in Concilio Carthaginensi IV. c. 4. *non ad sacerdotium, sed ad ministerium consecretur*? Tum quia in eodem Canone Ancyrano Patres Episcopis potestatem faciunt restituendi eos Diaconos gradui suo, honori, ac functionibus, si dignos pœnitentiæ fructus in illis deprehenderint: at nemo dixerit, potuisse Episcopos, non collato prius sacerdotii Ordine, conferre Diaconis facultatem consecrandi Eucharistiam; igitur citato Canone suspenduntur Diaconi a suis functionibus in pœnam criminis idololatriæ, & prohibentur tum Episcopis vel Præsbyteris celebrantibus panem offerre, id est porrigere, ministrare, exhibere; tum etiam Fidelibus eumdem consecratum panem dispensare & distribuere.

Non colligitur denique ex Canone Laodiceno: tum quia non de Diaconis, sed Subdiaconis agit: tum quia duo tantum officia seu ministeria illis interdicit, nempe offerre panem, & calicem benedicere; illa porro oblatio panis consecratoria non erat, sed ministerialis tantum, per quam Sacerdoti consecranti panis porrigitur seu exhibetur & datur. Pariter calicis benedictio consecratoria non erat, sed pure cœremonialis, quæ impresso signo crucis fieri solebat: nempe Diaconi apud Græcos tum initio Liturgiæ in calicem cum vino frigidam aquam, tum post consecrationem calidam, e cochleari instillant in modum crucis: hæc autem crucis signatio & benedictio citato Canone Laodiceno prohibetur Subdiaconis, qui in jura Diaconorum involantes hanc usurpaverant, & sibi arrogaverant. Idem crucis signum Archidiaconus, inquit Ordo Romanus, facit, infundens aquam in calicem.

Tom. 1. Conc. p. 1200. A.

Sol-

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. contra primam Conclusionem. 1. Petri 2. v. 9. *Vos autem*, inquit Apostolus alloquens omnes Fideles, *genus electum, regale Sacerdotium*. Et S. Joan. Apocalypseos 1. v. 6. *Fecit nos regnum, & Sacerdotes Deo Patri suo*. Ergo &c.

Resp. dist. ant. Omnes Fideles sunt Sacerdotes, sacerdotio improprie & metaphorice sumpto, ratione hostiæ spiritualis quam Deo offerunt per preces, ac bona pietatis opera, concedo: sacerdotio vero & proprie sumpto, ratione ordinationis & potestatis consecrandi Eucharistiam, nego. Seipsum exponit S. Petrus citato capite v. 5. *Ipsi*, inquit, *tanquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis, Sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Jesum*. Illæ autem spirituales hostiæ, sunt opera virtutis & pietatis, quæ ad Deum, tanquam ad supremum rerum omnium auctorem a quo descendit quidquid sanctum rectumque est, referuntur. Et vero Christiani, juxta S. Petrum, eodem modo sunt Sacerdotes, quo domus spiritualis, & reges: sed eos per metaphoram, ac figuram sic appellari, quis non videat? Domus sunt spiritualis, quia ad unam familiam, cujus caput est Christus, pertinent, mutuoque inter se fidei & charitatis vinculo debent colligari: sunt reges; quia suis affectibus dominari, seque a rerum terrenarum servitute liberare & expedire tenentur. Pariter sunt Sacerdotes, tum quia, juxta S. Aug. in Psal. 94. *anima nostra est ara Dei*; & sacrificium, sunt orationes quas ad Deum fundimus. Tum quia, ut idem docet L. 20. de Civ. Dei c. 10. *omnes Christiani sunt membra unius Sacerdotis summi, nempe Christi*. Proprie tamen loquendo *soli Episcopi & Præsbyteri in Ecclesia vocantur & sunt Sacerdotes*, ait ibidem S. Doctor. Eadem est solutio ad textum Apocalypsis. *Tom. 4. p. 1616.* *Tom. 7. p. 788. E.*

Instabis: Hæc verba Christi: *Hoc facite in meam commemorationem*, dicta sunt toti Ecclesiæ in persona Apostolorum: ergo &c.

Resp. dicta quidem esse toti Ecclesiæ, sed per certas personas executioni demandanda, per Episcopos scilicet & Præsbyteros. Ita fere S. Aug. L. 3. de doctrina christiana c. 17. Tertullianus.

Objicies 2. auctoritatem Tertulliani ex Libro de exhortatione castitatis c. 7. qui, ut amicum a secundis nuptiis deterreat, monogamiæ necessitatem eo præsertim demonstrat argumento, quod cum licitum non sit Sacerdotibus secundas habere uxores, atque omnes Christiani sint in casu necessitatis veri Sacerdotes, ad secundas nuptias convolare ipsis non permittitur. *Inde igitur apud nos plenius atque instructius præscribitur*, ait, *unius matrimonii esse oportere qui adleguntur in ordinem sacerdotalem. Usque adeo quosdam memini digamos loco dejectos. Sed dices: Ergo cæteris licet, quos excipit. Vani erimus, si putaverimus quid Sacerdotibus non liceat, laicis licere. Nonne & laici Sacerdotes sumus? Scriptum est: Regnum quoque nos fecit, & Sacerdotes Deo & Patri suo fecit. Differentiam inter Ordinem & plebem constituit Ecclesiæ auctoritas, & bonor per Ordinis consessum sanctificatus a Deo. Ubi Ecclesiastici Ordinis non est consessus, & offers, & tingis, & Sacerdos es tibi solus; sed ubi tres, Ecclesia est, licet laici: unusquisque enim sua fide vivit, nec est personarum acceptio apud Deum ... Igitur si habes jus Sacerdotis in temetipso ubi necesse est, habeas oportet etiam disciplinam Sacerdotis, ubi necesse sit habere. Digamus tingis? Digamus offers? Quanto magis laico digamo capitale est agere pro Sacerdote, cum ipsi Sacerdoti digamo facto auferatur agere Sacerdotem? Sed necessitati, inquit, indulgetur. Nulla necessitas excusatur, quæ*

P. 522. A. Verba illa *jus Sacerdotis* redundare & superflua esse probat Hallerius De sacris electionibus & ordinationibus p. 11. ex antiquo codice manuscripto.

potest non esse. Noli denique digamus deprehendi, & non committis in necessitatem administrandi quod non licet digamo. Hactenus Tertullianus.

Ex quo testimonio sic arguitur: Tertullianus existimat omnes Christianos lege monogamiæ teneri, qua tenentur Sacerdotes: ergo existimat omnes Christianos veros esse Sacerdotes.

Missa eorum responsione, qui Tertulliani auctoritatem hic rejiciunt, quod existiment eum ad hæresim Montani jam defecisse, cum librum ex quo ducitur Objectio, scripsit: incertum enim illud plane est, imo conjicere possumus eum adhuc juvenem & ante suam ab Ecclesia defectionem huic Opusculo operam dedisse, in quo se laicum designat. *Et nos*, inquit,
To.4.p.2. *laici Sacerdotes sumus*. Quin & ipse S. Hieronymus l. 1. adversus Jovinia-
p. 157. num, ait *Tertullianum adhuc adolescentem lusisse in hac materia*. Missa, inquam, hac responsione

Resp. dist. maj. Ille existimat omnes Christianos esse Sacerdotes, improprie & aliqua ratione, tum propter spirituales hostias quas offerunt Deo, tum propter capacitatem quæ in ipsis est ut in Sacerdotes eligantur & consecrentur, concedo: esse Sacerdotes proprie & stricte, propter inditam ipsis facultatem consecrandi Eucharistiam, cœterasque veri Sacerdotii functiones obeundi, nego. Concedo minorem, & dist. conseq. ad sensum majoris.

Itaque in ea mente revera fuit Tertullianus, omnes scilicet Christianos lege monogamiæ teneri duabus de causis: 1. Quia sunt Sacerdotes. 2. Quia in veros Sacerdotes eligi & consecrari possunt.

I. Sacerdotes appellat omnes Christianos, latiori quodam sensu, nempe propter spirituale sacerdotium quo spiritualis hostia ex fide & pietate Deo in orationibus, ac charitatis operibus offerunt. Seipsum non obscure exponit Tertullianus loc. cit. cum insinuat sacerdotium de quo loquitur, per fidem exerceri: *Unusquisque*, inquit, *ex sua fide vivit, nec est personarum acceptio apud Deum:* cum vero addit, tale esse sacerdotium illud, quale regnum, tam stupidus non fuit ut existimaverit Christianos omnes veros esse reges. Præterea in aliis suis Operibus exponit quale sit illud spirituale sacerdotium, & in quo positum sit. Libro ad Scapulam c.2. *Sa-*
P. 69. C. *crificamus*, inquit, *pro salute Imperatoris, sed Deo nostro & ipsius; sed quomodo præcepit Deus, pura prece*. Et l. 4. contra Marcionem c. 1. sic loquitur: *In omni loco sacrificium nomini meo offertur, & sacrificium mun-*
P.424.A. *dum, scilicet simplex oratio de conscientia pura*. Cum igitur scribit, omnes Christianos esse Sacerdotes, nomen Sacerdotis in latiori significatione usurpat, pro eo scilicet qui orationes, ac pietatis opera Deo tanquam victimas spirituales offert.

II. Omnes Christianos vocat Sacerdotes, remote scilicet, initiate, ac dispositive, quia veri Sacerdotes ex Christianis eliguntur, assumuntur, & consecrantur: unde concludit, illos in se exprimere debere conditiones omnes in Sacerdotibus requisitas, & consequenter lege monogamiæ teneri. Seipsum
P.522 B. ita exponit capite laudato Libri de exhortatione castitatis: *Omnes*, inquit, *nos Deus ita vult dispositos esse, ut ubique Sacramentis ejus obeundis apti simus ... Usque adeo nisi & laici ea observent, per quæ Præsbyteri adleguntur, quomodo erunt Præsbyteri, qui de laicis adleguntur*? Ex quo tantum abest ut colligi possit existimasse Tertullianum omnes Christianos esse Sacerdotes, quin potius oppositum eruitur: vult enim ex Christianis assumi & consecrari Sacerdotes; ergo supponit illos omnes veros non esse & proprie dictos Sacer-

dotes.

dotes ante electionem, & consecrationem. Idem ratiocinium post Tertull. usurpavit S. Hieronymus Epist. 91. alias 11. ad Ageruchiam. *Et nos*, inquit, *putamus Sacerdotum hoc tantum esse privilegium, ut non admittatur ad altare, nisi qui unam habuerit uxorem .·. quamquam lege sacerdotali tenetur & Laicus, qui talem præbere se debet, ut possit eligi in sacerdotium. Non enim eligitur, si digamus fuerit. Porro eliguntur ex laicis Sacerdotes. Ergo & Laicus tenetur mandato per quod ad sacerdotium pervenitur.* *Tom. 4. p. 1. p. 743.*

Instabis 1. Tertull. omnes Christianos subjicit legi monogamiæ, cui soli subjiciebantur veri Sacerdotes: ergo existimat omnes Christianos esse Sacerdotes veros, & proprie dictos.

Resp. Nego conseq. imo potius sequitur non existimasse Tertullianum omnes Christianos esse veros Sacerdotes: quid enim necesse fuisset ut eos legi monogamiæ subjiceret, cui ex lege Ecclesiæ jam subjecti erant omnes veri Sacerdotes? In ea igitur opinione fuit Tertull. secundas nuptias Fidelibus omnibus prohibendas esse, nempe ut singuli idoneos se reddant, qui in veros Sacerdotes eligi possent.

Instabis 2. Tertull. loc. cit. contendit omnes Christianos in casu necessitatis esse Sacerdotes, ac Sacerdotum munia speciali quadam ratione exercere, nempe tingere, offerre &c. atqui non potest istud intelligi de sacerdotio spirituali, improprio & latiori sensu usurpato, in quocumque enim statu, etiam non urgente necessitate, sacerdotium istud spirituale, quod in orationibus, & bonis operibus positum est, possunt & tenentur exercere: ergo saltem premente necessitate Christianos omnes veros esse ac proprie dictos Sacerdotes, qui baptizant, & offerunt, idest Eucharistiam consecrant, existimavit Tertullianus.

Resp. dist. maj. contendit omnes Christianos in casu necessitatis speciali quadam ratione esse Sacerdotes, ratione scilicet effectus spiritualis gratiæ, qui per ministerium Sacerdotum solet obtineri, & qui in casu necessitatis, sine tali ministerio datur, concedo: ratione ministerii seu actionis exterioris, subdistinguo, alicujus, concedo: omnis, imprimis vero illius quæ consecrativa est corporis, & Sanguinis Christi, nego. Explico.

I. Juxta ordinem a Christo institutum gratia nonnisi per Sacramenta, tanquam instrumenta efficacia, hac in vita nobis ordinarie conceditur: cum tamen virtus Dei Sacramentis non sit alligata, quando premit necessitas, neque potest homo fieri Sacramentorum particeps, eo in statu, gratiam, quæ ministerio Sacerdotum per Sacramenta solet dispensari, per fidem, perfectam charitatem, aliaque virtutum opera, sibi quisque applicat, & conciliat, atque solus sibi veluti Sacerdos est. Ratione igitur hujus effectus, vult Tertullianus in casu necessitatis speciali quadam ratione Christianos esse Sacerdotes.

II. Ratione etiam ministerii, seu actionis exterioris, non quidem cujuslibet, sed alicujus, vult idem Auctor titulo quodam singulari Christianos omnes esse Sacerdotes in casu necessitatis: nempe 1. Ratione Baptismi, quem Christianus quilibet potest, non sibi quidem, sed alteri urgente necessitate conferre, atque ad hoc minister, & quasi Sacerdos est a Deo institutus. 2. Ratione oblationis, quæ vel de Eucharistia potest intelligi, vel de aliis rebus, quas Fideles ex pietate Deo offerebant ad altare per Sacerdotes singulari benedictione sanctificandas. Si de his postremis, recte intelligimus quo sensu voluerit Tertull. Christianum quemlibet in casu necessitatis, quando nullus adest Sacerdos, posse vice Sacerdotis res illas offerre Deo: de illis oblationi-

bus loquitur idem Auctor Libro citato de exhortatione castitatis c. 11. cum
P.525. D. ait, maritum pro defuncta uxore quotannis *oblationes annuas reddere*; *& per Sacerdotem de monogamia ordinatum Deo commendare*. In illis autem rebus quæ offerebantur Deo, requirebatur Sacerdotum ministerium: sed si præ necessitate nullus adesset, contendit Auctor eo in casu posse Christianum quemlibet ministerium illud implere, & esse Sacerdotem, non quidem proprie & vere, sed quantum necesse est, ac sufficit ad illas oblationes faciendas, quæ ex natura sua non postulant veri, & proprie dicti Sacerdotis ministerium, sed a quocumque Christiano, animo fidei, & pietatis fieri possunt, & Deo acceptabiles sunt. Si vero oblatio illa, de qua Tertullianus, de Eucharistia intelligatur, adhuc sano, & catholico sensu dici potest a Christiano quolibet fieri, non quidem quatenus est consecrativa, quæ a solis Sacerdotibus potest perfici, sed distributiva, dispensativa, & quæ Deo præsentari, seu offerri potest. Nempe solebant primi Christiani, ut patet ex ante dictis, Eucharistiam persecutionis tempore secum domum asportare, eamque ibi asservare opportuno tempore sumendam: quando igitur Christianus metu persecutionis domi detentus Christi corpus a Sacerdote jam consecratum offerebat Deo in Sacrificium, quando illud propriis manibus contractabat, & ori ad manducandum admovebat, dici poterat offerre, & in eo Sacerdotem agere, quia Sacerdotis officium ac ministerium tunc adimplebat. Morem hunc respexisse videtur Tertullianus lib. de Oratione c. ultimo, cum ait: *Accepto corpore Domini & reservato, utrumque salvum est, & participatio sacrificii, & executio officii*. In ejusmodi autem oblatione, & sacrificio peragendo, certum est Christianum quemlibet idoneum esse, & aptum ministrum; neque necesse est ut verus sit ex ordinatione Sacerdos: sola quippe consecratio Eucharistiæ essentialiter pendet a potestate seu charactere ordinis sacerdotalis, non item distributio, aut sumptio
P. 136. A. quæ propriis fit manibus: quamquam, ut dictum est, in ea distributione ac sumptione quoddam Sacerdotis ministerium occurrit, unde Christiani Sacerdotes a Tertull. dicuntur, non quidem proprii & veri, sed aliquo latiori sensu.

Instabis 3. Loco in Objectione citato Tertull. diserte ait, inter plebem & clerum totum discrimen esse ab auctoritate Ecclesiæ, & honore consessus; ex quo concludit, ubi non adest ordo ille consessus, & ubi non est Ecclesia, seu plurium congregatio, nullum esse discrimen inter plebem, & clerum, sed omnes Christianos indiscriminatim esse Sacerdotes.

Resp. dist. ant. totum discrimen inter plebem, & clerum esse ab auctoritate Ecclesiæ, inchoate, & inadæquate, quatenus scilicet inter Laicos a Clero, & populo eligebantur, qui erant in Sacerdotes cœterosque ministros consecrandi, concedo: complete, & adæquate, nego. Est enim præterea ipsa consecratio seu potestas Ordinis, seu, ut loquitur Auctor, *honor per ordinis consessum a Deo sanctificatus*. Vox ista siquidem *a Deo*, in textu Tertulliani, non una & simplex est, quasi foret particula *adeo*, sed ut optime notat Illustriss. Albaspinæus l. 2. de Euch. c. 8. in duas separanda est, ita ut sensus sit, honorem ordinis sanctificari a Deo, nempe per consecrationem, & potestatem quæ in Sacramento Ordinis confertur.

Instabis 4. Idem Tertull. eodem loco ait, ibi esse veram Ecclesiam, ubi tres sunt, quamvis Laici: atqui Ecclesia non est sine vero Sacerdote: ergo existimat eo in casu Laicos veros esse Sacerdotes.

Resp. dist. maj. Esse veram Ecclesiam, ratione fidei, charitatis, aliarumque virtutum, concedo: ratione ministerii, & sacerdotii, iterum dist. mini-

ministerii alicujus, & sacerdotii proprio, & stricto sensu sumpti, nego. Solutio patet ex mox dictis.

Objicies 3. Historiam Frumentii laici, quam refert Theodoretus lib. 1. Historiæ c. 23. Is cum esset in India, hortatus est mercatores qui eo commeabant, ut ex more institutoque Romanorum simul convenirent ad divina mysteria celebranda: ergo existimavit ille, posse Laicos, ubi nullus adest Sacerdos, divina celebrare mysteria.

Resp. 1. Nego cons. conjicere enim non immerito possumus, inter illos extitisse aliquem Sacerdotem peregrinationis socium.

Resp. 2. Historiam hanc ex Ruffino, a quo eam mutuati sunt Socrates, Theodoretus & alii, esse audiendam. Ille porro l. 1. Hist. c. 9. nullam plane facit mentionem Eucharistiæ, sed tantum orationum. *Admonuit*, inquit, nempe Frumentius, *ut conventicula per loca singula facerent, ad quæ ritu Romano orationis causa confluerent*. Unde Sozomenus l. 2. c. 23. & Nicephorus l. 8. c. 35. eamdem narrantes historiam, solius meminerunt orationis. Cum igitur Theodoretus nomine λειτουργίᾳ usus est, intellexit sacrum conventum in quo preces ad Deum funduntur. Et certe Frumentius, ubi Alexandriam ex Indis rediit, postulavit a S. Athanasio Episcopum quem has in regiones mitteret: non alia certe de causa, quam ut ibi Præsbyteros ordinaret.

Objicies 4. S. Laurentius Diaconus Sixto S. Pontifici, cum raperetur ad mortem, dicebat apud S. Ambrosium l. 1. de Officiis c. 41. *Quo Sacerdos* Tom. 2.
sancte sine Diacono properas? Numquam sacrificium sine ministro offerre p. 54. F.
consueveras. Quid ergo in me displicuit pater? Num degenerem probasti? Experire certe utrum idoneum ministrum elegeris, cui commisisti Dominici sanguinis consecrationem. Cui Sacramentorum consummandorum consortium, huic tui sanguinis consortium negas? Igitur poterant Diaconi, ex commissione seu delegatione Sacerdotum, Christi sanguinem consecrare.

Resp. Missa solutione eorum qui non *consecrationem* legunt in textu, sed Pag. 266.
dispensationem; sano sensu dici posse, Diaconis committi sanguinis Christi *consecrationem*: tum quia, inquit Card. Bona, Rerum Liturgicarum l. 1. c. 25. n. 4. sanguinem Christi dispensabant, qui quidem nostra consecratio est ac sanctificatio, fons atque origo omnis sanctificationis: tum quia Diaconi ministerium suum Episcopo vel Præsbytero Sacra facientibus exhibent. Utrumque hunc sensum indicant verba hæc citata: *cui commisisti Sacramentorum consummandorum consortium &c.* Consummantur quippe Sacramenta, cum ritu præscripto perficiuntur, & dispensantur.

Objicies 5. Contra secundam Conclusionem: Diaconi jure suæ Ordinationis ministri sunt dispensationis Eucharistiæ, & reipsa olim eam dispensabant, ut colligimus tum ex S. Justino Apolog. 2. tum ex S. Cypriano Tractatu de lapsis, ex Ordine Romano, aliisque multis: non videtur autem probabile, voluisse Concilia suo interdicto privare Diaconos ministerio illorum gradui seu ordinationi debito, igitur longe probabilius est, his Canonibus repressam fuisse nonnullorum Diaconorum audaciam, qui Eucharistiam consecrandi sibi jus arrogaverant.

Respond. Constat ex dictis ad secundam Conclusionem, Diaconos jure ordinationis ac gradus sui facultatem non habuisse ordinarie dispensandi Eucharistiam, sed de licentia tantum Episcopi vel Præsbyteri, unde iis præsentibus, non poterant neque baptizare, neque offerre, inquit Auctor Constitutionum Apostolicarum l. 8. c. 28. idest, dispensare seu distribuere

T. 1. Conc. p. 493. T. 14. Conc. p. 807. E. Euchariſtiam: unde Conc. Trident. ſeſſ. 13. c. 8. ait *ſemper in Eccleſia Dei hunc morem fuiſſe, tanquam ex traditione Apoſtolica deſcendentem, ut Laici Euchariſtiam a Sacerdotibus acciperent*. Cum autem nonnulli Diaconi, ſpreta Sacerdotum licentia, jus illud ſibi arrogaſſent quaſi debitum, compreſſi ſunt, & intra limites ſui Ordinis juſſi ſe continere.

Inſtabis 1. Diaconibus olim ruri regendæ plebis conceſſa eſt cura, ut dicimus ex S. Cypriano Ep. 11. Synodo Eliberitana c. 77. ex Litteris Conſtantini ad Euſebium, quæ fuere encyclicæ, atque adeo ad Epiſcopos totius Orbis ſcriptæ, apud Euſebium l. 2. de vita Conſtantini c. 46. ex Conc. Toletano ann. 587. Igitur improbabile non eſt, ejuſmodi Diaconos aliquando poteſtatis ſuæ limites prætergreſſos, jus conſecrandi Euchariſtiam (quamquam irrito conatu) uſurpaſſe.

Reſp. nego conſ. Ea enim lege Diaconi plebem olim in ſuis Diaconiis regebant, ut Baptiſmi gratiam, ac pœnitendi copiam in neceſſitate dumtaxat poſitis impertirent; nam extra neceſſitatem, nefas: deinde, ut monitis ſuis commiſſas oves foverent, ſicut loquitur S. Cyprian. Ep. 11. Oblationes vero eoſdem a plebe exigere, vel conſecrare auſos, nemo prodidit. Pag. 25.

Inſtabis 3. S. Cyprianus Ep. 13. Diaconibus aliquando poteſtatem fecit, urgente neceſſitate, abſolvendi a peccatis: quidni ergo hoc exemplo freti, nonnulli in ipſum jus conſecrandi corpus Chriſti involaverint?

Reſp. Nego ant. Cujus falſitatem jam oſtendimus in Tractatu de Sacramento Pœnitentiæ.

Quæres 1. An Subdiaconi, & alii inferiores Clerici poſſint Euchariſtiam Fidelibus diſpenſare.

Reſp. Ex mox dictis idipſis licitum non eſſe: neque nonnulla in contrarium facta ſingularia opponenda, niſi velis etiam, & Laicis id etiamnum licitum fore, exemplo Veterum, qui Euchariſtiam ad abſentes vel deferebant, ut conſtat exemplo Serapionis apud Euſebium, vel ſecum domum aſportabant, ut eam ſibi ipſis propriis manibus adminiſtrarent. Nihil ſimile jam patitur Eccleſiæ diſciplina.

Quæres 2. Ad quos Sacerdotes pertineat diſpenſatio Euchariſtiæ.

Reſpond. 1. Ad Paſtores ſeu Curatos qui curam animarum habent, ac tenentur populo ſibi commiſſo panem vitæ frangere. 2. ad eos qui ad Miſſam celebrandam admittuntur. Optat ſiquidem Trident. Synodus ſeſs. 22. cap. 8. ut in ſingulis Miſſis, qui adſtant Fideles Euchariſtiæ fiant participes. 3. Cum ex privilegio in nonnullis Oratoriis conſervatur Euchariſtia, ibidem Fidelibus diſtribui poteſt; in hunc enim finem præcipue aſſervatur.

Quæres 3. Poſſint ne privilegiati Euchariſtiam tamquam viaticum adminiſtrare.

Reſp. Non poſſe, niſi forte in extremo neceſſitatis caſu, ſi nempe nullus adeſſet, vel nollet Sacerdos hoc officio defungi. Ratio eſt, quod per Clementinam *Religioſi*, ipſis ſub pœna excommunicationis Summo Pontifici reſervatæ prohibitum fuerit. Expreſſe quoque ipſis privilegiatis prohibitum eſt Euchariſtiam miniſtrare die Sancto Paſchatis, ſicut in eorum privilegiis obſervatur. Quapropter aut vera non eſt Bulla Nicolai V. qua exceptio hæc tollitur, autem ſaltem uſu recepta non fuit, & confirmata. Multi Epiſcopi prohibitionem hanc extendunt a Dominica Palmarum uſque ad Dominicam in Albis incluſive: cui diſciplinæ haud dubie favet laudata contra Regulares Clementina *Religioſi*, quæ etiam ob-

ſtare

ſtare videtur ne privilegiati vagis viatoribus, ac peregrinis, qui nullam habent Parochiam certam fixam, tempore paſchali Euchariſtiam diſpenſent. Ratio eſt, quia eam illi Parochiam ſortiuntur, ad quam deveniunt cum Euchariſtiam percipere tenentur: neque ſane, cum morbo corripiuntur, ab alio, quam a Parocho aut ejus Vicario & delegato, Viaticum & Extremam unctionem percipiunt.

ARTICULUS III.

De ſubjecto Euchariſtiæ, ac diſpoſitionibus in eo prærequiſitis.

Concilium Tridentinum Seſſ. 13. c. 8. tres modos diſtinguit ſumendi corpus & ſanguinem Chriſti. *Quoad uſum*, inquit, *recte & ſapienter Patres noſtri tres rationes hoc Sacramentum accipiendi diſtinxerunt. Quoſdam docuerunt ſacramentaliter dumtaxat id ſumere, ut peccatores: alios tantum ſpiritualiter, illos nimirum, qui voto propoſitum illum panem cæleſtem edentes fide viva, quæ per dilectionem operatur, fructum ejus & utilitatem ſentiunt: tertios porro ſacramentaliter ſimul & ſpiritualiter; hi autem ſunt qui ita ſe prius probant & inſtruunt, ut veſtem nuptialem induti ad divinam hanc menſam accedant.* T. 14. C. p. 807.

Quæſtio hic movetur de perceptione reali & ſacramentali, an ſcilicet homo quilibet capax ſit percipiendæ Euchariſtiæ. S. Juſtinus Apolog. 2. de Euchariſtiæ ſubjecto ſic generatim loquitur: *Alimentum hoc*, ait, *apud nos vocatur Euchariſtia, quod nulli alii participare licitum eſt, quam veram eſſe doctrinam noſtram credenti, & lavacro propter remiſſionem peccatorum & regenerationem abluto, & ita ut Chriſtus tradidit, viventi.* Verum paulo enucleatinus quæſtio præſens ventilanda. P. 97.

Quæres igitur I. an mortuis dari poſſit Euchariſtia.

Reſp. negative: *Placuit*, inquit Conc. Carthaginenſe III. an. 397. c. 6. abuſum damnans, *Placuit ut corporibus defunctorum Euchariſtia non detur. Dictum eſt a Domino: accipite & edite. Cadavera autem nec accipere poſſunt, nec edere. Cavendum eſt etiam ne mortuos baptizari poſſe fratrum infirmitas credat; cum Euchariſtiam mortuis non dari animadverterit.* Eadem prohibitio in Gallia renovata eſt Concilio Antiſſiodorenſi anno 578. Can. 12. & in Oriente a Concilio Trullano Can. 83. Ad quem Canonem Zonaras & Balſamon obſervant, jam in aliquo tempore abuſum hunc invaluiſſe, Euchariſtiam ſimul cum defunctorum corporibus ſepelire. Narrat Amphilochius in vita S. Baſilii (ſi tamen eſt Amphilochii c. 8. S. Præſulem morti proximum tres in partes panem Euchariſticum diviſiſſe: unaque parte ſumpta, alteram mandaſſe ſecum ſepeliri; tertiam vero in aurea columba incluſam ſuper altare ſuſpendi. S. Gregorius Mag. L. 2. Dialog. cap. 24. narrat qua ratione, jubente S. Benedicto, Euchariſtia ſupra pectus alicujus monachi, cujus corpus ſepeliri non poterat, illud ſemper evomente & reddente humo, impoſita fuerit, & corpus terræ mandatum. In vita quoque S. Ohtmari apud Surium an. 720. 16. Novembris legi repertas in ejus tumulo panis quaſdam particulas figuræ orbicularis, quæ vulgo oblatæ nuncupantur, quas ſumma cum veneratione Epiſcopus, qui ſepulcrum reſeraverat, repoſuit. T. 2. D p. 1168. A. T. 5. C. p. 958. T. 6. C. p. 1177.

Illuſtriſſimus Albaſpinæus L. 10. Obſervat. c. 9. obſervat hunc abuſum ex ſimplicitate Fidelium originem duxiſſe, qui cum intelligerent legibus Eccleſiæ cautum eſſe, ne quiſquam ex hac vita diſcederet, quin prius Eccleſiaſticæ com-

communionis factus esset particeps; existimabant subito absque tali communione mortuis posse hanc ipsis restitui; atque quoddam salutis subsidium conferri, si Eucharistia illis, quamquam mortuis, concrederetur.

Quæres 2. an moribundis debeat communio Eucharistica concedi.

T. 2 C. p. 1105. E. Resp. cum Synodo IV. Carthaginensi an. 398. Can. 76. *Is qui pœnitentiam* (sunt verba Concilii) *in infirmitate petit, si casu, dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim versus fuerit, dent testimonium qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam. Et si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori ejus Eucharistia.* Idem antea decreverat Synodus generalis I. Nicæna an. 325. Can. 18. cujus verba antea citavimus Art. 2. Quæstionis quartæ, cum de Eucharistia pro infirmis asservata dicebamus. Idem & Dionysius Alexandrinus apud Euseb. Lib. 6. Hist. c. 44. Idem & subsequentibus temporibus statutum legimus a Concilio Arausicano I. Can. 3. & SS. Pontificibus Innocentio I. Epist. 3. ad Exuperium Tolosanum Episcopum; Siricio, Epist. ad Himerium Tarraconensem cap. 5. Gregorio II. in Epist. ad Bonifacium; Innocentio III. Extra. *De pœnitentia & remissione &c.*

Primis Ecclesiæ temporibus paulo severior fuit circa propositum caput disciplinæ rigor. *Observatio prior*, inquit Innoc. I. citata mox Epistola, *durior; posterior, interveniente misericordia, inclinatior*. Scilicet in Hispania
T. 1. C. p. 1235. C. Concilium Eliberitanum certis quibusdam graviorum criminum reis communionem etiam in exitu denegat, Can. 1. 2. 3. 6. 7. 73. 75. Perinde autem est, si nomine communionis intelligatur vel societas cum Fidelibus, vel Eucharistia: quibus enim communio seu societas cum Ecclesia negabatur, procul dubio & ipsa negabatur Eucharistiæ participatio.

In Africa, etiam ante S. Cyprianum, mæchis seu adulteris penitus denegatam esse aliquando pacem, testatur S. ille Martyr Epistola 52. ad Antonianum: hunc tamen austerioris disciplinæ rigorem ipse, habito cum suis Cœpiscopis Concilio, temperavit. Nihilominus in eadem Africa mos aliquando invaluit, ut qui vitæ suæ decursu non egissent pœnitentiam, si in periculo mortis, infirmitate premente Ecclesiæ reconciliari postulassent, a spe communionis & pacis arcerentur. *Quia*, inquit S. Cyprianus citata Epistola 52. *rogare illos non delicti pœnitentia, sed mortis urgentis admo-*
P. 72. *nitio compellit; nec dignus est in morte accipere solatium, qui se non cogitavit esse moriturum.*

In Galliis quoque nostris eadem severitas nonnunquam in usu fuit. Con-
T. 1. C. p. 1429. C. stat ex Concilio I. Arelatensi an. 314. Can. ultimo. *De his*, inquit, *qui apostatant & nunquam se ad Ecclesiam repræsentant, nequidem pœnitentiam agere quærunt, & postea infirmitate correpti petunt communionem; placuit eis non dandam communionem, nisi revaluerint, & egerint fructus dignos pœnitentiæ.*

Verum durior illa disciplina nec ubique recepta, nec in iisdem Ecclesiis constans fuit ac diuturna, ut probant adducta testimonia Concilii Carthaginensis IV. Nicæni &c.

Nomine autem communionis & pacis, intelligendam esse vel Eucharistiam, vel solemnem cum Ecclesia reconciliationem canonicam, non vero sacramentalem a peccatis absolutionem, probavimus ubi de Pœnitentia, parte 2. pag. 162. & sequentibus.

Quæres 3. utrum energumenis, amentibus, surdis, & mutis a nativitate concedi debeat Eucharistia.

Resp-

Resp. Energumenos vocari eos qui ab immundis spiritibus obsidentur ac vexantur. Duo sunt eorum genera: quidam perpetuo agitantur; alii lucidis quibusdam fruuntur intervallis.

Primis sæculis Eucharistia non concedebatur energumenis, nisi vel urgeret mortis periculum, vel ipsi de purgatioone sua solliciti Clericorum monitis forent obsequentes.

Prima pars colligitur ex veteri disciplina, quæ energumenos a conspectu Eucharistiæ, & oblatione facienda arcebat: unde Diaconus alta voce clamabat: *Omnes catechumeni, omnes obsessi discedite.* Ita factum colligimus ex Auctore Constitutionum Apostolicarum L. 8. cap. 7. ex Concilio Eliberitano Can. 29. prohibente ne energumeni nomen ad altare cum oblatione recitetur; ex S. Dionysio cap. 3. Hierarchiæ; S. Chrysostomo Hom. 3. & 4. de natura Dei.

Secunda pars, nempe urgente mortis periculo Eucharistiam dari solitam energumenis baptizatis, colligitur ex Concilio Eliberitano Can. 37. *eos*, inquit, *qui ab immundis spiritibus vexantur, si in fine mortis fuerint constituti, baptizari placet; si fideles fuerint, dandam esse communionem.* Pariter qui de sua curatione solliciti Clericorum monitis obtemperabant, admittebantur ad sacram mensam ex decreto Concilii Arausicani I. Can. 14. *Energumeni jam baptizatis*, inquit, *si de purgatione sua curent, & se sollicitudine Clericorum tradant, monitisque obtemperent, omnimodis communicent.* T. 1. Conc. p. 974. E. T. 3. Conc. p. 1430. A

Subsequentibus vero temporibus datam esse Eucharistiam iis energumenis qui lucida quædam intervalla patiebantur, colligimus ex Cassiano Collatione 7. c. 29. & 30. ex S. Th. 3. p. q. 80. art. 9. ad 2.

Amentes autem vel tales sunt a nativitate, quibus nullus rationis radius unquam illuxit, vel ex morbo & casu in amentiam delapsi nunquam pristinæ rationi redduntur; vel denique lucida quædam rationis intervalla patiuntur.

Amentes primi ordinis baptizati capaces sunt Eucharistiæ etiam cum fructu percipiendæ, & aliquando eis concessa legitur: alius tamen a pluribus sæculis usus invaluit.

Probatur prima pars: quia ejusmodi amentes pro infantibus habentur: at infantibus diu in Ecclesia fuit administrata Eucharistia: unde Conc. Arausicanum I. Can. 13. decernit amentibus quæcumque pietatis sunt, esse conferenda. Secunda pars etiam certa est: eodem enim tempore obsolevit usus dandi amentibus Eucharistiam, quo infantibus. Amentibus vero secundi & tertii ordinis concedenda est Eucharistia, cujus aliquod significarunt desiderium; & eadem lex erga illos observanda, quæ erga infirmos. Ibid.

Mutis vero & surdis a nativitate, etsi capaces sint percipiendæ cum fructu Eucharistiæ, si nullo lethali peccato sint obstricti, tamen ex disciplina Ecclesiæ, si nullum hujus Sacramenti desiderium, si fidem suam ac pietatem nullatenus possint significare, denegari debet: non ita si subito casu obmutescant: *Subito obmutescens*, inquit Conc. Arausicanum I. Can. 12. *baptizari aut pænitentiam accipere potest* (Idem de Eucharistia dicendum) *si voluntatis ejus aut præteritæ testimonium aliorum verbis habeat, aut præsentis in suo nutu.* Ibid. pag. 1449. I.

Quæres 4. an peccatoribus, sive publicis, sive occultis, petentibus Eucharistiam, sit concedenda.

Resp. I. Si peccatum publicum sit ac notum, sive evidentia juris, ex confessione scilicet rei, vel sententia Judicis: sive evidentia facti, quod nulla possit tergiversatione celari, Eucharistiam denegandam esse: quia,

juxta

Juxta mandatum Christi Matth. 6. v. 6. *non est dandum sanctum canibus; neque mittendæ margaritæ ante porcos*. Ita semper fuit in Ecclesia observatum. S. Cyprianus consultus ab Euchratio de quodam histrione, respondet Epistola 61. *Consulendum me existimasti, quid mihi videatur de histrione quodam, qui apud vos constitutus in ejusdem adhuc artis suæ dedecore perseverat, magister & doctor non erudiendorum sed perdendorum puerorum id quod male didicit, cæteris quoque insinuat; an talis debeat communicare nobiscum: Puto nec majestati divinæ, nec Evangelicæ disciplinæ congruere, ut pudor & honor Ecclesiæ tam turpi & infami contagione fœdetur*. Ita quoque docent S. Chrysostomus Hom. 83. in Matth. S. Aug. Hom. 50. Et S. Th. in 4. dist. 9. qu. 1. art. 5. in solutione quæstiunculæ 2. ait *publicam & violentam criminis suspicionem sufficere ut alicui, sive publice, sive occulte petenti, Eucharistia denegetur*.

Pag. 97

T. 10. p. 14. col. 1. C.

Resp. 2. peccatori occulto publice petenti, non denegandam Eucharistiam.

Ratio est 1. quia Christus Judæ proditori, etsi perversum ejus non ignoraret propositum, suum corpus non denegavit. 2. quia ita semper in Ecclesia observatum fuit: *Nos*, inquit S. Augustinus Hom. 351. alias 50. inter 50. *a communione probibere quemquam non possumus, (quamvis hæc probibitio nondum sit mortalis, sed medicinalis) nisi aut sponte confessum, aut in aliquo sive sæculari sive ecclesiastico judicio nominatum atque convictum. Quis enim sibi utrumque audeat assumere, ut cuiquam ipsi sit accusator & judex?* 3. quia Sacerdos in dispensanda Eucharistia minister est publicus, qui non ex privata, sed ex publica scientia agere debet, 4. quia peccator, quamdiu latet ejus crimen, jus habet famæ conservandæ: eam autem læderet Sacerdos, si publice petenti Eucharistiam denegaret. Neque eo in casu minister cooperatur peccato sacrilegii; namque ad summum, malum tolerat quod impedire non tenetur. Ita S. Aug. L. quæstionum super Genesim, qu. 42. & S. Th. in 4. dist. 9. q. 1. a. 5. Neque etiam licet Sacerdoti eo in casu porrigere hostiam non consecratam; quia nunquam licitum est facere malum ut eveniat bonum: at hostiam non consecratam pro consecrata porrigere, malum est, cum exponat evidenti periculo idololatriæ. Ita S. Th. loco mox citato.

T. 5. pag 1350. F.

Si tamen peccator ille occulte peteret, nec ullum foret scandali periculum, deneganda foret Eucharistia. Addunt multi exceptionem, modo Sacerdos ex Sacramentali confessione peccatum illius non cognoverit.

Quæres 5. utrum reis ultimo supplicio afficiendis sit concedenda Eucharistia.

Resp. varium esse Ecclesiarum usum.

In Italia & Germania certum est, Eucharistiam ejusmodi reis non denegari. Constat ex Concilio Mediolanensi V. &c.

T. 5. C. p. 1694. P.

In Gallia an. 630. Synodus Remensis sub Sonnatio, statuto 11. improbare videtur usum contrarium: *Cur*, inquit, *ad mortem condemnatis renuitur Eucharistia? Cum iis maxime conducat ad spem & securamen certi decessus, & præsentis agonis*. Quin ante annum 1396. ejusmodi reis sacramentalis etiam absolutio denegabatur. *Primus*, inquit Morinus L. 10. de Pœnitentia cap. 1. n. 4. *hunc morem multorum Procerum Ecclesiasticorum & virorum Principem precibus persuasus abrogavit Carolus VI. edicto Parisiis dato 4. nonas Februarii an. 1396*. Edictum integrum refert Fontano Tom. 1. Edictorum & Constitutionum Regum Franciæ, titulo 68. Post annum vero 1396. etsi sacramentalis absolutio reis ultimo supplicio damnatis sit indulta, constanter

Pag. 710. col. 1. C.

tamen

tamen denegata Euchariſtica communio. Narrat eam in rem Gaguinus Lib. 10. Hiſtoriæ, *regnante Ludovico XI. Ludovicum Luxemburgum majeſtatis reum capite damnatum, confeſſione more chriſtiano expleta, Viaticum corporis Chriſti poſtulaſſe, nec obtinuiſſe: rem tamen divinam ſeu Miſſam coram illo factam, & panem benedictum oblatum, quem religioſe manducavit.* Contigit iſtud ann. 1475. Mos ille denegandi reis ultimo ſupplicio afficiendis Euchariſtiam, adhuc apud nos perſeverat. Eumdem etiam in Hiſpania obſervari teſtatur Dominicus Soto in 4. Sent. diſt. 12. q. 1. art. 2. quem improbat, *cum nulla*, inquit, *appareat cauſa, cur ſi ſint vere pœnitentes, tanto beneficio priventur.*

Quæres 6. utrum infantibus dari poſſit Euchariſtia.

Reſp. ſi præſens ſpectetur Eccleſiæ diſciplina quæ a ſæculo duodecimo obtinet, dandam non eſſe infantibus Euchariſtiam: ſi vero rei ipſius ſpectetur poſſibilitas, dico nihil obſtare quin, ſi ita placeret Eccleſiæ, eis concedatur, ſicut duodecim ſæculorum tractu conceſſa illis fuit.

Conc. Trid. Seſſ. 21. c. 4. duo circa infantium communionem docet, quorum unum ad dogma, alterum ad præteritum Eccleſiæ uſum pertinet. De primo ait, *parvulos uſu rationis carentes nulla obligari neceſſitate ad ſacramentalem Euchariſtiæ communionem.* De ſecundo ait, non eſſe damnandam antiquitatem, *ſi eum morem* (dandi infantibus Euchariſtiam) *in quibuſdam locis aliquando ſervavit. Ut enim ſanctiſſimi illi patres ſui facti probabilem cauſam pro illius temporis ratione habuerunt; ita certe, eos nulla ſalutis neceſſitate id feciſſe, ſine controverſia credendum eſt.* T. 14. Conc. p. 847. B.

Itaque a tertio uſque ad duodecimum ſæculum, non ſextum, ut vult Maldonatus in caput 6. Joan. ad verſum 53. n. 116. Euchariſtia infantibus conceſſa legitur. De tertio ſæculo teſtis S. Cyprianus, Tract. de lapſis; de quarto, S. Ambroſius L. de Initiandis cap. 8. de quinto, S. Auguſtinus Epiſtola 217. alias 107. ad Vitalem; de ſexto, S. Gregorius Magnus in Libro Sacramentorum, Officio de Sabbato ſancto; de ſeptimo, Conc. undecimum Toletanum an. 675. de octavo, Ordo Romanus, titulo de Baptiſmo, quem eo ſæculo ſcriptum eſſe multi exiſtimant, alii ad undecimum rejiciunt; de nono, Jeſſe Ambianenſis Epiſcopus in Epiſtola ad Sacerdotes; de decimo teſtantur duo codices manuſcripti quos citat Hugo Menardus in notis ad Librum Sacramentorum S. Gregorii pag. 11. quorum ipſe priorem paulo ante annum 986. poſteriorem circa annum milleſimum ſcriptum fuiſſe docet: pro undecimo teſtis Rodulphus Ardens Pictavus in ſermone habito pridie Paſchatis: pro initio duodecimi, teſtes Paſchalis II. S. Pontifex, apud Baronium Tom. 12. Annal. ad an. Chriſti 1118. Hugo a S. Victore L. 10. de Sacramentis c. 20. ubi teſtatur ævo ſuo morem hunc ab aliquibus ſublatum fuiſſe, retento ſolum aliquo ejus veſtigio: nimirum vinum merum loco calicis conſecrati infantium ori infundebant nonnulli, quod ibidem carpit Hugo. Tandem ann. 1175. Odo Epiſcopus Pariſienſis in Statutis ſynodalibus cap. 39. Præsbyteris mandat, ne hoſtias, licet non ſacratas, ullo modo dent pueris; & S. Thomas, qui obiit an. 1274. 3. parte qu. 70. art. 9. docet, juxta uſum ſua ætate confirmatum, pueris recenter natis danda non eſſe ſacra myſteria; etſi Græci, ut ibidem annotat, contrarium obſervent.

Hac ſua praxi & diſciplina ſignificarunt Veteres, perſuaſum ſibi fuiſſe infantes capaces eſſe ſuſcipiendæ cum fructu Euchariſtiæ; atque Probationem, quam exigit Apoſtolus, in iis dumtaxat eſſe neceſſariam, qui

pec-

peccati alicujus mortalis conscii esse possunt, quales sunt adulti, non vero infantes baptizati.

Attamen suam hanc disciplinam erga infantes Ecclesia mutavit: scilicet, cum usus calicis in Occidente sensim abrogatus fuit propter irreverentiam quæ ex periculo effusionis nasci poterat, abrogata quoque fuit praxis dandi Eucharistiam infantibus, quæ ipsis nonnisi sub specie vini administrari solebat.

De dispositionibus in recipiente Eucharistiam prærequisitis.

Aliæ sunt quæ corpus, aliæ vero quæ animam spectant.

Dispositiones ex parte corporis.

Tres exiguntur: jejunium naturale, puritas, habitus exterior.

1. Conditio *jejunium.* I. Licet Christus post cœnam Eucharistiam instituerit, eamque non jejunis distribuerit Apostolis, non tamen istud Christi factum in legem postea transiit; imo ex apostolica Traditione fluxit consuetudo, nonnisi a jejunis perfici, vel sumi debere Eucharistiam. Quapropter graviter Corinthios increpat Apostolus, quod inter communes epulas, dominicam cœnam miscerent, ac sumerent. *Jam non est*, inquiebat, *dominicam cœnam manducare*. Quem abusum apud Ægyptios aliquando promanasse testatur Sozomenus L.7.Hist.c.18. *In multis*, inquit, *urbibus, ac vicis Ægypti, contra receptam omnium consuetudinem, die Sabbati sub vesperam convenientes, jam pransi, sacra mysteria percipiunt*.

1. *ad Cor.* 11. *v.* 20. *& sequen* p.375.*B.C.*

Est igitur lex apostolica, ut Eucharistia nonnisi a jejunis aut perficiatur, aut sumatur. Jejunium autem illud naturale dicitur, quia excludit omnem cibum & potum unde fieri potest nutritio. Hujus vero legis apostolicæ testes sunt.

p. 169. *B.* p. 104. Tertullianus L. 2. ad uxorem cap. 5. *Non sciet maritus*, inquit, *quid secreto ante omnem cibum gustes*.

S. Cyprianus Epistola ad Cæcilium, *Numquid ergo*, ait alludens ad factum Christi, *dominicum post cœnam celebrare debemus?*

T. 2. *pag.* 126. *F, G.* S. Augustinus Epistola 54. alias 118. ad Januarium numero 7. & 8. *Liquido apparet*, inquit, *quando primum acceperunt Discipuli corpus & sanguinem Domini, non eos accepisse jejunos. Numquid tamen propterea calumniandum est universæ Ecclesiæ, quod a jejunis semper accipitur? Ex hoc enim placuit Spiritui sancto, ut in honorem tanti Sacramenti in os Christiani prius Domini corpus intret, quam cæteri cibi. Nam ideo per universum orbem mos iste servatur*. Observat ibidem S. Doctor, nonnullos, *uno certo die per annum* (feria nimirum quinta majoris hebdomadæ, ad exemplum Christi,) *post cibos Eucharistiam offerre & accipere*: quem usum inde fluere dicit S. Doctor num. 9. *quod ea die plures & prope omnes in plerisque locis lavare se consueverunt. Et quia*, pergit, *nonnulli etiam jejunium custodiunt, mane offertur propter prandentes, quia jejunia simul & lavacra tolerare non possunt, ad vesperam vero propter jejunantes*. Observat ibidem, consuetudinem hac die se lavandi ortam esse ex baptizandis, ne sordidata corpora offerrent aquis baptismalibus.

Ib. 127.

Morem illum consecrandi & sumendi Eucharistiam post cœnam, die quinta majoris hebdomadæ, qui in nonnullis Africanis Ecclesiis obtinuerat, *tanquam ad insigniorem commemorationem*, ait S. Augustinus ibidem, improbare non audet pro sua modestia S. Doctor. *Nulli*, ait, *contradicere*

auder-

audemus. Honestius autem arbitror ea hora fieri, ut qui etiam jejunaverit; post refectionem, quæ hora nona fit, ad oblationem possit accedere.

Concilium Carthag. III. cap. 29. decernit *ut Sacramenta altaris non nisi a jejunis hominibus celebrentur, excepto uno die anniversario, quo Cœna Domini celebratur.* T. 2 Con. p. 1171.

Concilium denique Constantiense an. 1415. Sess. 13. sic decernit, ac definit, *quod licet Christus post cœnam instituerit, & suis Discipulis administraverint* (Eucharistiam) *sub utraque specie panis & vini, tamen hoc non obstante, sacrorum Canonum auctoritas laudabilis, & approbata consuetudo Ecclesiæ servavit & servat; quod hujusmodi Sacramentum non debet confici post cœnam, neque a Fidelibus recipi jejunis, nisi in casu infirmitatis, aut alterius necessitatis, a jure vel Ecclesia concesso, vel admisso.* Tom. 14. Conc. p. 100. B.

Hanc jejunii servandi legem ante sumptionem Eucharistiæ ex apostolica Traditione descendere; invicte demonstrat constans, ac perpetuus Ecclesiæ usus. *Quod enim universa tenet Ecclesia*, inquit S. Aug. L. 4. de Baptismo contra Donat. c. 24. *nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi apostolica auctoritate traditum rectissime creditur.* Et in Epistola 54. alias 118. ad Joan. *Si quid*, inquit, *tota per orbem frequentat Ecclesia, quin ita faciendum sit disputare, insolentissimæ insaniæ est.* Ex præcepto igitur Ecclesiastico seu apostolico, non vero ex præcepto Christi imposita est illa jejunii disciplina. *Namque*, ait S. Aug. in eadem Epistola, *ideo non præcepit* (Dominus) *quo deinceps ordine sumeretur, ut Apostolis, per quos Ecclesiam dispositurus erat, servaret hunc locum. Nam si hoc ille monuisset, ut post cibos alios semper acciperetur, credo quod eum morem nemo variasset.* To. 9. p. 140. C. To. 2. p. 126. C. Ib. p. 127. A. B.

Quæres quibus in casibus licitum sit Eucharistiam a non jejunis percipi.

Resp. 1. licitum esse infirmis, si urgeat mortis periculum, etiam in viaticum dare Eucharistiam: si vero tantum non sit periculum, nonnisi jejunis dandam esse, nisi forte talis fuerit infirmitas, ut jejunium ferre non possit. Quin & sæpius, eodem perseverante morbo, concedi potest Eucharistia; modo dies aliquot (decem statuit Rituale Parisiense) a priori communione fluxerint. 2. si Sacerdos celebrans post consecrationem subita vi morbi correptus sacrificium perficere non potest, alter Sacerdos, etiam non jejunus, illud perficere debet, ac tenetur, ut integrum sit sacrificium. 3. si Sacerdos inter communicandum advertat solam aquam in calicem quem hausit fuisse infusam, vinum curet infundi, illudque, postquam consecravit, bibat. Ita jubent Rubricæ. 4. cum Sacerdos post sumptam ablutionem aliquas particulas, vel etiam integras formulas deprehendit, quæ commode servari non possunt, eas consumat. 5. denique, si Sacerdos inchoata Missa solemni recordetur se jejunum non esse, nec possit sine aliquo scandalo recedere; Missam perficiat.

Quæres 2. a quo tempore is qui Eucharistiam percepturus est, jejunus esse debeat, & quænam tollant jejunium naturale.

Resp. 1. necesse esse, ut qui Eucharistiam conficere, vel percipere debet, a media noctæ diei præcedentis usque ad illud tempus, quo conficit vel percipit Sacramentum, nihil omnino sumpserit, sive per modum cibi & potus, sive per modum medicinæ, aut rei cujuscunque ex qua fieri potest nutritio: unde reliquiæ cibi, quæ casu aliquo in ore remanserunt, non tollunt jejunium naturale, si deglutiantur; neque enim per modum cibi, sed salivæ dumtaxat in stomachum trajiciuntur. Idem dicendum de guttulis aquæ aut vini quibus os abluitur, si forte præter intentionem deglutiantur. Idem & de tabacco in

pul-

pulverem redacto, & de odoribus, qui non ore, sed naribus percipiuntur.

2. conditio. *Castitas.* Secunda conditio ex parte corporis necessaria, est castitas seu puritas carnis, quæ considerari potest vel in usu legitimo Matrimonii, vel extra usum.

I. Qui non ex libidine seu voluptate, sed animo prolis suscipiendæ uxore sua utitur, ille suo promittendus est judicio, nec a percipienda Eucharistia removendus: attamen laudandi maxime conjugati, qui per aliquot dies antequam Eucharistiam percipiant, ex communi consensu a commercio carnis abstinent, juxta Apostolum 1.Cor.7.v.5. *Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi.* Unde S. Hieronymus Epist. 30. alias 50. ad hæc verba Apostoli sic loquitur: *Paulus Apostolus dicit, quando coimus cum uxoribus, nos orare non posse. Si per coitum quod minus est impeditur, id est, orare; quanto plus quod majus est, id est, corpus Christi prohibetur accipere.* Et paulo post: *Diximus, panes propositionis ex Lege non potuisse comedere David & socios ejus, nisi se triduo mundos a mulieribus respondissent: non utique a meretricibus, quod damnabatur a Lege: sed ab uxoribus, quibus licite jungebantur.* (T. 4. p. 2. p. 238.)

Et Catechismus ad Parochos n. 61. *Postulat tanti Sacramenti dignitas*, inquit, *ut qui matrimonio juncti sunt, aliquot dies a concubitu uxoris abstineant, Davidis exemplo admoniti, qui cum panes propositionis a Sacerdote accepturus esset, purum se & pueros suos ab uxorum consuetudine tres dies esse professus est.*

II. Impuritas extra usum Matrimonii, quæ peccatum est, & ex peccato nascitur, cui voluntas consensit, aut locum dedit, hominem ex necessitate removet a participanda Eucharistia; qualis est v. g. nocturna pollutio ex phantasmatibus quæ imaginationi obversantur excitata, quando nimirum vel ex negligentia, aut ex turpi præcedente cum mulieribus colloquio, vel plus æquo familiari conversatione, vel ex lascivis cogitationibus quibus homo adhæret, vel ex obscæna Libri alicujus lectione &c. sordes illæ provocantur & excitantur. Unde sapienter monet S. Thomas 3. p. q. 80. a. 7. in corpore, sedulo expendendas esse hujusce impuritatis causas. *Quamvis enim*, ait sanctus Doctor, *nocturna ipsa pollutio secundum se considerata, peccatum mortale esse non possit; nihilominus tamen ratione suæ causæ quandoque habet peccatum mortale annexum. Et ideo consideranda est causa pollutionis nocturnæ.* Deinde varias illas causas exponit, quibus fit ut illa impuritas nocturna vel ex *necessitate*, vel tantum ex quadam *congruentia* hominem a percipienda communione impediat. Si enim quis invitus & non consentiens, impuritatem illam patiatur, quam provocat vel sanguinis abundantia, vel naturæ debilitas, quasi ex quodam morbo, vel ex illusione maligni spiritus &c. non ex necessitate, sed ex quadam dumtaxat congruentia impeditur a percipienda Eucharistia. *Ex quadam vero congruentia*, inquit S. Th. ibidem, *impedit quantum ad duo, quorum unum semper accidit, scilicet quædam fœditas corporalis, cum qua, propter reverentiam Sacramenti, non decet ad altare accedere, nisi forte talis immunditia sit perpetua vel diuturna; sicut est lepra, vel fluxus sanguinis, vel aliquid hujusmodi. Aliud autem est evagatio mentis quæ sequitur pollutionem nocturnam, præcipue quando cum turpi imaginatione contingit. Hoc tamen impedimentum, quod ex congruitate provenit, postponi debet propter aliquam necessitatem: puta, ut Gregorius dicit* (scribens ad Augustinum Anglorum Episcopum) *cum fortasse aut festus dies exigit, aut exhibere ministerium pro eo quod Sacerdos alius deest, ipsa necessitas compellit.* Lege integrum illum Articulum 7. Quæstionis 80.

Ter-

Tertia conditio, habitus seu conformatio corporis ad modestiam & pietatem composita, de qua S. Carolus Borromæus in suis documentis seu instructionibus, ubi circa mulieres præsertim hæc præscribit: *Mulieres non sumptuosis, non caudatis vestibus, non crinibus inaniter intortis; non fuco aut pigmentis vultu illito; non pectore nudo, aut tenui velo obducto, sed ita vestitæ ut ne præter faciem quidquam nudum cernatur, velo denso bene super faciem dimisso. Omnes autem*, pergit S. Episcopus: *genibus flexis, non pectore, brachiisque scabello innixi*. Quapropter Innoc. XI. jussit eas mulieres a sacra mensa repelli, quæ depicta facie, aperto sinu, atque ad luxuriam composito vultu ad Eucharistiam accedunt.

Dispositiones ex parte animæ.

I. Requiritur sanctitas, seu habitualis gratia sanctificans, nempe ut nullus peccati mortalis reus sit, qui accedit ad sacram mensam. 1. Cor. 12. v. 27. 28. & 29. *Quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat & bibit indigne judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini.*

Necesse igitur est ut perceptioni Eucharistiæ præmittatur confessio & absolutio sacramentalis a peccatis, qua quis Deo reconciliatur, ac justus redditur.

Nonnulli, præter confessionem & absolutionem, exigunt quoque & præviam satisfactionem ex parte saltem peractam, cujus defectu, & nulla ipsis videtur sacramentalis absolutio, & sacrilega participatio Eucharistiæ. Verum Alexander VIII. inter multas alias, istam quoque n. 22. propositionem damnavit: *Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad communionem prætendunt, antequam de delictis pœnitentiam egerint.* Eadem igitur prudentia & æquitate utatur hic Sacerdos circa usum Eucharistiæ pœnitenti, post confessionem & sacramentalem a peccatis absolutionem, permittendum vel protrahendum, quo, ubi de Pœnitentia, diximus uti illum debere circa sacramentalem absolutionem dandam vel differendam, juxta regulam a S. Gregorio Magno traditam: *Causæ*, inquit, *pensandæ sunt, & tunc ligandi atque solvendi potestas exercenda. Videndum quæ culpa præcessit, aut quæ sit pœnitentia secuta post culpam, ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam visitat, illos pastoris sententia absolvat.* Si ergo judicaverit prudens Sacerdos bono pœnitentis expedire, ad vehementius scilicet in ipso excitandum cœlestis cibi desiderium, differre Eucharistiæ communionem, differat. Interim ratum, ac fixum illud permaneat, absolutionem sacramentalem, qua quis a peccatis vere & absolutus præsumitur, & cum Deo reconciliatus, sufficere ad Eucharistiam digne & cum fructu percipiendam; satisfactio etenim, ut olim ostendimus, non ad essentiam, sed ad integritatem duntaxat Pœnitentiæ spectat.

Dices: S. Cyprianus graviter invehitur adversus lapsos qui propter libellos Martyrum, quibus muniti erant, nulla, vel levissima pœnitentia perfuncti, statim a lapsu communioni restitui postulabant, quam nonnulli temere ipsis concedebant, cum quibus graves, ac diuturnas ea de re contentiones sustinuit S. Martyr. *Illi*, inquiebat Epistola 10. *contra Evangelii legem, ante actam pœnitentiam, aut exomologesim gravissimi atque extremi delicti factam ..... offerre lapsis pacem, & Eucharistiam dare, id est sanctum Domini corpus profanare* Pag. 23.

 audent.

audent. Et Tract. de lapsis: *Contra Evangelii vigorem, contra Domini, ac* Pag. 173. *Dei legem, temeritate quorumdam laxatur incautis communicatio. Irrita & falsa pax, periculosa dantibus, & nihil accipientibus profutura.*

T. 14. Con. p. 309. Resp. nomine pacis, ac communionis S. Cyprianum intelligere non tantum Eucharistiam, sed & sacramentalem a peccatis absolutionem, quæ Cypriani ætate simul cum Eucharistia post expletam pœnitentiam dari solebat, ut ostendimus in Prælectionibus nostris de Pœnit. p. 2. p. 42. & seq. cum vero sacramentalis absolutio statim post gravissima scelera concedi semper etiam concessis non debeat, æquissima videtur S. Doctoris, ac Martyris expostulatio. Hic porro quæstio non est de absolutione, sed de Eucharistia Ib. p. 807. C. pœnitentibus contritis atque confessis post absolutionem concedenda. Duo quippe ista longe diversa sunt, lapsos statim absolvere; quod merito improbat S. Cyprianus; & pœnitentes post absolutionem statim admittere ad sanctam mensam, quod ut plurimum licitum est, tametsi ex judicio prudentis Sacerdotis differri aliquando possit & debeat.

Hæc videtur esse mens atque sententia Conc. Trid. Sess. 13. Can. 11. ubi sic loquitur: *Statuit atque declarat sancta Synodus, illis, quos conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritos existiment, habita copia confessoris, necessario præmittendam esse confessionem sacramentalem.* Et c. 7. ejusdem Sess. legem illam ad ipsos etiam Sacerdotes extendit, nisi obstet gravis celebrandi necessitas, aut absentia Sacerdotis. En verba: *Ecclesiastica consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat: quod a Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incumbit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illis copia confessoris: quod si, necessitate urgente, Sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quamprimum confiteatur.* Particulam hanc, *quamprimum*, nonnulli sic explicant; *cum Sacerdos suo tempore confitebitur*, quam interpretationem proscripsit Alexander VII. & Clerus Gallicanus in Censura Recueil des Bulles, p. 463. anni 1700. *Mandatum Concilii Trid.* ait Propositio 38. damnata: *factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali confitendi* quamprimum, *est consilium, non præceptum*. Et Propositio 39. *Illa particula* quamprimum: *intelligitur cum Sacerdos suo tempore confitebitur*. Supponit igitur Concilium Tridentinum, hominem vere pœnitentem præmissa confessione sacramentali & absolutione a peccatis, ante expletam pœnitentiam, digne ac cum fructu Eucharistiam percipere posse.

Secunda dispositio est immunitas ab affectu peccati venialis. Proprius etenim Eucharistiæ effectus est gratiæ animam nutrientis augmentum; atqui affectus ad peccatum veniale obicem ponit huic gratiæ incremento. Licet enim peccatum veniale charitatem non extinguat, eam tamen refrigerat, ac imminuit, unde tædium & torpor quidam animæ, qui plenum impedit Eucharistiæ effectum, ad quam magno animi ardore, ac desiderio accedendum est. *Tanta igitur charitate atque honore affecti*, ait S. Chrysost. Hom. 83. in Matth. *non torpeamus. Non videtis quanta infantes animi alacritate mamillas accipiunt; qua pressione papillis infigunt labia? Non minore cupiditate nos quoque ad hanc mensam, & ad hujus calicis spiritalem accedamus papillam: immo vero majore desiderio quasi lactentes pueri gratiam spiritus sugamus: unus sit nobis dolor, una mæstitia, si hoc alimento spirituali privamur.* Et S. Gregorius Magnus in caput 2. Ed. Commel. pag. 704. E.

L. 1.

L. 1. Regum L. 2. c. 1. *Non saturantur*, inquit, *nisi famelici: quia a vitiis perfecte jejunantes, divina Sacramenta percipiunt in plenitudine virtutis. Et quia sine peccato electi etiam viri esse non possunt, quid restat, nisi ut a peccato, quibus eos humana fragilitas maculare non desinit, evacuari quotidie conentur?* *Tom. 3 p. 2. p. 59. E.*

Tertia dispositio est singularis reverentia erga Christum in Sacramento præsentem: *Quia*, inquit S. Bonav. Tract. de præparatione ad Missam: *in hoc Sacramento præsens est divina majestas, debet recipi cum honore*. Et S. Thomas 3. p. qu. 80, art. 10. *Requiritur ut cum magna devotione & reverentia ad hoc Sacramentum accedatur*. Verum recurret postea, ubi de effectibus Eucharistiæ, de hocce argumento dicendi locus.

QUÆSTIO SEXTA.

De necessitate Eucharistiæ.

TRes erunt hujus Quæstionis Articuli.

In 1. expendemus utrum Eucharistia sit omnibus, tam parvulis quam adultis, necessaria necessitate medii ad salutem.

In 2. utrum detur præceptum divinum sumendi Eucharistiam sub utraque specie.

In 3. utrum detur præceptum divinum & ecclesiasticum sumendi Eucharistiam, saltem sub una specie.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum Eucharistia necessaria sit omnibus, sive parvulis, sive adultis; necessitate medii ad salutem.

Prænotanda.

OBservandum 1. duplicem vulgo a Theologis distingui necessitatem, unam medii, alteram præcepti.

Illud necessarium dicitur necessitate medii, sine quo vel in re, vel in voto saltem percepto, finis obtineri non potest. Sic in ordine naturali, cibus & potus necessarii sunt ad vitæ conservationem; & in ordine supernaturali, ac gratiæ, Baptismus & Pœnitentia sunt Sacramenta necessaria, tum ad vitam animæ primo habendam, tum ad eam ex peccato deperditam, reparandam. Ratio autem a priori hujus discriminis est, quia ejusmodi media ex institutione Christi continent & conferunt eum gratiæ spiritualis effectum, qui per se ita necessarius est, ut sine eo vita æterna non possit obtineri: tale vero medium semper quoque necessarium est ex præcepto, quia tenetur unusquisque jure naturali adhibere omnia necessaria ad salutem; non tamen accipit necessitatem suam ex præcepto, nisi, ut dicitur, præsuppositive: immo potius ex necessitate quam habet ex propria sua conditione, fit ut sit præceptum.

Medium autem illud vel est internum, ut gratia sanctificans; vel externum, ut ablutio exterior in Baptismo, inter quæ istud discriminis occurrit, quod sine medio interno actu & re percepto impossibile sit haberi vitam æternam: ita sine sanctificante gratia nullus unquam salvus esse potest; at vero

sine medio externo, nempe Sacramento, potest quis salvus fieri, nempe per fidem charitate perfecta formatam, quæ justificat ante Sacramentum actu & re perceptum, cum solo ejus voto, sive explicito, sive implicito saltem, quod semper in charitate perfecta includitur.

Ratio est, quia medium externum ex Christi institutione ordinatur ad conferendam internam sanctificantem gratiam: cum autem divina virtus non sit exterioribus signis alligata, atque possit gratia sanctificans per contritionem perfectam obtineri, hinc est, quod externum illud medium aliquibus in casibus suppleri potest per votum seu desiderium ipsius: sic suppletur Baptismus per martyrium & perfectam contritionem.

Illud dicitur necessarium necessitate præcepti tantum, quod idcirco necessarium est, quia est præceptum, cujus proinde observatio non continet aliquem gratiæ effectum per se, ac natura sua necessarium ad salutem. Revera præcepti observatio fit aliquo sensu necessaria necessitate medii respectu illius, qui præcepti capax est, & illud tenetur observare; sed, ut ait Vasq. in 3. p. 73. art. 3. c. 1. & 3. talis observatio præceptorum, negative tantum necessaria est ad salutem, ne scilicet propter transgressionem præcepti impedimentum aliquod ponatur saluti. Econtra, quod est necessarium necessitate medii positive ad salutem confert, quia continet gratiam per se necessariam ad salutem: unde necessitas medii & præcepti non tam ex modo loquendi Scripturæ dignoscenda est, quam ex subjecta materia; nempe si res proposita talis sit, quæ conferat gratiæ effectum per se & absolute necessarium: eodem quippe modo v. g. Scriptura exprimit necessitatem medii, in Pœnitentia, cum ait: *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis*, & in Baptismo: *Nisi quis renatus fuerit &c.* ac necessitatem præcepti in Eucharistia: *Nisi manducaveritis &c.*

Observandum 2. in Eucharistia duo esse distinguenda, nempe Sacramentum, & rem Sacramenti, seu effectum gratiæ, qui consistit in certa unione & incorporatione cum corpore Christi, sive naturali, sive mystico, quod est Ecclesia.

Observandum 3. Eucharistiam vel reipsa seu in signo & Sacramento percipi posse, vel in voto tantum seu desiderio, & ratione effectus spiritualis: votum autem illud vel est explicitum, quod præviam rei concupitæ cognitionem supponit, vel implicitum: vel est personale, quod a persona propriæ actionis, ac voluntatis capace elicitur; vel alienum, quod ab alio pro nobis sponsore emittitur: quo sensu docet S. August. L.
T. 10. p. 3. de peccat. mer. & rem. c. 19. infantes vere fideles & pœnitentes dici,
14. E. F. quia per verba gestantium fidem profitentur, ac diabolo & huic sæculo renuntiant: *quod totum*, inquit, *in spe fit, vi Sacramenti, & divinæ gratiæ, quam Dominus donavit Ecclesiæ.*

Observandum 4. votum Eucharistia implicitum, sive personale sit, sive aliena voluntate formatum, duplex posse distingui, unum proprium, quod nempe directe, ac proprie ad Eucharistiam tendit, alterum improprium & generale, quod ad Eucharistiam tendit sub ratione dumtaxat generalis præcepti nobis a Christo impositi, quo sensu votum adimplendi omnia Christi mandata semper includitur in charitate perfecta, a qua sejungi non potest; atque votum ejusmodi semper necessarium est necessitate medii: fieri quippe non potest, ut quis salvus fiat, nisi implicite saltem habeat voluntatem servandi quæcumque nobis a Christo præscripta sunt; hoc est,

est, nisi sit ita animo affectus & præparatus, ut illa omnia velit observasse, cum ea cognoscet, & adimplendi facultas dabitur. Longe autem diversum est dicere, votum rei esse necessarium, & rem necessariam esse in voto; prius significat voluntatem observandi rem præceptam esse necessariam, quod verum est; posterius, rem præceptam tantæ necessitatis esse ad salutem, ut si non reipsa saltem voto debeat haberi, quod non semper verum est, præsertim in rebus, quæ ex præcepto dumtaxat necessariæ sunt.

Observandum denique, eum qui rite baptizatur censeri habere aliqua ratione votum Eucharistiæ suscipiendæ. 1. secundum aliquam accommodationem, quatenus scilicet omnis res tendit ad suam perfectionem & consummationem, sicut finis habetur in desiderio & in intentione: atqui Eucharistia est omnium Sacramentorum finis & consummatio spiritualis vitæ, cujus Baptismus est quidem principium; verum per Eucharistiam perfecta fit conjunctio cum Christo & Ecclesia. 2. quia rite baptizatus jus habet ut communicet corpori & sanguini Christi, sicut sponsa per Matrimonium acquirit jus in corpus sponsi: sed qui jus habet in rem aliquam, censetur desiderare usum ejusmodi juris. His ita prænotatis, quæ dicendis lucem maximam afferret, errores & opiniones more nostro historice referemus.

Errores & opiniones.

Inter Græcos recentiores nonnulli sunt, qui Eucharistiam reipsa perceptam omnibus, sive parvulis sive adultis medium esse necessarium ad salutem æternam existimant. Ita Simeon Thessalonicensis in Libro de Sacramentis, Nicolaus Cabasilas in prima Oratione de vita in Christo, & alii, quos appellat Arcudius L. 3. de Sacramento Eucharistiæ c. 40.

Cardinalis Bona L. 2. rerum Liturgicarum c. 19. refert Radulphum Ardentem Hugoni Victorino contemporaneum, sermone de die Paschæ; & illo antiquiorem Gualterium Aurelianensem, qui nono floruit sæculo, c. 7. sui Capitularis, docuisse Eucharistiam absolute necessariam esse ad salutem: quamquam exponi ille potest, ut & alii bene multi, de necessitate tantum præcepti, non medii.

Novatores Calvinistæ, imprimis Albertinus, Dallæus, cœterique hujus sectæ Scriptores, concordi sententia affirmant, omnes fere veteres SS. Patres, Augustinum præsertim, persuasum habuisse realem Eucharistiæ perceptionem omnibus, sive adultis sive infantibus, necessarium omnino esse medium ad salutem; neque alio fundamento nixos illos fuisse, ut tot sæculorum tractu infantibus simul cum Baptismo Eucharistiam administrarent: quam erroneam Novatorum sententiam comprimit Tridentinum Concilium Sess. 21. c. 4. cum docet, *sine* controversia credendum esse, Veteres *nulla salutis necessitate* infantibus Eucharistiam dedisse. *Tom. 14. Conc. p. 847. C.*

Inter Orthodoxos nonnulli concedunt hanc fuisse S. Augustini, Innocentii, & aliorum mentem; ut Sanctesius, Repetitione 6. de veritate Eucharistiæ c. 7. Quamquam hunc excusare nititur Palavicinus, L. 17. Historia Conc. Trid. c. 12. *Quia*, inquit, *cum ad Concilium venisset inter Theologos regios paucis mensibus post emissa ea de re Concilii decreta, non potuit eorum sensum satis cognoscere*. Verum Maldonatus qui longe post vixit, Commentario in caput 6. S. Joannis, scribit, opinionem necessitatis Eucharistiæ per sexcentos annos in Ecclesia viguisse. *T. 3. p. 78.* *P. 719. D.*

Inter Scholæ magistros tres potissimum circumferuntur circa propositam quæstionem opiniones. Prima eorum qui existimant Eucharistiam in voto saltem implicito necessariam esse necessitate medii ad salutem: tum quia illa finis est cœterorum Sacramentorum; tum quia per Baptismum homo ordinatur ad Eucharistiam. Ita S. Th. 3. p.q. 73. art.3. & q. 79. art.1.ad 1.& inter recentiores ejus discipulos Contensonius, Theologiæ mentis & cordis L. 11. p. 2. Dissertatione 2. c. 1. Secunda opinio eorum est, qui dicunt Eucharistiam in voto necessariam quidem esse, sed non tanta necessitate quanto Baptismus v. g. Namque quia Baptismus est principium vitæ spiritualis, per se necessarius est in re, & tantum per accidens fit, ut ejus votum sufficiat: econtra, quia Eucharistia est consummatio & perfectio vitæ spiritualis, per accidens tantum necessaria est in re, per se vero requiritur in voto. Tribuitur hæc opinio Cajetano, Dominico Soto, & aliis nonnullis. Tertia denique opinio eorum est, qui censent Eucharistiam neque in re, neque in voto necessariam esse ad salutem necessitate medii, sed præcepti dumtaxat. His ita historice narratis, sit

ONCLUSIO.

Sacramentum Eucharistiæ, neque in re, neque in voto saltem proprio, necessarium est necessitate medii ad salutem, sive parvulis, sive adultis.

Probatur prima pars de perceptione reali, ex constanti, ac perpetua fide & Traditione Ecclesiæ, ex qua hæc argumenta eruimus.

Primum est, quia ea fuit semper Ecclesiæ fides, ac doctrina, infantes statim a Baptismo suscepto morientes æterna frui beatitudine; persuasum quippe semper ei fuit, per Baptismum deleri peccatum originale, conferri sanctificantem gratiam, & jus acquiri ad hæreditatem cœlestem. Hæc fides Ecclesiæ fundamentum habet in istis Christi Domini verbis, Joan. 3. v. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest introire in regnum Dei*, & in istis Apostoli, Rom.8.v. 1. *Nihil damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu*. Porro ex eodem Apostolo, Galat. 3. v. 27. *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis*. Ergo infantes baptizati Christum induerunt & in ipso sunt; nihil ergo damnationis in se habent, per quod possint a regno cœlorum & vita æterna excludi. Hinc generatim pronuntiat idem Apostolus, Ephesiorum 5. v. 26. Christum nos *mundasse lavacro aquæ in verbo vitæ*, & ad Titum 3. v. 5. *salvos nos fecisse per lavacrum regenerationis*.

Fidem hanc Ecclesiæ constanter docuerunt & propugnarunt utriusque Ecclesiæ, tum Græcæ, tum Latinæ, SS. Patres.

Ex Græcis SS. Cyrillus Jerosolymitanus Catechesi 18. Basilius Magnus Exhortatione ad Baptisma; Gregorius uterque, Nazianz. & Nyssenus Hom. de Baptismo; Chrysostomus Hom. ad baptizandos, atque alii, quos appellat Arcudius L. 3. de Euchar. c. 42. & quos, ubi de Baptismo, retulimus.

Ex Latinis cœterorum omnium instar sufficiant S. Augustinus, ejusque fidelis discipulus & interpres S. Fulgentius.

S. Augustinus pluribus in locis affirmat, infantes post susceptum Baptisma ex hac vita migrantes, æternam felicitatem assequi. Epist. 98. alias 23. ad

Tom 2. p. Bonifacium. *Sicut*, inquit, (parvulus) *credere respondetur, ita etiam fide-*

268. A. *lis vocatur, non rem ipsa mente annuendo, sed ipsius rei Sacramentum percipien-*

cipiendo. Cum autem homo sapere cœperit, non illud Sacramentum repetet, sed intelliget, ejusque veritati consona etiam voluntate coaptabitur. Hoc quamdiu non potest, valebit Sacramentum ad ejus tutelam adversus contrarias potestates; & tantum valebit, ut si ante rationis usum ex hac vita migraverit, per ipsum Sacramentum, commendante Ecclesiæ charitate, ab illa condemnatione, quæ per unum hominem intravit in mundum, Christiano adjutorio liberetur.

Idem docet Epistola 166. alias 28. ad Hierónymum; sed disertissime L.1. de peccat. meritis & rem. c. 19. *Verumtamen*, inquit, *si parvulus percepto baptismate de hac vita emigraverit, soluto reatu cui originaliter erat obnoxius, perficietur in illo lumine veritatis, quod incommunicabiliter manens in æternum, justificatos præsentia Creatoris illuminat. Peccata enim sola separant inter homines & Deum, quæ solvuntur Christi gratia.* *To. 10 p. 13. F. G.*

S. Fulgentius a Ferrando Diacono rogatus quid judicandum de salute juvenis cujusdam Æthiopis, qui morte instante baptizatus prius decesserat, quam Eucharistiam percepisset, ostendit multis Scripturæ locis, & auctoritate S. Augustini ducta ex sermone ejus ad infantes, ejusmodi juvenem per Baptismum fieri membrum Christi, ac participem effectus Eucharistiæ, adeoque consortem regni cœlorum & vitæ æternæ. *Arbitror*, inquit, *sancte frater, disputationem nostram præclari doctoris Augustini sermone firmatam; nec cuiquam esse aliquatenus ambigendum, tunc unumquemque Fidelium corporis sanguinisque Dominici participem fieri, quando in Baptismate membrum corporis Christi efficitur, nec alienari ab eo panis calicisque consortio, etiamsi antequam panem illum comedat, & calicem bibat, de hoc sæculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat.* Nihil potest in rem nostram disertius afferri. *Pag. 227.*

Hac inspecta & probata Ecclesiæ totius Traditione, Concilium Tridentinum Sess. 21. c. 4. declarat *parvulos usu rationis carentes nulla obligari necessitate ad sacramentalem Eucharistiæ communionem*. Rationem hanc subjungit: *Siquidem per Baptismi lavacrum regenerati & Christo incorporati, adeptam jam filiorum gratiam in illa ætate amittere non possunt.* *Tom. 14. Conc. p. 847. B.*

Et Canone 4. ejusdem Sess. sic definit: *Si quis dixerit, parvulis, antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiæ communionem; anathema sit.* *Ibid. E.*

Secundum argumentum est: Si Ecclesia semper credidit eos, qui morte præventi baptizari non possunt, & Baptismum sani non neglexerant, salutem æternam consequi propter Baptismi desiderium, quod procedit ex fide per dilectionem operante; ut patet ex S. Ambrosio, Oratione de obitu Valentiniani junioris; ex S. Aug. L. 4. de Baptismo contra Donatistas c. 22. & L. 1. de anima & ejus origine c. 9. ex Innocentio III. Cap. *Apostolicum*. *De Presbytero non baptizato*, a fortiori semper credidit, infantes post susceptum Baptismum sine actuali Eucharistiæ perceptione vitam æternam adipisci.

Tertium argumentum est: quia si reipsa existimasset Ecclesia, Sacramentum Eucharistiæ medium esse absolute necessarium ad salutem, proculdubio priscum suum morem illud simul cum Baptismo infantibus administrandi non immutasset; immo potius inclinante jam ea consuetudine, tam pernicioso errori toties viribus obstitisset, quomodo nunc haud dubie obsisteret, si animadverteret Baptismum infantibus non conferri. At ne leve quidem occurrit in Antiquitate hujusce obsistentiæ vestigium, licet multis ab hinc sæculis desierit in Latina Ecclesia illa consuetudo, Eucharistiam simul cum

Baptiſmo infantibus adminiſtrandi, de qua Græci nunquam litem nobis moverunt, qui alia bene multa longe momenti levioris objectarunt.

Quartum argumentum eſt: quia Eccleſia ſemper exiſtimavit tantæ neceſſitatis eſſe Baptiſmum, ut omnibus, ſeu Gentilibus, ſeu Judæis, ſeu Chriſtianis laicis, etiam mulieribus, poteſtatem fecerit Sacramentum illud in caſu extremæ neceſſitatis conſtitutis adminiſtrandi: non ita vero permiſit omnibus indiſcriminatim facultatem conficiendi vel adminiſtrandi Euchariſtiam.

Quintum denique argumentum petitur ex ratione theologica quam ſuggerit Concilium Trid. Seſſ. 22. c. 4. citato, quia nempe Euchariſtia deſtinatur ad conſervandam gratiam per Baptiſmum acceptam: ſed infantes tali conſervatione non indigent, qui gratiam hanc, quamdiu rationis uſu carent, amittere non poſſunt.

Præterea: Illud non eſt neceſſarium neceſſitate medii in re ſuſceptum, quod ex natura ſua ſupponit remiſſionem peccatorum, & præviam gratiam ſanctificantem in ſuſcipiente: quod per ſe inſtitutum non eſt ad primam gratiam conferendam, ſed tantum conſervandam, neque ad delendum peccatum, ſed ad illud præcavendum: atqui talis eſt Euchariſtia, quæ ſupponit ex natura ſua remiſſionem peccatorum, ac præviam gratiam in ſuſcipiente; neque per ſe inſtituta eſt ad tollendum peccatum, hoc enim proprium eſt dumtaxat Baptiſmi & Pœnitentiæ, quæ idcirco dicuntur Sacramenta mortuorum. Et certe Euchariſtia inſtituta eſt per modum alimenti, quo anima ſuſtentatur: ſed alimentum ſupponit vitam in manducante. Denique ejus effectus eſt confirmatio in bono & in gratia, quod proprium eſt alimenti ſpiritualis.

Secunda pars Concluſionis, nempe Euchariſtiam non eſſe neceſſariam in voto, probatur. I. Quia ea res nequidem in voto medium cenſeri debet ad ſalutem abſolute neceſſarium, quæ deſtinata non eſt ad conferendum aliquem gratiæ effectum abſolute neceſſarium ad ſalutem: atqui talis eſt Euchariſtia, ex mox probatis. Neq; dicas effectum Euchariſtiæ eſſe incorporationem cum Chriſto, ſine qua nemo poteſt ſalvus fieri. Namque modus ſeu ratio qua homo per Euchariſtiam cum Chriſto incorporatur, abſolute neceſſaria non eſt ad ſalutem: ſiquidem prima non eſt incorporatio, quæ jam facta ſupponitur in Baptiſmo, & quæ ſola ſufficit ut quis ſit membrum Chriſti, filius Dei adoptivus, & conſequenter jus habeat ad hæreditatem cœleſtem.

II. Quia in adverſa ſententia par videretur eſſe Baptiſmi & Euchariſtiæ neceſſitas. Sicut enim Baptiſmus actu ſuſceptus abſolute neceſſarius non eſt, cum per martyrium, & perfectam contritionem Baptiſmi votum includentem ſuppleri poſſit; ita quoq; Euchariſtia, in ſenſu adverſariorum re ſuſcepta, neceſſaria quidem non eſt, ſed in voto ſaltem, ac deſiderio. Neq; dici poteſt, Baptiſmi votum debere eſſe explicitum: Euchariſtiæ vero ſufficere implicitum. Namq; qui perfectum Dei amorem ſuper omnia haberet, & de Baptiſmo nihil unquam audiviſſet, ille certe votum Baptiſmi explicitum non haberet, ſed implicitum dumtaxat, & tamen ſalvus eſſet: qui enim diligit, non manet in morte.

III. Quia ſi Eccleſia pro infantibus, dum baptizantur, votum haberet Euchariſtiæ, quod illa exiſtimaret ad ſalutem neceſſarium, haud dubie votum illud, ubi primum opportuna ſe daret occaſio, adimpleret, neque diſcretionis annos expectaretur, infantes Euchariſtiæ participes faceret; aut ſaltem, cum urget mortis periculum, illo tam neceſſario viatico eos non defraudaret, quod tamen a moribus & diſciplina præſentis Eccleſiæ alienum eſt.

Dixi in Concluſione, Euchariſtiam in voto ſaltem proprio non eſſe medium ad ſalutem neceſſarium. Si enim intelligatur votum improprie,

qua-

quatenus scilicet est voluntas generalis adimplendi quidquid a Christo fuit præscriptum, haud dubie votum istud necessarium est, & semper includitur in charitate perfecta, ut inter prænotata diximus; sed tale votum non tantum Eucharistiam respicit, sed rem quamlibet aliam a Christo præscriptam: quamquam is, qui baptizatur, aliquo sensu dici potest habere votum Eucharistiæ, ut observavimus.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. hanc Christi sententiam apud S. Joan. c. 6. v. 54. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, quibus certe verbis medii necessitas exprimi videtur, perinde ac istis, Joan. 3. v. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*; aut istis Lucæ 13. v. 3. *Nisi pœnitentiam habueritis, omnes simul peribitis*: Ergo &c.

Resp. nego ant. Namque, ut optime advertit Sanctesius Ebroicensis Episcopus, sexta Repetitione de veritate Eucharistiæ c. 7. ex hac Christi sententia non potest inferri necessariam esse Eucharistiam necessitate medii, ex qua inferri non potest neminem absolute vitam æternam assequi sine participatione reali corporis & sanguinis Christi: atqui ex sententia Christi id minime potest inferri, cum ipse alibi jam monuisset, per fidem haberi posse vitam æternam: *Qui credit in me*, inquit Joan. 6. v. 47. *habet vitam æternam*. Deinde, pergit Auctor citatus, non dixit Christus: *Nisi manducaveritis &c. non habebitis vitam æternam*, sed solum dixit, *non habebitis vitam in vobis*; hoc est, vitam permanentem, quæ est ipse Christus vitæ omnis fons & origo: adeoque innuit tantum Christus hoc præcepto, certum modum vitam possidendi, quo nempe habitet realiter in sumente, ita ut caro Christi habitans in nobis vitam permanentem nobis conferat.

Itaque hæc Christi sententia: *Nisi manducaveritis &c.* ad solos adultos dirigitur, ac præcepti necessitatem exprimit, non medii: neque, ut in prænotatis diximus, ex sola loquendi ratione, sed potissimum ex subjecta materia dignosci debet & distingui necessitas medii a necessitate præcepti. Eadem quidem est loquendi ratio in hac duplici Christi sententia: *Nisi manducaveritis &c.* &: *Nisi pœnitentiam egeritis*; sed diversa est materia seu res præcepta. Pœnitentia quippe absolute necessaria est lapsis post Baptismum; non ita Eucharistia, quia illa continet & confert eum gratiæ spiritualis effectum, sine quo nemo potest salvus esse, non vero ista.

Neque conferri debet ista Christi sententia: *Nisi manducaveritis*, cum alia de Baptismo: *Nisi quis renatus fuerit*: diversa enim plane est loquendi ratio, ut per se patet. Posterior enim omnes complectitur, & neminem excipit, sive adultus sit, sive parvulus; prior ad eos dirigitur quos præsentes alloquebatur Christus, & in eorum persona ad omnes adultos præcepti capaces: unde per Apostolum conditiones præscribit necessarias, quibus vult præceptum istud observari, nempe ut si quis de pane illo comedat & de calice bibat, seipsum probet, idest conscientiam suam adeat, & ab omni labe mortali prius eam purget, quam accedat ad sacram mensam. At infantibus nihil tale præcipi potest: ergo &c.

Objicies 2. Hanc Christi sententiam: *Nisi manducaveritis carnem &c.* de manducatione reali omnibus, sive adultis, sive parvulis, necessaria

inter-

interpretati sunt Veteres, imprimis Innocentius I. S. Augustinus, & Gelasius S, Pontifex.

Innocentius I. Epistola ad Patres Concilii Milevitani, inter Augustinianas 182. alias 93. sic loquitur refellens Pelagianos: *Illud vero quod eos vestra fraternitas asserit prædicare, parvulos æternæ vitæ præmiis, etiam sine Baptismatis gratia posse donari, perfatuum est. Nisi enim manducaverint carnem filii hominis, & biberint ejus sanguinem, non habebunt vitam in semetipsis. Qui autem hanc eis sine regeneratione defendunt, videntur ipsum Baptismum velle cassare, cum prædicant hos habere, quod in eos creditur nonnisi Baptismate conferendum. Si ergo nihil volunt officere, non renasci fateantur necesse est, nec regenerationis sacra fluenta prodesse.*

Tom. 2. p 640. B.

Hanc Innocentii sententiam sæpius cum laude commemorat S. Augustinus, eamque, tanquam Sedis Apostolicæ definitionem, suscipit. Ita Epistola 180. alias 106. ad Paulinum c.8. L. 2. ad Bonifacium contra duas Epistolas Pelagianorum c. 4. L. 1. contra Julianum c. 4. *Innocentio*, inquit, alloquens Julianum: *vide quid respondeas ... qui parvulos definivit, nisi manducaverint carnem Filii hominis, vitam prorsus habere non posse. Huic responde: imo ipsi Domino, cujus ille Antistes usus est testimonio.* Ibidem ostendit S. Doctor, Innocentii sententiam totius esse Ecclesiæ fidem.

T. 10. p. 304 A.B.

S. igitur Augustinus pluribus in locis, sed maxime L. 1. de peccat. mer. & rem. c. 20. necessitatem absolutam Eucharistiæ, etiam pro parvulis, agnoscit & probat pugnans adversus commentitiam distinctionem regni cœlorum a vita æterna, quam excogitaverant Pelagiani. Scilicet cum nullum illi agnoscerent originale peccatum, aliunde tamen necessitatem Baptismi admitterent, quia dixit Christus: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*: infantes sine Baptismo morientes excludebant quidem a regno cœlorum, defectu Baptismi, sed vita æterna eos donari contendebant, innocentiæ merito, utpote qui nulla forent labe originis infecti. En Pelagianorum error, quem confutandum aggreditur S. Doctor, & quem eo potissimum argumento revincit: nempe: Sicut in Scripturis regnum cœlorum tribuitur efficaciæ Baptismi, quia dictum est: *Nisi quis renatus fuerit &c.* ita vita æterna tribuitur Eucharistiæ manducationi, quia similiter dixit Christus: *Nisi manducaveritis carnem &c.* & sicut propter defectum Baptismi infantes morientes excluduntur a regno cœlorum, ita pariter propter defectum Eucharistiæ debent iidem excludi a vita æterna: atqui infantes sine Baptismo morientes Eucharistiam non percepere, quæ nonnisi baptizatis potest concedi: ergo infantes sine Baptismo & Eucharistia morientes excludi debent non tantum a regno cœlorum, sed etiam a vita æterna. En tota S. Doctoris argumentatio, ex qua colligere est parem ipsi visam fuisse necessitatem Eucharistiæ & Baptismi. En verba: *Terrentur autem isti*, nempe Pelagiani, *sententia Domini dicentis: Nisi quis renatus fuerit denuo, non videbit regnum Dei; quod cum exponeret, ait: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non intrabit in regnum cœlorum. Et propterea conantur parvulis non baptizatis innocentiæ merito salutem, ac vitam æternam tribuere; sed quia baptizati non sunt, eos a regno cœlorum facere alienos, nova quadam, ac mirabili præsumptione, quasi salus, ac vita æterna possit esse præter Christi hæreditatem, præter regnum cœlorum. Habet enim videlicet quo confugiant, atque ubi delitescant, quia non ait Dominus: Si quis non renatus fuerit ex aqua & spiritu, non habebit vitam; sed ait, non intrabit in regnum Dei.*

Scopus & argumentatio S. Aug.

T. 10. p. 15. A.

Dei. Nam si illud dixisset, nulla hinc dubitatio posset oboriri. Auferatur ergo dubitatio; jam Dominum audiamus, non suspiciones conjecturasque mortalium: Dominum audiamus, inquam, non quidem de hoc Sacramento lavacri dicentem, sed de Sacramento sanctæ mensæ suæ, quo nemo rite nisi baptizatus accedit: Nisi manducaveritis carnem meam, & biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam in vobis. Quid ultra quærimus? Quid ad hoc responderi potest, nisi pertinacia pugnaces nervos adversus constantiam perspicuæ veritatis intendat? An vero quisquam etiam hoc dicere audebit, quod ad parvulos hæc sententia non pertineat, possintque sine participatione corporis hujus & sanguinis in se habere vitam; quia non ait: Qui non manducaverit, sicut de Baptismo: Qui non renatus fuerit: sed ait: Si non manducaveritis; velut eos alloquens qui audire & intelligere poterant, quod utique non valent parvuli? Sed qui hoc dicit, non attendit, quia nisi omnes ista sententia teneat, ut sine corpore & sanguine filii hominis vitam habere non possint, frustra etiam ætas major id curat. Potest enim, si non voluntatem, sed verba loquentis attendas, eis solis videri dictum, quibus tunc Dominus loquebatur: quia non ait: Qui non manducaverit, sed: Si non manducaveritis.

Eodem L. c. 24. initio: *Optimo*, inquit, *Punici Christiani Baptismum ipsum nihil aliud quam salutem, & Sacramentum corporis Christi, nihil aliud quam vitam vocant. Unde? nisi ex antiqua, ut existimo, & Apostolica Traditione, qua Ecclesiæ Christi insitum tenent, præter Baptismum & participationem mensæ Dominicæ, non solum ad regnum Dei, sed nec ad salutem & vitam æternam posse quemquam hominum pervenire* .. Et paulo post: *Si ergo, ut tot & tanta divina testimonia concinunt, nec salus, nec vita æterna sine Baptismo & corpore & sanguine Domini cuiquam speranda est; frustra sine his promittitur parvulis. Porro si a salute, ac vita æterna hominem nisi peccata separant, per hæc Sacramenta nonnisi peccati reatus in parvulis solvitur.* *Ib p 19. E.* *Ib p. 20. A*

Et L. 3. contra Julianum c. 1. *An*, inquit, *dicente Christo: Si non manducaveritis carnem meam & biberitis meum sanguinem, non habebitis vitam in vobis; dicturus fueram parvulum habiturum vitam, qui sine isto Sacramento finisset hanc vitam?* *Ib. 554. E.F.*

Post S. Augustinum Gelasius S. Pontifex qui sedit an. 492. in Epistola 7. quæ est ad Episcopos per Picenum, adversus Pelagianos ita disputat: *Ipse Dominus J. C. cælesti voce pronuntiat: Qui non manducaverit carnem filii hominis, & biberit sanguinem ejus &c. ubi utique neminem videmus exceptum: nec ausus est aliquis dicere, parvulum sine hoc Sacramento salutari ad vitam æternam posse perduci; sine illa autem vita, in perpetua futurum morte non dubium est.* Gelasius. *T. 4. Con. p. 1117. D.*

Ex his porro testimoniis sic arguitur: Illud necessarium est necessitate non tantum præcepti, sed etiam medii ad salutem, quod Innocentius I. Augustinus, Gelasius, non tantum adultis, sed etiam ipsis infantibus, qui præcepti haud dubie capaces non sunt, necessarium esse pronuntiant, ut vitam æternam assequantur: atqui Innocentius I. August. Gelasius ita pronuntiant: immo S. August. ex professo c. 20. l. 1. de pecc. mer. & rem. refellit eos, qui hanc Christi sententiam: *Nisi manducaveritis &c.* ad solos adultos restringunt. Existimant igitur, Eucharistiam esse medium necessarium ad salutem. Argumentum.

Respondent multi Theologi post S. Thom. 3. p. qu. 73. art. 3. in responsionem ad primum, S. Augustinum non loqui de reali & actuali perceptione Eucharistiæ, sed de spirituali dumtaxat in voto saltem implicito, ac ratione effe-

effectus, nempe incorporationis cum Christo, ejusque corpore mystico; quod est Ecclesia, qui quidem Eucharistiæ effectus cum per Baptismum obtineatur, qui Baptismo privatur, & illo quoque privatur effectu; adeoque vita æterna, quæ iis tantum promittitur, qui Christi carnem saltem spiritualiter manducant: atque hinc concludit S. Doctor adversus Pelagianos, infantes sine Baptismo morientes non tantum a regno cœlorum excludi, sed etiam a vita æterna, cum careant effectu tum Baptismi, tum Eucharistiæ. Hanc esse S. Doctoris mentem probant, & ex scopo ipsius atque instituto, quod paulo ante declaravimus; & ex eo quod sæpius inculcat, eum scilicet qui rite baptizatur, participem fieri corporis & sanguinis Christi, utpote qui membrum ipsius fiat & societati Fidelium adunetur. Id expressis S. Doctoris verbis ex quodam ejus sermone depromptis probat S. Fulgentius, loco inter probationes Conclusionis allato: illud vero declarat S. ipse Augustinus, tum Tract. 26. in Joan. ubi pronuntiat, hoc esse manducare carnem, & bibere sanguinem, in Christo manere, & manentem in se habere; atque *hunc cibum & potum intelligi societatem corporis Christi & membrorum ejus*, quæ virtus est, seu effectus Sacramenti corporis Christi. Tum L. 3. de pecc. mer. ac rem. c.4. ubi sic loquitur: *Nonne veritas sine ulla ambiguitate proclamat, non solum in regnum Dei non baptizatos parvulos intrare non posse, sed nec vitam æternam habere posse, præter Christi corpus, cui ut incorporentur, Sacramento Baptismatis imbuuntur?* Igitur tota S. Doctoris disputatio adversus commentitiam distinctionem Pelagianorum regni cœlorum a Vita æterna, hoc fere argumento concluditur, juxta responsionem hanc: Illi tantum æternæ vitæ participes esse possunt, qui sunt membra Christi, ejusque corporis mystici, nempe Ecclesiæ: atqui infantes sine Baptismo morientes non sunt membra Christi, nec ad ejus corpus mysticum, nempe Ecclesiam, pertinent; qui enim Christi carnem nequidem spiritualiter manducarunt, ii Christo incorporati dici non possunt, neque ejus membra, per illam siquidem manducationem homo unitur cum Christo totius vitæ fonte, a quo vitam ipse accipit: atqui infantes non baptizati Christi carnem nullatenus manducant, nec realiter, solis enim baptizatis datur Eucharistia, nec spiritualiter, spiritualis enim hæc manducatio fit in Baptismo & per Baptismum; igitur ejusmodi infantes non baptizati nullatenus Christo incorporantur, ejusque membra fiunt, & consequenter vitam in se non habent; adeoque si in eo statu moriuntur, excluduntur non tantum a regno cœlorum, sed etiam a vita æterna.

Tom. 10. Conc. p. 656.

To. 10 p. 74. A.

Refellitur solutio.

Verum responsio hæc, etsi summorum virorum calculo probata, propositis ex Augustino testimoniis plene satisfacere non videtur, ac facile est ostendere, S. Doctorem non de spirituali dumtaxat loqui manducatione Eucharistiæ, ratione effectus, sed etiam de reali & actuali.

Momenta quibus ostenditur S. Augustinum loqui de perceptione reali & actuali Eucharistiæ.

I. Quia manducationem illam spiritualem, seu potius effectum Eucharistiæ necessarium esse contendit, ut quis vitam æternam assequatur: atqui effectus ille non est absolute necessarius, ex dictis; quia gratiam sanctificantem primo, ac per se non confert Eucharistia; sed etiam per Baptismum jam collatam præsupponit. Neque dicas effectum illum esse incorporationem cum Christo, sine qua nemo potest salvus esse: fatemur quidem, sed talis incorporatio obtinetur per Baptismum solum sine Eucharistia; atque incorporationis modus, qui proprius est Eucharistiæ, non est absolute necessarius ad salutem, aut si est, ab ipso Baptismi effectu nullatenus distinguitur.

II. Quia expressis verbis S. Aug. L. 1. de pecc. mer. & rem. c. 20. citato, distinguit inter necessitatem Baptismi ad habendum regnum, & necessi-

cessitatem Eucharistiæ ad habendam vitam æternam; aitque hanc Christi sententiam: *Nisi manducaveritis &c.* non de Sacramento lavacri esse intelligendam, sed de Sacramento sanctæ mensæ Christi, non solum ad adultos, sed etiam ad ipsos infantes pertinere. Atqui si de solo Eucharistiæ voto, ejusque spirituali dumtaxat manducatione ratione effectus ageret, frustra inter utrumque Sacramentum distingueret: manducatio siquidem spiritualis Eucharistiæ, ejusque votum saltem implicitum, & effectus, incorporatio scilicet cum Christo, ejusque corpore mystico, ab ipso effectu Baptismi non distinguitur: in quo semper continetur.

III. Quia c. 24. citati L. 1. de pecc. mer. & rem. & c. 1. L. 3. contra Julianum expresse ait numero plurali, *per hæc Sacramenta*, nempe Baptismum, & Eucharistiam, solvi reatum peccati; & sine *isto Sacramento*, nempe Eucharistia, infantem non posse habere vitam æternam. Igitur non loquitur tantum de re Sacramenti, seu effectu, sed de ipso Sacramento, seu signo exteriori.

IV. Quia loquitur S. Doctor de illa Eucharistiæ dispensatione, quæ sua ætate in usu erat: at ætate Augustini vere de facto, & sacramentaliter concedebatur infantibus Eucharistia. *Illis*, inquit Lib. 2. Operis imperfecti contra Julianum num. 30. *ministratur sanguis quem bibunt, ut vitam habere possint*. Et Sermone 174. alias 8. de verbis Apostoli: *Infantes sunt*, inquit, *sed mensæ ejus participes fiunt, ut habeant in se vitam*. Igitur loquitur de reali & sacramentali Eucharistiæ dispensatione, etiam respectu infantium; non vero de sola spirituali ejus perceptione in Baptismo. T. 10. p. 697. D. T. 10. p. 834. A. B.

V. Quia citato c. 20. L. 1. de pecc. mer. & rem. de illa loquitur Eucharistiæ perceptione, *ad quam nemo nisi rite baptizatus potest accedere*. Lege verba: Atqui de sola reali & sacramentali perceptione potest hoc intelligi. Namque sine Baptismo re percepto, & cum fide & charitate perfecta, potest quis spiritualiter particeps esse corporis, & sanguinis Christi, ejusque votum seu desiderium non tantum implicitum habere, sed etiam explicitum. V. g. si Catechumenus ante susceptum Baptisma perfecte, ac super omnia Deum diligat, ac morte præveniatur, ex voto Baptismi ac perfecta charitate justificatur. T. 10. p. 15. C.

VI. Denique, quia nisi Augustinum intelligas de vera ac sacramentali Eucharistiæ perceptione infantibus necessaria ad habendam vitam æternam, vix concipias, quomodo intentum suum obtineat adversus Pelagianos. Namque hoc unum intendit, infantes nempe sine Baptismo morientes non tantum a regno cœlorum excludi, quod fatebantur illi, sed etiam a vita æterna: quod probat, quia sicut Baptismo promittitur regnum cœlorum; ita Eucharistia: At si de sola Eucharistiæ perceptione spirituali, ratione effectus, qui in ipso Baptismo continetur, loqueretur, vix quidquam profecisset adversus Pelagianos: facile enim illi reposuissent, effectum illum ab effectu Baptismi distinctum non esse, & consequenter non aliud ipsi tribuendum, quam quod effectui Baptismi tribuitur, ut nempe infantes participes faciat regni cœlorum, & ut ex adverso, infantes tali effectu privati, priventur regno cœlorum, non autem vita æterna, quæ illorum innocentiæ, ut putabant illi, debetur.

His igitur momentis adducimur, ut credamus S. Augustinum locis in Objectione citatis, loqui de vera, reali & sacramentali Eucharistiæ perceptione: quia tamen ex aliis ejusdem S. Doctoris testimoniis certissime constat, eum non existimasse hanc realem & sacramentalem perceptionem medium

esse

esse absolute necessarium ad salutem, hinc ut in speciem contraria testimonia concilientur.

Respondeo S. Doctorem non ex propria mente atque sententia dixisse Eucharistiam infantibus esse necessariam ad habendam vitam æternam, sed in sententia & hypothesi Pelagianorum, qua supposita, & non concessa, ad hominem, ut dicitur, arguit in hunc fere modum: Nemo non baptizatus est particeps corporis Domini: Nemo non particeps corporis Domini habet vitam. Sicut enim de Baptismo dicitur: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum Dei*; ita de Eucharistia: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Ergo nemo non baptizatus habet vitam, & consequenter, data & non concessa illa distinctione inter regnum cœlorum & vitam æternam, adhuc sequitur infantes sine Baptismo morientes non tantum regnum Dei non obtinere, defectu Baptismi, sed neque vitam æternam, defectu Eucharistiæ. Argumentum istud eo validius premebat Pelagianos, quod juxta usum tunc temporis receptum, de facto simul cum Baptismo conferebatur infantibus Eucharistia; & sicut ipsi negabant infantes non baptizatos habere regnum cœlorum, quia illud solummodo baptizatis promittitur, ita & consequenter negare debebant eos habere vitam æternam, quia iis quoque promittitur tantum qui carnem Christi manducant, & bibunt ejus sanguinem. Porro qui non baptizantur, eam carnem non manducant: *Ad sacram enim mensam*, inquit Augustinus, *nemo nisi rite baptizatus admittitur*.

Hanc arguendi ad hominem rationem videtur insinuare S. Doctor loco citato ex c. 4. Lib. 1. contra Julianum, cum ait: *Sancto Innocentio vide quid respondeas &c.* Præterea, ita sæpe disputat de vita quam Eucharistia tribuit, quasi alia foret a salute, quam tribuit Baptismus, quod certe nonnisi per figuram concessionis potest intelligi: & quod me maxime movet, in omnibus antea citatis testimoniis nunquam directe impugnat fictitiam illam distinctionem regni cœlorum a vita æterna, sed ea supposita & non concessa, ostendit infantibus æque necessariam esse Eucharistiam ad habendam vitam æternam, ac Baptismum ad habendum regnum cœlorum, adeoque sine utroque Sacramento morientes excludi & a regno cœlorum & a vita æterna. Igitur videtur S. Doctor arguere ad hominem, ex hypothesi, ac sententia Pelagianorum circa distinctionem regni cœlorum a vita æterna, qua supposita, eos adhuc invicte refellit. Facilior nobis inter alias videtur hæc ratio exponendi mentem & verba S. Augustini antea laudata, quæ nostro quidem judicio, de alia, quam de vera & sacramentali Eucharistiæ perceptione, intelligi non possunt, ut probant sex momenta quæ adduximus.

Instabis 1. Totum istud S. Augustini ratiocinium, quod ad hominem dicimus, nihil omnino probat adversus Pelagianos, cum falsa nitatur suppositione. Scilicet, ut recte evincat S. Doctor, in eorum sententiam infantes sine Baptismo & Eucharistia morientes non tantum a regno cœlorum, sed etiam a vita æterna excludi, supponere debet, tanquam a Pelagianis concessum, realem & actualem Eucharistiæ perceptionem esse necessariam ad habendam vitam æternam, sicut concedebant necessarium esse Baptismum ad regnum cœlorum: atqui hoc ipsum est quod illi negabant, contendentes hanc Christi sententiam: *Nisi manducaveritis &c.* ad solos adultos pertinere, non vero ad infantes: in eorum igitur sententia nihil probaret adductum S. Augustini ratiocinium. Econtra si supponamus S. Doctorem ex propria

mente

mente atque sententia, quæ communis erat tunc temporis, urgere realem & actualem Eucharistiæ perceptionem, tanquam medium ad salutem necessarium, recte concludit ejus argumentum, ac intentum assequitur.

Resp. nego ant. ejusque probationem. Namque 1. retorqueri facile potest hæc eadem instantia adversus manducationem spiritualem Eucharistiæ quæ fit in Baptismo, de qua S. Doctorem adversarii nostri interpretantur quam certe Pelagiani, perinde ac realem & actualem, negabant necessariam esse ad habendam vitam æternam: solvenda igitur est adversariis nostris hæc instantia, sicut & nobis. 2. Ut stet robur & vis argumentationis S. Augustini adversus pelagianos, necesse non est ut supponat tanquam ab ipsis concessum, actualem Eucharistiæ prerceptionem necessariam esse absolute ad habendam vitam æternam; sed satis est ut ex certa consecutionis lege adigat eos id fateri, quod ex eorum principiis necessario sequitur. Idcirco enim dicebant necessarium Baptismum ad regnum cœlorum, quia dixit Christus: *Nisi qui renatus fuerit &c.* at idem de Eucharistia ad habendam vitam dixit.: *Nisi manducaveritis carnem &c.* Ergo, concludit S. Doctor, tam necessaria est Eucharistia ad vitam æternam, quam Baptismus ad regnum cœlorum, etiam supposita fictitia illa distinctione regni cœlorum a vita æterna; & consequenter infantes sine Baptismo & Eucharistia morientes excluduntur & a regno cœlorum & a vita æterna. En argumentum S. Doctoris, quod optimum est, ac recte premit Pelagianos.

Instabit 2. Multi alii SS. Patres idem cum Augustino de necessitate Eucharistiæ censuere, qui de Pelagianis ne cogitabant quidem; igitur illi ex sua propria mente atque sententia docuerunt Eucharistiam non tantum adultis necessariam esse, sed etiam infantibus ad habendam vitam æternam.

Resp. dist. conseq. docuerunt Eucharistiam esse necessariam ex præcepto & usu Ecclesiæ diu recepto de concedenda, etiam infantibus, Eucharistia, concedo: esse necessariam absolute, tanquam medium sine quo salus æterna non potest obtineri, nego. Igitur SS. illi Doctores ad usum suo tempore receptum attendentes, Eucharistiam omnibus, ipsis quoque infantibus, necessariam dixerunt, necessitate scilicet præcepti & usus ecclesiastici ejusque perceptioni gratiam & vitam æternam adscribebant, quam tamen sine illa haberi posse fatebantur; sicut sumptioni utriusque speciei, pro disciplina sui temporis, nonnunquam gratiam Sacramenti tribuunt, quæ tamen integra habetur ex perceptione unius speciei.

Instabis 3. Infantes sunt incapaces præcepti: ergo cum SS. Patres affirmant Eucharistiam ipsis esse necessariam, intelligendi sunt de necessitate medii, non vero præcepti.

Resp. dist. ant. Infantes sunt incapaces præcepti, quod proprio motu ac voluntate adimpleant, concedo: quod adimpleant motu & voluntate aliena, nempe eorum per quos offeruntur Ecclesiæ ut baptizentur & Eucharistiam percipiant, nego. Capaces enim sunt recipiendæ gratiæ quæ per Eucharistiam confertur, adeoque & ipsius actualis Eucharistiæ perceptionis, cujus tamen neglectæ rei non sunt, cum præ ætatis infirmitate præceptum illud propria voluntate non possint adimplere; sed ipsi parentes, aut quicumque infantium illorum curam gerunt, qui Ecclesiæ præceptum erga illos exequi tenentur, ac peccant, nisi exequantur.

Instabis 4. Non alia quam necessitatis absolutæ causa duci potuit Ecclesia, ut per duodecim sæcula infantibus Eucharistiam dispensaverit: ergo &c.

Resp.

T. 14. Con. p. 847. C. Resp. nego ant. Sine controversia enim credendum est, inquit Conc. Trid. sess. 21. c. 4. SS. Patres nulla salutis necessitate id fecisse, sed probabilem causam pro illius temporis ratione habuisse. Et certe pari argumento conficeretur, Sacramentum Confirmationis esse absolute necessarium ad salutem; simul enim cum Baptismo & Eucharistia solebat antiquitus ministrari.

Instabis 5. Alimentum spirituale absolute necessarium est ad conservationem vitæ spiritualis; sicut alimentum corporale ad conservationem vitæ corporalis: sed Eucharistia est alimentum spirituale: ergo &c.

Resp. 1. dist. ant. in adultis qui vitam spiritualem possunt amittere, esto: in parvulis qui eam, quamdiu rationis usu carent, amittere non possunt, nego. Verum, neque etiam in adultis necessaria est absolute & simpliciter Eucharistia ad conservationem vitæ spiritualis; solo enim Dei concursu supernaturali, ac virtutum exercitio conservari potest: atque si quis post receptam sacramentalem absolutionem ante Eucharistiæ perceptionem e vivis excederet, haud dubie in se conservaret vitam spiritualem sine Eucharistia. Multum tamen eam juvare & utilem esse, imo ex præcepto Christi necessariam ut superentur tentationes, peccata caveantur, ac gratia conservetur, nemo Catholicus inficias ibit.

Resp. 2. disparem esse conditionem alimenti spiritualis & materialis: istud convertitur in substantiam ejus qui nutritur, adeoque ni realiter sumatur, vitam conservare non potest; illud vero convertit hominem in seipsum. Porro Christus qui est alimentum spirituale animarum nostrarum, potest eas sibi unione gratiæ intima sociare, absque reali Eucharistiæ perceptione.

Frustra quis hic opponeret auctoritatem S. Thomæ, qui 3. parte q. 79. art. 1. ad 1. docet, Eucharistiam, saltem in voto, seu personali, seu alieno, esse necessariam. Namque fatemur hanc fuisse S. Doctoris mentem: sed quæ affert momenta, satis firma & efficacia nobis non videntur; ad summum enim probant necessarium esse votum Eucharistiæ, non vero Eucharistiam necessariam esse in voto, quæ duo distincta esse supra prænotato tertio observavimus.

ARTICULUS SECUNDUS.

Utrum detur præceptum divinum sumendi Eucharistiam sub utraque specie.

Prænotanda.

OBservandum 1. Eucharistiam spectari posse vel ut sacrificium, vel ut Sacramentum. Sub priori respectu necessariam esse utriusque speciei consecrationem & consumptionem, fatentur Orthodoxi: hic autem illam simpliciter ut Sacramentum, est spectamus, & quærimus an necessaria quoque sit utraque species ad naturam & substantiam Sacramenti.

Observandum 2. in Sacramentorum dispensatione distingui debere tum Sacramenti substantiam, tum ejus administrandi modum ac disciplinam, atque, ut loquitur Conc. Trid. sess. 21. c. 2. *hanc potestatem perpetuo in* T. 14. Con. p. 846. D. *Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate, magis expedire judicaret.*

Observandum 3. præsentem controversiam pendere, tanquam a suis fundamen-

damentis, ab istis tribus propositionibus. 1. an Christus totum sit & integer sub alterutra specie; an vero corpus sub una, & sanguis sub altera. 2. an tota ratio seu natura Sacramenti salva sit in una, vel utraque tantum specie 3. denique, an gratia Sacramenti necessaria ad salutem, utriusque speciei participationi sit annexa, an vero æqualis habeatur, sive una, sive duplex sumatur species; quibus certe tribus aut admissis, aut rejectis, necesse est, vel rejicere, vel admittere necessitatem utriusque speciei ad substantiam & integritatem Sacramenti.

Observandum 4. in præsenti controversia duas includi quæstiones], quarum una juris est, altera facti. Prior est, utrum jure divino ex Christi institutione, utraque species sit necessaria ad essentiam Sacramenti, & ad integritatem effectus illius: posterior, an semper & ubique usque ad duodecimum sæculum, quo a privatis quibusdam Episcopis, vel ad decimumquintum, quo generali lege a Concilio Constantiensi an. 1415, fuit abrogata communio sub utraque specie; an inquam, ante istud tempus in usu semper fuerit. Utrumque contendunt Novatores. Orthodoxi vero, quantum ad primam quæstionem quæ juris est, pronuntiant concordi suffragio, nullum extare divinum præceptum de utraque specie sumenda; atque perinde esse, tum ad essentiam Sacramenti, tum ad plenitudinem & integritatem effectus illius, sive una, sive duplex sumatur species. Quantum vero ad quæstionem facti, fatentur ultro usum utriusque speciei diu in Ecclesia viguisse, neque necesse est ut in hoc facto probando allaborent Novatores, quod apud omnes certum est: sed contendunt iidem Orthodoxi, eo ipso tempore, quo in usu fuit communio sub utraque specie, liberum adhuc fuisse Fidelibus, aut duas, aut unam sumere, imo quibusdam in casibus alterutram speciem dispensatam fuisse, adeo omni ætate persuasum fuit, utramque speciem necessariam non esse, aut ad substantiam Sacramenti, aut ad integritatem effectus illius. His prænotatis, errores & opiniones more nostro, historice referemus.

Errores, & opiniones.

Inter veteres Hæreticos, nullus, quod sciam occurrit, qui circa communionem sub una vel duplici specie litem Ecclesiæ moverit. Quod enim scripsit Cajetanus in 3. p. q. 80. art. 12. primam hujus controversiæ originem ab ipso Nestorio repetendam esse, qui (ut ipsi videtur) existimavit sub specie panis corpus, & sub specie vini sanguinem dandum esse, figmentum est, quod totius Antiquitatis silentio refellitur.

Ex Hæreticis posteriorum temporum, necessitatem utriusque speciei propugnarunt, tum qui præsentiam Christi realem in Eucharistia admiserunt, tum qui eam negarunt.

Inter primos, desinente sæculo decimoquarto, Pragæ in Boemia extitere Petrus Desdrensis, & Jacobellus Misnensis, teste Ænea Sylvio Historiæ Boemorum c. 35. quibus initio decimiquinti sæculi se adjunxit Joannes Hus, Boemisque auctor fuit ut calicis usum retinerent, quod non tantum *liceat*, inquiebat, *sed expediat*. Ex cineribus Joannis Hus quæ excitatæ sunt in Boemia factiones, altera Taboritarum, ab urbe hujus nominis in Boemia sic dicti, auctore Joanne Zisca; altera Calixtinorum, sic dicti ab usu calicis pro quo certabant, capite Roquesane. Hunc Boemorum errorem ad Conc. Constantiense delatum an. 1415. Sess. 15. damnarunt hujus Concilii Præsules, sublato Fidelibus calicis usu.

Lutherus circa præsentem controversiam varius omnino fuit ac inconstans, ut ostendit Bellarminus L. 4. de Eucharist. cap. 20. & Illustrissimus Meldensium Episcopus in Hist. Variationum L. 2. num. 10. Statim quippe communionem sub utraque specie velut rem indifferentem habuit, data unicuique licentia quid vellet, observandi: tum docuit, soli generali Concilio; non vero privatis Episcopis potestatem datam esse quidquam ea de re statuendi: deinde hac mutata sententia, nequidem Concilio generali assensurum se dixit, si aut utramque speciem permitteret, aut unam sufficere definiret. Tandem in Libro Captivitatis Babylonicæ aperte declarat, teneri Sacerdotes omnes utramque speciem populo distribuere; posse tamen, citra peccati periculum, unumquemque Fidelem eam sumere vel non sumere: sed in assertione articuli 16. dicit, eos qui non possunt impetrare utramque speciem, si omittant, saltem eam desiderare debere, ac impios esse, & Christum ab illis negari. L. de Saxonica visitatione, damnat communionem sub una specie, tanquam institutioni Christi contrariam.

Inter alios Novatores Calvinus L. 4. Instit. c. 17. n. 47. scripsit ex diaboli officina prodiisse consuetudinem, quæ populo Dei dimidiam sacræ Cœnæ partem vel furata est, vel eripuit, nec posse aliter quam sub duplici specie hoc Sacramentum ex præcepto Christi suscipi. Idem cum suo duce ac magistro sentiunt omnes Calvinistæ, qui realem Christi in Eucharistia præsentiam negant.

Arcudius L. 3. de Euchar. c. 50. asserit nonnullos recentiores Græcos Novatoribus nostris ea in parte suffragari.

Orthodoxi omnes in eo quidem consentiunt inter se, utramque speciem ad substantiam Sacramenti non pertinere, ac æqualem gratiæ fructum ad salutem necessarium ex una vel duabus æqualiter percipi. Verum sunt inter Scholæ Theologos, qui præter illam gratiam ad salutem necessariam, aliam admittunt, quam ajunt majorem percipi ex communione sub utraque specie. Ita censuerunt in Concilio Tridentino, referente Palavicino L. 12. c. 2. Melchior Canus Dominicanus, Antonius Uglioa Franciscanus, & Sigismundus Fedrius ejusdem Ordinis: ita quoque Vasquez in 3. p. disp. 215. q. 80. art. 2. & alii quos ibidem appellat; de qua quæstione disputatum est in Concilio Tridentino, nihilque definitum, ut observat idem Palavicinus loco mox citato: solemne quippe illud fuit Concilio, ut scholasticas quæstiones non attingeret, neque definiret.

Multi in Conc. Trid. restitui usum calicis postularunt, tum Imperatoris, tum Galliarum Regis Caroli IX. & aliorum Principum nomine, quibus non pauci favebant Theologi; non quod eum putarent necessarium ad Sacramenti substantiam, sed ad sedandos populorum animos, fovendam, ut dicebant, eorum pietatem, atque præsertim ad omnem calumniæ occasionem Novatoribus præripiendam. Istis non acquievit Conc. Trid. nihilominus in fine Sess. 22. judicio S. P. Patres reliquere an expediret alicui nationi vel regno usum calicis concedere; & reipsa Pius IV. an. 1564. instante Ferdinando Imperatore, usum calicis quibusdam Germaniæ populis restituit. Verum non fausto exitu, in suo quippe errore, non minus quam Boemi, pertinaces extitere.

Nonnulli inter Catholicos paulo vehementius pro necessitate restituendi calicis perorantes, etsi aliunde integrum dicerent sine illo Sacramentum & plenum effectum, suspecti fuere tum Orthodoxis, tum Novatoribus, ut

Geor-

Georgius Cassander, qui amplam scripsit de communione sub utraque specie consultationem, ubi utramque speciem, ait conferre ad pleniorem Sacramenti significationem, & eam semper antiquitus usurpatam, exceptis quibusdam casibus necessitatis, qui legi & consuetudini præscribere non possunt: additque, eam a Concilio Constantiensi in perpetuum & pro omni ætate sublatam] non fuisse, sed ad tempus solum; ex quo concludit restituendum esse Fidelibus omnibus calicem. Opus Cassandri in Indicem Librorum prohibitorum relatum fuit. His historice narratis, sit

CONCLUSIO.

Nullum extat divinum præceptum, quo Laici, & Clerici non conficientes obligentur ad Eucharistiam sub utraque specie sumendam; sed alterutrius speciei communio ad salutem sufficit. Justissimis vero gravibusque de causis Ecclesia divinitus inspirata usum calicis Laicis interdixit, solius panis speciei communione permissa. Ita Conc. Trid. Sess. 21. c. 1. & 2. & Can. 1. & 2.

PRIMA PROBATIO.

Ex Scriptura.

Probatur 1. ex Scriptura, duplici argumento: nempe ex doctrina Christi, & usu seu Praxi Apostolorum.

Ex doctrina Christi. Namque Jo. 6. v.59. loquens de fructu Eucharistiæ nempe vita æterna, eum tribuit sumptioni unius speciei: *Hic est panis*, inquit, *qui de cœlo descendit. Non sicut manducaverunt patres vestri manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Igitur tota Sacramenti substantia salva est in una specie, cum totus effectus ex una percipiatur.

Argumentum istud proponit & urget Concilium Trid. Sess. 21. c. 1. *Qui dixit*, inquit, *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis; dixit quoque: Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum &c.* Integrum Concilii textum paulo post, ubi de objectionibus solvendis referemus. T.14 Conc. p. 846. C.

Ex usu & praxi Apostolorum idem colligimus; siquidem Act. 2. v. 42. de primis Fidelibus dicit: *Perseverantes erant in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus*, quo loco Eucharistiam designari, concors est interpretum sententia, nec diffitentur Calvinistæ. Porro solius panis mentio fit, non calicis.

Neque est quod dicant Novatores, solum panem, per synecdochen, appellari, nempe partem pro toto; alias sequeretur, inquiunt, solum panem fuisse ab Apostolis consecratum. Namque adversariorum est probare ibi partem pro toto sumi, quod negamus. Et vero constat tunc temporis plurimos Judæos fuisse ad Christum conversos; qui permittebantur servare adhuc quædam Legalia, ut colligitur ex c. 21. Act. Apost. v. 20. Similiter constat aliquos eorum fuisse Nazaræos, qui *non bibebant vinum usque ad finem dierum voti sui*, ut patet ex eodem Libro c. 18. v.18. & c. 21. v. 23. Probabile vero est, ejusmodi homines non bibisse de calice Domini contra votum, neque etiam omnino abstinuisse ab Eucharistia, cum asserat S. Lucas, omnes perseverantes fuisse in fractione panis. Neque vero sequitur,

quod opponunt adversarii, solum panem fuisse consecratum: non enim quid consecrarent Apostoli, narrat S. Lucas, sed quid Fidelibus distribuerent.

Eumdem usum non obscure indicare videtur S. Paulus 1. Cor. 11. v. 27. cum ait: *Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis, & sanguinis Domini*, ubi certe particula disjunctiva, *vel*, innuit liberum fuisse alterutram sumere speciem, nihilominus tamen eum corporis, & sanguinis Christi simul reum esse ait Paulus, qui indigne vel panis, vel vini speciem sumpserit. Quid ita? quia nempe (quæ ratio fundamentalis est in præsenti controversia) totus & integer Christus continetur sub una specie.

Neque est, quod reponant adversarii particulam *vel* non disjunctivæ, sed conjunctivæ rationem eo loci habere, quod multis exemplis conantur ostendere. Sed in vanum laborant: nemo enim nostrum negat, quin apud auctores sacros & profanos particula *vel* usurpetur aliquando pro conjunctiva *&*; sed negare quoque non possunt adversarii, quin sæpissime pro vere disjunctiva usurpetur: quo sensu loco citato usurpari contendimus, ubi in eadem periodo, tum disjunctiva *vel*, tum copulativa *&*, adhibetur.

SECUNDA PROBATIO.

Ex usu, & disciplina veteris Ecclesiæ.

T. 12. Conc. p. 100. T. 14. Conc. p. 846. E. Probatur 2. ex usu veteris Ecclesiæ & exemplis communionis datæ & receptæ sub unica specie. Observat enim Concilium Constantiense, a quo primum an. 1415. generalis lex communionis sub una specie sancita est, *jam ante istud tempus diutissime illam consuetudinem communicandi sub una specie, ab Ecclesia observatam fuisse*. Et Concil. Trid. Sess. 21. cap. 2. *Licet*, inquit, *ab initio Christianæ Religionis non infrequens utriusque speciei usus fuisset, tamen progressu temporis, latissime jam mutata illa consuetudine, gravibus & justis causis adducta*, (Ecclesia) *hanc consuetudinem sub altera specie communicandi approbavit, & pro lege habendam decrevit*. Cum ait Concilium, *non infrequentem fuisse* primis temporibus usum utriusque speciei, aperte innuit, eum ita perpetuum ac constantem non fuisse, quin sæpissime sub altera tantum specie daretur, & acciperetur communio Eucharistica, quod hic veteribus exemplis demonstrandum est. Ea autem ad quatuor universim capita revocamus: ad communionem infirmorum, infantium, ad domesticam, quæ in domibus, & ad publicam, quæ in publicis Conventibus, & Synaxibus fiebat. Atque ut statim plurimas adversariorum objectiones occupemus ac reddamus inutiles, observandum est, nostri non esse Concilii ostendere, numquam sub utraque specie iis in casibus datam esse, & acceptam Eucharistiam: incassum ergo laborant adversarii, ut multa coacervent exempla communionis datæ infirmis ver. gr. sub duplici specie; hoc enim non negamus: sed contendimus, quod sufficit ad institutum nostrum, non raro sub una tantum specie datam esse, contradicente ac conquerente nemine; unde invicte colligimus, Veteribus liberum fuisse & indifferentem usum unius vel duplicis speciei, ipsisque persuasum fuisse totam Sacramenti substantiam & gratiam æqualiter haberi in una specie, sicut in duplici.

Com-

Communio infirmorum sub una specie.

Aſſervatam olim fuiſſe pro morientium viatico Euchariſtiam, ſupra Q. 4. Art. 2. probavimus: illam autem ſub una tantum ſpecie non raro datam fuiſſe, colligimus ex facto Serapionis, S. Ambroſii, & Monachorum Ordinis Cluniacenſis.

De primo Euſebius l. 6. Hiſt. c. 44. referens decretum Dionyſii Alexandrini de concedenda lapſis pœnitentibus communione, narrat Serapionem quemdam in extremis poſitum, miſiſſe de nocte puerum ad Præsbyterum, ut ab eo Euchariſtiam perciperet; Præsbyterum vero tunc forte ægrotantem, cum venire non potuiſſet, miſiſſe ad Serapionem per eumdem puerum *exiguam Euchariſtiæ partem*, ac juſſiſſe ut madefactam, ſeu, ut vertit Valeſius, *in aqua intinctam, ſeni in os inſtillaret, qua ille paulatim abſorpta continuo animam exhalavit*. P. 246. C.

Conſtat ex hac narratione, unam panis ſolidam ſpeciem datam eſſe ſeni illi moribundo, quæ cum exſiccata foret, debuit prius aqua aut alio liquore madefieri, ut facilius poſſet a moribundo deglutiri. Conqueſtus tamen non legitur Serapio, ſibi mutilam ac dimidiatam datam eſſe Euchariſtiam; ſignificat Hiſtoricus, eum ſenem *reſervatum fuiſſe, ac tantiſper in vita permanſiſſe, ut reconciliaretur, ac deleto jam crimine, a Chriſto poſſet agnoſci, & prædicari*.

De ſecundo, narrat Paulinus in vita S. Ambroſii, S. Honoratum Vercellenſem Epiſcopum, cum in ſuperiori tabulato decumberet, cœleſti voce de nocte admonitum fuiſſe ut cito deſcenderet, & Ambroſio jam morituro ſubveniret: *qui deſcendens*, inquit Paulinus, *obtulit ſancto Domini corpus; quo accepto, ubi glutivit, emiſit ſpiritum*, ſolius corporis hic mentio fit, non ſanguinis ſub vini ſpecie. T. 2. Appen. p. 11. F.

De tertio denique exemplo, quod eſt Monachorum Ordinis Cluniacenſis, legimus, referente S. Udalrico L. 3. antiquarum conſuetudinum Ordinis Cluniacenſis cap. 28. Tom. 4. Spicilegii, infirmis Monachis dari Euchariſtiam ſub una panis ſpecie, quæ prius in vino non conſecrato tingebatur. Illa autem conſuetudo plus quam ſexcentorum annorum eſt, quam & hodie retinent Græci. P. 227.

Aliquando ſub ſola vini ſpecie datum eſſe infirmis viaticum Euchariſtiæ in Hiſpania, colligimus ex Concilio XI. Toletano an. 675. Can. 11. ubi ſic loquitur: *Solet humanæ naturæ infirmitas in ipſo mortis exitu prægravata, tanto ſiccitatis pondere deprimi, ut nullis ciborum illationibus refici, ſed vix tantumdem illati delectetur poculi gratia ſuſtentari. Quod etiam in multorum exitu vidimus, qui optatum ſuis votis ſacræ communionis expetentes viaticum, collatam ſibi a Sacerdote Euchariſtiam rejecerunt, non quod infidelitate hoc agerent, ſed quod præter Dominici calicis hauſtum traditam ſibi non poſſent Euchariſtiam deglutire*. Idem colligere eſt ex Conſtitutione Paſchalis II. S. Pontificis, quam mox referemus. T. 6. Conc. p. 552. B.

Aliquando etiam datam eſſe infirmis utramque panis, & vini ſpeciem, repugnare non poſſumus. Eum in finem haud dubie S. Exuperius Toloſanus Epiſcopus, referente S. Hieronymo Ep. 95. alias 4. ad Ruſticum Monachum, Chriſti corpus caniſtro vimineo, & ſanguinem portabat in vitro: atque in eo probando labori parcere debent Novatores. Verum factum illud eſt, quando immediate poſt Sacra publica, ad abſentes, inter quos haud T. 4. p. 2. pag. 778.

dubie infirmi comprehendebantur, Euchariſtia deferebatur, ut ex S.Juſtino aliiſque alias citatis colligimus: imo aliquando in cubiculo infirmorum celebratam eſſe Miſſam, ac ſtatim ſub utraque ſpecie adminiſtratam iis Euchariſticam communionem, teſtis eſt Sugerius Abbas, qui id in gratiam Ludovici VI. cognomento Craſſi obſervatum fuiſſe narrat. Apud Ducheſne, Tom. 4. Scriptorum Hiſtoriæ Francorum. Verum aliis in caſibus, cum non ſoleret vini ſpecies diu aſſervari, quia facile aceſcit, & corrumpitur, unde inter vaſa quibus olim legimus aſſervatam Euchariſtiam, nullum notatur vino aſſervando deſtinatum; aliis, inquam, in caſibus vulgo communio ſub una ſpecie infirmis diſpenſabatur. Tandem omnino revocata fuit conſuetudo dandi infirmis, ſicut & ſanis, ſanguinem Chriſti. Hoc ſignificat Rodulphus Abbas S. Trudonis, qui vivebat an. 1110. his verſibus:

Hic, & ibi cautela fiat, ne Præsbyter ægris,
Aut ſanis tribuat laicis de Sanguine Chriſti.
Nam fundi poſſet leviter: ſimplexque putaret,
Quod non ſub ſpecie ſit totus Jeſus utraque.

Ad hæc exempla, quibus ſe premi ſentiunt adverſarii, varia reſpondent.

Ad primum, quod eſt Serapionis, dicunt 1. utramque ſpeciem, non quidem ſeparatam, ſed ſimul mixtam ei datam fuiſſe, pro more, inquiunt, recepto communicandi infirmos, quibus panis Euchariſticus vino ſacro intinctus, ut infundi facilius poſſet, miniſtrabatur: qui mos apud Græcos perveruſtus eſt, cujus originem vel ab ipſa Chryſoſtomi ætate profluxiſſe ſuſpicatur Arcudius l. 3. de Euchar. c. 53. occaſione ſcilicet cujuſdam mulieris, quæ referente Sozomeno l. 8. Hiſt.c. 5. & Nicephoro l. 13. c. 7. hæreſi Macedonii infecta, falſæ religionis, ſimulandæ cauſa, panem Euchariſticum de manu Chryſoſtomi Sacra facientis acceptum furtim ancillæ dedit, Hæreticorum panem illius loco conſumptura, qui mox in ejus ore in lapidem mutatus eſt: unde tam nefandæ fraudis vitandæ gratia, eccleſiaſtica lege ſancitum fuit, ut myſteria Euchariſtiæ in calice commixta ſimul populo deinceps diſpenſarentur; hincque natus apud Græcos uſus cochlearis, quo panem intinctum diſtribuunt.

Quin etſi in Eccleſia Latina a Conc. Bracarenſi IV. Can. 2. an. 675. improbatus ſit, & abrogatus Euchariſtiæ intinctæ uſus in communione ordinaria, & publica Fidelium, retentus tamen fuit in gratiam morientium.

Ita colligitur tum ex Conc. Turonenſi, apud Burchardum in collectione Canonum l. 5. c. 9. Yvonem Carnotenſem, Decreti parte 2. c. 19. Jubet ſiquidem Concilium, *ut ſacra oblatio intincta ſit in Chriſti ſanguine, ut veraciter Præsbyter poſſit dicere infirmo, Corpus & Sanguis Domini proficiat tibi*. Tum ab Urbano II. in Conc. Claromontano ann. 1095. vetante, juxta lectionem Baronii, Binnii, & aliorum, *ne quis communicet de altari, niſi corpus ſeparatim, & ſanguinem ſeparatim ſumat, niſi per neceſſitatem, & cautelam*, quæ poſtrema verba innuunt permitti communionem intinctam, ubi vel neceſſitas infirmorum poſtulat, vel periculum eſſet effuſionis, & irreverentiæ, ſi ſanguis ſeparatim hauriendus porrigeretur. Tum denique ex Conſtitutione Paſchalis II. S. Pontificis, qui Epiſtola ad Pontium Cluniacenſem Abbatem an. 1118. data, & a Baronio Tom. 12. Annal. ad illum annum n. 4. refertur, mandat, *ut utraque ſpecies ſeparatim ſumatur; præter in parvulis ac omnino infirmis, qui panem abſorbere non poſſunt*. Idem colligi poteſt ex codice manuſcripto Monaſterii S. Remigii Remis fundati, quem laudat Hugo Menardus in

ſuis

fuis ad Librum Sacramentorum S. Gregorii notis pag. 380. & ex antiquo ritu Missæ celebrandæ Joannis Abrincatensis Episcopi, ibidem pag. 379.

Dicunt 2. dato, & non concesso vinum illud in quo panis Eucharisticus intingi solebat, consecratum non fuisse, tamen contactu corporis Christi, in consecratum, adeoque in verum Christi sanguinem evasisse.

Dicunt 3. ea quæ necessitatis lex extorquet, in legem trahenda non esse: atque ita infirmis sub una tantum specie datam esse Eucharistiam, quia sub duplici dari non potuit.

Ad secundum exemplum, quod est S. Ambrosii, respondent, per figuram synecdochen solum corpus appellari, etsi sanguis concessus quoque fuerit: sæpe enim pars pro toto sumitur.

Ad tertium, quod est Monachorum Cluniacensium, ajunt ad marginem illarum Constitutionum ex alio codice observari, morem illum ab usu aliarum Ecclesiarum recepto alienum esse; ex quo inferunt, a Monachis illis inductam esse novitatem, quam aliæ Ecclesiæ improbarunt.

Refellitur adversariorum ad hæc exempla responsio.

Ad primum. Nullum est apud Eusebium, vel levissimum intincti panis Eucharistici in sanguine Christi vestigium. Jussit quidem Præsbyter puero, ut particulam Eucharistiæ intingeret, sed quo in liquore intingi deberet, non expressit: longe autem probabilius est, aqua fuisse intinctam, & madefactam, sicut vertit Valesius, qui in suis ad citatum caput 44. Eusebii notis observat, solitos fuisse Veteres panem benedictum aqua intingere seu madefacere; nempe ut mollesceret, atque facilius per exsiccatas moribundi fauces dimitti posset in stomachum. Unde Conc. Carthaginense IV. an. 398. Can. 76. utitur verbo *infundendi*, cum de Eucharistia moribundis ministranda loquitur. *Si continuo*, inquit, *creditur moriturus*, *reconcilietur per manus impositionem*, *& infundatur ori ejus Eucharistia*, quo verbo alludere videtur ad morem intingendi panem Eucharisticum in aqua vel alio liquore, ut facilius infundi possit, & instillari in os moribundi. *T. 2 Conc. p. 1206. A.*

Et certe communionis in sanguine Christi intinctæ nullum occurrit in veteribus priorum sæculorum monumentis vestigium, sive in Græca, sive in Latina Ecclesia. De communione intincta.

Non in Græca. Conjectura quippe Arcudii ante adducta omnino gratis ficta est, cujus nullus plane testis est inter Veteres. Ipse siquidem S. Chrysostomus non uno in loco mentionem facit Sanguinis Christi, quem Diaconi Fidelibus inter Missarum solemnia porrigebant. Et in Concilio Quini sexto seu Trullano an. 692. Can. 101. confirmatur mos antiquus recipiendi in manibus Eucharistiam, quod certe de solo pane consecrato potest intelligi: neque enim verisimile est panem illum intinctum, madefactum, & Sanguine Christi stillantem, nuda manu receptum fuisse.

Serius igitur obtinuit apud Græcos usus Eucharistiæ intinctæ: ad præcavendum scilicet periculum effusionis, & irreverentiæ, utramque speciem simul commiscent; sacras enim particulas sanguine perfusas Sacerdos distribuit, singulis singulas præbens, parvo cochleari, cujus tenue, & oblongum manubrium est in parvam crucem desinens, quas singuli ore excipiunt. Varia ejus fortuna.

Pro infirmis vero alia est ratio, & praxis. Nam singulis annis feria quinta majoris hebdomadæ, panem recentem solito majorem præparant, & consecrant, cujus quartam partem Sacerdos absumit, tres reliquas in *Card. Bona l. 2. rerum Liturgicarum c. 18.*

minutulas particulas comminuit, quas *Meridas*, & communiori vocabulo *Margaritas* vocant: sed antea consecratum panem Christi sanguinem leviter humectant, tum sacro disco ignem subjicientes, cunctum humorem exprimunt, & sic indurescit, ut per totum annum a corruptione immunis servari possit: cum vero eum ægrotis porrigunt, vino communi eum perfundunt, & humectant, ut emollescant, & facilius a moribundo deglutiri possit. Lege Goarium in suis ad Rituale Græcorum notis pag. 152. & Arcudium l. 3. de Euchar. c. 55. & 56. Hunc Græcorum ritum acrius quam par sit, insectatur Humbertus Sylvæ candidæ Episcopus, in Libro adversus calumnias Græcorum: sua enim cuique Ecclesiæ permittenda est disciplina, quæ cum fide, & morum integritate non pugnat.

Braga en Galice. T.6.Conc. p.562. C. Ib. p.563. B. C. Biblio.PP Tom. 18. p.477. C.

In Ecclesia vero Latina varia fuit hujus communionis intinctæ fortuna. Prima hujus mentio occurit an. 675. in Conc. IV. Bracarensi c. 1. & quidem ut damnetur ac proscribatur. Inter varios enim abusus qui irrepserant, hic quoque notatur, *quod Eucharistiam vino madidam populis porrigerent*. Et cap. 2. *Illud vero*, inquit, *quod pro complemento communionis intinctam tradunt Eucharistiam populis, nec hoc prolatum ex Evangelio testimonium percipit: seorsum enim panis, & seorsum calicis commendatio memoratur*.

Micrologus, seu Liber de Ecclesiasticis observationibus, cujus auctor sæculo undecimo vixisse creditur c. 19. eumdem abusum carpit. *Non est*, inquit, *authenticum, quod quidam corpus Domini intingunt, & intinctum pro complemento communioni populo distribuunt: nam Ordo Romanus contradicit*. Hoc duplici testimonio universim, nulla facta exceptione, proscribitur usus communionis intinctæ.

T.10.Conc. p.508. E. Ibid. p.656. C.

In Concil. tamen Claromontano sub Urbano II. an. 1095. exceptus est casus necessitatis, & cautelæ, ut ex verbis antea citatis apertum est. At vero Paschalis II. in Epist. citata etiam casum necessitatis exclusit, præcipiens ut *parvuli, & infirmi, qui panem absorbere non possunt, in solo sanguine communicent*: hoc decentius existimans, quam intinctam communionem permittere.

P.56.col.2.

Alicubi tamen invaluisse usum dandi infirmis Eucharistiam intinctam, colligimus ex Canone Concilii cujusdam Turonensis, apud Burchardum & Yvonem Carnotensem locis citatis: *Omnis Præsbyter*, inquit Canon, *habeat pyxidem, aut vas tanto Sacramento dignum, ubi corpus Domini cum diligentia recondatur ad viaticum recedentibus de sæculo. Quæ tantum sacra oblatio intincta debet esse in Sanguine Domini nostri Jesu Christi, ut veraciter Præsbyter possit dicere infirmo: Corpus & Sanguis Domini nostri Jesu Christi, proficiat tibi in remissionem peccatorum, & vitam æternam*. Ita Patres Turonenses: verum ratio quam afferunt, nullius est, pace dixerim, ponderis ac momenti, corpus enim Christi non est sine sanguine; nisi velis ita statuisse illos Patres, ad majorem hujus formulæ expressionem.

P. 277.

Aliquibus tamen in locis invaluit idem mos pro omni populo, non alia sane de causa, quam propter cautelam, ne sanguis effunderetur. Ritus antiquus Missæ a Joanne Episcopo Abrincatensi descriptus apud Menardum in Appendice Libri Sacramentorum, vetat Sacerdotem, & ministros intincto pane communicare: excipit autem populum, *quem*, inquit, *intincto pane, non auctoritate, sed summa necessitate, timore effusionis sanguinis Christi, permittimus communicare*. In antiquis consuetudinibus Monasterii Cluniacensis l. 2. c. 30. Tom. 4. Spicil. statutum extat de communione intincta. In margine autem ex alio codice additur, id esse contra usum aliarum Ecclesiarum; per-

mit-

mitti tamen propter novitios, & alios rudes, qui si Sanguinem speratim acciperent, vix fieri posset quin aliquam incurrerent negligentiam.

In Anglia adeo propagatus erat hic usus, ut eum prolixe defendat Ernulphus Roffensis Episcopus, Epistola ad Lambertum Tom. 2. Spicil. Concilium vero Anglicanum sub Richardo Archiepiscopo Cantuariensi an. 1175. c. 16. eum usum prohibuit. *Tom. 12. Conc. p. 1466. A.*

Duplex autem erat intinctio, una cum sanguine seu vino consecrato, altera cum vino communi, aut aqua; & hæc aliquando viguit pro pueris & infirmis, qui panem siccum deglutire non poterant. Ita lib. 3. statutorum Ordinis Cluniacensis c. 28. præscribitur pro infirmis, ut nempe corpus Domini vino intinctum sumant. Ita quoque sæculo decimo factitatum colligitur ex vita Lucæ, Junioris Monachi, apud Combefisium T. 2. Auctarii Bibliothecæ Patrum: & sæculo duodecimo, ex Constitutionibus Odonis Parisiensis c. 4. Tom. 10. Conc. p. 1802. & sæculo decimo tertio, ex Constitutionibus anonymi cujusdam, Tom. 11. Conc. parte prima p. 146. & ex Concil. Bajocensi c. 76. eodem Tom. part. 2. p. 1460.

Verum nunc omnes intinctiones abierunt in desuetudinem: solummodo id observatur apud nos, ut post datam infirmo Eucharistiam, pauxillum vini aut aquæ in os ejus infundamus, quo species panis facilius possit in stomachum demitti.

Atque hæc de communione intincta sufficiant, ex quibus colligere est, eam tertio sæculo, quo contigit factum Serapionis, incognitam omnino fuisse, & primam ejus mentionem occurrere tantum septimo sæculo in Concilio citato Bracarensi.

Quamquam etsi daremus adversariis, Serapioni intinctam communionem dispensatam fuisse, nihil inde consequerentur pro necessitate utriusque speciei, qualem illi propugnant. Volunt siquidem distinctas, ac separatas percipi debere species, ut integra sit & perfecta Sacramenti significatio, quæ tota consistit in exprimenda Christi morte, seu separatione sanguinis a corpore, quod fit quando utraque species separatim sumitur.

Ad secundam responsionem de vino quod etsi non sit consecratum, contactu tamen corporis Christi in consecratum evadit, constabit solutio ex mox dicendis.

Ad tertiam, nulla est necessitas quæ Christianos adigere possit ad violandum Christi præceptum, & mutandam Sacramentorum substantiam. Ita quæcumque supponatur urgere necessitas, si vera & naturalis aqua defuerit, non potest Baptismus alio in liquore conferri: si igitur utraque species necessaria sit de jure divino & necessitate Sacramenti, ut contendunt Novatores, nunquam licitum esse potest unam tantum speciem sumere; & qui sic agit, Christi præceptum violat, ejusque Sacramentum destruit: atqui Novatores certis in casibus unam tantum speciem sumi permittunt; ergo illi, non vero nos, violatores sunt præcepti Christi & nullum ac inane habent Eucharistiæ Sacramentum.

Communio infantium sub una specie.

Infantibus, duodecim sæculorum tractu, concessam esse in Ecclesia, sive Græca sive Latina, Eucharistiam, & quidem aliquando sub utraque specie, adversariis non inviti concedimus: verum & id quoque no-

bis

bis viciſſim concedant neceſſe eſt, eam modo ſub ſola vini, modo ſub ſola panis ſpecie diſpenſatam aliquando fuiſſe.

De ſola ſpecie vini teſtis eſt occulatus S. Cyprianus, Tractatu de lapſis, ubi ab indigna communione horrendis exemplis deterrere volens, celeberrimam hiſtoriam narrat, quam ex ipſo refert & ponderat S. Auguſt. Ep. 9'. alias 23. ad Bonifacium, cujuſdam ſcilicet infantulæ, quæ cum parentum incuria, ac neſcia matre, ducente nutrice panem vino mixtum de idolothitis comediſſet, poſtea ad Eccleſiam de more ducta eſt, ipſo Sacra faciente Cypriano: *Ubi vero*, ait ſanctus Doctor, *ſolemnibus adimpletis calicem Diaconus offerre præſentibus cœpit, & accipientibus cæteris locus ejus advenit, faciem ſuam parvula inſtinctu divinæ majeſtatis avertere, os labiis obturantibus premere, calicem recuſare. Perſtitit tamen Diaconus, & reluctanti licet, de Sacramento calicis infudit. Tunc ſequitur ſingultus & vomitus: in corpore atque ore violato Euchariſtia permanere non potuit.*

Pag. 175.

Solius calicis puellæ miniſtrati hic mentio fit.

Neque vero eſt quod ſuſpicentur adverſarii, vel huic puellæ ſolum eſſe datum vinum, quia præ infantia panem comedere non potuiſſet: vel in illo calice mixtum fuiſſe panem; vel denique panem illi ſimul cum cæteris diſpenſatum fuiſſe.

Namque I. Potuit puella illa comedere panem vino idolis conſecrato tinctum; quidni ergo & panem Euchariſticum?

II Communionis intinctæ uſus ætati S. Cypriani plane fuit incognitus, ut ex ante dictis apertum eſt.

III. Denique, quia ſi puella panem Euchariſticum ſumpſiſſet, quomodo eum ſtatim non evomuit, ſicut & vinum? ſiquidem idcirco calicem recuſavit, & per vim infuſum evomuit, teſte Cypriano, quia *in corpore & ore violato Euchariſtia permanere non potuit* Quippe non ex horrore & fuga vini, ſed ex miraculo contigiſſe vomitum illum, non obſcure ſignificat narratio S. Cypriani.

Solius quoque ſanguinis infantibus datis in Græca Eccleſia, meminit quinto & ſexto ſæculo Jobius Monachus lib. 3. de Incarnatione Verbi c. 18. apud Photium in Bibliotheca codice 222. Ibi quippe narrans quo ordine Chriſtiani divinis informantur myſteriis, *Primo*, inquit, *baptizamur, deinde unguento ungimur: inde pretioſo ſanguine dignamur.*

Pag. 505. n. 40.

Eumdem uſum undecimo ſæculo confirmat Paſchalis II. Conſtitutione antea citata; & duodecimo, & Hugo Victorinus lib. 1. de Sacramentis c. 20. ubi ait, Euchariſtiam in ſpecie ſanguinis infantibus miniſtrandam eſſe digito Sacerdotis, quem facile ſugere poſſunt. Ibidem carpit uſum nonnullorum, qui loco vini conſecrati vinum commune infantibus dabant, ut aliquod ſaltem veſtigium retinerent communionis ſub ſpecie vini eis ad hoc uſque tempus dari ſolitæ.

T. 10. Con. pag. 656. Eumdem uſum olim apud Græcos viguiſſe, & etiamnum vigere docet Allatius, in Annotationibus de communione Orientalium additis ad Tractatum de conſenſione utriuſque Eccleſiæ.

Solam aliquando panis ſpeciem pueris paulo grandioribus datam, probat vetus nonnullarum Eccleſiarum conſuetudo diſtribuendi ejuſmodi pueris innocentibus quidquid ex publica Fidelium communione reſiduum erat & ſuperfluum; de qua conſuetudine diximus antea, ſolvendo objectiones contra permanentiam Euchariſtiæ.

Commu-

Communio domestica sub una speciæ.

Solitos olim fuisse Christianos Eucharistiam domi servare, in deserta, ac per itinera deferre, eamque, cum aut urgeret periculum, aut excitaret pietas, propriis manibus sumere, res est omnibus comperta, quam nonnullis exemplis demonstravimus antea, Articulo 2. quæstionis quartæ.

Utramque vero speciem domi servatam semper, contendunt Novatores: inter Orthodoxos vero multi solam panis, nunquam vini; alii, quibus subscribimus, aliquando utramque, aliquam vero solam panis speciem servatam esse contendunt. Ad institutum autem nostrum sufficit, si postremum istud caput demonstraverimus, quod adductis jam loco mox indicato, Tertulliani lib. de Oratione cap. ultimo, & ad uxorem lib. 2. cap. 5. S. Cypriani Tract. de lapsis; S. Basilii, Epist. ad Cæsariam Patritiam, quæ est 289. S. Ambrosii, Oratione funebri de obitu Satyri fratris sui, testimoniis probatum manet.

Et certe vel unus Tertulliani textus in citato ad uxorem lib. cap. 5. litem dirimere videtur: *Non sciet*, inquit, *maritus quid secreto, ante omnem cibum gustes; & si sciverit panem, non illum credet esse qui dicitur:* quo loco solum panem privatim asservatum & sumptum, quod quidem ex ratione quam subjicit, magis confirmatur: nempe innuit ignotum fuisse marito, qualis esset panis qui ante omnem cibum sumitur; si autem vinum solitum fuisset privatim sumi, perinde ac panis, facile fuisset marito ex illius odore suspicari, fraudis aliquid latere. P. 196. B.

Adde præterea, nonnunquam per annum integrum servatam fuisse privatim Eucharistiam, ut colligimus ex Prato spirituali c. 79. at probabile non est vini modicam quantitatem tamdiu integram servari potuisse.

Denique narrat Metaphrastes, apud Surium die 10. Novemb. S. Virginem Theoctistem Lesbiam, cum 35. annis in insula Paro solitaria vixisset, inventam a viro sæculari & venatore: quem illa rogavit ut anno sequenti unum ex intemeratis donis corporis Christi ad se deferret, quod ille attulit, eoque accepto virgo ad cœlum migravit.

Lucas quoque Junior Monachus, cujus vitæ excerpta edidit Pater Combefisius T. 2. Auctarii Biblioth. Patrum, cum a Corinth. Archiepiscopo quæsivisset quomodo solitarii horrenda mysteria percipere possent, apud quos nec synaxis erat, nec Sacerdos: respondit ille, debere Sacerdotem adesse; quod si non adsit, conservandas sanctas particulas, sumptoque Christi corpore, loco sacri laticis, vini poculum esse bibendum; vini scilicet non consecrati, quod sanguinis locum suppleret. His in exemplis communio domestica sub una tantum specie perfecta legitur. P. 986. C.

Referri huc possunt exempla Eucharistiæ ad Episcopos & Præsbyteros absentes in signum mutuæ communionis olim missæ, quæ attigimus art. 2. q. 4.

Communio publica sub una specie.

Inter publica Sacrorum solemnia duodecim prioribus Ecclesiæ sæculis ordinarie Fidelibus dispensatam fuisse utramque Eucharistiæ speciem, res est ex antiquis monumentis certior, quam ut negari possit, & a nobis probari indigeat.

Verum

Verum illis quoque temporibus liberum fuisse unam vel duas sumere species; & reipsa unam tantum in publicis synaxibus fuisse aliquando datam & acceptam, istis momentis conficimus.

Sedere cœpit an. 440. & obiit an. 461. T. 1 p. 227. c. 5.

I. Ex S. Leone, qui Sermone 4. de Quadragesima: de Manichæis, sic narrat: *Cum ad tegendam infidelitatem suam nostris audeant interesse mysteriis; ita in Sacramentorum communione se temperant, ut interdum tutius lateant, ore indigno corpus Christi accipiant, sanguinem autem redemptionis nostræ haurire omnino declinent. Quod ideo vestram volumus scire sanctitatem, ut vobis hujuscemodi homines, & his manifestentur indiciis, & quorum deprehensa fuerit sacrilega simulatio, a Sanctorum societate sacerdotali auctoritate pellantur.*

Constat ex illo testimonio, Manichæos Romæ sese Fidelibus miscente Eucharistiam sub sola panis specie sumpsisse, & calicem declinasse, ea scilicet ductos superstitione, vinum esse fel draconis; atque hac arte tutius illos latitasse: verum eo quoque indicio deprehendi ac detegi debere declarat S. Pontifex. Porro si jure divino omnibus Fidelibus mandatum fuisset utramque semper sumere speciem; si ab hoc usu nunquam liberum fuisset recedere, quomodo Manichæi diu latere potuissent, & errorem suum circa vinum dissimulare? Non longa certe observatione opus fuisset, ut deprehendi potuissent, quos vel unica communio insolens sub sola panis specie, contra Christi præceptum & constantem Fidelium morem usurpata, statim manifestasset ac prodidisset.

Sedere cœpit an. 491. & obiit an. 495. Dec. Grat. p. 1918.

Imo tam difficile fuit Manichæos a cœteris Fidelibus unam dumtaxat panis speciem aliquando sumentibus secernere, tempore S. Leonis, ut ejus successor Gelasius ad præcludendam illis Hæreticis omnem fraudis & effugii viam, necesse habuerit lege solemni sancire, ut quotquot ad sacram mensam deinceps accederent, utramque perciperent speciem: *Comperimus*, inquit S. Pontifex, apud Gratianum: *De consecratione*, dist. 2. cap. 12. *quod quidam sumpta tantummodo corporis sacri portione a calice sacri cruoris abstineant. Qui procul dubio (quoniam nescio qua superstitione docentur obstringi) aut integra Sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur, quia divisio ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire.* Manichæos præsertim ferit hæc ratio, qui sua superstitione mysterium Eucharistiæ militabant; non cœteros Fideles, qui in unica specie totum & integrum Sacramentum contineri ac percipi semper persuasum habuerunt.

Neque est quod reponant adversarii, in nostra hypothesi qua contendimus liberum fuisse Fidelibus sub una vel duabus speciebus communicare, impossibile fuisse, tempore S. Leonis, per communionem sub sola panis specie Manichæos a cœteris Fidelibus secernere, cum illi nihil usurpassent, quam quod a cœteris Fidelibus pariter usurpatum fuisse supponimus. Namque non eos simpliciter observari jubet S. Leo, qui identidem Eucharistiam sub una specie panis, identidem vero sub utraque percipiebant; sed eos tantum qui nunquam vini speciem sumebant, & quidem vana quadam superstitione ducti, ut loquitur Gelasius mox citatus.

III. In Ecclesia Constantinopolitana nonnunquam licitum fuisse ac liberum in publica communione unicam dare & accipere speciem, colligitur ex facto quod narrant Sozomenus L. 8. Hist. c. 5. & Nicephorus L. 12. c. 7. Scilicet fœmina quædam Macedoniana, cujus maritus, auditis sæpe concionibus S. Chrysostomi, ad fidem Catholicam conversus fuerat, cum vellet hæresim suam tegere, & se Catholicam simulare, accepit in manibus, Chrysostomo Sacra faciente, panem Eucharisticum, quasi paulo post illum manducatura; sed

ſed clam illum dedit ancillæ ſuæ, & ab ea ſumpſit panem communem, quem e domo afferri juſſerat, ut illum loco Euchariſtiæ publice comederet; verum panis ille continuo in lapidem mutatus fuit. *Qui lapis*, inquit Nicephorus, *ad fidem miraculi faciendam longo tempore inter Eccleſiæ donaria aſſervatus, ſpectatoribus miraculo fuit*. Porro ejuſmodi mulieri datum non eſſe calicem ſanguinis inde manifeſte patet, tum quod nulla illius mentio; tum quod fraudi locus non ita facile patuiſſet: quomodo enim declinaſſet illa hauſtum calicis qui ori admovebatur? Tom. 2. p. 364. B.

III. Probatur idem uſus ex ritu communicandi abſtemios, de quo S. Hieronymus Epiſt. 22. ad Euſtochium: ubi obſervat Romæ quaſdam fuiſſe virgines a vino ſic abhorrentes, ut in myſteriis ipſis ſpeciem vini non ſumerent; quæ propterea ab aliquibus laſcivis mulieribus *miſeræ & Manichææ* per calumniam appellabantur.

IV. Refert Fulbertus Carnotenſis in Epiſt. ad Picardum, ſua ætate, hoc eſt decimo ſæculo, ſuos comprovinciales Epiſcopos approbaſſe ritum, qui tunc temporis vigebat, ut nempe Epiſcopus Præsbytero recens ordinato Euchariſtiam ſub una panis ſpecie per 40. dies, in memoriam 40. dierum, quibus Chriſtus cum Apoſtolis converſatus eſt, porrigeret.

V. Denique, eumdem uſum tanquam licitum invicte probat Miſſa præſanctificatorum, quæ in Græca & Latina Eccleſia multis ab hinc ſæculis uſurpatur. Miſſa præſanctificatorum.

Græci toto quadrageſimali tempore, exceptis ſolis ſabbatis, Dominicis, & feſtis Annuntiatæ Virginis diebus, non conſecrant, ſed antea conſecratum panem reſervant, quem cæteris hebdomadæ diebus offerunt in miſſa, quæ idcirco dicta fuit præſanctificatorum. Vetuſtiſſimum eſſe apud ſe morem hunc teſtantur Græci, quæ vel ab ipſo quarto ſæculo inductum fuiſſe a Concilio Laodiceno Can. 49. multi conjiciunt: *Non oportet* inquit Canon, *in Quadrageſima panem offerre, niſi ſabbato & ſolis Dominicis*. Quamquam nonnulli Canonem interpretantur de Eulogiis, ſeu pane benedicto, ſicut vertit Dionyſius Exiguus, quem offerri Concilium vetat, ne ſolvatur jejunium quadrageſimale. Sed quidquid ſit de ſenſu hujus Canonis, certum eſt Concil. Trullanum ann. 692. Can. 52. ſic ſtatuere: *In omnibus*, inquit, *ſanctæ Quadrageſimæ jejunii diebus, præterquam ſabbato & Dominica, & ſancto Annuntiationis die, fiat ſacrum præſanctificatorum miniſterium*, ubi rem primo ſtatuere non videtur Concilium, ſed jam receptam confirmare ac de novo præcipere. Rationem hujus conſuetudinis hanc affert Balſamon in citatum Canonem, quia conveniens non eſt celebritatem ac gaudium ſacrificii cum triſtitia jejunii miſcere. T. 1. Con. p. 1506. A. T. 6. Conc. p. 1165. E.

Certum porro eſt, Græcos in illa præſanctificatorum Miſſa vinum conſecratum non ſumere, ſed tantum panem, ut videre eſt apud eorum Euchologia, & fatetur Arcudius lib. 3. de Euchar. cap. 56. 57. & 58. Lege Goarium ad Euchologium Græcorum p. 205. ſequentibus, & totum Officium præſanctificatorum p. 187. Lege quoque eruditam Alatii diſſertationem de Miſſa præſanctificatorum ad Bartholdum Nihuſium, editam in fine Operis de perpetua conſenſione Eccleſiæ Occidentalis. Populus autem ex eodem pane præſanctificato ſine vini conſecrati ſpecie communicat: neque tamen legimus aut ab Eccleſia Latina, aut a Ss. Pontificibus ea de cauſa reprehenſos umquam fuiſſe Græcos; igitur licitam & integram illi exiſtimant communionem ſub una ſpecie. Pag. 434.

Reve-

Revera Græci recentiores aliquas pretiosi sanguinis guttas pani consecrato infundunt in modum crucis: verum recentior est apud eos hæc consuetudo, quæ nullum habet in eorum Liturgiis, & Auctoribus antiquis vestigium, ut patet vel ex ipso schismatis Græcorum primo auctore, Michaele Cœrulario, qui in libro quem defensionem sanctificatorum scripsit, expresse observat, nullam *in panibus reservatis infundi guttam sanguinis*. Adde quod has easdem guttas statim pane igni superposito exsiccant: unde nullum ne minimum quidem extat speciei vini vestigium, quo propugnari merito possit eo in casu communio sub utraque specie.

Quod Græci toto quadragesimali tempore, hoc Latini feria sexta majoris hebdomadæ observant, ut constat ex ordine Romano. *Pontifex*, inquit in Officio feriæ 5. hebdomadæ sanctæ, *sumat oblatas integras ad servandum usque mane diei Parasceves, de quibus communicent* (nempe Fideles) *absque sanguine Domini. Sanguis vero eadem die penitus consumatur*. Idem Ordo, ubi officium diei Parasceves describit, communionem recenset ad quam feria 5. species panis fuerat reservata, & ait: *Cum dixerint, Amen, sumit de sancta, & ponit in calicem*; (cui vinum non consecratum infusum est) *Sanctificatur autem vinum non consecratum per sanctificatum panem, & communicant omnes cum silentio*. Subsequente Sabbato sancto nullum ea ætate offerebatur sacrificium, nulla donorum fiebat consecratio. *Feria sexta in Parasceve*, ait idem Ordo, *Missa non cantatur, sed neque in Sabbato sancto usque ad vigilias noctis*. Et tamen cleri & populi communio recensetur: persuasum igitur tunc erat Fidelibus, utramque speciem necessariam non esse ad substantiam Sacramenti, & integritatem effectus illius.

Bibl. PP. Tom. 13. p. 689. D.

Ib. p. 693 D.

Ib. p. 691. D.

Respondent ad postremam hanc ex Ecclesia Latina probationem Novatores, etiam feria sexta majoris hebdomadæ in Missa præsanctificatorum vere sub duplici specie datam esse & acceptam Eucharistiam: quia certum est ex testimoniis mox adductis, ea ipsa die Fidelibus solitum fuisse distribui calicem, qui etsi verbis Christi consuetis, & singulari, ut ajunt, consecratione tunc non consecraretur, ex contactu tamen & admixtione cum pane consecrato, seu corpore Christi, consecrari & in sanguinem Christi vere converti credebatur: atque ita semper integra, & sub duplici specie fiebat communio.

Rem ita esse probant ex Ordine Romano. Loco mox citato & antea sic loquitur idem Ordo: *Pontifex confirmatur ab Archidiacono in calice sancto, de quo parum refundit Archidiaconus in majorem calicem sive in scyphum quem tenet Acolythus, ut ex eodem sacro vase confirmetur populus; quia, vinum non consecratum, sed sanguine Domini commixtum sanctificatur per omnem modum*. Audis vinum non consecratum sanguinis Christi commixtum per *omnem modum* sanctificari, idest vere & proprie consecrari & fieri Christi sanguinem. Quod autem ibi dicit Ordo Romanus de commixtione vini non consecrati cum sanguine, inferius dicit de commixtione cum pane consecrato, seu corpore Christi; est quippe utriusque symboli virtus eadem.

Ib. p. 666. D.

Confirmatur 1. Ex iis quæ sequuntur in eodem Ordine. *Recepto*, inquit, *calice* (nempe illo majore in quem parum de calice sancto refusum est) *Archidiaconus confirmat omnes sanguine Dominico, quos communicaverat Pontifex corpore Dominico*. Hic aperte sanguis Domini vocatur, vinum illud quod superius dixerat Ordo, sanctificatum fuisse commixtione sanguinis Christi; ergo persuasum erat tunc temporis, vinum non consecratum vere consecrari

Ibid. E.

& con-

& converti in Christi sanguinem, commixtione & contactu cum sanguine Christi: alias quomodo tale vinum Ordo Romanus appellaret Christi sanguinem? Quomodo diceret Archidiaconum sanguine Christi confirmare, idest, juxta phrasim eo tempore receptam, communicare populum fidelem, quem Pontifex corpore Dominico jam confirmaverat? Ibi quippe eodem verbo *confirmare* utitur tum erga sanguinem; tum erga corpus Christi.

Confirmatur 2. Ex Micrologo, seu Auctore de Ecclesiasticis observationibus c. 19. *Non est*, inquit, *authenticum, quod quidam corpus Domini intingunt, & intinctum pro complemento communionis populo distribuunt: nam Ordo Romanus contradicit, quia & in Parasceve vinum non consecratum cum Dominica oratione, & Dominici corporis immissione jubet consecrare, ut populus plene possit communicare*. Audis, juxta hunc Auctorem, vinum in die Parasceves consecrari mixtione corporis Christi, ut populus possit *plene communicare*; idest utramque sumendo speciem, plenam habere & integram Eucharistiam. *Bibl. PP. Tom. 18. p. 477. C.*

Petrus Cantor Parisiensis, referente Cassandro Epist. 19. p. 1107. & lib. de communione sub utraque specie p. 1027. testatur se in Ordine Romano hæc addita legisse, *ut contactu corporis Dominici integra fiat communio*: quæ verba idipsum referunt quod Micrologus mox laudatus. Persuasum igitur fuit his temporibus, vinum non consecratum consecrari & fieri Christi sanguinem per sui contactum & mixtionem cum sanguine vel cum corpore Christi; hincque inferunt citati auctores, communionem quæ die Parasceves ex tali vino fiebat, plenam esse & integram. *Flor. an. 1120.*

Hoc ipsum innuere videtur Theodulphus in suo Capitulari c. 41. ubi testatur, etiam in Parasceve Sacramenta corporis & sanguinis Christi, omnibus, præterquam excommunicatis, dispensari solita. *Sæculo nono.*

Et Vualafridus Strabo lib. de rebus Ecclesiasticis c. 22. initio, ait ex majorum relatione constare, Missas primis temporibus fieri solitas fuisse, sicut modo in Parasceve Paschæ, *in quo die apud Romanos*, inquit, *Missæ non aguntur. Communicationem facere solemus, idest præmissa Oratione Dominica, & sicut ipse Dominus noster præcepit, commemoratione passionis ejus adhibita, eos corpori Dominico communicasse & sanguini, quos ratio permittebat*. Ergo supponit Auctor ille, die Parasceves populo datam esse communionem sub utraque specie. *Tom. 14. Bibl. PP. pag. 8. A. Nono sæculo. Bibl. PP. Tom. 15. p. 191. C.*

Verum hæc adversariorum responsio nullius est ponderis ac momenti.

I. Quia Catholici semper crediderunt, ut ex ante dictis manifestum est, consecrationem fieri per verba Christi; ergo cum in die Parasceve talis non fiat consecratio, sequitur vinum quod calici infunditur, vere ac proprie non consecrari, seu non converti in sanguinem Christi.

II. Quia idcirco Missa illa diei Parasceves dicta fuit præsanctificatorum, quia ex donis antea præsanctificatis seu consecratis fiebat. Si autem Græcis aut Latinis ea mens fuisset, vinum non consecratum contactu & mixtione cum sanguine vel cum corpore Christi vere consecrari, jam vere non fuisset Missa ex præsanctificatis, siquidem nova supponeretur fieri sanctificatio seu consecratio.

III. Ordo Romanus expresse notat loco antea citato, die Parasceves Fideles communicare *absque sanguine*. Supponit igitur vinum illud calicis vere & proprie non consecrari seu non converti in sanguinem Christi, etsi cum corpore illius in calice misceatur. *Bibl. PP. Tom. 13. p. 689. D.*

IV. Cum

IV. Cum igitur Ordo ille ait, vinum non consecratum sanctificari per sanctificatum panem, vel per sanguinem, intelligi debet de sanctificatione quadam exteriori, ut optime interpretatur Hugo Menardus in notis ad Librum Sacramentorum S. Gregorii pag. 87. quæ longe distat a vera & proprie dicta consecratione, & similis fere est ei de qua loquitur S. Bernardus Epistola 69. ubi agens de Sacerdote in cujus calicem vini T. 1. l. 73. C. loco minister solam aquam insuderat, ait: *Arbitramur, liquorem, etsi non ex consecratione propria atque solemni in sanguinem Christi mutatum, tamen sacrum fuisse ex contactu corporis sacri*. Similis quoque illi sanctificationi, seu consecrationi, quam contrahit aqua illa fervens a Græcis in calicem consecratum infusa, de qua vide Goarium pag. 148. ad Rituale Græcorum. At certum est aquam illam post factam consecrationem non converti in Christi sanguinem, licet specialem quamdam sanctificationem contrahat ex sui mixtione cum sanguine Christi.

Neque obstat quod Ordo Romanus dicat vinum ejusmodi ex contactu & mixtione cum sanguine Christi sanctificari per *omnem modum*; esse sanguinem Christi, populum illo confirmari &c. Namque 1. non agit ibi Ordo Romanus de ritu diei Parasceves, quasi eo die vinum non consecratum cum Christi sanguine permisceretur, siquidem solum corpus sine specie vini ea die sumebatur: sed agit de ritu aliis diebus observari solito, quo parum sanguinis seu vini consecrati solebat infundi in majorem calicem vino non consecrato plenum, ex quo haurire debebant Fideles. 2. Vinum illud dicitur ab Ordine Romano sanctificari per *omnem modum*: non quod vere converti & mutari supponatur in sanguinem Christi, sed quia ita confunditur & permiscetur cum illo, ut secerni, & ab eo separari non possit, adeoque unum Christi sanguinem efficere & continere calix ille censeatur; eo fere modo quo aqua illa fervens, de qua mox, ita commiscetur & confunditur cum vino consecrato, ut unum & eumdem poculum sanguinis Christi efficiat, etsi reipsa in sanguinem Christi non sit conversa. Atque hinc est quod vinum illud calicis illius majoris appelletur simpliciter ab Ordine Romano sanguis Christi, & populus ex eo confirmari dicatur: quia nempe de illo calice, in quem aliquid vini consecrati seu sanguinis Christi transfusum est, vere dici potest & debet, quod Christi sanguinem contineat, aut sit sanguis Christi. Porro in eum calicem aliquid vini consecrati transfundi testatur Ordo citatus; merito igitur dicitur esse sanguis Christi, & populus ex eo confirmari, licet totum illud vinum non sit conversum in sanguinem, sed eum secum permixtum ac confusum contineat: sicut calix, in quo post consecrationem aqua miscetur, recte dicitur esse sanguis Christi, aut eum continere, tametsi aqua illa in sanguinem non sit conversa. Sed (quod observandum) vinum non consecratum, cui die Parasceves, aliquid panis consecrati admiscetur, nunquam dixit Ordo Romanus esse sanguinem Christi: nunquam dixit etiam ea die Fideles confirmari sanguine Christi, imo contrarium affirmat; sed tantum, dixit, vinum illud sanctificari per sanctificatum panem, quod recte intelligunt de sanctificatione quadam exteriori, & improprie dicta. Econtra de illo alio calice qui cœteris diebus in usu erat, dixit illum esse Christi sanguinem, Fideles eum haurientes confirmari sanguine Dominico. Quid ita? quia in isto calice reipsa sanguis Christi continetur, in quem aliquid vini consecrati transfusum est: at in priori aliquid quidem panis consecrati misce-

miſcetur, ſed nihil prorſus ſanguinis, cum ea die non ſoleret conſecrari; unde non dicitur ſanguinem continere, neque ex eo populus confirmari.

Ad auctoritatem Micrologi, dico deceptum illum fuiſſe, ſi per verbum *conſecrare*, intellexit veram & proprie dictam conſecrationem. Ordo quippe Romanus dixit, vinum illud non conſecratum *ſanctificari* per panem ſanctificatum; ſed non dixit *conſecrari*, ſeu converti in ſanguinem Chriſti. Cum vero addit idem Micrologus, idcirco vinum illud conſecrari: *ut populus plene poſſit communicare*: ſi per adverbium *plene*, intellexit communionem ſub utraque ſpecie tum panis tum vini proprie conſecrati, adhuc deceptus eſt: feria enim ſexta majoris hebdomadæ non datur communio ſub ſpecie vini conſecrati, ſeu non datur ſanguis Chriſti a corpore ſejunctus. Quod ſi per adverbium *plene*, voluit tantum innuere ea die etiam diſtributum eſſe Fidelibus vini non conſecrati calicem, ut vices & formam ſuppleret aliquo modo communionis ſub utraque ſpecie, quo ſenſu ſcripſit Hugo Victorinus, ætate ſua nonnullos infantibus præbuiſſe vinum non conſecratum, ut antiqui moris eis dandi ſanguinem Chriſti veſtigium aliquod, ac imaginem retinerent; ſi, inquam, per adverbium illud *plene* non aliud intellexit auctor Micrologi, non multum curamus, neque hoc noſtræ adverſatur Concluſioni. Eadem eſt ad Petrum Cantorem reſponſio.

Theodulphus citatus non ait, debere omnes in die Paraſceves corpus & ſanguinem ſeparatim ſumere, ſed tantum ait, debere omnes communicare; non exponendo ritum & modum quo deberet ea die fieri communio: quamquam percipiendo ſolum corpus, recte dicere potuit, Sacramenta corporis & ſanguinis Chriſti percipi, non quidem ſeparatim, ſed ſimul atque conjunctim; non eſt enim corpus ſine ſanguine.

Denique Vvalafridus hoc unum citato loco intendit, ſcilicet primos Chriſtianos ſolitos fuiſſe Miſſas celebrare, ſicut nos celebramus in die Paraſceves, cum ſola ſcilicet Oratione Dominica & commemoratione Paſſionis Chriſti, ritu ſimplici, *non vero cum multiplici*, ut ipſe loquitur, *officio orationum, cantilenarum, & conſecrationum*. Non comparat igitur ritum clebrandi Miſſam in Paraſceve cum ritu antiquo, quantum ad communionem ſub utraque ſpecie; ſed ſolum quantum ad ſimplicitatem ritus & cœremoniarum. *Biblioth. PP.T. 15. p.191.B.*

TERTIA PROBATIO.

Ex Conciliis.

Tribus in Conciliis ſuam circa communionem ſub utraque ſpecie doctrinam expreſſit, ac declaravit Eccleſia. *Tom. 12. Concil. p. 100.*

I. In Concilio Conſtantienſi an. 1415. Seſſ. 13. adverſus Joannem Hus & Hieronymum Pragenſem declarat. 1. conſuetudinem dandi Laicis Euchariſtiam ſub ſola panis ſpecie, ad evitanda pericula & ſcandala, eſſe *rationabiliter* introductam. 2. eam conſuetudinem pro lege, quam infringere non liceat, eſſe habendam. *Cum hujuſmodi conſuetudo*, inquit, *ab Eccleſia & SS. Patribus rationabiliter introducta, & diutiſſime obſervata ſit, habenda eſt pro lege quam non licet reprobare, aut ſine Eccleſiæ auctoritate pro libito mutari*. 3. ait errare eos qui morem hunc illicitum eſſe, ac ſacrilegii audent accuſare. 4. ſtatuit, eos qui contrarium pertinaciter aſſeruerint, tanquam hære-

ticos arcendos esse, & per Diœcesanos locorum graviter puniendos. 4. affert præcipuum hac in controversia fundamentum Orthodoxorum, nempe *totum & integrum Christum sub una tantum specie contineri*. 6. denique, injungit Episcopis, ut sedulo curent, ne quis minister communionem sub utraque specie Laicis aut Clericis non sacrificantibus dispenset.

Ibid. pag. 600. II. Concilium Basileense an. 1437. Sess. 30. adversus Taboritas & Calixtinos eadem plane statuit & repetit, quæ Concilium Constantiense adversus Joannem Hus & Hieronymum a Praga.

III. Denique, Concilium Tridentinum an. 1562. Sess. 21. adversus Novatores Lutheranos & Calvinistas cap. 1. 2. & 3. & Can. 1. 2. & 3. doctrinam Ecclesiæ circa utramque speciem exponit & definit: *Si quis dixerit*, inquit Can. 1. *ex Dei præcepto, vel necessitate salutis, omnes & singulos Christi Fideles utramque speciem sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti sumere debere; anathema sit*. Et Can. 2. *Si quis dixerit sanctam Ecclesiam Catholicam non justis causis & rationibus adductam fuisse, ut laicos, atque etiam clericos non conficientes, sub panis tantummodo specie communicaret, aut in eo errasse; anathema sit*. Denique Can. 3. *Si quis negaverit totum & integrum Christum omnium gratiarum fontem & auctorem, sub una panis specie sumi, quia, ut quidam falso asserunt, non secundum ipsius Christi institutionem sub utraque specie sumatur; anathema sit*.

T. 14. Con. p. 147. D. — *Ibid.* — *Ibid.*

Quamquam autem solemni, ac publica lege usum calicis Laicis sustulerit Ecclesia, eum tamen restituendi sibi facultatem inesse, quando expedire judicaverit, in tribus mox citatis Conciliis declaravit, quod etiam facto ipso aliquando confirmatum legimus.

Sic post definitionem Concilii Constantiensis, cum Boemi Joannis Hus discipuli aperta vi, atque armata manu sibi calicis usum restitui postularent, ut legere est apud Raynaldum ad an. 1417. Conradus Archiepiscopus Pragensis an. 1426. Synodum coegit, in qua, ad sedandos factiosorum hominum tumultus & strages præcavendas, indultum illis fuit ut utramque sumerent speciem. Hanc Synodi concessionem scripto defendit Gerso, quam tamen improbavit & revocavit subinde Martinus V. apud Raynaldum ad an. 1426. Ipse tamen Martinus V. in Concilio Constantiensi communionem sub utraque specie dispensasse legitur in solemnitate Paschatis, Diaconis, aliisque ministris, & nonnullis dignitate, ac pietate eminentibus personis. Ita refert Cassander, de communione sub utraque specie p. 1037.

Concilium quoque Basileense Boemis & Moravis enixe calicis usum postulantibus ea lege concessit, ut firmiter crederent *quod non sub specie panis caro tantum, nec sub specie vini sanguis tantum, sed sub qualibet specie integer & totus Christus contineatur, & se in cæteris omnibus Romanæ Ecclesiæ conformarent*. Verum cum tali concessione abuterentur Hæretici, & ex ea occasionem sumerent vellicandi definitionem Concilii, penitus illa sublata & revocata, sicut intelligimus ex Epistola Georgii Pogiebrac Regis Boemiæ; quæ extat T. 4. Spicilegii p. 403.

Vide Notas Finis in Con. Basil T. 2. Con. p. 1420. A. B.

Denique, in Concilio Tridentino sæpius iterata est & discussa Gallorum & Germanorum expostulatio de restituendo Laicis calicis usu: verum Concilium rem totam Summi Pontificis prudentiæ, ac sapientiæ commisit, ut videre est Sess. 22. in fine: intacto tamen laudabili Regum nostrorum usu, qui, die qua inaugurantur, Eucharistiam sub utraque specie percipiunt. Jure a Concilio Tridentino concesso usus Pius IV. an. 1563. Germanis Episcopis indulsit, ut servatis legibus, quas Patres Basileenses Boemis

mis

mis præſcripſerant, calicem concederent: quæ quidem conceſſio, infelici licet exitu, Viennæ in Auſtria aliquando obtinuit.

Ex his omnibus non obſcure colligere eſt, quæſtionem de concedendo vel denegando uſu calicis, ex earum eſſe numero quæ ad puram ſpectant diſciplinam, in qua pro rerum, temporum, ac perſonarum varietate, pro ſua prudentia, ac ſapientia vario modo gerere ſe poteſt Eccleſia.

QUARTA PROBATIO.

Ex rationibus theologicis.

Diximus ſupra inter prænotanda, controverſiam communionis ſub utraque ſpecie pendere, tanquam a ſuis principiis & fundamentis, a tribus iſtis propoſitionibus: an Chriſtus totus ſit & integer ſub una ſpecie; an tota Sacramenti natura & ſubſtantia ſalvetur in una ſpecie; denique, an omnis gratiæ fructus ad ſalutem neceſſarius percipiatur ex unica ſpecie, ex quibus iſtud argumentum conficimus.

Illa communio legitima eſt, ac probanda, in qua totus & integer Chriſtus percipitur, tota Sacramenti natura & ſubſtantia ſalva eſt, ac omnis gratiæ fructus ad ſalutem neceſſarius obtinetur: atqui talis eſt communio ſub una ſpecie: ergo &c.

Minor propoſitio probatur.

I. Totum & integrum Chriſtum ſub unica ſpecie contineri, corpus ſcilicet, animam & divinitatem, certa fides docet; neque enim diviſus eſt Chriſtus, aut jam corpus ejus exangue eſt. *Chriſtus* ſcilicet *reſurgens ex mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur*, inquit S. Paulus Rom. 6. v. 9. Exponi melius non poteſt hæc catholica veritas, Tom. 14.
quam verbis Concilii Trid. Seſſ. 13. c. 3. *Semper*, inquit, *hæc fides in Ec-* Conc. pag.
cleſia Dei fuit, ſtatim poſt conſecrationem verum Domini noſtri corpus, 806. A.
verumque ejus ſanguinem ſub panis & vini ſpecie, una cum ipſius anima & divinitate exiſtere, ſed corpus quidem ſub ſpecie panis, & ſanguinem ſub ſpecie vini, ex vi verborum; ipſum autem corpus ſub ſpecie vini, & ſanguinem ſub ſpecie panis, animamque ſub utraque, vi naturalis illius connexionis & concomitantiæ, qua partes Chriſti Domini, qui jam ex mortuis reſurrexit, non amplius moriturus, inter ſe copulantur: divinitatem porro, propter admirabilem illam ejus cum corpore & anima hypoſtaticam unionem. Quapropter veriſſimum eſt, tantumdem ſub alterutra ſpecie, atque ſub utraque contineri; totus enim & integer Chriſtus ſub panis ſpecie, & ſub quavis ipſius ſpeciei parte; totus item ſub vini ſpecie, & ſub ejus partibus exiſtit. Hactenus Concilium Tridentinum. Naturalem hanc connexionem ſeu concomitantiam partium Chriſti, SS. Patrum teſtimoniis probat Bellarminus L. 4. de Euchar. c. 21.

II. Totam Sacramenti rationem, ac ſubſtantiam in unica ſpecie ſalvam eſſe probatur: quia tota ratio & natura Sacramenti in eo poſita eſt, ut ſignificet, & efficiat; eſt quippe Sacramentum ſignum efficax & practicum: atqui Euchariſtiæ Sacramentum in unica ſpecie & ſignificat & efficit illud omne, ad quod ſignificandum & efficiendum deſtinatum eſt. Namque quantum ad primum; Euchariſtia hæc tantum poteſt ſignificare, nempe Chriſtum præſentem, ejus mortem & paſſionem, denique refectionem animæ ſpiritualem, & unionem Fidelium tum inter ſe, tum cum capite ſuo Chriſto: at-

qui hæc omnia in unica specie significantur: tum quia Christus totus est præsens sub una specie; tum quia vi verborum solum corpus est sub specie panis, & solus sanguis sub specie vini, quæ separatio sufficienter exprimit mortem ejus, ac passionem; tum quia caro Christi vocatur cibus, sicut sanguis potus: sed in refectione spiritali nullum discrimen occurrit inter potum & cibum, tum denique quia in multis granis ex quibus panis conficitur, sufficienter significatur unio Fidelium inter se & cum capite suo Christo. Quantum vero ad secundum, nempe efficaciam & virtutem Sacramenti, tota hæc in unica specie reperitur: gratia quippe Sacramenti non a symbolis exterioribus, sed a Christo ipso profluit; Christus autem totus est & integer sub una specie.

Fatendum quidem est, expressiorem haberi mortis & passionis Christi significationem ex duplici specie; sed quid inde? An necessariam esse utramque speciem ad substantiam Sacramenti sequitur? minime. Sicut in Baptismo triplex immersio, quæ diu in Ecclesia observata fuit, haud dubie significantius exprimebat tum SS. Trinitatis invocationem, tum Christi sepulturam, ac resurrectionem, tum effectum Baptismi; neque tamen ideo ad substantiam & naturam Baptismi pertinuisse fatentur adversarii nostri. Hinc Conc. Trid. Sess. 21. c. 3. declarat *verum Sacramentum* sumi in unica specie. Si verum est Sacramentum, suam igitur habet integram naturam & essentiam. *T. 14. Con. p. 847. B.*

III. Omnem gratiæ fructum ad salutem necessarium percipi ex communione sub unica specie, sequitur ex mox dictis. Gratia quippe illa non ex symbolis ipsis, sed ex re contenta oritur: symbolum enim non operatur, nisi per virtutem sibi impressam; in Eucharistia autem loco virtutis impressæ, est ipse Christus totius gratiæ fons & origo, qui totus & integer continetur sub qualibet specie.

Utrum autem præter illam gratiam Sacramenti necessariam ad salutem, & quidem semper æqualem, sive una, sive duplex sumatur species, altera detur major quidem ex perceptione duplicis speciei, controversia est inter Scholæ Theologos, quam non attigit nec definivit Concilium Tridentinum. Verior tamen nobis videtur & probabilior opinio negans, quam sequitur & probat Bellarminus L. 4. de Euchar. c. 23. Observa autem, æqualem præsupponi in subjecto recipiente Eucharistiam animi dispositionem, cum unam vel duas percipit species. Si enim inæqualis supponatur dispositio, & major v. g. sit charitatis fervor, cum sumitur species sanguinis, quam antea, tunc procul dubio novus quidam gratiæ gradus accedet, non præcise ratione duplicis speciei, sed ratione rei contentæ, nempe Christi, qui cum totus sit sub specie vini, intensiorem charitatem infundit pro majori suscipientis dispositione. His rationibus duas alias adjungimus, quarum una ex Catholicorum sensu, altera ex Novatorum praxi desumitur.

T. 3. p. 26. Prima est Alphonsi Salmeronis, quam refert Pallavicinus L. 17. Historiæ Conc. Trid. c. 6. Nempe si persuasum Ecclesiæ fuisset, jure, ac præcepto divino necessariam esse utramque speciem, nunquam illa permisisset calicis usum auferri; & cum eorum, quæ ad Religionem pertinent, homines sint tenacissimi, fieri non potuisset hæc mutatio sine ingenti animorum commotione, sine strepitu & rei gestæ superstite memoria: atqui tamen reclamante nemine, vel ab ipsis primis Ecclesiæ temporibus data est & accepta communio sub unica specie.

Secunda ratio petitur ex principiis & praxi nostrorum adversariorum. Namque Calvinistæ omnes in Disciplina ecclesiastica c. 12. art. 7. sic statuunt:

Panis Cœnæ administrandus est iis qui vinum bibere nequeunt, protestantes tamen se id non facere in despectum. Et art. 10. dicunt *posse non dari calicem iis quibus grave est post alios eum sumere*. Porro si utraque species jure divino, ac necessitate Sacramenti est necessaria, ut ipsi contendunt Novatores, qua auctoritate id sibi arrogant, ut Sacramenti substantiam certis in casibus mutilent, ac corrumpant? nulla enim est necessitas quæ ad violanda Christi præcepta, & mutilanda Sacramenta adigere nos possit; ac tutius est atque consultius Sacramenta non percipere, quam institutionem Christi non servare: imo non servata hac Christi institutione, non sunt amplius eadem Sacramenta. Sic Baptismus alio in liquore quam in aqua naturali collatus, nullus omnino esset, quæcumque tandem supponatur urgere necessitas.

Superest tertia Conclusionis pars probanda, nempe legitimis de causis adductam fuisse Ecclesiam ad supprimendum pro Laicis usum calicis. Illæ autem tales sunt. 1. usus jam a multo tempore recepti confirmatio, ac uniformitas inter Fideles omnes observanda. Patres enim Constantienses & Basileenses annotant, sua ætate jam a longo tempore receptum invaluisse morem communicandi sub una specie. 2. periculum effusionis & irreverentiæ in sanctissimum Sacramentum: quæcumque enim cura & diligentia adhibeatur, fieri vix potest, ubi ingens est populi multitudo, quin aliquid sanguinis effundatur. Hac maxime ratione moti sunt, tum qui panem sacrum Christi sanguine intinctum olim Fidelibus porrigebant; tum qui pugillari seu fistula quadam ad hauriendum e calice sanguinem utebantur. 3. difficultas diu asservandi vini speciem pro communione infirmorum. 4. multorum a vino bibendo, & in eodem cum multis aliis calice, abhorrens indoles. 5. penuria vini in multis regionibus, ac majores impensæ necessario insumendæ pro magna vini copia, ubi magna est Fidelium multitudo. 6. denique, Hæreticorum pervicacia obstinate contendentium utramque speciem jure divino esse ad Sacramenti substantiam necessariam; atque Fidelium nonnullorum simplicitas & ignorantia, qui solum corpus in specie panis, & solum sanguinem in specie vini percipi arbitrari possent. Has rationes perstringit Catechismus Romanus parte 2. titulo de Eucharistiæ Sacramento n. 70.

Solvuntur Objectiones Novatorum.

Objicies 1. solemnem hanc Christi sententiam Joan. 6. v. 54. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, quo loco distincta fit mentio Eucharistiæ sub specie panis & vini; igitur necessaria est communio sub utraque specie, jure ac præcepto divino.

Resp. nego consequens. 1. Quia non consentiunt inter se Novatores citata verba de Eucharistia intelligenda esse: qua igitur fronte ea nobis opponere possunt?

II. Quia ut efficaciter ex hoc testimonio inferatur necessitas utriusque speciei, necesse est, ut citata verba non tantum includant præceptum recipiendi corpus & sanguinem Christi, sed etiam obligationem ea recipiendi certo quodam modo, nempe sub duplici specie panis & vini: atqui licet hæc verba Christi præceptum includant recipiendi corpus & sanguinem Christi, non tamen exprimunt vel continent modum, quo debent Fideles ea recipere, nempe duplici specie.

Minor probatur: Quia verba ista: *Nisi manducaveritis &c.* non continent simplex præceptum, sed etiam medium conservandæ vitæ per Baptismum acceptæ: unde vi istorum verborum non obligantur Catechumeni, quia nondum vitam per Baptismum acceperunt, quam conservare debeant: neque etiam infantes baptizati, quia non egent conservatione vitæ, quam amittere non possunt ante usum rationis. Jam vero medium conservandæ vitæ non consistit in speciebus panis & vini, neque in modo manducandi & bibendi, sed in sumptione corporis & sanguinis Christi: quocumque enim modo illa sumantur, modo vere & digne sumantur, nutriunt, ac reficiunt; caro enim Christi vere est cibus, & sanguis vere potus; & *qui manducat meam carnem*, inquit Christus Joan. 6. *habet vitam æternam*. Ergo ista verba: *Nisi manducaveritis &c.* ad solam sumptionem obligant, non vero ad modum sumendi.

III. Esto ea verba: *Nisi manducaveritis &c.* contineant præceptum sumendi utramque speciem, nondum tamen causam obtinebunt adversarii nostri; superesset enim inquirendum, utrum præceptum illud Sacramenti substantiam spectet, an ejus dumtaxat integritatem accidentalem. Fatentur quippe illi, in Sacramento Eucharistiæ nonnulla observasse, ac præcepisse Christum, quæ ad illius solam integritatem pertinent, qualis est inter alia *fractio panis*, quæ etsi fuerit a Christo usurpata, & expressius ejus mortem significet, non tamen ipsis videtur ad substantiam Sacramenti pertinere, quia existimant verum esse Eucharistiæ Sacramentum apud Lutheranos qui fractionem illam non observant. Porro contendunt Orthodoxi, modum sumendi Eucharistiam sub specie duplici, non Sacramenti naturam atque substantiam, sed ejus dumtaxat integritatem accidentalem spectare.

Hist. des Variations, T. 1. p. 481.

IV. Quia certum non est, in laudatis Christi verbis particulam &, non usurpari disiunctive pro particula *vel*; ita ut sensus sit: *Nisi manducaveritis carnem, vel biberitis sanguinem*; seu, quod in idem recidit: *Nisi manducaveritis carnem, & nisi biberitis sanguinem*; id est, si neque manducaveritis, neque biberitis: quo sensu supposito, sequitur quidem necesse esse alterutram specie sumere, sed non utramque simul.

Quod vero sic exponi possit citatum ex S. Joanne testimonium, colligimus, tum quia eodem capite vita æterna promittitur comedentibus sub una tantum panis specie: ergo vis præcepti non in modum sumendi cadit, sed in rem contentam: tum quia Christus verba hæc: *Nisi manducaveritis &c.* protulit contra eos qui litigabant inter se dicentes: *Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* at illi non litigabant de modo sumendi sub una vel duplici specie, sed de re ipsa, nimirum carne & sanguine Christi. Tum quia particula &, quæ ex se conjunctiva est, non raro usurpatur in sensu disjunctivo. Sic Exodi 21. v. 5. juxta Hebræum dicitur: *Qui percusserit patrem & matrem morte moriatur*, atqui tamen ad eam pœnam subeundam sufficit alterutrum occidisse. Pariter Joan. 15. v. 22. Christus ait: *Si non venissem & locutus fuissem eis; peccatum non haberent*, id est, si neque venissem, neque locutus fuissem; subintelligitur enim negatio præcedens, stylo hebraicæ linguæ, quem aliquando Interpretes imitantur. V. g. Act. 3. v. 6. S. Petrus ait: *Argentum & aurum non est mihi*; id est, neque argentum, neque aurum.

V. Denique: Etiamsi verba laudata: *Nisi manducaveritis &c.* intelligenda forent de modo manducandi & bibendi; modo etiam copulativo, nullatenus tamen adhuc adversariis nostris faverent; quia multa sunt præcepta

in

in Scripturis quæ universæ Ecclesiæ dantur, & tamen non per omnes, sed per aliquos dumtaxat implenda sunt, quod observandum esse in expositione Scripturarum monet S. Aug. L. 3. de doctrina Christiana cap. 17. quale est istud: *Crescite & multiplicamini*.

Objicies 2. Matth. 26. v. 27. expressum Christi mandatum de calice ab omnibus sumendo: *Accipiens*, inquit, *calicem gratias egit, & dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes*. Ergo &c.

Resp. per *omnes* eo loci solos intelligendos esse Apostolos quos Christus alloquebatur, quibus calicem sanguinis sui porrexit, non vero omnes indistincte Fideles. Namque ii sunt intelligendi, juxta seriem Historiæ sacræ, cum quibus Christus cœnavit, quibus calicem dedit, qui, ut ait S. Marcus, *biberunt ex eo omnes*, qui hymno dicto exierunt in montem Oliveti &c. at ex sola lectione Contextus sacri constat de solis Apostolis ea omnia dicta esse: ergo vox ista, *omnes*, solos præsentes designat Apostolos, non omnes indiscriminatim Fideles.

Instabis 1. Si hæc verba Christi: *Bibite ex eo omnes*, ad solos diriguntur Apostolos, pariter ista: *Manducate &c.* ad illos solos directa fuisse dicendum erit; iisdem enim hoc utrumque mandatum datum est: ex quo sequetur nullo Christi mandato Fideles obligari ad sumendam Eucharistiam.

Resp. ex his præcise verbis: *Bibite*, *Manducate*, inferri non posse præceptum quod omnes Fideles adstringat ad percipiendam Eucharistiam: attamen concludi inde non debet, nullum extare ejusmodi præceptum; aperte enim continetur in his Christi verbis, Joan. 6. v. 54. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis &c.*

Instabis 2. Christus apud S. Marcum c. 13. v. 37. declarat se omnibus dictum velle, quod Apostolis dicebat: *Quod vobis dico*, inquit, *omnibus dico*.

Resp. id quod omnibus hic dictum voluit Christus, in eo esse, ut vigilent. *Quod vobis dico*, ait, *omnibus dico: vigilate*. Porro multa dixisse Christum Apostolis, quæ ad omnes Fideles non pertinent, quis sanæ mentis negaverit? nisi velit omnibus dictum esse: *Euntes docete baptizantes*. *Quorum remiseritis peccata &c.*

Inst. 3. Apostoli repræsentabant Ecclesiam universam, imo & Fideles singulos: ergo quod ipsis dixit Christus: *Bibite*, *Comedite*, omnibus dictum voluit.

Resp. nego conf. ad summum enim inde sequitur, communionem sub utraque specie toti Ecclesiæ in communi præscriptam esse, non vero singulis ejus membris; adeoque ut præcepto satisfiat, satis esse quod aliqui sint, qui utramque percipiant speciem, quales sunt Sacerdotes cum divina celebrant mysteria. Præterea, licet Apostoli singulos repræsentassent Fideles, non tamen sequitur, necessitatem singulis Fidelibus incumbere sumendi utramque speciem, sed liberum ipsis esse utramque, si voluerint, percipere: verba quippe ista: *Accipite*, *Bibite*, *Comedite*, invitantis sunt & porrigentis amice, ut fieri solet in conviviis, non vero præcipientis. Concessa igitur libertate uti potuerunt Fideles, & revera multis sæculis ea usi sunt, donec Ecclesia voluntatis Christi sponsi sui interpres, gravibus de causis facultatem hanc revocavit.

Instabis 4. Non potest Ecclesia privare Fideles ea facultate quam ipsis Christus concessit: at ex nobis Christus Fidelibus facultatem concessit percipiendi, si velint communionem sub utraque specie; quare igitur Ecclesia tali facultate Fideles privavit?

Resp. nego ant. Christus enim jus istud Ecclesiæ suæ dedit, ut in Sacra-

mentorum administratione, salva eorum substantia, ea statueret vel mutaret quæ vel ad Fidelium utilitatem, vel ad Sacramentorum dignitatem pertinere pro sua prudentia judicaret; tale enim jus necessario includitur in potestate pascendi, ac regendi Fideles, quæ toti Ecclesiæ concessa est a Christo, cum dixit Petro & in illius persona, toti Ecclesiæ, cujus imaginem gerebat: *Pasce oves meas*.

Con. Trident. Sess 21, c. 2.

Jo. 21. v 17.

Instabis 4. Christus non dixit de pane, *Manducate ex hoc omnes*: prævidens autem fore nonnullos qui calicis usum prohiberent, subjungit de calice: *Bibite ex eo omnes*.

Resp. non ob istam rationem dixisse Christum: *Bibite ex eo omnes*; sed quia cum non dederit Apostolis panem integrum quem inter se dividerent, necesse non fuit ut diceret: *Manducate ex eo*. Econtra, eum eumdem calicem ipsis porrexerit ut ex eo biberent, non immerito subjungit: *Bibite ex eo omnes*.

Objicies 3. Lucæ 22. v. 19. postquam Christus corpus suum dedit Apostolis dicens: *Hoc est corpus meum*; statim addit: *Hoc facite in meam commemorationem*. Et dicitur postea quod similiter calicem acceperit. Licet autem apud S. Lucam de calice dictum non legamus, sicut de pane: *Hoc facite*, supponi tamen debet, cum S. Paulus 1. Corinth. 11. v. 25. post consecrationem calicis addat, tanquam a Christo dictum: *Hoc facite, quotiescumque bibetis, in meam commemorationem*. Igitur hoc verbo, *facite*, continetur mandatum distribuendi utramque speciem.

Resp. nego conseq. I. enim ista verba: *Hoc facite*, extant tantum apud S. Lucam & apud Apostolum: apud S. Lucam semel, nempe post consecrationem panis, & ante consecrationem calicis, c. 22. v. 19. apud Apostolum semel quoque, scilicet post consecrationem calicis; unde sic arguimus: Præceptum communicandi sub utraque specie non potest colligi ex istis verbis, ut dictis ante consecrationem calicis apud S. Lucam, quia tunc consecrata tantum erat panis species; neque etiam inferri potest ex iisdem, ut dictis post consecrationem calicis apud S. Paulum, quia cum Christus ea pronuntiavit, non est locutus absolute, sed tantum hypotetice: *Quotiescumque bibetis*: ita ut sensus præcepti sit: non singulis bibendum esse de calice, sed singulis, qui bibent, quotiescumque bibent, in memoriam Christi bibendum esse; adeoque præceptum non est, ut singuli bibant, sed tantum ut singuli, qui bibunt, mortem Christi annuntient.

II. Certum est hæc verba non referri ad singula quæ fecit Christus instituendo Eucharistiam, quasi necessario nobis ea omnia forent observanda, quæ Christus observavit in institutione Eucharistiæ; alias, & lavare pedes, & mensæ accumbendo in privatis ædibus, post cœnam, panem frangendo, Eucharistiam percipere deberemus, quia hæc omnia Christus observavit. Sunt igitur distinguenda ea quæ ad naturam & substantiam Sacramenti pertinent, & ea quæ ad integritatem dumtaxat illius accidentalem, aut ad varias loci & temporis circumstantias pertinent.

Instabis 1. Jussit Christus Apostolis suis, & in eorum persona omnibus Sacerdotibus, ut facerent quod ipse fecit, atqui Christus utramque distribuit speciem: ergo &c.

Resp. dist. ant. ut facerent quod ipse fecit, pertinens ad substantiam & naturam Sacramenti, concedo: non pertinens, nego. Multa enim fecit Christus, quæ Apostolis suis necessario observanda non injunxit.

Instabis 2. Juxta S. Lucam citato c. Christus similiter fecit de calice, ac de pane: at de isto dixit: *Hoc facite*: Ergo &c.

Resp.

Resp. particulam *similiter* referri ad actionem accipientis, benedicentis, & porrigentis calicem, ita ut sensus sit: Similiter postquam cœnavit accepit calicem &c. Quod autem non referatur ad omnia quæ Christus egit circa panem, constat, quia Christus panem non solum accepit, & benedixit ac dedit, sed etiam fregit, & fractum divisit inter discumbentes; calicem autem non divisit, sed integrum dedit ut singuli ex eo biberent.

Instabis 3. Juxta Apostolum 1. Cor. 11. v. 26. Eucharistia percipienda est in commemorationem mortis Christi: atqui in una tantum specie non repræsentatur mors Christi ejusque passio: ergo &c.

Resp. in una specie ab altera sejuncta sufficienter exprimi passionem & mortem Christi, siquidem hac separatione adumbratur separatio sanguinis a corpore, quæ facta est in ligno crucis. Non ita quidem distincta habetur & expressa in una, quam in duplici specie: verum major illa & distinctior significatio ad naturam Sacramenti non attinet, sicut in Baptismo triplex immersio distinctius haud dubie significat mortem, & sepulturam Christi, neque tamen idcirco invalidus est Baptismus infusione aut aspersione datus.

Objicies 4. Christus instituit Eucharistiam sub duplici specie, atque etiam utramque distribuit Apostolis; ergo utraque species jure divino necessaria est.

Resp. dist. conseq. jure divino necessaria est, quatenus Eucharistia est sacrificium, concedo: quatenus est Sacramentum, nego. Utramque scilicet rationem & sacrificii & Sacramenti continet Eucharistia; ad priorem requiritur utriusque speciei consecratio & consumptio, non vero ad posteriorem.

Instabis 1. Apostolus, institutionis a Christo factæ fidelis interpres, 1. Cor. 11. v. 23. ait, se *accepisse a Domino quod & Fidelibus tradebat*: atqui Fideles tenentur ea observare quæ sunt traditionis divinæ & Apostolicæ.

Resp. dist. min. si præceptum earum rerum omnibus Fidelibus datum est, concedo: secus nego. Multa quippe sunt traditionis & institutionis divinæ, quorum observatio omnibus Fidelibus injuncta non est, ut prædicare Evangelium, baptizare, absolvere a peccatis &c. Porro etsi Christus Eucharistiam sub utraque specie consecraverit, & Apostolis suis dispensaverit, quia tamen sub præcepto non injunxit omnibus plane Fidelibus, ut utramque perciperent speciem, hic fit, quod Fideles omnes non teneantur jure divino ad utriusque speciei perceptionem.

Instabis 2. Idem Apostolus v. 28. expresse affirmat, omnibus sumendam esse utramque speciem: *Probet autem*, inquit, *seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.*

Resp. Apostolum eo loci hoc unum præcipere, ut qui ad sacram mensam accedunt, prius se probent: præceptum enim cadit supra probationem, non supra sumptionem utriusque symboli: quemadmodum si dixisset Apostolus, probet seipsum homo, & sic virginitatem Deo voveat; non votum, sed probationem ante votum præcepisse diceretur. Supponit tamen eo loci Apostolus, tunc liberum fuisse Fidelibus utramque, si vellent, sumere speciem, cum ait: *Et sic de pane illo edat, & de calice bibat*, quod certe ultro concedimus.

Objicies 5. Quotquot prioribus Ecclesiæ sæculis e SS. Patribus de Eucharistia sermonem habuerunt, utramque commemorant speciem; ad utramque Fideles admitti testantur, de utraque sumenda legem, ac regulam statuunt: ergo &c.

Resp. ex his, ac similibus Veterum testimoniis ne vel minimum quidem no-

ſtram attingi Concluſionem : uſum antiquum non negamus, imo agnoſcimus ultro ; ſed contendimus Veteribus perſuaſum fuiſſe, nullum extare divinum præceptum, quo Fideles omnes ad utramque ſpeciem percipiendam adſtringantur : ſiquidem eo ipſo tempore quo in uſu erat communio ſub utraque ſpecie, permittebant tamen, tanquam rem liberam, unam tantum percipi ſpeciem, ut ex ante dictis certum eſt; & ſi qui ſint, qui utriuſque perceptionem aut commendent, aut præcipiant, ii non ad jus & præceptum divinum attendunt, ſed ad eccleſiaſticam dumtaxat diſciplinam, & uſum tunc temporis receptum.

Inſtabis : Docent SS. Patres, Fideles ex inſtitutione, ac Præcepto Chriſti teneri ad ſumendam Euchariſtiam ſub utraque ſpecie. Ita inter multos

S. Juſtinus Apol. 2. ubi poſtquam retulit quomodo in cœtibus Chriſtianorum perficeretur & diſpenſaretur Euchariſtia, tum præſentibus, tum abſentibus, ait, Apoſtolos tradidiſſe ſibi in Evangelio ita præcepiſſe Chriſtum: mentionem autem facit ibi S. Martyr *de duplici ſymbolo ſeu ſpecie*. (P. 98. B.)

S. Cyprianus Epiſtola ad Cæcilium ait: *quoſdam in calice offerendo non obſervare ea quæ Chriſtus tradidit & inſtituit*. (P. 160.)

Gelaſius S. Pontifex, Conſtitutione antea citata, ait : *diviſionem unius & ejuſdem myſterii non poſſe fieri ſine grandi ſacrilegio*. (Dec. Grat. p. 1918. n. 30.)

S. Bernardus Serm. 3. in Dominica Palmarum ait : *alimoniam corporis & ſanguinis Domini in prima cœna Domini exhibitam, ac deinceps frequentari mandatam*. (T. 1. p. 883. F.)

Reſp. nego ant.

S. Juſtinus mandatum Chriſti reſtringit ad conſecrationem Euchariſtiæ, ejuſque diſtributionem ſimpliciter quoad ſubſtantiam ſeu rem contentam conſideratam; non quoad modum ; Dialogo enim cum Tryphone Judæo totam Euchariſtiæ virtutem ex una ſpecie percipi teſtatur. Quod vero utramque ſpeciem commemoret S. Doctor, mirum eſſe non debet ; cum ætate illius in uſu eſſet communio ſub duplici ſpecie.

S. Cyprianus loco citato invenitur contra Aquarios, qui in calice euchariſtico ſolam aquam offerebant ſine vino : de neceſſitate vero utriuſque ſpeciei ibi non diſputat.

Gelaſius S. Pontifex decreto ſuo ſolos ferit Manichæos, qui, ut ipſe loquitur, *ſuperſtitione obſtricti vinum non ſumebant*. Ad eorum igitur Hæreticorum ſenſum dividere unum & idem myſterium, grande eſt ſacrilegium; non vero ad ſenſum Orthodoxorum, qui cum credant totum & integrum Chriſtum eſſe ſub una ſpecie, ſub una, non ſub duplici communicant.

S. Bernardus merito ait, alimoniam corporis & ſanguinis Domini neceſſariam eſſe : alimonia porro illa ex una ſpecie, perinde, ac ex dublici percipitur; corpus enim Chriſti non eſt ſine ſanguine.

Objicies denique : Major confertur gratia per duplicem, quam per unam ſpeciem; ergo Fideles aliqua gratia neceſſaria fraudantur per ſubtractationem calicis.

Reſp. nego ant. 1. Quia major gratia non poteſt conferri percipienti duplicem ſpeciem, niſi vel ratione ſigni, vel ratione rei ſignificatæ & contentæ. Non prius : quia ſignum exterius ex ſe præciſe ut ſignum eſt, gratiam non confert, ſed propter rem quam continet; alias qui plures in eadem communione perciperet panis conſecrati portiones, ille majorem pro numero illarum portionum gratiam perciperet, quod eſt falſum. Non poſterius : quia quidquid continetur ſub duplici ſpecie, totum con-

tinetur

tinetur ſub unica, ut ex dictis inter probationes colligitur. 2. Communio ſub duplici ſpecie hoc unum habet, ut expreſſius, ac diſtinctius exprimat mortem & paſſionem Chriſti : ſed clarior illa expreſſio ſeu ſignificatio majoris gratiæ cauſa non eſt ; alias qui Baptiſmum per immerſionem perciperet, majorem ille obtinere deberet gratiam, quia immerſio expreſſius ſignificat mortem & ſepulturam Chriſti, quam aſperſio, vel infuſio.

Inſtabis 1. Tridentinum Conc. ſeſſ. 21. c. 3. docet nulla gratia neceſſaria ad ſalutem eos fraudari qui unicam ſumunt ſpeciem, quo ſatis innuit eos defraudari aliqua gratia, quamquam non neceſſaria ad ſalutem.

Reſp. nego ant. Mens quippe Concilii hæc una fuit eo loci, ut quod fidei eſt, adverſus Novatores declararet, ac ſtatueret, intacta, ut aſſolet, Scholaſticorum opinione, inter quos ea de re excitata fuit controverſia, quam dirimere noluit Concilium, ſed eorum diſputationibus, ut & alia bene multa, permiſit.

Inſtabis 2. Referunt Auctores, Clementem VI. conceſſiſſe Regi Angliæ communionem ſub utraque ſpecie ad gratiæ augmentum.

Reſp. dubiam eſſe & admodum ſuſpectam hujus Bullæ veritatem : tum quia conſentiunt Auctores, cuinam Regi conceſſa fuerit, an Galliæ, an Angliæ ; tum quia Clemens VI. vixit ante Conc. Conſtantienſe, in quo primum uſus calicis lege communi & generali prohibitus eſt : tum quia hæc Conſtitutio lata dicitur an. 1341. Clemens autem VI. electus tantum fuit an. 1342.

Inſtabis 3. Qui bis recipit Chriſtum, majorem reportat gratiam, quam qui ſemel tantum : atqui ille qui ſub duplici ſpecie communicat, bis recipit Chriſtum : ergo &c.

Reſp. diſt. maj. qui bis recipit Chriſtum in ordine ad duplicem refectionem animæ, concedo : in ordine ad unicam tantum, nego. Porro qui ſub duplici ſpecie comunicat, duplicem ſpeciem ad unam & eamdem communionem & refectionem animæ ſpiritualem refert, ac dirigit : ergo majorem propterea gratiam non reportat.

Inſtabis 4. Omne Sacramentum ſubjecto rite diſpoſito miniſtratum gratiam in eo producit ex opere operato : atqui Euchariſtia ſub ſola panis ſpecie eſt Sacramentum, ſicuti ſub ſola ſpecie vini.

Reſp. diſt. min. Euchariſtia ſub ſola panis ſpecie eſt Sacramentum, idem cum eo quod datus ſub ſpecie vini, ad unam & eamdem animæ refectionem ordinatum, concedo : diverſum, nego.

Inſtabis denique : Si uberior gratia non confertur duplicem ſpeciem percipienti, quare tot ſæculorum tractu majores noſtri Euchariſtiam ſub utraque ſpecie Fidelibus omnibus diſpenſarunt ? Quare poſt ſubtractum a Concilio Conſtantienſi calicis uſum, tot populi, Imperatores, Reges, Principes iteratis ſæpius precibus hunc uſum ſibi reſtitui tam ardenter efflagitarunt ? Quare denique Sacerdotes, dum conficiunt, Euchariſtiam ſub utraque ſpecie percipiunt ?

Reſp. ad primum, Eccleſiam juſtis de cauſis utramque ſpeciem olim Fidelibus permiſiſſe, ſicut poſtremis temporibus juſtis quoque de cauſis uſum calicis ſubtraxit. Non eo tamen conſilio ducta eſt ad utramque ſpeciem concedendam, quod exiſtimaverit majorem gratiæ fructum ex duabus potius, quam ex una percipi, alias nunquam profecto tali fructu voluiſſet Fideles fraudare ; ſed tum propter exemplum Chriſti, qui utramque ſpeciem diſpenſaverat, tum propter expreſſiorem mortis Chriſti ſignificationem, alioſque

que ejuſmodi rationes, quas tanti eſſe non judicavit Eccleſia, quin uſum illum gravibus de cauſis immutari debere æſtimaverit.

Ad ſecundum: eorum qui calicis uſum reſtitui tam ardenter poſtularunt, non una fuit mens, non idem conſilium. Aliqui animo plane hæretico, ac rebelli, ut Boemi, armata manu, pro calice certabant: alii eo ducebantur errore, vel totum Chriſtum non contineri ſub qualibet ſpecie, ut Calviniſtæ, vel totam Sacramenti naturam, ac ſubſtantiam in una ſpecie non reperiri, ut Lutherani, quorum certe hominum reprimenda potius fuit audacia, & temeritas, quam audienda poſtulatio: alii vero Chriſtiani Principes, animo pacis, ac concordiæ, fide ſana & integra, reſtitui calicis uſum poſtulabant, hac ſpe freti, futurum ut ad unitatem & concordiam cum Eccleſia facilius adducerentur Hæretici, ac ſedarentur animorum commotiones; ſed vanam fuiſſe illorum Principum expectationem eventus ſatis comprobavit; neque enim Boemi poſt reſtitutum calicem Eccleſiæ magis obſequentes fuere; imo potius hac indulgentia illorum audacia & temeritas crevit.

Ad tertium, Sacerdotes merito utramque ſumunt ſpeciem, quia id exigit tum ratio Sacramenti, tum ratio ſacrificii. Prior quidem, quia etſi abſolute non ſit neceſſaria utraque ſpecies ad integritatem ſubſtantialem Euchariſtiæ ut Sacramentum eſt, cum tamen Chriſtus in inſtitutione illius utramque adhibuerit, neceſſe eſt aliquos eſſe in Eccleſia qui Chriſti exemplum ſequantur: poſterior, quia ratio ſacrificii utramque poſtulat ſpeciem conſecrari & conſumi.

Præterea, ut optime hic Bellarminus L. 4. de Euchar. c. 23. non fruſtra nec inutiliter Sacerdotes utramque percipiunt ſpeciem: quippe inutile illud non eſt, quod gratiam producit, etſi ſine illo produceretur; utraque porro ſpecies ad ejuſdem gratiæ productionem concurrit, licet idem omnino gratiæ effectus percipi potuiſſet per unam. Illuſtrat hoc Bellarminus exemplo miraculorum Chriſti, qui aliquando ſola voluntate operabatur miracula, ut cum aquam in vinum convertit; aliquando voluntate & verbo, v. g. cum Lazarum excitavit a mortuis; aliquando voluntate, verbo & contactu, ut cum excitavit puellam mortuam; aliquando voluntate, verbo, contactu, & alio inſtrumento, ita cum ſputo cœcum illuminavit. In his omnibus nihil erat inutile & ſuperfluum, quia omnia ſuo modo operabantur, & tamen non erant omnia neceſſaria; neque majorem effectum producebant omnia ſimul, quam unum aut duo tantum; non enim melius revixit puella, quam Lazarus, etiamſi illam & voce appellavit, & manu apprehendit, Lazarum autem ſola voce excitavit.

ARTICULUS TERTIUS.

Utrum detur præceptum divinum & eccleſiaſticum ſumendi Euchariſtiam ſub una ſpecie.

Quæres 1. utrum extet divinum præceptum ſumendi Euchariſtiam. Reſp. affirmative. Colligitur 1. ex iſtis Chriſti verbis apud S. Joan. c. 6. v. 45. *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*. 2. ex iſtis apud S. Lucam c. 22. v. 19. *Hoc facite in meam commemorationem*, quibus verbis Chriſtus Apoſtolis, & in eorum perſona Sacerdotibus, mandat ut faciant, quod ipſe prior fecit: ipſe au-

tem

tem Euchariſtiam non tantum conſecravit, ſed & præſentibus diſtribuit. Idem vero præceptum quod obligat Sacerdotes, ut diſtribuant Euchariſtiam, obligat & Fideles ut eam percipiant. 3. ex SS. Patribus Innocentio I. Auguſtino, Gelaſio, qui ex citatis Chriſti verbis Joan. 6. colligunt neceſſariam eſſe Fidelibus Euchariſtiam, ut vitam æternam in ſe ipſis habeant. 4. quia Sacramentum hoc a Chriſto inſtitutum eſt ad vitæ ſpiritualis conſervationem: tenentur autem omnes Fideles jure divino, ſtudere conſervationi vitæ ſpiritualis.

Quæres 2. quos Fideles obſtringat iſtud præceptum.

Reſp. ſolos adultos qui cum ad annos diſcretionis pervenerunt, ſeipſos probare poſſunt, juxta monitum Apoſtoli.

Quæres 3. an neceſſaria ſit realis & actualis perceptio Euchariſtiæ, an ejus votum ſufficiat.

Reſp. requiri realem & actualem, cum haberi poteſt: ſi autem illius copia impoſſibilis ſit, ſufficere votum illius, ſive explicitum ſive implicitum.

Quæres 4. quandonam obliget divinum illud præceptum.

Reſp. nullum quidem in Scripturis eſſe determinatum tempus; ſed tamen ex praxi & mente Eccleſiæ non obſcure colligi, præceptum illud obligare 1. in articulo mortis; tunc enim maxime neceſſaria eſt Euchariſtia ad ſuperandas dœmonis tentationes. Hinc ſemper curavit Eccleſia, ut moribundis adminiſtraretur, ſicuti conſtat ex Concilio generali Nicæno I. Can. 13. ex Dionyſio Alexandrino, apud Euſeb. L. 6. Hiſt. c. 44. ex Concilio IV. Carthaginenſi Can. 77. & 78. ex Arelatenſi II. Can. 12. ex Agathenſi c. 5. ex Toletano XI. c. 11. 2. obligat ſæpius in vitæ decurſu, quia non tantum pro moribundis, ſed etiam pro ſanis inſtitutum eſt iſtud Sacramentum, qui cœleſti hoc alimento indigent, ut infractæ, ac debilitatæ vires animæ ex continuo cum mundo, dœmone, ac concupiſcentia certamine, reparentur, ac conſerventur.

Dices: Si perſuaſum habuiſſet Eccleſia, jure divino Fideles obligari ſaltem in exitu ad percipiendam Euchariſtiam, quomodo adduci illa potuiſſet ut certis in caſibus tam neceſſario viatico morientes contra mandatum Chriſti privaret, ſicut legimus aliquando uſurpatum ab Eccleſiis Hiſpanica, Africana, & Gallicana, ut ex ante dictis compertum eſt?

Reſp. 1. Eccleſiam univerſam nunquam legem tuliſſe de recuſanda Fidelibus pœnitentibus in periculo mortis Euchariſtia, imo oppoſita lex ſancita eſt a Concilio generali Nicæno I. Can. 13. 2. Eccleſiæ illæ particulares ex rigore diſciplinæ, non ex deſperatione indulgentiæ, ut ait S. Auguſtinus; aliquibus in caſibus Euchariſtiam moribundis denegarunt, tum ut hac ſeveritate cœteros Fideles a gravioribus criminibus deterrerent, tum quia præſumebatur, ejuſmodi moribundos non ex ſincero pœnitentię motu, ſed ex ſolo mortis timore compelli ad poſtulandam Euchariſtiam, ſicut teſtatur S. Cyprianus Epiſtola 52. & Patres Concilii Arelatenſis I. Canone ultimo.

Quæres 5. utrum detur præceptum eccleſiaſticum percipiendi Euchariſtiam.

Reſp. affirmative. Concilium enim Lateranenſe ſub Innocentio III. an. 1215. c. 21. ſic ſtatuit: *Omnis utriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia ſua peccata, ſaltem ſemel in anno, fideliter confiteatur proprio Sacerdoti, injunctam ſibi pœnitentiam ſtudeat pro viribus adimplere, ſuſcipiens reverenter ad minus in Paſcha Euchariſtiæ Sacramentum: niſi forte de conſilio proprii Sacerdotis, ob aliquam rationabilem cauſam ad tempus ab ejus* T. 11. Conc. p. 172. E.

perce-

perceptione duxerit abstinendum: alioqui & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens christiana careat sepultura.

T 14. Conc. p. 809. C. Et Concilium Tridentinum sess. 13. Can. 9. sic decernit: *Si quis negaverit, omnes & singulos Christi Fideles utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis, saltem in Paschate, ad communicandum, juxta præceptum sanctæ matris Ecclesiæ; anathema sit.*

Quæres 6. quoties obliget præceptum ecclesiasticum.

Resp. initio Ecclesiæ, cum maximus esset charitatis fervor, primos Fideles perseverantes fuisse in doctrina Apostolorum, orationibus & communicatione fractionis panis, idest participatione Eucharistiæ. Act. 2. v. 42. & v. 46. Postea vero solis Clericis præscriptum fuit, ut quoties Missæ sacrificio ministrarent, Eucharistiæ participes fierent. Ita colligimus ex Canone 8. eorum qui Apostolici dicuntur: Laicis vero ut ter in anno, scilicet in Paschate, Pentecoste, & die natalis Domini. Ita colligimus ex cap. *Etsi non frequentius*, *De consecratione*. dist. 2. & c. *Omnis homo*. Cap. *Sæculares*. eadem distinctione; ex Concilio Agathensi an. 506. Can. 18. ex Coloniensi I. an. 1536. c. 21. *Ad extremum vero*, inquit Catechismus Romanus parte 2. de Euchar. n. 65. *cum eo res adducta esset, ut non modo sancta illa & salutaris præceptio non servaretur, sed in plures etiam annos sacræ Eucharistiæ communio differretur, decretum est in Concilio Lateranensi, ut semel ad minus singulis annis in Pascha Fideles omnes sacrum Domini corpus acciperent.*

T. 4. Conc. p. 1386. T. 14. Conc. p. 536.

T 11. Conc. p. 420 C. & 718. D. Quamquam nonnullæ Ecclesiæ, etiam post decretum Lateranense, priorem usum de communione ter in anno a Fidelibus percipienda retinuerunt, ut videre est in Concilio Tholosano an. 1229. c. 13. & Albiensi an. 1254. c. 29.

Quæres 7. an qui intra paschale tempus præcepto communionis annuæ non satisfecit, maneat liber ab illa obligatione pro eo anno.

Resp. negative: quia duo præscribit Ecclesia suo præcepto. Primum, ut quilibet Fidelis semel in anno Eucharistiam percipiat. Secundum, ut id præstet tempore paschali, hoc est intra spatium 15. dierum. Posterior hæc obligatio cessat ubi elapsum est tempus paschale, cum impossible sit hanc temporis circumstantiam observare: prior autem quæ potissimum intenditur ab Ecclesia, perseverat, cum possit adhuc impleri. Si quis tamen ante tempus Paschæ communicasset in sua Parochia; maneret liber, quia jam implevisset præceptum, tam quoad substantiam, quam quoad circumstantiam loci.

Quæres 8. utrum qui non communicavit in Paschate in propria sua Parochia, teneatur prima data occasione communicare.

Resp. affirmative, quia cum Ecclesia suo præcepto vult communionem non differri ultra Pascha, ea est præcepti conditio de non differendo, ut si fuerit dilatum præceptum, non desinat obligare: sicut patet in contractibus, in quibus determinatur tempus solutionis, quo elapso adhuc tamen perseverat obligatio. Neque enim est lex ista Ecclesiæ diei alligata, quemadmodum recitatio Breviarii est onus diei; neque ratio obligationis est tempus paschale, sed ut non differatur ulterius.

Quæres 9. an qui indigne Eucharistiam percipit, satisfaciat præcepto paschalis communionis.

Resp. negative: tum quia præceptum illud ecclesiasticum est tantum determinatio præcepti divini quoad temporis circumstantiam: ergo est de illa communione quæ cadit sub præceptum divinum, per quod tenentur Fideles seipsos prius probare, quam accedant ad hoc Sacramentum: tum quia, vel

Ec-

Ecclesia præcipere potest directe actum internum, & sic dubium non est, quin præcipiendo communionem, præcipiat dignam; vel tantum potest indirecte, quatenus actus interior conjunctus esse debet actui externo quem præcipit, & sic indirecte, præcipiendo communionem], præcipit dignam; sicut præcipiendo Fidelibus ut diebus Dominicis & festis intersint Missæ sacrificio, præcipit attentionem & devotionem necessariam. Favent verba Concilii Lateranensis, *ut reverenter*, inquit, *ad minus Pascha &c.* Ratio est, quia Ecclesia eam præcipit communionem, quæ ad finem sibi propositum possit conferre, nempe ad obtinendam gratiam & vitam æternam: atqui talis est digna communio; ergo &c. Hinc merito Innocentius VI. an. 1679. die 2. Martii damnavit istam propositionem: *Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.* *Recueil des Bulles, pag. 496.*

Dices 1. Qui recipit Eucharistiam in statu peccati, vere recipit Sacramentum Eucharistiæ: atqui Ecclesia nihil aliud præcipit.

Resp. nego min. Vult enim Ecclesia, ut percipiatur Eucharistia modo necessario ad finem sibi propositum obtinendum.

Dices 2. Datur duplex præceptum de sumenda Eucharistia, unum positivum de illa sumenda, negativum aliud de illa non indigne sumenda: atqui dici potest quod per communionem sacrilegam satisfiat præcepto positivo, licet non satisfiat negativo.

Deinde, qui recipit Baptismum in statu peccati, satisfacit præcepto de recipiendo Baptismo, etiamsi non obtineat finem, propter quem Baptismus præceptus est.

Denique, modus actionis præceptæ non cadit in præceptum: sed communionis dignitas aut indignitas pertinet ad modum actionis.

Resp. ad primum, præceptum positivum sumendi Eucharistiam includere negativum de illa indigne non sumenda: *Probet autem seipsum homo,* inquit S. Paulus. Ratio est, quia ex dictis præceptum communionis datum est ad conservandam vitam animæ, qui finis obtineri non potest per communionem indignam.

Ad secundum, ratio disparitatis est, tum quia cum iterari non possit Baptismus, ita quoque præcipi non potuit ut modus eum digne percipiendi caderet in substantiam præcepti; alias qui semel indigne Baptismum recepisset, nunquam posset subinde præceptum implere: non ita est de perceptione Eucharistiæ. Tum quia perceptio Baptismi in statu peccati habet nihilominus aliquem effectum propter quem institutus est, characterem scilicet quem imprimit, quo fit ut baptizatus sit membrum Ecclesiæ; communio autem indigna nihil boni operatur in anima: tum quia docent communiter Theologi, per pœnitentiam, ac sincerum de peccatis dolorem reviviscere Baptismum, non vero Eucharistiam; alioqui qui sæpius indigne communicasset, sub finem vitæ pœnitentiam agens & veniam obtinens peccatorum, sanctior evaderet.

Ad tertium, dist. Modus actionis præceptæ non cadit in præceptum, si præcepto non exprimatur, nec sit necessarius ad finem præcepti, concedo: si exprimatur in præcepto, & necessarius sit ad finem illius, nego. At in præsenti casu modus præcepti exprimitur in ipso præcepto, & necessarius est ad finem illius, nempe conservationem vitæ spiritualis & assecutionem vitæ æternæ.

Quæres ultimo, utrum debeant Fideles ad sacram Eucharistiam frequenter accedere, & quoties.

Resp.

Lib. 5. de Sacramentis c. 4. n. 25. T. 2. pag. 379. Resp. debere Fideles frequenter ad sacram Eucaristiam ea qua par est pietate animi accedere. *Utrum autem*, inquit Catechismus Rom. parte 2. de Euch. n. 62. *singulis mensibus, vel hebdomadis, vel diebus id magis expediat, certa omnibus regula præscribi non potest: verumtamen*, addit, *illa est S. Ambrosii norma certissima: Sic vive, ut quotidie sumere merearis*. Adeat quisque conscientiam suam, & prudentis, ac sapientis Sacerdotis monita sequatur.

QUÆSTIO SEPTIMA.

De effectibus Eucharistiæ.

VArios, eosque eximios hujus Sacramenti effectus enumerant Theologi post SS. Patres & Concilia.

Tom. 23. Concil. p. 537. E. Concilium Florentinum in Decreto unionis eos sic exponit: *Hujus*, inquit, *Sacramenti effectus, quem in anima operatur digne sumentis, est adunatio hominis ad Christum. Et quia per gratiam homo Christo incorporatur, & membris ejus unitur, consequens est, quod per hoc Sacramentum in sumentibus digne gratia augeatur; omnemque effectum, quem materialis cibus & potus, quoad vitam agunt corporalem, sustentando, augendo, reparando & delectando, Sacramentum hoc quoad vitam operetur spiritualem: in quo, ut inquit Urbanus Papa, gratam Salvatoris nostri recensemus memoriam, a malo retrahimur, confortamur in bono, & ad virtutum & gratiarum proficimus incrementum.*

T. 14. Conc p. 805. D. Et Concilium Tridentinum sess. 13. c. 2. *Sumi autem*, inquit, *voluit*, (Christus) *hoc Sacramentum, tanquam spiritualem animarum cibum, quo alantur & confortentur viventes vita illius qui dixit: Qui manducat me & ipse vivet propter me: & tanquam antidotum quo liberemur a culpis quotidianis, & a peccatis mortalibus præservemur. Pignus præterea id esse voluit futuræ nostræ gloriæ & perpetuæ felicitatis; adeoque symbolum unius illius corporis, cujus ipse caput existit, cuique nos tanquam membra, arctissima fidei, spei & charitatis connexione adstrictos esse voluit, ut idipsum omnes diceremus, nec essent in nobis schismata.*

Hos omnes effectus fusius hic prosequi nostri non est consilii: in eo tantum paulisper juvat immorari, quod unum est præsentis difficultatis caput adversus Hæreticos discutiendum, an scilicet remissio peccatorum mortalium sit præcipuus hujus Sacramenti effectus. Circa quod errant Novatores, & Scholæ Magistri, illæsa fide, in varias abeunt opiniones.

Errores & opiniones.

T. 4 p. 280. Recte hic observat Bellarminus L. 4. de Euch. cap. 17. initio, quæstionem de effectibus Eucharistiæ adeo conjunctam esse cum alia quæstione de præparatione ad communionem, præsertim ex sententia adversariorum, ut nullo modo separari possint, cum una ex alia pendeat. Si enim Eucharistia per se instituta est ad primam santificantem gratiam producendam, & mortalia peccata remittenda, necesse non est, hominem gratia sanctificante, tanquam prævia dispositione & præparatione, esse instructum, ut digne, sicut par est, ad sacram mensam accedat. Itaque

Lutherus tria docuit. 1. effectum primarium Sacramenti Eucharistiæ esse remissionem mortalium peccatorum. 2. non requiri ad dignam præparationem

tionem communionis, ut quis non sit sibi conscius peccati mortalis; imo quo plurium & graviorum sibi conscius est, eo aptiorem esse ad Eucharistiam. 3. ad præparationem Eucharistiæ non requiri ut quis per confessionem, & pœnitentiam a peccatis justificetur, sed satis esse fidem, qua certo credat sibi in eo Sacramento omnia peccata esse remittenda. Verba Lutheri refert Bellarminus loco mox citato.

Calvinus aliquando a Luthero dissentire videtur, aliquando ei subscribere, adeo sibi parum constat. Namque L. 4. Institutionum c. 17. §. 40. sic loquitur: *Cibus hic spiritalis si in animam inciderit, malitia, nequitiaque pollutam, majore illa ruina præcipitat.* Pag. 523. Rationem reddit paulo superius: *Non enim aliter ac cibus corporalis, ubi ventrem offendit vitiosis humoribus occupatus ipse quoque vitiatus & corruptus nocet magis, quam nutriat*, quæ sane Pag. 524. verba catholicam videntur exprimere sententiam. §. tamen sequenti appositum plane docere videtur his verbis: *Vulgo dum homines ad eam manducandi dignitatem comparare volunt, miseras conscientias torserunt ac divexarunt diris modis; nec tamen quidquam eorum, quæ in rem essent, attulerunt. Digne manducare eos dixerunt, qui in statu gratiæ essent. In statu vero gratiæ esse interpretati sunt, purum purgatumque omni peccato esse.* Et §. 42. *Ne igitur*, inquit, *ejusmodi præcipitium ruamus, meminerimus has sacras* Ibid. *epulas ægrotis esse pharmacum, peccatoribus solatium, pauperibus largitionem, quæ sanis, justis, & divitibus, si qui reperiri possent nullum afferrent opere prætium. Nam cum in illis Christus nobis in cibum detur, intelligimus nos sine ipso tabescere, liqui, deficere, qualiter inedia corporis vigorem extinguit. Deinde cum in vitam detur, intelligimus nos sine ipso in nobis plane mortuos esse.*

Illa omnia Calvini verba secum non cohærent, ut recte observat Bellarminus. In primo enim testimonio videtur exigere, ut homo justus sit, vivus & sanus ad dignam Eucharistiæ perceptionem; in secundo vero, ut non sit justus, sed peccator; non sanus, sed ægrotus; non vivus, sed mortuus.

Hunc Novatorum errorem proscripsit & anathemate confixit Synodus Tridentina Sess. 13. c. 2. ubi effectus Eucharistiæ; & c. 7. ubi debitam ad T. 14. Conc. illius receptionis præparationem exponit & explicat; & Can. 5. ac 11. ubi p. 805. & oppositam Novatorum doctrinam damnat: *Si quis dixerit*, inquit Can. 5. seq. *vel præcipuum fructum sanctissimæ Eucharistiæ esse remissionem peccatorum,* Ib p. 809. A. *vel ex ea non alios effectus provenire; anathema sit.*

Et Can. 11. *Si quis dixerit, solam fidem esse sufficientem præparationem ad sumendum sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum; anathema sit.* Ibd. D.

Omnes Scholæ catholicæ Magistri concordi suffragio docent adversus Novatores. 1. Eucharistiam per se ac directe non remittere peccata mortalia, ac proinde necessariam esse in suscipiente præviam sanctificantem gratiam, ut digne & cum fructu ad hoc Sacramentum accedat. 2. peccata venialia remitti per illud Sacramentum fatentur, sed dissentiunt I. an directe saltem & per accidens Eucharistia peccatum mortale aliquando remittat, in eo v. g. homine qui reipsa quidem peccati mortalis reus est, sed cujus nec conscientiam habet nec effectum, quique bono ac simplici animo, præmissa sacramentali confessione, & absolutione, nihil sibi conscius Eucharistiam percipit. Sunt qui affirmant cum Dominico Soto; sunt qui negant cum Vasquesio & aliis, quos appellat in 3. p. S. Th. q. 79. disp. 205. c. 4. Multi duo ista videntur confundere, accedere ad sacram mensam cum conscientia peccati mortalis, & cum affectu ad peccatum mortale: alii vero distinguunt

apud quos is dicitur accedere cum affectu, qui non detestatur peccatum; sed potius ad illud afficitur; is autem cum conscientia, qui cognoscit se reum esse peccati mortalis, nec sufficienter de illo se conteri. Utroque in casu indigne Eucharistiam percipi fatentur illi.

II. Sunt qui putant per Eucharistiam directe & per se venialia peccata remitti: sunt qui indirecte tantum, concomitanter aut consequenter, quatenus scilicet per illud Sacramentum excitatur fervor charitatis qui directe pugnant cum veniali peccato.

III. Sunt qui dicunt intendi quoad substantiam gratiam habitualem, quæ per Eucharistiam infunditur: sunt qui negant, eamque tantum augeri volunt secundum robur, ratione solius auxilii gratiæ actualis, ut Alensis a Vasquesio citatus in 3. p. q. 79. art. 2. disp. 203. c. 1.

IV. Sunt qui præter justificantem gratiam in suscipiente necessariam adhuc aliam specialem dispositionem requirunt ad effectum hujus Sacramenti, nempe vel devotionem & attentionem specialem ad hoc Sacramentum, vel carentiam peccati venialis in ipsa actuali Sacramenti susceptione: si enim veniale peccatum committatur in ipsa perceptione actuali Eucharistiæ, totum Sacramenti fructum deperdi asserunt. Lege Vasquesium in eamdem p. q. 79. disp. 206. art. 8. c. 1. Denique, non omnes conveniunt de puncto temporis quo Eucharistiam suum in anima effectum producit: an quando in ore recipitur, an quando demittitur in stomachum, an quando consumitur &c. His ita historice narratis, sit

PRIMA CONCLUSIO.

Sacramentum Eucharistiæ per se ac directe non remittit peccatum mortale, ac nec consequenter primam sanctificantem gratiam producit, sed eam in suscipiente præsupponere debet.

Probatur 1. Ex Scriptura. Christus Joan. 13. v. 4. & seq. antequam Discipulis suum corpus ac sanguinem porrigeret, lavit eorum pedes, ut innueret summam esse debere animæ munditiem & puritatem in eo qui corporis Christi particeps efficitur. Matth. 22. severissime punitur qui ad regium convivium sine veste nuptiali intrare præsumpsit: *Ligatis pedibus, & manibus*, inquit Rex convivii v. 13. *mittite eum in tenebras exteriores*. Ibi vero adumbrari convivium Eucharisticum, concors est SS. Patrum & Interpretum sententia. Et cap. 7. v. 6. dixerat Christus: *Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.* Denique 1. Corinth. 11. ver. 28. Apostolus pronuntiat: *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne; judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini*. Ex quibus certe testimoniis manifeste colligitur, præviam esse debere in suscipiente Eucharistiam animæ puritatem ac sanctitatem; adeoque Sacramentum hoc ex se ac directe institutum non esse ad tollendum peccatum mortale, & primam sanctificantem gratiam producendam.

Probatur 2. Ex constanti SS. Patrum & Ecclesiæ totius Traditione. Certum quippe est ab altari semotos ac separatos olim fuisse, qui propter crimina luctuosam decurrebant pœnitentiam. Ita colligimus ex Conciliis Eliberitano Can. 78. & 79. Ancyrano Can. 4. 5. & 7. Nicæno Can. 11.

Arau-

Araŭficano I. Can. 3. & ex S. Cypriano Epiſt. 14. 15. 16. & Tractatu de lapſis. Hinc alta voce inter Miſſarum ſolemnia clamabat Diaconus: *Exite, Catechumeni, pœnitentes, indigni*.

Concors eſt SS. Patrum ſententia.

S. Juſtinus Apolog. 2. *Alimentum, hoc,* inquit, *apud nos vocatur Euchariſtia, quod nulli alii participare licitum eſt, quam veram eſſe doctrinam noſtram credenti, & lavacro propter remiſſionem peccatorum & regnerationem abluto, & ita ut Chriſtus tradidit viventi.* Pag. 97. E.

S. Cyprianus Epiſt. 9. conqueritur a nonnullis imtempeſtiva indulgentia laxatam eſſe pacem, & datam lapſis communionem. *Nondum*, inquit, *pœnitentia acta, nondum exomologeſi facta nondum manu eis ab Epiſcopo, & Clero impoſita, Eucharſtia illis datur, cum ſcriptum ſit: Qui ederit panem, vel biberit calicem domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis Domini*. Tractatu quoque de lapſis, vehementiori & acriori ſtylo in eumdem abuſum invehitur. Pag. 21. & ſeq. Pag. 173. & ſeq.

S. Ambroſius L. 6. in Lucam ad c. 9. *Ubique*, inquit, *myſterii ordo ſervatur, ut prius per remiſſionem peccatorum vulneribus medicina tribuatur, poſtea alimonia menſæ cœleſtis exuberet.* Tom. 1. p. 1400. B.

S. Chryſoſt. Hom. 46. in Joan. caput 6. *Sicut eſt magnum*, inquit, *& admirabile*, (hoc Sacramentum) *ita ſi pure acceſſeris, ad ſalutem acceſſiſti: ſin prava conſcientia, ad pœnam & ſupplicium.* Edit. Commel. pag. 238. A.

S. Auguſtinus Tract. 26. in Joan. *Quam multi*, inquit, *de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur? ... Non quia malum accepit, ſed quia, bonum male malus accepit. Videte ergo, fratres, panem cœleſtem ſpiritaliter manducate, innocentiam ad altare apportate.* T. 3. p. 2. p. 498. C.

Denique S. Leo Epiſt. 82. alias 91. ſic loquitur: *Mediator Dei & hominum Chriſtus Jeſus hanc Præpoſitis Eccleſiæ tradidit poteſtatem, ut & confitentibus actionem pœnitentiæ darent, & eoſdem ſalubri ſatisfactione purgatos, ad communionem Sacramentorum per januam reconciliationis admitterent.* Tom. 1. p. 605. c. 2.

Hic adde definitionem Conc. Trid. ſeſs. 13. Can. 5. & 11. paulo ante adductam, ſicut & ea quæ idem Conc. c. 7. ejuſdem Seſſionis exponit de diſpoſitionibus neceſſariis ad dignam Euchariſtiæ perceptionem.

Probatur 3. ratione. Quia Sacramentum Euchariſtiæ inſtitutum eſt per modum alimenti ſpiritualis: *Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus*, inquit Chriſtus Joan. 6. v. 56. alimentum autem ſpirituale ſupponit in eo qui illud ſumit, vitam ſpiritualem animæ, ſicut alimentum corporale vitam corporis. Hinc nata inter Theologos diſtinctio Sacramentorum, quorum alia dicuntur vivorum, & alia mortuorum: priora ſunt ea quæ in ſuſcipiente præſupponunt vitam animæ ſpiritualem, ut Euchariſtia, Confirmatio &c. poſteriora, vero, quæ mortuis conferuntur ut vitam habere poſſint, quæ propterea deſtinata ſunt ad producendam primam ſanctificantem gratiam, & ad tollenda peccata, ut Baptiſmus, & Pœnitentia.

SECUNDA CONCLUSIO.

Probabilior nobis videtur eorum opinio, qui ne quidem indirecte, & per accidens peccatum mortale per Euchariſtiam remitti affirmant.

Probatur. Quia effectus Sacramentorum novæ Legis, qui pendent a ſola Chriſti voluntate, & inſtitutione, nobis tantum poſſunt innoteſcere vel ex

Scripturis; vel ex SS. Patribus vel ex Conciliis, & Traditione Ecclesiæ; vel denique ex ratione evidenti petita ex singulari conditione, & propria natura ejus Sacramenti, de quo agitur: atqui ex nullo illorum capitum probari potest peccata mortalia in casu proposito per accidens remitti in ipsa reali Eucharistiæ perceptione.

Non quidem ex Scripturis, Conc. ac SS. Patribus: quæ enim Conclusione prima mox adduximus testimonia, manifeste ostendunt hominem justum esse debere, & ab omni labe mortali purum & liberum, priusquam ad sacram mensam accedat; neque ulla ratione distinguunt inter modum remittendi peccatum mortale, per se ac directe, aut per accidens ac indirecte.

Non etiam ex ulla ratione fundata in singulari conditione ac natura & institutione Eucharistiæ; imo potius inde colligitur, nequidem per accidens & indirecte per illum deleri peccatum mortale: siquidem instituta illa est, ut diximus, tanquam cibus & potus animæ; at cibus & potus nunquam dantur ad suscitandos mortuos. Ita Catechismus Romanus p. 2. de Euchar. Sacram. n. 51. *Constat*, inquit, *quemadmodum mortuis corporibus naturale alimentum nihil prodest, ita etiam animæ, quæ spiritu non vivit, sacra mysteria non prodesse. Ac propterea panis & vini speciem habent* (Fideles) *ut significetur, non quidem revocandæ ad vitam animæ, sed in vitæ conservandæ causa instituta esse ... quoniam prima gratia omnes præditos esse oportet, antequam sacram Eucharistiam ore contingere audeant.*

II. In casu proposito, qui ad sacram mensam accedit cum peccato mortali, cujus tamen sibi conscius non est, nec affectum ullatenus retinet, vel absolutionis beneficium in Sacramento Pœnitentiæ accepit, vel non. Si prius, justificatus est, atque peccatum illud mortale cujus sibi non est conscius, remissum supponitur cum aliis vi & efficacia Sacramenti Pœnitentiæ; adeoque non amplius remittendum superest per Sacramentum Eucharistiæ. Si posterius, vel ille copiam non habens Sacerdotis perfectum habet ex Dei amore de peccatis dolorem, vel non: si habet, justitiam & peccatorum remissionem adeptus supponitur per amorem Dei & charitatem, antequam Eucharistiæ fiat particeps: *Qui enim diligit, non manet in morte*, si non habet, nullatenus justificatur, sed in peccatis remanet, quæ per indignam communionem nova accessione augentur & cumulantur potius, quam deleantur.

TERTIA CONCLUSIO.

Eucharistia directe, ac per se remittit peccata venialia.

T. 14. Conc. p. 805. D. Probatur 1. Ex Conc. Trid. sess. 13. c. 2. ubi ait, Christum instituisse Sacramentum Eucharistiæ *tanquam antidotum quo liberamur a culpis quotidianis, & a peccatis mortalibus præservamur.* 2. ex S. Ambrosio L. 5. de Sacramentis c. 4. *Qui vulnus habet, medicinam requirit. Vulnus est, quia* *Tom. 2. p. 379. A.* *sub peccato sumus, medicina est cœleste ac venerabile Sacramentum*, quod ibidem vocat panem nostrum quotidianum. Unde S. August. Epistola 54. alias 118. c. 3. hanc regulam proponit observandam ab iis, qui ad sacram mensam volunt accedere: *Si peccata tanta non sunt, ut excommunicandus* *Tom. 2. p. 125. B. C.* *quisquam homo judicetur, non se debet a quotidiana medicina Dominici corporis separare.* Quotidianam appellat medicinam, quia quotidianis morbis seu peccatis venialibus sanandis destinata est.

Pro-

Probatur 2. ratione ex natura Eucharistiæ ducta. Est quippe instituta per modum cibi: quemadmodum autem necessarius est cibus corpori ad restaurandum id, quod quotidie deperditur per actionem caloris naturalis, ita necessarius est spiritualis animæ cibus; quo reparatur quidquid per calorem concupiscentiæ ex ardore charitatis imminuitur. Unde S. Thom. observat, ex duplici capite remitti peccata venialia in Eucharistia. 1. immediate, & directe, per ipsum Sacramentum quod sumitur sub specie cibi nutrientis. 2. Mediate per rem Sacramenti, nempe fervorem charitatis, qui cum pugnet cum veniali peccato, ipsum tollit.

Quær. 1. an per peccata venialia impediatur aliquando Eucharist. effectus.

Resp. Duo esse in peccato veniali distinguenda, reatum, & affectum.

I. Reatus peccati venialis præteriti non tollit effectum hujus Sacramenti, imo potius, ex mox dictis, tollitur per illud Sacramentum.

II. Peccata venialia concomitantia, tum etiam præterita, quorum affectus non deponitur; tum ea quæ actu, idest in ipsa Sacramenti perceptione committuntur, impediunt fervorem charitatis, suavitatem, ac quamdam spiritualem dulcedinem refectionis actualis, similem ferme voluptati quam percipit gustus in manducatione cibi alicujus exquisiti. Ita S.Thom. 3. p. qu. 80. art. 8. Ratio est, quia complacentia in peccatis venialibus, vel actualis eorum commissio, est obex fervori charitatis, suavitati, ac dulcedini hujus Sacramenti, neque remitti potest in hoc Sacramento peccatum actuale, nisi voluntas ab illo se avertat. Hinc monet S. Aug. negligenda non esse peccata venialia, eorumque affectum esse deponendum. Sermone enim 244. nunc 292. in Append. loquens de luxuria veniali in quam incidunt qui matrimonio intemperanter, & extra liberorum procreandorum finem utuntur, sic loquitur: *Sed dicis, peccatum quidem est; sed tamen parvum est. Nec nos dicimus quia capitale peccatum est: sed tamen si frequentius exerceatur, & jejuniis, vel eleemosynis non redimatur, nimis immundam facit animam. Noli despicere peccata tua, quia parva sunt: nam & pluviarum guttæ sunt; sed flumina implent, & moles trahunt, & arbores cum suis radicibus tollunt. Tu qui dicis, quia parvum peccatum est, velim scire quoties tale peccatum admittis, si tot parvulas plagas in corpore, & tot maculas, aut scissuras in vestibus tuis fieri velis? Cum ergo in corpore tuo plagas, nec in veste tua scissuras vel maculas fieri acquiescis, qua conscientia tot facere in anima tua non metuis? Ac sic quicumque hoc fecerit, plus amat vestem ac carnem suam, quam animam.* *T. 5 Appen. p. 487. E.*

Resp. 3. Quamquam improbabilis non sit eorum sententia qui contendunt, defectum actualis devotionis, & peccata venialia quæ talem defectum inducunt, impedire non tantum actualem fervorem ac dulcedinem hujus Sacramenti, sed etiam augmentum habitualis gratiæ, & charitatis, contraria tamen sententia negans verisimilior nobis videtur.

Ratio primæ partis est, quia ita sentiunt plerique Auctores gravissimi, S.Th. in 4. dist. 12. q. 2. art. 1. quæstiuncula 3. Durandus in eamdem distinct. q. 1. ad 2. Cajetanus in art. 1. p. 79. ubi ait, *oppositam sententiam demulcere* quidem aures multitudinis innumerabilium Sacerdotum quotidie aut frequentissime celebrantium, sed non esse veram. His addi possunt plures alii, quos refert Suarez in hanc quæstionem disp. 73. sectione 3. 2. Quia vix credibile est augmentum gratiæ iis conferri qui indigne recipiunt Eucharistiam: atqui indigne recipiunt qui indevote. Ita S. Bonavent. De præparatione ad Missam c. 5. 3. Quia non viderentur retrahendi a communione qui in-

indevote accederent ad sacram mensam, si revera augmentum gratiæ, & charitatis in eo statu conferatur; neque enim tanto beneficio essent privandi: atqui tamen Ss. Patres non modo retrahunt eos, qui sunt in peccato mortali, sed etiam indevote accedentes. Ita inter alios S. Chrysostom. Hom. 19. in c. 10. ad Hebræos. 4. ut ratiocinatur Cajetanus, sicut amor Dei non est otiosus, ita nec ipsum amoris Dei incrementum: atqui tamen plures Sacerdotes quotidie celebrant, & quidem absque peccato mortali, in quibus tamen, teste experientia, nullum apparet talis augmenti vestigium, nec etiam meliores evadunt, sed semper æque tepidi remanent.

Tom 7 p. 68.

p. 158. & seq.

Ratio secundæ partis est. 1. Quia S. Th. discedens a priori sententia, (quiquid in contrarium opinetur Cajetanus) id aperte videtur docere 3. parte qu. 80. art. 8. *Actualis*, inquit, *refectio spiritualis dulcedinis impeditur, si aliquis accedat ad hoc Sacramentum per peccata venialia mente distractus; non autem tollit augmentum habitualis gratiæ vel charitatis*. Hanc S. Th. sententiam multi amplexi sunt, quos appellat Suarez loco citato. 2. Quia Sacramenta agunt per modum causæ naturalis, ac proinde producunt effectum suum, quoties obicem non reperiunt: atqui devotionis carentia, & affectus peccati venialis non ponunt obicem augmento gratiæ, quia sicut inter primam gratiam, & peccatum veniale non datur oppositio, ita neque inter peccatum veniale, & augmentum gratiæ. Vel enim hæc oppositio repeteretur ex ipsa rei natura, vel ex aliqua Dei institutione: non ex primo capite, cum levis offensa non dissolvat amicitiam: non ex secundo, cum nullum extet vestigium in sacris Litteris. 3. Quia Concil. Trident. sess. 13. c. 7. & Can. 11. exponens probationem necessariam quam requirit Apostolus, ut digne quis percipiat Eucharistiam, non aliam proponit quam ut nullius sit peccati mortalis reus. 4. Quia quæ adducta sunt in confirmationem oppositæ sententiæ, multum non urgent.

Non primum, quia potius credendum S. Thom. seniori, & magis docto, quam juniori, cum multi aliunde graves Theologi S. Doctori subscribant.

Non secundum, quia reipsa dignus est simpliciter, qui est in statu gratiæ: & si quæ est indignitas, non est positiva; alias peccaret mortaliter qui eo in statu Eucharistiæ fieret particeps, sed tantum negativa, quæ impedit tantum dulcedinem actualis manducationis, non vero augmentum gratiæ.

Non tertium, merito enim tales retrahi possunt, quia valde timendum est, ne cum deest justitiæ spiritualis dulcedo, delectatione cupiditatis superante excidant a gratia. Hac saltem pœna cautiores efficientur, & vigilantiores.

Non quartum, quia augmentum gratiæ præcise sumptum, non multum confert ad mutationem vitæ, nisi adsint, tum fervor charitatis, tum spiritualis dulcedo quæ vincat terrenam cupiditatem: utrumque autem impeditur per venialia peccata. Unde plurimum timere debent Sacerdotes ita tepidi, ne brevi tempore penitus excidant a gratia.

Quæres 2. Utrum per Eucharistiam remittatur pœna temporalis peccatis debita.

Resp. cum S. Thom. 3. parte q. 79. art. 5. in corp. pœnam temporalem indirecte, non vero directe remitti per Sacramentum Eucharistiæ. *Si*, inquit, *consideretur ut Sacramentum, habet effectum dupliciter: uno modo directe ex vi Sacramenti; alio modo quasi ex quadam concomitantia. Ex vi quidem Sacramenti directe habet illum effectum ad quem est institutum: non est autem institutum ad satisfaciendum, sed ad spiritualiter nutriendum*

per

per unionem ad Christum, & ad membra ejus ∴ sed quia hæc unitas fit per charitatem, ex cujus fervore aliquis consequitur remissionem non solum culpæ, sed etiam pœnæ, inde est, quod ex consequenti per quamdam concomitantiam ad principalem effectum, homo consequitur remissionem pœnæ, non quidem totius, sed secundum modum suæ devotionis, & fervoris.

Quæres 3. Utrum per Eucharistiam homo præservetur a peccatis futuris. C. 14 Conc. p. 805. D.

Resp. Affirmative. 1. Ex Scriptura, Joan. 6. v. 52. *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.* 2. Ex Conc. Trid. sess. 13. c. 2. ubi ait Eucharistiam esse *antidotum, quo a peccatis mortalibus præservamur.* 3. quia, ut ratiocinatur S. Th. aliquis præservatur a peccato futuro, sicut corpus a morte futura, cum peccatum sit mors animæ: atqui duobus modis corpus præservatur a morte; vel contra interiora corruptiva, vel contra exteriores impugnationes: primum fit per cibum, & medicinam; secundum per arma: Jam vero utroque modo anima per Eucharistiam præservatur a peccato; & contra interiorem peccati fomitem, & contra exteriorem dœmonum impugnationem: adversus peccati fomitem, quia Eucharistia instituta est ad nutriendum, quæ nutritio fit per charitatem: ut autem ait S. Aug. l. 83. q. qu. 36. *nutrimentum charitatis est diminutio cupiditatis.* Adversus dœmonum impugnationem: ut enim ait S. Chrysost. Hom. 46. in Joan. c. 6. ab illa mensa discedimus terribiles effecti diabolo, tum quia Eucharistia est repræsentatio mortis Christi per quam victi sunt dœmones; tum quia suppeditat jus ad auxilia gratiæ actualia, quæ sunt veluti arma, quibus dœmonum insultus propulsamus, ac vanos reddimus. Idem præclare, & eloquenter exponit S. Cyprianus Ep. 54. ad Cornelium. Tom. 6. p. 13. E. Ed Comm. p. 236.

Neque est quod dicas, futurum inde, ut qui semel digne Eucharistiam percepisset, nusquam peccaret mortaliter. Pag. 76.

Namque cum homo infirmus sit, multisque tum internis tum externis hostibus circumveniatur, nec semper faciat quidquid potest ex auxilio gratiæ, hinc fit ut cedat aliquando tentationibus: verum cum liber sit, non ex culpa aut defectu Eucharistiæ, sed ex culpa hominis, & nativa ejus conditione contingit ut tentationi succumbat: *Effectus hujus Sacramenti*, inquit S. Th. hic, *recipitur in homine secundum hominis conditionem; sicut contingit de qualibet causa activa, quod ejus effectus recipitur in materia secundum modum materiæ: homo autem in statu viæ est hujus conditionis, quod liberum arbitrium ejus potest flecti in bonum, & malum: unde licet hoc Sacramentum quantum est de se, habeat virtutem præservativam a peccato, non tamen aufert possibilitatem peccandi.*

Quæres 4. utrum per Eucharistiam producatur gratia sanctificans, & qualis.

Resp. Ad primum, affirmative; & ex jam dictis supra abunde colligitur.

Ad secundum, dico gratiam illam sacramentalem in eo esse positam, ut in anima faciat, quod facit in corpore cibus materialis; nempe ut sustentet, augeat, reparet vires animæ, delectet &c.

Quæres 5. Quo instanti temporis Eucharistia suum in anima producat effectum.

Resp. Parum de eo sollicitos esse debere Fideles, quibus satis est, si digne, ut oportet, ad hoc Sacramentum præparati accedant. Inter varias autem Theologorum opiniones ea videtur magis probabilis, quæ asserit, tunc Eucharistiam suum effectum producere, cum verum est dicere eam comedi, manducari: est enim verus animæ cibus, ex dictis sæpius.

Quæres ultimo, utrum Eucharistia, ut Sacramentum est, aliis, quam sumentibus prodesse possit.

Resp. Directe non prodesse, sed indirecte tantum. Non prius, quia cibus sumenti tantum directe prodest: indirecte tamen cibus spiritualis, propter suscipientis pietatem ac devotionem, qui communionem suam in aliorum gratiam offert, prodesse potest; *sicut*, inquit S. Th. *prodest indirecte ad remissionem pœnæ temporalis*. Unde sacra Cardinalium Concilii Trident. Interpretum Congregatio proscripsit opinionem eorum, qui morem communicandi pro mortuis damnant.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Contra primam Conclusionem, nonnulla Scripturæ testimonia, ex quibus colligi videtur Eucharistiam per se ac directe esse institutam ad delenda peccata mortalia.

I. Generatim Christus profitetur se non venisse vocare justos, sed peccatores, Matthæi c. 9. v. 12. *Non est opus*, inquit, *valentibus medicus, sed male habentibus*. Hinc Christus se omnibus contrectandum permittebat, & cum omnibus familiariter conversabatur.

II. Joan. 6. v. 33. Christus ait: *Panis qui de Cœlo descendit, dat vitam mundo*. Et v. 52. *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*. Et v. 58. *Qui manducat me, & ipse vivet propter me*.

III. In ipsa forma qua consecratur calix, dicitur Matth. 26. vers. 28. *Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. Eodem spectat hæc Oratio, quem Sacerdos acceptis sacris donis Ecclesiæ nomine fundit: *Hæc nos communio, Domine, purget a crimine. Purificent nos, quæsumus Domine, Sacramenta quæ sumpsimus, & præsta ut hoc tuum Sacramentum non sit nobis reatus ad pœnam, sed intercessio salutaris ad veniam: sit ablutio scelerum; sit vivorum atque mortuorum remissio omnium delictorum*.

Resp. Nego antecedens.

Ad primam probationem, verissimæ sunt adductæ Christi propositiones, quæ ad rem præsentem immerito inflectuntur. In primo quippe testimonio loquitur Christus de prima ad fidem Evangelicam vocatione, non de invitatione ad Eucharistiam: certum autem est non alios fuisse primum vocatos a Christo, quam peccatores, absque enim gratia, & vocatione omnes nos peccatis consepulti jaceremus. In secundo testimonio idem est Christi scopus, ut nempe adversus superbum Pharisæorum fastidium probet, non debuisse se dedignari peccatorum ac publicanorum consortium, ad quos, tanquam cœlestis medicus, sanandos venerat: unde merito se omnibus videndum, & contrectandum præbebat, qui venerat ut omnes salvos faceret. Inde autem inferre Eucharistiam pro tollendis mortalibus peccatis institutam esse, quid aliud est, quam velle eam omnibus paganis, & infidelibus esse concedendam, quod sane quantum sit perabsurdum, nemo non intelligit.

Ad secundam: Eucharistia dicitur panis vivificus, more Scripturæ sacræ: non quod mortuis vitam conferat, sed quod eam in viventibus conservet ac confirmet.

Ad tertiam: In forma consecrationis calicis non dicitur, sanguinem esse bibendum in remissionem peccatorum, sed effundendum; cujus effusionis imago est ac repræsentatio Eucharistia. At certum est sanguinem Christi effusum fuisse in remissionem peccatorum.

Ad

Ad preces Ecclesiæ, dico 1. eas posse recte intelligi de Eucharistia ut est sacrificium, quod quidem offertur non pro justis modo, sed & pro pœnitentibus, quibus nondum remissa sunt peccata, immo & pro impiis, ut nempe dignetur divina misericordia eis gratias dispensare, quibus suam cœcitatem & impietatem deponant. Ita Conc. Trid. Sess. 22. c. 2. Nec obstat quod in illis precibus Eucharistia dicatur *Sacramentum*: notum quippe est, Veteres communi nomine sacrificium & Sacramentum appellasse: *Notum est*, inquit S. Aug. L. de sancta virginitate c. 45. *quo loco Martyres, & quo defunctæ sanctimoniales ad altaris Sacramenta recitentur*, ubi certe Sacramentum pro sacrificio ponitur. Deinde, etiam in ratione Sacramenti dici potest Eucharistia instituta in remissionem peccatorum: tum quia delet venialia, tum quia prodest ad relaxationem pœnæ temporalis, quæ peccatis mortalibus debita est.

T. 14. C. pag. 853.

T. 6. pag. 364. A.

Objicies 2. contra secundam Conclusionem.

I. Sacramentum Eucharistiæ datur per modum medicinæ; ergo potest saltem indirecte ac per accidens mortale peccatum remittere in eo homine, qui bono & simplici animo accedit, nullius sibi mortalis peccati conscius.

II. Scriptura & SS. Patres exigunt tantum ut quis se probet, & sic de pane eucharistico comedat: sed qui post accuratum examen nullius peccati sibi conscius est, ille quantum in se est, seipsum probavit.

III. Sacramenta conferunt gratiam iis qui non ponunt obicem: at homo in casu proposito non ponit obicem.

IV. Eucharistia omnium Sacramentorum præstantissimum est; ergo illorum omnium virtutem eminenter continet; adeoque peccatum mortale saltem indirecte ac per accidens remittere potest.

Resp. ad primum: Eucharistia recte medicina vocatur, tum respectu venialium peccatorum, quæ purgat; tum respectu mortalium, quæ præcavet. Sicut autem medicina obest potius quam prosit, quando corpus illi recipiendæ non est præparatum; ita & Eucharistia, cum anima labe peccati mortalis infecta est.

Ad secundum: Scriptura & Ss. Patres eam præviam exigunt probationem, quæ supponat gratiam sanctificantem, & excludat peccatum mortale jam remissum vel per pœnitentiam, vel per contritionem perfectam. Ad summum probaretur, illum hominem reum non fore sacrilegii, qui bona fide accederet ad Eucharistiam cum peccato mortali, cujus sibi non est conscius, nec affectum gerit.

Ad tertium: Ut quis censeatur obicem non ponere Sacramento Eucharistiæ, necesse est ut non tantum careat affectu ad peccatum mortale, sed etiam reatu peccati mortalis. Est hic obex qui effectum Eucharistiæ impedit: porro nullum Sacramentum suum obicem tollit, sed supponit sublatum, ut fructum ferre possit.

Ad quartum: Major præ cœteris Sacramentis Eucharistiæ præstantia in eo consistit, quod ipsum Christum totius gratiæ fontem contineat, non solam ejus virtutem. Quod si valeret adducta instantia, probaret inutilia fore alia Sacramenta, cum tota eorum virtus in sola Eucharistia contineretur.

Objicies denique contra tertiam Conclusionem.

I. peccata venialia non sunt contraria charitati; ergo non tolluntur per charitatem quæ infunditur virtute Sacramenti Eucharistiæ.

II. si Eucharistia deleret peccata venialia, omnia plane deleret: sicque immunis esset homo ab omni culpa veniali, quod pugnat cum S. Joanne; qui

qui Epistolæ suæ 1. c. 1. v. 8. ait: *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.*

Resp. ad primum, peccata venialia non adversari quidem charitati, quantum ad ejus habitum atque substantiam, siquidem simul cohærent, in eodem subjecto, sed quantum ad fervorem & intensionem actus qui excitatur per Eucharistiam.

Ad secundum: Non sic intelligendus est S. Joan. quasi vellet non posse hominem per aliquod vitæ intervallum omni peccato veniali carere; sed tantum quia vitam hanc non ducunt Sancti sine peccatis venialibus; adeo quippe infirma est, & ad lapsum proclivis nostra mortalitas, ut diu stare non possit.

QUÆSTIO OCTAVA.

De sacrificio Missæ.

HActenus de Eucharistia quatenus Sacramentum, nunc de eadem ut sacrificium est, differendum habemus. Priusquam vero speciatim loquamur de sacrificio Missæ seu altaris, nonnulla præmittenda videntur circa sacrificium generatim spectatum, quæ subinde dicendis circa sacrificium Missæ lucem maximam allatura sunt.

De sacrificio generatim sumpto.

Quæritur quid sit, quotuplex, & quæ ejus necessitas.

Quid sit sacrificium.

Philippus Melancthon in Apol. Confessionis, articulo de Missa, ita sacrificium definit: *Sacrificium est cæremonia vel opus, quod nos Deo reddimus, ut eum bonore afficiamus*: Calvinus generaliter definit: *Quidquid omnino Deo offertur.* Verum licet omnis actio quæ in Dei gloriam cedit, v. gr. eleemosyna, jejunium, psalmodia &c. juxta nonnullos, sacrificium dici possit sensu quodam latissimo, non tamen sensu proprio, rigoroso ac theologico, qualem hic Catholici usurpant. Quapropter omnino spuriam ac falsam esse sacrificii proprie dicti definitionem a Melancthone & Calvino adducta multa demonstrant.

I. In Scripturis multarum virtutum opera sacrificiis opponuntur. Osee 6. v. 6. *Misericordiam volui, & non sacrificium.* L. 1. Reg. c. 15. v. 22. *Melior est obedientia, quam victimæ.* Porro quomodo vult Deus misericordiam, & non sacrificium, si ipsa misericordia est verum ac proprie dictum sacrificium? Quomodo melior est obedientia, quam victimæ, si ipsa obedientia vere ac proprie victima est?

II. Sacrificium verum in sola actione consistere non potest, sed necessaria est res quædam externa & sensibilis: *Ecce ignis & ligna*, dicebat Isaac patri suo; *ubi est victima holocausti?* Gen. 22. v. 7. Et Apostolus Hebr. 8. v. 3. *Omnis Pontifex ad offerenda munera & hostias constituitur; unde necesse est & hunc habere aliquid, quod offerat.* At si sacrificium esset quælibet cœremonia, vel opus ad honorem Dei factum, nihil obstaret quominus

minus in sola actione sacrificium consisteret, & qui voce psallit, aut genua flectit, aut aliquid ejusmodi facit, is proprie sacrificium offerre diceretur.

III. Opera virtutum in divinis Litteris non vocantur simpliciter & absolute sacrificia, sed cum addito, v. g. *sacrificium laudis*; *hostiæ spirituales*; *sacrificium spiritus contribulati, cordis contriti & humiliati &c.* Illa vero quæ sunt proprie sacrificia, simpliciter & absolute talia nominantur.

IV. Unum est legis Evangelicæ sacrificium quod modo cruento in ara crucis, modo incruento in altari perficitur: est enim unicum quoad rem & substantiam sacrificium, diversum tantum quoad modum offerendi; igitur proprie non sunt sacrificia omnia Sacramenta, vel omnia bona opera, quæ fiunt ad colendum Deum.

V. Sacrificium & sacerdotium relativa sunt, ita ut sacrificio proprie dicto sacerdotium proprie dictum, & sacrificio improprie dicto sacerdotium improprie dictum respondeat: at non sunt omnes qui opera bona exercent ad honorem Dei, proprie dicti Sacerdotes; non sunt igitur omnino hujuscemodi opera sacrificia proprie dicta.

VI. denique, bene multa in Scripturis Deo offerri dicuntur, quæ vere ac proprie non sacrificantur. Exodi 25. & 35. offerenda Deo dicuntur aurum, argentum, æs, lingua &c. offeruntur primitiæ, offeruntur decimæ: an hæc totidem sacrificia sunt vera & proprie dicta?

Dices: Ex S. Augustino Lib. 10. de Civit. Dei c. 6. *Verum sacrificium est omne opus, quod agitur, ut sancta societate inhæreamus Deo, relatum scilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati esse possimus*. Non semel misericordiam sanctus Doctor ibidem appellat sacrificium. *Tom. 7. p. 242.*

Respondent nonnulli, omne opus bonum, quod in gloriam Dei cedit, sacrificium dici posse sensu quodam latissimo & valde improprio: at S. Augustinus, qui hic objicitur, *verum* appellat *sacrificium*. Non igitur sensu latissimo & valde improprio.

Respondet Bellar. L. 1. de Missa c. 2. bona illa opera *verum sacrificium* ab Aug. appellari, ratione dignitatis, & ratione effectus, non ratione formæ & essentiæ sacrificii proprie dicti: neque enim sanctus Doctor eo loci definit sacrificium in genere, aut sacrificium proprie dictum, ut placet Novatoribus, sed solum sacrificium quod præcipue internum est, & opponitur sacrificiis legalibus ac mere externis, neque mens ipsius est dicere, sacrificia interna esse magis proprie dicta sacrificia, quam externa, sed esse præstantiora & Deo gratiora, quibus facilius divina majestas placatur, & nobis conciliatur. *Tom. 3. p. 307. H.*

Sacrificii definitio.

Fatentur omnes Theologi, sacrificium præstantissimum esse opus religionis, quo supremum Dei in res omnes dominium, nostramque ipsi subjectionem ac dependentiam testamur ac recognoscimus. Definitur sacrificium proprie dictum: *Oblatio rei sensibilis cum ejus destructione vel immutatione soli Deo facta per legitimum ministrum, ad recognoscendum supremum ejus in res omnes creatas dominium, ritu mystico consecrata.*

Dicitur 1. *oblatio*; quæ vox tenet locum generis, in quo sacrificium cum aliis oblationibus primitiarum, decimarum, ac bonorum operum convenit. *Sacrificium*, ait hic Bellarminus, *accipimus pro actione sacrificandi, non pro ipsa victima, quæ sacrificatur, tametsi ipsa etiam sacrificium dici solet*. *Ib. p. 308. H.* *T. 11. C. p. 852. E.*

Dicitur 2. *sensibilis*, seu *externa*: sacrificium enim visibile debuit esse *sicut*

cut hominum natura exigit, ait Conc. Trid. Seff. 22. c. 1. *Omnis Pontifex*, ait Apoftolus Hebr. 8. v. 3. *ad offerenda munera & hoftias conftituitur; unde neceffe eft, & hunc habere aliquid quod offerat*, qua ex parte facrificium proprie dictum diftinguitur ab æterna oblatione, qua quis feipfum & fua omnia Deo fubjicit & offert, quæ non eft proprie facrificium, tametfi perfectiori modo præftet fructum facrificii, quam externa oblatio.

Dicitur 3. *cum ejus deftructione*, ut a fimplici oblatione diftinguatur, in qua res oblata non deftruitur. Ratio hujus deftructionis duplex eft: prima, ut fignificaretur futura mors Chrifti: altera, in proteftationem fupremi Dei in res omnes dominii, quæ poftulat, ut non folum ufus rei Deo offeratur, fed & ipfa fubftantia, quod fit per confumptionem. Additur, *vel immutatione*, quia non femper rei deftructio neceffaria eft, fed immutatio fufficit, ut videre eft in facrificio capri emiffarii, qui non occidebatur, fed tanquam exul in defertum ejiciebatur. Levitici 16. Neque dicas in facrificio Melchifedech nullam deftructionem feu immutationem contigiffe in pane, & vino. Namque qua facilitate id afferitur, eadem negatur; filet enim ea de re Scriptura, & mutationem aliquam factam effe, quidni quis conjicere & affirmare poterit?

Dicitur 4. *foli Deo facta*: quia foli Deo debitus eft fupremus latriæ cultus. *Quis enim facrificandum effe cenfuit*, ait S. Auguftinus L. 10. de Civitate Dei c. 4. *nifi ei quem Deum aut fcivit, aut putavit, aut finxit?* Et cap. 19. *Nec ob aliud fallaces illi* (Spiritus) *fuperbe fibi hoc exigunt, nifi quia vero Deo deberi fciunt.*

T. 7. p. 241. B. C. Ib. p. 255. F.

Et L. 20. contra Fauftum Manich. cap. 21. *Quamvis in memoriis Martyrum conftituamus altaria, quis Antiftitum in locis fanctorum corporum affiftens altari, aliquando dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? Sed quod offertur, offertur Deo, qui Martyres coronavit*, quam doctrinam egregie confirmavit Conc. Trid. Seff. 22. c. 3.

Tom. 8. p. 347. C.

Dicitur 5. *per miniftrum legitimum*, non per qualemcumque hominem; fed eum, qui ad hocce minifterium vocatur ac feligitur. Hinc Ozias Rex cum non effet Sacerdos & tamen facrificium offerre vellet, a Deo punitus eft, Lib. 2. Paralip. cap. 26. v. 18. & Saul ob eamdem caufam a Deo rejectus fuit, & regno privatus. Sacerdotum munus in Lege naturæ ad Capita familiarum, vel ad primogenitos pertinebat: in Lege fcripta ad eos, qui erant de ftirpe Aaron; in Lege autem Evangelica ad eos qui ab Epifcopis fingulari ritu ordinantur & confecrantur: *Omnis Pontifex*, ait Apoftolus Hebr. 5. v. 1. *ex hominibus affumptus, pro hominibus conftituitur in his, quæ funt ad Deum, ut offerat dona & facrificia*. Et v. 4. *Nec quifquam fumit fibi honorem, fed qui vocatur a Deo tanquam Aaron.*

Dicitur 6. *ad recognofcendum fupremum Deum in res omnes dominium*. Eft quippe hic finis directus ac primarius facrificii, qua ex parte a Sacramento diftinguitur: Sacramentum quippe primario ac directe ordinatur ad fanctificationem hominis: facrificium vero ad cultum Dei, atque nonnifi confequenter, indirecte ac fecundario gratiam producit, quantum fcilicet dignitate hoftiæ, quæ offertur, mitigatur Deus, placatur, ac peccata nobis remittit: *Chrifti oblatione placatus Dominus*, ait Conc. Trid. Seff. 22. cap. 2. *gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit.*

T. 14 Conc. p. 863. C.

Dicitur denique *ritu myftico confecrata*, quia, inquit Bellar. res: illa quæ

Deo

Deo offertur ex profana ſacra & Deo dicata fieri debet ; id etenim ſignificat verbum *ſacrificare* , id eſt , *ſacra facere* . Iſta autem conſecratio & dedicatio ſemper in Lege veteri fiebat certo ritu , & cœremonia myſterium aliquod continente , ut impoſitione manuum , vel elevatione oblationis in altum ; & in hoc diſtinguitur ſacrificium a ſimplici oblatione , v. g. primitiarum , decimarum , & bonorum operum , quæ non requirit ex ſe ejuſmodi myſticam conſecrationem. *Lib. 1. de Miſſa c. 21. p. 209. F.*

Quotuplex ſit ſacrificium.

Sacrificium dividitur. 1. ratione materiæ. 2. ratione formæ. 3. ratione finis.

I. ratione materiæ, dividitur in hoſtias ſeu victimas, immolationes, & libamina. Vel enim offertur & immolatur aliquod animal, & vocatur victima ſeu hoſtia , quæ aliquando offerebatur vel poſt victoriam ab hoſtibus reportatam, inde victima, a victoria , dicta eſt, & hoſtia , ab hoſtibus devictis & quidem in Lege veteri non omnia , ſed certa quædam animalia offerre licebat , nempe , oves , capras , hædos , boves, vitulos, columbas , paſſeres , turtures . Vel liquidum aliquid offerebatur , & dicitur libamen , v. g. ſanguis , vinum , oleum , aqua , res vero inanimæ , quæ vita & anima carent , ſolidæ erant ; panis , v. g. ſimila , ſal , thus ſeu incenſum , manipulus ſpicarum virentium, & triticum , Levitici capite ſecundo & ſexto . Hæc levabat Sacerdos in altum , & varie immutabat , in qua immutatione conſiſtebat ratio ſacrificii : nam panis in fruſta ſcindebatur ; & ſimila ſartagine , clibano vel craticula cremabatur ; ſal urebatur , thus adolebatur , manipulus ſpicarum torrebatur, triticum conterebatur.

II. ratione formæ & finis, dividitur ſacrificium, in holocauſtum , ſacrificium aut hoſtiam pro peccato , & hoſtiam pacificam . Holocauſtum perfectiſſimum erat ſacrificium , in quo res tota conſumebatur , ut nihil inde cederet in uſum humanum , in ſignum nempe ac proteſtationem ſupremi Dei in res omnes dominii , ac perfectæ dependentiæ creaturæ a Deo.

Sacrificium pro peccato partim cremabatur , partim cedebat in uſum Sacerdotum qui in atrio Templi ex eo veſcebantur , unde peccata populi comedere dicebantur, hoc eſt, victimas, pro peccatis oblatas.

Solebat autem iſtud ſacrificium offerri , non tantum pro peccatis internis, ſed quo quibuſdam externis, v. g. pro peccatis commiſſis per ignorantiam circa cœremonias, ut patet Levitici 4. & 5. item pro peccato furti , perjurii, & calumniæ, Levitici 6. & 7.

Hoſtia pacifica partim cremabatur, partim edebatur tum a ſacerdotibus, tum ab iis qui obtulerant . Solebat offerri in gratiarum actionem pro beneficiis acceptis , vel ad nova impetranda ; & tunc differri poterat ejus conſumptio in diem poſterum, non tamen ulterius.

III. ratione finis, dividitur in ſacrificium latreuticum , euchariſticum , impetratorium, & propitiatorium. Latreuticum dicitur , ob cultum latriæ ſeu perfectæ ſervitutis, qui Deo ſupremo rerum omnium domino exhibetur, quod quidem in holocauſto perfecte omnino perficitur. Euchariſticum fit in gratiarum actionem pro acceptis beneficiis ; impetratorium vero pro accipiendis; utrumque in Lege veteri dicebatur hoſtia pacifica. Propitiatorium dicitur , quod Deum nobis propitium ac placatum reddit , & offertur pro

pecca-

peccatis, & pro peccatorum pœnis ac flagellis avertendis: hoc idem est quod hostia pro peccato.

Necessitas sacrificii.

Necessitas illa deducitur, tum ex parte Dei, tum ex parte hominis, tum ex usu perpetuo omnium gentium in quibus sensus alicujus numinis, ac religionis semper extitit.

I. Ex parte Dei, quadruplex necessitatis causa potest assignari. 1. recognitio seu protestatio supremi dominii, quod Deus in nos habet. 2. gratiarum actio pro beneficiis a Deo acceptis. 3. novorum impetratio. 4. expiatio peccati quod contra Deum commissum est. Deo scilicet supremus supremus debetur adorationis cultus, tum interior, qui præcipuus est, tum exterior, qui interioris signum est ac protestatio. *Ex naturali ratione procedit*, ait S. Thom. 2. 2. q. 85. art. 1. *ut quemadmodum dominis temporalibus aliqua offeruntur, in recognitionem dominii; ita etiam Deo, tanquam supremo omnium domino, quasdam sensibiles res, in signum debitæ subjectionis, & honoris offeramus: unde sacrificiorum oblatio ad jus naturæ pertinet.*

II. Ex parte hominis, nativa ejus conditio, qui corpore, & animo constans, totus & animo, & corpore Deo servire debet ac mancipari; qui cum a Deo in omnibus dependeat, subjectionem suam ipsi in omnibus testari; ab ipso, ut propitius sit ac peccata condonet, sui & rerum sensibilium oblatione, postulare tenetur, qui denique nonnisi signis quibusdam externis ac sensibilibus in unitatem Religionis cum aliis sociari potest. *In nullum quippe nomen religionis, seu verum seu falsum*, ait S. August. l. 19. contra Faustum c. 11. *coagulari homines possunt, nisi aliquorum signaculorum aut Sacramentorum visibilium consortio colligentur.*

Tom. 8. p. 319. E. S. Thomas loco mox citato necessitatem illam sacrificiorum ex ipsa inclinatione naturæ colligit: *Naturalis ratio dictat homini*, ait, *quod alicui superiori subdatur, propter defectus quos in seipso sentit, in quibus ab aliquo superiori eget adjuvari, & dirigi. Sicut autem in rebus naturalibus naturaliter inferiora superioribus subduntur, ita etiam naturalis ratio dictat homini secundum naturalem inclinationem, ut ei quod est supra hominem, subjectionem, & honorem exhibeat secundum suum modum. Est autem modus conveniens homini, ut sensibilibus signis utatur ad aliqua exprimenda, quia ex sensibilibus cognitionem accipit. Et ideo, ex naturali ratione procedit, quod homo quibusdam sensibilibus rebus utatur, offerens eas Deo in signum debitæ subjectionis, & honoris, secundum similitudinem eorum qui dominis suis aliqua offerunt in recognitionem dominii. Hoc autem pertinet ad rationem sacrificii; & ideo ratio sacrificii pertinet ad jus naturale.* Hæc S. Thomas.

III. Omni ætate, & ab omnibus gentibus, quibus fuit alicujus numinis ac religionis sensus ab ipsa etiam natura inditus, oblata semper fuere

T. 7. p. 241. C. sacrificia. *In qualibet ætate, & apud quaslibet hominum nationes*, ait S. Thom. art. jam citato, *semper fuit aliqua sacrificiorum oblatio.* Et S. Aug. l. 10. de Civitate Dei c. 4. *Quis sacrificandum censuit, nisi ei quem Deum, aut scivit, aut putavit, aut finxit? Quam porro antiquus sit*

Ib. p. 255. E *in sacrificando Dei cultus, duo illi fratres Cain, & Abel satis indicant, quorum majoris Deus reprobavit sacrificium, minoris aspexit.* Et cap. 19. *Nec ob aliud fallaces illi* (Spiritus) *superbe sibi hoc exigunt, nisi quia vero Deo deberi sciunt.*

Di-

Dices: Sæpissime in Scripturis Deus testatur se rejicere ac detestari externa Judæorum sacrificia. Isajæ 1. v. 11. *Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum* .·. v. 12. *Incensum abominatio est mihi: neomeniam, & sabbatum, & festivitates vestras alias non feram*. Osee 6. v. 6. *Misericordiam volui, & non sacrificium*.

Resp. Deus detestatur externa Judæorum sacrificia, animo carnali ac plane judaico oblata, omni scilicet interiori animo, & affectu religionis ac pietatis destituta, concedo: alia, nego. Hanc rationem, & causam profert ipse Deus, Isajæ 1. vers. 14. *Iniqui sunt*, ait, *cœtus vestri*. Et Psal. 49. vers. 17. *Tu disciplinam odisti, & projecisti sermones meos retrorsum. Si videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas. Os tuum abundavit malitia, & lingua tua concinnabat dolos*. Illa sunt externa sacrificia, quæ Deus rejicit ac reprobat, in quibus carnales, ac stupidi Judæi spem omnem suam collocabant, sibi omnia salva esse rati, si ea exterius; & quoad corticem dumtaxat observarent, aliunde tot nefandis sceleribus dediti ac toti immersi: quo sensu merito dicebat Deus: *Misericordiam volui, & non sacrificium*. Et Psal. 50. v. 19. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum, & humiliatum Deus non despicies*. Externum quippe sacrificium interiori destitutum, mendax est ac falsum, nec eam significat animi demissionem, subjectionem ac pietatem ad quam significandam destinatum a Deo est. *Si quis*, ait S. Irenæus l. 4. adversus hæreses c. 18. n. 3. *solummodo secundum quod videtur, munde, & recte, & legitime offerre tentaverit: neque timorem habeat Dei; non per id quod recte foris oblatum est sacrificium, seducit Deum, intus habens peccatum*. Sacrificia vero externa cum debito, & interiori cultu oblata, imperat Deus ac præcipit, nedum rejicit ac improbat. *Immola Deo sacrificium laudis*: ait David Psal. 49. v. 14. *& redde Altissimo vota tua. Et invoca me in die tribulationis; eruam te, & honorificabis me*.

P. 250. col. 1. n. 3.

DE SACRIFICIO MISSÆ.

Multa hic circa sacrificium novæ Legis expendenda: ejus existentia, essentia, minister, finis, effectus, subjectum, proprietates, dispositiones necessariæ, ut quis digne illi assistat, cœremoniæ, seu ritus, quibus celebrare debeat.

ARTICULUS PRIMUS.

De nomine, & existentia veri ac proprie dicti sacrificii Missæ.

EUcharistia, quatenus sacrificium est, appellatur a Ss. Patribus, & Scriptoribus Ecclesiasticis, passim 1. *Liturgia*; nomine collectivo a toto illo publico, & sacro officio seu ministerio in quo perficitur. 2. *Synaxis*, seu unio populi fidelis cum Christo. 3. *Oblatio*; quia Deo offertur in propitiationem nostrorum peccatorum. 4. *Collecta*, seu congregatio, quia colliguntur, & in unum congregantur Fideles ad sacrificium peragendum. 4. *Dominicum*, quod sit res plane divina, in qua Christus verus Deus, & homo Deo Patri offertur. 6. denique dicitur *Missa*, a verbo mittere: sive quod sacrificium ex donis a populo oblatis, & missis fieret; sive quia per Angelum Sacerdos preces suas ad Deum mittit, sicut populos per Sacerdotem; sive quia Christus est hostia nobis a Deo missa; sive quia in fine Missæ,

pera-

peracto sacrificio, populus dimittitur, dicente Diacono: *Ita Missa est*: Duplex generatim Missæ pars olim distinguebatur: prima ad Offertorium usque, quæ dicebatur Missa Cathecumenorum, & pœnitentiam, quod hinc illis interesse licitum foret, qua parte expleta, Diaconus altiori voce clamabat: *Exite Cathecumeni, pœnitentes, indigni.* Altera vero pars dicebatur Missa Fidelium, qua finita Fideles dimittebantur his verbis: *Ite, Missa est*, seu dimissio est. Dicitur denique simpliciter *Sacrificium*, a verbo sacrificare; quod idem est, ac sacra facere.

Observa 1. sacrificium altaris considerari posse sub duplici ratione, nempe vel ratione substantiæ, vel ratione modi. Substantia sacrificii est ipsemet Christus, hostia pro nobis Deo Patri oblata, unde sacrificium altaris unum est ratione substantiæ cum sacrificio crucis, quia unus est utrobique Christus, una hostia, unum sacrificium, unus Sacerdos: modus dumtaxat oblationis diversus: in cruce cruentus, ac mystico quodam modo perficitur, Christo, sub speciebus distinctis ac separatis, quasi in statu quodam mortis realiter inexistente. In hunc enim finem species separantur, ut repræsentetur realis & cruenta separatio sanguinis a corpore Christi, quæ facta est in ara crucis: quapropter sacrificium Missæ simul commemorativum ac repræsentativum est sacrificii crucis, & verum ac proprie dictum sacrificium: neque enim commemoratio ac repræsentatio, hic aut veritatem sacrificii, aut realem præsentiam Christi excludit, ut falso putant Novatores, sed tantum modum cruentum quo in cruce semel oblatus est Christus, quique semel mortuus, amplius non moritur: quinimo realis, & substantialis corporis, & sanguinis Christi præsentia sub speciebus separatis panis, & vini principium est ac fundamentum commemorationis passionis, & mortis ejus.

Observa 2. commemorationem illam esse quidem motivum vel finem nostri sacrificii, non vero essentiam, & substantiam, quæ duo apprime distinguenda sunt ad declinandum Novatorum errorem, qui contendunt totam sacrificii nostri essentiam ac substantiam in simplici ac nuda repræsentatione sacrificii crucis contineri, etiamsi præsens in Eucharistia non esset Christus; adeoque sacrificium nostrum mere ac nude commemorativum esse ac repræsentativum, non verum ac proprie dictum, qui error in Religione Christiana capitalis est, ut ex dicendis manifestum erit.

Observa denique, incruentum Missæ sacrificium propitiatorium esse, non quidem solutione pretii pro nostra redemptione, quod abunde, & superabunde Christus solvit in cruce, sed applicatione seu communicatione fructus hujus pretii.

Errores circa Sacrificium Missæ.

Non hic quæstio est de sacrificio spirituali aut improprio: non diffitentur enim Novatores, Missam, seu sacram Cœnam, multis modis sacrificium dici posse; sed de sacrificio externo visibili, vere ac proprie dicto, in quo corporis, & sanguinis Christi oblatio Deo Patri exhibeatur.

Verum ac proprie dictum Missæ sacrificium negarunt Hæretici illi veteres, de quibus S. Ignatius Martyr in Epistola ad Smyrnenses, qui cum crederent, Christum non veram, sed phantasticam habuisse carnem, eumque non vere, sed phantastice dumtaxat passum ac mortuum fuisse; consequenter Eucharistiam, & oblationes non celebrabant.

Ex posterioribus vero Novatoribus, quotquot realem Christi in Eucharistia præ-

præſentiam rejiciunt, Petrobruſſiani, Albigenſes, Zuingliani, Calviniſtæ omnes, conſequenter verum ac proprie dictum ſacrificium ab Eccleſia removet, tanquam noxium & injurioſum ſacrificio crucis, cujus virtutis & efficaciæ multum, ut ipſis videtur, detrahit: *Formula Calvini Sacramentorum miniſtrandorum pro Eccleſia Genevenſi*, ait Bellar. L. 1. de Miſſ. c. 5. *& omnes aliæ, quas videre potui, diligentiſſime cavent, ne ulla fiat mentio oblationis*. Tom. 3. p. 310 H.

Difficilius videtur, Lutheranos, qui præſentiam realem Chriſti in Euchariſtia admittunt, ſecum ipſis conciliare circa ſacrificium; Lutherus enim in formula Miſſæ pro Eccleſia Vvittembergenſi, quam ipſe edidit an. 1523. oblationem ſeu ſacrificium *abominationem* appellat. Et Libro de Miſſa privata, anno 1534. ſolicitus qua tandem via poſſet & realem admittere præſentiam, & ſacrificium rejicere, ſcribere auſus eſt, *tandem ſibi a dæmone ſuggeſtum ac perſuaſum fuiſſe, Miſſæ ſacrificium abrogandum eſſe*.

Philippus Melanchthon Lutheri diſcipulus, ſibi viſus eſt inveniſſe medium efficax ad expungendum ſacrificium, & ſimul retinendam realem præſentiam: nempe ſi dicatur, Chriſtum realiter permanenter præſentem non eſſe in Euchariſtia, ſed tantum in uſu, cum ipſa ſumitur; quod ubi reſcivit Lutherus in Collatione Ratisboſienſi an. 1541. ſic exclamaſſe dicitur: *Macte virtute & pietate, mi Philippe: tibi debetur gratia, qui pontificiæ Miſſæ potuiſti Sacramentum adimere, quod ego tentavi, & aggredi non fui auſus*. Ita narrat Hoſpinianus parte ſecunda.

Narrat Card. Pallavicinus L. 18. Hiſtoriæ Concilii Tridentini c. 2. multum inter Theologos diſputatum fuiſſe, an Chriſtus in ultima Cœna ſeipſum in ſacrificium Deo Patri obtuliſſet; aliis, & quidem numero pluribus affirmantibus, aliis vero negantibus; ac tandem rem eo perductam fuiſſe, ut omnes in primam ſententiam abierint, *etiam qui*, ait Hiſtoricus nu. 12. *acerrime illi reſtiterant*. Et quidem Conc. Trid. Seſſ. 22. c. 1. declarat: *Chriſtum Sacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech in æternum conſtitutum corpus, & ſanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis, & vini Deo Patri obtuliſſe*. In eo dumtaxat puncto hærebat controverſia, utrum ſacrificium illud quod incruentum tunc Chriſtus obtulit, vere fuerit propitiatorium, nec ne; quam controverſiam videtur Concilium intactam reliquiſſe, de qua nihil in novem capitibus, & Canonibus Seſſ. 22. declaravit. Tom. 3. p. 104. & ſeq. T. 14. Conc. p. 853. A.

Excitata fuit noſtris hiſce diebus concertatio circa fidem ac doctrinam Anglorum de ſacrificio, ac reali præſentia corporis, & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia, occaſione Librorum F. le Courayer Canonici Regularis S. Genovefæ Pariſiis, quibus titulum fecit gallice: *Diſertation ſur la validité des Ordinations des Anglois. A Bruxelles. Chez Simon Tſertevens Libraire* 1723. & *Defenſe de la Diſſertation ſur la validité des Ordinations des Anglois, par l'Auteur de la Diſſertation. A Bruxelles. Chez Simon Tſertevens*. 1726. De Eccleſia Anglicana.

Dum ille præpoſtero zelo, & rei catholicæ multis titulis infenſo fidem Anglorum cum noſtra conciliare nititur, & noſtram errando turpiter deformat, Anglorum doctrinam inſidioſe diſſimulando perturbat ac confundit; a Catholicis pariter & ab Anglis, velut communis hoſtis, oppugnandus: ab iſtis, propter diſſimulatam ſuam doctrinam; ab illis, propter violatam publicam Eccleſiæ Catholicæ fidem. Neque diu impunita remanſit hominis audacia & temeritas: non ſolum enim a multis ex noſtris Theologis certatim ſtrenue impugnatus fuit, ſed & ab Eminentiſſimo Cardinali Noallio Archiepiſcopo Pariſienſi, tum in Mandato die 18. Aug. an. 1727. tum in Documento Paſtorali

die ultima Octobris ejusdem anni: & ab Illustrissimis Episcopis, Præside Eminent. Card. de Bissy, annuente Rege Christianissimo, Parisiis extraordinarie congregatis, die 22. Aug. ann. 1727. gravi ac publica censura, quam plurimis extractis propositionibus, perstricti ac damnati fuere F. le Courayer Libri supra memorati.

Non longa profecto nec operosa disquisitione opus est, ut demonstretur Anglos nec sacrificium verum ac proprie dictum nec realem ac substantialem corporis, & sanguinis Christi in Eucharistia præsentiam agnoscere, sicut agnoscit Ecclesia Catholica.

Duplici via demonstrari potest, nullum verum ac proprie dictum esse apud Anglos Episcopos sacrificium. 1. quia nullum est apud ipsos verum sacerdotium, nulli veri Sacerdotes, defectu scilicet veræ ac validæ apud apud ipsos Ordinationis: 2. ex publicis eorum fidei Declarationibus seu Professionibus. Primum probationis genus in alium locum reservamur, ubi de sacris Ordinationibus controversia instituenda nobis erit: impræsentiarum hærebimus in publicis fidei Anglorum professionibus.

Circa veterem de sacrificio reali præsentia Christi Ecclesia doctrinam, nihil innovare ausus est Henricus VIII. primus Schismatis Anglicani auctor; imo notum est sex ab illo famosos Articulos conditos & a Parlamento probatos fuisse, inter quos præsentia realis Christi in Eucharistia, transubstantiatio, & usus Missarum privatarum continentur. Verum sub Eduardo VI. ejus filio ac successore, & sub Elisabetha, magna facta est rerum conversio, ac penitus abrogata Catholica fides.

Duæ prodiere fidei Confessiones, seu Declarationes, una sub Eduardo VI. an. 1551. altera sub Elisabetha, an. 1562. In priori præsentia realis Christi in Eucharistia *impossibilis* declarabatur; verum clausula hæc in posteriori fidei confessione, quæ jam apud Anglos in usu est, ad evitandam multorum offensionem, deleta fuit.

In illa autem, qualis Londini volumine in 12. edita prodiit an. 1717. hæc leguntur art. 28. *Corpus Christi datur, accipitur & manducatur in cœna tantum cœlesti. & spirituali ratione: medium autem quo corpus Christi accipitur, & manducatur, fides est.*

Pag. 457 Primus error circa præsentiam realem.

Et art. 29. *Mali, & qui fide viva destituti sunt, quamvis carnali & crasso modo Sacramentum corporis, & sanguinis Christi dentibus premant, ut loquitur S. Augustinus, non tamen ullo modo fiunt participes Christi, sed potius signum Sacramenti tantæ rei manducant & bibunt.*

Et in Liturgia, ubi de communione agitur: *Hic*, inquiunt, *declaramus & omnibus notum facimus, ea genuflexione nullam adorationem deferri, aut deferri debere pani aut vino sacramentali, aut illi præsentiæ corporali naturalis carnis, & sanguinis Christi .... Quippe naturale corpus, & sanguis Christi Salvatoris nostri sunt in cœlo, non autem hic, quandoquidem esse simul, & semel in pluribus locis veritati corporis naturalis Christi adversatur.* Tam clara ista sunt, ut commentario non indigeant. Quapropter in Catechismo interrogatus puer, *quænam sit pars exterior, vel signum sanctæ cœnæ*: Respondet, *esse panem, & vinum, quæ ex mandato Christi sumere tenemur*. Interrogatus iterum, *quæ sit pars interior, seu res significata*: Respondet, *esse corpus, & sanguinem Christi, quæ vere ac realiter sumuntur in cœna a Fidelibus*. Ergo a Fidelibus tantum, non autem ab iis, qui fide carent, *vere ac realiter* sumitur corpus Christi.

Pag. 222.

Quo

Quo sensu autem verba ista *vere ac realiter*, intelligere oporteat, exponit art. 28. citatus: *quia corpus Christi datur, accipitur, & manducatur in cœna tantum cœlesti & spirituali ratione*, per fidem scilicet. Non ergo in propria & naturali substantia sumitur Christus in Eucharistia, utpote in propria & naturali substantia ibi præsens non adsit, sed tantum spiritu ac per fidem. Pariter cum duplicem in Eucharistia partem distinguunt, unam externam, in pane & vino, alteram interiorem ac cœlestem; per istam, verum natura & substantia non intelligunt corpus Christi, sed vel fidem per quam apprehenditur & nobis fit præsens, vel gratiam ac cœlestem alimoniam, qua mediante fide nutrimur ac sustentamur.

Sensum istum apertissime demonstrat Auctor Libri cui titulus est: *Justification de l'Eglise Romaine sur la reordination des Anglois Episcopaux*. Parisiis an. 1728. apud Dumesnil. Refert ille T. 2. p. 70. Georgium Abbot Archiepiscopum Cantuariensem Doctori Pilkington Anglo provinciam demandasse confutandi Librum cujusdam Catholici in gratiam & defensionem fidei Romanæ conscripti: cum vero iste Canonem Tridentinum circa realem præsentiam proposuisset, Doctor Anglus respondet, *neminem esse inter Protestantes, qui non cognoscat ac fateatur veram ac realem in Cœna corporis Christi Domini præsentiam*. Pag. 72. Clara hæc sunt, ac in speciem orthodoxa: verum quæ statim addit, totum erroris ac fraudis arcanum detegit: *Nihilominus*, inquit, *hæc præsentia spiritualis est dumtaxat, non corporalis; per fidem, non vero per localem existentiam*. Neminem ergo in errorem inducant istæ particulæ, *vere realiter*,: latet sub illis error, dum a Calvinistis proferuntur. Calvinus ipse, non tantum vere ac realiter, sed etiam substantia corporis Christi nos Eucharistia nutriri, asserere aliquando non dubitat. Comment. in cap. 26. S. Matth. *Vere*, inquit, *in Cœna datur nobis corpus Christi, ut sit animis nostris in cibum salutarem, hoc est substantia corporis Christi pascuntur animæ nostræ, ut vere unum efficiamur cum eo. Non ergo vacuum & inane signum nobis proponitur; sed vere carnis, & sanguinis Domini fiant participes*.

Et L. de Cœna Domini in fine: *Necesse est*, inquit, *nos in Cœna vere corpus & sanguinem Christi recipere ... Intelligimus Christum nobis in Cœna veram propriamque corporis & sanguinis sui substantiam donare*. Disertius nihil legere est vel in Catechismo Anglicano vel in privatis Angliæ Doctoribus: an vero quisquam erit qui Calvinum propterea excuset ab errore circa præsentiam Christi realem in Eucharistia? Quis nesciat mirum illum fallendi magistrum, citatis verbis hoc unum voluisse, Eucharistiæ scilicet quamdam annexam esse virtutem & efficaciam, non autem illam nudum ac vacuum esse signum, sicut contendunt Zuingliani. Cum vero ait, nos *substantia carnis Christi nutriri*; putida æquivocatio est: substantia quidem carnis Christi nutrimur, sumpta spiritualiter per fidem, non vero sumpta corporaliter, ac substantialiter, ut ita dicam.

Præter testimonium jam relatum Doctoris Pilkington, aliud suppeditat Documentum Pastorale Eminentissimi Cardinalis Noallii p. 78. D. scilicet Vvak Archiepiscopi Cantuariensis, in Expositione quam edidit an. 1719. Catechismi Anglicani. In articulo præsentiæ realis quæritur, *an corpus & sanguis Christi realiter unicuique communicantium distribuatur*. Respondetur, *non distribui*. Ad tertiam vero quæstionem, hæc subjicitur expositio: *Quod ergo per Sacerdotem datur, quantum ad substantiam, est panis & vinum: quantum vero ad naturam ejus sacramentalem, est figura seu re-*

præsentatio corporis, & sanguinis Christi ... Imo nec huc usque verum corpus, aut verus sanguis est Christi, donec cum fide ac pietate suscipiatur, respectu enim suscipientis, ex Dei benedictione ac gratia Spiritus Sancti: fiunt corpus, & sanguis Christi. Ex quibus manifestum est docere Anglos in usum tantum ac per fidem Christum in Eucharistia fieri præsentem.

His omnibus adde & publicum illud Juramentum, quod vulgo dicitur *la Loi du Test*, quo, jussu Parlamenti an. 1678. sese obstringere tenentur, quicumque munus aliquod publicum excercere volunt. En Juramenti tenor: *Ego N. coram Deo solemniter ac sincere protestor, ac declaro credere me, in Sacramento Cœnæ Domini nullam fieri elementorum in corpus, & sanguinem Christi transubstantiationem, sive in consecratione, sive post; atque invocationem, & adorationem Virginis Mariæ aut alterius cujuslibet Sancti, & sacrificium altaris, quale jam in usu est apud Ecclesiam Romanam, superstitionem esse ac idololatriam.*

Secundus error circa sacrificium.

Quæ vero sit Ecclesiæ Anglicanæ mens, ac doctrina circa Sacrificium Missæ, pressius adhuc declarat fidei Confessio jam laudata, art. 31. qui est de unica Christi oblatione in cruce perfecta: *Oblatio Christi semel facta*, inquit Professio fidei, *perfecta est redemptio, propitiatio, & satisfactio pro omnibus peccatis totius mundi, tam originalibus quam actualibus; neque præter illam unica est ulla alia pro peccatis expiatio: unde Missarum sacrificia, quibus vulgo dicebatur Sacerdotem offerre Christum in remissionem pœnæ aut culpæ, pro vivis, & defunctis, blasphema figmenta sunt, & perniciosæ imposturæ.* Multis aliis momentis compertum est, sacrificium nostrum, in mente ac sententia Anglorum, mere ac nude representativum esse, ac commemorativum mortis Christi, non verum, non proprie dictum ac propitiatorium, quem errorem amplexus est ac defendit jam dictus F. le Courayer multis propositionibus, quas ex illius Libris summa fide & cura extraxere Præsules Gallicani in Censura paulo ante memorata. His prælibatis, sit

CONCLUSIO.

Eucharistia verum est ac proprie dictum sacrificium, quod in Missa offertur.

Fuse ac docte, more suo, de hocce argumento differit Bellarminus L. 1. de Missa c. 6. & sequentibus. Argumenta quibus istud fidei nostræ capitale dogma demonstratur, ducimus 1. ex vaticiniis Prophetarum. 2. ex sacerdotio Christi secundum ordinem Melchisedech. 3. ex figura, quæ præcessit, Agni paschalis. 4. ex institutione Eucharistiæ a Christo facta. 5. ex doctrina & definitione Concilii Tridentini. 6. ex conditionibus ad verum sacrificium requisitis, quæ omnes in sacrificio Missæ occurrunt.

PRIMUM ARGUMENTUM.

Ex vaticiniis Prophetarum.

Prænuntiant oracula Prophetarum, vetera Legis sacrificia extinguenda fore & abroganda, ac novum longe præstantius ipsis substituendum: *Sabbatum & festivitates vestras*, ait Deus apud Isajam c. 1. v. 11. *alias non feram*. Et

Daniel.

Daniel c. 11. v. 31. de futura Gentis Judaicæ, ac sacrificiorum subversione, dicit:

dicit: *Polluent* (Romani) *ſanctuarium fortitudinis*, *& auferent juge ſacrificium*, *& dabunt abominationem deſolationem*. Sed omnium diſertiſſime Malachias c. 1. v. 10. & 11. *Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non ſuſcipiam de manu veſtra. Ab ortu enim ſolis uſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in gentibus; & in omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda*. Duas partes habet iſtud Malachiæ vaticinium. 1. rejicienda eſſe & abroganda Judæorum ſacrificia: *munus non ſuſcipiam de manu veſtra*. 2. novum ſacrificium ſubſtituendum fore: *in omni loco ſacrificatur* (præſens pro futuro, more Prophetarum, hic ponitur) *& offertur nomini meo oblatio munda*. In priori parte continetur rejectio ſeu reprobatio Judæorum; in poſteriori vero, electio ſeu vocatio Gentium. Senſus igitur vaticinii eſt, rejicienda fore Judæorum ſacrificia, ſucceſſurum vero purum, ac mundum ſacrificium Chriſtianorum, tum cruentum, quod in ara crucis perfectum eſt; tum incruentum, quod in altari verum, ac proprie dictum quotidie offertur in memoriam prioris. Malachias.

Fruſtra Novatores reponunt, ſacrificium, de quo Malachias, vel illud eſſe quod Chriſtus in cruce obtulit; vel ſpirituale dumtaxat, quod in bonis virtutum operibus poſitum eſt.

Namque 1. ſacrificium de quo Propheta: *in omni loco offertur*: ſacrificium vero crucis ſemel oblatum fuit; ſemel mortuus Chriſtus non amplius moritur. 2. Malachias opponit mundam Chriſtianorum oblationem pollutis Judæorum ſacrificiis: oppoſitio porro illa, vel ſpectat offerentes, vel rem oblatam. Prius dici non poteſt, quia in Lege nova, non minus quam in veteri, qui offerunt ſacrificia, mali & impii eſſe poſſunt: ergo ex illa parte ſtare non poteſt oppoſitio. Stat ergo ex altera, rei ſcilicet oblatæ, quia nempe panes & animalia quæ in veteri Lege offerebantur, in eo polluta ſæpius erant, quod non ſecundum Legis præſcriptum Levitici 6. & 7. offerrentur, de quo conqueritur Deus apud Malachiam cap. 1. *Offertis mihi*, ait v. 7. *ſuper altare meum panem pollutum*. Et v. 8. *Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum eſt? Et ſi offeratis claudum & languidum, nonne malum eſt?* Oblatio vero munda & pura quam his Judæorum pollutis ſacrificiis opponit Malachias, eſt corpus & ſanguis Chriſti; cœtera quippe omnia, quæ offerri poſſunt a Chriſtianis pollutioni ſunt obnoxia, ideſt vitiari poſſunt, ac pollui. 2. Oblatio Chriſtianorum non ſolum eſt munda, ſed etiam nova; neque ſolum opponitur ſacrificis veteribus, ſed in eorum locum ſubſtituitur: *propter eorum infirmitatem & inutilitatem*, ait Apoſtolus Hebr. 7. v. 18. At bona opera non ſuccedunt in locum ſacrificii Moſaici, ſiquidem vel in ipſo mundi exordio non defuere: ergo bona virtutum opera non ſunt oblatio munda, de qua Malachias. 3. Sicut Malachias dicit ſacrificium Judæorum pollutum fuiſſe, ſacrificium vero novum Chriſtianorum mundum fore, ſic etiam dicit nomen Dei per ſacrificium Judæorum fuiſſe contemptum, ac deſpectum, & per ſacrificium novum Chriſtianorum glorificandum fore: at contemptum fuit in publico viſibili ſacrificio: ergo etiam glorificari debet in publico & viſibili ſacrificio: hoc autem non fit per bona opera, quæ tota latere interius poſſunt, nec cognoſci: ergo publicum aliquod & externum ſacrificium neceſſarium eſt, nempe ſacrificium Chriſti. 4. Sacrificium Chriſtianorum non offertur ab omnibus, ſed a ſolis Sacerdotibus, qui ex reliquo populo electi, ac ſegregati ſunt. Iſajæ 66. v. 21. *Aſſumam ex iis Sacerdotes*. Et Hebr. 5. v. 4. *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur a Deo, tan-*

quam Aaron. Atqui bona virtutum opera non a solis Sacerdotibus, sed ab omnibus offerri possunt: ergo sacrificium novæ Legis, de quo Malachias, in illis virtutum operibus non consistit.

Samaritana. Ad istud Malachiæ vaticinium respexisse videtur Christus, qui brevi completurus illud erat: alloquens enim Joan. 4. v. 21. mulierem Samaritanam, dicebat: *Mulier, crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque Jerosolymis adorabitis Patrem*. Et v. 23. *Venit hora & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate*. Manifestum est Christum hic non loqui de adoratione simplici & interiori, quæ ubique licita est, nec loco alligata; sed de adoratione publica atque solemni per sacrificium: verbum quippe *adorare*, in Scripturis usurpari pro *sacrificare*, patet ex c. 12. S. Joan. v. 20. *Erant*, inquit, *quidam Gentiles, ex his qui ascenderant ut adorarent in die festo*. Et Act. 8. v. 27. *Eunuchus venerat adorare in Jerusalem*. Porro adoratio solemnis & publica per sacrificium, tempore Christi certo loco alligata erat: apud Samaritanos schismaticos, in monte Garizin prope urbem Sichimorum; apud Judæos vero in solo Templo Jerosolymitano. *Domine*, ajebat mulier Samaritana ad Christum Joan. 4. v. 19. *video quia Propheta es tu. Patres nostri in monte hoc adoraverunt, & vos dicitis, quia Jerosolymis est locus, ubi adorare oportet*. Cui Christus: *Mulier, crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque Jerosolymis adorabitis Patrem*. Quibus verbis aperte Christus declarat, loqui se de nova adoratione, seu de novo sacrificio, quod antea non erat, & quod in ipsum initium habuit. *Ingrediens enim in mundum dicit: Hostiam & oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi*. Sacrificium vero illud externum, ac publicum Christianorum, *in spiritu & veritate* fieri debere affirmat Christus, ut illud Judaicis sacrificiis opponat; *in spiritu*, non in carne & sanguine animalium; *in veritate*, non in typo & figura, sicut apud Judæos.

(Marginal notes: Vera Dei adoratio. — Heb. 10. v. 5.)

SS. Patres unanimi fere consensu vaticinium Malachiæ de sacrificio Christi in nova Lege interpretati sunt. Ex multis unum aut alterum retulisse sufficiat.

P 260. B. S. Justinus Dial. cum Tryphone Judæo, post citata verba Malachiæ, ait: *De nostris vero gentium, quæ in omni loco offeruntur sacrificiis, hoc est pane Eucharistiæ, & poculo similiter Eucharistiæ, jam tum locutus prædixit* (Malachias) *nos quidem glorificare nomen ejus, vos autem profanare*.

P. 149. n. 5. S. Irenæus L. 4. adversus Hæreses c. 17. olim 32. *Eum*, inquit, *qui ex creatura panis est, accepit, & gratias egit dicens*: Hoc est corpus meum. *Et calicem similiter qui est ex ea creatura, quæ est secundum nos, suum sanguinem confessus est, novi Testamenti novam docuit oblationem; quam Ecclesia ab Apostolis accipiens, in universo mundo offert Deo*. Tum adductis Malachiæ verbis addit: *Manifestissime significans per hæc, quoniam prior quidem populus cessabit offerre Deo; omni autem loco sacrificium offeretur ei, & hoc purum; nomen autem ejus glorificatur in gentibus*.

Ed. rec. T. 5. App. p. 630. D. S. Joan. Chrysostomus in Psal. 95. post citata Malachiæ verba subjungit: *Vide quam luculenter, atque dilucide mysticam interpretatus est mensam, quæ est incruenta hostia. Thimiama autem purum appellat sacras preces, quæ cum sacrificio offeruntur*. Idem argumentum versat S. Doctor, Homilia 5. adversus Judæos.

Ed. rec. T. 1. p. 647. n. 12. Denique S. Hieronymus & Theodoretus Commentar. in Malachiam. Multo plures consule apud Bellarm. L. 1. de Missa c. 10.

At,

At, inquies, videtur Christus loqui de adoratione interna, quæ fit per fidem & animi demissionem, non de externa, quæ fit per sacrificium. Id evincunt verba ista: *Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate.* Objectio.

Resp. ex mox dictis, contrarium esse manifestum. Namque sine dubio de illa adoratione locutus est, de qua rogabatur a Samaritana: rogabatur autem de externa quæ fit per sacrificium, internam enim vix illa mulier agnoscebat. Nec obstant illa verba: *in spiritu & veritate;* imo maxime ad rem nostram faciunt. Litigabant scilicet Judæi & Samaritani de loco sacrificii: a Christo quærebatur quid sentiret. Is, quia videbat, ex utraque parte esse aliquid culpæ, utrique responsum accomodavit. Samaritani in eo peccabant, quod falsis diis sacrificarent: istud insinuat Christus cum ait: *Vos adoratis quod nescitis.* Judæi autem, tametsi vero Deo sacrificia offerrent, nihil tamen aliud, quam carnem animalium offerebant, idque ex mera cœremonia, sine interno religionis, ac pietatis affectu; quod sæpe a Prophetis exprobratum illis fuit, imo & a Christo ipso his verbis: *Populus hic labiis me honorat, cor autem illius longe est a me.* Igitur in sacrificiis Samaritanorum error erat seu falsitas, quia ignorabant verum Deum; in sacrificiis Judæorum, caro erat sine spiritu, quia offerebant carnes animalium sine spiritu fidei, ac pietatis: utrosque redarguit Christus cum ait: *Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate.* Spiritum carni, veritatem errori, ac falsitati hic Christus opponit. Est ergo hic sensus: veri adoratores, idest Christiani, verum Deum, non falsum, ut Samaritani, legitime, non illegitime, ac solummodo exterius, ut Judæi, colent & adorabunt: id est Deo sacrificabunt, in spiritu, non in sola carne, ut Judæi, nec in errore, ac falsitate, ut Samaritani. Quod autem hic loquatur Christus de sacrificio Missæ, quod in ultima Cœna ab ipso institutum est, dubitari non potest: de quo enim alio loqueretur? Confirmatur hæc responsio, nempe Christum loqui de adoratione publica & solemni quæ fit per sacrificium proprie dictum, ex scopo & occasione totius colloquii quod cum muliere Samaritana habuit. Scilicet mulier illa subodorata, Christum esse Prophetam, proposuit illi quæstionem de schismate Judæorum & Samaritanorum, utri rectius facerent, ac sentirent: an Samaritani, qui adorabant in monte Garizim juxta oppidum Sichimorum; an Judæi, qui contendebant, non ibi, sed Jerosolymis in Templo adorandum esse: quæ certe quæstio intelligebatur de adoratione per sacrificium, ut constat ex Josepho L. 11. Antiquit. c.7. & 8. ubi narrat historiam originis schismatis inter Judæos, ac Samaritanos, quæ talis fuit. Mortuo Salomone divisum est regnum in duas partes; unam, quæ constabat duabus Tribubus, retinebat Roboam filius Salomonis; alteram, quæ constabat decem Tribubus, abstraxerat Jeroboam, servus Salomonis: prior pars vocabatur *Regnum Juda;* posterior: *Regnum Israel.* Igitur Jeroboam hac facta separatione, & novo regno jam constituto, cœpit timere, ne decem Tribus, quas sibi subjaceret, si singulis annis irent Jerusalem ad offerendum sacrificium, juxta Legem a Deo præscriptam, iterum conjungerent se duabus Tribubus, ac se deserto, ad Regem Roboam, tanquam legitimum dominum, delaberentur. Ut igitur hoc impediret, curavit conflari duos vitulos, quorum alterum in Bethel, alterum in Dan collocavit, & per sacrificia pro diis adorari jussit: atque ita factum est, ut nemo deinceps Jerosolymam sacrificii offerendi causa tenderet; atque hinc prima orta est dissensio Religionis, quæ longe post confirmata est in hunc modum: Post captivitatem Babylonicam,

Origo schismatis Samaritanis.

 cum

cum Rex Persarum Darius rerum potiretur, fuit Jerosolymis Judæus quidam ex genere sacerdotali, nomine Manasses Jaddi, summi Sacerdotis frater, qui in uxorem duxit filiam Sanaballetis Euthæi, qui sub Dario tunc Præfectus erat Samariæ. Propter hoc matrimonium cum gentili fœmina contractum, prohibitus est a fratre suo, & a cœteris Judæis, fungi officio sacerdotali. Igitur accessit ad Sanaballetem, & prætendit se non posse filiam ipsius, quam sibi desponderat, retinere, eo quod propter illam arceretur a dignitate sacerdotali; malle se uxore, quam hac dignitate privari. Sanaballetes, ut satisfaceret homini, promittit se ædificaturum Templum in monte Garizim, æquale Templo Jerosolymitano, & in eo summum sacerdotium se illi daturum pollicetur, quod etiam impletum est; atque ab eo tempore cœperunt Samaritani in eo Templo sacrificia offerre, sicut Judæi in Templo Jerosolymitano offerebant.

SECUNDUM ARGUMENTUM.

Ex sacerdotio Christi secundum Ordinem Melchisedech.

Duplex ante Christum extitit sacerdotium, unum Melchisedeci, alterum Aaronis: istud in sanguine animalium potissimum consistebat, quod quidem ii soli poterant offerre, qui erant de stirpe seu familia Aaronis; ideoque Christus Sacerdos non est secundum ordinem Aaronis, quia non fuit ex Tribu Levi, ex qua sumebantur Sacerdotes, sed ex Tribu Juda ex familia David. Dicitur ergo Christus, & revera est, Sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Ps. 109. & v. 4. Hebr. 7. v. 17. *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*. De quo Melchisedecho Gen. 14. v. 18. dicitur: *At vero Melchisedech Rex Salem, proferens panem & vinum (erat enim Sacerdos Dei altissimi) benedixit ei* (Abrahamo) *& ait: Benedictus Abraham Deo excelso, & benedictus Deus excelsus, quo protegente hostes in manibus tuis sunt.*

Hinc tria colligimus. 1. Melchisedechum fuisse Sacerdotem Dei altissimi. 2. Obtulisse panem & vinum in sacrificium, ad gratiarum actionem pro victoria ab Abrahamo reportata. 3. Ea oblatione præfigurasse sacrificium Christi, quod in ultima Cœna sub specie panis & vini peractum est. Inde sic arguimus: Christum in Scripturis dicitur Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, non vero secundum ordinem Aaronis: ergo necesse est, ut sacrificium obtulerit simile illi, quod obtulit Melchisedech: sacerdotium quippe & sacrificium correlativa sunt. *Omnis namque Pontifex*, ait S. Paulus Hebr. 5. v. 1. *ex hominibus assumptus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis*. Atqui in alio collocari non potest similitudo sacrificii Christi cum sacrificio Melchisedeci, quam quod assumptis pane & vino, ac in suum corpus & sanguinem commutatis novum Religionis christianæ sacrificium instituit, & Deo Patri obtulit.

Re ipsa in multis aliis capitibus Melchisedech Christi typus, ac figura fuit: at in nullo expressius, ac significantius quam in oblatione panis & vini. 1. Figura fuit in *nomine* seu appellatione. Nam Melchisedech idem est,
Psal. 71. v. 2. quod Rex justitiæ, interprete ipsomet Apostolo, Hebr. 7. v. 2. at Christus est verus rex justitiæ, non solum *quia judicat populum in æquitate*, sed quia
1. Cor. 1. v. 30. ex perfecta justitia pro nobis Deo satisfecit, *& factus est pro nobis justitia & sanctificatio & redemptio nostra*. 2. *In officio*. Nam Melchisedech fuit Rex Sa-

Salem, ideſt Rex pacis, quod recte Chriſto convenit, de quo Apoſtolus, Epheſ. 2. v. 14. *Ipſe eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum*. Et Coloſſ. 1. v. 20. *Pacificans per ſanguinem crucis, ſive quæ in terris, ſive quæ in cælis ſunt*. 3. *Origine*. Namque Melchiſedech introducitur ſine patre & matre, ad ſignificandam Chriſti divinitatem & humanitatem, quia Chriſtus ut homo non habuit patrem, ut Deus non habuit matrem. 4. *In duratione*, quia Melchiſedech neque initium dierum, neque finem habere dicitur; qua ex parte recte adumbrat æternitatem ſacerdotii Chriſti, cui aliud ſacerdotium non eſt ſucceſſurum, ac differt maxime a ſacerdotio Aaronis, quod ad tempus dumtaxat fuit, & abrogatum eſt ſuccedente ſacrificio & ſacerdotio Chriſti; quod ab Apoſtolo *æternum* dicitur, tum quia ab ipſa prima mundi origine incœpit, unde dicitur *Agnus occiſus ab origine mundi*; tum quia durabit uſque ad *conſummationem ſæculorum*. 5. *In oblatione panis & vini*; & quidem præcipue: hoc enim veluti proprium, ac ſingulare habuit Melchiſedech, in quo Chriſtum repræſentaret; reliqua etenim quæ habuit, vel non habuit ut Sacerdos, vel certe non fuerunt illi propria & ſingularia, 1. Vocatus quidem eſt *Rex juſtitiæ*; ſed hoc nihil ad ſacerdotium. 2. Dictus eſt *Rex Salem*, ideſt pacis; ſed neque hoc ut Sacerdos habuit, ſed ut Rex. 3. Introductus eſt ſine patre, ſine matre, ſine genealogia: ac ſic pariter introducti ſunt Job & Elias: 4. Introductus eſt neque initium, neque finem habens dierum: at & hoc ipſum Eliæ quodammodo convenit. Ergo in oblatione panis & vini potiſſimum conſiſtit ſimilitudo Chriſti cum Melchiſedecho: ergo cum Melchiſedech panem & vinum in ſacrificium obtulerit, Chriſtus eadem aſſumpta materia, ſed tranſmutata, ſub ſpeciebus panis & vini corpus & ſanguinem ſuum in ſacrificium Deo Patri obtulit. Atque hæc communis eſt SS. Patrum doctrina,

Apoc. 13. v. 8.

S. Clemens Alexandrinus L. 4. Strom. *Melchiſedech*, inquit, *rex Salem, Sacerdos Dei altiſſimi, qui panem & vinum ſanctificatum dedit nutrimentum, in typus Euchariſtiæ*. Quid clarius? *dedit*, inquit, *panem & vinum*. Sed qualem panem, & quale vinum? non profanum, ſed ſanctificatum, nec aliter quam ſacrificando. At in quem finem? *in typum* Euchariſtiæ. P. 392.

S. Cyprianus Epiſtola 63. ad Cœcilium: *In Sacerdote Melchiſedech*, inquit, *ſacrificii dominici Sacramentum præfiguratum videmus, ſecundum quod Scriptura divina teſtatur, & dicit: Melchiſedech protulit panem & vinum*.. Et paulo poſt: *Quod autem Melchiſedech typum Chriſti portaret, declarat in Pſalmis Spiritus ſanctus ex perſona Patris ad Filium dicens.. Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Qui ordo utique hic eſt de ſacrificio illo veniens, & inde deſcendens, quod Melchiſedech Sacerdos Dei ſummi fuit, quod panem & vinum obtulit, quod Abraham benedixit. Nam quis magis Sacerdos Dei ſummi, quam Dominus noſter Jeſus Chriſtus, qui ſacrificium Deo Patri obtulit hoc idem: quod Melchiſedech obtulerat: ideſt panem & vinum, ſuum ſcilicet corpus & ſanguinem*? Hæc tam clara & perſpicua ſunt, ut commentario non indigeant. P. 101.

Euſebius Cæſarienſis L. 5. Demonſt. evangelicæ c. 3. *Quemadmodum*, inquit, *Melchiſedech qui Sacerdos gentium erat, nuſquam videtur ſacrificiis corporalibus functus, ſed ſolo vino, ac pane, ita Salvator noſter, ac Dominus noſter, deinde qui ab eo profecti ſunt Sacerdotes, in omnibus gentibus.. vino, ac pane, corporis illius, ac ſalutaris ſanguinis myſteria repræſentat: quæ ſane myſteria, Melchiſedech tanto ante ſpiritu divino cognoverat, & rerum futurarum imaginibus uſus fuerat*. Hic paucis multa complexus eſt Euſebius. 1. Melchiſe- P. 223. C.

chisedechum fuisse Sacerdotem gentium, non idolorum. 2. Nusquam legi quod usus fuerit sacrificiis ex animalibus, sed ex solo pane & vino. 3. Similiter fecisse Christum in ultima Cœna, quando sub specie panis & vini obtulit corpus & sanguinem suum. 4. Idem facere omnes Sacerdotes christianos in toto terrarum orbe.

S. Hieronymus Epistola ad Marcellam. *Recurre*, inquit, *ad Genesim, & Melchisedech Regem Salem hujus principem invenies civitatis* (Bethleem) *qui jam tunc in typo Christi panem & vinum obtulit, & mysterium christianum in Salvatoris corpore & sanguine dedicavit.* T. 4. p. 2. p. 547.

S. Augustinus Epistola 177. alias 95. ad Innoc. S. P. *Melchisedech*, inquit, *prolato sacramento mensæ Dominicæ, novit æternum ejus sacerdotium figurare*. Et Lib. 16. de civit. Dei cap. 22. loquens de oblatione Melchisedech, *Ibi*, ait, *primum apparuit sacrificium quod nunc a Christianis offertur Deo, toto orbe terrarum*. Idem docent SS. Ambrosius, Epiphanius, Chrysostomus, Arnobius, Theodoretus, Eusebius Emissenus &c. ex quo, concludit Bellarminus, perspicuum est, antiquissimam esse & publicam totius Ecclesiæ istam sententiam. Tom. 2 p. 616. D. Tom. 7. p. 4. 5. A

Denique in Canone Missæ hæc oratio legitur: *Supra quæ, propitio, ac sereno vultu respicere digneris; & accepta habere, sicut accepta habere dignatus es munera pueri tui justi Abel, & sacrificium Patriarchæ nostri Abrahæ, & quod tibi obtulit summus Sacerdos tuus Melchisedech, sanctum sacrificium, immaculatum hostiam.*

Dices 1. cum Novatoribus: Melchisedech panem quidem & vinum protulit; sed in quem finem? ad reficiendos milites Abrahæ, qui ex prælio fatigati redibant.

Resp. 1. tametsi absurda illa Novatorum responsio locum hic habere posset, non tamen rei nostræ præsenti accommodata foret. Namque status præsentis controversiæ non in eo præcise versatur: an panem & vinum obtulerit Abraham in refectionem, ac refrigerium suorum militum; sed an ea obtulerit in solam corporalem eorum refectionem, & in nullum alium usum. Istud contendunt Novatores, negant vero Catholici, ac dicunt, prius quidem oblata Deo fuisse per modum sacrificii, ac deinde fortasse distributa inter socios Abrahæ, ut sacrificii participes efficerentur. Verum quidquit sit,

Resp. 2. miserum hoc Novatorum effugium diserte adversari his jam citatis Scripturæ verbis ex cap. 14. Gen. v. 18. *Melchisedech Rex Salem proferens panem & vinum (erat enim Sacerdos Dei altissimi) benedixit ei* (Abrahamo) *& ait: Benedictus Abraham Deo excelso*. Porro ad reficiendos Abrahæ milites quid, quæso, conferebat titulus Sacerdotis in Melchisedecho? Quam ille extraneus erat & alienus! Non ergo panem & vinum protulit, ut hospes & amicus, sed ut verus Dei altissimi Sacerdos. Deinde Melchisedech benedixit Abrahamo, decimas dedit, & oblato sacrificio Deo retulit gratias ob tam insignem ex hostibus reportatam victoriam. Denique cibo, ac refectione corporali non indigebant Abrahami milites, qui ingenti præda & spoliis ditati fuerant, sicut colligitur ex eodem c. 14. Gen. v. 24. ubi cum Rex Sodomorum omnia spolia & prædam Abrahamo concedere vellent, sibi dumtaxat reservatis hominibus: *Da mihi animas*, inquiebat, *cætera tolle tibi*. Recusavit Abraham, nihilque ex omni præda in usus suos convertit; præter *ea quæ comederant juvenes, & eas partes virorum, qui cum eo venerant*. Ergo Melchisedech panem & vinum pro-

protulit, non ad reficiendos milites Abrahæ, sed ad sacrificium Deo in gratiarum actionem reportatæ victoriæ, offerendum.

Dices 2. Oblatio panis & vini propria & singularis non fuit sacrificio Melchisedeci, cum in sacrificiis Aaronicis panis & vinum etiam offerrentur, ut patet Exodi 29. v. 40. & Num. 28. v. 5. Ergo ea ex parte non major est similitudo inter Christum & Melchisedechum, quam inter ipsum & Aaronem.

Resp. dist. ant. panis & vinum in sacrificio Aaronico offerebantur, velut pars aliqua seu condimentum sacrificii, concedo: velut principalis & integra sacrificii materia, nego. Porro in oblatione Melchisedech panis & vinum non pars fuit aut condimentum, sed tota & integra sacrificii oblatio.

Dices 3. Si exemplum oblationis Melchisedeci in pane & vino, tam efficax est ad probandum sacrificium Missæ incruentum, cur similitudinem illam inter utrumque sacrificium, ratione panis & vini, siluit Apostolus Heb. 7. v. 1. cum varia exponit capita, in quibus Christum Melchisedecho assimilat? de illa quippe panis & vini oblatione ne verbum quidem habet Apostolus.

Resp. duabus de causis hic siluisse Apostolum. 1. Quia ad scopum ejus & institutum non pertinebat. 2. Quia nondum idonei & capaces erant carnales illi Judæi mysterio tam obscuro & sublimi capiendo.

I. Igitur scopus & institutum Apostoli in citata Epistola ad Hebræos hoc unum erat, ut ostenderet, sacrificium Christi longe præstantius esse ac excellentius sacrificio Aaronis; imo & Christum ipsum longe majorem esse Angelis, Moyse, ac Leviticis Sacerdotibus, quorum tamen tanta erat apud Judæos existimatio.

Excellentiam sacrificii Christi supra sacrificium Aaronis duplici generatim probat argumento, a persona scilicet Sacerdotis, & a dignitate hostiæ: quo enim persona offerens præstantior est, eo præstantius est sacrificium; & quo dignior est hostia, eo dignior est oblatio. Duo hæc multis ex capitibus demonstrat Apostolus. 1. Quia Melchisedech, qui Christi typus & figura fuit, major erat Abrahamo, ac consequenter Aarone ejus pronepote. Qui enim Abrahamo benedixit, eique decimas dedit, eo major fuit; minor enim a majori benedicitur: atqui Melchisedech benedixit Abrahamo, eique decimas dedit; ergo major fuit Abrahamo; ergo Christus, qui est Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, major est Aarone, ejusque sacrificium Aaronico longe præstantius est & excellentius. 2. Præstantiam victimæ novi Testamenti supra veteres omnes, probat tum ex inutilitate, insufficientia, & infirmitate sacrificii Aaronici. *Impossibile quippe est*, ait Apostolus Hebr. 10. v. 4. *sanguine hircorum & taurorum auferri peccata*. Tum ex iterata sæpius sacrificii Aaronici oblatione: Christus econtra *una oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos*. Hebr. 10. v. 14 Tum ex duratione seu æternitate sacrificii Christi, qui *Sacerdos est in æternum secundum ordinum Melchisedech*. E contra sacrificium Aaronicum ad tempus institutum, adveniente Christo destruendum erat. Hæc porro momenta ex sese vim habebant maximam; neque ex similitudine oblationis panis & vini in sacrificio Melchisedeci quidquam profecisset Apostolus ad suum scopum & intentum assequendum. Namque non disputabat cum Judæis, de figura & similitudine inter Christum & Melchisedechum, sed de excellentia sacerdotii Christi supra sacerdotium Mosaicum, ad quam declarandam non opus erat ut confugeret ad oblationem panis & vini. Excellentiam vero Christi supra Angelos, Moysen & Sacerdotes Leviticos probat Apostolus, Chri-

Christum cum illis comparando. 1. Cum Angelis, Hebr. 1. v. 4. *Tanto melior*, inquit, *Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditavit: Cui enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te?* 2. Cum Moyse, c. 3. v. 3. *Amplioris enim gloriæ iste præ moyse dignus est habitus*. Et v. 5. *Moyses quidem fidelis erat in tota domo ejus, tanquam famulus, in testimonium eorum quæ dicenda erant: Christus vero tanquam filius in domo sua*. 3. Cum Sacerdotibus Leviticis, c. 7. ubi dignitatem & excellentiam sacerdotii Melchisedech multum extollit supra sacerdotium Leviticum, argumentis quæ mox exposuimus.

Altera vero ratio silentii Apostoli circa oblationem panis & vini a Melchisedecho factam, est, quod crassiores adhuc forent Hebræi, quam ut tam sublime & arduum mysterium capere possent: *De quo* (Melchisedech) ait Apostolus Hebr. 5. v. 11. *grandis sermo & inenarrabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti estis ad audiendum*.

TERTIUM ARGUMENTUM.

Ex figura, quæ præcessit, Agni paschalis.

De immolatione Agni paschalis sermo fit c. 12. Exodi. Sacrificium illud institutum a Deo fuit, paulo ante egressum filiorum Israel ex Ægypto; ac primo celebratum pridie egressionis ad vesperam, cum mandato ut postea singulis annis, primo mense anni, die decima quarta mensis ad vesperam celebraretur, Exod. 12. v. 3. *Decima die tollat unusquisque agnum per familias & domo suas. Et servabitis eum usque ad quartam decimam diem mensis hujus, immolabitque eum universa multitudo Israel ad vesperam*. Præceptum illud semper observavere Judæi, non solum in Ægypto ante egressionem, sed etiam postea in monte Sinai, & alibi. Unus excipitur casus quantum ad mensem & diem: namque si eo die immundi fuissent, poterat cœremonia differri usque ad diem decimam quartam mensis sequentis. Quo loco autem immolandus esset Agnus pascalis, si quæsieris, varia distinguenda sunt tempora. Primum, egressionis ex Ægypto; secundum, peregrinationis in deserto; tertium, ingressus in Judæam; quartum, habitationis in Judæa. Igitur cum adhuc in Ægypto essent Hebræi, singuli patres familias in sua domo tenebantur agnum immolare & comedere, Exodi 12. At tempore peregrinationis, immolarunt & comederunt in deserto Sinai, Num. 9. v. 1. Porro in ingressu in Judæam, post transitum Jordanis, in campestribus Jericho, Josue 5. v. 10. Denique tempore habitationis in Judæa, nusquam licebat id facere, nisi illo loco, ubi esset Tabernaculum, juxta illud Deut. 16. v. 4. *Non poteris immolare Phase in qualibet urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus est tibi; sed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi: immolabis Phase vespere ad solis occasum, quando egressus es de Ægypto*. Locus autem in quo habitavit nomen Domini, varius fuit, pro variis temporibus, 1. Galgala. 2. Sillo. 3. Nobe. 4. Gabaon. 5. Jerusalem, ædificato Templo Salomonis; atque hæc causa est, cur sæpe in Scripturis mentio fiat eorum, qui tempore paschali Jerosolymam ascendebant, ut 2. Paralip. 30. 1. Luc. 2. 41.

Immolationem Agni paschalis verum fuisse sacrificium patet ex c. 9. Num. v. 13. *Si quis mundus est*, ait Moyses, *& in itinere non fuit, & tamen*

non fecit Phase, exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificium Domino non obtulit tempore suo.

Duplicem in finem institutum a Deo est sacrificium Agni paschalis.

Primo, in memoriam transitus Angeli exterminatoris, qui omnia primogenita in Ægypto interfecit, nocte quæ secuta est immolationem agni, prætermissis & intactis primogenitis Judæorum; liberationis Judæorum a servitute Pharaonis, Exodi 12. v. 14. *Habebitis hunc diem in monimentum, & celebrabitis eum solemnem Domino in generationibus vestris cultu sempiterno*. Et v. 26. *Cum dixerint vobis filii vestri: Quæ est ista religio? Dicetis eis: Victima transitus Domini est, quando transivit super domos filiorum Israel in Ægypto, percutiens Ægyptos, & domos nostras liberans*.

Secundo, institutum est Agni sacrificium in typum & figuram Christi, qui tanquam agnus innocens immolandus erat & occidendus, ut homines a servitute dœmonis, ac peccati liberaret, de quo Apostolus 1. Cor. 5. v. 7. *Pascha nostrum immolatus est Christus; itaque epulemur .·.·. in azymis sinceritatis & veritatis*. Figura autem fuit, non tantum immolationis cruentæ Christi in ara crucis, sed etiam incruentæ ac mysticæ in ultima Cœna.

I. Quia constat ex Evangelio, Apostolos ante Christi passionem in novissima Cœna verum Agnum paschalem, qui Christus est, comedisse. Ergo jam erat immolatus in Cœna eucharistica; necesse quippe est prius hostiam immolari, quam manducetur: atqui immolatus nondum erat Christus immolatione cruenta; ergo immolatione incruenta & mystica.

II. Christus post cœremoniam Agnis paschalis continuo subjunxit celebrationem Eucharistiæ, neque distulit in aliud tempus, aut locum, ut aperte ostenderet se nova ista cœremonia veterem implere figuram, eique, ut & cœteris omnibus Legis Mosaicæ, finem imponere.

III. Ex circumstantiis utriusque celebrationis perspicuum est, nullam figuram a Christo manifestius impletam, quam istam. Agnus paschalis die decima quarta primi mensis ad vesperam immolari debuit, Exodi 12. Eucharistiam autem hoc ipso tempore a Christo institutam fuisse, supra probavimus. 2. Agnus immolabatur in memoriam transitus Domini, & liberationis populi ex Ægypto: at Eucharistia celebratur in memoriam transitus Domini per passionem ex hoc mundo ad Patrem, & nostræ liberationis de servitute peccati, & potestate dœmonis.

IV. Agnus immolabatur ut manducaretur, & esset quasi viaticum peregrinorum; idcirco manducabatur a Judæis accinctis renibus, cum baculis & calceis &c. Quid porro est Eucharistia, nisi refectio, & viaticum ad veram & cœlestem patriam peregrinantium?

V. Agnus manducari non poterat nisi a circumcisis & mundis, & in Jerusalem: ita Eucharistia sumi non potest, nisi a baptizatis & mundis, & intra Ecclesiam catholicam existentibus. Quam egregie isthæc omnia concordant inter se, ac figura rei figuratæ respondet! His adde communem SS. Patrum consensum, cujus multa & egregia testimonia profert Bellarminus citato L. 1. de Missa c. 7.

Non negamus, quin Agnus paschalis occisus & immolatus figura quoque fuerit cruenti sacrificii Christi in cruce pendentis; at negare pariter non debent Novatores, quin utriusque simul figura fuerit, passionis nempe, & Eucharistiæ; verum, magis immediate ac principalius Eucharistiæ, quam passionis, ut patet ex circumstantiis mox expositis; passio siquidem

dem Christi non incidit in diem decimam quartam, nec in vesperam, sed in meridiem diei decimæ quintæ: neque Christus cruci affixus fuit in memoriam transitus alicujus aut liberationis; neque crucifigebatur ut manducaretur, nec ullus fuit tunc, qui eum sic immolatum manducaverit; neque in domo, aut Jerusalem, sed extra portam in aperto campo immolatus fuit: denique, non solum baptizati & mundi, sed etiam alii possunt ac debent Christum in cruce immolatum fide manducare; fides enim præcedit & Baptismum & justificationem. Ita Bellarminus.

Dices I. Immolatio Agni paschalis cruenta fuit; ergo non potuit esse figura incruenti sacrificii Eucharistiæ.

Resp. dist. conf. quatenus cruenta fuit immolatio Agni, concedo: quatenus oblatio & manducatio in ea figura occurrit, nego. Et vero docet S. Augustinus L. 17. de Civ. Dei cap. 20. & 1. contra adversarium Legis & Prophetarum c. 18. omnia sacrificia veteris Legis, quantumvis cruenta, figuras fuisse sacrificii Eucharistiæ. Ex figura igitur Agni paschalis habemus in Eucharistia veram carnem & sanguinem Christi agni immaculati, sed modo incruento & in specie panis & vini: atque ita oblatio & manducatio Agni, ad figuram Eucharistiæ pertinet, modus autem cruentæ mactationis, ad hanc figuram non pertinet.

Tom. 7. pag. 484. Tom. 8. pag. 567.

Dices 2. Agnus Paschalis non a Sacerdotibus, sicut Eucharistia, sed a multitudine immolabatur: ergo non potuit esse figura Eucharistiæ.

Resp. sacrificium Agni fuisse institutum priusquam familia Aaron ad sacerdotium vocata fuisset; & ideo quantum ad hoc sacrificium, mansit antiquum privilegium, ut omnes patres familias sacerdotio fungerentur. Cum igitur in Scripturis legimus Agnum paschalem debuisse a tota multitudine filiorum Israel immolari, non sic intelligitur, quasi debuerint singuli de populo agnum immolare; sed quod debuerit in singulis domibus ac familiis immolari, patrefamilias proprie & per se immolante, reliquis per illum immolantibus, & voluntate ac participatione in sacrificium consentientibus: quod etiam in Ecclesia circa Eucharistiam observatur. Præsbyteri enim, qui in Christi familia patres sunt, proprie ac per se immolant; populus autem per illos immolat, & simul voluntate & participatione in sacrificium consentit.

Dices 3. Sacrificium Agni paschalis non erat propitiatorium pro peccato, quale nos esse dicimus sacrificium Eucharistiæ: ergo &c.

Resp. revera Agnum paschalem non fuisse figuram Eucharistiæ, ut sacrificium propitiatorium, sed ut commemorativum liberationis, & ut proprie eucharistiam, quod satis est: neque enim necesse est ut quodlibet vetus sacrificium in omnibus Eucharistiam repræsentaverit.

QUARTUM ARGUMENTUM.

Ex institutione Eucharistiæ; usu & praxi Apostolorum.

Tom. 3 pag. 525.

Argumentum sic proponit Bellarminus c. 12. L. 1. de Missa. Christus in ultima Cœna seipsum sub specie panis & vini Deo Patri obtulit, & id ipsum jussit fieri ab Apostolis, & eorum successoribus usque ad mundi consummationem: sed hoc est sacrificium vere ac proprie dictum obtulisse, & offerendum instituisse; ergo celebratio Eucharistiæ est sacrificium proprie dictum.

Major argumenti propositio probatur ex ipsa Eucharistiæ institutione quam referunt S. Matth. c. 26. S. Lucas c. 22. S. Paulus 1. Cor. 11. *Accepto pane*, ait

ait S. Lucas v. 19. *gratias egit, & fregit, & dedit eis dicens: Hoc est corpus meum quod pro vobis datur: hæc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, postquám cœnavit, dicens: Hic est calix novi Testamenti in sanguine meo, qui pro vobis fundetur*. In græco *funditur*. Addit S. Matth. c. 28. v. 28. *pro multis effunditur*, seu *funditur*, *in remissionem peccatorum*. Non ait S. Lucas, *vobis datur*, sed, *pro vobis datur*, idest, offertur. Similiter & de sanguine ait, *qui pro vobis funditur*, seu *fundetur*, aut *effundetur*, ut habet S. Matth. c. 26. Et Apostolus 1. Cor. 11. v. 24. *Accipite & manducate; hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur*; juxta græcum, *quod pro vobis frangitur*. Novatores, qui rejecta Vulgata versione uni græco textui adhærent, hìc premuntur: verba enim ista præsentis temporis, *datur*, *funditur*, *frangitur*, non significant dari vel effundi Apostolis ad manducandum & bibendum, sed dari & effundi in sacrificium; non enim ait Dominus, ut jam observatum est, *vobis datur*, *frangitur*, *effunditur*; sed, *pro vobis*. Et vero non dabatur, aut effundebatur cibus ille & potus tunc, nisi Apostolis præsentibus, & tamen Dominus ait Matth. 28. *pro multis effunditur*. Sensus igitur est, pro vobis & multis datur & libatur in sacrificium propitiatorium, in remissionem videlicet peccatorum.

Frustra reponunt Novatores, verba ista de præsenti, *datur*, *effunditur*, *frangitur*, poni pro futuro, eaque referri ad crucem; ut sensus sit: Hoc est corpus meum quod paulo post dabitur ad mortem; &: Hic est sanguis, qui paulo post in cruce fundendus est. Namque duæ istæ lectiones, & in præsenti, juxta græcum, & in futuro, juxta Vulgatam, non pugnant inter se, imo consentiunt maxime, & una inducit alteram: nam ex eo quod Dominus in præsenti dixit, *funditur*, idest, offertur ac libatur Deo in repræsentationem effusionis futuræ in cruce, sequitur & effusionem illam futuram fuisse modo scilicet cruento, & deinceps usque ad mundi finem fundendum sanguinem Christi & offerendum modo incruento in sacrificio Missæ. Itaque verbum de præsenti, *effunditur*, denotat præsentem effusionem sanguinis mysticam & incruentam, verbum autem de futuro, *effundetur*; futuram significat cruentam ejusdem sanguinis in cruce effusionem, ad cujus perpetuam memoriam instituta est Eucharistia, tanquam verum & proprie dictum sacrificium: utraque igitur lectio: tum præsentis, tum futuri temporis, hic retinenda.

Apostoli usu suo ac Praxi confirmant quod hìc volumus; in executionem quippe tum exempli, tum mandati Christi Eucharistiam celebrarunt & ut verum sacrificium obtulerunt, 1. Cor. 10. v. 16. *Calix benedictionis, cui benedicimus*, ait Apostolus; *nonne communicatio sanguinis Christi est, & panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est*? Hanc vero *benedictionem* verum fuisse sacrificium, non obscure ibidem probat Apostolus, ex comparatione mensæ Domini cum mensa Gentilium & Judæorum, & Eucharistia cum sacrificiis Gentium. *Videte Israel secundum carnem*? pergit Apostolus v. 18. *Nonne qui edunt hostias; particeps sunt altaris? Quid ergo? Dico quod idolis immolatum sit aliquid? aut quod idolum sit aliquid? sed quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo. Nolo autem vos socios fieri dæmoniorum: non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum*. Quemadmodum igitur Judæi Deo vero, & Gentiles idolis ac dœmoniis vera sacrificia offerebant, ita & Christiani Eucharistiam ut verum ac proprie dictum offerunt sacrificium. Id manifeste importat mentio quam Apostolus facit, mensæ, altaris,

Conc.Trid. uent. Sess. 22, cap. 1. ris, hostiarum, immolationis, societatis & communicationis inter eos qui ejusdem mensæ fiunt participes: mensa autem Domini idem est ac altare, quod ad sacrificium ordinatur. *Habemus altare*, ait Apostolus Hebr. 13. v. 10. *de quo edere non habent potestatem, qui Tabernaculo deserviunt*. Ubi autem est altare & victima, ibi sit necesse est & sacrificium; victima autem immolari prius debet quam manducetur: quomodo vero immolatur in Cœna, nisi consecratione panis & illius mutatione in corpus Christi? Idcirco in Cœna seorsim consecratur corpus, & seorsim sanguis, ut intelligamus præsentiam corporis & sanguinis in Cœna esse ad modum occisi & mortui corporis. Deinde corpus & sanguis sunt in Cœna, ut cibus & potus: at caro & sanguis non sunt apta ad cibum, nisi prius animal moriatur: Christus autem non moritur, nisi per immolationem. Cum vero semel mortuus sit Christus, nec moriatur amplius, peracta semel ejus immolatione cruenta in arbore crucis, non alia superest quam incruenta, quæ in Missa peragitur; ergo datur sacrificium incruentum & mysticum, quod aliud non est a sacrificio Missæ. Quid enim, quæso, est sacrificium Missæ, nisi Christus realiter præsens sub speciebus separatis panis & vini, & Deo Patri oblatus? Denique ex mox probatis, Christus verus fuit Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, vere implevit figuram Agni paschalis, vere fuit sanguis Cœnæ, sanguis novi Testamenti: atqui hæc ipsi convenire non possunt, nisi verum in Cœna sacrificium obtulerit: ergo &c.

QUINTUM ARGUMENTUM.

Ex Traditione SS. Patrum.

Momentum istud fuse versat Bellarminus L. 1. de Missa c. 15. productis in medium SS. Patrum bene multis testimoniis, quorum doctrina ad hæc capita compendiose revocari potest.

I. Quando SS. Patres loquuntur de Eucharistia, passim voces istas usurpant, *sacrificium*, *oblatio*, *immolatio*, *hostia*, *victima*, *offerre*, *sacrificare*, *immolare*. Ita S. Andreas Apostolus, Hyppolytus Martyr, Ambrosius, Gregorius, Chrysostomus, Augustinus, Cyrillus Jerosolymitanus &c.

II. Requirunt altaria ad celebrandam Eucharistiam: altaria autem non eriguntur, ut non semel dictum est, nisi ratione sacrificii; supponunt ergo Eucharistiam esse sacrificium. Ita Cyprianus, Eusebius, Optatus Milevitanus, Ambrosius &c. apud eumdem Bellarminus c. 16.

III. Ministros, qui Eucharistiam offerunt, vocant *Sacerdotes*, & eorum ministerium, *sacerdotium*. Proprium autem munus Sacerdotis est offerre sacrificium. Hebr. 5. v. 1. & c. 8. v. 3. Ita Gaudentius, Hieronymus, Ambrosius, Eusebius, Augustinus &c. apud eumdem c. 17.

IV. Docent Eucharistiam celebrari & offerri posse pro vivis & defunctis, pro pace & incolumitate, & generatim pro omnibus necessitatibus, tam corporis, quam animi: quod sane dici non posset, nisi verum esset ac proprie dictum sacrificium. Ita Chrysostomus, Augustinus variis in locis, apud eumdem c. 19.

V. Dicunt, Melchisedechum fuisse verum Sacerdotem, & obtulisse panem & vinum in sacrificium; & hoc modo præfigurasse incruentum sacrificium, quod Christus sub specie panis & vini instituit in ultima Cœna;

atque

atque eam ob causam Christum appellari *Sacerdotem in æternum secundum ordinem Melchisedech*. Ita Clemens Alexandrinus, Cyprianus, Eusebius, Jeronymus, Augustinus.

VI. His addi possunt, qui vaticinium Malachiæ, de quo supra diximus, interpretantur de sacrificio Eucharistiæ, ut Justinus, Irenæus, Tertullianus, Cyprianus &c. apud Bellarminum l. 1. c. 10.

Ex quibus omnibus abunde constat sententia antiquorum Patrum: neque videtur necesse integra eorum hìc referre testimonia, quandoquidem Adversarii non negant eos ita sentire. Namque Kemnitius in Examine, de iis sic scribit: *Negari non potest, Veteres, quando loquuntur de celebratione Cœnæ dominicæ, usurpare vocabula sacrificii, immolationis, hostiæ, victimæ; uti verbis offerre, sacrificare, immolare.*

SEXTUM ARGUMENTUM.

Ex doctrina, & definitione Concilii Tridentini.

Egregie Conc. Trid. Sess. 22. doctrinam Ecclesiæ circa sacrificium nostrum in capitibus exposuit, & in Canonibus definivit.

Cap. 1. ex imbecillitate Levitici sacerdotii probat necessitatem alterius sacerdotii secundum ordinem Melchisedech. 2. Christum Dominum esse Sacerdotem illum secundum ordinem Melchisedech, qui corpus, & sanguinem suum sub speciebus panis, & vini Deo Patri obtulit: *Dominus noster*, ajunt Patres, *etsi semel seipsum in ara crucis, morte intercedente, Deo Patri oblaturus erat, ut æternam illic redemptionem operaretur: quia tamen per mortem sacerdotium ejus extinguendum non erat, in Cœna novissima, qua nocte tradebatur, ut dilectæ sponsæ suæ Ecclesiæ visibile, sicut hominum natura exigit, relinqueret sacrificium, quo cruentum illud semel in cruce peragendum repræsentaretur, ejusque memoria in finem usque sæculi permaneret, atque illius salutaris virtus in remissionem eorum, quæ a nobis quotidie committuntur, peccatorum applicaretur, Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, corpus, & sanguinem suum sub speciebus panis, & vini Deo Patri obtulit, ac sub earumdem rerum symbolis, Apostolis, quos tunc novi Testamenti Sacerdotes constituebat, ut sumerent, tradidit; & eisdem, eorumque in sacerdotio successoribus, ut offerrent, præcepit per hæc verba*: Hoc facite in meam commemorationem; *uti semper Catholica Ecclesia intellexit, & docuit*. Deinde hanc doctrinam probat, & confirmat Concilium, ex figura veteris Paschæ Judæorum, ex prophetia Malachiæ, ex Apostolo 1. Cor. 10. aliisque sacrificiis naturæ, & Legis tempore, quibus sacrificium Eucharistiæ præfiguratum fuit. *C. 14. Conc. p. 852. D.*

Capite vero 2. docet sacrificium istud visibile, esse propitiatorium pro vivis, & defunctis. *Quoniam*, inquit, *in divino sacrificio, quod in Missa peragitur, idem ille Christus continetur, & incruente immolatur, qui in ara crucis semel seipsum cruente obtulit; docet sancta Synodus, sacrificium istud vere propitiatorium esse, per ipsumque fieri, ut, si cum vero corde, & recta fide, cum metu, & reverentia, contriti ac pœnitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno; hujus quippe oblatione placatus Dominus gratiam, & donum pœnitentiæ concedens, crimina, & peccata etiam ingentia dimittit*. Rationem statim profert Synodus: *Una enim eademque est hostia, idem nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa.* *Ib. p. 853.*

Quam doctrinam in capitibus exposuit Concilium, eamdem in Canonibus definivit.

Ib. p. 855. Can. 1. *Si quis dixerit, in Missa non offerri Deo verum, & proprium sacrificium; aut quod offerri non sit aliud, quam nobis Christum ad manducandum dari; anathema sit.*

Can. 2. *Si quis dixerit, illis verbis:* Hoc facite in meam commemorationem, *Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes; aut non ordinasse, ut ipsi aliique Sacerdotes offerrent corpus, & sanguinem suum; anathema sit.*

Can. 3. *Si quis dixerit, Missæ sacrificium tantum esse laudis, & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem sacrificii in cruce peracti, non autem propitiatorium; vel soli prodesse sumenti; neque pro vivis, & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri debere; anathema sit.*

Can. 4. *Si quis dixerit, blasphemiam irrogari sanctissimo sacrificio in cruce peracto, per Missæ sacrificium, aut illi per hoc derogari; anathema sit.*

Tom. 11. Conc. p. 1. p. 143. B. Jam antea an. 1215. Conc. Lateran. IV. Can. 1. dixerat: *Una est Fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur. In qua idem ipse Sacerdos, & sacrificium Jesus-Christus, cujus corpus, & sanguis in Sacramento altaris sub speciebus panis, & vini veraciter continentur.*

SEPTIMUM ARGUMENTUM.

Ex conditionibus ad verum sacrificium requisitis, quæ omnes in sacrificio Missæ occurrunt.

Quinque ad sacrificium perfectum requiruntur. I. ex parte ministri. II. ex parte materiæ. III. ex parte formæ. IV. ex parte finis. V. ex parte loci. Sed illa omnia in sacrificio Missæ occurrunt.

I. Ex parte ministri requiritur ut verus sit ordinatione seu consecratione Sacerdos. Namque, ut jam non semel diximus, sacrificium, & sacerdotium ita connexa sunt, ut separari non possint. *Omnis Pontifex*, ait Apost. Hæb. 5. v. 1. *ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis.* Et v. 4. *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron.* Atqui in sacrificio Missæ habemus summum, æternum, & invisibilem Sacerdotem Christum, qui seipsum visibili Sacerdotum ministerio Deo Patri offert. *Una enim eademque est hostia*, ajunt Patres Tridentini Seff. 22. c. 2. *idem nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit: sola offerendi ratione diversa.*

II. Ex parte materiæ requiritur ut sit res aliqua externa, & sensibilis quæ offeratur, ut antea dictum est, cum definitionem sacrificii expendebamus. *Omnis* quippe *Pontifex*, ait Apostolus Hebr. 8. v. 3. *ad offerendum munera, & hostias constituitur*; unde necesse est, *& hunc habere aliquid, quod offerat*: atqui in sacrificio Missæ sunt species externæ ac sensibiles panis, & vini, sub quibus Christus realiter continetur.

III. Ex parte formæ requiritur ut res illa sensibilis, quæ in sacrificio offertur, perimatur aut mutetur, sicut antea dictum fuit. Cujus quidem ratio est: 1. Ob significationem mortis Christi; omnia quippe vetera sacrificia figuræ erant cruenti sacrificii crucis. 2. Ad declarandum supremum Dei in res omnes dominium, atque idcirco requiritur ut non solum usus rei Deo offeratur,

ratur, sed & ipsa substantia; quod fit per consumptionem aut mutationem. Porro in sacrificio Missæ species panis, & vini seorsim consecrantur ac separantur, in signum separationis animæ Christi a corpore, cum affixus est cruci: sumuntur etiam species illæ ac consummuntur, & omnino mutantur.

IV. Ex parte finis requiritur ut explicite vel implicite referatur ad honorem Dei; si alio fine fiat, non est sacrificium. Ratio est aperta, quia sacrificium est actus religionis, quo significatur interna nostra existimatio de excellentia divina, reverentia nostra, affectus servitutis dependentiæ ac subjectionis erga Deum: si ergo affectus ille interior desit, falsum est signum exterius mendax, larvatum, nec proinde verum sacrificium. Quis porro negabit sacrificium Missæ, in quo Christus ipse Deus & homo Deo Patri offertur, referri in gloriam Dei?

V. Denique ex parte loci requiritur, ut in altari offeratur, quod constat. 1. ex usu omnium Gentium. 2. ex Scripturis, ubi altaria non leguntur erecta, nisi ad usum sacrificii, vel certe ad significationem illius. 3. ex usu ac praxi Christianorum, apud quos erecta semper fuere altaria, ut sacrificium offerretur. *Habemus altare*, inquit S. Paulus Hebr. 13. v. 10. *de quo edere non habent qui Tabernaculo deserviunt*. Unde S. Cyprianus Epist. 66. statuit, *ne quis Sacerdotes, & ministros Dei, altari ejus, & Ecclesiæ vacantes, ad sæculares molestias devocet*. Et Optatus Milevitanus Lib. 6. contra Parmenianum, graviter Donatistas perstringit, quod altaria diruissent. *Quid est*, inquit, *tam sacrilegum, quam altaria Dei, in quibus aliquando & vos obtulistis, frangere?* [P. 109.] [P. 91.]

Novatores, qui sacrificium nostrum rejiciunt, consequenter locum ubi Cœnam suam celebrant, mensam vocant; non altare, quod ad sacrificium refertur. *Mensam*, ait Calvinus l. 4. Instit. c. 18. n. 12. *nobis dedit, in qua epulemur; non altare super quod offeratur victima.*

OCTAVUM ARGUMENTUM.

Ex miraculis, quæ Deus in confirmationem sacrificii altaris edidit.

De vi & efficacia argumenti quod ex miraculis petitur in confirmationem alicujus veritatis, abunde diximus in Prælectionibus de Incarnatione, a pag. 207. usque ad pag. 225. ex quibus hæc observa.

I. Miraculum verum ac proprie dictum, esse opus quoddam divinum supernaturale, quod vires omnes naturales superat. *Miraculum voco*, ait S. August. Lib. de veritate credendi c. 16. *quidquid arduum aut insolitum supra spem vel facultatem mirantis apparet*. Et l. 27. contra Faustum c. 3. *Quæ contra cognitum nobis solitumque naturæ cursum Deus operatur, magnalia vel mirabilia nominantur*. *A sæculo non est auditum*, ajebat cæcus illuminatus apud S. Joan. c. 9. v. 32. *quia quis aperuit oculos cæci nati*. [Tom. 8. p. 68. A. Ibid. p. 435. G.]

II. In quocumque miraculo distingui debere, auctorem, ministrum, finem, materiam. 1. Deus solus auctor esse potest miraculi veri, & proprie dicti, quia ille solus supremus est naturæ parens & arbiter, qui omnia quæcumque voluit, fecit. *Sicut*, ait S. Aug. l. 21. de Civit. Dei c. 8. *non impossibile fuit Deo, quas voluit instituere naturas; sic ei non est impossibile in quidquid voluerit, quas instituit, mutare naturas*. 2. Posse Deum ad patranda miracula cujuscumque hominis ministerio uti, Infidelis, Judæi, Hæretici, impii; immo & rebus inanimatis, ut aqua in Baptismo, oleo in [Tom. 7. p. 629. C.]

Confirmatione, & Unctione extrema, ad gratiam conferendam; luto ad visum cœco nato restituendum. Ratio est, quia virtus Dei, nulli elemento, nulli signo, nulli creaturæ alligata est: nulla quidem creatura potest sine Deo mira operari; potest vero Deus solus sine creatura. 3. Finis miraculi nusquam esse potest in testimonium seu confirmationem erroris, nec impietatis, quorum Deus nec auctor, nec suasor aut approbator esse potest, qui sanctus est, nec falli potest, nec fallere. Si quando igitur in patrandis miraculis Deus ministerio Hæreticorum vel impiorum hominum utitur, cave putes ea fieri in testimonium seu approbationem erroris vel impietatis: sed Deus vel errorem, & errantem ita vult confundere; vel catholicam aliquam confirmare veritatem; vel nostram tentare seu probare fidem; vel denique interdum obstinatam, & pervicacem punire hominum infidelitatem, sumpta nempe ex miraculis, propter eorum improbitatem, majoris indurationis permittendæ occasione: sicut in Pharaone contigisse legimus, qui tum ex præstigiis suorum, tum ex veris Moysis miraculis induratus magis, & excœcatus fuit. 4. Denique materia miraculi est res ipsa quam Deus operatur, quæ supernaturalis est, vel quoad substantiam, ut resurrectio Lazari, restitutio visus cœco nato &c. vel quoad modum, ut subita, & momentanea morbo diuturno sanitatis, & virium integra reparatio.

III. Miracula necessaria fuere ad confirmandam, & propagandam Religionem Christianam: & quamquam magna quotidie oculis nostris obversentur in rebus etiam naturalibus prodigia, quia tamen ordinaria illa sunt, nobis vilescunt: unde certa quædam singularia, & spendida sibi divina providentia reservavit. *Quia miracula ejus*, ait S. August. Tract. 24. in
T. 1. p. 2. p. 481. E. Joan. *quibus totum mundum regit, universamque creaturam administrat, assiduitate viluerunt, ita ut pene nemo dignetur attendere opera Dei mira, & stupenda in quolibet seminis grano: secundum ipsam suam misericordiam servavit sibi quædam, quæ faceret opportuno tempore, præter usitatum cursum ordinemque naturæ, ut non majora, sed insolita videndo stuperent,*
Tom. 7. p. 660. A. *quibus quotidiana viluerant.* Quapropter idem S. Doctor l. 22. de civit. Dei c. 5. dicebat: *Qui miracula facta esse non credunt, hoc nobis unum grande miraculum sufficit, quod terrarum orbis sine ullis miraculis credidit.*

Bene multa Christum stupenda miracula in terris dum viveret perfecisse, narrat Historia Evangelica: magnam autem in iis vim inesse ad persuadendum, quis inficiari audebit? *Si opera non fecissem in eis*, ait Christus Joan. 15. v. 24. *quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Et c. 10. v. 38. *Si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis & credatis, quia Pater in me est, & ego in Patre.* Quin etiam post Christum & Apostolos perseverat in Ecclesia potestas patrandi miracula, dicente ipsomet Christo generatim, & indistincte, Joan. 14. v. 12. & 13. *Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & majora horum faciet.* Et Marci 36. v. 17. & 18. *Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur: In nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent; & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Super ægros manus imponent, & bene habebunt.*

At, inquies, prodigiosa illa, & stupenda opera valde æquivoca sunt. Nonne Pharaonis Magi suis artibus, & incantationibus stupenda perfecerunt? Exodi 7. 8. & 9. Nonne impii miracula interdum operantur, quales ii qui apud S. Matth. c. 7. v. 22. ajunt: *Domine, Domine, nonne in nomine tuo propheta-*

phetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Ad quos Christus: *Nunquam novi vos, discedite a me.* Nonne de pseudochristis, pseudoprophetis, & Antichristo ipso scriptum est Marci 13.v.21.& seq. *Exurgent pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa & portenta ad seducendos, si fieri potest, etiam electos. Vos ergo videte: ecce prædixi vobis omnia.* Et Apostolus 2.Thessal. 2.v.8.& 9. de Antichristo ait: *Tunc revelabitur ille iniquus ... cujus est adventus secundum operationem satanæ, in omni virtute & signis, & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis iis qui pereunt.*

Resp. ad discernendum verum a falso miraculum, hanc esse certam & generalem regulam, omne quod venditatur prodigium in signum & confirmationem erroris aut impietatis, falsum ac spurium esse; quia Deus mendacii & impietatis testis & assertor esse non potest. Prætensa ergo illa miracula, nihil aliud sunt quam artes & præstigiæ dœmonum, qui vel sensibus nostris illudunt; vel sua naturali perspicacia multa naturæ arcana norunt, quæ cum nobis detegunt, prodigia efficere dicuntur. *Benefici plane & circa curas valetudinum*, inquit Tertullianus Apologet. c.22. *lædunt enim primo, dehinc remedia præcipiunt, ad miraculum nova, sive contraria, post quæ desinunt lædere, & curasse creduntur.* P. 22. B.

Ad hanc regulam si expendantur, quæ a Magis coram Pharaone prodigia facta sunt, & quæ prædicta sunt futura a pseudochristis, pseudoprophetis & ab ipso Antichristo, totidem videbuntur præstigiæ, mendacia, & fallaciæ, ad seductionem scilicet erroris, ac fidei christianæ subversionem; non autem veri nominis miracula: quapropter *eum* (Antichristum) *Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, & destruent illustratione adventus sui*, inquit Apostolus 2. ad Thessal. 2.

Non diffitemur quin per impios, per Infideles atque Hæreticos fieri a Deo possint miracula: at nusquam in confirmationem erroris, aut populi fidelis seductionem; nec ab Hæreticis in patrocinium suum adduci unquam illa possunt & trahi. Suspecta maxime viris catholicis esse debent miræ illæ morborum curationes, quæ vel ab Hæreticis, vel a viris in doctrina suspectis factæ circumferuntur; & nisi prius diligenter & accurate ab Ecclesia discussæ fuerint, ac probatæ, inter Novatorum fraudes computandæ sunt. *Charissimi*, ait S. Joannes 1. Epist. c. 4. v. 1. *nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint, quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum. In hoc cognoscitur Spiritus Dei: omnis spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est; & omnis spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est, & hic est antichristus ... Nos ex Deo sumus. Qui novit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos. In hoc cognovimus spiritum veritatis, & spiritum erroris.*

Donatistæ suorum miracula obtendebant in signum, ut dicebant, veræ, quam profitebatur, doctrinæ: quibus egregie S. Aug. tr. 13. in Joan. n. 17. *Nemo*, inquiebat, *vobis fabulas vendat. Et Pontius fecit miraculum & Donatus oravit, & respondit ei Deus de Cœlo. Nam aut falluntur, aut fallunt.. Teneamus ergo unitatem, fratres mei: præter unitatem, & qui facit miracula nihil est. In unitate enim erat populus Israel, & non faciebat miracula: præter unitatem erant Magi Pharaonis, & faciebant similia Moysi.* To. 3 p. 2. p. 398.

Et L. de unitate Ecclesiæ c. 19. rem sic prosequitur: *Removeantur*, inquit, *ista vel figmenta mendacium hominum, vel portenta fallacium spirituum. Aut enim non sunt vera quæ dicuntur; aut si hæreticorum aliqua mira facta* To. 9. pag. 371. A.

sunt, magis cavere debemus ... Ex doctrina igitur & verum dijudicatur miraculum, & vicissim ex miraculo vera confirmatur doctrina; nec vitiosus hic circulus est, ista quippe duo sese mutuo demonstrant, si non in diverso causæ genere, saltem in diverso evidentis demonstrationis gradu: miracula etenim evidentius statim apparent, ex quibus lucem mutuatur doctrina: hæc vero semel illustrata, miraculis vim & lucem reddit, quam ab ipsis mutuata fuerat.

Hæc circa vim & naturam miraculorum præmittenda nobis erant, priusquam Eucharistiæ & sacrificii altaris veritas, ex miraculis, quæ Deus ad eam confirmandam operatus est, demonstraretur.

Omnia per ætates singulas exempla proferre, consilium & animus nobis non est, quod longioris operæ foret; sed ex omnibus nonnulla splendidiora delibare.

Tertio sæculo S. Cyprianus tria sui temporis famosa exempla suppeditat.

Primum infantulæ cujusdam, cui, parentibus propter persecutionem fugientibus, paululum panis vino idolis oblato intincti in os infusum est: subinde matri suæ reddita infantula, & ad Ecclesiam, quo tempore S. Cyprianus Sacris operabatur, ducta, ubi Diaconus pretiosum Christi sanguinem pro more ipsi obtulit, tota in gemitus & lacrymas effusa, quod hauserat, evomuit. *Præsente ac teste me ipso*, ait S. Cyprianus Tract. de lapsis:
Pag. 175. *accipite quid evenerit .... Ubi solemnibus adimpletis calicem Diaconus offerre præsentibus cœpit, & accipientibus cæteris locum ejus advenit, faciem suam parvula instinctu divinæ majestatis avertere, calicem recusare. Perstitit tamen Diaconus, & reluctanti licet, de Sacramento calicis infudit. Tunc sequitur singultus, & vomitus. In corpore atque ore violato Eucharistia permanere non potuit. Sanctificatus in Domini sanguine potus de pollutis visceribus erupit: tanta est potestas Domini, tanta majestas. Secreta tenebrarum sub ejus luce detecta sunt, Sacerdotem Dei nec occulta crimina fefellerunt*. Tria hic declarat sanctus Doctor. 1. se præsente, ac teste, non in angulo quodam, sed publice in Ecclesia, inter Missarum solemnia adstante populo, factum illud contigisse. 2. sacram Eucharistiam in corpore sacrificiis idolorum polluto permanere non potuisse. 3. per Eucharistiam detecta fuisse occulta crimina.

Alterum exemplum ibidem refert fœminæ cujusdam, quæ in apostasiam delapsa, ad sacram Eucharistiam, se Missam celebrante, furtim accesserat; quæ statim omni respiratione interclusa, palpitans cum summa omnium suorum membrorum commotione in terram cecidit. *Impunitum*
Pag. 176. *diu non fuit, nec occultum dissimulatæ conscientiæ crimen*, ait S. Doctor: *quæ fefellerat hominem, Deum sensit ultorem*.

Tertium denique exemplum est alterius mulieris, quæ cum impuris manibus arcam, in qua Eucharistiam inclusam habebat, aperuisset, statim erumpente flamma adeo perterrita fuit, ut accedere propius ausa non fuerit. *Cum*, inquit S. Martyr *quædam* (mulier) *arcam suam, in qua Domini sanctum fuit, manibus indignis tentasset aperire, igne inde surgente deterrita est, ne auderet attingere*.

Quarto sæculo S. Optatus Milevitanus L. 2. contra Donatistas, narrat quam severe inter illos puniti fuerint, qui Eucharistiam canibus objicere non eruberant. *Omnia sacrosancta*, inquit, *supra memorati vestri Episcopi violarunt. Jusserunt, Eucharistiam canibus fundi, non sine signo divini judicii: nam iidem canes accensi rabie, ipsos dominos suos, quasi latrones, sancti cor-*
Pag. 39. n. 19. *poris reos, dente vindice, tanquam ignotos & inimicos laniaverunt*.

S. Am-

S. Ambros. L. de obitu Satyri fratris sui, narrat eum beneficio Eucharistiæ, quam orario involutam collo suo suspenderat, e naufragio, allisa ad scopulum navi, incolumem evasisse. *Ligari fecit in orario*, inquit, *& orarium involvit collo, atque ita se dejecit in mare, non requirens de navis compage resolutam tabulam, cui supernatans juvaretur, quoniam fidei solius arma quæsierat. Itaque his se tectum atque munitum satis credens, alia auxilia non desideravit ... Nec deseruit spes, nec fefellit opinio. Primus servatus est ex undis &c.* Tom. 2 p. 1125. D.

Eodem sæculo S. Gregorius Nazianzenus, in oratione funebri sororis Gorgoniæ, refert quomodo ex gravissimo morbo sanata illa fuerit miro beneficio Eucharistiæ. *Adversa*, inquit, *corporis valetudine tenebatur, graviterque laborabat, eratque insolens quoddam morbi genus .. malumque illud haud humanum esse judicabatur. Nec vero medicorum, tum separatim, tum etiam inter se de morbo sedulo consultantium artes propulsando dolori pares esse poterant; nec parentum lacrymæ, quæ multum sæpe valuerant, nec publicæ preces & supplices orationes, quas, ut pro sua quisque salute, populus universus faciebat .. Desperatis omnibus aliis auxiliis ad mortalium omnium medicum confugit, atque intempesta nocte captata, cum morbus nonnihil remisisset, ad altare cum fide procumbit .. Cumque caput suum .. altari admovisset, nec se prius illud dimissuram esse denuntiasset, quam sanitatem obtinuisset, ac deinde hoc suo pharmaco corpus totum perfudisset, & si quid uspiam antityporum pretiosi corporis aut sanguinis manus recondiderat, id lacrymis admiscuisset, (o rem admirandam!) statim liberatam se morbo sentit, atque corpore & animo & mente levis discedit, pro spei mercede, id, quod speraverat, consecuta ... Magna quidem hæc sunt, non tamen falsa ... Hanc rem ne nunc quidem evulgassem, nisi timor quidam in animum incessisset, si tantum miraculum & fidelibus & infidelibus, & iis qui non sunt, & posteris occultassem.* Tom. 1. p. 186. B.

Quinti sæculi illustre miraculum refert Sozomenus L. 8. Hist. c. 5. mulieris cujusdam e secta Macedonianorum, quæ simulata ad fidem Catholicam conversione, panem eucharisticum accipiens occultavit, ejusque loco panem communem a famula sibi clam ministratum cum manducare vellet, sensit subito in lapidem eum conversum. *Allapso tempore mysteriorum*, ait Historicus, *mulier id quod acceperat, retinens, quasi Deum oratura, caput submisit. Ancilla vero quæ ei adstabat, id quod dono attulerat, clanculum ei tradidit. Quod cum mulier dentibus admovisset, instar lapidis obduruit. Tum mulier, verita ne quid sibi gravius eveniret, tanto erga se patrato miraculo, confestim ad Episcopum pergens, seipsam accusavit; simulque lapidem ostendit, qui morsus vestigia retinebat, materia quadam prorsus ignota, & colore insitato præditum .. Quod si cui forte hæc minus credibilia videntur, testis est lapis ipse, qui in thesauro Ecclesiæ Constantinopolitanæ etiamnum servatur.* Pag. 764. B. C.

S. Augustinus L. 22. de Civitate Dei c. 8. domum cujusdam viri Tribunitii a vexatione dæmonum, oblato sacrificio, liberatam fuisse refert. *Vir Tribunitius Hesperius*, inquit, *qui apud nos est, habet in territorio Fussalensi fundum, ubi cum afflictione animalium & servorum suorum domum suam spirituum malignorum vim noxiam perpeti comperisset, rogavit nostros, me absente, Præsbyteros, ut aliquis eorum illo pergeret, cujus orationibus cederent. Perrexit unus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi, orans quantum potuit, ut cessaret illa vexatio. Deo protinus miserante cessavit.* Tom. 7. p. 665.

Sexto sæculo multa beneficio Eucharistiæ patrata esse miracula passim narrat S. Gregorius Magnus; illud præsertim quod ab Agapito S. Pontifice factum narrat L. 3. Dial. c. 3. *Post non multum temporis*, inquit, *exigente*

To. 2. pag. 264. *causa Gothorum, vir quoque beatissimus Agapitus hujus sanctæ Romanæ Ecclesiæ Pontifex, cui Deo dispensante deservio ad Justinianum Principem accessit. Cui adhuc pergenti, quadam die in Græciarum jam partibus curandus oblatus est mutus & claudus, qui neque ulla verba edere, neque ex terra unquam surgere valebat: Cumque hunc propinqui obtulissent, vir Domini sollicite requisivit, an curationis illius haberent fidem. Cui dum in virtute Dei, ex auctoritate Petri, fixam salutis illius spem habere se dicerent, protinus venerandus vir orationi incubuit, & Missarum solemnia exorsus, sacrificium in conspectu Dei omnipotentis immolavit. Quo peracto, ab altari exiens, claudi manum tenuit, atque assistente & aspiciente populo, eum mox a terra in propriis gressibus erexit. Cumque ei Dominicum corpus in os mitteret, illa diu muta ad loquendum lingua soluta est. Mirati omnes flere præ gaudio cœperunt, eorumque mentes illico metus & reverentia invasit.*

Illustrius est Eucharistiæ miraculum quod refert Nicephorus Histor. Eccles. L. 17. cap. 23. quam ut hic a nobis prætermittatur. Tale vero est: *Anthimo Episcopali throno in Urbe imperiali dejecto, & Menna pro* To 2 pag. 772. *ipso ab Agathone Papa electo atque consecrato, miraculum quoddam Constantinopoli, dignum, quod memoretur, accidit ... Consuetudo a multo tempore Imperanti Urbi fuit, ut cum plusculum de partibus immaculati divinique corporis Domini & Dei & Servatoris nostri Jesu Christi reliquum esset, Sacerdotes, pueros incorruptos, ex iis qui ad præceptores in ludum litterarium eunt, accerscerent, qui jejunii reliquias eas ederent; quod quidem mihi quoque sæpe numero, cum puer admodum essem, & maxime a prima ætate .. contigit. Tale quiddam sub Menna quoque Patriarcha evenit. Cum pueris ad id delectis, puer quoque religione Judæi vitro conficiendo vitam tolerantis, aggregatus est. Puer is ubi diutius ultra solitam horam moratus domum venit, & causam reditus parentibus diligentius eam inquirentibus, quod scilicet cum aliis pueris in ædes sacras, divinas partes edissent, renuntiavit. Pater, re nova audita, furore percitus, fornacem, ubi vitrum conformabat, succendit, & puerum acceptum in eam prunis flamma suffocata candentem conjecit, ob tale factum iratus, quamvis filius sciens nihil admisisset. Porro mater, ubi puerum diutius non comparentem quæsivisset, & non invenisset, Urbem omnem circumit, per quam acerbe plorans atque lugens, & die tertia ad officinam mariti consistens, ingenti planctu seipsam lanians prolixiusque ingemiscens filium vocavit. Atque ille materna voce agnita, responsum e furno reddidit. Tum mater, ostio furni fracto, cum miraculo maximo in mediis prunis puerum stantem vidit, ita prorsus incolumem, ut ne capillum quidem flamma lædere potuerit. Et ubi causam incolumitatis quæsivit, mulierem quamdam illustrem purpurea amictam stola frequentius ad eum venisse, aquam sibi infudisse, & flammam, ea appropinquante extinxisse, cibum etiam, cum esurisset, præbuisse, dixit. Hæc postquam Justinianus cognovit, puerum cum matre divino regenerationis lavacro adhibuit, Deoque dicavit: patrem autem, qui Christianorum sacra suscipere non sustinuit, veluti parricidam in crucem egit.*

Sed ut ad posteriora tempora veniam, etiam post Wiclefum qui Berengarii hæresim recovavit, narrat Thomas Valdensis T. 2. de Sacr. c. 63. se præsente in Ecclesia S. Pauli Londini, Wiclefitam quemdam ab ipso Episcopo Cantuariensi jussum esse Christi præsentiam confiteri, & adorare Eucharistiam; hunc, cum facere nollet, respondisse, *araneam digniorem esse veneratione;*

ac con-

ac confestim horribilem & ingentis magnitudinis araneam ex summo Templi tecto cecidisse in os blasphemi, vixque eam multorum manibus prohiberi potuisse, quominus ad linguam & fauces usque penetraret.

Plura ex aliis ætatibus exempla proferre superfluum est: si enim quæ ex sex purioribus Ecclesiæ sæculis, vel ipso Novatorum judicio, hausta sunt, non sufficiunt, nescio quæ sufficere ipsis possint. Legatur Opus Coloniæ editum an. 1584. apud Maternum Cholinum, auctore Guilelmo De Genth cujus inscriptio est: *Exempla illustrium miraculorum circa sacram Eucharistiam*.

Quæres 1. An Christus aliquando appareat in sacrificio Missæ sub forma carnis, aut sanguinis, aut pueri.

Resp. multos, & quidem graves auctores, id aliquando contigisse, referre. Ita Paschasius in Libro de corpore & sanguine Domini c. 40. Guitmundus L. 3. de eodem argumento: Algerus, de Sacramento corporis Christi adversus Berengarium c. 13. Amphilochius in vita S. Basilii, ubi refert quemdam Hebræum solitum fuisse videre infantem dari manducandum communicantibus; Petrus Damiani Opusculo 34. Famosum exemplum est apparitionis Christi in hostia sub forma elegantis pueri, quo tempore unus Præsbyter sacris mysteriis peragendis operam dabat in sacrosancta Capella Regii Palatii Parisiensis. Prodigium istud ut videret invitatus S. Ludovicus, respondit Rex augustus, & pius, *sibi, ut credat in Eucharistia Christum adesse, non esse opus, ut illum corporeis oculis intueretur*. Denique ut alia bene multa hujuscemodi prætermittam, celebre est exemplum quod contigit Parisiis in Ecclesia S. Joannis a Gravia an. 1290. hostiæ a Judeo percussæ, ex qua effluxit sanguis. Historiam hanc adoravit ac notis eruditis illustravit Doctissimus Pater Theodoricus a S. Renato Carmelita vulgo des Billeres.

Quæres 2. Quot modis fieri & explicari possunt illæ apparitiones?

Resp. Tribus modis. 1. virtute divina. 2. per illusionem dœmonum. 3. ex vehementi imaginatione, vel læsione & debilitate phantasiæ; quapropter opus est discretione spirituum ad discernendum, an fiant hoc vel illo modo. Hæc autem regula servanda est. Quando a Deo fiunt, potissimum fieri solent in signum & confirmationem præsentiæ realis Christi in Eucharistia. Quod si fiant ob alium finem, res diligenter examinanda est: maxime autem suspecta esse debet apparitio quæ fit mulierculis.

S. Th. 3. p. q. 76. art. 8. & alii Theologi passim observant, hujusmodi apparitiones duobus modis a Deo fieri posse. Primo, facta immutatione ex parte videntium; ut quando quis putat se videre puerum aut carnem in Eucharistia, & tamen ex parte rei nulla fit immutatio. Secundo, facta immutatione ex parte Eucharistiæ, ut quando revera apparet species pueri vel carnis in Eucharistia. Porro ad discernendum, an mutatio fiat ex parte videntium, aut ex parte Eucharistiæ duplex signum affert S. Th. Unum est: si eodem tempore, uni aut alteri apparet forma pueri, & aliis forma hostiæ, mutatio fit ex parte tantum videntium, & non ex parte Eucharistiæ; si enim fieret ex parte Eucharistiæ, jam ab omnibus æqualiter perciperetur, & non ab uno vel altero tantum; nisi posito novo miraculo, quod non ita facile debet admitti. Alterum, si apparitio carnis aut pueri duret brevi tempore, & statim iterum appareat hostia, sicut antea apparuerat; tunc enim mutatio etiam se tenet ex parte videntium, non ex parte Sacramenti.

Dices. Nulla apparitio, quæ decipiat, a Deo esse potest, qui neminem fallere potest & in errorem inducere: atqui apparitiones, quæ sunt ex parte viden-

videntium, nulla facta mutatione ex parte rei seu Eucharistiæ, fallunt, decipiunt, quia meræ sunt illusiones sensuum: ergo a Deo fieri non possunt.

Resp. Ex fine æstimandum esse an illæ apparitiones deceptoriæ sint, nec ne. Si fiant per præstigias & illusiones dæmonum ad homines decipiendos, sine dubio deceptoriæ sunt: si vero fiant a Deo ad manifestandam veritatem Eucharistiæ, vel ad similem finem, (ut factum est in Discipulis euntibus in Emaus, quibus apparuit Christus sub specie hominis peregrini) non sunt deceptoriæ, sed mysterium aliquod includunt, ac denotant. Huc spectat quod docet S. Aug. lib. 2. quæst. Evang. qu. 51. *Non omne quod fingimus*, inquit, *mendacium est; sed quando id fingimus quod nihil significat, tunc est mendacium. Cum autem fictio nostra refertur ad aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis: alioquin omnia, quæ a sapientibus & sanctis viris, vel etiam ab ipso Domino figurate dicta sunt, mendacia deputabuntur, quia secundum usitatum intellectum non subsistit veritas talibus dictis*. Ita nodum solvit S. Th. 3. p. q. 76. art. 8. in corpore: *Nec hoc tamen*, ait, *pertinet ad aliquam deceptionem, quia talis species divinitus formatur in oculo ad aliquam veritatem figurandam; ad hoc scilicet, quod manifestetur corpus Christi esse sub hoc Sacramento*. Ibid. q. 82. art. 4. ad 3. solvit istam difficultatem, quid nempe agere Sacerdos debeat, si contingat carnem, aut sanguinem vel puerum in hostia apparere, quo tempore celebrat; an sumere hostiam debeat, vel non: *Dicendum*, inquit, *quod si miraculose corpus Christi in altari sub specie carnis apparet, aut sanguis sub specie sanguinis, non est sumendum: nec propter hoc Sacerdos transgressor efficitur, quia ea quæ miraculose fiunt, legibus non subduntur*. Consulendum tamen esset Sacerdoti, quod iterato corpus & sanguinem Domini consecraret & sumeret.

T. 3. p. 2. pag. 275.

Quæres 3. An illis apparitionibus quæ a Deo fiunt, facta immutatione ex parte Eucharistiæ, videatur vera caro aut sanguis; an tantum externa species carnis aut sanguinis.

Resp. discordes hic esse Theologos. S. Thomas & multi cum ipso, existimant solam videri speciem externam carnis & sanguinis, non ipsam carnem & sanguinem; quia ipsis incedens videtur, ut caro & sanguis Christi diutius asserventur: porro quod apparet, diutius aliquando perseverat & asservatur. Alii econtra cum Alexandro Alensi, Gabriele &c. asserunt nonnullis in Ecclesiis adhuc asservari portionem carnis quæ in hostia visa fuerat.

Solvuntur Objectiones Novatorum adversus veritatem sacrificii.

Objicies 1. Ex Apostolo Hebr. 10. v. 15. *Una oblatione consummavit* (Christus) *in sempiternum sanctificatos*. Ergo, concludunt Novatores, non aliud est in Lege nova sacrificium, quam quod Christus in ara crucis semel obtulit; ex qua unitate sacrificii, ejus præstantiam supra cætera Mosaica, quæ sepius iterabantur, infert idem Apostolus ibidem v. 12. *Omnis quidem Sacerdos*, inquit, *præsto est quotidie ministrans, & easdem sæpe offerens hostias, quæ numquam possunt auferre peccata: hic autem unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei*. Et c. 9. v. 11. dixerat: *Christus assistens Pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum, idest non hujus creationis neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium*

san-

sanguinem introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa. Ergo unicum est crucis sacrificium, nec potest, nisi derogando ejus virtuti & efficaciæ, aliud admitti.

Resp. dist. ant. Una oblatione consummavit Christus sanctificatos, quantum ad solutionem pretii redemptionis nostræ, ac plenam pro peccatis nostris satisfactionem, concedo: quantum ad applicationem fructus Passionis & meritorum Christi, iterum dist. una oblatione, quantum ad substantiam, concedo: una quantum ad modum offerendi, nego. Itaque per unicum sacrificium crucis Christus omne redemptionis nostræ pretium abunde solvit, nec alio ad id opus est sacrificio: sacrificium quippe Missæ idem omnino est quoad substantiam cum sacrificio crucis, quia idem est utrobique Sacerdos, eadem hostia, Christus; ac differt tantum quoad modum offerendi: neque offertur in supplementum aut defectum sacrificii crucis, absit; sed tantum ut applicetur nobis illius fructus: *Una est eademque hostia,* inquit Conc. Trid. Sess. 22. c. 2. *idem nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa: cujus quidem oblationis cruentæ fructus per hanc* (incruentam) *uberrime percipiuntur; tantum abest, ut illi per hanc quovis modo derogetur*. Atque hoc sensu necesse non fuit ut Christus sæpius offerretur ad mortem, una enim oblatione mortis consummavit omnia. T. 14. Conc. p. 853. D

Instabis: In cruce perfecta fuit omnium peccatorum abolitio ac remissio: *Ubi autem horum remissio*, ait Apostolus Hebr. 10. v. 18. *jam non est oblatio pro peccato*.

Resp. pariter dist. ant. perfecta fuit peccatorum abolitio, quoad solutionem pretii redemptionis nostræ, concedo: quoad applicationem fructus sacrificii crucis, nego. Dist. pariter conseq. non est oblatio novi quoad substantiam sacrificii, concedo: novi quantum ad modum offerendi, nego. Solutio patet ex verbis Concil. Trid. mox relatis: sacrificium quippe Missæ idem est quantum ad substantiam cum sacrificio crucis, cujus fructus nobis Deus applicare seu communicare voluit mediante sacrificio altaris, quod idcirco propitiatorium est, ac dicitur. Quo sensu de Christo dixit Apostolus Hebr. 7. v. 25. *semper vivens ad interpellandum pro nobis*, non quidem ut iterum se offerat cruento modo, Christus enim semel mortuus non moritur amplius; sed ut sacrificium crucis semel oblatum, intercedendo pro nobis, Deo exhibeat, ejusque fructus nobis communicet.

Objicies 2. Christus est Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech: ergo unus & solus est Sacerdos: ergo nullos habet Sacerdotes successores: ergo jam in Ecclesia nulli sunt Sacerdotes, ac consequenter nullum sacrificium, præter illud cruentum quod Christus obtulit in cruce.

Resp. 1. cum Christus Sacerdos sit in æternum secundum ordinem Melchisedech, necesse est sacrificium offerat simile illi quod obtulit Melchisedech; alioqui similitudo non servaretur: atqui sacrificium illud quod obtulit Melchisedech in pane, & vino fuit, non in sanguine: ergo sacrificium perenne quod in Ecclesia quotidie offertur, est corpus ipsum, & sanguis Christi, quæ sub speciebus panis, & vini continentur.

Resp. 2. Christum in sacerdotio successores non habere, sed tantum ministros, & vicarios qui in ejus corporali absentia offerunt visibile sacrificium: imo hac ratione Christus dicitur Sacerdos in æternum, quia semper per suos ministros offert Sacrificium: *Una enim eademque est hostia*, inquit Conc. Trid. jam sæpius laudatum: *idem nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui seipsum* Sess. 22. c. 2.

ipsum tunc in cruce obtulit, sota offerendi ratione diversa. Pro Christo legatione fungimur, inquit Apost. 2. Cor. 5. v. 20. *tanquam Deo exhortante per nos.*

Instabis: Apostolus Hebr. 7. v. 23. absolute excludit omnem Sacerdotum multiplicationem. *Alii quidem plures* (in veteri Testamento) *facti sunt Sacerdotes*, inquit, *idcirco quod morte probiberentur permanere; hic autem* (Christus) *eo quod maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium.*

Resp. dist. ant. excludit omnem Sacerdotum multiplicationem, in eadem dignitate, potestate, ac suprema excellentia, concedo: in ministerio ac delegatione, nego. In veteri Lege, ob mortem Aaronis, successit illi in eadem dignitate & potestate Eleazarus, Eleazaro Phinees, & sic de aliis; quod si Aaron mortuus non fuisset, nullus ei successisset; tamen vivente etiam Aarone multi erant inferiores Sacerdotes: Christo autem, qui amplius uon moritur, nemo succedit in eadem dignitate & potestate; ipso tamen vivente multi inferiores ordinantur, qui sunt ejus vicarii & administri.

Objicies 3. cum Calvino lib. 4. Instit. c. 18. Sacrificium Missæ derogat virtuti & efficaciæ sacrificii crucis: namque sacrificium crucis vim & efficaciam habet infinitam: ergo non egemus alio sacrificio. Neque est quod dicas. 1. sacrificium Missæ idem esse quoad substantiam cum sacrificio crucis: namque si sacrificium crucis vere habet vim infinitam & æternam, non solum non egemus alio sacrificio, sed neque alia repetitione ejusdem sacrificii. 2. Non est etiam quod dicas, repetitionem ejusdem sacrificii necessariam esse, ut applicetur singulis virtus primæ oblationis sacrificii crucis: namque ad hanc applicationem satis esse possunt media a Christo Domino instituta, prædicatio scilicet verbi, & sacræ Cœnæ administratio.

Resp. nego ant. Ad probationem, fatemur ultro sacrificium crucis vim infinitam & æternam habere, unde recte concluditur, opus non esse alio sacrificio crucis, aut ejusdem sacrificii crucis repetitione: idest, opus non esse, ut alius Christus moriatur pro nobis, aut ut idem Christus sæpius moriatur, quasi unica ipsius cruenta oblatio non sufficeret expiandis omnium hominum peccatis; aut incruenta, quæ in Missa fit, ejusdem hostiæ Christi oblatio, foret in supplementum vel defectum sacrificii Christi. Hæc quidem ad invidiam nobis imponunt Novatores, a quibus toti abhorremus: verum male omnino inferunt illi ex infinita sacrificii crucis virtute, non posse sine injuria illius incruentum offerri sacrificium. 1. quia unum & idem est substantia sacrificium, cum unus & idem sit utrobique Christus, Sacerdos & hostia: quomodo igitur sacrificium Missæ derogaret virtuti sacrificii crucis, a quo vim omnem suam mutuatur & trahit? 2. si ex infinita virtute sacrificii Christi merito inferri posset cum Calvino, superfluum esse, ac inutile sacrificium altaris ad applicandum nobis fructum passionis & mortis Christi, quandoquidem alia suppetunt ad hanc applicationem media, quare, quæso, Novatores & baptizant, & Cœnam celebrant? Nonne infinita virtus sacrificii crucis ipsis sufficit? Nonne ipsimet sic agendo virtuti hujus sacrificii derogant? Si Christus unus doctor est, pastor animarum, ac magister, cur ipsi prædicant, docent, ac magistri & pastoris munia obeunt? An derogant Christo supremo animarum doctori & pastori? haud dubie non fatebuntur. Eadem igitur de causa, cum Christus nunc per se visibiliter & humano more in terris Sacerdotem non agat nec sacrificet: non repugnat unitati & æternitati sacerdotii ejus; ut habeat in terris Sacerdotes ministros & vicarios, per quos id faciat: imo, ut supra dictum est, non potest Christus

alia

alia ratione vere dici Sacerdos in æternum, nisi per ministros sacrificet; certum quippe est illum per se visibiliter ac proprie non sacrificare. Nec refert quod alia sint media ordinata ad applicandum nobis fructum sacrificii crucis: namque sacrificium altaris inter ista præcipuum est ac præstantius medium, cujus virtus, etsi in se infinita sit, finito tamen modo nobis communicatur, unde sæpius repetitur.

Objicies 4. Eucharistia est Sacramentum; ergo non potest esse sacrificium: hæc enim duo pugnant inter se.

Resp. dist. ant. non potest esse sacrificium, sub eodem formali respectu quo Sacramentum est, concedo: sub alio respectu, nego. Eucharistia, ut Sacramentum, primario ac directe tendit & ordinatur ad sanctificationem hominis efficiendam: quatenus vero est sacrificium, offertur Deo primario ac directe ad supremum ejus in res omnes creatas dominium recognoscendum; indirecte ac secundario ad impetranda uberiora gratiæ auxilia, quæ, sicut & peccatorum remissio, nobis per sacrificium Missæ propitiatiorum conceduntur; non tamen, sicut falso imponunt Novatores, sine essentiali ordine ad sacrificium crucis.

Instabis cum Calvino. Singulæ Missæ novam peccatorum remissionem, novam justitiæ acquisitionem promittunt: ergo tot sunt nova sacrificia, quot Missæ.

Resp. dist. ant. novam promittunt peccatorum remissionem, novamque justitiæ acquisitionem, respectu subjecti cui promittunt; nova quippe illius respectu dici potest, qui eam antea non habebat, concedo: respectu sacrificii crucis, nego. Non enim nova est, quæ per sacrificium crucis parta fuit: ut enim sæpius diximus, sacrificium Missæ idem est quoad substantiam cum sacrificio crucis, & istius fructum nobis applicat.

Objicies 5. In sacrificio rei viventis requiritur occisio, seu mactatio victimæ: atqui in sacrificio Missæ, in quo, juxta nos, Christus offertur Deo, nulla intervenit occisio seu mactatio victimæ: ergo sacrificium Missæ verum non est ac proprie dictum sacrificium.

Resp. dist. maj. in sacrificio cruento rei viventis, quæ in forma rei viventis offertur, requiritur victimæ occisio, concedo: in sacrificio incruento rei, quæ non offertur ut vivens, sed in forma seu statu quodam mortis, requiritur victimæ occisio; adhuc dist. occisio mystica, concedo: occisio vera, physica, & cruenta, nego. Christus in Eucharistia offertur quidem vivens, quantum ad repræsentationem, ubi solum requiritur mors repræsentata, non mors ipsa; sed ut est sacrificium reale ac proprie dictum, offertur quasi in statu quodam mortis sub speciebus panis & vini, quæ seorsim separatæ repræsentant separationem animæ a corpore Christi tempore mortis: uno verbo talis est mactatio hostiæ, quale sacrificium: Missæ autem sacrificium cruentum non est, tametsi reale, verum ac proprie dictum, sed incruentum, mysticum ac spirituale; ergo victimæ occisio non est cruenta nec physica, sed incruenta, mystica & spiritualis, quæ consistit in separatione specierum, & manducatione corporis Christi sub illis contenti.

Objicies denique cum Luthero; Christus in ultima Cœna legitur in mensa sedisse, & Sacramentum Discipulis distribuisse; non autem illud Patri obtulisse.

Resp. reipsa quidem Apostolos diserte non asseruisse Christum seipsum in ultima Cœna Deo Patri obtulisse: verum communis hæc Ss. Patrum ac Theo-

logo-

logorum sententia, de qua multum quidem disputatum fuisse in Conc. Tridentino, supra observavimus, divisis primum hinc & inde Theologis, ac tandem ad concordiam, & unitatem sententiæ revocatis, quam doctrinam atque sententiam insinuat Concil. Trid. sess. 22. cap. 1. his verbis: *Christus Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, se in æternum constitutum declarans, corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini obtulit; ac sub earumdem rerum symbolis, Apostolis, quos tunc novi Testamenti Sacerdotes constituebat, ut sumerent, tradidit, & eisdem, eorumque successoribus, ut offerrent, præcepit per hæc verba:* Hoc facite in meam commemorationem. Atqui Sacerdotes verum ac proprie dictum offerunt sacrificium: ergo Christus, qui jussit Sacerdotibus ut facerent in sui commemorationem, quod ipse prior fecerat, offerendo corpus suum & sanguinem sub speciebus panis & vini, seipsum in sacrificium Deo Patri obtulit.

T. 14 Cp. 853. A.

ARTICULUS II.

De natura seu essentia sacrificii: in quo præcise reponenda sit.

DUplex est præsentis controversiæ caput, unum quod fidem ac dogma Ecclesiæ, alterum quod Scholæ dissidium, variasque dumtaxat spectat Theologorum circa naturam sacrificii opiniones.

De utroque separatim dicendum: rem vero hic præsertim habemus cum Anglis Episcopis, & eorum apologista *Francisco le Courayer* Canonico Regulari S. Genovefæ Parisiis, qui contendunt, totam sacrificii nostri essentiam & naturam in una & sola communione ac repræsentatione sacrificii crucis collocandam esse; ita ut, etiamsi præsens realiter non adesset Christus in Eucharistia, nihilominus sacrificium Missæ æque commemorativum ac repræsentativum foret passionis ac mortis Christi, ac verum sacrificium. Unde concludit ille, quod etsi Angli præsentiam realem Christi in Eucharistia negarent, verum nihilominus haberent sacrificium, ob eam scilicet mortis commemorationem quam in Cœna celebrant.

Utrum tota sacrificii Missæ natura reponenda sit in mera commemoratione ac repræsentatione sacrificii crucis.

Jam Articulo præcedenti observavimus, incruentum Missæ sacrificium offerri Deo in memoriam passionis & mortis Christi: *Hoc facite in meam commemorationem*; adeoque necessario commemorativum illud esse ac repræsentativum sacrificii crucis. Nec vero illud est, quod in Novatoribus nostris reprehendimus; sed quod solam illam commemorationem, quæ motivum dumtaxat est, vel finis nostri sacrificii, velut totam sacrificii naturam & essentiam habebant. Verum esto, (neque enim de verbis hic morosius contendimus) esto, inquam, velint commemorationem passionis & mortis Christi pertinere ad essentiam sacrificii Missæ; non repugnabimus: at id etiam nobis concedant, non eam solam, sed etiam oblationem Christi realiter præsentis necessariam omnino esse: id si concesserint, nulla supererit ea de re inter nos controversia. At quam longe ab ea sententia aliena sit Ecclesia Anglicana, demonstrat ejus publica & solemnis fidei Professio, quam Articulo primo exposuimus. Frustra in contrarium nobis opponerentur nonnullorum pri-

Luc. 22. v. 19.

vato-

vatorum, qua veterum, qua recentiorum Anglorum testimonia: non enim ex privatorum nonnullorum sententia, sed ex publicis ac consensu totius Gentis firmatis fidei Declarationibus seu Professionibus æstimari ac dijudicari debet, quæ sit Gentis illius doctrina & sententia. Imo & ex ipsomet Anglorum apologista P. le Courayer apertissime constat, communem hunc ipsi cum Anglis errorem esse, sacrificium Evangelicum in una & sola consistere commemoratione ac repræsentatione sacrificii crucis, etiam non supposita reali Christi in Eucharistia præsentia: sacrificii quippe idea, juxta illum, non ex præsentia reali, sed ex oblatione dumtaxat mortis Christi repeti debere, centies repetit Auctor in Defensione suæ Dissertationis.

Tom. 2. Defensionis parte 1. c. 4. pag. 160. *Nos Theologiens*, ait Auctor, *reconnoissent que la doctrine du Sacrifice n'est pooit fondee sur le dogme de* P. 161. *la transubstantiation... Il s'ensuit donc, qu'on peut, comme les Anglois, rejetter la transubstantiation, & reconnoitre cependant le sacrifice dans la celebration de l'Eucharistie. Il y a plus de difficulte sur l'article de la presence reelle. Plusieurs ne font de ces deux dogmes qu'un seul, & confondent la presence de Jesus Christ & sa reception, avec l'offrande de son sang & la representation de sa mort & de sa passion. Mais quoique l'un & l'autre se trouvent ensemble, il paroit cependant par toute l'Antiquitè que ce n'est que sous ce second rapport, & non sous le premier que l'on a donnè a l'Eucharistie le nom de Sacrifice.*

Pag. 162. *Si la riconnoissance du sacrifice de J.C. n'est fondee que sur l'offrande de sa mort representee par la consecration des symboles, il s'ensuit que les Anglois, qui admettent, comme nous, cette offrande & cette representation, & qui l'ont toujours admise, pourroient reconnoitre le meme sacrifice que nous dans la celebration de l'Eucharistie, quand bien meme ils rejetteroient la realitè de la presence* ..... Ibid. *La controverse que nous avons avec les Anglois sur le Sacrifice, ne'est qu'une dispute de nom.*

Capite 5. pag. 188. & 189. *L'offrande de la mort etant tout ce qu'il y a de reel dans le Sacrifice; cette offrande est aussi reelle sans aucune presense physique du cors, comme avec cette presence: parce que la mort de J. C. ne se trove pas moins reellement offerte dans la supposition d'une absence physique, que de la presence; & l'objet etant aussi reel, le Sacrifice subsiste egalement avec les deux opinions.*

Dixerat idem Auctor cap. 4. pag. 148. *Les Peres, non plus que le Concile de Trente, n'enseignent point que ce Sacrifice soit la representation de J. C. present, mais celle de son immolation & de sa mort... Si le Concile ajute que ce Sacrifice n'est point une commemoration toute nue, ce n'est point pour etablir l'essence du Sacrifice sur la presence reelle de J. C. c'est pour marquer qu'il ne s'agit pas ici d'un simple rappel de la mort de J. C. a notre souvenir, afin qu'en faveur de ce qu'il a souffert, il ait pitie do nous.*

Pag. 151. *Que le sacerdoce de l'Eglise se tire de ce que J. C. est immole dans l'Eucharistie, c'est une expression fausse, & une imagination bizarre, qui ne vient que d'un faux rafinement de Scholastique.*

Pag. 157. *Le Sacrifice n'est que la representation d'un autre.*

Pag. 192. *Nous reconnoissons avec toute l'Antiquè un Sacrifice dans la celebration des saints mysteres, mais ce sacrifice est representatif & commemoratif, parce que la mort n'y intervient que par representation, que le sang n'y est repandu qu'en mystere; que l'immolation qui en fait l'essence, n'est que figurative, & que l'agneau n'y est sacrifice qu'en figure.*

Pag.

Pag. 193. *Il s'ensuit que nous avons un Sacrifice, mais que ce Sacrifice n'est que figuratif & commemoratif, quoique propre, parce que la mort & l'immolation qui font l'essences de ce Sacrifice, ne sont que figurees & representees.*

Ibid. p. 193. *Avoir prouve que l'idee du Sacrifice dans l'Eucharistie, ne se tire que de l'offrande, du souvenir & de la representation de la mort de J.C. c'est avoir prouve en meme tems, que cette idee est independante de sa presence.*

Multo plura ex eodem Scriptore testimonia protulere Præsules Gallicani in sua contra mox expositam doctrinam Censura lata die 22. Aug. an. 1727.

Dissimulandum non est, visum fuisse dictum P. le Courayer ad meliorem rediisse sententiam, & quæ mox relata fuere, revocasse in Epistola, quam ad Eminentiss. Card. Archiepiscopum Parisiensem Noallium scripsit die 11. Martii an. 1727. In ea sic loquitur:

Catholica P. le Courayer declaratio.

I. *Je reconnois avec toute l'Antiquité, que non seulement il y a un veritable Sacrifice dans l'Eucharistie, mais ancore que J. C. reellement present, y est offert sous les symboles de mort, & que s'il n'y etoit pas reellement present, ce ne seroit plus le sacrifice de nos Autels.*

II. *J'ai toujours reconnu apres le Concile de Trente, que ce Sacrifice etoit un sacrifice propre; je n'ai jamais fait de difficulté de me servir de cette expression; & lors meme que j'ai disculpé d'erreur ceux qui refusoient de l'admettre, parce qu'ils y attachoient un autre sens que nous, j'au toujour condamne leur opposition & leur desobeissance.*

III. *Je suis tres-persuade que dans l'oblation de l'Eucharistie, l'offrande de la mort de J. C. n'est point separee de l'offrande de J. C. meme reellement présent, & que cette oblation sert à nous appliquer le merite du sacrifice de la Croix.*

Catholica profecto est ista fidei declaratio, si attendantur verba: verum, proh dolor! quam simulata, dolosa, & fallax, si ad mentem & rationem agendi Auctoris! Nihil in ipso candoris ac rectæ fidei, cum hæc scriberet, fuisse, aperte demonstrat præceps ac clancularis ipsius apud Anglos fuga & defectio. Verum his præmissis, ad probationem catholici dogmatis accedendum.

CONCLUSIO.

Sacrificium Missæ non in sola reponi debet mortis Christi commemoratione ac repræsentatione, sed in oblatione incruenta & mystica Christi realiter præsentis sub speciebus panis & vini.

Removetur æquivocatio nominis.

Removenda statim est æquivocatio nominis, qua Novatores veritatem sacrificii nostri obscurare & extenuare conantur.

Sacrificium altaris reale est, verum, ac proprie dictum. 1. *reale*; realitate scilicet hostiæ præsentis, ut excludantur mera & sola figura ac repræsentatio: Novatores autem, cum illud *reale* appellant; fraudulenter realitatem intelligunt figuræ ac repræsentationis, non realitatem præsentiæ corporis Christi. 2. *verum* est, non fictum, non metaphoricum, sed *verum*, ex vera scilicet & reali Christi præsentia; Novatores econtra *verum* appellant, propter veritatem figuræ ac repræsentationis. 3. est *proprie dictum*, ex oblatione vera & proprie dicta hostiæ præsentis: Novatores econtra, proprie dictum appellant, tum propter veram & proprie dictam commemorationem ac repræsentationem sacrificii crucis; tum propter effectus, seu applicationem meri-

meritorum passionis & mortis Christi, ex tali commemoratione profluentem. Est igitur istud fixum ac ratum apud omnes Orthodoxos, Missæ sacrificium reale, verum, ac proprie dictum appellari & esse, quia realem, veram, ac proprie dictam continet Christi præsentis oblationem; ita ut præsentia illa Christi realis, & substantialis unicum sit sacrificii nostri principium ac fundamentum, qua sublata, verum ac proprie dictum non esset sacrificium.

Altera æquivocatio latet in nomine substantiæ. Profitentur Novatores, Calvinus ipse, se in Eucharistia percipere *substantiam* corporis Christi; at substantiam intelligunt *spiritualem*, modo spirituali per fidem sumptam; non vero substantiam corpoream Christi, qui verum ac substantiale corpus, quale ex B. Virgine natum est, & cruci affixum; gestat in Eucharistia; tametsi modo corporeo ibi non existat, sed sacramentali, qui nec mente intelligi potest, nec verbis exprimi. *In cap. 26. S. Matth. Conc. Trid. Sess. 13. c. 1.*

Denique putida fraus est F. le Courayer, qui ut erroris accusationem declinet, ait se non alio sensu sacrificium appellasse repræsentativum, quam ut aliam realem & cruentam Christi oblationem excluderet, non vero simpliciter oblationem Christi, quæ Deo fit in celebratione Missæ. Frigida profecto æquivocatio: namque certo constat, dictum Scriptorem non aliam in Missa oblationem agnoscere, quam mortis Christi in ara crucis peractæ; quæ quidem, ipsomet fatente, renovari non potest, quæ neque præsens est, neque quatenus præsens offerri potest; & cujus consequenter oblatio realis & vera esse non potest, quandoquidem realis oblatio necessario exigit victimam præsentem. *Memoires justificatif pour l'Auteur de la Dissertat. 2. pag. du T. 2. de la Defense p. 192.*

Probatur itaque Conclusio.

I. Iis omnibus argumentis, quibus Articulo superiori probatum est, verum in Religione Christi admitti debere sacrificium: si verum: ergo non est simplex ac nuda figura sacrificii; figura etenim ac typus sacrificii, non est sacrificium, aut saltem simul & sacrificium est, & figura sacrificii sub diverso respectu. Sic v. g. vetera sacrificia, & vera erant in se, & nostri sacrificii figuræ: pariter sacrificium Missæ incruentum, verum est, ac idem quoad substantiam cum sacrificio crucis, cujus tamen figura est, ac commemoratio; quæ duo inter se non pugnant, propter diversum oblationis modum, cruentum in cruce, incruentum in altari. Duo hæc simul conjungit S. Augustinus L. 20. contra Faustum, c. 18. *Jam Christiani*, ait, *peracti ejusdem sacrificii memoriam celebrant, sacrosancta oblatione & participatione corporis, & sanguinis Christi*. *Tom. 8. p. 345. E.*

II. Probatur ex Concilio Tridentino Sess. 22. quæ est de sacrificio Missæ, ubi veritatem sacrificii nostri ex duobus capitibus solide ac nitide demonstrat. 1. ex oblatione quam Christus sui corporis, & sanguinis fecit in ultima Cœna. 2. ex reali præsentia Christi in Eucharistia, & unitate substantiali sacrificii tum incruenti in Missa, tum cruenti in ara crucis.

I. Docet Concilium c. 1. *Christum Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech in æternum constitutum, corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo Patri obtulisse; ac sub earumdem rerum symbolis, Apostolis, quos tunc novi Testamenti Sacerdotes constituebat, ut sumerent, tradidit; & eisdem, eorumque sacerdotio successoribus, ut offerrent, præcepit per hæc verba.* Hoc facite in meam commemorationem, *ut semper Catholica Ecclesia intellexit & docuit*. Sicut igitur Christus vere, realiter ac proprie corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo Patri obtulit; non figurate tantum ac *T. 14. Conc. p. 853. A*

repræsentatative, ita & Sacerdotes, quibus jussit ut idem in suam commemorationem facerent, vere ac proprie, non in figura tantum ac repræsentatione, corpus, & sanguinem Christi Deo Patri offerunt: oblatio porro hæc verum est sacrificium.

Verum, inquit F. le Courayer, Defensionis T. 2. p. 1. L. 4. c. 5. p. 202. & sequentibus, non obstante articulo realis Christi præsentiæ, qui Sess. 13. assertus ac definitus fuerat, dubitatum est, ac diu in Concilio Tridentino controversum; an Christus in Eucharistia seipsum in sacrificium obtulisset, ac refert quatuor diversas in hanc rem Theologorum sententias, quas exponit Pallavicinus L. 18. Hist. Conc. Trid. c. 2. Verum imponit dictus Auctor: non enim proprie dubium fuit, an Christus se in Cœna obtulerit Patri in sacrificium, sed an sacrificium illud propitiatorium fuerit, sicut contendebant auctores primæ sententiæ. Istud intelligere facile potuisset dictus Scriptor, si ad tertiam, quam ipse profert, Theologorum Concilii sententiam, attendisset: *Tertia classis ponendum censebat*, ait Pallavicinus, *Christum se Patri obtulisse in cœna:* (en sacrificium) *sed minime dicendum, hac vel illa ratione id peractum*. Et c. 5. n. 5. idem Historicus ait: *De Christi oblatione selecti Patres ea digesserant, quæ communius probabantur, omissis litigiosis, dicentes, sicuti nunc habetur, Redemptorem in cœna se obtulisse in sacrificium Patri sub specie panis, & vini, sed quo genere sacrificii, haud exprimebatur*. Non tam igitur de existentia sacrificii, quod Christus Cœna obtulit, disputatum est, quam de natura illius, an propitiatorium fuerit; an mere Eucharisticum, ut videbatur auctoribus secundæ sententiæ. Quamquam idem Historicus eodem loco c. 2. n. 12. afferat divisos antea Patres, ad primam sententiam fere omnes rediisse. *Res tandem*, inquit, *hunc exitum tulit. Cum initio complures repugnarent declarationi hujusce oblati, quo hic se Christus quocumque modo obtulisset, postremo contigit, adversus quam evenire solent in subtilioribus disputationibus, in quibus sui quisque ingenii conceptus amans, in propugnata sententia inhæret firmius. Etenim fere omnes in primam sententiam abiere, etiam qui acerrime illi restiterant*. Prima autem illa sententia putabat sacrificium, quod Christus in Cœna obtulit, propitiatorium fuisse, quia, inquiebat Salmeron Concilii Theologus insignis, si relinqueretur ambiguum, an Christus tanquam Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, unquam obtulisset propitiatorium sacrificium, non posset probari Eucharistiam esse propitiatorium sacrificium.

[Margin notes: T. 3. p. 104. & seq. — L. 18. c. 2. n. 10. — Ib. p. 135. — Ib. p. 108. — Ib. p. 109. — Apud Pallavic. L. 18. c. 1. n. 10. p. 104.]

II. Veritatem sacrificii tanquam ex prima radice ac fundamento probat Concilium, ex præsentia reali Christi in Eucharistia; quia scilicet idem Christus est in Eucharistia præsens, & incruente immolatur, qui cruente ac cum vera effusione sanguinis immolatus fuit in cruce. *Et quoniam*, pergit Concilium c. 2. *in divino hoc sacrificio, quod in Missa peragitur, idem ille Christus continetur, & incruente immolatur, qui in ara crucis semel seipsum cruente obtulit, docet sancta Synodus, sacrificium istud vere propitiatorium esse, per ipsumque fieri, ut, si cum vero corde, & recta fide, cum metu & reverentia, contriti ac pœnitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno ... Una enim eademque est hostia, idem nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa; cujus quidem oblationis, cruentæ inquam, fructus per hanc uberrime percipiuntur*. Rationem & causam hic Synodus reddit, cur sacrificium Missæ sit propitiatorium, quia scilicet idem ille Christus

[Margin note: T. 14. Conc. p. 853.]

in eo continetur & incruente immolatur, qui in ara crucis semel seipsum cruente obtulit; quia una eademque est hostia, unus & idem Sacerdos, qui ministerio Sacerdotum nunc offert. Ergo realis Christi præsentia primum fundamentum est nostri sacrificii, qua sublata, nullum istud esset: ergo falsa & hæretica est doctrina, quæ asserit, ideam sacrificii prorsus liberam & independentem esse ab idea præsentiæ realis, atque ista etiam seposita, salvum & integrum remanere sacrificium.

Et vero constat ex Can. 1. ejusdem Conc. Sess. 22. sacrificium Missæ *verum esse ac proprie dictum*: & ex Can. 3. illud *nudam non esse sacrificii in cruce peracti commemorationem, sed* esse *propitiatorium*. Ergo veram & proprie dictam continet hostiam, quæ offertur Deo. Quæ porro illa esse potest? Panis & vinum? at sunt hæc materia, ex qua consecratur Eucharistia; post consecrationem vero sunt corpus & sanguis. An mors Christi cruenta? at hostia sacrificii realis & præsentis, realis esse debet ac præsens; mors autem christi cruenta semel peracta est, fluxit; nec amplius physice subsistit. An oblatio mortis illius cruentæ? sed oblatio non est hostia, sed actio hominis hostiam offerentis. Deinde, oblatio vera & realis supponere debet hostiam veram & præsentem, quæ offeratur: at si sepponatur præsentia Christi in Eucharistia, & nulla superest hostia præsens; semel quippe mortuus est Christus. An denique commemoratio mortis Christi præteritæ; at commemoratio nec offertur Deo, nec hostia est; aut proprie dictum sacrificium, sed est dumtaxat recordatio sacrificii peracti, finis aut motivum sacrificii: at Conc. Trid. pronuntiat sacrificium Missæ verum ac proprium esse, non nudam sacrificii crucis commemorationem; restat igitur ut Christus realiter præsens in altari sub speciebus panis, & vini, velut in statu quodam mortis Deo Patri oblatus, verum illud sit ac proprie dictum incruentum Missæ sacrificium, quod agnoscit Ecclesia. Doctrinæ igitur Concilii Tridentini apertissime adversatur mox exposita doctrina F. Le Courayer. Quod ille reponit, ut vim catholicæ demonstrationis eludat, hæreticum ejus animum ac sensum prodit, nempe sacrificium Missæ verum appellari, quatenus opponitur metaphorico, non quatenus opponitur commemorativo ac repræsentativo: sed nemo Catholicorum negat, sacrificium Missæ commemorativum esse ac repræsentativum: at negant omnes illud mere repræsentativum esse sicut Auctor putat, quia simul verum est ac proprie dictum, & repræsentativum. Cum vero dictus Le Courayer exponit quo sensu Concilium asserit, sacrificium nostrum nudam non esse commemorationem, manifeste Concilii mentem, ac sensum adulterat. En verba ipsius: *Si le Concile a dit que ce sacrifice n'est point unde commemoration toute nue, ce n'est point pour etablir l'essence du sacrifice sur la presence reele de J. C. c'est pour marquer qu'il ne s'agit pas ici d'un simple rappel de la mort de J. C. à notre souvenir; mais de l'offrande de cette mort que nous faisons à Dieu, afin qu'il ait pitie de nous: & c'est pourquoi,* continue l'Auteur, *le Concile n'oppose point cette commemoration toute nue à la presense, mais à l'effet qu'on en attend.* Quam misere verba Concilii detorqueat, demonstrant, quæ ex Concilio ipso mox adduximus. *Def. de la Dissert. 1. p. 1. p. 148.*

Ad hæc accedit auctoritas Canonis qui in Missa recitatur, quo clarum est. Christum velut hostiam præsentem, ac quatenus præsentem offerri: *Unde & memores, Domine,* ait Sacerdos, *nos servi tui, sed & plebs tua sancta, ejusdem Filii tui Domini nostri Jesu Christi, tam beatæ passionis, nec non & ab inferis resurrectionis, sed & in cœlos gloriosæ ascensionis, offerimus præclare maje-*

 stati

ſtati tuæ, de tuis donis ac datis, hoſtiam puram, hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam, panem ſanctum vitæ æternæ, & calicem ſalutis perpetuæ.

III. Probatur ex SS. Patribus, qui veritatem ſacrificii ex præſentia reali Chriſti, ejuſque oblatione, quæ in Euchariſtia fit, agnoſcunt, & probant, nec unum ab altero ſejungunt. Iidem vero Patres, ac Doctores Eccleſiæ ſunt, quos ad probandam veram, realem ac ſubſtantialem præſentiam Chriſti in Euchariſtia ſuperius laudavimus: nimirum,

S. Ignatius Martyr in Epiſtola ad Smyrnæos obſervat; nonnullos ſui temporis Hæreticos ab Euchariſtia & oblatione abſtinere, quia non credunt, Euchariſtiam eſſe veram Chriſti carnem: ergo a contrario Catholici Euchariſtiam in ſacrificium offerebant Deo, quod perſuaſum illis eſſet in ea verum ac proprium Chriſti corpus contineri. Idem innuit S. Martyr Epiſtola ad Philadelphienſes n. 4. *Operam igitur detis*, inquit, *ut una* Ed. Cott. p. 870. *Euchariſtia utamini. Una enim eſt caro Domini Jeſu Chriſti, & unus calix in unitatem ſanguinis ipſius: unum altare, ſicut unus Epiſcopus.* De Euchariſtiæ ſacrificio loqui S. Doctorem, oſtendit *altaris* nomen quo utitur: altare quippe ad hoſtiam immolandam refertur & ordinatur.

S. Juſtinus Martyr Apol. pro Chriſtianis, quæ ſecunda dicitur, & tamen prima eſt, deſcribens Chriſtianorum cœtus, & quæ in iis peragerentur, de Euchariſtia hæc habet: *Alimentum hoc apud nos appellatur Eu-* P. 97. F. *chariſtia. Non enim ut communem panem, neque ut communem potum iſta ſumimus, ſed quemadmodum per verbum Dei caro factus Jeſus Chriſtus Servator noſter carnem & ſanguinem ſalutis noſtræ cauſa habuit, ad eumdem modum, etiam eam, in qua per preces Verbi ejus ab ipſo profecti gratiæ ſunt actæ, alimonia, unde ſanguis & caro noſtra per mutationem aluntur, incarnati illius Jeſu carnem & ſanguinem eſſe docti ſumus*. Deinde verba inſtitutionis refert, ac mandatum quo juſſit Chriſtus ut in ſuam commemorationem faceremus, quod ipſe fecerat. Porro Euchariſtiam illam ut verum ſacrificium a præſidente, id eſt Epiſcopo, fuiſſe oblatam *in laudem & gloriam rerum univerſarum Patri per nomen Filii, & Spiritus Sancti*, teſtatur idem S. Doctor in Dialogo cum Tryphone Judæo: verba paulo ante laudavimus, ubi de prophetia Malachiæ.

Pag. 249. n. 5. S. Irenæus L. 4. contra hæreſes c. 17. olim 32. de ſacrificio Euchariſtiæ ſententiam ſuam his verbis aperit: *Sed & diſcipulis ſuis dans* (Chriſtus) *conſilium, primitias Deo offerre ex ſuis creaturis, non quaſi indigenti, ſed ut ipſi nec infructuoſi nec ingrati ſint, eum qui ex creatura panis eſt, accepit, & gratias egit, dicens*: Hoc eſt corpus meum: *Et calicem ſimiliter, qui eſt ex ea creatura, quæ eſt ſecundum nos, ſuum ſanguinem confeſſus eſt, & novi Teſtamenti novam docuit oblationem, quam Eccleſia ab Apoſtolis accipiens in univerſo mundo offert Deo ... de quo ... Malachias ſic præſignificavit*. In omni loco incenſum offertur nomini meo &c.

Deinde c. 18. alias 34. refellens Valentinianos, qui Jeſum Chriſtum non Conditoris mundi, ſed alterius Dei Filium eſſe contendebant, oſtendit eos ſibi Pag. 251. n. 4. contradicere: *Quomodo*, inquit, *conſtabit eis eum panem in quo gratiæ actæ ſunt, corpus eſſe Domini ſui, & calicem ſanguinem ejus, ſi non ipſum Fabricatoris mundi filium dicant? ... Ergo aut ſententiam mutent, aut abſtineant* Ibid. n. 5. *offerendo, quæ prædicta ſunt. Noſtra autem conſonans eſt ſententia Euchariſtiæ, & Euchariſtia rurſus confirmat ſententiam noſtram. Offerimus enim ei, quæ ſunt ejus, congruenter communicationem & unitatem prædicantes carnis, & Spiritus. Quemadmodum enim, qui eſt a terra panis, percipiens invocationem*

Dei,

Dei, jam non communis panis est, sed Eucharistiæ, ex duobus rebus constans, terrena & cælesti; sic & corpora nostra percipientia Eucharistiam, jam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia. Ab aliis bene multis ex eodem S. Doctore referendis testimoniis hic abstinemus, quæ supra, ubi de præsentia reali, videri possunt. Quæ mox relata sunt, proprius spectant sacrificium, quod a veteribus Prophetis prænuntiatum fuisse, & in reali præsentia Christi, velut in fundamento, contineri, docet Irenæus; neque enim verum sacrificium dici potest, a quo abest vera hostia. Cum S. Doctor Eucharistiam constare ex duabus rebus: *terrena & cælesti*, per terrena intelligit panem & vinum, ex quibus conficitur seu consecratur Eucharistia; per cœlestem vero intelligit, non spiritualem Christi substantiam, nec virtutem quamdam separatam, ac profluentem a corpore Christi in cœlo stante, nec consecrationem ipsam, ut Novatoribus nostris placet, sed corpus ipsum Christi, quod substantiam spiritualem appellat, sive quod spirituali operatione Spiritus sancti formata est in utero B. Virginis; sive quod non modo corporeo, sed spirituali, quamquam vero, reali, & substantiali, in Eucharistia præsens sit, ac contineatur.

Tertullianus L. de oratione c. 14. eos redarguens qui diebus jejunii a percipienda Eucharistia abstinendum esse dicebant, quasi simul componi non posset jejunii mœror cum lætitia, quæ participationi Eucharistiæ annexa est: *Accepto*, inquit, *corpore Domini & reservato, utrumque salvum est, & participatio sacrificii, & executio officii*. P. 137. A.

S. Cyprianus Epistola 63. quæ est ad Cœcilium, expendens istud Psalm. *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*, ait: *Qui ordo utique hic est de sacrificio illo veniens & inde descendens, quod Melchisedech Sacerdos Dei summi fuit, quod panem & vinum obtulit .. Nam quis magis Sacerdos Dei summi, quam Dominus noster Jesus Christus, qui sacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem, quod Melchisedech obtulerat, id est panem & vinum, suum scilicet corpus & sanguinem*? Unum ab altero non disjungit S. Doctor, sacrificium Christi secundum ordinem Melchisedech, ab ejus corpore & sanguine. Pag. 101.

S. Ambrosius in Ps. 38. n. 25. *Etsi*, ait, *nunc Christus non videtur offerre, tamen ipse offertur in terris, quando Christi corpus offertur: imo ipse offerre manifestatur in nobis, cujus sermo sanctificat sacrificium quod offertur*. Tom. 1. p. 853. B. C.

S. Gregorius Nyssenus Oratione 1. de Resurrectione: *Arcano*, inquit, *sacrificii genere, quod ab hominibus cerni non poterat, seipsum pro nobis hostiam offert, & victimam immolat, Sacerdos simul existens, & agnus Dei, ille, qui mundi peccatum tollit. Quando id præstitit? cum corpus suum discipulis congregatis edendum, & sanguinem bibendum præbuit, tunc aperte declaravit agni sacrificium jam esse perfectum*. Tom. 2. p. 821. D.

S. Joannes Chrysostomus sic loquitur: *Sacra ipsa oblatio* (Christi) *sive illam Petrus, sive Paulus, sive alius cujusvis meriti Sacerdos offerat, eadem est, quam dedit Christus ipse discipulis, quamque Sacerdotes modo conficiunt: nihil habet ista, quam illa minus. Cur id? quia non hanc sanctificant homines, sed Christus, qui illam antea sacraverat*.

S. Hieronymus Epistola 26. idem omnino docet, additque hanc fuisse Martyris Hyppoliti, Irenæi, & Appollinaris sententiam.

S. denique Augustinus, cujus jam egregium testimonium laudavimus paulo ante, ex L. 20. contra Faustum c. 18. S. inquam, Augustinus in Psal. 26. Enarrat. 2. n. 2. *Solus*, inquit, *ille Sacerdos talis extitit, ut ipse esset*

 etiam

etiam sacrificium: sacrificium obtulit Deo non aliud quam seipsum. Non enim T. 4 p. 119 A. B. *inveniret præter se mundissimam rationalem victimam.* Et in Psalm. 33. Enarrat. 2. n. 2. *Ipse* (Christus) *de corpore & sanguine suo, sacrificium instituit* Ibid. pag. 215. F. *secundum ordinem Melchisedech.* Infinita alia tacemus, quæ enumerare longum foret, ac fere inutile: si enim quæ hactenus laudata sunt, Novatoribus nostris non sufficiunt, ut convincantur; nescio quæ sufficere ipsis poterunt, quandoquidem quæ mox relata sunt testimonia, ex iis Ecclesiæ Doctoribus deprompta sunt, qui purioribus, judicio ipso Novatorum, Ecclesiæ sæculis vixere, quatuor nempe primis sæculis.

Ex iis vero certissime constat, sacrificium incruentum altaris supponere Bossuet. realem Christi præsentiam, nec ab illa divelli istud posse: unde scite admodum observavit Illustrissimus Episcopus Meldensis Bossuetius, in aurea illa, quam edidit, Expositione catholicæ fidei n. 14. p. 153. totam istam de sacrificio cum Novatoribus litem, ad unam de reali præsentia controversiam bona fide revocandam esse, ex qua scilicet, tanquam a radice, ac fundamento, quæstio de sacrificio tota pendet, ac defluit. Tam egregie doctissimus Præsul in Opere illo n. 14. Ecclesiæ fidem circa sacrificium exponit, ut ab ipsius verbis hic exscribendis temperare nobis non possimus.

Pag. 145. *Dans la consecration*, inquit, *le corps & le sang sont mystiquement separés, parceque Jesus Christ a dit separement: Ceci est mon corps, Ceci est mon sang: ce qui enferme une vive & efficace representation de la mort violente qu'il a soufferte.*

Ibid. pag. 149. *Ainsi le Fils de Dieu est mis sur la sainte table, en vertu de ces paroles, revetu des signes qui representent sa mort: c'est ce qu'opere la consecration ... Tel est le sacrifice des Chretiens; infiniment different de celui qui se pratiquoit dant la Loi: sacrifice spirituel & digne de la nouvelle alliance, où la victime presente n'est appercue que par la foi, où le glaive est la parole qui separe mystiquement le corps & le sang, où le sang par consequent n'est repandu qu'en mystere, & où la mort n'intervient que par representation: sacrifice neanmoins tres-veritable, en ce que Jesus Christ y est veritablement contenu, & presenté a Dieu sous cette figure de mort: mais sacrifice de commemoration, qui bien loin de nous detacher, comme on nous l'objecte, du sacrifice de la croix, nous y attache par toutes ses circonstances, puisque non seulement il s'y rapporte toute entier; mais qu'en effet il ne subsiste que par ce rapport, & qu'il en tire toute sa vertu.*

Solvuntur Objectiones.

Defense de la Differt. 2. p. 1. Integrum caput 5. Defensionis F. le Courayer, a p. 165. usque ad p. 222. insumitur in referendis bene multis Scriptorum testimoniis, ut probet existentiam, seu ideam sacrificii omnino liberam esse ab idea præsentiæ ealis, nec illam ab ista pendere.

Objicit itaque 1. Dissert. par. 2. p. 40. 41. & 42. auctoritatem S. Chrysostomi Homil. 17. in Epistolam ad Hebræos; Eusebii Cæsariensis, Demonst. Evang. L. 1. c. 10. S. Aug. L. 83. qu. quæstione 61. & L. 10. contra Faustum c. 21. quibus locis asserunt Eucharistiam offerri Deo, *in recordationem, memoriam, & similitudinem* sacrificii crucis.

Resp. frustra Auctorem in his referendis laborare, quæ ultro concedunt omnes Orthodoxi: at si quid in ipso bonæ fidei, ac candoris fuisset, ostendere debuisset 1. dictos Scriptores asseruisse Eucharistiam esse *solam aut nudam*

sacri-

ſacrificii crucis commemorationem, ac repræſentationem; at ne verbum quidem extat in citatis teſtimoniis, quo iſtud inſinuetur. 2. oſtendere debuiſſet, commemorationem illam non ſupponere neceſſario realem Chriſti præſentiam, quod rei præſentis caput eſt: at tantum abeſt, ut id probare poſſis, quin imo hæc ipſa teſtimonia demonſtrant, Chriſtum præſentem velut hoſtiam offerri Deo in memoriam ſuæ mortis, ac paſſionis: duo *Oeuvres* enim iſta non pugnant; imo ſimul conjunguntur in oblatione euchariſti- *diverſ. p.* ca. *Quotidiana Eccleſiæ oblatio*, ait egregie Card. Perronius, *veritatem & 526. & imaginem continet ſacrificii crucis; veritatem quidem, quantum ad ſubſtan-* 527. *tiam victimæ; imaginem vero & figuram, quantum ad actum immolationis, quæ myſtica eſt & incruenta.*

Imo non illibenter Auctori concederemus, illam crucis commemorationem eſſentialem dici poſſe ſacrificio altaris, quia iſtud neceſſario refertur, & ordinem dicit ad ſacrificium crucis; at errat manifeſte quicumque ait, aut *Miſſæ ſacrificium nudam eſſe commemorationem ſacrificii in cruce pe-* *Conc. Tri-* *racti*; aut illud ſtare poſſe, etiam ſepoſita & excluſa reali Chriſti præ- *dent. Seſſ.* ſentia. Nihil profecto aliud ex teſtimoniis ab Auctore citatis colligi meri- *22. Can 3.* to poteſt.

I. S. Chryſoſtomus affirmat, nos eamdem hoſtiam jam offerre, quæ ſemel in cruce oblata fuit: an porro memoria & recordatio mortis Chriſti, hoſtia eſt & ſacrificium? Hoſtiam præſentem offerimus quidem in memoriam crucis; at memoria ſeu recordatio, quæ actio hominis eſt offerentis, non eſt ipſa, quæ offertur hoſtia. S. Chryſoſtomus ait, nos *hoſtiam offerre*: ergo præ- *Ed. Conc* ſentem in altari eam ſupponit. *Pontifex noſter*, inquit, *ille eſt, qui illam p. 1871.* *obtulit hoſtiam, quæ nos mundat. Illam nunc quoque offerimus quæ tunc oblata fuit, quæ non poteſt conſumi. Hoc fit in recordationem ejus quod tunc factum eſt.* Hoc facite, *inquit*, in mei recordationem. *Non aliam hoſtiam ſicut Pontifex, ſed eamdem ſemper facimus, vel potius hoſtiæ ſeu ſacrificii facimus recordationem.* Quomodo vero eamdem hoſtiam ſemper facimus? non certe oblatione cruenta, ergo incruenta & myſtica, in memoriam & recordationem illius cruentæ quæ in ara crucis ſemel perfecta eſt, ita ut memoria illa & recordatio finis ſit aut motivum oblationis, non tota ejus eſſentia, quæ duo ſemper maligne confundit Auctor.

II. Euſebii Cæſarienſis L. Demonſt. Evang. hæc verba laudat Auctor: *Poſt* *P. 38. C.* *omnia, quaſi mirabilem quamdam victimam, ſacrificiumque eximium Patri ſuo operatus pro noſtra omnium ſalute obtulit, ejuſque rei memoriam, ut nos ipſi Deo Patri pro ſacrificio offerremus, inſtituit* ∴ *Igitur & ſacrificamus &* *P. 40. C.* *incendimus, alias quidem memoriam magni illius ſacrificii, ſecundum ea, quæ ab ipſo tradita ſunt, myſteria celebrantes.* An porro dixit Euſebius, nos ſolam & nudam memoriam celebrare magni illius ſacrificii, abſque præſentia reali hoſtiæ, ſeu Chriſti ſuo modo, ideſt incruento immolati? abſit. Imo contrarium aperte indicat. *Merito ſane*, dixerat paulo ante, *quando* *P. 37. B.* *illius memoriam, corporiſque ejuſdem & ſanguinis recordationem celebrant ad longe præſtantius & ſacrificium & munus aſſumpti ſunt, quam illud antiquius fuerit.* Et poſtea: *Cum ergo hujus ſacrificii memoriam ſignis quibuſdam in menſa celebrandam, corporiſque item illius ſalutariſque ſangui-* *P. 39. A.* *nis, ut novi Teſtamenti inſtitutum habet, acceperimus &c.*

Docet hic Euſebius 1. memoriam ſacrificii crucis a nobis celebrandam eſſe: *ſecundum ea quæ a Chriſto tradita ſunt, & juxta novi Teſtamenti inſtitutum.* Porro quid inſtituit Chriſtus? Quid tradidit? ut in ſui memoriam id

faceremus, quod ipse fecerat. Ipse vero *Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo Patri obtulit, & Apostolis eorumque successoribus, ut idem facerent, mandavit*. Evidens igitur est, Eusebium supponere in sacrificio christiano, quod ex instituto Christi celebratur, corpus & sanguinem Christi sub speciebus panis & vini contineri, ac Deo Patri offerri. Docet 2. sacrificium altaris longe præstantius esse sacrificiis veteribus: at unde major illa, & tanto superior præstantia? nisi ex reali Christi præsentia. Illic figura erat & imago vacua, hìc veritas plena & perfecta.

Concil. Trid. Sess. 22. c. 2.

III. Nihilo plus Auctori favet S. Augustinus. Quid enim ait L. 83. qq. q. 61. hoc unum: *Christum Sacerdotem nostrum secundum ordinem Melchisedech, qui seipsum obtulit holocaustum pro peccatis nostris, ejus sacrificii similitudinem celebrandam in suæ passionis memoriam commendasse*. Nihil certe verius: at qua ratione, quæso, similitudo illa celebratur in mente S. August. oblatione Christi sub speciebus panis & vini præsentis, ac seipsum ministerio Sacerdotum Deo Patri offerentis. L. vero 20. contra Faustum c. 21. sic loquitur: *Hujus sacrificii caro & sanguis ante adventum Christi per victimas similitudinum promittebatur; in passione Christi per ipsam veritatem reddebatur; post ascensum Christi per Sacramentum memoriæ celebratur*. Sacrificium Missæ appellat hic S. Doctor *Sacramentum memoriæ*, quia nempe in memoriam crucis institutum est: at Sacramentum illud seu signum vacuum non est, sed rem ipsam, hoc est Christum hostiam pro nobis factum, continet, quam significat; una quippe & eadem est hostia, quæ incruento, ac mystico modo in altari immolatam, seipsam modo cruento in ara crucis semel immolatam quotidie repræsentat.

Tom. 6. p. 34. C.

Tom. 8. p. 348. C.

Objicies 2. S. Ambrosium L. 1. de Officiis c. 48. ubi ait, Christum *hic in imagine, in cœlis in veritate seipsum offerre*.

Addit & Magistrum Sententiarum L. 4. dist. 12. & S. Thomam 3. p. qu. 83. art. 1. Primus ait: *illud quod offertur & consecratur a Sacerdote, vocari sacrificium & oblationem; quia memoria est & repræsentatio veri sacrificii & sanctæ immolationis factæ in ara crucis; & semel Christus mortuus in cruce est, ibique immolatus est in seipso: quotidie autem immolatur in Sacramento, quia in Sacramento recordatio fit illius, quod factum est semel*. S. vero Thomas sic loquitur: *Resp. dicendum quod duplici ratione celebratio hujus Sacramenti dicitur immolatio Christi. Primo quidem, quia sicut dicit Augustinus ad Simplicium, solent imagines earum rerum nominibus appellari, quarum imagines sunt ... Celebratio autem hujus Sacramenti imago quædam est repræsentativa passionis Christi, quæ est vera ejus immolatio; & ideo celebratio hujus Sacramenti dicitur Christi immolatio*.

Resp. quod etsi Auctor sexcenta hujuscemodi testimonia proferret: nihil prorsus assequeretur. Sacrificium Missæ imaginem esse, memoriam, repræsentationem sacrificii crucis, merito asserunt laudata testimonia: at non asserunt illud tantummodo imaginem esse, aut nudam commemorationem crucis, aut verum stare sacrificium sine reali præsentia; igitur sophistica prorsus est Auctoris arguendi ratio, & a falso, ut dicunt, supponente.

Cum S. Ambrosius ait, Christum *hic in imagine, in cœlis autem in veritate seipsum offerre*; imaginem simpliciter veritati non opponit, sed tantum veritati nondum omni ex parte claræ, ac evidenti, sed adhuc obscuræ & quibusdam umbris involutæ. Mens S. Doctoris ex verbis illius integris, non mutilatis, ut fecit Auctor, manifesta erit. *Illa ergo*, inquit loco in Objectione cita-

citato, *nobis expetenda, in quibus perfectio, in quibus veritas est. Hic umbra, hic imago, illic veritas. Umbra in Lege, imago in Evangelio, veritas in cœlestibus. Ante agnus offerebatur, offerebatur & vitulus, nunc Christus offertur; sed offertur quasi homo, quasi recipiens passionem, & offert se ipse quasi Sacerdos, ut peccata nostra dimittat: hic in imagine; ibi in veritate, ubi apud Patrem, pro nobis quasi advocatus intervenit. Hic ergo in imagine ambulamus, in imagine videmus; illic facie ad faciem, ubi plena perfectio, quia perfectio omnis in veritate est.* Igitur imaginem, in qua jam vivimus, S. Doctor non opponit simpliciter veritati, siquidem fatetur: *Christum offerri velut hominem, & quasi reciperet passionem*; sed veritati manifestæ, absque ulla umbra & caligine, qualis certe hac in vita haberi non potest. Tom. 2 p. 63.n.248.

Objicit 3. S.Fulgentium L. de fide ad Petrum c. 19. ubi hæc habet: *In isto autem sacrificio gratiarum actio, atque commemoratio est carnis Christi quam pro nobis obtulit, & sanguinis quem pro nobis idem Deus effudit.* Defense tc. 2.p. 1. p. 170.

Resp. non asserere S. Fulgentium, in sacrificio nostro solam esse, ac nudam commemorationem carnis Christi. Quid ergo inde lucrari potest Auctor, nisi fumum, & inanem verborum strepitum? Legendus S. Doctor L. 2. ad Monimum c. 6. ubi clare exponit 1. Eucharistiam verum esse sacrificium. 2. in eo sacrificio verum offerri Christi corpus & sanguinem. 3. illud offerri in memoriam sacrificii crucis. En verba S. Doctoris. *Cur scilicet si omni Trinitati sacrificium offertur, ad sanctificandum oblationis nostræ munus, sancti spiritus tantum missio postuletur; quasi vero (ut ita dicam) ipse Pater Deus, a quo Spiritus sanctus procedit, sacrificium sibi oblatum sanctificare non possit; aut ipse Filius sanctificare nequeat sacrificium corporis sui, quod offerimus nos; cum corpus suum ipse sanctificaverit, quod obtulit, ut redimeret nos; aut ita Spiritus sanctus ad consecrandum Ecclesiæ sacrificium mittendus sit, tanquam Pater aut Filius sacrificantibus desit.* Et cap. 11. ejusdem Libri: *Ab ipso Christi corpore*, ait S. Fulgentius, (*quod est Ecclesia*) *in Sacramento panis & calicis, ipsum Christi corpus & sanguis offertur.* Pag. 32. Pag. 37.

Quin & eo imprudentiæ, ac cœcitatis venit Auctor, ut etiam laudata superius Bossuetii verba ad causam suam trahere non erubescat, Differt.part.2. p. 43. eo prætextu, quod Illustrissimus Præsul sacrificium nostrum appellat *spirituale*, in quo sanguis *nonnisi in mysterium funditur*, & mors nonnisi *commemoratione* intervenit. At solus ille Le Courayer suo errore occupatus non videt, nostrum sacrificium a Bossuetio appellari *spirituale*, prout opponitur sacrificiis veteribus; atq; in eo sanguinem nonnisi mystice seu in mysterio effundi, mortemque repræsentari, quia physica & cruenta non fit in altari victimæ immolatio, sicut facta est in cruce: quamquam sacrificium nostrum idem sit quoad substantiam, cum sacrificio crucis: *sola offerendi ratione diversa*, ait Conc. Trid. sess. 22. c. 2. Revera cruenta mors Christi nonnisi commemoratione repræsentatur in Missa; at commemoratio illa *nuda non est*, sed realem, ac præsentem supponit hostiam, nempe Christum: sic enim Veteres, ait Illustrissimus Petrus de Marca: *docent esse sacrificium per commemorationem, ut memoria mortis obitæ facta, eamdem victimam habeat præsentem incruento modo.* Dissertat. posthuma de Euch. & sacrif. p.89.

Duo autem illa insidiose semper, ac sophistice confundit Auctor quem refellimus. Ex verbis autem doctissimi Petri de Marca mox adductis intelliges quid pudoris, ac frontis sit in F. le Courayer, qui eumdem Petrum de Marca nobis opponit.

Objicit itaque 4. ista verba excerpta ex p. 88. Dissertationis posthumæ:

Variis

Defens. to. 1. pag. 1. pag. 166. *Variis in locis hanc sacrificii rationem explicat Augustinus, & alii Patres, qui ex eodem fonte ducunt alium loquendi modum, scilicet hoc esse sacrificium commemorans sacrificium cruentum, ut sæpe Chrysostomus loquitur.*

Resp. quod sepius jam inculcatum fuit, sacrificium altaris esse quidem commemorationem sacrificii cruenti crucis, sed *non solam*. Si verba, quæ in laudata Dissertatione immediate sequuntur, pro sua insigni mala fide non suppressisset Auctor, non habuisset unde Lectoribus illuderet. *Nec est*, pergit doctus Præsul pag. 89. *quod inde occasionem sibi plaudendi desumant Hæretici, qui ob solam commemorationem alterius veri sacrificii, hoc improprie sacrificium a Patribus nuncupari contendunt. Sic enim illud docent Veteres esse sacrificium per commemorationem, ut memoria mortis obitæ facta, eamdem victimam habeat præsentem incruento modo.*

Paulo ante pag. 88. dixerat: *Sacrificium istud in eo positum est, ut immolationem Christi in cruce peractam, nobis in mysterio exhibeat, eamdem victimam Sacramentis præsentem sic sistat ut per species sensibiles imponatur altari corpus discretum a sanguine. Id fit per specierum consecrationem, quæ quatenus Christi corpus & sangu. sub formis illis latentia repræsentaut, Sacramenta dicuntur; quatenus vero interfecti corporis, & effusi sanguinis sunt signa inter se diversa, inserviunt ad mysticam veri corporis & sanguinis immolationem &c.... Non enim*, dixerat antea pag. 87. *deest suo modo mysticus victimæ interitus*. Docet hic aperte doctissimus de Marca, duo ista in mysterio altaris recte stare, ac conciliari, commemorationem scilicet cruentæ mortis Christi & incruentam oblationem veram & proprie dictam victimæ præsentis, nempe Christi.....

Defense to. 2. p. 1. p. 160 & 161. At instat F. le Courayer ex eodem Petro de Marca ibidem pag. 90. *Sacrificii ratio ponenda non est in actu transubstantiationis, quasi tunc species intereant:* Ergo seposita transubstantiatione, ac consequenter præsentia reali, adhuc verum subsisteret sacrificium.....

Resp. nego conseq. non enim negat Petrus de Marca veram in Eucharistia fieri transubstantiationem, sed more Scholæ inquirit in quo præcise collocanda sit ratio sacrificii, an in consecratione, vel speciebus panis & vini, vel in sumptione, vel tandem in transubstantiatione. Contendit ille ponendam non esse in transubstantiatione: *ex hoc enim sequeretur*, inquit, *species offerri, non autem corpus Domini, quod tunc non interierit. Porro nec sumptio specierum & corporis Christi pertinet ad essentiam sacrificii una cum consecratione, ut visum Bellarmino. Quoniam hæc est sacrificii jam oblati participatio, non autem sacrificii ratio*. Hæc Illustrissimus de Marca, quæ præsentem nostram non attingunt quæstionem.

Objicit 5. verba Cardinalium Perronii, ac Richelii, quibus manifeste abutitur.

Defense to. 2. pag. 1. p. 180. Cardinalis Perronius in Replica ad Regem Angliæ pag. 793. sic habet gallice: *Que le sacrifice des Chretiens soit une commemoration du sacrifice quæ Christ a offert en la croix a Dieu son Pere, entantque commemoration signifie non une action de cette faculté de l'ame que nos appellons memoire, mais une action & oblation externe du sacrifice, imitative, representative & commemorative de l'oblation que Christ fit de soi même en la croix, cela passe sans difficulté.*

Mech. p. 566. Premier point p. 72. Cardinalis vero Richelæus sic loquitur: *Le sacrifice de la Messe est une oblation rèelle, soit qu'on regarde ce qui est offert, soit qu'on considere l'action par la quelle on offre ... une mort mystique & figuree, suffit pour etablir l'essence d'un veritable sacrifice ... Ainsi que J. C.* dit-il ailleurs, *est uraiment mort en la croix,*

croix, ainsi est il mort en l'Eucharistie quant l' apparence ... ce qui donne lieü aux Peres d'appeller le sacrifice de l'Eucharistie, Passion de J. C. .... parceque sans y mourir & recevoir passion en effet, il y meurt & y recoit passion mystiquement.

Resp. 1. ad Cardinalem Perronium, stupendam esse F. le Courayer oscitantiam & audaciam in detorquenda Card. Perronii ad errorem suum sententia. Asserit quidem Perronius, sacrificium Christianorum commemorativum esse sacrificii crucis: quis negat? At non asserit illud solummodo commemorativum esse, etiam exclusa, vel non supposita reali præsentia Christi; immo contrarium verbis sequentibus, quæ dolose silet Auctor, aperte declarat. *Mais que l'Eucharistie*, pergit Perronius, *ne soit qu'une commemoration .. une mèmoire, ou qu'une gestion externe, commemorative & excitative a commemoration du sacrifice de la croix, & non pas un vrai sacrifice commemoratif & applicatif du sacrifice original de la croix .. c'est chose que nous maintenons n'etre jamais tombèe en la pensèe de nos peres. Car de ce que les Peres ont quelque fois appellè l'Eucharistie un sacrifice de la commemoration, ce n'a pas ètè de la part de l'essence, mais de la part de la fin; ch'est à dire, ce n'a pas ètè pour donner à entendre, que la commemoration du sacrifice de la croix ètoit l'essence du sacrifice de l'Eucharistie, & que le sacrifice de l'Eucharistie ne consistoit en autre chose qu'en la commemoration du sacrifice de la croix, mais pour en exprimer la fin .. Et que telle soit l'intention des Peres, il appert par les propres lieux, où ils usent de ce mot de commemoration, auquel ils veulent que la commemoration que nous faison du sacrifice de la croix en l'Eucharistie, se fasse, non par une simple ressouvenance du corps de Christ en la croix, que l'Eucharistie excite en nous; mais par une vraye & rèelle oblation du memorial de la croix; c'est à dire, du corps & du sang de Jesus-Crist offert au Sacrement de l'Eucharistie.* Ibidem accurate omnino & acute observat Perronius, illam sacrificii crucis commemorationem non esse actionem memoriæ nostræ, quasi illa Deo in sacrificium offerretur; quid enim absurdius fingi posset? sed esse externam actionem, seu oblationem qua Christus Deo Patri offertur in commemorationem seu repræsentationem sacrificii crucis, non quidem nudam & vacuam, sed plenam, quæ ipsum Christum præsentem continet. Si hæc non vidit F. le Courayer, aut in ipso Perronio, aut in Documento Pastorali Emin. Card. Noallii an. 172. die ultima Octob. ubi accuràte referuntur, cœcus est: si vidit, supra modum malignus, ac perditæ fidei, qui hæc dissimulat. P. 379. & 794. de la Replique.

Ad Cardinalem Richelæum idem omnino reponimus. Quæ sit ipsius fides, ac doctrina circa sacrificium, abunde demonstrant hæc ipsius verba in Opera cui titulus gallice: *Les principaux mysteres dèfendus* pag. 160. *Le corps & la sang de Jesu Christ*, ait, *sont dans l'Eucharistie, comme une vraye hostie: ils y sont ainsi veritablement, & l'Eucharistie est un vrai sacrifice, puisqu'elle a toutes les parties essentielles au sacrifice. Qu'arez vous, Messieurs, a rèpondre à cette reison? Direz vous que s'il suffit d'ètablir un animal sous l'apparence de la mort, & l'offrir à Dieu pour etre sacrifiè, il suffroit d'offrir à Dieu une image de Jesus Christ, pour lui en faire un sacrifice? Je rèpons qu'on ne pourroit dire, qu'en une telle oblation, il y eut aucun sacrifice ... En tout sacrifice la prèsence de la chose est requise, eut ant que l'oblation sarrificale se fait par la delivrance de ce qui offert & sacrificè.* Nihil his verbis addi potest; adeo per sese clara sunt & perspicua.

At, inquit Actor quem refellimus, Cardinalis Richelæus agnoscit quæstionem

Défense to. 1. p. 1. p. 199. Methode p. 574.

nem de sacrificio plane independentem esse a reali præsentia Christi in Eucharistia. *Il ne s'agit pas de sçavoir*, ait Eminentissimus Auctor, *si le corps & le sang de Jesus Christ sont vraiement & substantiellement en l'Eucharistie, ou s'ils y sont seulement figurativement .. mais il s'agit seulement de sçavoir si l'Eucharistie est offerte a Dieu, & si elle lui est offerte pour la remission des pèchès, ce qui suffit pour dire que l'Eucharistie est une oblation propitiatoire, quel que qualitè qu'elle ait d'ailleurs, soit qu'elle contienne rèellement & veritablement le corps & le sang de J. C. soit que' elle ne les contienne pas .... Les prètendus Rèformès soutenant, comme ils font, que par la fraction du corps, & pars l'effusion du sang de J.C. pour la remission des pèches, dont il est parlè en l'institution de la sainte Cene, on doit entendre une oblation & une immolation figurèe & mystique en l'Eucharistie, ne nous accordent-ils pas absolument tout ce que nous demandons au sujet dont il s'agit?*

Resp. Cardinalem Richelæum non ex propria sua, sed Protestantium, quos refellit, sententia dixisse, facta præsentiæ realis in Eucharistia abstractione, & argumento, ut ajunt, ad hominem, dixisse, facta etiam abstractione præsentiæ realis, salvum adhuc & integrum subsistere sacrificium; etiam in mente, ac placitis Adversariorum. Non enim cum hæc scribebat doctissimus Cardinalis, quæstio erat de præsentia reali, sed de sacrificio. *La principale question qui est entre nous*, ajebat, *& nos adversaires ... consistant a sçavoir si l'Eucharistie est un sacrifice, ou une oblation propitiatoire, je veux m'attacher particulierement à justificer cette seconde vèritè, & à la justifier par les principes mèmes de nos adversaires; c'est à dire à leur montrer par leur doctrine, que l'Eucharistie est une oblation propitiatoire, ou un sacrifice, que nous faisons a Dieu pour obtenir de lui la remission de nos pèchès.*

Les principaux points de la foi dèfendus p. 574.

Cum vero Novatores isto potissimum argumento propitiatorum sacrificium Missæ impugnent, quod deroget virtuti & efficaciæ infinitæ sacrificii crucis, totus est doctissimus Cardinalis in eo evertendo principio. 1. quia non magis sacrificium altaris derogat virtuti sacrificii crucis, quam derogaverint sacrificia vetera, & oblationes, quæ propitiatoriæ erant, tametsi Christum præsentem non continerent. 2. quia ex doctrina ipsorummet Calvinistarum, Eucharistia, quatenus Sacramentum est, operatur redemptionem, & absolutionem peccatorum; corpus & sanguinem Christi, ac cœlestem alimoniam nobis communicat: an propterea dicent Novatores, derogari virtuti & efficaciæ infinitæ sacrificii crucis? non puto. Similiter & ipsimet Calvinistæ baptizant: an vero existimant per Baptismum quidquam detrahi de virtute crucis? 3. quia cum ipsi Protestantes doceant, per fractionem panis & effusionem sanguinis Christi in eam redemptionem peccatorum, de qua mentio fit in institutione Cœnæ, intelligi debere oblationem & immolationem figuratam, ac mysticam Eucharistiæ, absque ullo præjudicio & detrimento sacrificii crucis; ita oblatio quæ in Missa fit, nullatenus sacrificio crucis nocere potest; cujus quidem ratio quasi a priori hæc est, quia una & eadem est hostia, unus & idem Christus, sive in altari, sive in cruce oblatus, cum isto tantum discrimine, quod in altari modo incruento, ac mystico immolatio fiat, quæ modo cruento in ara crucis perfecta est.

Dèfense to. 1. p. 1. p. 181.

Objicit 6. Vasquesium, & qui eum exscripsit, Mæratium.

Vasquez in 3. p. S. Thomæ disput. 122. c. 5. *Tota*, inquit, *essentia bujus sacrificii in repræsentatione mortis Christi, quæ fuit sacrificium cruentum, a nobis constituenda est*. Et c. 8. *Consecratio corporis & sanguinis Christi ob solam repræsenta-*

ſentationem mortis vere ac proprie ſacrificium erit. Et poſt citatum teſtimonium Petri Venerabilis, ſic pergit Vaſquez: *Tota ratio ſacrificii Miſſæ, quo Chriſtus immolari dicitur, eſt ipſa repræſentatio mortis Chriſti; atque ita ea ſublata, tota ratio veri & proprii ſacrificii tolleretur*. Mæratius Tom. 3. p. 416. pariter cum Vaſqueſio dicit: *Eſſentia bujus ſacrificii ex ſola mortis Chriſti repræſentatione optima ratione colligitur*.

Reſp. Repræſentationem illam, in qua Vaſquez eſſentiam ſacrificii reponit, toto cœlo diſtare a repræſentatione quam fingit Auctor Diſſertationis ac Defenſionis. Contendit iſte, etiam non ſuppoſita reali Chriſti præſentia, verum fore ſacrificium, & revera eſſe apud Anglos: at ipſomet fatente, Defenſionis Tom. 2. part. 1. p. 219. Vaſquez, & Mæratius in ea mente ac ſententia verſantur, nullum futurum ſacrificium, ſi Chriſtus realiter ac ſubſtantialiter præſens non eſſet: *Je ſcai bien*, inquit, *que le même Vaſques, & Mærat aprés lui, ſoutiennent que ſi J. C. n'etoit pars reèllement & ſubſtantiellement preſent, il n'y auroit point de ſacrifice, parceque l'action du miniſtre n'auroit point d'objet reel*. Si hæc ſciebat Auctor, quare Vaſqueſium objicit? indoctis fucum facere vult, ac illudere.

Rem adhuc clarius exponit Vaſquez eadem diſp. 222. c. 8. *Eſt valde obſervandum*, inquit, *ad ſacrificium commemorativum, quod vere & proprie ſacrificium dicitur non ſatis eſſe, ſi ſolum ſit ſignum nudum mortis alicujus rei, nullo modo in ſe continens rem ipſa cujus mors repræſentatur: ſic enim non diceretur res illa cujus mors repræſentatur, in ſacrificium offerri, neque vere commemorativum ſacrificium; quin potius ſignum tantum, & larva ſacrificii eſſet: ſed neceſſario requiri, ut res ipſa, cujus mors repræſentatur, ſit ſignum mortis ſui ipſius... Nam quo pacto*, pergit Vaſquez, *vere & reipſa in ſacrificium offerri dici poteſt id, circa quod actio Sacerdotis offerrentis non re ipſa, ſed tantum ſimilitudine quadam, & in figura verſatur? Cæterum cum ipſemmet Chriſtus ſit ſub ſpeciebus panis & vini, & circa illum actio Sacerdotis offerentis ipſa ita verſetur, ut ipſemet per ſpecies panis, & vini, ex modo peculiari quo a Sacerdote conſecratur, repræſentet cruentam & realem mortem ſui ipſius, & ea repræſentatione denotet Deum auctorem vitæ, & mortis, quamvis non dicatur reipſa, & vere, ſed in ſola figura, & ſimilitudine, occidi, & mori, tamen vere & reipſa immolari, & in ſacrificium offerri dicitur*. Quæ duo capita prius probaverat Vaſquez diſp. 221. cap. 1. & 3. Tr. 3 pag. 541.

At inquiet aliquis, F. le Courayer, & Angli ipſi agnoſcunt in Euchariſtia ſubſtantiam Chriſti: ergo & verum ſacrificium.

Reſp. Eos quidem admittere ſubſtantiam Chriſti in Euchariſtia, ſed ſpiritualem tantum, quæ cum ſubſtantia panis, & vini ſubſiſtere poteſt; fides autem catholica agnoſcit veram, realem, ac corpoream Chriſti in Euchariſtia ſubſtantiam, tametſi modo corporeo, extenſo & quantitativo ibi non exiſtat.

Dices: Vaſquez totam eſſentiam ſacrificii reponit in repræſentatione: ergo agnoſcit ſacrificium eſſe dumtaxat repræſentativum & commemorativum.

Reſp. Diſt. ant. reponit in repræſentatione plena, quæ ſupponit realem corporis Chriſti præſentiam, concedo: in repræſentatione nuda, vacua & ſimplici, nego. Vaſquez citato c. 5. diſp. 222. duo ſimul conjungit, totam nempe eſſentiam ſacrificii poſitam eſſe in conſecratione; & repræſentatione cruentæ mortis Chriſti; cum autem mors illa cruenta repræſentari non poſſit

ſit per conſecrationem unius ſpeciei, ſed duplicis, idcirco concludit Vaſquez, eſſentiam ſacrificii poſitam eſſe in conſecratione utriuſque ſpeciei. En quo præciſe tendat citato in loco Vaſqueſii diſputatio, in qua perſpicuum eſt, *repræſentationem*, de qua loquitur, plenam eſſe debere; ac ſupponere Chriſtum in Euchariſtia præſentem, qui ſeipſum in ara crucis mortuum repræſentat.

Quamquam ſi quis ex noſtris Scholæ Theologis dixiſſet, ſacrificium altaris mere repræſentativum eſſe mortis Chriſti, aut deſerendus ille a nobis foret, aut benigne iſta diſtinctione interpretandus; eſt *mere repreſentativum* quoad modum cruentæ mortis, concedo: quoad modum oblationis incruentæ, nego: iſtius quippe reſpectu, non mere repræſentativum eſt, ſed veram continet hoſtiæ præſentis, ideſt Chriſti, myſticam immolationem.

Inſtabis: Vaſquez citata diſp. 222. c. 6. aſſerit, non minus incruentum fore miſſæ ſacrificium, tametſi nulla fieret panis & vini converſio in corpus & ſanguinem Chriſti. En verba: *Non minus incruentum eſſet ſacrificium in Euchariſtia, licet converſio panis in corpus, & vini in ſanguinem Chriſti non fieret, quam modo eſt; ipſa igitur converſio panis & vini ad rationem ſacrificii incruenti non pertinet.* At nonne hæc ipſa eſt F. le Courayer ſententia?

Reſp. Vaſqueſium eo in capite varias referre Theologorum ſententias, circa modum quo conſecratio verum conſtituit ſacrificium: inter illas hæc una eſt: *ideo in conſecratione conſiſtere Miſſæ ſacrificium, quia vere & reipſa panis in corpus, & vinum in ſanguinem Chriſti mutatur*; quæ opinio multis, & ipſimet Vaſqueſio diſplicet: *Si enim*, inquit, *in immutatione ratio ſacrificii conſiſteret, non tam Chriſtus, quam vinum ipſum & panis in ſacrificium offerri dicerentur, quod eſt abſurdum; ſic enim ſacrificium Miſſæ & crucis, quod attinet ad rem oblatam, non eſſet idem.* Verum quidquid ſit de illa Theologorum opinione, conſecrationem nempe *in actu ipſo tranſubſtantiationis non perfici*, quam etiam rejicit Bellarminus L. 1. de Miſſa c. 27. at ſaltem ſupponunt illi, & Vaſqueſius cum illis, vi conſecrationis Chriſtum realiter fieri præſentem, ac Deo Patri offerri in memoriam & repræſentationem ſacrificii crucis, quod unum ipſis ſufficere videtur ad verum ſacrificium; ita ut etiam ſepoſita converſione ſubſtantiæ panis & vini in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti, & ſola ſuppoſita præſentia reali, ſicut ſentiunt Lutherani, adhuc tamen ſalva & integra remaneret natura ſacrificii, ob realem præſentiam Chriſti, & veram repræſentationem mortis ejus in ara crucis. Ubi obſerva, Theologos illos non negare quidem tranſubſtantiationem, ſed quodam acuto Scholæ ratiocinio probare, in ea veram conſecrationis ideam ac rationem ſalvari non poſſe, in qua tamen una conſecratione totam ſacrificii naturam illi reponunt.

Objicit 7. Illuſtriſſimos Epiſcopos & fratres de Wallembourg. Verum manifeſte patet ex cap. 5. & 6. controverſiæ de ſacrificio Miſſæ, docere illos, quod etſi Miſſæ ſacrificium commemorativum ſit ac repræſentativum mortis Chriſti, reipſa tamen Chriſtum contineat qui ſeipſum offert, & ſemper offeret in ſacrificium. Expendunt Illuſtriſſimi fratres, an verba iſta quæ in inſtitutione Euchariſtiæ leguntur, *datum*, *fundetur*, intelligi debeant in præſenti, vel futuro tempore, ac concludunt, varias illas lectiones inter ſe non pugnare, immo unam ex alia inferri, atque his ſignificari vel oblationem Chriſti quæ facta eſt in Euchariſtia, quando inſtituta fuit; vel cruentum ſacrificium, quod in cruce ſemel peractum fuit; vel denique verum Euchari-

ſtiç

ſtiæ ſacrificium, quod uſque in conſummationem ſæculorum offerri debet. En verba: *Et, ut recte Bellarminus, iſtæ lectiones non pugnant inter ſe, immo una inducit alteram: nam ex eo quod Dominus in præſenti dixit, funditur, ideſt, offertur ac libatur Deo in repræſentationem effuſionis futuræ in cruce, ſequitur, effuſionem in cruce fuiſſe futuram; & ſimul etiam ſequitur, deinceps uſque ad mundi conſummationem fundendum ſanguinem Chriſti, ideſt, offerendum ac libandum Deo in ſacrificio Miſſæ, quod omnibus veteribus ſacrificiis ſucceſſit*. Tandem c. 6. doctiſſimi Præſules fundamentum erroris F. le Courayer funditus evertunt, cum docent veritatem ſacrificii altaris totam innixam eſſe præſentiæ reali, & ſubſtantiali Chriſti in Euchariſtia. *Reſpondeo*, inquiunt, *ſacrificium fundatur in reali præſentia Chriſti in Sanctiſſima Euchariſtia, quatenus ibi præſens eſt ut victima: non poteſt autem eſſe præſens ut victima, niſi ſit realiter præſens*. Eat nunc F. le Courayer, ac pudore ſuffuſus agnoſcat tandem, Illuſtriſſimos Præſules, & alios ex noſtris, quos nobis opponit, docere ſacrificium altaris non pure ac nude commemorativum ac repræſentativum eſſe mortis Chriſti, nec illud verum dici poſſe ac ſubſiſtere, ſine reali Chriſti præſentia.

Tom. 2. p. 363. n. 3.

Ib. p. 365. n. 10.

In quo præciſe reponenda ſit eſſentia ſacrificii Miſſæ.

Hactenus catholicum fidei dogma circa exiſtentiam, & eſſentiam ſacrificii, ab inſultibus Novatorum vindicavimus, nunc ventilanda Scholæ controverſia, in quo præciſe collocari debeat eſſentia ſeu natura ſacrificii. Conſiderari autem in illo poteſt, vel res ipſa quæ ſacrificatur, & offertur, vel actio ſacrificandi. 1. ex parte rei duo ſunt dumtaxat, corpus Chriſti, & ſpecies ſacramentales; ex parte vero miniſtri ſacrificantis, ſex diſtingui poſſunt actiones in Miſſa, de quibus dubitari poteſt, an ſint omnes ſacrificio eſſentiales. Prima eſt oblatio panis, & vini ante conſecrationem. Secunda, ipſa conſecratio, & tranſmutatio panis in corpus, & vini in ſanguinem Chriſti. Tertia, oblatio corporis, & ſanguinis Chriſti ante & poſt conſecrationem. Quarta, fractio, & commixtio Sacramenti. Quinta, conſumptio Sacramenti a Sacerdote conſecrante facta. Sexta denique, diſtributio, & ſumptio, reſpectu populi fidelis. Quamquam autem omnes iſtæ Sacerdotis actiones, ubi Sacra perficit, requirantur ac neceſſariæ ſint, non eodem tamen omnes neceſſitatis gradu. Quæſtio igitur hic eſt, in quo præciſe conſiſtat natura, & eſſentia ſacrificii; tum circa rem quæ offertur; tum circa actionem Sacerdotis offerentis. Varias ac diſcrepantes circa rem præſentem Scholaſticorum opiniones fuſe refert ac expendit Vaſqueſius diſp. 222. c. 1. & ſequentibus, quas lege, ſi vacat.

PRIMA CONCLUSIO.

Chriſtus ſub ſpeciebus ſacramentalibus panis, & vini realiter præſens, primo ac principaliter Deo in ſacrificium offertur; ſpecies vero ſacramentales non pertinent ad ſacrificium, tanquam partes, ſed tanquam conditiones.

I. Chriſtum realiter ſub ſpeciebus Euchariſticis præſentem, primo ac principaliter offerri, manifeſtum eſt, tum ex verbis Chriſti: *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur*, vel *traditur*. *Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis*

bis effundetur, juxta græcum, *effunditur*. Eſt igitur idem ac verum corpus Chriſti, quod morti cruentæ tradendum erat, & quod incruento modo tradebatur in ſacrificio ſacræ menſæ: *In hoc ſacrificio Miſſæ*, ait Conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 2. *idem ille Chriſtus continetur, & incruente immolatur, qui in ara crucis ſemel ſeipſum cruente obtulit*. Solus quippe *Chriſtus Paſcha noſtrum immolatus eſt*, 1. Cor. 5. v. 7. Solus *tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuavitatis*. Epheſ. 5. v. 2. Ergo ipſe Chriſtus eſt qui in ſacrificio altaris primo ac principaliter offertur & immolatur modo incruento, qui in ara crucis cruente fuit immolatus.

II. Species ſacramentales ad eſſentiam ſacrificii nullatenus pertinent tanquam partes, ſed tantum ut conditiones, quibus ſacrificium viſibile ac externum redditur. Ratio aperta eſt. 1. quia ſpecies illæ ſacramentales non ſunt hoſtia illa immaculata, quæ immolatur & offertur Deo in propitiationem ac remiſſionem peccatorum noſtrorum; ut per ſe patet. 2. quia inde ſequeretur, ſacrificium Miſſæ quoad rem oblatam non eſſe idem cum ſacrificio crucis, quia ibi ſolus Chriſtus fuit res oblata, hic autem compoſitum ex Chriſto & ſpeciebus. 3. ſequeretur, principalius offerri ſpecies ſacramentales, quam Chriſtum, quia ſpecies præcipue ſunt viſibiles. 4. ſequeretur, non offerri totum Chriſtum, ſed ſolam carnem ſub ſpecie panis, & ſolum ſanguinem ſub ſpecie vini, quia nihil aliud ſignificatur per illas ſpecies viſibiles, niſi caro, & ſanguis, neque vi verborum aliud ibi continetur. Aliunde vero, cum ſacrificium altaris exernum ſit ac viſibile, atque Chriſtus in propria ſua ſpecie viſibilis non ſit in ſacrificio, niſi per ſymbola ſeu ſpecies externas ac ſenſibiles panis & vini, idcirco dicendum, ſpecies illas, conditiones eſſe plane neceſſarias ad ſacrificium. Sic rem exponit doctiſſimus, & Illuſtriſſimus Petrus de Marca, Diſſert. poſth. de ſacrificio pag. 90. & 91. *Suarez*, inquit, *docet panem & vinum aliquo modo offerri tum quoad ſubſtantiam, quia mutatur in corpus, tum quoad ſpecies, quas ait intrinſece pertinere ad rem oblatam in hoc ſacrificio; ita ut res oblata per modum termini, non ſit tantum Chriſtus nude ſumptus, ſed ſimul cum ſpeciebus, quatenus cum ipſis unum compoſitum ſacramentale conſtituit: ſed iſta, quæ quibuſdam durior videtur ſententia, temperari poteſt, ita ut dicatur, rem principaliter oblatam eſſe Chriſtum, ſed ſpecies neceſſarias eſſe ad modum hujuſce ſacrificii conſtituendum, nempe ut ſit viſibile, myſticum, & incruentum; ſic ut pertineant ad rem oblatam per conſequentiam quamdam, ut corpus quod apertum erat in cruce hic ſit apertum.*

P. de Marca Diſſ. poſthum. de ſacrificio p. 90. & 91.

Dices 1. Panem & vinum offerimus in ſacrificio Miſſæ: *Suſcipe, ſancte Pater*, ait Sacerdos ante ſacrificium, *hanc immaculatam hoſtiam, quam tibi offerimus &c.* Atqui tunc nonniſi panis & vinum eſt: ergo panis, & vinum vere offeruntur in ſacrificio Miſſæ.

Reſp. diſt. maj. panem & vinum offerimus tanquam materiam ſubjectam, ex qua ſacrificium conſecratur, concedo: tanquam hoſtiam, verum ſacrificium, aut terminum actionis ſacrificantis, nego. Panis autem & vinum *hoſtia* dicuntur per anticipationem, quia ex his in corpus Chriſti commutatis realiter præſens in altari ſiſtitur Chriſtus, qui vera eſt pro peccatis noſtris hoſtia.

Dices 2. Illud eſt eſſentiale ſacrificio, ſine quo ſacrificium ſenſibile ac viſibile eſſe non poteſt: atqui ſine ſymbolis ſeu ſpeciebus panis & vini ſacrificium altaris ſenſibile ac viſibile eſſe non poteſt; ergo ſpecies illæ intrinſece pertinent ad eſſentiam ſacrificii, ita ut res oblata per modum termini

non

non ſit Chriſtus nude ſumptus, ſed ſimul cum ſpeciebus, ſeu quatenus cum ipſis unum compoſitum ſacramentale conſtituit.

Reſp. nego maj. ſunt etenim conditiones quædam neceſſariæ ad rem conſtituendam, quæ tamen ad ejus naturam, & eſſentiam non pertinent: unio v. gr. animæ cum corpore omnino neceſſaria eſt ad hominem conſtituendum, nec tamen pars eſt eſſentialis hominis, per principium omnium ipſius operationum. Ergo licet ſine ſpeciebus panis, & vini ſenſibile non ſit ſacrificium; non ſequitur ſpecies illas eſſentiales eſſe partes ſacrificii, ſed ſufficit, ut ſint conditiones.

Inſtabis: Ratio ſigni exterioris ac ſenſibilis eſſentialis eſt Sacramento Euchariſtiæ: ergo & ſacrificio.

Reſp. nego conſeq. Diſparitas eſt; quod Sacramentum ex natura ſua debeat eſſe ſignum ſenſibile quod gratiam producat; eſt enim primario deſtinatum ad ſanctificationem hominis: ſacrificium vero in conſecratione, & oblatione hoſtiæ eſſentialiter conſiſtit, in ſignum ac proteſtationem ſupremi Dei in res omnes dominii, ac noſtræ ab ipſo dependentiæ. Porro ſpecies ſacramentales nec offeruntur, nec immolantur: ergo licet ſint conditiones neceſſariæ ut ſacrificium viſibile ſit, non ſunt tamen de ſubſtantia victimæ, nec proinde ſacrificii.

SECUNDA CONCLUSIO.

Eſſentia ſacrificii poſita non videtur in oblatione quæ fit, vel ante, vel poſt conſecrationem.

I. Oblationem quæ antecedit conſecrationem, ad eſſentiam ſacrificii non pertinere, probatur. 1. quia talem oblationem præmiſiſſe Chriſtum ante conſecrationem non legimus. 2. quia illa oblatio inſtitutionis eſt Eccleſiaſticæ, quæ præparatoria quidem eſt ad oblationem ſacrificii, non autem ipſummet ſacrificium, quod juris ac inſtitutionis eſt divinæ. 3. quia per hanc oblationem nihil fit circa rem oblatam, præter extrinſecam quamdam orationem: nam elevatio quæ fit a Sacerdote, aut conſignatio crucis, & aliæ ſimiles actiones, omnino accidentales videntur. 4. quia oblatio vocalis non eſt ad ſacrificium neceſſaria: ſatis enim Deo ſe aliquid offerre demonſtrat Sacerdos, qui reipſa offert; & quamvis oblatio aliqua, inquit Bellarminus, ad eſſentiam ſacrificii neceſſario requiratur, non tamen neceſſe eſt, ut ea immolationem præcedat: ipſa etenim immolatio, oblatio eſſe poteſt.

II. Nec oblationem, quæ conſecrationem ſequitur ad eſſentiam ſacrificii pertinere, conſtat. 1. quia eam adhibuiſſe Chriſtum non videmus, qui ſtatim poſt conſecrationem corpus, & ſanguinem ſuum Diſcipulis diſtribuit. 2. quia hoc ſacrificium principaliter offertur in perſona Chriſti: at verba oblationis ſubſequentis conſecrationem, non dicuntur in perſona Chriſti, ſed miniſtri, & totius Eccleſiæ, ut conſtat ex iſtis verbis: *Unde & memores nos ſervi tui... offerimus &c.* 3. quia non eſt de eſſentia ſacrificii, ut verbo explicet oblationem, ſicut ex Bellarm. jam audivimus, ſed ſatis eſt quod opere illam exerceat ex fine ſeu intentione colendi Deum: ergo vocalis illa oblatio non pertinet ad eſſentiam ſacrificii, ſed oblatio realis quæ in conſecratione ſufficienter continetur. Cur ergo inquies, adhibetur? Reſp. in ſignum ac proteſtationem conſenſus Eccleſiæ in oblationem a Chriſto factam, cum quo

simul & ipsa offert. Inde censet Bellarminus loco citato, oblationem illam si non ad essentiam, ad integritatem saltem nostri sacrificii pertinere. Quidquid sit, sedulo cavendum Sacerdoti, ne quid eorum omittat, quæ in Canone Missæ observanda præscribuntur.

TERTIA CONCLUSIO.

Fractio, & commixtio hujus Sacramenti non pertinet ad essentiam sacrificii.

Ita S. Thomas 3. part. qu. 83. art. 6. ad 6. *Dicendum*, inquit, *quod fractio hostiæ consecratæ, & quod una sola pars mittatur in calicem, respicit corpus mysticum, sicut admixtio aquæ significat populum. Et ideo horum prætermissio non facit imperfectionem sacrificii, ut propter hoc sit necesse aliquid reiterare circa celebrationem hujus Sacramenti*. Quapropter, si forte, ait Bellarminus ibidem, dum cum ipso Sacramento signum crucis exprimitur, panis consecratus in calicem decidat, non solet frangi, sed relinquitur ita integrum, usque ad sumptionem, nec tamen sacrificium irritum aut essentialiter immutari creditur. Revera Christus panem fregit: at non ad certum mysterium significandum, sed ad distribuendum; neque post fractionem miscuit cum vino consecrato, ut nos observamus, sed immediate porrexit Discipulis ad manducandum: non ergo fuit fractio mystica, ut nostra, sed usualis.

QUARTA CONCLUSIO.

Sacramenti consumptio, ut a populo fit, non est pars sacrificii; ut autem fit a Sacerdote sacrificante, pars est essentialis, sed non tota essentia.

Prima pars certissima est apud omnes. 1. quia qui edunt victimas, participes quidem sunt altaris, ut Apostolus ait 1. Cor. 10. & Hæbr. 13. at idem non est, offerre sacrificium, & de altari participare: consumptio autem quæ fit a Sacerdote, non tam est comestio victimæ, quam consummatio sacrificii; & proprie combustioni holocausti respondere censetur. 2. quia participatio victimæ respectu populi, supponit jam sacrificium perfectum, & consummatum. 3. frequenter Ecclesia sacrificium celebrat absque ulla facta populo distributione. 4. tota actio sacrificandi quæ sacrificio essentialis est, immediate fieri debet a Sacerdote; at distributio fieri potest per Diaconum, & consumptio fit a populo: ergo nec distributio, nec consumptio laica essentialis est sacrificio altaris.

Secunda pars, nempe consumptionem sacrificii a Sacerdote factam essentialem esse.

Probatur 1. quia sacrificium Missæ omnium perfectissimum est, ac holocaustum: in holocausto autem victima tota consumebatur, & destruebatur: nulla autem in sacrificio Missæ consummatio ac perfecta destructio assignari potest, præter consumptionem quæ fit a Sacerdote, quæ ita necessaria semper judicata fuit ab Ecclesia, ut si forte Sacerdos ante consumptionem moriatur, vel alio modo a consumptione impediatur, oportet, alium Sacerdotem, etiamsi jejunus non esset, illi succedere, & sacrificium consummare. Ita docet S. Th. q. 83. art. 6. ad 3. *Dicendum*, inquit, *quod si musca vel aranea in calicem ante consecrationem ceciderit, aut etiam venenum depre-*

deprehenderit esse immissum, debet effundi, & abluto calice, denuo aliud vinum poni consecrandum. Si vero aliquid horum post consecrationem acciderit, debet animal caute capi, & diligenter lavari, & comburi, & ablutio cum cineribus in sacrarium mitti. Si vero venenum ibi esse deprehenderit immissum, nullo modo debet sumere, nec alii dare, ne calix vitæ vertatur in mortem, sed debet diligenter in aliquo vasculo ad hoc apto cum reliquiis conservari. Et ne Sacramentum remaneat imperfectum, debet aliud vinum apponere in calicem, & denuo resumere a consecratione sanguinis, & sacrificium perficere.

II. De ratione sacrificii generatim est, ut Sacerdos sacrificans de victima oblata participet, excepto holocausto, quod totum igne absumebatur. Ita S. Th. q. 82. art. 4. Ergo ut sit perfectum altaris sacrificium, necesse est a Sacerdote illud consumi. Nec obstat, inquit Bellarm. quod ista consumptio non videatur fieri in persona Christi, qui tamen est primarius Sacerdos: nam Christus quidem non se ipse manducat, neque immediate consumit Sacramentum; tamen ipsa dici potest consumere, quia ad consumendum tradit, quemadmodum etiam in sacrificio crucis, Christus vere se ipse sacrificavit; quia se occidendum obtulit, licet non se ipse occiderit. Nam etiam in Testamento veteri, de ratione holocausti erat combustio, quæ tamen immediate non a Sacerdote, sed ab igne fiebat, sed vere dicebatur Sacerdos cremare victimam, quando ignem illi subjiciebat. Hæc Bellarminus. *Lib. 1. de Miss. c. 27. p. 341.*

III. Novis Sacerdotibus, qui in die Ordinationis suæ cum Episcopo concelebrant, communio, juxta Pontificale, concedi debet ex præsenti sacrificio, non ex pyxide, in qua asservantur hostiæ jam consecratæ. Quare? quia novi illi Sacerdotes censentur idem sacrificium offerre ac consecrare cum Episcopo; unde necessitas eidem communicandi per veram consumptionem. Denique cap. *Relatum de consecr.* dist. 2. apud Gratianum, dicitur: *Quale erit sacrificium, cujus neque ipse sacrificans particeps esse dignoscitur.* Et Conc. Trident. Sess. 13. c. 8. ait, Ecclesiæ morem semper fuisse, ut Sacerdotes communicent seipsos.

QUINTA CONCLUSIO.

Consecratio Eucharistiæ ad essentiam sacrificii pertinet.

Ita rem exponit Illustriss. Bossuetius, tum in Expositione Missæ pag. 45. *Nous ne craignons point de dire*, ait, *que cette sanctification, & cette oblation de J. C. continue encore sur nos Autels; & c'est essentiellement dans la consecration de l'Eucharistie que nous la faisons consister.* Tum in Expositione doctrinæ Catholicæ circa sacrificium, pag. 149. ubi docet, per verba consecrationis Christum præsentem constitui in altari in statu quodam mortis; atqui veluti per gladium quemdam spiritualem, in speciebus distinctis ac separatis immolari, & Deo Patri offerri: idem quippe est, hostiam in altari præsentem esse, ac eam offerri; separatio autem illa mystica, quæ vi verborum fit, corporis ac sanguinis, apte significat ac repræsentat separationem cruentam sanguinis a corpore, quæ in cruce peracta fuit. Deinde quædam hic fit hostiæ immutatio, in eo quod Christi corpus per modum cibi, sanguis vero per modum potus exhibetur, cibus autem ad comestionem, & consequenter ad mutationem, & destructionem ordinatur. *Nec obstat*, ait Bellarm. *quod corpus Christi nullam in se læsionem patiatur,* *Lib. 1. de Missa c. 12. p. 341. H.*

 ne-

neque esse suum naturale amittat, *cum manducatur Eucharistia : nam amittit esse sacramentale*, *& proinde desinit realiter esse in altari*, *desinit esse cibus sensibilis*; cum nempe sumuntur species, & absumuntur. Denique visibile ac externum fit sacrificium, tum in externa verborum prolatione, tum in speciebus separatim consecratis, tum denique quia corpus Christi non est victima in sacrificio Missæ, absolute in propria sua naturali forma seu specie, sed prout speciebus panis, & vini obvolutus, quodammodo sensibilis fit ac visibilis.

Ad hæc accedit auctoritas SS. Patrum quos antea laudavimus, cum & de præsentia reali, & de natura sacrificii diximus; illi enim omnes realem Christi præsentiam, & oblationem inferunt ex consecratione.

Habemus igitur in consecratione. 1. Christum realiter præsentem. 2. immolationem, & oblationem illius incruentam, in separatione mystica corporis, & sanguinis, quæ fit cum species separatim ponuntur, & consecrantur. 3. commemorationem, & repræsentationem sacrificii crucis. 4. aliquam hostiæ immutationem. 5. ejusdem hostiæ visibilitatem, per species, quibus involvitur. Ergo in consecratione recte constituitur essentia sacrificii.

Probant Bellarminus, & alii.

Ibid. p. 342. A. I. Quia sacrificium Missæ offertur in persona Christi: nihil autem facit Sacerdos tam perspicue in persona Christi, quam consecratione in qua dicit: *Hoc est corpus meum*.

II. Quia Christus ipse aut consecrando, & consumendo sacrificavit, aut nullo modo sacrificavit; namque non est alia Christi actio, quæ sacrificium dici possit, neque ante, neque post consecrationem.

III. Quia Apostoli initio, si nihil addebant ad verba consecrationis præter Dominicam orationem, necesse est, ut consecrando sacrificarent; neque enim oratio Dominica sacrificium dici potest.

IV. Quia in consecratione consistit repræsentatio sacrificii crucis, ut S. Th. docet 3. p. qu. 80. art. 12. ad 3. at simul esse debent sacrificium reale, & sacrificium repræsentativum; siquidem ipsum reale alterius repræsentativum est. Hæc Bellarminus. Ex quibus inferimus, sacrificium altaris esse Christum ipsum in altari realiter sub speciebus præsentem, qui mystice immolatur, ac vere offertur Deo in memoriam ac repræsentationem cruenti sacrificii crucis.

Quid sit sacrificium Missæ.

Dices 1. Ita se habet consecratio ad sacrificium incruentum, sicut ipsa Incarnatio ad cruentum: atqui Incarnatio non est pars sacrificii: ergo nec consecratio. Major propositio probatur: quia, sicut Deus factus homo per Incarnationem, postea in cruce oblatus est; ita Christus factus panis vitæ per consecrationem, postea in altari offertur. Confirmatur ex veteribus sacrificiis. Namque productio Agni paschalis v. g. non erat pars sacrificii, sed productio rei sacrificandæ: ergo similiter consecratio non est pars, sed præparatio, & veluti aliquid prævium, ad rem seu victimam offerendam.

Resp. dist. maj. Si Christus in hoc sacrificio sit res oblata per modum materiæ, quæ actioni sacrificandi supponatur, concedo: si Christus est res ipsa oblata, tanquam terminus qui ex sacrificatione seu consecratione resultat, nego. Porro Christus in nostro sacrificio non est tanquam materia quæ actioni sacrificandi subjaceat, & supponatur, sed est tanquam terminus ipsius consecrationis, ex qua resultat: vi quippe consecrationis præsens sistitur, & offertur ac immolatur; unde consecratio non est præparatio materiæ, sed est ipsamet actio qua perficitur sacrificium. Aliter res se habet in sacrificio

cru-

crucis, & Agni paschalis :nam Christus, ut homo vivus fuit] materia sacrificii cruenti, sicut agnus vivus materia fuit Mosaici sacrificii. Inde aperta fit disparitas inter Incarnationem respectu sacrificii cruenti, & consecrationem respectu sacrificii incruenti: in ista Christus est terminus actionis sacrificantis, in illa est materia, quæ sacrificatur & immolatur.

Dices 2. In die Parasceves verum offertur sacrificium sine consecratione, quia fit oblatio ex præsanctificatis: ergo consecratio non est de essentia sacrificii. Antecedens probatur 1. ex ratione, quam Ecclesia in Officio illius diei profert his verbis: *In spiritu humilitatis & in animo contrito, suscipiamur a te, Domine, & sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi, Deus.* Et postea: *Orate fratres, ut meum & vestrum sacrificium &c.* 2. probatur ex S. Augustino Epistola 54. alias 118. cap. 2. ubi ait: *Omnibus diebus offertur Deo sacrificium in Ecclesia.*

Resp. 1. dist. ant. in die Parasceves offertur sacrificium jam perfectum, concedo: sacrificium; quod tunc in Officio Parasceves perficiatur, nego: nullum enim tunc offertur, sed sacrificium pridie oblatum solummodo consumitur. Si ergo vox sacrificii proprie sumatur, referenda est, non ad actionem quæ tunc fit, sed ad eam, quæ pridie facta fuit, nec aliter intelligenda mox dicta Ecclesiæ oratio: *In die quo ipsa passio Domini recolitur,* ait S. Th. q. 83. art. 2. ad 2. *prout realiter gesta est; non celebratur consecratio hujus Sacramenti: ne tamen Ecclesia, ea etiam die sit sine fructu passionis per hoc Sacramentum nobis exhibito, corpus Christi consecratum die præcedenti reservatur sumendum in illo die; non autem sanguis, propter periculum, & quia sanguis, specialius est imago dominicæ passionis. Nec verum est quod quidam dicunt, quod per immissionem particulæ corporis Christi in vinum convertatur vinum in sanguinem: hoc enim aliter fieri non potest, quam per consecrationem factam sub debita forma verborum.* Verum igitur in Officio parasceves non fit sacrificium, quia hac ipsa die Christus realiter occisus recolitur, unde Sacerdos nihil agit in persona Christi in illo Præsanctificatorum Officio, quod tamen fieri necesse foret, si verum esset illud sacrificium, quandoquidem Christus est principalis offerens: at quia conveniens non videtur, ut Christus eo die inducatur loquens, & offerens, quo mortuus recolitur, idcirco nihil in persona Christi ea die peragit Sacerdos. Confirmat Rabanus in Libro de instit. Cleric. cap. 67. ex figura hujus mysterii, quia in veteri Lege eo die summus Sacerdos semel intrabat in Sancta Sanctorum, alii Sacerdotes non sacrificabant.

Resp. 2: nomen sacrificii in objectione sumi posse latiori quodam sensu non tantum pro re oblata, sed etiam pro actione Sacerdotis, imo & tota Officii Parasceves celebratione: postulat scilicet Sacerdos, ut Fideles suas apud Deum preces & pro seipso & pro toto populo interponant ad dignam & utilem Officii celebrationem. Observat Alcuinus L. de divinis Officiis c. 40. Sacerdoti dicenti: *Orate fratres,* Acolythum olim respondisse: *Sit Domine in corde tuo, & in ore tuo ut suscipiat sacrificium sibi acceptum de ore tuo & de manibus tuis pro nostra omnium salute. Ubi sacrificium,* ait Vasquez disp. 223. *non proprie pro immolatione victimæ, sed latiori significatione pro tota actione Missæ usurpatur, & ita nunc etiam usurpari potest. Porro autem tunc ita usurpatum fuisse constat, quia loquebatur minister de sacrificio oris, manuum, & cordis; sacrificium autem proprie dictum non consistit in verbis.* Ita Vasquez. P. 1101. D.

Tom. 2. p. 124. n. 2. S. Augustinus citatus generatim loquitur, & non excludit singularem exceptionem unius diei.

Dices 3. Si sacrificium Missæ sola consecratione perficeretur, sola consecratione fieret perfecta oblatio pro vivis, & defunctis: ergo tunc statim suum effectum haberet ex opere operato: atqui hoc falsum videtur, quia post factam consecrationem, Ecclesia etiam defunctorum commemorationem facit, ac orat pro iis.

Resp. dist. maj. sola consecratione fieret perfecta oblatio pro vivis atque defunctis, quantum ad effectum ex opere operato, concedo: quantum ad effectum ex opere operantis, nego. Commemoratio fit in Missa pro vivis atque defunctis, tum ante, tum post consecrationem: verum orationes illæ vim tantum habent ex opere operantis, & per modum impetrationis; consecratio vero ex opere operato.

Dices denique; Sola communio, seu participatio Eucharistiæ repræsentat sepulturam Domini: ergo sola illa communio essentialis est sacrificio.

Resp. transeat antecedens, nego conf. quia sicut sepultura realis corporis Christi non fuit pars essentialis sacrificii crucis, ita nec repræsentatio hujus sepulturæ essentialis est sacrificio Missæ.

Quæres 1. an sacrificium Missæ essentialiter differat ab omnibus aliis sacrificiis, nempe ultimæ Cœnæ, Crucis, & Mosaicis.

Resp. 1. sacrificium Missæ essentialiter non differre a sacrificio ultimæ Cœnæ. Ratio est aperta, quia eadem est utrobique hostia, idem principalis Sacerdos, Christus: differunt ergo tantum accidentaliter in nonnullis conditionibus. V. g. in sacrificio ultimæ Cœnæ Christus mortalis oblatus est, non ita in sacrificio Missæ: quamquam enim sub quodam mortis statu illic offeratur, non tamen ut mortuus; semel etenim mortuus amplius non moritur. 2. in sacrificio ultimæ Cœnæ Christus proxime, ac immediate seipsum obtulit, in sacrificio vero Missæ immediate ac proxime offertur ministerio Sacerdotum; quod discrimen accidentale est, siquidem idem semper remanet principalis offerens Christus. 3. sacrificium ultimæ Cœnæ, & Missæ differunt in effectu morali: prius meritorium fuit, ac satisfactorium: non posterius, quia Christus jam in eo statu non est, ut mereri possit ac satisfacere: propitiatorium est nostrum sacrificium, nobisque merita mortis ac passionis Christi applicat. 4. significatione differt sacrificium Missæ a sacrificio postremæ Cœnæ: istud futuram, illud vero præteritam significat Christi mortem. 5. sacrificium Cœnæ non fuit imago alterius sacrificii incruenti; nostrum vero imago est sacrificii Cœnæ incruenti.

Resp. 2. sacrificium Missæ essentia & substantia non differre a sacrificio Crucis, ob rationem mox adductam ex unitate ejusdem hostiæ, quæ offertur, & Sacerdotis supremi offerentis: discrimen dumtaxat est penes modum offerendi: hic incruentus est, qui in Cruce cruentus fuit; hic mystica immolatio & oblatio, in Cruce vero realis ac physica cum sanguinis effusione: hic non solvitur redemptionis nostræ pretium, sed tantum communicatur seu applicatur; hic imago est, ac repræsentatio sacrificii Crucis; istud vero Crucis Sacrificium; nec repræsentatio nec imago fuit alterius, sed prototypon omnium sacrificiorum.

Resp. 3. sacrificium Missæ essentialiter differre a sacrificiis Mosaicis tum ex parte rei oblatæ, Christi scilicet, qui hic offertur, unde nascitur totum sacri-

cri-

crificii pretium; tum ex parte offerentis, tum ex parte virtutis, & efficaciæ.

Quæres 2. an sacrificium Missæ essentialiter differat a Sacramento Eucharistiæ.

Certum est, eamdem esse actionem realem in utroque mysterio, quia una est, eademque actio, qua conficitur Sacramentum Eucharistiæ, & fit consecratio seu oblatio sacrificii. Certum etiam est utrobique eumdem esse actionis terminum, Christum nempe sub speciebus panis, & vini. Quæritur ergo, an sit etiam una eademque essentia utriusque mysterii; an potius alia sit ratio seu essentia sacrificii, & alia sacramenti: deinde si sint duæ rationes, seu essentiæ distinctæ, utra earum sit prior ordine temporis naturæ & perfectionis.

Dico 1. essentiam sacrificii Missæ distinctam esse ab essentia Sacramenti Eucharistiæ. 1. quia essentia sacrificii partim consistit in actione sacrificandi, partim in victima immolata, & oblata: at essentia Sacramenti Eucharistiæ nullo modo consistit in actione, sed in sola re permanente quæ resultat ex actione. 2. essentia sacrificii Missæ requirit utriusque speciei consecrationem, ad repræsentandam scilicet mortem & passionem Christi; essentia vero Sacramenti salva est sub una etiam specie. 3. sacrificium per se primario & immediate ad cultum Dei ordinatur; Sacramentum autem ad nostram sanctificationem.

Dico 2. essentiam Sacramenti prius tempore perfici, quam essentiam sacrificii. Ratio est, quia Sacramentum essentialiter perficitur per consecrationem unius speciei, sacrificium autem per consecrationem utriusque: constat autem, consecrationem unius speciei ordine temporis priorem esse consecratione utriusque speciei.

Quæres, an idem ordo servetur in effectu Sacramenti, & sacrificii. Resp. in effectu contrarium ordinem servari. Nam effectus sacrificii confertur peracta consecratione utriusque speciei; effectus autem Sacramenti confertur in usu seu sumptione Eucharistiæ, quæ ordine temporis sequitur ipsam consecrationem: quamquam autem ordine temporis una actio prior sit altera, uniuntur tamen moraliter ad idem sacrificium perficiendum.

Dico 3. ordinem naturæ seu causalitatis hic duplicem distingui posse, unum intentionis, & alterum executionis. Ordine intentionis prior est ratio seu essentia sacrificii, quam Sacramenti, quia principalius intenditur cultus, & honor Dei, quam nostra utilitas: unde potestas sacerdotalis primario refertur ad sacrificium Deo offerendum, & secundario ad Sacramentum conficiendum. At ordine executionis essentia sacrificii est posterior, quia ex parte rei oblatæ supponit totum id, quod pertinet ad rationem Sacramenti; & ultra hoc requirit aliquid aliud ad rationem sacrificii, nempe mactationem mysticam & consecrationem utriusque speciei: ergo supponit quodammodo rationem Sacramenti in genere causæ materialis.

At, inquies, inde sequitur rationem sacrificii includere rationem Sacramenti, quod absurdum est; siquidem duæ sunt rationes specificæ, quarum una non potest alteram includere aut contrahere.

Resp. Si sacrificium sumatur pro re oblata, tunc includit rationem Sacramenti; & aliquid superaddit. Si vero sumatur pro actione sacrificandi, tunc non includit rationem Sacramenti, sed tamen dicit ordinem, & respectum ad Sacramentum Eucharistiæ tanquam ad rem oblatam, & immolatam, idque sub utraque specie.

ARTICULUS III.

Utrum ad essentiam sacrificii necessaria sit utriusque speciei consecratio.

EX dictis hactenus constat, sacrificii naturam, & essentiam in consecratione positam esse, quatenus per eam Christus præsens realiter in Altari sistitur sub speciebus panis, & vini, mystice immolatur, ac Deo Patri offertur in memoriam, & repræsentationem cruenti crucis sacrificii. Quæstio hìc vertitur, utrum ad illam mysticam immolationem ac repræsentationem crucis, necessario omnino sit utriusque speciei consecratio, an in una specie salva & integra illa esse possit. Quæstio porro non est de possibili, utrum absolute, Deo ita volente, integra subsistere potuisset sacrificii natura in una specie; sed de facto. an re ipsa voluerit Christus Eucharistiam in sacrificium instituendo, utramque speciem adhibendam esse.

I. Negant nonnulli, qui Gasparem Cassalium, & Ruardum laudant, ad quam sententiam accedere videntur ex Scholasticis, ii qui asserunt, solo jure humano non divino, utramque speciem ad consecrationem necessariam esse. Ita censere videntur Adrianus in 4. q. 6. de Eucharistia; Major in 4. dist. 9. q. 3. Claudius de Saintes, Repetit. 10. de Eucharistia. Ratio hæc ipsis est, quia si utraque species jure divino foret necessaria non posset S. Pontifex ab eo jure dispensare: atqui tamen, inquiunt illi, nonnulli SS. Pontifices permiserunt consecrationem fieri in una specie. Refert Raphael Volaterranus Lib. 7. Geographiæ cap. 4. quod est de Saxonibus Innocentium VIII. cum Norvergiis dispensasse: hoc idem refert Onuphrius Panuinius in Chronico, ad ann. 1490. Præterea eodèm modo cum illis dispensasse Innocentium IV. refert ex eodem Volaterrano Claudins de Saintes, Repetit. 10. de Eucharistia cap. 3. Denique Albertus L. de corpore Domini, cujus sententiam refert Gabriel, Lect. 53. in Canonem Missæ; Anglus in Summa, verbo: *Eucharistia*; Vuillelmus Alanus L. de Euchar. & alii quotquot arbitrantur præceptum consecrandi utramque speciem, solummodo Ecclesiasticnm esse, consequenter docent, S. Pontificem ex dispensatione relaxare præceptum de utraque specie simul consecranda. Vide Vasquesium disp. 123. c. 1.

II. Asserunt vulgo Theologi post S. Thomam, ad essentiam sacrificii, jure, ac præcepto divino, a quo nullo modo dispensari potest, utramque speciem pertinere.

CONCLUSIO.

Utriusque speciei consecratio ad essentiam sacrificii pertinet.

Probatur 1. exemplo & præcepto Christi, qui tanquam Pontifex secundum ordinem Melchisedech Eucharistiam in pane, & vino consecravit, suisque Apostolis eorumque successoribus mandavit, ut idem in sui commemorationem facerent. Ita Conc. Trid. Sess. 22. c. 1. Christus *Sacerdotem secundam ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo Patri obtulit, ac sub earumdem rerum symbolis, Apostolis quos tunc novi Testamenti Sacerdotes constituebat, ut sumerent tradidit, & eisdem, eorumque in sacerdotio successoribus, ut offerrent, præcepit per hæc verba: Hoc facite in meam commemorationem; ut semper Catholica Ecclesia intel-*

Luc. 22. *v.* 9.

T. 14. *Conc* *p.* 853. *A.*

intellexit & docuit. Idem constat ex Can. 2. ejusdem Sessionis. Universa igitur Ecclesia semper intellexit ac credidit, suoque usu perpetuo declaravit, per hæc verba, *Hoc facite*, Christum legem omnibus Sacerdotibus imposuisse, ut idem facerent quod ipse tanquam Sacerdos secundum ordinem Melchisedech fecerat: atqui Christus corpus & sanguinem suum in pane & vino consecravit; ergo utraque illa panis & vini species jure ac præcepto divino necessaria est ad essentiam consecrationis & sacrificii.

Probatur 2. quia ex S. Thoma q. 80. art. 12. ad 3. repræsentatio dominicæ passionis in consecratione peragitur, ideoque non potest corpus sine sanguine consecrari. Et quæst. 83. art. 1. ad 1. ait, in mysterio Eucharistiæ immolari Christum, quatenus continet expressam repræsentationem cruenti sacrificii. Inde sic arguimus: Incruentum Missæ sacrificium imago est ac repræsentatio sacrificii crucis, & mystica quædam mactatio: at repræsentatio non est, nec mystica mactatio, nisi quatenus per consecrationem utriusque speciei vi verborum corpus & sanguis Christi sacramentaliter separantur, licet re ipsa conjuncta sint per naturalem concomitantiam.

Dices 1. Per consecrationem unius speciei totus Christus modo sacramentali realiter præsens in altari ponitur, ac in honorem Dei offertur, ipsa siquidem consecratio, ex dictis ante, essentialiter est oblatio; ergo nihil deest ut vere sit sacrificium.

Resp. nego conseq. deest quippe expresse significatio mortis Christi, quæ in separatione utriusque speciei ac mystica immolatione consistit. Sæpius dictum est, commemorationem illam ac repræsentationem omnino necessariam esse ad sacrificium, tametsi sacrificium istud non sit pure ac nude commemorativum ac repræsentativum, sed verum, reale, ac proprie dictum. Cum vero dicimus consecrationem essentialiter esse oblationem, de consecratione loquimur, quæ fit in utraque simul specie, non de alia.

Dices 2. Per consecrationem corporis Christi sub specie panis, Christus aptus fit cibus Fidelibus, idemque est de consecratione calicis sola secundum se; ergo alterutrius speciei consecratio sola ad rationem sacrificii sufficit.

Resp. dist. ant. per consecrationem panis, antequam vinum consecretur, corpus Christi aptum redditur ad cibum spiritualem, concedo: ad mysticam immolationem, ac repræsentationem mortis ejus, nego; antequam enim vinum consecretur, non repræsentatur corpus Christi ut mortuum & immolatum, quia non fit separatio mystica sanguinis a corpore, quæ separatio & immolatio necessaria est ad sacrificium incruentum, quod fit in memoriam & repræsentationem sacrificii cruenti.

Instabis: In consecratione unius speciei sufficienter repræsentatur cruentum sacrificium crucis, quia istud crucis sacrificium positum non fuit in separatione sanguinis, sed animæ a corpore, & sufficienter repræsentatur per consecrationem solius corporis, quod vi verborum exsangue, ac sine anima sub specie panis ponitur; quamvis ratione concomitantiæ cum anima & sanguine conjunctum sit.

Resp. nego ant. ad probationem dico, cruentum Christi sacrificium formaliter includere non tantum mortem, sed & causam mortis, effusionem nempe sanguinis & separationem ejus a corpore, quam quidem separationem utriusque speciei consecratio proxime significat, remote autem ac consequenter separationem ipsam a corpore, quod quidem sufficit ad rationem incruenti sacrificii.

Di-

Dices 3. Si Sacerdos statim post consecratum panem moreretur, nonne Sacrum perfecisse diceretur? Ergo in consecratione unius speciei tota salva est sacrificii natura.

Resp. In casu proposito inchoatum quidem fore sacrificium, sed non plene perfectum: unde alius substituendus foret Sacerdos, qui illud perficeret, & absolveret. Ita statutum fuit a Conc. Toletano VII. Can. 2. ut si Sacerdos post inchoatum sacrificium, idest post consecratam unam speciem (ut communiter exponitur illud Decretum) ait Bellarminus, adeo ægrotare incipiat, ut prosequi nequeat, alius Sacerdos succedat, & perficiat sacrificium.

De Sacr. Euch. L. 4. c. 22.

Dices 4. Christus ipse in Castello Emaus coram duobus Discipulis solum panem consecravit, quin & novi Sacerdotes recenter inaugurati simul cum Episcopo consecrant, neque tamen sanguinem sub specie vini percipiunt: ergo integrum stare potest sacrificium, & sine consecratione utriusque speciei, & sine sumptione.

Resp. ad primum, Christum primum præcepti auctorem, pro sua suprema auctoritate solam panis speciem consecrasse, quia voluit dumtaxat eos Discipulos reficere, & ab illis agnosci, ita ut agnitus statim ex oculis eorum se subduxerit, & evanuerit, quod quidem eo tempore maxime expediebat. Quod vero Christus ex suprema sua & absoluta voluntate fecit, nobis ad imitandum non proponitur.

Ad secundum, satis est quod Episcopus, qui principalis est offerens, utramque speciem sumat; neque ullo modo probari potest ex dispensatione fieri, ut Sacerdotes recenter inaugurati sanguinem sub specie vini non percipiant.

Dices 5. Referunt nonnulli post Volaterranum, dispensatum aliquando fuisse a SS. Pontificibus Innoc. IV. & VIII. ut sub una tantum specie panis, ob vini penuriam, consecratio fieret. Addunt alii, quod etsi certum foret, jure divino utramque speciem necessariam esse, adhuc tamen certis in casibus Ecclesiam ab illo jure dispensare posse, sicut dispensat in juramento, voto, & matrimonio rato, quorum obligatio juris divinis est, ac naturalis.

Resp. dispensationes illas aut fictas esse, aut ipso jure nullas. Habet quidem Ecclesia potestatem, ut in Sacramentorum dispensatione ea statuat vel mutet, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire judicat; at salva semper illorum substantia, ait Conc. Trid. sess. 21. c. 2. Porro substantia sacrificii subsistere non potest sine consecratione utriusque speciei.

Quod additur de dispensatione a juramento, voto, & matrimonio, suo loco exponetur: dixisse hic sufficiat, obligationem, quæ juramento, voto, vel matrimonio contrahitur, dispensatione non tolli, quamdiu manet ac viget promissio juramenti, voti, ac matrimonii, sed Ecclesiam dumtaxat declarare certis in casibus juramentum, votum, aut matrimonium non obligare.

Instabis: Ratio essentialis Sacramenti, & Sacrificii prorsus distincta est: ergo Eucharistia, saltem quatenus Sacramentum est, potest in una specie consecrari.

Resp. nego conseq. quia Sacerdos una & eadem actione, & Sacramentum perficit, & offert sacrificium; neque ipsi fas est cum celebrat, unum ab alio sejungere. Non ita est de participatione Eucharistiæ extra celebrationem; sub una quippe specie, & a Sacerdote ipso non celebrante, & a Fidelibus tanquam Sacramentum percipitur.

AR-

ARTICULUS QUARTUS.

Utrum incruentum Missæ sacrificium sit propitiatorium.

INitio hujus disputationis de sacrificio generatim sumpto observavimus; sacrificium ratione finis distingui, in latreuticum, Eucharisticum, impetratorium, & propitiatorium: Latreuticum dicitur, ob cultum latriæ seu perfectæ servitutis, qui Deo supremo rerum omnium Domino exhibetur; Eucharisticum fit in gratiarum actionem pro acceptis beneficiis; impetratorium vero pro accipiendis; propitiatorium denique dicitur, quod Deum nobis propitium, benignum ac placatum reddit, & offertur pro peccatis, & pro peccatorum pœnis, ac flagellis avertendis.

Sacrificium propitiatorium dici potest, vel ratione solutionis pretii, ac satisfactionis perfectæ pro redemptione nostra, vel ratione dumtaxat applicationis, quæ nobis fit meritorum passionis, ac mortis Christi. Duo ista maligne confundunt Novatores: plena solutio pretii redemptionis nostræ facta est in cruce; applicatio vero vel communicatio hujus pretii, seu meritorum Christi fit per Sacramenta, per bona opera, præsertim vero per sacrificium altaris.

Novatores Lutherani, & Calvinistæ non recusant agnoscere sacrificium nostrum, (quod non proprie, sed improprie ac latiori quodam sensu sacrificium appellant) latreuticum, & Eucharisticum dici posse; at vere propitiatorium & impetratorium illud esse, pernegant.

CONCLUSIO.

Incruentum Missæ sacrificium vere propitiatorium est, ac impetratorium.

Probatur 1. ex institutione ipsa Eucharistiæ, Matth. 26. v. 28. *Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur*, vel, juxta græcum: *effunditur in remissionem peccatorum*. Et Luc. 22. v. 20. *Hic est calix novum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur*, græce, *funditur*. Diversitas temporis, *fundetur*, *funditur*, duplicem designat ejusdem sacrificii statum, seu modum: pro futuro, cruentum cum physica effusione sanguinis: pro præsenti, incruentum cum mystica immolatione: utrobique vero est in remissionem peccatorum; in cruce, solvendo pretium nostræ redemptionis; in altari illud nobis applicando, unde merito Christus nostra propitiatio hoc utroque sensu dicitur. Rom. 3. v. 25. *Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiæ suæ propter remissionem præcedentium delictorum*. 1. Joan. c. 2. v. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi*. Et cap. 4. v. 10. *Misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris*. Fidem hanc confirmat & ipse S. Paulus Hebr. 5. v. 1. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis*. Est istud præcipuum Sacerdotis officium, offerre nempe sacrificium pro peccatis: ergo respondere illi debet sacrificium propitiatorium. Etenim Eucharistia quatenus Sacramentum, non habet ex sua institutione vim tollendi peccata directe ac primario, sed nutriendi tantum, & conservandi vitam spiritualem,

lem, neque potest nisi sumenti prodesse: econtra peccata dimittit, quatenus sacrificium est propitiatorium, quod non tantum offerenti, sed & aliis, pro quibus offertur, fructum affert.

Ex eo vero quod sacrificium Missæ propitiatorium sit, consequens est, ut sit etiam impetratorium: si enim Deum placare potest, ac propitium reddere ad dimittenda peccata, quidni poterit & ab ipso nova & uberiora auxilia gratiæ, cœteraque beneficia impetrare?

Si potest Ecclesia suis votis ac precibus plurima obtinere a Deo beneficia, seu terrena seu cœlestia, an non idem poterit Christus ipse in altari præsens ac mystice immolatus? Porro non alium in finem Apostolus 1. ad Timoth. 2. v. 1. observat *fieri orationes, postulationes, & gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, ut*, inquit, *quietam & tranquillam vitam agamus*. Quem usum Ecclesia

P. 241. B. semper observavit. *Postquam*, ait S. Cyrillus Jerosolymitanus Catechesi 5. mystag. *confectum est illud spirituale sacrificium, & ille cultus incruentus super ipsa propitiationis hostia, obsecramus Deum pro communi Ecclesiarum pace, pro tranquilitate mundi, pro regibus, pro militibus, pro sociis, pro ægrotis & afflictis, & in summa, pro omnibus qui egent auxilio.*

Ibid. Probatur 2. ex SS. Patribus ac constanti Ecclesiæ Traditione.

S. Cyrillus Jerosolymitanus Catechesi mox citata, vocat Eucharistiam, *hostiam propitiationis*, & postea dicit: *Christum pro nostris peccatis mactatum offerimus, ut & nobis & illis, eum, qui est benignissimus, propitium reddamus.*

S. Joan. Chrysostomus Lib. 6. de Sacerdotio. *Qui pro tota civitate*, in-

Tom. 1. p. 424. A. quit, *& quid dico civitate? imo pro universa terra oratorem agit, Deoque supplicans, ut omnium peccatis sit propitius, non vivorum tantum, sed etiam eorum qui obierunt, qualem, quæso, oportet esse?*

S. Ambrosius Lib. 1. de Officiis 48. *Offert*, inquit, *Christus seipsum qua-*

Tom. 2. p. 63. C. Ib. p. 302. D. *si Sacerdos, ut peccata nostra dimittat*. Et in Exhortatione ad Virgines, vocat sacrificium, quod in altari offertur, *hostiam salutarem, per quam peccatum mundi hujus aboletur.*

T. 4. par. 1. pag. 418 S. Hieronymus Comment. in c. 1. Ep. ad Titum. *Si Laicis*, ait, *imperatur, ut propter orationem abstineant se ab uxorum coitu; quid de Episcopo sentiendum est, qui quotidie pro suis populique peccatis illibatas Deo oblaturus est victimas?*

T. 3. par. 1. pag. 517. A. S. denique Augustinus qu. 57. in Levit. *In multis*, inquit, *sacrificiis, quæ pro peccatis offerebantur, unum hoc nostrum sacrificium significatur, in quo vera fit remissio peccatorum.*

Perpetuam illam Ecclesiæ fidem ac Traditionem sequitur ac confirmat

Tom. 14. Conc. pag. 853. C. Conc. Trid. sess. 22. c. 2. his verbis: *Docet sancta Synodus, sacrificium istud vere propitiatorium esse, per ipsumque fieri, ut, si cum vero corde, & recta fide, cum metu & reverentia, contriti ac pœnitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno. Hujus quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata, etiam ingentia, dimittit.* Rationem statim reddit Synodus: *Una enim eademque est hostia*, inquit, *idem nunc offerens Saerdotum ministerio; qui seipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa.*

Et Can. 3. ejusdem sess. *Si quis dixerit, Missæ sacrificium tantum esse laudis, & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem sacrificii in cruce peracti, non autem propitiatorium; vel soli prodesse sumenti; neque*

Ib p. 855. *pro vivis & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri debere, anathema sit.*

Pro-

Probatur 3. evidenti ratione ducta tum ex sacrificiis veteribus, quibus vis ea inerat ut a peccatis saltem legalibus, idest ab immunditia legali, mundarent: tum ex ipso Christo omnium gratiarum fonte ac capite, qui tanquam vera hostia sub symbolis eucharisticis præsens immolatur & offertur in remissionem peccatorum. Causam istam & rationem quam adducit Conc. Trid. eleganter exponit Illustrissimus Petrus de Marca in Dissertatione posthuma de Eucharistia. *Itaque*, inquit, *cum res oblata, & qui principaliter offert & interpellat, sit ipse Christus, dubium non est, quin sit in hoc sacrificio infinita vis impetrandi omnem gratiæ apparatum, quo instructi, ingentium criminum veniam consequi possimus. Quid enim deest ad peccatorum indulgentiam assequendam, ubi auctor ipse gratiæ, qui eum nobis promeritus est cruento sacrificio, in mystica cæremonia illius memoriam renovat, atque pro nobis Patrem interpellat, quo beneficii in cruce quæsiti nos faciat compotes?* ... Et postea: *Ut articulum istum contraham in pauca, propitiatorium dicitur sacrificium Eucharisticum, quoniam impetrat gratiam necessariam ad salutem, & ad ea omnia consequenda beneficia, quæ nobis sua passione promeruit, nisi contumaciter auxilia illa rejecerimus.* Tom. 3. p.

Dices 1. cum Luthero. Baptismus unius non prodest alteri, nec potest unus pro alio baptizari: ergo nec sumptio Eucharistiæ potest ab uno pro alio fieri; ergo Missa non est sacrificium propitiatorum.

Resp. ex supra dictis multum interesse inter Sacramenti susceptionem, & oblationem sacrificii: Sacramentum enim ad sanctificationem suscipientis primario ac directe ordinatur, & idcirco nonnisi suscipientem sanctificat; at sacrificium ordinatur, ac tendit tum ad gloriam Dei, cujus supremum in res omnes dominium declaratur, tum ad impetrandum beneficia iis omnibus pro quibus offertur: *Quare*, inquit Bellarminus L. 2. de Missa c. 5. Pag. 62.
sacrificium simile est orationi; quod attinet ad efficientiam: oratio enim non solum prodest oranti, sed etiam iis, pro quibus oratur. Ex his colligimus, 346. B.
pergit doctissimus Cardinalis *manducationem Eucharistiæ, quæ fita Sacerdote, ut est Sacramenti susceptio, soli sumenti prodesse; ut autem sacrificii consummatio, prodesse illis omnibus, pro quibus oblatum est sacrificium.*

Dices 2. cum Kemnitio. *Si Missæ sacrificium propitiatorium esset, ac peccata remitteret, utile foret non accedere ad Sacramenta pro remissione peccatorum percipienda; nam remissio peccatorum per unam Missam ab alio dictam, sine ullo labore & periculo haberi potest.*

Resp. dist. ant. si Missæ sacrificium immediate ac proxime peccata dimitteret, concedo: si mediate dumtaxat, impetrando scilicet auxilia gratiæ, ac donum pœnitentiæ, quo peccatores moveantur ad Sacramenta desideranda & quærenda, nego. Solutio ex mox dicendis clarius patebit.

ARTICULUS QUINTUS.

De effectibus sacrificii Missæ, & de modo quo producuntur: an ex opere operato, an tantum ex opere operantis.

OBserva 1. inter varios effectus sacrificii, alios in bonis spiritualibus, alios in temporalibus positos esse.

II. Recolendum ex Tractatu de Sacramentis in genere, illud efficax dici ex opere operato, quod ex institutione Christi, virtute operis externi sub-

subjecto debite applicati; effectum suum sortitur; ex opere vere operantis, quod ex fide, pietate seu recipientis, seu ministrantis, Sacramentum, aliquod bonum spirituale impetrat.

III. Potest aliquid efficax esse ex opere operato, duobus modis. 1. per modum Sacramenti seu signi & instrumenti a Christo Domino instituti ad certum effectum immediate producendum: talis est Sacramentorum vis & efficacia. 2. per modum impetrationis, quæ alicui actioni vel operi certo annexa est.

IV. Gratiam & remissionem peccatorum conferri posse, vel proxime ac immediate, vel mediate dumtaxat: Sacramenta v. g. gratiam immediate conferunt, ad quam conferendam sunt a Deo destinata; sacrificium vero mediate, impetrando scilicet gratiam, per quam homines ad conversionem cordis excitentur, & ad Sacramenta, velut ad gratiarum fontes, organa, & instrumenta, confugiant.

V. Denique, in peccato spectari posse reatum, tum culpæ, tum pœnæ temporalis, quæ etiam post condonatam culpam luenda superest. His prænotatis

Dico 1. sacrificium Missæ valere plurimum ad bona spiritualia & etiam temporalia a Deo impetranda.

I. Quantum ad spiritualia bona, mox audivimus Synodum Tridentinam dicentem sess. 22. c. 2. *Hujus*, (Christi) *oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit*. Justis etiam prodest ad augmentum virtutis & sanctificantis gratiæ.

Spirituales vero illos effectus, gratiam scilicet, donum pœnitentiæ, peccatorum quoad culpam remissionem, immediate ac proxime non operatur sacrificium, (id enim ad Sacramentum pertinet) sed mediate ac via intercessionis; quatenus nempe hujus sacrificii intuitu certo ac efficaciter movetur Deus ad largiendas peccatori gratias actuales, quibus ad pœnitentiam ducitur, ac disponitur ad Sacramenta percipienda, quorum beneficio culpæ veniam immediate consequitur: reatus vero penæ temporalis per sacrificium immediate relaxatur, saltem ex parte. Namque ex mox dicendis sacrificium legitime pro defunctis offertur, eisque prodest, qui tamen eo in statu sunt, ut mereri amplius non possint, nec quidquam ad eam pœnæ relaxationem conferre: Deus quippe peccatori, etiam non cogitanti ob meritum sacrificii contractum ex peccato pœnæ temporalis solvendæ debitum remittit; atque ea ex parte differt pœnæ relaxatio a remissione culpæ; quod hæc non fiat sine interiori peccatoris, si adultus fuerit, dispositione ac immutatione, non illa, quę mera est exterior condonatio.

T. 14. C p. 653. D. II. Quantum ad beneficia quædam & bona temporalia; certum est, virtute sacrificii nonnunquam plurima conferri a Deo beneficia. Ita Concil. Trid. sess. 22. c. 2. *Quare*, inquit, *non solum pro fidelium vivorum peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus, sed & pro defunctis in Christo, nondum ad plenum purgatis, rite, juxta Apostolorum traditionem, offertur*. Necessitatum nomine Synodus ea temporalia bona intelligit, quæ ad commodum & utilitatem Ecclesiæ conferunt, pacem ac tranquillitatem Ecclesiarum, terræ ubertatem &c. S. Joan. Chrysostomus Hom. 18. & 21. in Acta Apost. & alibi sæpe docet, offerri sacrificium pro fructibus terræ. S. Augustinus L. 2. de civit. Dei cap. 8. meminit sacrificii Eucharistiæ oblati ad purgandam domum a dœmonum vexatione. S. Prosper Lib. de prædictionibus Dei cap. 6. scribit

T. 7. pag. 276. n. 6.

suo

suo tempore sacrificium Missæ oblatum pro dæmoniaca; & rursus ea sanata, iterum oblatum in gratiarum actionem. S. Greg. Hom. 37. in Evangel. & Beda Lib. 4. Hist. Angl. cap. 22. scribunt diversis temporibus idem miraculum contigisse, ut cum sacrificium Missæ offerretur pro homine captivo in alia regione posito, & ignorante quid pro se fieret, ejus vincula divinitus solverentur ipsa hora sacrificii. Infinita propemodum virtute Eucharistiæ spatio duodecim sæculorum patrata miracula qui scire voluerit, legat eruditum Opus P. Theodorici de S. René Carmelitæ dicti les Billetes, cui titulus gallice: *Remarques historiques donnèes a l'occasion de la sainta Hostie miraculeuse conservèe pendant plus de quatre cens ans daus l'Eglise paroissiale de S. Joen en Greve a Paris. A Paris chez Mesnier rue S. Severin au Soleil d'Or*. T. 1. pag. 44. ad pag. 152.

Rationem hujusce doctrinæ istam reddit Bellarminus L. 2. de Missa cap. 3. *Nam*, inquit, *si oblatio Eucharistiæ pro peccatis dimittendis valet: certe etiam pro aliis necessitatibus, quæ ex peccato ortæ sunt, valere debet. Et si Deus hoc sacrificio placatus in gratiam cum inimicis suis redit, quanto facilius ob idem sacrificium adducetur, ut amicis, & reconciliatis bona temporalia tribuat, si id eis utile fuerit?* Tom 3. p. 344. B.

Dices: Per sacrificium ea bona comparantur, quæ Christus morte sua promeruit: atqui morte sua Christus non bona temporalia, sed spiritalia & salutis æternæ dumtaxat nobis promeruit.

Deinde vero, si bona hujusmodi caduca & temporalia sacrificium nobis impetrarent, licitum foret ea concupiscere ac postulare: atqui minime id nobis licitum est; imo continuo hortantur Scripturæ ac SS. Patres, ut a bonis temporalibus expetendis animum & cor nostrum avocemus.

Resp. ad primum dist. min. bona temporalia in se absolute considerata & tanquam finem nostrum in quo hærere debeamus, Christus morte sua non promeruit, concedo: spectata in ordine ad salutem, & tanquam media quæ divina providentia nobis suppeditat, ut iis utamur ad finem nostrum ultimum, qui Deus est, consequendum, nego: *Sic transeamus per bona temporalia*, inquit Ecclesiæ oratio, *ut mereamur æterna*.

Ad secundum: Resp. dist. min. nobis licitum non est bona temporalia expetere, animo cupiditatis, & tanquam finem quo fruamur, concedo: tanquam media, quibus utamur ex ordinatione providentiæ divinæ, ut ad finem nostrum ultimum perveniamus, nego.

Dico 2. sacrificium Missæ vim & efficaciam habere ex opere operato, non quidem ad modum signi seu Sacramenti, sed per certam & infallibilem ex institutione Christi impetrationem.

Prima pars probatur. Quia ea virtus & efficacia dicitur ex opere operato, non autem ex opere operantis, quæ divina institutione tota fluit & pendet ex oblatione ipsa externa sacrificii, non autem a probitate ministri: atqui talis est externa sacrificii oblatio, 1. quia vis sacrificii perinde ac Sacramenti non pendet ex privata ministri conditione bona vel mala. *Munda illa oblatio est*, ait Conc. Trid. sess. 22. cap. 1. *quæ nulla indignitate aut malitia offerentium inquinari potest*. 2. ibidem cap. 2. Concilium docet per nostrum sacrificium remitti peccata: T. 14. C. p. 853. B. & causam reddit, quia eadem est hostia, & idem offerens, qui fuit in sacrificio crucis; vis ergo & efficacia sacrificij tota fluit ex Christo, qui simul hostia est ac principalis offerens, cujus virtutem & efficaciam sua malitia impedire aut retardare non potest minister secundarius & minus prin-

principalis. 3. sacrificium Missæ vi suæ institutionis singularem quandam vim & efficaciam habet, ad applicandum nobis fructum mortis & passionis Christi; hæc autem applicatio includit causalitatem ex opere operato, quia fit ex vi institutionis Christi: namque si solum fieret ex merito vel satisfactione operantis, nihil singulare haberet illud nostrum sacrificium ex vi institutionis. 4. sacrificium novæ Legis non debet esse minus perfectum in ratione sacrificii, quam Sacramentum in ratione Sacramenti: sed sacramenta novæ Legis ex opere operato suum effectum sortiuntur. 5. si Missæ sacrificium aliis non prodesset, nisi ex opere operantis, nullum ex hac parte foret discrimen inter illud sacrificium & perceptionem Eucharistiæ, quia scilicet ista perceptio potest etiam hoc modo aliis prodesse, sicut & alia opera religionis per impetrationem: at certum est, & discrimen esse inter oblationem sacrificii, & perceptionem Sacramenti Eucharistiæ. 7. denique, certum est Missæ sacrificium prodesse defunctis, quantum ad relaxationem pœnæ temporalis: atqui non prodest ex opere operantis, sive ex parte defunctorum, qui mereri amplius non possunt, sive ex parte ministri qui forte in mortali peccato constitutus nihil impetrare a Deo pro aliis potest: ergo tunc sacrificium effectum sortitur ex opere operato.

Secunda pars probatur.

I. Quia ex mox dictis sacrificium immediate ac proxime gratiam non producit, sed Deum placando eam impetrat, per quam homo peccator ad Sacramenta confugiens, peccatorum remissionem ac justitiam consequatur. T. 14. C. p. 153. D. Istud non obscure innuit Conc. Trid. sess. 22. cap. 2. *Hujus oblatione placatus Dominus*, ait, *gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit. Una enim eademque est hostia, idem nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui se ipsum tunc in cruce obtulit.* Confirmatur hæc prima ratio ex discrimine, quod sæpius adduximus, inter Sacramentum & sacrificium. Istud primario tendit ad honorem Dei, illud ad sanctificationem hominum &c. Ad peccatum immediate tollendum instituta sunt sacramenta Baptismi & Pœnitentiæ, illud pro Infidelibus, hoc pro Fidelibus, sive illud pro originali, hoc pro actuali diluendo. Ergo sacrificium alium habet finem, & alium effectum; aut saltem non eodem modo, quo Sacramenta, peccata dimittit, non immediate, sed mediate ac via impetrationis, idest excellentis cujusdam orationis, quæ intuitu hostiæ in altari immolatæ, Deum certissime movet ad gratiam & donum pœnitentiæ homini peccatori concedendum.

II. Quia, inquit Bellarminus, si sacrificium immediate justificaret, requireret necessario præviam dispositionem in eo pro quo sacrificium offeretur: quod si verum esset, non liceret sacrificium offerre pro iis, quos Lib. 2. de Missa c. 4. scimus in peccato libenter manere, nec pro obduratis, & impœnitentibus.

III. Vis major tribui non debet sacrificio Missæ, quam sacrificio Crucis; siquidem ex isto vim omnem ac efficaciam suam trahit nostrum incruentum sacrificium: porro Crucis sacrificium non efficienter ac immediate justificavit, sed tantum meritorie ac impetratorie; alioqui omnes homines justi continuo evasissent, quia Christus pro omnibus hominibus se in sacrificium obtulit. Ut igitur sacrificium Crucis immediate peccatores non justificavit, sed placavit Deum, & impetravit, ut per debita media peccatores ad salutem perducerentur, sic etiam sacrificium Missæ non justificat homines immediate, sed impetrat, ut ex merito sacrificii crucis detur homini-

bus

bus gratia & donum pœnitentiæ. Impetratio vero illa efficax est ex opere operato, virtute ipsius oblationis.

IV. sacrificium Missæ præcipuam vim habet, ut a Christo summo Sacerdote offertur: Christus autem nunc nec mereri, nec satisfacere potest, sed tantum impetrare. *Sedens ad dexteram Patris semper interpellat pro nobis*. Ergo sacrificium operatur, non ut signum & Sacramentum, sed via impetrationis. Ubi observa, discrimen esse inter sacrificium Crucis & Missæ, quatenus utrumque a Christo fuit oblatum, in eo quod sacrificium Crucis fuerit meritorium, satisfactorium, & impetratorium vere, ac proprie, quia Christus tunc mortalis erat, & mereri, ac satisfacere poterat; sacrificium vero Missæ est dumtaxat impetratorium, quia Christus nunc immortalis, nec mereri, nec satisfacere potest. Cum autem dicitur propitiatorium, vel satisfactorium, id intelligendum est ratione rei quæ impetratur: dicitur enim propitiatorum, quia impetrat remissionem culpæ; satisfactorium, quia impetrat remissionem pœnæ; meritorium, quia impetrat gratiam benefaciendi, ac merita acquirendi: quamquam non negaverim dici etiam satisfactorium, quod ex Christi institutione per istud sacrificium applicetur ejusdem Christi passio ad pœnas tollendas, seu viventium seu mortuorum, quæ post culpam remissam aliquando remanent, vel in hac vita, vel in Purgatorio luendæ. Hæc Bellarminus Lib. 2. de Missa c. 4.

Dices: Ad efficaciam ex opere operato duo requiruntur; & certa Dei promissio, & infallibilitas effectus: atqui neutrum hic reperitur. Non certa Dei promissio, nullibi enim legitur in Scripturis: non infallibilis effectus, sive spiritualis, sive temporalis; neque enim ii omnes pro quibus sacrificium offertur, gratiam & donum conversionis seu pœnitentiæ, aut alia beneficia & commoda temporalia reportant: ergo &c.

Resp. ad primum: Promissionem ex parte Dei certam & fixam alii agnoscunt in his generatim verbis, Joan. 6. v. 24. *Petite & accipietis*. Alii in istis Matth. 26. v. 28. *Hic est sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effundetur*, græce, *effunditur in remissionem peccatorum*.

Ad secundum: De sacrificii efficacia ex opere operato idem sentiendum, quod de efficacia Sacramentorum, quæ quidem ex sese nata & apta sunt gratiam producere, eamque producunt, si nullus sit ex parte suscipientium obex, nullum impedimentum: ita & sacrificium pro varia dispositione suscipientium varie operatur: in his conversionem cordis, ac veram pœnitentiam; si, ut par est, bene animo sint præparati; in illis motum aliquem, tametsi levem, ac debilem, erga Deum. Satis est quod ex institutione Dei nostrum sacrificium vires habeat ex se efficaces ad fructum mortis & passionis Christi nobis applicandum. *Hujus quidem oblationis cruentæ fructus*, ait Conc. Trid. Sess. 22. c. 2. *per hanc* (incruentam) *uberrime percipiuntur*, pro voluntate scilicet & arbitrio Dei, ac dispositione subjecti: neque enim necessarium est, ut effectus sacrificii continuo existat, sed solum ut Deus auxilium & gratiam det, quando ipsi opportunum videbitur. Namque ipsum sacrificium Crucis, non continuo suum habuit effectum; & oratio S. Stephani, Pauli conversionem impetravit, non præsentem, sed futuram tempore a Deo determinato.

Bell. L. 1. de Missa cap. 5.

Quod autem attinet ad temporalia beneficia, multæ possunt esse causæ, cur non continuo obtineantur, licet infallibilis sit efficacia sacrificii. Nam vel ea Deus non largitur, quia non esse utilia ad salutem æter-

nam intelligit; vel differt, ut opportuniore tempore illa concedat; vel denique indigni sunt pro quibus sacrificium offertur, ut temporalia illa beneficia percipiant, & contra dignissimi qui severissime castigentur. Nam etsi sacrificium offeratur ad Deum placandum etiam indignis, aliquando tamen majora sunt hominum demerita, quam ut Deus uno vel altero sacrificio placari possit: maxime in eorum sententia, qui arbitrantur valorem Missæ finitum esse, ac limitatum.

Ibid. Dico 3. Sacrificium vim habet non tantum ex opere operato, sed etiam ex opere operantis, idest ex pietate, ac devotione offerentis: cum enim per modum impetrationis seu orationis valeat, eo majorem effectum producit, quo fervida magis est & accensa ipsius ad Deum oratio. Et vero si cœtera virtutum opera Deo placent, ac uberiora impetrant auxilia gratiæ, quatenus ab amico aliquo suo, & ex charitate procedunt, non est cur ob eamdem causam Deo non placeat sacrificium, quod egregium est, ac præstantissimum opus Religionis nostræ. Si homo justus, qui est in statu gratiæ, potest per quodlibet bonum opus mereri, satisfacere, & impetrare, cur per oblationem hujus sacrificii hoc ipsum non assequetur? Hoc unum interest, quod pro se mereri tantum possit de condigno, pro aliis vero satisfacere, ac impetrare.

Quapropter observat Bellarminus; quod etsi necessaria non sit bonitas ministri offerentis ad valorem sacrificii, alicujus tamen offerentis bonitatem necessario requiri: cum enim sacrificium impetrando valeat, ac simile sit orationi, sine dubio non potest placere, nec impetrare, nisi offerens placeat. Contingit autem aliquando Sacerdotem, qui proximus minister est, Deo non placere, ob mortale peccatum, cujus conscientiam habet: ergo Christus, qui ex opere operantis tunc Deo placet, est principalis offerens. Neque obstat, quod in sacrificio Missæ res ipsa, quæ offertur, ex se Deo gratissima sit. Namque non res illa, sed rei illius oblatio proprie sacrificium est; sacrificium enim est actio, non res permanens. Porro licet res ipsa placeat ex se, tamen oblatio rei non placet, nisi offerens placeat, ac præsertim Deo, cujus sunt omnia, & qui nulla re indiget.

Inde consequens est, sacrificium Missæ, ut est a Christo principali offerente, vim habere ex opere operantis certo, ac infallibiliter, quia placet ex bonitate offerentis Christi, quæ semper est eadem, nec minui, nec crescere potest: ut autem offertur ab homine, vim habere ex opere operato, quia placet Deo, etiamsi homo, qui offert, Deo non placeat. Itaque quod est opus operantis respectu Christi, est opus operatum respectu ministri; nihilominus absolute & juxta usum, cum dicitur Missa vim aliquam habere ex opere operantis, semper intelligitur de valore, quem habet ex bonitate ministri, quia ipse est, qui proprie operatur; Christus enim non operatur nisi per ministrum.

ARTICULUS VI.

Utrum valor sacrificii Missæ finitus sit, vel infinitus.

Tom. 3 p. 345. E. Finitum esse affirmat Bellarminus lib. 2. de Missa c. 4. ista potissimum de causa. *Nam*, inquit, *si Missæ valor infinitus esset, frustra multæ Missæ, præsertim ad rem eamdem impetrandam offerrentur. Si enim una*

una infiniti valoris est, certe ad omnia impetranda sufficiet. Et confirmatur ex sacrificio crucis, quod non alia de causa unum tantum fuit, neque unquam repetitur: nisi quia illud unum infiniti valoris fuit, & pretium acquisivit pro omnibus peccatis præteritis & futuris remittendis. Sed, pergit Bellarminus, *licet res ipsa certa sit, causa tamen non est adeo certa: mirum enim videtur, cur valor sacrificii hujus sit finitus; cum idem sit hoc sacrificium cum sacrificio crucis; & cum ipsa hostia, & offerens Christus, infinito modo sint Deo grata.* Tum unam Dei voluntatem, tanquam præcipuam causam, assignat ibidem Bellarminus. Alii econtra, ob eam ipsam rationem quam affert Bellarminus, infinitum esse sacrificii nostri valorem opinantur.

Verum tota hæc quæstio in ambiguo & æquivoco posita videtur, quæ explicanda est.

I. Sacrificii valor ab ejus effectu distingui debet; nam valor significat moralem dignitatem quam habet, tum ex parte offerentis, tum ex parte rei oblatæ; effectus autem id quod de facto datur intuitu illius dignitatis.

II. Valor sacrificii considerari potest, vel quoad substantiam & sufficientiam ex parte rei oblatæ, ac principalis offerentis Christi; vel quoad efficaciam seu modum, quo nobis applicatur fructus sacrificii Crucis per incruentum sacrificium Missæ.

Dico igitur 1. Valorem sacrificii Missæ consideratum quoad substantiam & sufficientiam ex parte rei oblatæ & principalis offerentis Christi, infinitum esse, quia Missæ sacrificium idem est cum sacrificio Crucis, solaque differt offerendi ratione: atqui valor sacrificii Crucis quoad substantiam & sufficientiam infinitus fuit, pro infinita nempe dignitate & hostiæ oblatæ, & personæ offerentis.

Dico 2. Valorem sacrificii Missæ consideratum quoad efficaciam & modum quo nobis applicatur, seu quantum ad effectus, finitum esse, ac limitatum, pro natura hominis finiti, ac limitati. Id manifeste probat Ecclesiæ usus & praxis, quæ ad rem eamdem impetrandam idem sacrificium sæpius iterari permittit, ac SS. Pontifices Innocentius VIII. & Alexander VII. prohibent, ne Sacerdos, qui plura accepit honoraria seu stipendia ad totidem Missas celebrandas, sub prætextu quod infinita sit virtus sacrificii, per unum sacrificium debito suo satisfacere præsumat; declarantque, eum, qui id præsumpserit, peccare contra justitiam, & ad restitutionem teneri. Porro si infinitus foret sacrificii valor, quantum ad efficaciam, effectum, & modum applicandi nobis merita Christi, unum sufficeret semel oblatum Missæ sacrificium, sicut ad expianda omnia nostra delicta, & satisfaciendum pro illis, unicum Crucis sacrificium semel oblatum sufficientissimum fuit. Si vero causam & rationem quæsieris, cur ita sit, maxime cum dignitas hostiæ & offerentis Christi suprema sit & infinita? Resp. non aliam hìc quærendam esse causam, quam supremam Dei voluntatem. Videtur autem sic voluisse 1. ut hoc modo sacrificium frequentaretur, sine quo Religio stare non potest. 2. quia id requirebat ordo divinæ providentiæ, quæ etiam causa est, cur Christus assidue interpellet pro nobis in cœlo; qui tamen, si voluisset, unica interpellatione potuisset omnia statim impetrare: pariter, cur pretium infinitum, quod in cruce acquisivit, quo totus mundus continuo salvari potuisset, nonnisi certo tempore & certa mensura successive applicari voluerit. Harumce rerum, sicut & voluntatis divinæ, causam curiosius rimari nefas. 3. quia

ſtudium, laborem, ac vigilantiam noſtram hoc modo excitare voluit Deus, ut nempe pro menſura noſtræ pietatis, ac religionis, majorem vel minorem ſacrificii fructum perciperemus. *Dicendum*, inquit S. Thom. qu. 79. art. 7. ad 2. *quod ſicut paſſio Chriſti prodeſt quidem omnibus, quantum ad ſufficientiam, ſed effectum non habet, niſi in illis, qui paſſioni Chriſti conjunguntur per fidem & charitatem; ita & hoc ſacrificium, quod eſt memoriale paſſionis Dominicæ*. Et art. 5. *Quamvis hæc oblatio ex ſui quantitate ſufficiat ad ſatisfaciendum pro omni pœna, tamen fit ſatisfactoria pro illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus, ſecundum quantitatem ſuæ devotionis: & non pro tota pœna*. Cohæret hæc doctrina cum ante dictis; nempe ſacrificium, tametſi agat ex opere operato, majorem nihilominus, vel minorem effectum producere, pro majori, vel minori diſpoſitione ſubjecti.

Dices 1. Sacrificium Miſſæ idem eſt quoad ſubſtantiam cum ſacrificio Crucis, diverſum ſolummodo quantum ad modum offerendi: ergo ſicut ſacrificium Crucis ſemel oblatum valoris fuit infiniti ad plenam ſolutionem pretii pro redemptione noſtra, & perfectam ſatisfactionem pro peccatis, ita unum Miſſæ ſacrificium ſemel oblatum valoris eſt infiniti ad applicandum nobis fructum ſacrificii Crucis, nec neceſſe videtur, ut ſæpius iteretur.

Reſp. Diſcrimen eſſe, quod Chriſtus unica oblatione conſummavit omnia, ac ſemel moriendo ſolvit omne pretium redemptionis noſtræ, & ſuperabundanter pro peccatis noſtris ſatisfecit; ſolutio autem ſemel perfecta non repetitur, & Chriſtus ſemel mortuus non moritur amplius: at non unius tantum Miſſæ celebratione fructum ſuæ paſſionis, ac mortis nobis ſemper applicat. Ratio eſt, quia ſacrificium Miſſæ vi ſuæ inſtitutionis eſt ad repræſentandum ſacrificium Crucis, & ad applicandum nobis fructum ipſius: porro res eadem & repræſentari ſæpius poteſt, & fructus ejus iteratis vicibus communicari, prout Deo placuerit: neque enim, ut jam dictum fuit, alias hic quærenda ratio quam Dei voluntas, ſicut & in diſpenſatione fructus ſacrificii Crucis, quem non continuo omnibus & ſingulis diſpenſavit, ſed certo tempore, ac loco, pro beneplacito ſuæ voluntatis.

Dices 2. Res oblata in ſacrificio Miſſæ eſt infinita, ipſemet ſcilicet Chriſtus: ergo oblatio eſt infiniti valoris. Confirmatur, quia dignitas rei oblatæ aliquid confert ad valorem oblationis: ergo major dignitas plus confert: ergo infinita dignitas confert infinitum valorem.

Reſp. diſt. conſ. oblatio eſt infiniti valoris ex parte Chriſti; concedo: ex parte miniſtri, per cujus miniſterium Chriſtus offert, nego. Obſerva, valorem illum non tam creſcere ex dignitate objecti circa quod verſatur, quam ex dignitate perſonæ operantis, ut patet tum exemplo viduæ evangelicæ, quæ minus quidem offerebat præ aliis, cujus tamen oblatio Deo gratior fuit, propter majorem ſanctitatem perſonæ offerentis: tum exemplo ipſo Chriſti, cujus actiones ſingulæ infiniti erant valoris, tametſi multæ verſarentur circa objectum finitum; tum denique quia actus fidei, ſpei, & charitatis, qui a nobis eliciuntur, ſunt valoris finiti, licet eorum objectum ſit infinitum. Porro Chriſtus hic non immediate per ſeipſum operatur, ſed miniſterio Sacerdotis; unde valor ſacrificii, ut eſt ex opere operantis ex parte Sacerdotis, finitus eſt, tum in ratione meriti, quia non meretur niſi certos gradus gratiæ & gloriæ; tum in ratione ſatisfactionis, quia non tollit niſi certam & finitam pœnam, id eſt temporalem; tum etiam ratione impetrationis, quia perſona offerens eſt finita; conſequenter ejus actio ſeu oblatio valoris eſt finiti.

Ex

Ex his inferes, Missæ sacrificium æque prodesse ex parte operis operati, sive pro multis, sive pro paucis offeratur. Si enim fructus sacrificii eo minor esset, quo in plures divideretur, satius foret bono Fidelium, Missæ privatæ quam parochiali interesse: quia cum pauciores Missæ privatæ assistant, plures vero Missæ parochiali, fructus sacrificii eo major est, ac excrescit pro singulis, quo dividitur in pauciores in Missa privata: atqui tamen hortatur & mandat Ecclesia ut Fideles Missæ parochiali assistant. Deinde praxis Ecclesiæ est, ut Sacerdos pro vivis atque defunctis offerat sacrificium, etiamsi honorarium ab aliquo perceperit, ut pro ipso specialiter celebret: ipsi quippe injuria fieret, si minorem fructum idcirco perciperet, quod sacrificium pro pluribus offerretur.

ARTICULUS VII.

Pro quibus offerri debeat sacrificium: an pro solis viventibus, an etiam pro defunctis.

DUo generatim sunt hominum genera, viventium scilicet, & mortuorum.

Inter mortuos, alii sancti sunt, æterna felicitate donati; alii æternis suppliciis addicti; alii denique flammis Purgatorii adhuc purgantur.

Inter viventes autem, alii sunt Fideles, viva Christi & Ecclesiæ membra; alii peccatis onerati, qui tamen vinculo fidei adhuc Ecclesiæ copulati sunt; alii vero infideles, hæretici, & publice excommunicati. De viventibus primum, tum de mortuis dicendum.

De viventibus.

Dico igitur 1. Sacrificium Missæ rite offerri pro omnibus Fidelibus christianis, sive justi sint, sive peccatores: *Tibi offerimus*, ait Sacerdos in Canone Missæ, *pro Ecclesia tua sancta Catholica . . . . . & omnibus Orthodoxis, atque Catholicæ & Apostolicæ fidei cultoribus*. Peccaret ergo graviter Sacerdos, qui privata sua intentione aliquos excludere vellet.

Sacrificium rite offertur pro omnibus Fidelibus christianis.

Dico 2. Licitum non esse pro excommunicatis, pro Infidelibus & Hæreticis, nominatim sacrificium offerre. Excommunicatos non toleratos, per sententiam Judicis nominatim damnatos hic intelligimus, quos Ecclesia in vindictam criminis a suis orationibus, ac suffragiis publicis excludit, prohibetque, ne eorum nomina ad altare recitentur. Ita c. *A nobis. De sententia excommunicationis*. Nihilominus possunt Fideles, ac Sacerdos ipse celebrans, pro iis privatim orare: quin & Ecclesia universa in die Parasceves, ob specialem memoriam sanguinis Christi pro omnibus effusi, orat pro Infidelibus, pro hæreticis, Schismaticis &c.

Non offertur pro excommunicatis.

At, inquies, dixit S. Augustinns lib. 1. de origine animæ, c. 9. *Quis offerat corpus Christi, nisi pro iis qui sunt membra Christi?* Respondet S. Thomas in 4. dist. 12. qu. 2. art. 2. ad 4. id intelligi debere de iis qui sunt membra Christi actu vel potentia: tunc enim offertur etiam pro membris Christi, quando offertur pro aliquibus ut fiant membra Christi. Adde quod sanctus Doctor eo loci loquitur dumtaxat de defunctis; & quia defuncti aut sunt membra Christi actu, aut nullo modo, ideo absolute

T. 10. p. 342. D.

dicere potui, non posse offerri pro defunctis, nisi sint membra Christi.

Dico 3. Indirecte saltem offerri sacrificium pro Infidelibus, Hæreticis &c. dum enim offerimus sacrificium pro Ecclesia Catholica propaganda, unienda, purganda, quod licitum esse omnes fatentur, simul indirecte offertur pro conversione Infidelium, & Hæreticorum.

Dico 3. Ex natura rei si nulla obstaret Ecclesiæ prohibitio, licitum foret pro hisce hominibus offerre sacrificium. Namque sacrificium crucis pro omnibus oblatum fuit; pro omnibus enim mortuus est Christus: quidni ergo pro omnibus offerri etiam potest sacrificium Missæ? Nonne olim offerebatur pro Regibus infidelibus? *Sacrificamus*, inquiebat Tertull. in L. ad Scapulam, *pro salute Imperatoris*. Id volebat S. Paulus 1. ad Tim. 2. his verbis: *Obsecro igitur fieri orationes pro omnibus hominibus: pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate*.

P. 69. C

De defunctis.

Inter defunctos alii æternis suppliciis puniuntur; alii flammis ultricibus Purgatorii detinentur ad tempus; alii denique in cœlis beati aperta Dei visione fruuntur. Novatores nolunt sacrificium offerri pro defunctis, fidemque Purgatorii inverecunde sugillant: damnant quoque usum Ecclesiæ Missas in honorem Sanctorum celebrantis.

Non offertur pro reprobis damnatis

Dico igitur 1. Reprobis ad æterna supplicia damnatis nihil prodesse Missæ sacrificium, neque pro illis offerri debere, sive ut propitiatorium est, sive ut impetratorium. Ratio est, quia immobili Dei sententia pœnis nunquam finiendis addicti sunt, atque eo in statu constituti, in quo nihil refrigerii percipere possunt: *In inferno nulla redemptio*. *Discedite a me maledicti*, ait Christus Matth. 25. v. 41. *in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus*. Unde S. Augustinus L. 1. de origine animæ c. 9. *Quis offerat corpus Christi*, inquit, *nisi pro iis, qui membra sunt Christi*? Porro quis dixerat damnatos esse membra Christi? Et c. 11. *Salva fide catholica & Ecclesiastica regula, nulla ratione conceditur, ut pro non baptizatis cujuslibet ætatis hominibus offeratur sacrificium corporis, & sanguinis Christi*. Et L. 3. c. 12. *Noli credere, nec docere, aliquos eorum qui sine Baptismo Christi ex hac vita emigraverint .·. ad regni Cœlorum beatitudinem pervenire, si vis esse catholicus*. L. 21. de civitate Dei c. 24. docet futurum ut Ecclesia pro reprobis adhuc viventibus non oraret, si certo sciret, eos æterno excidio destinatos esse: *Si, inquit, de aliquibus ita certa esset, ut qui sint illi, etiam nosset, qui licet adhuc in hac vita sint constituti, tamen prædestinati sunt in æternum ignem ire cum diabolo; tam pro eis non oraret, quam nec pro ipso. Sed quia de nullo certa est, orat pro omnibus duntaxat hominibus inimicis suis in hoc corpore constitutis; nec tamen pro omnibus exauditur. Pro his enim solis exauditur, qui etsi adversantur Ecclesiæ, ita tamen sunt prædestinati, ut pro eis exaudiatur Ecclesia, ut filii efficiantur Ecclesiæ. Si quis autem usque ad mortem habebunt cor impœnitens, nec ex inimicis convertentur in filios, numquid jam pro eis, id est, pro talium defunctorum spiritibus orat Ecclesia? Quid ita? nisi quia jam in parte diaboli computatur, qui, dum esset in corpore, non est translatus ad Christum*.

Tom. 10. p. 342. D. Ibid. pag. 343. E. Ibid. pag. 382. D. E. Tom. 7. p. 642. C.

Dices 1. S. Augustinus Enchiridii c. 110. de sacrificiis, quæ pro mortuis offeruntur: ait: *Non omnibus prosunt .·. Quibus autem prosunt aut ad hoc*

pro-

profunt, ut sit plena remissio, aut certe ut tolerabilior fiat ipsa damnatio. Et c. 112. *Pœnas damnatorum certis temporum intervallis existimem (si hoc eis)* Origenistis (*placet*) *aliquatenus mitigari. Etiam sic quippe intelligi potest manere in illis ira Dei.* In mente igitur S. Doctoris mitigari possunt damnatorum pœnæ; atque ad hanc mitigationem seu relaxationem pœnæ obtinendam offerri potest sacrificium Missæ. Tom. 6 p. 237. C D. Ib p. 238. A.

Resp. Perspicuum esse ex lectione contextus, S. Doctorem c. 110. Euch. loqui dumtaxat de Fidelibus, qui in Purgatorio detinentur, ac Missæ sacrificio & viventium suffragiis juvari possunt ad mitigationem, vel omnimodam pœnæ liberationem: *Neque negandum est*, ait Sanctus Doctor, *defunctorum animas pietate suorum viventium relevari, cum pro illis sacrificium Mediatoris offertur, vel eleemosynæ in Ecclesia fiunt . . . Cum ergo sacrificia sive altaris, sive quarumcumque elemosynarum pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro valde bonis gratiarum actiones sunt; pro non valde malis propitiationes sunt; pro valde malis etiamsi nulla sunt adjumenta mortuorum, qualescumque vivorum consolationes sunt.* Illi porro, quos Sanctus Doctor appellat *non valde malis*, Fideles sunt, qui flammis Purgatorii quidquid pœnæ temporalis luendum ipsis superest, solvunt & expurgant; quique viventium precibus ac Missæ sacrificio juvari possunt: aliis vero valde malis, idest damnatis, *nulla sunt adjumenta mortuorum*. In capite 12. non ex sua propria sententia loquitur Sanctus Doctor, neque ait, *existimem*, ut fert objectio, sed, *existiment*, nempe Origenistæ, qui damnatorum pœnas vel per certa temporum intervalla saltem mitigandas vel tandem aliquando finem omnino habituras esse arbitrabantur; quos ibi refellit Sanctus Doctor: *Frustra*, inquit, *nonnulli, imo quamplurimi, æternam damnatorum Pœnam, & cruciatus sine intermissione perpetuos humano miserantur affectu, atque in futurum credunt; non quidem Scripturis divinis adversando, sed pro suo motu dura quæque molliendo, & in leniorem flectendo sententiam, quæ putant in eis terribilius esse dicta, quam verius &c.* Ib. p. 238. A. Ib. d. C. Ibid. E.

Dices 2. Postquam S. Chrysostomus Hom. 3. in Epistolam ad Philipp. dixit, orandum esse pro mortuis, sic pergit: *Id quidem de iis (dicimus,) qui in fide decesserunt. Catechumeni vero neque hac dignantur consolatione, sed omni auxilio sunt destituti, uno quodam excepto. Quale vero hoc? licet pauperibus pro iis dare; atque hinc aliquid percipiunt refrigerationis.* Ergo, judice S. Chrysostomo, damnatis, quales sunt haud dubie Catechumeni sine Baptismo mortui, aliquid refrigerii accedere potest. Ed Comm. p. 1223.

Resp. S. Chrysostomum hoc unum negare, quod disciplina sui temporis ferebat, scilicet pro Catechumenis absque Baptismo ex hac vita discedentibus publice orandum non esse, quod etiam & a Concilio Bracarensi primo c. 35. statutum fuit. Imo & circa pœnitentes publicos ante reconciliationem mortuos, aliquando a S. Leone observatum istud fuisse, nonnulli volunt: nempe, ut qui cum illis viventibus non communicaverant, cum iisdem mortuis etiam non communicarent. Quod si hujusmodi Catechumenis nonnihil refrigerii ex eleemosynis, quæ pauperibus eorum nomine erogantur, accedere putavit S.Chrysostomus, singularis fuit hæc ipsius opinio.

Dices 3. Auctor Glossæ in caput *Tempus* 13. q. 2. docet duplicis ordinis esse damnatos: quosdam valde malos, qui magna & multa crimina perpetrarunt; alios mediocriter malos, qui pauciora & leviora, atque pro his posse sacrificium offerri, non quidem ad plenam liberationem, sed ad quamdam

pœnæ relaxationem. Quin & S. Damascenus in Oratione *De defunctis* refert, Trajanum, & Falconillam, ex inferis liberatos fuisse orationibus Gregorii, & Theclæ. Denique Innocentius III. S. P. in caput *Cum Marthæ*. *De celebratione Missarum*, dicit, quosdam ex mortuis esse valde bonos, id est sanctos, qui non egent suffragiis; quosdam valde malos, id est damnatos, qui non possunt juvari; quosdam mediocriter bonos, quibus suffragia prosunt ad expiationem; quosdam mediocriter malos, quibus prosunt ad propitiatiorium. Non exponit Innocentius quinam illi sint, quos appellat mediocriter malos.

Resp. 1. Deceptum esse Glossatorem, atque hic deserendum, si reipsa existimavit, nonnullos ex damnatis aliquid solatii, & refrigerii ex sacrificio Missæ posse perficere: in inferno enim non est locus misericordiæ, sed justitiæ, ac vindictæ. 2. Fabulosum prorsus est quod de Trajano, & Falconilla ex S. Joan. Damasceno refertur: neque prætensa illius *De defunctis* Oratio genuinum opus est, sed adulterinum ac supposititium. An vero probabile est S. Gregorium existimasse damnatorum animas a pœnis inferni liberari posse, qui L. 34. Moral. cap. 19. alias 13. scribit non magis orandum pro Infidelibus defunctis, quam pro diabolo? 3. Innocentius III. videtur memoria lapsus, & ex trimembri divisione, quam adduxit S. Aug. quadrimembrem fecisse; sed quidquid sit, duo posteriora membra divisionis recte intelligi possunt de iis, qui in Purgatorio pœnas ferunt, quorum aliqui sunt mediocriter boni, quia in hac vita bene quidem vixerunt, ex qua in charitate discesserunt; sed quibus pœnarum aliquid luendum superest, ac per sacrificium Missæ, & viventium suffragia, subveniri potest ad supplicii mitigationem, vel plenam liberationem: alii sunt mediocriter mali, quia in hac vita non ita pie vixerunt, & tandem a reatu culpæ liberati cum magno pœnæ reatu discesserunt, quibus sacrificium ad pœnarum mitigationem valere potest.

Tom. 1. p. 1133. C D.

Dices 4. Judas Machabæus Lib. 2. Machab. cap. 12. jussit offerri sacrificium pro Judæis occisis in prælio, sub quorum tunicis inventa sunt donaria idolorum, qui consequenter mortui fuerant in peccato mortali. Quin & Ecclesia pro defunctis Deum orat, ut eos liberet *de morte æterna, in die illa tremenda, quando cœli movendi sunt, & terra*: ut eas liberet *de pœnis inferni, & de profundo lacu; ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscurum &c.* Ergo licitum est preces fundere pro damnatis, ac consequenter in eorum gratiam sacrificium offerre.

Resp. Ad primum, Judæos illos pro quibus Judas Machabæus sacrificium offerri jussit, idolorum donaria sustulisse, non quidem ad cultum & reverentiam idolorum, sed tanquam prædam & spolia, quæ jure belli victoribus debentur: quapropter ea ex parte peccato mortali obnoxii non fuere. Ad secundum, Ecclesia preces illas, quas longe post obitum fundit, referre ad illud instans temporis quod defunctorum animæ ex corpore discesserunt. Ecclesia scilicet rem præteritam velut futuram ex desiderii sui ardore considerat: atque religionis mysteria, tametsi jam diu adimpleta, festiva recordatione ita exprimit ac celebrat, quasi jam tum adimplerentur, aut adimplenda forent: *Sæpe*, ait S. Augustinus Epistola 98. alias 23. ad Bonifacium, *ita loquimur ut Pascha appropinquante dicamus, crastinam vel perendinam Domini passionem cum ille ante jam multos annos passus sit*: non quod ignoret Ecclesia, jamdiu advenisse Christum, illum mortuum & a mortuis suscitatum,

Tom. 2. p. 267. D.

sed

ſed quod celebrando memoriam illius temporis quo natus eſt, mortuus &c. nativitatem, mortem &c. ſpectat quaſi jam tum primum implerentur. Eodem ſenſu exponendæ ſunt preces quas Eccleſia pro defunctis, etiam diu poſt eorum obitum, fundit ad Deum, ut eos liberet a pœnis inferni.

Dico 2. juſtos in charitate pie defunctos & in Purgatorio detentos, ad temporalis pœnæ relaxationem vel plenam liberationem Miſſæ ſacrificio, ac viventium ſuffragiis juvari poſſe. Hanc eſſe Eccleſiæ fidem, Offertur pro juſtis defunctis,

Patet 1. ex Scripturis L. 2. Machab. c. 2. v. 43. & ſequenti. *Facta collatione*, ait ſacer contextus, *duodecim millia drachmas argenti miſit* (Judas Machabæus) *Jeroſolymam, offerri pro peccatis mortuorum ſacrificium, bene & religioſe de reſurrectione cogitans .... Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis ſolvantur*. Ex quo celebri teſtimonio hæc habemus. 1. mortuos poſt hanc vitam a peccatis ſolvi. 2. ſacrificia & orationes vivorum mortuis prodeſſe. 3. omnes peccatorum reliquias non ſemper per mortem expiari, ſicut Luthero & Calvino videtur: illi etenim pro quibus Judas Machabæus ſacrificium offerri juſſit, mortui erant morte violenta, & quidem pro Religione; atqui tamen perſuaſum habuit Judas, illos plene purgatos non fuiſſe. 4. poſſe hominem ſancte ac pie mori, & tamen debitum aliquod ipſi ſolvendum, ſive propter levia quædam & venialia peccata non remiſſa, ſive propter pœnam temporalem, quæ poſt condonatam culpam lethalem ſolvenda ſupereſt: teſtatur enim ſacer contextus loco citato v. 45. eos pro quibus Judas ſacrificium offeri voluit; *cum pietate dormitionem accepiſſe* 5. denique, officia illa pietatis, quæ defunctis exhibentur, ad Religionem pertinere.

Patet 2. ex conſtanti Eccleſiæ praxi ac Traditione. Narrat S. Auguſtinus L. 9. Confeſſ. Monicam matrem ſuam enixe rogaſſe, ut ſui memoria in peragendis myſteriis fieret ad altare; cujus votis reipſa ſatisfactum eſt, cum ait S. Auguſtinus: *oblatum eſt pro ea ſacrificium pretii noſtri*. Tom. 1. p. 158. F.

Et Lib. de cura pro mortuis gerenda cap. 1. n. 3. *In Machabæorum Libris*, inquit, *legimus oblatum pro mortuis ſacrificium. Sed etſi nuſquam in Scripturis veteribus omnino legeretur, non parva eſt univerſæ Eccleſiæ, quæ in hac conſuetudine claret, auctoritas, ubi in precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo ad ejus altare funduntur, locum ſuum habet etiam commendatio mortuorum*. Et cap. 4. *Non ſunt prætermittendæ ſupplicationes pro ſpiritibus mortuorum: quas faciendas pro omnibus in Chriſtiana & Catholica ſocietate defunctis, etiam tacitis nominibus eorum, ſub generali commemoratione ſuſcepit Eccleſia; ut quibus ad iſta deſunt parentes aut filii, aut quicumque cognati vel amici, ab una eis exhibeatur pia matre communi*. Tom. 6. Pag. 516. Ib. p. 519. E.

Idem repetit ſanctus Doctor Serm. 172. alias 32. de verbis Apoſtoli, ubi obſervat viventium ſuffragia mortuis prodeſſe pro menſura charitatis in qua illi defuncti ſunt; non enim nova illis merita comparantur, ſed præcedentibus eorum meritis iſta redduntur. *Non omnino*, inquit, *ambigendum eſt; iſta prodeſſe defunctis; ſed talibus qui ita vixerint ante mortem, ut poſſint eis hæc utilia eſſe poſt mortem..... Non ergo mortuis nova merita comparantur, cum pro eis boni aliquid operantur ſui, ſed eorum præcedentibus conſequentia iſta redduntur .... Et ideo iſtam finiens quiſque vitam, niſi quod meruit in ipſa, non poterit habere poſt ipſam*. Tom. 5. p. 827. F.

Rurſus hoc ipſum docet in Enchiridio c. 110 *Neque negandum eſt*, ait, *defunctorum animas pietate ſuorum viventium relevari, cum pro illis ſacrifi-* Ib. p. 238. A.

crifi-

crificium Mediatoris offertur, vel eleemosynæ in Ecclesia fiunt. Sed eis hæc prosunt, qui cum viverent, ut hæc sibi postea possent prodesse, meruerunt... Quo circa hìc omne meritum comparatur, quo possit post hanc vitam relevari quispiam vel gravari. Nemo se autem speret, quod hìc neglexerit, cum obierit, apud Deum promereri .:.:. Non enim omnibus prosunt: & quare non omnibus prosunt, nisi propter differentiam vitæ quam quisque gessit in corpore? Cum ergo sacrificia, sive altaris, sive quarumcumque eleemosynarum, pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro valde bonis gratiarum actiones sunt; pro non valde malis propitiationes sunt; pro valde malis etiam si nulla sunt adjumenta mortuorum, qualescumque vivorum consolationes sunt.

Traditionem hanc confirmavit Conc. Trid. Sess. 25. ubi docet, Purgatorium esse, animasque ibi detentas Fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili altaris sacrificio juvari. Et Sess. 22. c. 2. ait: *sacrificium Missæ non solum pro fidelium vivorum peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus, sed & pro defunctis, rite, juxta Apostolorum traditionem offerri.* Et Can. 3. *Si quis dixerit, Missæ sacrificium tantum esse laudis, & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem sacrificii in cruce peracti, non autem propitiatorium; vel soli prodesse sumenti, neque pro vivis & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus & aliis necessitatibus offerri debere; anathema sit.* Plura de hoc argumento hìc non addemus, de quo data opera fuse disputavimus in nostris de Deo Prælectionibus Tom. 1. a pag. 627. ad pag. 661.

Tom. 14. Conc. pag. 894. Ib. p. 853. D.

Dico denique;

I. Sacrificium non offerri Sanctis, ac proinde neque templa, neque altaria Sanctis erigi. Ratio est manifesta, quia sacrificium offertur in protestationem supremi dominii quod in res omnes creatas habet Deus; & ad cultum latriæ pertinet: at quis sanæ mentis tale quid puris hominibus quantacumque sanctitate ac gloria donati fuerint, tribuere audeat? *Nos,* inquit S. Augustinus L. 8. de civitate Dei c. 27. *Martyribus non constituimus templa, sacerdotia, sacra, & sacrificia... Quis audivit aliquando fidelium, stantem Sacerdotem ad altare.... dicere in precibus: Offero tibi sacrificium Petre, vel Paule, vel Cypriane; cum apud Memorias eorum Deo offeratur?* Et L. 20. contra Faustum c. 21. *Nulli Martyrum,* inquit, *quamvis in Memoriis Martyrum, constituimus altaria ..... quod offertur, Deo offertur qui Martyres coronavit, apud Memorias eorum, qui coronavit.* Ita rem declarat ac definit Conc. Trid. Sess. 22. c. 3. *Quamvis,* inquit, *in honorem & memoriam Sanctorum nonnullas interdum Missas Ecclesia celebrare consueverit; non tamen illis sacrificium offerri decet, sed Deo soli, qui illos coronavit. Unde nec Sacerdos dicere solet: Offero tibi sacrificium, Petre vel Paule, sed Deo, de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat; ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in Cœlis, quorum memoriam facimus in terris.*

Tom. 7. pag. 217. Tom. 8. p. 347. B. C. Tom. 14. Conc. pag. 853.

II. Sacrificia Sanctis non prosunt ad culpæ vel pœnæ remissionem, nec ad gratiæ vel gloriæ essentialis augmentum. Ratio est, quia Sanctis Deo aperte fruentibus nihil superest culpæ vel pœnæ luendæ; nihil, quod gloriæ illorum essentiali superaddi possit, sed tantum gloriæ accidentali, quæ eorum cultum, honorem, ac venerationem spectet. Quare S. Augustinus Tract. 84. in Joan. & Serm. 159. alias 17. de verbis Apostoli; monet in sacrificio memoriam fieri Sanctorum, sed non orari pro illis. Et idcirco cum in nostra Liturgia petimus, ut oblatio Sanctis prosit ad gloriam, non tam oramus pro Sanctis, quam pro nobis: nempe gratiam petimus ita sancte, pie,

T. 3. p. 2. pag. 709. Tom. 5. pag. 765.

devo-

devote, recte sacrificium offerendi, ut meritò Sancti gaudere inde possint, & gloria illis coram hominibus accedat.

III. Sacrificium Missæ non est per se institutum, tanquam ad finem proprium & præcipuum, ad Sanctos honorandos, vel invocandos: siquidem directe ac primario institutum est ad Deum colendum, & propitium nobis reddendum; secundario autem tantum ac consequenter ad Sanctos honorandos: quapropter verum foret sacrificium, tametsi nulla in eo fieret Sanctorum memoria.

IV. Non repugnat institutioni cœnæ Domini offerre Deo sacrificium in honorem Sanctorum, eosque invocare, ut pro nobis apud Deum intercedant. Hæc est constans Ecclesiæ fides ac praxis: *Si quis dixerit*, ait Conc. Trid. Sess. 22. Can. 5. *imposturam esse missas celebrare in honorem Sanctorum, & pro illorum intercessione apud Deum obtinenda, sicut Ecclesia intendit; anathema sit.* Tom. 14. Con p. 855.

Fidem hanc & Traditionem ad nos usque perduxerunt quotquot extant apud Græcos & Latinos Liturgiæ, in quibus SS. Apostolorum, Martyrum, & aliorum Sanctorum memoria celebratur. Ex illis Liturgiis nonnulla testimonia laudavimus, cum de Deo agebamus Tom. 1. pag. 580. & 581. Perduxerunt & SS. Patres, S. Cyrillus Jerosolym. Catech. 5. mystag. *Cum hoc sacrificium offerimus*, inquit, *mentionem facimus eorum, qui ante nos obdormierunt, primum Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, ut Deus orationibus illorum, & deprecationibus, suscipiat preces nostras.* Et S. Augustinus Tr. 84. in Joan. *Non sic*, inquit, *Martyres commemoramus* (ad altare) *quemadmodum alios, qui in pace requiescunt, ut etiam pro iis oremus; sed magis ut orent ipsi pro nobis.* Et Lib. 8. de civitat. Dei c. 27. reddens rationem, cur in memoriam, & apud Memorias sanctorum Sacra celebrentur, hanc reddit, *ut ea celebritate & Deo vero de illorum victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atque palmarum eodem invocato in auxilium, ex eorum memoriæ renovatione adhortemur.* P. 241. C. T. 3. p. 2. p. 709. D. Tom. 7. p. 217. C.

Dices 1. cum Kemnitio in examine Conc. Trid. Oblatio sacrificii in honorem Sanctorum directa fronte pugnat cum institutione Cœnæ Domini: neque enim dixit Christus: hoc facite in honorem Sanctorum, sed *in meam commemorationem*.

Resp. nego ant. Equidem conceptis verbis Christus Eucharistiam instituens non dixit: Hoc facite in honorem Sanctorum; quia, ut mox dictum est, Eucharistia primario ac directe ordinatur ad cultum Dei: secundario autem ac indirecte ad honorem Sanctorum: quamvis autem expresse non dixerit: Hoc facite in honorem & commemorationem Sanctorum; non etiam id prohibuit; imo licitum illud esse declaravit Ecclesia, quæ fidelis est voluntatis Christi sponsi sui custos & interpres. Longe porro diversa est commemoratio, quæ fit in sacrificio, tum Christi, tum Sanctorum: Christi commemoratio fit, tanquam hostiæ, quæ pro redemptione nostra oblata fuit in cruce: Sanctorum vero, ut pro victoriis quas beneficio gratiæ reportarunt, Deo gratiarum actiones referantur, & ut *ipsi pro nobis intercedere dignentur in cœlis, quorum memoriam facimus in terris.* Conc. Tr. Sess. 22. c. 3.

Instabis 1. Oblatio sacrificii cultus est supremus ac latriæ soli Deo debitus; ergo superstitio est ac grande piaculum, offerre sacrificium in honorem Sanctorum.

Resp. nego conseq. Sophisma est ab ignoratione elenchi. Non enim Sanctis

ctis in honorem Dei offertur sacrificium, sed Deo in honorem Sanctorum; quæ duo valde diversa sunt.

Instabis 2. Superstitio est ac profanatio sacræ mensæ, sacrificium in honore Sanctorum eo animo offerre, *ut per merita & preces Sanctorum in omnibus divinæ protectionis muniamur auxilio*; quasi merita Christi non sufficerent.

Resp. dist. ant. si merita & preces Sanctorum adjungantur ad supplendum defectum & insufficientiam meritorum Christi, unde major ipsis virtus accedat, concedo: si adjungantur tanquam subsidium aliquod ad implorandam divinam gratiam per intercessionem Sanctorum, nego. Quomodo, quæso, merita Sanctorum meritis Christi virium aliquid & efficaciæ adjungerent, cum ipsa omnem suum valorem, omne pretium ex meritis Christi mutuentur & trahant? Neque magis Sanctorum invocatio ac intercessio dignitati & efficaciæ sacrificii nocet, quam cum Sacerdos postulat a Deo, ut fructum sacrificii sibi, & aliis applicare seu communicare dignetur.

Dices 2. S. Augustinus L. 22. de civitate Dei c. 10. dicit in administratione Cœnæ dominicæ Sanctos a Sacerdote quidem nominari, sed ab illo nullo modo invocari. *Non tamen*, inquit, *a Sacerdote qui sacrificat, invocantur. Deo quippe, non ipsis sacrificat, quamvis in Memoria sacrificet eorum; quia Dei Sacerdos est, non illorum.* (Tom. 7. pag. 674.)

Resp. hunc S. Doctoris textum directe adversari Kemnitio; siquidem aperte pronuntiat Deo, non vero Sanctis sacrificium offerri, tametsi in Memoria eorum offeratur. Invocari Sanctos negat Augustinus: at quo sensu? invocatione scilicet per sacrificium, quod ipsis offeratur; sacrificium quippe, ut sæpius dictum fuit, efficacissima est invocatio: non negat autem Augustinus, Sanctos invocari precibus Sacerdotis, ut pro nobis apud Deum intercedere dignentur.

ARTICULUS VIII.

De Missis privatis.

Bellarminus Lib. 2. de Missa c. 9. observat sensu multiplici Missas dici posse privatas. 1. ratione loci privati in quo celebrantur. 2. ratione temporis; ut publica dicatur, quæ festis diebus; privata, quæ profestis celebratur. 3. a fine; quæ pro aliquo privato seu particulari homine, vel negotio offertur, ita tamen ut cœteri Fideles, seu viventes seu mortui, non excludantur. 4. a paucitate illorum qui intersunt; ut dicatur publica, quæ fit coram populo, qualis illa est quæ Parochialis, vel Conventualis appellatur; privata autem, ad quam non expectatur populus, sed pro arbitrio Sacerdotis habetur, sive multi sint, sive pauci. 5. Missæ privatæ dici possunt, quæ dicuntur in eodem templo, eodem die, præter unam; nam una tantum solet esse Missa publica & solemnis, quæ dicitur in summo altari; cœteræ quæ dicuntur in minoribus altaribus eodem die, privatæ dici possunt, licet multi interdum adsint auditores. Varia istarum Missarum privatarum ex veteribus monumentis exempla, ibidem profert doctissimus Cardinalis. 6. denique, privata Missa dici potest, in qua solus Sacerdos communicat; atque hæc ipsa est, de qua potissimum litem nobis movent Novatores, cujusmodi Missas ad invidiam *angulares* appellant.

Dico igitur licitas esse Missas illas privatas in quibus solus communicat Sacerdos.

Probatur ex Conc. Trid. Sess. 22. c. 6. ubi Missas illas, quæ privatæ dicuntur

tur, vere communes esse ait. En verba Concilii: *Optaret quidem sancta synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes, non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent, quo ad eos sanctissimi hujus Sacrificii fructus uberior proveniret: nec tamen, si id non semper fiat, propterea Missas illas, in quibus solus Sacerdos sacramentaliter communicat, ut privatas & illicitas damnat, sed probat, atque adeo commendat: siquidem illæ quoque Missæ vere communes censeri debent; partim, quod in eis populus spiritualiter communicet; partim vero, quod a publico Ecclesiæ ministro, non pro se tantum, sed pro omnibus fidelibus, qui ad corpus Christi pertinent, celebrentur.* At, inquit Kemnitius, nullum omnino est illud Concilii argumentum: Sacerdos publicus est Eucharistiæ minister; ergo sacrificium Missæ commune est omnibus, non privatum. Namque, inquit ille, minister verbi est etiam publicus minister, & tamen concionari non potest, nec concionando prodesse, nisi præsente populo & verbum Dei excipiente. Pariter qui baptizat est publicus minister, & tamen non potest baptizare, nisi aliquis adsit baptizandus. T. 14. C. p. 854.

Verum hæ sunt meræ ineptiæ, reponit Bellarminus: aliter enim Sacerdos est minister publicus sacrificando, aliter concionando, & Sacramenta ministrando. Nam sacrificando dirigit actionem suam ad Deum pro populo; concionando, & Sacramenta ministrando, dirigit actionem suam ad populum propter Deum: ita Bellarminus.

Probatur 2. ex praxi Veterum. Canon nonus eorum, qui Apostolici dicuntur, quique ex veteribus Conciliis excerpti sunt, statuit, Clericos excommunicandos, ita tamen ut qui facta oblatione non communicaverint, si causam non communicandi dixerint, *quæ rationabilis fuerit, veniam consequantur*. Si ergo legitima causa erat indignos arcendi a sacra mensa, licitum quoque erat Sacra celebrare, etsi nullus præter celebrantem Eucharistiæ sacramentaliter fieret particeps. Eo tendit quod ait S. Chrysostomus Hom. 67. ad populum: *Diaconum communionis tempore terribili clamore, quasi quemdam præconem, manum in altum tollentem, clamasse: Sancta sanctis. Si quis non sanctus non accedat*. T. 1. C. p. 48.

Concilium Agathense an. 511. jubet omnes Fideles sacrificio Missæ singulis diebus Dominicis interesse, ter autem in anno communicare, scilicet in natali Domini, Paschate, & Pentecoste; ergo licitum erat aliis temporibus Sacra facere, tametsi nullus ad sacram mensam accederet. T. 4 C p. 1391. & 1386.

Concilium Nannetense cap. 30. vult, ut Præsbyteri soli Missam non celebrent, sed habeant saltem unum respondentem.

Concilium Toletanum XII. Can. 5. graviter eos Sacerdotes reprehendit, qui sacrificium offerentes non communicabant. *Quale erit illud sacrificium*, ait, *cui nec ipse sacrificans participasse dignoscitur?* quæ verba satis aperte indicant, in ejusmodi sacrificio nullum omnino fuisse, qui communicaret; & tamen Concilium non requirit, nisi ut Sacerdos ipse communicet; proinde admittit tanquam rata, &, ut apparet, usitata sacrificia, in quibus solus communicat Sacerdos. T. 6. C. p. 1230. C.

Probatur denique his rationum momentis. 1. natura sacrificii non exigit ut aliqui, dum celebratur, intersint, ac Sacramenti fiant participes, cum totum sacrificium ad Deum referatur, atque fructus illius æque particeps fieri possit sive qui absens est, sive qui præsens: sacrificium enim simile est orationi; imo quædam est realis & efficassima oratio: porro certum est orationem ei prodesse, pro quo fit, etiamsi ille nesciat quid agatur. 2. non

minus

minus certum videtur plures eodem tempore in eadem Ecclesia Missas celebratas fuisse. Scribit Cornelius S. P. in Epistola ad Fabium apud Eusebium
P. 244. L. 6. Hist. c. 43. suo tempore Romæ quadraginta quatuor Præsbyteros fuisse, quorum numerus subinde multum haud dubie excrevit; ergo vel illi omnes a sacrificio offerendo abstinebant, quod verisimile non est; vel omnes, aut saltem multi eodem die ac loco Sacra faciebant. Quis porro crediderit, eos omnes Fideles, qui his Missis assistebant, ad sacram mensam jure ac mandato divino compulsos accessisse? 3. antiquissima consuetudo est in Ecclesia, ut in die natalis Domini singuli Sacerdotes Missæ sacrificium ter celebrent, cujus ritus meminit S. Gregorius Homil. de natali Domini. Pariter multi, animo pietatis ac religionis, pluribus intersunt Missis: an vero divino præcepto tenentur in singulis communicare? An propterea illicitæ sunt aut nullæ illæ Missæ, in quibus nemo Eucharistiæ fit particeps? 4. plurimi Sacerdotes quotidie celebrant, & tamen populus multis in locis raro admodum communicabat, ut vel ex illa querimonia Chrysostomi cognosci
Ed. Commel. pag. 1051. potest, quæ habetur Hom. 3. in Epistola ad Ephesios. *Frustra*, inquit, *habetur quotidianum sacrificium. Frustra adstamus altari. Nemo est qui participet*. Et Hom. 27. in Epist. ad Hebr. scribit, plurimos tantum semel in an-
Ib p. 2872. no ad Sacramenti participationem accessisse. Non ait autem sanctus Doctor, Missas illas, quibus nemo communicat, illicitas, aut nullas esse, sed tantum eas *frustra offerri*, respectu scilicet Fidelium, qui speciatem fructum ex Eucharistiæ Sacramento non percipiunt. 5. denique, certum est oblatum sæpius fuisse sacrificium ex causa particulari, v. g. fœcunditate terræ procuranda, domo ab infestatione dœmonum liberanda &c: at verisimile non videtur ministratam tunc fuisse Eucharistiam in hujusmodi Sacris.

Dices 1. Extat divinum præceptum distribuendi Eucharistiam, cum sacrificium Missæ celebrantur, *Hoc facite in meam commemorationem*, ait Christus Lucæ 22. Atqui Christus non tantum instituit Eucharistiam, sed etiam distribuit: *Accipite & manducate, hoc est corpus meum*.

Resp. dist. maj. extat divinum præceptum distribuendi Eucharistiam, pro loco, tempore, ac personis, concedo: indiscriminatim, omni tempore, loco, & omnibus personis, nego: alias etiam indignis & facinorosis hominibus danda foret, sicut ipse Christus in multorum sententia, eam dedit Judæ proditori. Qui vero id concedat? Distribuendam esse Eucharistiam ex divino jure ac præcepto, ultro agnoscimus: verum hujus præcepti determinatio, quantum ad tempus, locum, & personas, ad Ecclesiam pertinet. Optaret illa quidem, ut in singulis Missis Fideles sacro Christi corpore sacramentaliter participarent: at tanquam inutiles, illicitas, vel nullas non damnat eas privatas Missas, in quibus nullus præter Sacerdotem communicat, quod nobis hic satis est demonstrasse.

Dices 2. Ejusmodi Missas improbat S. Joannes Chrysostomus Hom. 3. in
Ib. p. 1051. Epistolam ad Ephes. *Frustra*, inquit, *est quotidianum sacrificium. Frustra adstamus altari. Nemo est, qui participet*. Et infra ... *Quicumque est qui*
P. 1052. *mysteriorum non est particeps, is impudenter stat & nimis audacter*. Et rursum: *Dic mihi*, ait, *si quis ad convivium invitatus manus laverit, & accubuerit, & ad mensam paratus fuerit, deinde non fuerit ejus particeps, an non contumelia afficit eum qui invitavit? An non esset melius eum ne adfuisse quidem?*

Resp. cum Bellarmino, illa S. Chrysostomi verba, *frustra fit oblatio quotidiana*, non significare absolute oblationem frustra fieri; sed frustra, quatenus

tenus ordinatur ad communionem: nam cum celebratio Missæ partim ordinetur ad sacrificium Deo offerendum, partim ad populum sacro illo pane reficiendum; cum nulli sunt qui communicent, frustra fit, quatenus ordinatur ad posteriorem finem, sed non frustra fit, quatenus ordinatur ad finem priorem. Quæ vero S. Doctor paulo duriora superaddit adversus eos, qui ad sacram mensam raro aut nunquam accedunt, benigne sunt exponenda eo sensu quod se ipsos fraudent miris effectibus qui ex Eucharistia consequuntur, unde illos *indignos*, & *improbos* appellat: non vero isto sensu, quod existimet, Missas, in quibus nulli communicant, omnino inutiles esse ac illicitas: noverat enim S. Doctor, eas & defunctis prodesse, ac etiam illis viventibus, qui certe omnibus Missis quæ celebrantur interesse non possunt. Et certe, vel illi soli qui Missæ intersunt, fructum ejus participant, vel etiam alii, qui sunt absentes. Primum dici non potest: offertur enim generatim sacrificium pro omnibus Fidelibus: ergo etiam absentibus prodest: ergo inutiles ac illicitæ non sunt Missæ, quibus nullus, aut certe pauci intersunt, nec communicant.

ARTICULUS IX.

De ministro sacrificii. Quis in eo sit principalis offerens.

EX dictis supra Quæst. 5. Art. 2. patet solum Sacerdotem rite ordinatum ministrum esse consecrationis Eucharistiæ. Solummodo hic quæritur, quis sit in sacrificio principalis offerens.

Bellarminus l. 2. de Missa c. 4. ait, Missæ sacrificium a tribus offerri, a Christo scilicet, ab Ecclesia, & a ministro seu Sacerdote; sed non eodem modo. Christus offert ut primarius ac æternus Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, offert etiam per Sacerdotem hominem, tanquam per suum proprium ministrum: Ecclesia, seu societas Fidelium, non offert tanquam Sacerdos per ministrum; sed tanquam populus per Sacerdotem; unde sequitur, Ecclesiam proprie non sacrificare exercendo actum sacerdotalem, sed tantum offerre Sacerdoti rem sacrificandam, aut curare, ut fiat sacrificium, aut saltem consentire in sacrificium, & voluntate ac desiderio offerre, cum Sacerdos offert. Itaque Christus offert ut principalis Sacerdos; minister ut Sacerdos quidem verus, sed ministerialis; populus offert voluntate, desiderio, unione spirituali cum Sacerdote offerente.

Dico igitur 1. Christum summum ac principalem esse Sacerdotem offerentem sacrificium per alios Sacerdotes ut ministros.

Probatur 1. ex Apostolo Hæbr. 7. v. 17. *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*, quia scilicet perpetuo sub specie panis, & vini offert sacrificium per suos ministros; sacrificium autem, & sacerdotium inter se necessario connexa sunt. *Omnis namque Pontifex*, ait ibidem Apostolus c. 5. v. 1. *ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis*. Æternum porro est Christi sacerdotium, ex quo capite partim distinguitur a Sacerdotio veteri Aaronico, in quo plures erant Sacerdotes offerentes sibi succedentes; nunc autem unus est Sacerdos, qui nullos habet successores, sed tantum ministros. *Alii quidem plures facti sunt Sacerdotes*, pergit Apostolus ibidem c. 7. v. 23. *idcirco quod morte prohiberentur permanere. Hic autem* (Christus) *eo quod maneat in æternum, sempiternum*

habet

habet sacerdotium : unde , & salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum , semper vivens ad interpellandum pro nobis , Christus igitur homo Deus Sacerdos in æternum, primarius est, seu principalis offerens, cum Sacerdos tanquam minister offert incruentum Missæ sacrificium.

T.11.Conc. p. 143. T.14.Conc. p.853. D. Probatur 2. ex Conc. Lateran. Capite *Firmiter . De summa Trinitate , & fide catholica*, ubi dicit *Christum in hoc mysterio simul esse Sacerdotem, & sacrificium* . Idem docet Concil. Trident. Sess. 22. c. 2. his verbis : *Idem nunc offerens* (Christus) *Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa.*

Probatur 3. his rationum momentis . 1. Actio sacrificandi , non solum a re oblata, sed etiam a principali offerente suam valorem ac dignitatem trahit: ergo cum sacrificium purum , & mundum esse debeat, non tantum ex parte rei oblatæ, sed etiam ex parte offerentis, & homo Sacerdos non semper purus sit ac mundus , necesse est adesse summum ac principalem offerentem, qui nullo pacto coinquinari possit, ac peccato subjacere: *talis decebat ut nobis esset Pontifex* , (Christus) ait Apostolus jam citato cap. 7. Epistolæ ad Hæbreos v.26. *sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus , & excelsior cœlis factus ; qui non habet necessitatem quotidie quemadmodum Sacerdotes, prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populo* . 2. Longum haud dubie discrimen est inter vetera sacrificia , & nostrum: porro discrimen illud in eo partim stat , quod vetera immunda , & polluta esse poterant , tum ex parte rei oblatæ, Malachiæ c. 1. v. 8. *Si offeratis cœcum ad immolandum , nonne malum est?* tum ex parte offerentis . Isajæ 1. v. 13. *Ne offeratis ultra sacrificium frustra : incensum abominatio est mihi : manus enim vestræ sanguine plenæ sunt . Lavamini , mundi estote*. Ergo necesse est sacrificium nostrum ita sanctum ac mundum esse ex parte principalis offerentis Christi , ut nulla ratione pollui ac immundum fieri possit: quamquam enim ministri Christi sint immundi ac peccatis infecti, nihil officit sacrificio: *Hæc quidem illa munda oblatio est* , ait Synodus Trident. Sess. 22. c. 1. *quæ nulla indignitate aut malitia offe-* T.14.Conc. p.853. E. *rentium inquinari potest* , quia nempe minister non propria, sua virtute, nec proprio nomine hic agit, sed in persona Christi.

Quæres, quæ sit ratio formalis ac præcipua cur Christus dicatur principalis offerens in sacrificio Missæ: an quia ipse sacrificium hoc instituit, an vero quia tota vis, & efficacia hujus sacrificii fundatur in meritis Christi ; an potius, quia Christus per humanitatem physice concurrit ad actionem sacrificandi, an denique, quia Sacerdos in persona Christi offert, & consecrat.

Resp. veram, & formalem causam cur Christus dicatur , & sit principalis offerens, istam esse , quia minister offert in persona Christi . Nam minister in hoc mysterio gerit se sicut legatus Principis , qui sustinet, & P. 104. repræsentat personam Principis. *Sacerdos in Missa* , inquit S. Th. q. 82. art. 7. ad 3. *in orationibus quidem loquitur in persona Ecclesiæ , in cujus unitate consistit ; sed in consecratione Sacramenti, loquitur in persona Christi, cujus vicem in hoc gerit per Ordinis potestatem*. Idem jamdiu antea dixerat S. Cypr. Epist. 63. ubi ait: *Sacerdos in altari vice Christi fungitur*.

Dico 2. solum Sacerdotem, qui legitime ordinatus est, posse legitime ac valide offerre sacrificium Missæ in persona Christi. Vide superius ad qu. 5. art. 2. momenta, quibus dogma istud catholicum demonstratur.

Quæ-

Quæres 1. cujus ministri sint Sacerdotes.

Resp. ministros esse Christi, Ecclesiæ, & populi: Christi, cujus personam gerunt; Ecclesiæ ac populi, cujus vota Deo Patri offerunt per Christum, pro publica omnium salute intercedentes, & sacrificium offerentes.

Quæres 2. an Sacerdos excommunicatus, suspensus, depositus, degradatus, hæreticus aut schismaticus, valide sacrificium perficiat.

Resp. affirmative, quia potestas Ordinis deleri in eo non potest, adeoque consecratio ab illo facta cum debita materia, forma, & intentione semper est valida. *Si Sacerdos*, inquit S. Thomas qu. 82. art. 7. ad 3. *ab unitate Ecclesiæ præcisus missam celebret, quia potestatem Ordinis non amittit, consecrat verum corpus, & sanguinem Christi; sed quia est ab unitate Ecclesiæ separatus, orationes ejus efficaciam non habent*, id est, sacrificium nullatenus tunc efficax est ex opere operantis, sed ex opere dumtaxat operato. Si tamen obtineret eorum sententia, qui existimant esse pœnes Ecclesiam certas quasdam leges ac conditiones apponere in administratione Sacramentorum; quibus violatis minister inhabilis redditur ad perficiendum Sacramentum; quod exemplo Matrimonii præsertim confirmant; si inquam, hæc sententia obtineret, de qua olim diximus, ac recurret adhuc dicendi locus, ubi de sacris Ordinationibus, diceretur sacrificium a Sacerdote suspenso ac degradato nullum ac invalidum esse.

Dices: In rei veritate, & nostra sententia esto Sacerdos ab Ecclesia præcisus possit valide consecrare, & Sacramentum Eucharistiæ perficere, non tamen potest ea consecratione sacrificium efficere; quia sacrificium a Sacerdote, tanquam ministro publico, & mediatore inter Deum, & populum, offerri debet: quomodo autem Sacerdos ab Ecclesia præcisus potest mediator esse inter Deum, & populum? Id etenim non potest nisi consentiente populo: at populus non consentit ut Sacerdos præcisus id faciat.

Præterea, quomodo Sacerdos ab Ecclesia præcisus potest offerre ut minister Ecclesiæ, & in persona ipsius a qua delegatur?

Resp. nego ant. dividi quippe non potest in actione consecrandi ratio Sacramenti, & sacrificii: quod si validum ac ratum est Sacramentum, validum quoque ac ratum est sacrificium; porro validum est Sacramentum, quod pendet a potestate Ordinis, quæ indelebilis est. Quod additur leve est, & ad summum probat illicite offerri sacrificium a Sacerdote suspenso: neque enim ipse proprie ac nomine suo mediator est inter Deum, & populum, sed tantum ratione Christi immolati, & nomine ipsius.

Ad id quod additur, dico certum esse, Sacerdotem ab Ecclesia suspensum non posse sacrificium offerre in persona Ecclesiæ, nisi ex commissione illius: ergo si ab Ecclesia præcisus est, non censetur habere commissionem Ecclesiæ. Ubi observa, officium Missæ constare partim ex substantia sacrificii, cujus valida consecratio pendet ex potestate Ordinis, partim ex orationibus, & cœremoniis; unde licet totum fiat a Sacerdote, ut a publico ministro, non tamen eodem modo: nam in substantia sacrificii gerit personam Christi, in aliis personam Ecclesiæ; igitur Ecclesia non potest illum privare potestate quam habet ex commissione Christi: potest tamen privare potestate quam habet ex commissione quam ipsa dedit, quod fit per censuras Ecclesiasticas. Unde S. Thomas ait, orationes ejus qui est ab Ecclesia separatus, efficaciam non habere. *Quæst. 82. ar. 7. ad 3.*

Dico 3. Ecclesiam, seu Fideles qui sunt in Ecclesia, etiam suo modo sacrificium

efferre. In ipsa veteri Lege populus fidelis sacrificium offerre dicebatur, ut Exodi 5. v. 1. *Hæc dicit Dominus Deus Israel: Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi in deserto*. Num. 26. v. 3. *Hæc sunt sacrificia quæ offerre debetis*. Idem patet exemplo Saulis, Davidis, Salomonis, & aliorum qui leguntur obtulisse, non quidem per se, sed per Sacerdotem, sicut explicat S. August. in Lib. Quæstionum veteris Testamenti q. 46. Quin & in Missa apertum est nomine etiam populi sacrificium Deo per Sacerdotem offerri; stans enim Sacerdos ad altare, ait: *Orate fratres, ut meum ac vestrum sacrificium acceptabile fiat*, tum ad Deum conversus addit: *Memento Domine famulorum tuorum ∴ pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium ∴* Et infra: *Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ*. Et certe, cum sacrificium ex natura sua sit cultus publicus, & solemnis totius populi, nomine totius populi offertur Deo per Sacerdotem: quod enim specialiter agitur ministerio Sacerdotum, hoc generatim agitur ex voto Fidelium, ait Innocentius III. lib. 3. cap. 6. *De sacrificio Missæ*.

T. 3. p. 1. Append. p. 59. G.

Quæres quo sensu populus dicatur offerre sacrificium. Ratio dubitandi est, quia nullo modo populus videtur ad sacrificium conferre: vel enim concurrit actu interno, per internam pietatem ac devotionem; vel externo, per externam oblationem. Posterius falsum est; prius vero non sufficit, quia sacrificium est oblatio externa, & visibilis: ergo solo affectu interno perfici non potest.

Resp. 1. in veteri Testamento populum duplici sensu dictum fuisse sacrificium obtulisse: primo, quia offerebat materiam sacrificii, ut oves, capras turtures &c. secundo, quia Sacerdos nomine illius, qui materiam suppeditabat, Deo sacrificabat, ut offerenti prodesset: unde S. August. loco mox citato ait: *quamvis proprio Sacerdos fungatur officio, ille tamen offerre dicitur, cujus nomine agit Sacerdos. Ipsi enim imputatur, cujus munera offeruntur*.

T. 3. p. 1. Append. p. 59. G.

Resp. 2. Fideles in novo Testamento dicuntur triplici sensu offerre. 1. generali quadam ratione, quia sunt membra Ecclesiæ, cujus nomine offert Sacerdos; totum enim Corpus Ecclesiæ, quatenus Sacerdotem offerentem includit, recte denominatur offerens, quia offert per membrum suum, tanquam per ministrum ad id deputatum. 2. speciali ratione, quia non solum sunt membra Ecclesiæ, sed etiam exterius cooperantur Sacerdoti sacrificanti, quod fit petendo, vel procurando sacrificium, dando stipendium vel eleemosynam Sacerdoti, inserviendo sacrificanti. 3. quia interno affectu, & uniendo se Sacerdoti, sacrificio consentiunt, ac petunt fructum illius participes fieri.

ARTICULUS X.

De præcepto quo tenentur & Sacerdotes offerre sacrificium, & Fideles ipsi interesse.

DUo hæc distincte a nobis sunt expendenda.

An, & quo jure Fideles teneantur sacrificio Missæ interesse.

Resp. qua necessitate teneantur Sacerdotes offerre Deo sacrificium pro populo, eadem generatim teneri Fideles ipsi interesse, & illud suo modo offerre. Tenentur autem jure naturali, divino, & Ecclesiastico. 1. jure natu-

naturali quia sacrificium proprie dictum Deo lege naturali debitum est, a recognoscendum supremum ejus in res omnes dominium, ad gratiarum actiones ei pro acceptis tot beneficiis reddendas, & ad nova in dies, quibus indigemus impetranda. Inde est, quod in omni statu naturæ semper oblatum fuerit ab iis omnibus, quibus a natura ipsa inditus est supremi alicujus numinis sensus: atqui nullum aliud est in Religione christiana sacrificium, quam sacrificium Missæ incruentum, quod in memoriam cruenti sacrificii crucis offertur. 2. jure ac præcepto divino: quod enim natura ipsa suggerit, tanquam necessarium ac debitum Deo obsequium, hoc ipsum & jus divinum imperat; quam naturalem sacrificii offerendi legem, Christus Dominus determinavit ad unicum Missæ sacrificium. 3. jure ac præcepto Ecclesiastico, quo cautum est ut singulis diebus Dominicis ac festivis, Fideles Missæ sacrificio interessent. *Missas die Dominico*, ait Conc. Agathense anni 506. Can. 47. *sæcularibus totas teneri speciali ordinatione præcipimus: ita ut ante benedictionem Sacerdotis egredi populus non præsumat. Qui si fecerint, ab Episcopo publice confundantur.* Jamdiu lex illa, & consuetudo in Ecclesia invaluit, de qua S. Justinus Apol. 2. *Solis, qui dicitur, die*, ait, *omnium qui in oppido vel ruri degunt, in eumdem locum conventus fit .·. precibus peractis panis offertur, & vinum, & aqua.* Et materia sacrificii. *Et Præpositus itidem, quantum pro virili sua potest, preces, & gratiarum actiones fundit, & populus fauste acclamat dicens:* Amen. Lex vero illa tam gravis est, ut sub pœna peccati mortalis obliget; unde excommunicatione plectuntur a Concilio Agathensi mox citato, qui huic officio contumaciter non satisfaciunt: quod etiam colligimus ex Can. 10. eorum qui Apostolici dicuntur, his verbis: *Omnes fideles, qui ingrediuntur Ecclesiam, & Scripturas audiunt, non autem perseverant in oratione, nec sanctam communionem percipiunt, conveniit communione privari.*

T. 4. Conc. p. 1391.

P. 98. D.

T. 1. Conc. p. 48.

Quæres 1. an præcepto de audiendo Sacro satisfaciat qui notabili Liturgiæ parti non interest.

Resp. non satisfacere, quia *integram Missam non tenent*, ut loquitur Conc. Agathense laudatum, idest, non audiunt: unde prohibet idem Conc. *ne populus ante benedictionem Sacerdotis egrediatur.* Notabilis autem Liturgiæ pars æstimanda est, tum ea quæ est ab Introitu ad Evangelium usque; tum quæ ab Offertorio ad consecrationem, tum maxime quæ est a consecratione ad communionem usque Sacerdotis.

Quæres 2. an præcepto Ecclesiastico de audiendo Sacro faciat satis, qui unam ab uno, & alteram ab alio Sacerdote partem audit.

Resp. non satisfacere; & qui contrarium asseruerunt, repressi sunt censuris tum Lovaniensibus, an. 1657. tum Archiepiscop. Senonensis, & Parisiensis an. 1658. tum Innocentii XI. an. 1679. ac demum Cleri Gallicani in comitiis generalibus an. 1700. ubi ista propositio damnata fuit: *Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro, qui duas ejus partes immo quatuor simul a diversis celebrantibus audit. Hæc propositio*, ait Censura, *absurda est, scandalosa, illusoria, communique Christianorum sensui repugnat.*

Nov. Mem. du Clergé, p. 731. n. 73.

Neque pariter hoc præceptum adimpleret, qui duas Missæ partes etiam successive a duobus Sacerdotibus audiret: quia duæ illæ partes ita disjunctæ ac separatæ unam, & eamdem Liturgiam nequidem moraliter constituunt.

Quæres 3. quibus de causis a peccato excusantur, qui Missæ non intersunt.

Resp. 1. ex impotentia, etiam morali, cum vix fieri potest ut copia detur conferendi se ad Ecclesiam; aut saltem cum id fieri non potest sine ali-

quo gravi detrimento, de quo judicabit prudens, & cautus Sacerdos in tribunali Pœnitentiæ. 2. ex charitatis exercitio: v. g. si quis in carcere detentis sublevandis, instruendis ita diu immoretur zelo suo abreptus, ut effluat tempus sacrificio celebrando destinatum: pariter si quis ægrotanti opem ac ministerium ita impendat, ut sine illius periculo discedere non possit. 3. a debito audiendi Missam lex officii exolvendi liberat: v. g. si miles, quo tempore sacrificium celebratur, excubias agat, aut movere castra statim teneatur; si pastor ovium solus fuerit, nec alteri curam gregis committere possit: quo casu Parochi monere debent *patres familias. ut filios, & famulos, quos in bestiis pascendis occupant, saltem diebus festis Missæ jubeant interesse*. Verba sunt prioris Conc. Mediolanensis sub S. Carolo. In eodem Concilio, propter consuetudinem, quæ in aliquibus Italiæ locis obtinuerat, sic statutum legimus: *Viduæ ob maritorum mortem ad summum ne mense amplius sint sine Missæ auditione: qua in re nulla valeat excusatio cujusvis consuetudinis, quam irritam decernimus; eas item Episcopi, etiam censuris Ecclesiasticis, id facere cogant*.

T.15.Conc. p.261. C.

Ibid.

Utrum peccatores, a sacrificio Missæ arceri debeant; & quæ in ipsis dispositiones necessariæ sint, ut sine peccato intersint Missæ sacrificio.

Dico 1. a sacrificio Missæ exclusos olim fuisse tum pœnitentes publicos, qui ad consistentiæ gradum nondum pervenerant; tum Catechumenos. Licebat quidem illis precibus, & concionibus quæ intra Missarum solemnia habebantur, interesse; sed ubi ad consecrationem corporis Christi deventum erat, Diaconus altiori voce proclamabat: *Exite pœnitentes. Exite Catechumeni*; atque illa sacrificii pars cui, & pœnitentibus, & Catechumenis adesse licebat, dicebatur *Missa pœnitentium, Missa Catechumenorum*. Sic vero agebat Ecclesia cum his omnibus, ex quadam severitate disciplinæ, non ex necessitate, quasi persuasum illi foret statum justitiæ, seu charitatis habitualis vel actualis perfectæ, necessarium esse ad Missam digne ac legitime audiendam; siquidem gravissimos etiam peccatores ad hoc religionis officium invitat, & admittit.

Dico 2. excommunicatos publicos ac nominatim declaratos qui ab omnibus vitandi sunt, ad Missam cœteraque Ecclesiæ Sacramenta non esse admittendos. Id fert vel ipsa excommunicationis idea, quæ est privatio communionis seu societatis cum Fidelibus. Si vero excommunicatus quis revera foret, sed non publice nec nominatim per Judicis sententiam, ex decreto Concil. Constantiensis ac Basileensis tolerandi forent, ac posset Sacerdos coram ipsis Sacra operari.

Dico 3. nullum peccatorem publice non excommunicatum a sacrificio Missæ arcendum esse, quibuscumque tandem ille criminibus oneratus sit. Novum quidem ille peccatum habet, si obfirmata in malo voluntate, & cum actuali affectu peccati, sine debita reverentia, sine ullo de peccatis dolore, vel saltem aliquo desiderio resipiscentiæ ac divinæ gratiæ obtinendæ, mysteriis nostris interfuerit.

I. nullum peccatorem non excommunicatum a Sacrificio arcendum esse, certissimum est: tum quia urget certis diebus de audiendo Sacro Ecclesiæ mandatum: tum quia sacrificium excellentissimum est Religionis officium, ex quo tum Sacerdos offerens, tum peccatores homines, pro qui-

quibus offertur, magna ad salutem subsidia reportare possunt, si cum debita animi præparatione ad illud accesserint.

II. debitas requiri ad sacrificium Missæ reverenter & cum fructu audiendum conditiones seu dispositiones, constat 1. ex Conc. Trid. Sess. 22. c. 2. ubi ait: *sacrificium illud vere propitiatorium esse: per ipsumque fieri, ut, si cum vero corde & recta fide, cum metu & reverentia, contriti ac pœnitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno. Hujus quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit*. Concilium Mediolanense III. tit. *De his quæ spectant ad sacrificium Missæ*, sic docet: *Cum audiendæ Missæ rationem populum docet parochus, eum sæpe admoneat, ut se quisque colligens, si sibi alicujus peccati mortiferi conscius est, summo ex eo dolore effectus supplex a Deo veniam petat*. Constat 2. ex eo quod oblatio sacrificii quædam est tum orationis, & quidem præstantissimæ, tum externæ satisfactionis Deo pro offensa illi irrogata, species: atqui in peccatum, ac meram irrisionem vertitur oratio illius & satisfactio, qui quem orat, ac placare vult, offendere semper, ac lædere proponit; magis ille profecto ad iracundiam, quam ad indulgentiam, Deum sic accendit, ac provocat. Constat 3. quia cum Ecclesia præceptum audiendi Missam imponit, non tantum merum opus externum, sed & modum internum, quo debet illud impleri, præcipit: directe quidem opus externum, indirecte vero opus internum. Unde merito Clerus Gallicanus in Censura anni 1700. has duas propositiones proscripsit: primam: *Eidem præcepto* (Sacrum audiendi) *satisfacit per reverentiam exteriorem tantum, animo licet voluntarie in aliena, immo & prava cogitatione defixo*. Secundam: *Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam corporis Domini manducationem. Doctrina his duabus propositionibus contenta*, inquit Censura, *temeraria est, scandalosa, erronea, impietati, & sacrilegio favet, & præceptis Ecclesiæ illudit*.

T. 14. Con. p. 853. C. D.

T. 15. Con. p. 389. E.

Nov. Mem. du Clergé, T. 1. p. 731 n. 74. & 75.

Ergo, inquiet aliquis, magis expedit peccatori, qui obstinato, ac præparato ad peccandum animo est, non interesse Missæ sacrificio; sic enim a novo peccato abstinet: quemadmodum peccatori magis expedit tempore Paschatis ad sacram mensam non accedere, si ita sit affectus, ut nonnisi indigne & cum conscientia peccati mortalis accedat.

Resp. absurdam esse, ac temerariam hanc illationem, quasi Canonicus ab Horis canonicis abstinere deberet, eo quod peccat si absque debita attentione iis intersit; quasi ab oratione Dominica recitanda retrahendus ille foret, eo quod, ut observat Bellarminus L. 2. de bonis operibus c. 6. mendaciter, ac velut mimice petit, ut fiat Dei voluntas, & nomen ejus sanctificetur, eo ipso tempore quo animo pervicaci, ac rebelli divinæ voluntati reluctatur ac contradicit, suisque scandalis nomen Dei sanctum, ac tremendum impiorum blasphemiæ exponit; quasi a sacris concionibus arcendi forent qui animo dumtaxat curioso, non ad emendationem morum iis intersunt. Quam rectius, ac verius concluditur; Ecclesiæ præceptum eo ipso modo impleri semper debere quem Ecclesia imperat, ac Deo humiliter supplicandum, ut eum animi effectum inspiret, qui necessarius est ad dignam præcepti observationem. Quando peccat qui præceptum Ecclesiæ indebite exequitur, an idcirco incusandum præceptum, aut negligenda ejus observatio? absit; sed incusanda potius & castiganda perversitas, ac malitia peccantis: non propter abusus rejicienda sunt optima præcepta, sed emendandi sunt, ac tollendi abusus.

Ad exemplum communionis paschalis, a qua satius est abstinere, quam indigne ad eam accedere, dico disparem rationem esse. 1. quia præceptum communionis paschalis non ita stricte huic tempori alligatum est, quin differri possit, ac debeat ex judicio prudentis Sacerdotis: non ita est de præcepto audiendi Sacrum quod singulis diebus Dominicis, ac festis adstringit. 2. indigna & sacrilega communio Eucharistiæ nusquam Dei operam & gratiam conciliare potest, immo magis avertere: econtra observatio præcepti ecclesiastici de audiendo Sacro, quamquam pure externa, mediantibus precibus Ecclesiæ, movere ac flectere Deum potest, ut peccatori maxime indurato nonnihil spiritualis gratiæ impertiatur. 3. nondum pronuntiavit Ecclesia, permanente affectu peccati, hominem gravius peccare cum Sacro interest; econtra certo certius est, eum qui corpus & sanguinem Domini manducat, & bibit indigne, judicium sibi manducare, ac bibere. Equidem de novo peccat qui absque legitima dispositione, seu irreverenter Missam audit: verum hujusmodi peccatum necessario connexum non est cum habituali ad peccandum affectu, quo peccator obstrictus supponitur; idcirco non tenetur ille, durante illo peccati affectu, abstinere ab audiendo Sacro, quibus diebus urget Ecclesiæ præceptum: at vero indigna & sacrilega Eucharistiæ perceptio, gravissimum est sacrilegii peccatum ab illa communione prorsus inseparabile.

Dispositiones ad Missam debite audiendam necessariæ.

Aliæ spectant corpus, aliæ animam.

Dispositiones ex parte corporis.

I. Ex parte corporis requiritur modesta conformatio in vultu, in habitu, in veste. *Satis apparet*, ait Conc. Trid. Sess. 22. c. *De observandis &c. omnem operam & diligentiam in eo ponendam esse, ut quanta maxima fieri potest interiori cordis munditia & puritate, atque exteriori devotione, ac pietatis specie peragatur*. Et paulo post: *Nec patiantur* (locorum Ordinarii) *sanctum hoc sacrificium peragi, nisi prius qui intersint, decenter composito corporis habitu, declaraverint se mente etiam, ac devoto cordis affectu, non solum corpore, adesse*.

T. 14. Con p. 857. C. Ib. p. 858. A.

T. 15. Con. p. 475. F

S. Carolus in IV. Concilio Mediolanensi, titulo 10. *De iis quæ pertinent ad sanctum Missæ sacrificium*, hæc præcipit: *Cum Sacerdos ad altare accesserit Missæ sacrificium facturus, clericus, qui tunc illi ministraturus est, ubi alius non sit qui tunc hoc officium præstare possit, circumspiciat modeste adstantes; & si quempiam animadverterit marem vel fœminam incomposito corporis habitu, aut alias contra præscriptas regulas Provincialibus nostris Conciliis, cum injuria vel irreverentia sanctissimi illius sacrificii interesse, moneat graviter ut opus erit: neque Sacerdos ante Missæ initium faciat, quam omnes qui adsunt, decenter composito corporis habitu declaraverint se mente etiam, ac devoto cordis affectu, non solum corpore, adesse*. Et in altero Conc. Mediol. an. 1565. hæc jam edixerat sanctus Præsul tit. 5. *Fideles cum Missæ intersunt, eodem vestitu sint, quo in publicum prodire solent; & ita se componant, ut corporis habitu animi religionem præseferant*.

Ib. p. 265. C.

Concilium Turonense an. 1583. titulo 15. egregia nonnulla statuit a Laicis circa Missæ sacrificium & divina Officia observanda.

Ib p. 1054. & seq.

I. renovat obligationem audiendi Missam Parochialem, atque pœnis canonicis eos plectendos decernit, *qui per tres dies Dominicos continue sequentes, nisi legitimo impedimento retineantur, ab illa abfuerint*.

II. statuit, *Laicis, dum divina peraguntur officia, non licere Chorum, præcipue Cathedralium Ecclesiarum, ingredi, & inter Ecclesiasticos sedere: mul-*

to minus dum Sacerdos sacris operatur, altaris ambitum cancellosve ingredi, aut aliis altaribus minime septis, & ambitis, hærere.

III. mulieres *ab ingressu dicti Chori, non tantum Cathedralium, sed etiam Collegiatarum, Monasteriorum, & aliarum quarumcumque Ecclesiarum arcendas esse.*

IV. *cum nos doceat Apostolus, mulierem non velato capite orantem, deturpare caput suum, nec minus esse turpe, non velari quam tonderi aut decalvari, minimeque eam deceat tortos habere crines, & pectus suum nudare: non tantum virgines, sed etiam mulieres, ne sui decoris & officii omnino oblitæ videantur, intortis crinibus, ac nisi velatis capitibus & pectore, potissimum in Ecclesia, incedere prohibemus: indignum est enim mulieres christianas, quas decet cum verecundia & sobrietate ornatas, pietatem per opera bona profiteri, meretricio more intortis crinibus, nudatis capitibus & pectore, se velut nundinatitias populo exponere.*

V. idem & viris prohibet. *Cum mollis*, inquit, *corporis vultus in fœmina christiana damnandus sit, multo certe magis in viro, qui caput mulieris est, damnari debet. Ideoque ex Concilii generalis Constantinopolitani in Trullo habiti decreto, excommunicationi subjacere eos omnes definimus, qui capillos ad videntium detrimentum scite excogitatis nexibus adornant & componunt, & infirmis animis escam ea ratione objiciunt. Ne vero prohibitio nostra tum viros, tum mulieres lateat, hanc illi per Parochos in suis pronis, & Ecclesiasticis in suis concionibus, etiam, cum dura & importuna, si opus sit, increpatione, significari volumus & intimari.*

VI. prohibet ne colloquia in atrio alicujus Ecclesiæ habeantur.

VII. *ne in Ecclesia, potissimum durantibus divinis officiis, deambulent, sub pœna excommunicationis, quam contra eos qui moniti non destiterint, per Ordinarios pronuntiari volumus & mandamus.*

VIII. jubet *ut Sacerdotes Christi fideles moneant, quando Ecclesiam conveniunt, sine strepitu, ac tumultu eam ingrediantur, in qua etiam, quamdiu orationis causa morantur, nequaquam inanes inter se habeant confabulationes: illo enim tempore, divis Chrysostomo & Ambrosio auctoribus, quo Missarum solemnia celebrantur, non solum ab otiosis & inutilibus verbis, verum etiam a perniciosis cogitationibus prorsus est abstinendum.*

II. dispositiones ex parte animæ sunt. 1. attentio; ne animus voluntarie alio divagetur; sed ad tremendi sacrificii majestatem, virtutem, ac necessitatem serio attendat. 2. aliquis de peccatis dolor, ac emendationis spes, ac desiderium: si enim, ut mox dictum fuit, quis obfirmato ad peccandum animo & cum actuali peccandi voluntate sine debita reverentia Missæ interesset, novo se implicaret peccato. *Sacrificium istud propitiatorium est*, ait Conc. Trid. iam citatum, Sess. 22. c. 2. *& per ipsum fit, ut, si cum vero corde & recta fide, cum metu & reverentia contriti, ac pœnitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.* 3. requiritur pia quædam voluntatis affectio seu devotio: patet ex verbis Concilii mox citatis. Necesse porro non est ut hæc pia affectio profluat ex charitate perfecta, seu habituali, ac sanctificante; alias soli justi ad audiendam Missam admittendi forent, & peccatores excludendi, quod ex dictis falsissimum est. Ad quid enim sacrificium Missæ? nisi ut peccatoribus, virtute hostiæ quæ pro iis offertur, divina concilietur gratia pœnitentiæ, per quam peccatorum veniam assequantur? Immo ne quidem necessaria videtur ea pia affectio, quæ ex charitate actuali dominante, ac perfecta proveniat,

Dispositiones ex parte animæ.

Tom. 14. Conc. p. 853. C.

ſed ea ſufficit, quæ gratiæ Dei auxilio excitatur, & voluntate hominis erit ad ſpem & deſiderium ſalutis, ac pœnitentiæ virtute ſacrificii obtinendæ.

Dices 1. Joan. 9. v. 31. dicitur: *Scimus quia peccatores Deus non audit*, Ergo ſoli juſti ad audiendum Sacrum admittendi ſunt.

Reſp. cum S. Auguſtino Tract. 44. in Joan. dictum iſtud eſſe cœci nati, hominis ſcilicet, qui oculos corporis jam quidem reſtitutos habebat, ſed cui oculi cordis nondum patebant. *Adhuc inunctus loquitur; nam peccatores exaudit Deus, ſi enim peccatores Deus non exaudiret, fruſtra ille publicanus oculos in terram demittens, & pectus ſuum percutiens diceret: Deus propitius eſto mihi peccatori. Et iſta confeſſio meruit juſtificationem.*

To. 3. p. 2. p. 593. F.

Inſtabis. Certum eſt, hominem gratia deſtitutum nihil poſſe quod Deo gratum ſit in ordine ad vitam æternam: ergo qui non eſt in ſtatu gratiæ, nullum ex ſacrificio Miſſæ fructum percipere poteſt.

Reſp. fallaciam latere in nomine *gratiæ*. Revera ſine gratia actuali, nihil homo poteſt in ordine ad ſalutem: at poteſt aliquid cum illa, etiam abſente gratia habituali ſeu ſanctificante; alias nunquam homo peccator a peccato ad pœnitentiam converti poſſet.

Dices 2. Ut aliquis ex ſacrificio Miſſæ fructus percipiatur, neceſſe eſt illud Deo Patri offerri in remiſſionem peccatorum: atqui homo peccator, qui peccatorum ſuorum ſarcinam adhuc portat, quibus habitu adhuc adhæret, ſacrificium offerre Deo non poteſt; illud enim offerre non poteſt niſi nomine Eccleſiæ, cujus membrum mortuum eſt, tametſi exterius non præciſum.

Reſp. ſatis eſſe ſi Eccleſiæ nomine offeratur ſacrificium in remiſſionem peccatorum.

Dices 3. Concilium Tridentinum verbis citatis exigit ab iis qui Miſſam audiunt: *ut cum vero corde & recta fide, cum metu & reverentia, contriti, ac pœnitentes ad Deum accedant*. Atqui hujuſcemodi homines vere juſti ſunt, ac in ſtatu gratiæ ſanctificantis.

Reſp. neg. min. contritio enim illa & pœnitentia, de qua Conc. Trid. inchoata eſt dumtaxat, & ex charitate nondum perfecta, ſed initiali: unde ex ſeſe hominem non ſanctificat, ſed ad ſanctificationem præparat, ac diſponit.

An teneantur Sacerdotes offerre Miſſæ ſacrificium, & poſſint honorarium aliquod pro illa celebratione percipere.

Quæres igitur 1. an Sacerdotes ſacrificium Miſſæ offerre teneantur.

Tenentur Sacerdotes ſacrificium offerre.

Reſp. ut ſupra, eadem lege Sacerdotes teneri offerre ſacrificium, qua tenentur Fideles ipſi intereſſe; hæc enim reciproca ſunt: atqui ex mox dictis, ac probatis tenentur Fideles ſacrificio Miſſæ pie, ac reverenter intereſſe. *Omnis Pontifex*, ait Apoſtolus Hebr. 5. v. 1. *ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in iis quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis*. Non naſcimur, ſed ſimus Sacerdotes; non nobis, ſed populo. Et Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*.

S. Th. 3. p. q. 82. art. 10. quærit: *Utrum liceat Sacerdoti omnino a conſecratione Euchariſtiæ abſtinere*. Reſpondet his verbis: *Dicendum quod quidam dixerunt, quod Sacerdos poteſt animo a conſecratione licite abſtinere, niſi teneatur ex cura ſibi commiſſa celebrare, & populo Sacramenta præbere; ſed hoc irrationabiliter dicitur, quia unuſquiſque tenetur uti gratia ſibi data, cum fuerit opportunum; opportunitas autem ſacrificium offerendi non ſolum at-*

tendi

tenditur per comparationem ad fideles Christi, quibus oportet Sacramenta ministrari; sed principaliter per comparationem ad Deum, cui consecratione hujus Sacramenti, sacrificium offertur. Unde Sacerdoti, etiamsi non habeat curam animarum, non licet omnino a celebratione cessare; sed saltem videtur quod celebrare teneatur in præcipuis festis; & maxime in illis diebus, quibus Fideles communicare consueverunt. Et scribens in lib. 4. Sentent. dist. 13. q. 1. art. 2. ait: *Quia secundum Gregorium, cum crescunt sive augentur dona, rationes crescunt donorum; cum Sacerdoti data sit nobilissima potestas, reus erit negligentiæ, nisi illa utatur ad honorem Dei, & salutem suam, & aliorum vivorum & mortuorum*. Quapropter cum Cajetanus in suis Commentariis ad art. 10. q. 82. scripsisset *leviter* tantum, seu *venialiter* peccare Sacerdotem, qui raro, vel numquam Sacris operatur; S. Pius V. S. Pontifex doctrinam hanc, utpote molliorem, ex Commentariis dicti Cajetani expungi mandavit.

Ex his facile est inferre, Parochos seu Pastores quibus titulo Beneficii animarum cura incumbit, teneri per se vel per alios, si legitime impediti fuerint, iis diebus Sacrum facere, quibus tenentur Fideles ipsi adesse; iis etiam diebus, quibus urget vel executio alicujus fundationis, vel ratio stipendii, aut promissionis: totidem enim illi legitimi sunt tituli, quibus Parochi aut alii Sacerdotes tenentur ad celebrandam Missam, a qua non possunt sine quadam injustitiæ specie abstinere, fraudando intentionem vel fundatorum, vel eorum qui honorarium vel stipendium subministrarunt. Videtur hæc esse mens, ac doctrina Concilii Trid. sess. 23. de reform. c. 1. *Præcepto divino*, inquit, *mandatum est omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbique divini prædicatione, Sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exemplo pascere &c.* T. 14. Conc. p. 864.

Quæres 2. Quoties Sacerdotes, quibus nulla commissa est animarum cura, celebrare per annum teneantur?

Resp. 1. Nulla divina lege fixum, ac determinatum esse numerum Missarum, quas Sacerdos celebrare teneatur, aut prohibitum plures una die celebrare.

Resp. 2. Laudandos maxime, ac commendandos inter Sacerdotes eos, qui quotidie ea qua par est animi pietate, ac religione sacrificium offerunt; juge quippe, ac perenne est nostrum altaris sacrificium: *Ideo nos Deus offerre vult munus ad altare frequenter & sine intermissione*, ait S. Irenæus lib. 4. adversus hæreses cap. 18. alias 35. *Episcopatus nostri honor grandis & gloria est*, inquit S. Cyprianus Epist. 54. ad Cornelium: *pacem dedisse Martyribus, ut Sacerdos qui sacrificia Dei quotidie celebramus, hostias Deo & victimas præparemus*. Apostolis quotidie circa domos frangebant panes; idest Eucharistiam offerebant & distribuebant. Ed. Paris. p. 252. P. 77.

S. Bonaventura lib. de præparatione ad Missam c. 5. vult duo extrema hic esse fugienda: primum, eorum qui tepidi sunt, ac minus ferventes; *Proba teipsum*, ait, *ex quanta charitate, & fervore accedis: non solum enim mortalia vitanda sunt, sed etiam venialia peccata per negligentiam & otium multiplicata, & etiam per inconsiderationem, sive distractionem dissolutæ vitæ, & malæ consuetudinis, licet non occidant animam, tamen reddunt hominem tepidum, gravem, & obnubilatum, & indispositum, & ineptum ad celebrandum, nisi dicti pulveres & stipulæ venialium, per afflatum Spiritus, & flammam charitatis consumantur........ Ideo cave ne nimis tepidus, & inordinatus accedas* Tom. 7. p. 62.

& in-

& inconsideratus; quia indigne sumis, si non accedis reverenter, circumspecte, & considerate. Alterum extremum eorum est, qui Sacrum facere omnino negligunt. *O*, exclamat S. Doctor, *quam graves angustiæ me undique affligunt! Accedere indigne, horrendum est judicium: non accedere ex notabili negligentia vel contemptu, damnabilis est culpa.* Deinde S. Doctor exponit, quanta mala sequantur, aut saltem quantis bonis seipsum & alios privet, qui ex negligentia raro celebrat. *Quantum in ipso est*, inquit, *privat Trinitatem laude & gloria, Angelos lætitia, peccatores venia, justos subsidio & gratia, in Purgatorio existentes refrigerio, Ecclesiam Christi speciali beneficio, & seipsum medicina & remedio contra quotidiana peccata & infirmitates.* Ex lege porro contrariorum, qui quotidie, vel sæpius offerunt sacrificium, ea ipsi bona & commoda procurant, quibus Ecclesia ex non celebratione privatur.

S. Antoninus 3. p. tit. 13. c. 6. parag. 15. Sacerdotes ad frequenter celebrandum adstringit his momentis. 1. a nobilitate & præstantia Sacramenti, in quo Christus ipse realiter continetur. 2. a suavitate & utilitate. *Quantæ jucunditatis & dulcedinis est*, inquit, *tantæ rei Sacramentum verbo conficere, habere præ oculis, contrectare manibus, ore sumere, & aliis ministrare?* 3. a benevolentia quam celebrans non indigne a sponso suo Christo & sponsa Ecclesia reportat. 4. Ex multiplici fructu quem a celebratione Missæ Fideles, qui adsunt, reportant. 5. Ex officio ipso Sacerdotum, qui cum ministri sint Ecclesiæ, sacrificium pro populo tenentur offerre. 6. Ex periculo cui se objiciunt Sacerdotes, cum raro vel numquam celebrant: *Periculum moræ*, inquit, *quia de facili irregularitas vel infirmitas, vel alius defectus, aut impedimentum poterit occurrere; ita quod diu, aut forte numquam celebrare continget.* Ibid. sapienter monet S. Doctor, cavendum esse, *ne quis ex sola consuetudine exterioris operis moveatur ad celebrandum, non advertendo, an dispositus vel minus dispositus sit; an ex celebratione proficiat, vel tepescat, sive an habeat causam rationabilem abstinendi, vel non.*

Objectio. At, inquies, nonnulli viri sancti scientia & pietate spectatissimi raro aut fere numquam celebrasse referuntur, non quidem ex negligentia vel contemptu, sed ex reverentia & timore. Ita de S. Jeronymo & Vincentio Præsbyteris refert S. Epiphanius in Epist. ad Joannem Jerosolymitanum, qui moleste ferebat ordinatum in sua Diœcesi ab Epiphanio fuisse Paulinianum in Præsbyterum, violato jure Ordinarii. Facti sui rationem reddens S. Epiphanius, duo inter cœtera reponit: primum, Monasterium, aut saltem Fratres qui in eo commorantur, in cujus gratiam Paulinianum ordinaverat, sub potestate, ac ditione Joannis non esse. *Nihil*, ait S. Doctor, *tibi*

T. 2 p. 312. col. 1. C. *nocuimus, nihil injuriæ fecimus, nec quidquam violenter extorsimus. In Monasterio Fratrum, & Fratrum peregrinorum, qui provinciæ nihil tuæ debent, & propter nostram parvitatem, & litteras, quas ad eos crebro direximus ..... ordinavimus Diaconum; & postquam ministravit, rursum Præsbyterum &c.* Alterum excusationis motivum petit a penuria Præsbyterorum in isto Monasterio. *Cum enim vidissem*, pergit, *quia multitudo sanctorum*

Ib. col. 2. B. *Fratrum in Monasterio consisteret, & sancti Præsbyteri, Jeronymus & Vincentius, propter verecundiam & humilitatem nollent debita nomini suo exercere sacrificia, & laborare in hac parte ministerii, quæ Christianorum præcipua salus est, invenire autem & comprehendere servum Dei non posses, qui te, eo quod grave onus sacerdotii nollet suscipere, sæpe fugiebat, sed nec alius quis Episcoporum facile eum reperiret.*

Aa

Ad hanc Objectionem dico 1. Paucorum factum in exemplum & jus trahi non debere, sed publicæ legi, ac disciplinæ semper inhærendum esse. 2. Ex verbis S. Epiphanii colligitur quidem noluisse S. Jeronymum & Vincentium Sacra facere in dicto Monasterio Bethleemitano; tum propter dissidium quod ardebat circa Monasterium illud inter Epiphanium, & Joan. Jerosolymitanum; tum quod cum invitus, ac reluctans Jeronymus a Paulino ordinatus fuisset in Præsbyterum, atque monasticam vitam in Monasterio Bethleemitano ageret, existimavit in his, in quibus erat circumstantiis, non expedire ut ministerium Sacerdotis, sive in offerendo, sive in baptizando exerceret. Rem nobis exponit sanctus Jeronymus in Epist. ad Pammachium. *Fac*, inquit, alloquens Joannem Jerosolymitanum, *a te ordinatum* (Paulinianum:) *idem ab eo audies, quod a me misello homine sanctæ memoriæ Episcopus Paulinus audivit. Num rogavi te ut ordinarer? Si sic præsbyterium tribuis, ut Monachum nobis non auferas, tu videris de Judicio tuo. Sin autem sub nomine Præsbyteri tollis mihi, propter quod sæculum dereliqui, ego habeo quod semper habui: nullum dispendium in ordinatione passus es* ... Et paulo post: *Et certe*, pergit, *quinque Præsbyteri erant in Monasterio, qui suo jure poterant baptizare, sed noluerunt quidquam contra stomachum tuum facere*. Igitur tametsi concludi possit S. Jeronymum in Monasterio degentem ex quadam æconomia, ne Joannem offenderet, ministerium Præsbyteri non exercuisse, an sequitur extra Monasterium, nusquam eo officio defunctum illum fuisse, sive per triennium, quo Romæ commoratus est; sive cum Roma egressus, ad Orientem tendens, profectus est ad Gregorium Nazianzenum Constantinopolitanæ urbis Episcopum, sacrarum Litterarum sub tanto duce, ac magistro ediscendarum studio; sive cum variis peragratis regionibus opera & colloquio Judæorum usus, Hebraicæ, Chaldaicæ, Syriacæ linguæ cum tanto labore, ac summo reipublicæ Christianæ commodo notitiam sibi comparavit; sive cum in desertis locis pœnitentiæ desiderio per quadriennium commoratus est, unde ad Monasterium Bethleemitanum tot votis desideratum tandem remeavit? Quamquam vero scripto traditum non habeamus, toto isto temporis intervallo S. Doctorem Sacris operam dedisse, an idcirco negandum? Concludo igitur optimum quidem esse, ac votis omnibus exoptandum, eo charitatis fervore esse omnes Sacerdotes, ut quotidie tuta conscientia celebrare valeant: verum nulla Ecclesiæ universalis lege ad id tenentur; ii præsertim qui nullam habent titulo Beneficii animarum curam.

Solvitur Objectio.

To. 4. p. 333.

Resp. 3. Plures olim una die Missas ab eodem Sacerdote celebratas fuisse. Ita Conc. Tolet. XII. an. 681. Can. 5. *Relatum est nobis*, inquit, *quosdam de Sacerdotibus non tot vicibus communionis sanctæ gratiam sumere, quot sacrificia in una die videntur Deo offerre*.

Plures olim una die ab eodem Sacerdote Missæ celebratæ.

T 6 Conc. p. 1230.

Leo III. referente Vualafrido Strabone lib. de rebus Ecclesiasticis c. 21. plures una die celebrabat Missas. *Fidelium*, inquit, *relatione virorum ad nostram usque pervenit notitiam, Leonem Papam (sicut ipse fatebatur) una die septies vel nonies Missarum solemnia sæpius celebrasse: Bonifacium vero Archiepiscopum & Martyrem semel tantum per diem Missam fecisse, qui & non longe ante nostra fuerunt tempora, & ambo tam scientia quam gradu præcipui*: De ista praxi, ac sententia sic judicat Vualafridus: *Unusquisque*, inquit, *in sensu abundet, dum fides concordet; ut nec sæpius offerentes æstiment Deum aliter non posse petitiones discernere; nec semel hostias per diem immolantes putent suæ fidei sub-*

Creatus an. 795. *Bib. PP. T. 15. p. 191. A.*

ſubtilitatem potius quam ſuperiorum devotionem divinis acceptam conſpectibus?

Bibl. PP. T. 14. p. 99. G. Amalatius Fortunatus (florebat anno 820.) Lib. 3. de eccleſiaſticis Officiis c. 38. aſſerit ea nocte quæ præcedebat feſtivitatem S. Joannis Baptiſtæ celebrari ſolitam Miſſam, & alias duas eadem die. *Quapropter*, inquit, *in exordio lucis diei, quaſi in exordio nativitatis, ſacrificium Deo offertur in honore ejus, ad laudem Creatoris qui illum dignatus eſt honorare ex utero matris. Ideo autem tres Miſſæ celebrantur in feſtivitate beati Joannis, quia tribus inſignibus triumphis excellenter refulſit.*

Conſuetudinem illam plures una die celebrandi Miſſas teſtantur quotquot eam aut ad certum numerum reſtrinxerunt, aut penitus abrogarunt. Concilium Salegunſtadienſe an. 1022. Can. 5. *Decretum eſt*, inquit, *ut unuſquiſque Præsbyter in die non amplius quam tres Miſſas celebrare præſumat*. Ad calcem donationis Ethelvulphi Regis Vveſt-Saxoniæ in Anglia hæc leguntur: *Placuit etiam Epiſcopis ..... cum ſuis Abbatibus & ſervis Dei conſilium inire, ut .... unuſquiſque Præsbyter duas Miſſas, unam pro Rege Ethelvulpho, & aliam pro ducibus ejus huic dono conſentientibus, pro mercede & refrigerio deliſtorum ſuorum ...... dicat*, *Salisberienſis Concilii tempore*, ait eruditus Thomaſſinus, *uſus invaluerat ut multo plurimas uno & eodem die Miſſas celebrarent, unde nihil ulterius præcepere hujus Concilii Patres, quam ut ne plures tribus uno die celebrarentur. Poſtea ventum eſt, ne plures quam duæ; & ne tot quidem dicerentur, niſi urgente neceſſitate. Non liceat Præsbytero*, ait Concilium Londinenſe anno 1200. Can. 2. & 4. *bis in die celebrare, niſi neceſſitate urgente.*

T 9 Conc. p. 846. T. 8. Conc. p. 245. A. T. 3. vet. & nov. diſcipl. p. 270. col. 2.

Tandem Alexander II. Decreto quod refert Gratianus *De conſecratione*, diſt. 1. cap. *Sufficit*, ſic ſtatuit: *Sufficit Sacerdoti Miſſam unam in die celebrare, quia Chriſtus ſemel paſſus eſt, & totum mundum redemit. Non modica res eſt unam Miſſam facere, & valde felix eſt, qui unam digne celebrare poteſt. Quidam tamen pro defunctis unam faciunt, & alteram de die, ſi neceſſe ſit*. Quem abuſum reprimit S. Pontifex circa annum 1072. *Quicumque*, inquit, *pro pecuniis aut adulationibus ſæcularibus una die præſumunt plures facere Miſſas, non exiſtimo evadere condemnationem.*

Decret. Gra. p. 2493.

Innocentius III. Statutum Alexandri renovavit, ac confirmavit c. *Conſuluiſti. De celebratione Miſſarum. Reſpondeo*, inquit, *quod excepto die Nativitatis Domini, niſi cauſa neceſſitatis ſuadeat, ſufficit Sacerdoti ſemel in die unam Miſſam ſolummodo celebrare*. Cauſa autem hujus neceſſitatis eſt, vel cum major eſt populi multitudo, quam ut in Eccleſia omnes ſimul Fideles contineri poſſint; nec duo adſunt Præsbyteri; vel cum a parochiali Eccleſia longius diſſitæ ſunt, quæ ſuccurſales vocantur, ad quas excurrere tenetur Parochus Miſſam bis, aliquando tertio celebraturus; in quarum tantum ultima ablutionem percipit. Inde inferes non licere Parocho alteram Miſſam celebrare, ut hoſtiam conſecret ad viaticum moribundo miniſtrandum; quia ſtandum eſt regulæ, ac conſuetudini Eccleſiæ; quæ prohibet duas Miſſas una die ab eodem Sacerdote celebrari.

Decret. p. 1365.

Reſp. 4. teneri Sacerdotes ſæpius, ac frequenter in anno celebrare. Innocentius III. in Concilio Lateranenſi IV. eos Sacerdotes redarguit qui vix quater in anno Miſſam celebrant. *Sunt & alii*, inquit, *qui Miſſarum ſolemnia vix celebrant quater in anno. Hæc igitur & ſimilia ſub pœna ſuſpenſionis penitus inhibemus*. Gravitas pœnæ, non levem, ſed gravem indicat culpam. Conc. Trid. Seſs. 23. de reform. cap. 14. ubi de iis, qui ad Præsbyteratum

In. III. in c. Dolentes. De celebr. Miſſ.

tum assumendi sunt, & de assumptorum munere, hæc ad rem nostram habet: *Curet Episcopus, ut ii saltem diebus Dominicis & festis solemnibus: si autem curam habuerunt animarum, tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant, Missas celebrent.* *T. 1. C. p. 869. D.*

Idem statuunt Concilium I. Mediol. sub S. Carolo: *Tridentini etian Concilii auctoritatem secuti, præcipimus Sacerdotibus, cujuscumque gradus, conditionis, & dignitatis illi sint, ut Dominicis & reliquis diebus Missam celebrare non omittant.* *Act. Eccl. Mediol p. 2 de freq. div. sacrif. oblat. p. 15.*

Conc. Remense an. 1583. *Sacerdotes*, inquit, *non tantum diebus solemnibus, sed etiam Dominicis, sæpiusque, si fieri potest, sacrificent.* *T. 15. C. p. 93. n. 8.*

Conc. Provinciale Tolosanum ann. 1590. de Præsbyteris & Clericis cap. 4. n. 1. *Sacerdotes itaque omnes*, ait, *quocumque honore insigniti, aut quacumque in dignitate constituti tandem sint, Dominicis festisque diebus, nisi justo aliquo præpedimento avocati fuerint, Missæ sacrificium celebrent.* *Ibid. pag. 1387. E.*

Mitto infinita propemodum Conciliorum particularium Statuta, quibus certe evidens fit, mentem ac sententiam Ecclesiæ esse, ut Sacerdotes sacrificium Missæ frequenter, aut saltem diebus Dominicis ac festis, offerant ac celebrent.

Quæres, an Sacerdoti sine ministro Sacrum facere liceat.

Resp. interdum, vel tempore persecutionis, vel in Cœnobiis Missas, quas solitarias vocant, celebratas fuisse sine ministris: at mos ille abrogatus statim fuit, ac prohibitum, ne Missa sine aliquo ministro celebraretur. *Tu*, inquiebat S. Laurentius Sixtum ad martyrium properantem alloquens, *nunquam sine ministro sacrificium offerre consueveras.* *Apud Amb. L. de off. c. 41. T. 7 Conc. p. 1251.*

Nullus Præsbyter, ait Conc. Moguntinum an. 853. Can. 43. *solus Missam cantare valet. Quomodo enim dicet, Dominus vobiscum; vel, sursum corda admonebit habere, & alia multa his similia, cum alius nemo cum eo sit?*

Sessione 21. Concilii Basileensis inter alios abusus notatur mos quarumdam Ecclesiarum, in quibus Sacerdotes sine ministro celebrant, ac prohibetur ne imposterum id fiat. Refert Laymanus hunc morem in quibusdam Germaniæ partibus viguisse, maxime in pagis. *T. 12. C p. 554. n. 8.*

Hunc abusum damnarunt Concilia quæ post Tridentinum habita sunt. Mediolan. I. titulo. 5. *Celebranti Sacerdoti unus saltem minister absistat, isque Clericus, ubi possit, & talari veste & superpelliceo indutus.* Et Conc. VI. itidem Mediol. titulo 15. *Clericus*, ait, *qui in Missæ sacrificio ministrat, dum eam functionem obit, ne preces horarias, neve aliud quidquam de libro, aliove officio recitet, sed toto intimæ pietatis studio ad ministerium attentus sit, quod pie religioseque exequi debet.* Vide Concilia, Remense an. 1583. Tholosanum an. 1590. Narbonense an. 1609. quibus cautum est, ne quis Sacerdos solus, ac sine uno saltem ministro Sacra perficiat. *T. 15 C p. 261. A.* *Ib. p. 279. A. B.*

Quæres 2. an in casu necessitatis liceat mulieri, Sacerdoti celebranti ministrare. *Decret. p. 1002.*

Resp. nusquam licere. *De cohabitatione Clericorum*, c. 1. *Nulla fœmina præsumat ad altare accedere, vel Præsbytero ministrare.*

Quæres 3. quot modis seu titulis obligari possit Sacerdos ad Missam pro aliquo celebrandam.

Resp. variis modis obligari eum posse. 1. ex obedientia, si nempe Superior, qui jurisdictionem habet, subdito mandet ut pro aliquo, seu necessitate aliqua publica sacrificium offerat. 2. ex charitate, ut si Sacerdos videat

deat aliquem in magna esse necessitate, impellit charitas ut pro eo sacrificium offerat. 3. ex voto, ut si quis voveat se pro aliquo celebraturum. 4. ex simplici promissione, quæ minus obligat quam votum. 5. ex justitia & pacto, quod dupliciter fieri potest. 1. titulo Beneficii ad hoc instituti. v. g. parochialis, vel capellaniæ, vel alicujus alterius, simplicis, ut vocant, sacerdotii seu Beneficii, cui vel annexa est obligatio celebrandi Missam. 2. ex peculiari stipendio seu honorario in hunc finem dato.

De stipendio seu honorario Missarum.

Quæres 1. An licite possit Sacerdos stipendium seu honorarium pro celebratione Missæ percipere.

Ratio dubitandi est, quod obligatio ex justitia non potest oriri, nisi intercedat pactum vel conventus: sed omnis hujusmodi pactio in rebus sacris reprobanda est, quæ veram redolet simoniam, in qua spirituale pro temporali datur. *Imprimis quod ad avaritiam pertinet*; ait Conc. Trid. sess. 22. Decreto *De observandis* &c. *cujusve generis mercedum conditiones, pacta, & quidquid pro Missis novis celebrandis datur. Nec non importunas atque illiberales eleemosynarum exactiones potius, quam postulationes. aliaque hujusmodi, quæ a simoniaca labe, vel certe a turpi quæstu non longe absunt, omnino prohibeant* (Episcopi.)

T.14. C.p. 851. D.

Resp. 1. Sacerdotes, posse licite stipendium seu honorarium ex celebratione Missarum percipere. Hæc est Ecclesiæ consuetudo ac praxis, & quidem justa; *Dignus enim est operarius mercede sua*. Lucæ 10. v. 7. Et 1. Corinth. 9. v. 13. *Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrificio sunt, edunt; & qui altari deserviunt, cum altari participant.*

Ad rationem dubitandi subjunctam, dico reipsa, quamdam hic intervenire speciem conventionis & pacti inter dantem stipendia, & Sacerdotem; namque ille dat, ut hic faciat; hic vero facit, quia recipit, vel recepturus est stipendium: pactum vero illud nonnisi ex pravo motivo ac fine vitiari potest, nempe si Sacerdos stipendium spectaret tanquam motivum vel finem præcipuum, aut tanquam pretium sacrificii vel fructus ejus, haud dubie impium foret pactum illud. At non ita est: stipendium quippe non datur tanquam pretium operis, sed tanquam sustentatio operantis; *non tamquam pretium mercedis, sed tamquam stipendium necessitatis*, ait S. Th. 1. 2. q. 100. art. 2. in corp. Tenetur autem Sacerdos ratione stipendii specialiter offerre & applicare sacrificium ei qui stipendium dedit.

Dices: Nefas est pecuniam dare, etiam per modum stipendii, pro collatione sacrorum Ordinum: ergo etiam pro celebratione Missæ.

Resp. nego paritatem. Namque Ecclesia sustentationi Sacerdotum providere tenetur, unde permittitur, ut stipendium pro celebratione Missæ percipiant, per modum eleemosynæ, honorarii, ac sustentationis: nihil autem simile permisit pro collatione Ordinum sacrorum; unde tanta mala & scandala suboriri potuissent. Adde quod sustentiationi Episcoporum, qui sacrorum Ordinum ministri sunt, abunde satis provisum fuerit.

Quæres 2. Quodnam æquum & justum haberi debeat pro Missis stipendium; & utrum qui minora stipendia pro pluribus Missis accipit, possit licite in unum pinguius ac sufficiens conjungere, & unica sacrificii oblatione satisfacere pro debito celebrandi plures Missas. Ratio dubitandi hæc est, quia Conc. Trid. sess. 25. cap. 4. de reform. permittit Episcopis

scopis Missas, pro quibus celebrandis tenuiores eleemosynæ a testatoribus sunt assignatæ, ad minorem numerum reducere.

Resp. Ad primum, stipendium illud justum ac congruum æstimari debere, quod vel usu recepto, vel judicio Episcopi determinatum est; neque penes privatos Sacerdotes esse illud pro arbitrio suo, ne dicam cupiditate, figere ac determinare.

Resp. Ad secundum, id minime licere: neque favet quod ex Conc. Trid. opponitur; potest quippe Episcopus, quod non potest privatus quilibet Sacerdos. Concilium itaque justis de causis permittit numerum Missarum reduci, vel cum reditus pro illis celebrandis multum sunt imminuti, vel cum quod uno tempore congruum ac sufficiens erat stipendium, lapsu temporis incongruum & insufficiens evasit sustentandis Sacerdotibus. Tenentur igitur Sacerdotes tot celebrare missas, quot ex conventione promiserunt se celebraturos: ni fecerint, contra justitiam peccant, & ad restitutionem tenentur. Ita statutum legimus a Congregatione Cardinalium, approbante ac confirmante Urbano VIII. an. 1626. *Deinde*, ajunt Cardinales, *pro pluribus Missis etiam ejusdem qualitatis celebrandis plura stipendia, quantumqumque incongrua & exigua, sive ab una, sive a pluribus personis collata fuerunt, aut conferentur in futurum, Sacerdotibus sacra Congregatio sub obtestatione divini judicii mandat ac præcipit, ut absolute tot Missæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemosynæ præscriptæ fuerunt: alioqui graviter peccant, & ad restitutionem tenentur.*

Idem habemus ex Constitutionibus Archiepiscopi Cantuariensis an. 1281. *Nec credat*, inquit, *celebrans se dicendo Missam unam, posse satisfacere pro duabus, pro quo utroque promisit specialiter & in solidum celebrare.* Qui aliter opinantur, obtendunt sacrificii virtutem infinitam esse, atque unica illius oblatione satisfieri votis multorum, ac multiplici stipendio ad plures Missas celebrandas recepto. Aberrant illi: *Namque*, ut ajunt eædem Constitutiones, *licet ipsum sacrificium, quod est Christus, sit infinitæ virtutis, non tamen in sacrificio suæ immensitatis summam plenitudinem operatur, alioquin pro uno mortuo numquam oportet, nisi unam Missam dicere. Operatur enim in hujusmodi mysteriis distributione certa suæ plenitudinis, quam ipse eisdem lege infallibili ligavit.* T. 11. C. p. 1159. E.

Quæres 3. Licet ne Sacerdoti duplicatum pro eadem Missa, quam uni promisit, honorarium seu stipendium percipere?

Resp. non licere: Ita statuit Alexander VII. an. 1665. qui duas istas damnavit propositiones: Primam: *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem, idque post decretum Urbani VIII.* Secundam: *Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, & sacrificium unum offerre: neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam, promissione etiam juramento firmata, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.* Ratio est, quia mens Ecclesiæ est, ut Sacerdos qui stipendium pro sacrificio offerendo accepit, illud speciatim ac nominatim offerat pro illo, qui dedit stipendium: sacrificium scilicet pro multis oblatum non tantum prodest singulis, ac si pro uno tantum oblatum fuisset. *Si ergo*, ait S. Thom. in dist. 45. q. 1. argumento *Sed contra, suffragium pro multis factum tantum valeret singulis, ac si pro uno tantum fieret, videtur quod Ecclesia non debuit instituisse, ut pro aliquo singulariter Missa, vel oratio fieret, sed quod semper diceretur pro omnibus fidelibus defunctis, quod patet esse falsum.* Rec. des Bulles, p. 458.

Quæres

Quæres 4. Poteſt ne Sacerdos qui pinguius accepit ſtipendium, una parte ſibi reſervata, alteram dare Sacerdoti, qui in ejus locum ſacrificium offerat?

Reſp. Non poſſe, ac turpe omnino eſſe lucrum hujuſmodi. Qnapropter Summi Pontifices Urbanus VIII. an. 1625. & Alexander VII. anno 1665. iſtam proſcripſerunt doctrinam: *Poteſt Sacerdos, cui Miſſæ celebrandæ traduntur, per aliam ſatisfacere, collato illi minori ſtipendio, alia parte ſtipendii ſibi retenta.* Alexandro VII. præiverat eodem anno Academia Pariſienſis: *Hæc propoſitio ut jacet*, inquit, *falſa eſt & ſcandaloſa; favet turpi lucro, avaritiæ, & injuſtitiæ.* Ratio manifeſta eſt, quia cum ſtipendium illud datum ſit cum onere ſeu obligatione celebrandi Miſſam, nullo titulo partem ſtipendii reſervare ſibi poteſt, atque totum illud ei concedendum, in quem onus celebrandi rejicit. Permittit nihilominus Urbanus VIII. adminiſtratoribus Eccleſiæ, ut aliquid retineant pro expenſis cereorum, panis, vini, ornamentorum; ita S. Pontifex, at ſi expenſis deductis aliquid ſuperſit, totum illud impendi debeat celebrandis Miſſis pro iis qui illa ſtipendia dederunt.

Rec. des Bulles, p. 458.

Quæres 4. An Sacerdos, qui titulo Beneficii paſtoralis tenetur certis diebus Miſſam celebrare poſſit pro eadem Miſſa ſtipendium ab aliis accipere, iiſque ſacrificii fructum applicare.

Reſp. Non poſſe, quia duplicatum ſtipendium perciperet, unum titulo Beneficii, alterum titulo pacti & conventionis: atqui ex dictis duplicatum ſtipendium Sacerdos percipere non poteſt. Ita ſtatuit Urbanus VIII. an. 1626. his verbis: *Sacerdotes quibus diebus tenentur Miſſas celebrare ratione Beneficii ſeu Capellæ, legati aut ſalarii, ſi eleemoſynas etiam pro aliis Miſſis celebrandis ſuſceperint, non poſſunt eadem Miſſa utrique obligationi ſatisfacere.* Eas igitur Miſſas pro aliis licite ac libere celebrare dumtaxat poſſunt Parochi, ſeu Paſtores, quas ſuis ovibus ratione curæ paſtoralis, ſeu titulo Beneficii non debent.

Quæres 6. Licet ne Sacerdoti anticipato tempore Miſſas celebrare pro iis, qui ſtipendium poſtea oblaturi ſunt ad celebrationem Miſſarum?

Reſp. Non licere, quia Sacerdos in celebranda Miſſa certam & fixam habere debet intentionem, ut vocant, perſonæ pro qua ſacrificium offert: qui enim fieri licite poteſt, ut celebretur Miſſa v. g. ad remiſſionem peccati, quod nondum commiſſum eſt, vel ad aliquod beneficium impetrandum, cui locus nondum patet? Praxis hæc quæ cupiditatem & avaritiam ſapit, reprobata fuit a Congregatione Cardinalium, approbante Paulo V. die 5. Novembris an. 1605. *Citius quoque celebrando peccatur, anticipata ſcilicet applicatione ſacrificii, nempe incerta, pro eo, qui poſtea eleemoſynam dederit, cum ſuſpenſione effectus ſacrificii. Quæ anticipatio*, ait Gavantus, *prohibita fuit a Paulo V. velut avaritiæ fomes.*

Quæres 7. Sitne licitum Sacerdoti vel æditui ſtipendia plurima pro multis Miſſis percipere, quas prævidet nonniſi multo poſt tempora celebrari poſſe.

Manuale Epiſcoporum, V. Miſſa n. 33.

Reſp. Non licere, niſi de conſenſu offerentium. Ratio eſt, quia offerri ſolet ſacrificium pro iis rebus quæ urgent ac inſtant, v. g. pro remiſſione peccatorum, pro impetrando pœnitentiæ dono, pro felici peregrinationis alicuius, aut litis brevi dijudicandæ exitu, pro infirma valetudine, pro refrigerio animæ in Purgatorio detentæ &c. atqui ſi poſt diuturnum

num tempus Missæ oblatio differatur, qui scit utrum hisce rebus impetrandis locus & occasio adhuc futura sit? Forte vel his dijudicata erit, absoluta peregrinatio, desperata sanitas, magis induratum cor peccatoris &c. Deinde tenetur unusquisque quam primum solvere debitum, & quidem ad mentem creditoris, maxime cum periculum est, ne creditor ex solutione debiti, quam sperabat, utilitatem non percipiat.

Quæres 8. Quem fructum teneatur Sacerdos applicare ei, a quo stipendium accepit.

Resp. Triplicem in Missa fructum debere distingui: unum generalem, cujus Participes fiunt omnes Fideles vivi atque defuncti ab unitate Ecclesiæ non præcisi; alterum specialem seu medium, qui relictus est liberæ Sacerdotis applicationi; tertium specialissimum, qui Sacerdoti sacrificanti proprius est, ac personalis. Sacerdos igitur non tantum generalem; sed specialem seu medium, ad mentem & intentionem eorum qui stipendia suppeditant, fructum sacrificii applicare tenetur: proprium vero seu specialissimum, ac personalem suum fructum, ex jam dictis, nulli alteri applicare potest, nec tenetur.

Quæres denique an Sacerdotes, qui vel ex bonis paternis, vel ex pingui aliquo Sacerdotio divites sunt, nec aliunde ullo indigent subsidio ut vitam suam honeste pro conditione sua sustentent, pro Missa ad quam non obligantur, possint stipendium recipere. Ratio dubitandi est, quia ex dictis, ac probatis antea, stipendia illa Ecclesia non permittit nisi ad sustentationem Sacerdotis: atqui Sacerdotes, de quibus hic loquimur, non indigent sustentatione: ergo stipendia legitime percipere non possunt. Neque ratio laboris, quem sustinent in Missa celebranda, aut eleemosynæ ex his stipendiis pauperibus erogandæ, sufficiens ac legitimus videtur titulus ad ea stipendia percipienda. Non labor corporis, quasi tantus ille foret, ut pretio sit æstimabilis; aut melius, quasi labor esset, & non potius honor, ac maximum emolumentum, Deum oblatione sacrificii colere, ac propitium nobis reddere. Non eleemosyna ex illis stipendiis eroganda. Namque eleemosyna ex propriis, ac juste acquisitis fieri debet, non ex alienis; si ergo nullo titulo legitimo licet Sacerdotibus, qui sustentatione non indigent, ea stipendia pro celebratione Missæ percipere, aliena ipsis & indebita censenda sunt, nec ad eleemosynas faciendas convertere illa debent. Nihilominus contraria opinio prævaluisse videtur, quæ non improbat, ejusmodi Sacerdotes stipendia percipere, quia Sacerdoti ministranti ex justitia debetur alimentum, ac per accidens est, quod ille aliunde possit vitam suam honeste sustentare.

ARTICULUS XI.

De dispositionibus ad Missæ celebrationem requisitis.

SI necessariæ sunt in percipientibus Eucharistiam aliquæ dispositiones, tum ex parte corporis, nempe puritas, jejunium naturale; tum ex parte animæ, sanctitas, pietas, affectus devotionis seu religionis in sacrum altaris mysterium &c. Quanto magis illa omnia necessaria sunt Sacerdoti Sacra perficienti? de quibus ut plura hic dicamus, necesse non videtur.

Quæres 1. An Sacerdos, cui ex officio celebrare incumbit, sed peccati alicujus mortalis sibi conscius est, nec copiam habet Sacerdotis, cui confiteatur, possit sine prævia confessione celebrare Missam?

Resp. Posse si doleat de peccato, urgeat necessitas, & quantocius proponat confiteri. Ita Conc. Trid. sess. 13. de Eucharistia c. 7. *Communicare volenti*, ait, *revocandum est in memoriam ejus præceptum. Probet seipsum homo, Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat, quod a Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illis copia confessoris. Quod si, necessitate urgente, Sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quam primum confiteatur.* (T. 14. Con. p. 807. C.)

Duo circa hunc Concilii textum quæruntur: primum, quæ sit illa necessitas, qua urgente potest Sacerdos sine prævia confessione celebrare: alterum, quando Concilium ait: *quam primum confiteatur*; an sit præceptum, vel tantum consilium.

Resp. ad primum, necessitatem illam repeti vel ex circumstantia diei festi, quo urget præceptum audiendi Sacrum, vel ex casu quo nullæ sint in sacrario hostiæ consecratæ, aut aliunde haberi non possint ad viaticum homini jamjam morituro administrandum.

Resp. Ad secundum, non merum hic consilium, sed verum præceptum contineri, interprete ipsomet Alexandro VII. a quo duæ istæ propositiones inter alias bene multas n. 38. & 39. proscriptæ sunt. *Mandatum Concilii Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, est consilium, non præceptum. Illa particula*, quam primum *intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur.* Censuram harum propositionum renovat Clerus Gallicanus in Comitiis generalibus an. 1700. (Rec. des Bulles, p. 463.)

Quæres 2. An liceat Sacerdoti, nulla existente laudabili causa, Missam celebrare ante persolutum officium Matutinum.

Resp. Non licere, si nulla sit honesta causa: quia id prohibent Missalis Romani Rubricæ, usus, & consuetudo: tum Innocentius IV. Epist. 10. ad Cardinalem Ottonem Episcopum Tusculanum: *Sacerdotes autem*, inquit, *dicant Horas canonicas more suo: sed Missam celebrare, priusquam officium Matutinum compleverint, non præsumant.* Multæ autem causæ esse possunt, quibus a culpa excusantur qui Missam celebrant ante persolutum officium Matutinum; v. g. officium charitatis erga proximum exhibendum; grave negotium quod differri non potest; multitudo pœnitentium qui ad tribunal certis diebus accedunt &c. (T. 11. Con. p. 614. n. 11.)

ARTICULUS XII.

De tempore & loco, quibus celebrare liceat Missæ sacrificium.

QUæres 1. Quo tempore, & qua hora liceat Missam celebrare.

Resp. 1. Singulis anni diebus, excepta feria sexta majoris hebdomadæ, posse Missam celebrari; imprimis vero diebus Dominicis, ac festis, necesse est eam celebrari, quia his diebus tenentur Fideles ex præcepto Ecclesiæ Missæ sacrificio interesse; dies quippe Dominica divino cultui potissimum consecrata est. Ita primi Christiani de quibus Act. 20. dicitur: *Una sabbati cum convenissemus ad frangendum panem.* Et S. Justinus Apol. 1. testatur die Solis, hoc est Dominica, convenire solitos Fideles ad publicas preces, & sacrificium Deo immortali offerendum.

Resp. 2.

Resp. 2. Ante initium auroræ non licere celebrare Missam, sed ab illo puncto diei quo aurora incipit. Nomine vero auroræ non intelligitur ortus Solis, id est ascensus corporis solaris supra nostrum horizontem, sed initium crepusculi diei, seu prima lucis irradiatio. Excipienda tamen ab ista regula, nox natalis Domini, in qua prima Missa celebratur statim post mediam noctem. Jure igitur communi ac recepta ubique consuetudine non licet vel ante auroram vel post meridiem, a non jejunis Missam celebrari. Nec merito possunt Novatores exemplum Christi, qui sero, & post cœnam sacrificium instituit, & obtulit, nobis opponere. Namque nulla lege nos obstrictos voluit Christus, ut quæcumque in ultima Cœna observavit, observaremus; semper etenim ea lex Apostolica viguit, ut nonnisi a jejunis Eucharistia sumeretur, ut antea probatum est. *Non sciet maritus*, ait Tertullian. uxorem suam alloquens, *quid ante omnem cibum sumas*. Tom. 2. p. 126. F. S. Aug. Novatorum objectionem jamdiu occupaverat in Ep. 54. alias 118. c. 6. *Liquido apparet*, inquit, *quando primum acceperunt discipuli corpus, & sanguinem Domini, non eos accepisse jejunos. Numquid tamen propterea calumniandum est universæ Ecclesiæ, quod a jejunis semper accipitur? Ex hoc enim placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti, in os Christiani prius Dominicum corpus intraret, quam cæteri cibi: nam ideo per universum orbem mos iste servatur. Neque enim quia Dominus post cibos dedit, propterea pransi, aut cænati fratres ad illud Sacramentum accipiendum convenire debent; aut sicut faciebant, quos Apostolus arguit, & emendat, mensis suis ista miscere. Namque Salvator quo vehementius commendaret mysterii illius altitudinem, ultimum hoc voluit altius infigere cordibus, & memoriæ discipulorum, a quibus ad passionem digressurus erat. Et ideo non præcepit, quo deinceps ordine sumeretur, ut Apostolis, per quos Ecclesias dispositurus erat, servaret hunc locum*. Ex illo S. Doctoris testimonio hæc habemus. 1. Dominum nihil de hoc jejunio præcepisse. 2. Apostolos Spiritu Sancto inspiratos instituisse ut a jejunis Eucharistia sumeretur. 3. id per totum orbem terrarum observari ab omni Christi Ecclesia. 4. rationem hujus rei fuisse honorem tanti Sacramenti.

Quæres 2. Quo in loco Missam celebrare liceat.

Resp. Jure communi, & ordinario non licere celebrare Missam nisi in Ecclesia, vel loco sacro ab Episcopo consecrato, vel saltem benedictio ab ipso, vel de licentia illius. Per Ecclesias autem, & loca sacra intelligimus ea, ad quæ Fideles religionis causa conveniunt, quæ vel Templa, vel Oratoria, vel Basilicæ, & Dominicæ appellantur. Inter illas Ecclesias, quædam ritu maxime solemni consecratæ sunt ab Episcopo per sacri chrismatis unctionem, aliosque ritus in Pontificali præscriptos; aliæ vero sunt dumtaxat benedictæ ab Episcopo, vel de ejus licentia a simplici Præsbytero. Præter illas publicas Ecclesias, quædam sunt Oratoria privata, seu Capellæ domesticæ, quæ ex licentia Episcopi ad divinum cultum destinantur, & ordinarie benedicuntur. In tribus istis sacrorum locorum generibus certum est, Missam licite celebrari, saltem quibusdam diebus. Namque diebus festis solemnioribus non licet in domesticis illis Capellis absque licentia speciali Episcopi celebrare; imo multi sunt Episcopi, qui etiam dies Dominicos excipiunt, ut nempe Parochia his diebus frequentetur, nisi forte tam longe dissita sit, ut non sine gravi incommodo, & periculo evidenti non audiendi Missam, adiri possit; si vero licentia ab Episcopo concessa indefinita fuerit, et etiam diebus Dominicis Missa celebrari poterit, & audiri.

 Dixi,

Dixi, jure communi, & ordinario: ab ista quippe regula nonnullæ sunt exceptiones. 1. Cum licentia S. Pontificis vel Episcoporum Missa celebrari potest in castris pro exercitu, & in littore maris, & navi, pro navigantibus. 2. Episcopis iter facientibus speciali privilegio indultum est, ut quando non potest Episcopus commode accedere ad Ecclesiam, possit in altari portatili ubivis sacrificare, vel sacrificanti assistere. 3. Nonnunquam SS. Pontifices vel Episcopi permittunt ut Missa dicatur in privato Oratorio ad divinum dumtaxat cultum permanenter destinato; quamvis non benedicto: at nonnisi rarissime id permittitur pro loco, qui antea profanis usibus destinatus erat, & statim postea in eosdem usus restituendus est.

Quæres 3. An liceat Missam celebrare in Ecclesia violata seu polluta. Violata autem censetur Ecclesia in iis casibus, in quibus ejus sanctitas violatur, ac prohibet Ecclesia, ne Sacrum in ea perficiatur. Quinque autem vulgo numerantur hujusmodi casus.

Primus est sanguinis effusio injuriosa, & mortaliter mala; alioquin non polluitur Ecclesia. Dixi, *effusio*; id est notabilis copia sanguinis ex violata percussione effusi: unde nonnullæ guttulæ Ecclesiam non polluunt. Pariter mutilatio quæ esset sine sanguinis effusione, Ecclesiam non pollueret. Necesse vero non est ad violandam Ecclesiam ut sanguis intra ipsam fundatur; sed satis est quod homo in Ecclesia ita percussus ac vulneratus fuerit, ut inde sequatur notabilis effusio sanguinis. Econtra si percussio fiat extra templum, in quod postea læsus ingrediatur, & ibi sanguis effluat; Ecclesia non erit violata.

Secundus est homicidium voluntarium, & injuriosum: at non polluitur Ecclesia per homicidium omnino casuale, & involuntarium, ut si quis ad justam sui defensionem aggressorem forte occidat; nec etiam si quis extra Ecclesiam lethaliter vulneratus, in ea moriatur.

Tertius est adulterium, & voluntaria seminis effusio: si enim involuntaria foret, Ecclesia non pollueretur; imo etiam polluitur per copulam conjugalem, quæ in Ecclesia fieri nunquam potest. Supponitur autem pollutionem illam vel adulterium publicum esse ac cognitum: si enim occultum omnino foret, non pollueretur Ecclesia, nec opus foret, ut reconciliaretur.

Quartus est sepultura Infidelis, vel Hæretici, aut cujuscumque alterius nominatim excommunicati. Cap. *Consuluisti*. *De consecratione*, unde licet prohibitum sit etiam sub anathematis pœna in Concilio Turonensi an. 1583. sepelire in loco sacro publicum Hæreticum, si tamen nominatim denuntiatus ille non foret, illius sepultura Ecclesia non pollueretur. Multi etiam hanc prohibitionem extendunt ad infantes non baptizatos, nisi in utero materno extincti fuerint; eo enim in casu a matre non distinguuntur, & eadem donantur sepultura.

Ecclesia autem violata, censetur etiam & cœmeterium, si contiguum fuerit, violari; secus vero si distans fuerit, & paries interjacens cœmeterium ab Ecclesia separet. Violato autem cœmeterio, non propterea violata Ecclesia censetur: nam quod minus est, non trahit ad se majus, sicut majus trahit minus. Capite unico: *De consecratione Ecclesiæ*, in Sexto, ubi additur: *Si plura cœmeteria sint cohærentia, sed medio pariete sejuncta, eorum altero violato, alterum propterea non reputatur violatum*.

Sext. De cons. c. 579.

Quintus casus est, si Ecclesiæ parietes vel maxima ex parte igne absumantur aut aliter funditus destruantur; vel si non omnino destructis parietibus, omnis

omnis crusta, vel major ejus pars destruatur : utroque illo casu Ecclesia violata censetur, nec licet in ea celebrare. Ratio est, quia consecratio in exterioribus crustis consistit, in iis etenim fiunt cruces & chrismatis unctiones, nec eadem remanere censeretur Ecclesia, si parietes maxima ex parte corruerent, ac destruerentur: non ita vero esset, si iis remanentibus, testa & aliqua ligna dumtaxat comburerentur. Cap. *Ligneis de consecratione Ecclesiæ, vel altaris*. *Si testa aliaque ligna Ecclesiæ*, ait Innoc. III. *combusta sint illæsis parietibus, consecrationem non amittit; quia consecratio in parietibus consistit*, neque si major parietum & crustarum pars subsisteret; tunc enim moraliter eadem censetur Ecclesia subsistere. *Decretal. p. 1361.*

Duo hic adverte: primum, discrimen esse inter pollutionem Ecclesiæ & execrationem. Namque polluta Ecclesia, polluuntur etiam omnia altaria quæ in ea erecta & fixa sunt; quemadmodum & vice versa, non potest altare pollui, quin etiam Ecclesia ipsa polluatur: at vero sic Ecclesia execretur combustis aut destructis parietibus, non ideo altaria, quæ integra & illæsa remanent, execrantur; sicut nec altari per fractionem execrato: Ecclesia execratur. Alterum quod debet adverti, istud est, prohibitum esse dirutam Ecclesiam quæ consecrata fuerat, ad profanos usus convertere: regula etenim generalis hæc est; ad usus sæculares & profanos converti non debere ea quæ semel consecrata fuerint. Cap. *Ligna*. *De consecratione*, ubi dicitur, *ligna Ecclesiæ dedicatæ, vel igni esse comburenda, vel ad aliam Ecclesiam, vel ad profectum Monasterii esse adhibenda*.

Quæres 4. Quandonam altare censeatur suam benedictionem seu consecrationem amisisse.

Resp. Altare aliud esse fixum, quod alicui loco seu basi affixum est: vel portatile seu mobile, quod etiam viaticum appellatur, & consistit in simplici tabula lapidea, eaque angustiore. Altare fixum suam benedictionem amittit, si a loco suo sine sua basi semotum fuerit. Cap. *Quod in dubiis*, ubi legimus: *Tabula cui consecrationis benedictio pontificali ministerio adhibetur, si mota vel enormiter fracta fuerit, debet non immerito consecrari*. Mobile vero altare consecrationem non amittit, etiamsi a ligno, in quo inclusum est, separetur, nisi forte in ligno loculus reliquiarum inclusus sit: in hoc quippe casu plures Theologi arbitrantur amitti consecrationem; sed reliquiæ solent in lapide recludi. Utrumque vero altare, sive fixum sive portatile, amittit suam consecrationem per enormem seu notabilem fractionem. Cap. *Quod in dubiis*. Notabilis autem fractio censetur, cum in nulla parte confracti altaris calix cum hostia secure reponi potest. *Decretal. p. 1360.*

Quæres 5. Quid agere debeat Sacerdos, si, dum celebrat, Ecclesia violetur.

Resp. Si Ecclesia violetur post Canonem inceptum, sacrificium perficiendum est, quia censetur inchoatum, nec intermitti debet: si autem ante Canonem violetur, ab altari recedendum est, donec reconciliata fuerit Ecclesia.

Quæres 6. Per quem Ecclesia, quæ violata fuit, reconciliari debeat.

Resp. Ecclesiam illam vel ab Episcopo consecratam fuisse, vel simpliciter benedictam. Si prius, a solo Episcopo reconcilianda est; vel saltem ex speciali dispensatione vel Summi Pontificis, vel Episcopi, a Præsbytero; si posterius, per Sacerdotem ab Episcopo delegatum potest reconciliari.

ARTICULUS XIII.

De cæremoniis Missæ.

Error Novatorum.

DE necessitate cœremoniarum in conficiendis vel administrandis Sacramentis, earum natura, rectitudine, æquitate, utilitate, & effectu abunde satis disputavimus adversus Novatores in Prælectionibus nostris de Sacramentis in genere: Quæstione ultima p. 262. & sequentibus. Ibidem duo expendimus, quæ ad præsens nostrum de sacrificio institutum maxime pertinent: primum, quo idiomate, sive qua lingua divinum Officium celebrari debeat; alterum, utrum necesse sit submissa voce Missæ Canonem recitari. Consule quæ eo loci discussa sunt.

T. 14. Con. p. 854. Sufficiat hic in memoriam revocasse doctrinam Conc. Trid. circa cœremonias generatim consideratas. *Cum natura hominum ea sit*, ait Conc. sess. 22. de sacrificio Missæ c. 5. *ut non facile queat sine adminiculis exterioribus ad rerum divinarum meditationem sustolli, propterea pia mater Ecclesia ritus quosdam, ut scilicet quædam submissa voce, alia vero elatiore in Missa pronuntiarentur, instituit. Cæremonias item adhibuit, ut mysticas benedictiones, lumina, thymiamata, vestes, aliaque id genus multa, ex apostolica disciplina & traditione; quo & majestas tanti sacrificii commendaretur, & mentes fidelium per hæc visibilia religionis & pietatis signa ad rerum altissimarum, quæ in hoc sacrificio latent, contemplationem excitarentur.* Canone vero 7. ejusdem sess. Novatores ferit his verbis: *Si quis dixerit, cæremonias, vestes, & externa signa quibus in Missarum celebratione Ecclesia Catholica utitur,* Ib. p. 856. *irritabula impietatis esse magis quam officia pietatis; anathema sit.* Verum iis in præsentiarum suppositis, ad rem nostram propius accedimus.

Pag. 435. I. Calvinistæ omnes Missæ cœremonias refugiunt, & penitus abrogandas existimant. Calvinus l. 4. Instit. c. 10. paragr. 8. *Damnat Paulus*, inquit, *omnes fictitios cultus quos homines sibi ipsis comminiscuntur, vel ab aliis accipiunt, & quæcumque de cultu Dei tradere præcepta ex se audent.* Cap. vero Pag. 52?. 17. parag. 43. agnoscit quidem antiquissimas illas esse, & non longe ab ætate Apostolorum incœpisse, verum eas rubiginem cœnæ Domini inverecunde appellat, aitque *natas esse ex procacitate humanæ confidentiæ, quæ se continere non potest, quin in Dei mysteriis ludat, & lasciviat.*

II. Lutherani, qui Christum in Eucharistia realiter præsentem agnoscunt, non ita videntur a cœremoniis abhorrere, quarum aliquas retinent, aliquas etiam culpant. Lutherus adversus Regem Angliæ loquens de iis, qui sacram communionem flexis genibus percipiunt: *Nos autem*, inquit, *istos* Observatio. *mere fatuos & stolidos appellamus.* In libro de c. Babyl. c. de Eucharistia; duo affirmat. 1. Missam eo magis esse christianam, quo est simplicior, & similior Missæ Christi, in qua nulla fuit vestium, gestuum, cantuum, aliarumque cœremoniarum pompa. 2. addit, non esse propterea calumniandam universam Ecclesiam, quæ multis aliis ritibus, & cœremoniis Missam ornavit & ampliavit. In libro vero de formula Missæ, permittit lumina, incensum, & aliqua hujusmodi. Ex quibus hic obiter inferes, adversus quoddam delicatum, ac fastidiosum hominum genus, qui cum D. de Vert, in cœremoniis Ecclesiæ nihil symbolicum, mysticum nihil, ac spirituale agnoscunt, sed id

unum,

unum, quod in iis materiale est seu physicum, quod usus, vel necessitas invexit; v. g. cereos ad videndum, incensum ad tetrum odorem purgandum, vestes ad tegendum corpus &c. inferes, inquam, Novatores non in eo præcise errare, ac reprehendi ab Ecclesia, quod ad illos naturales & receptos usus nonnullis ex hisce rebus utantur, sed quod in illis nihil symbolicum, ac spirituale admittant, contra mentem, ac sententiam Ecclesiæ.

Kemnitius, referente Bellarmino l. 2. de Missa c. 13. omnes cœremonias Missæ ad quatuor classes revocat. *T. 3. pag. 358.*

Prima earum est, quæ divinum habent mandatum & exempla Scripturæ, & quas substantiales vocat, ut accipere panem, benedicere, manducare, mortem Domini annuntiare.

Secunda earum, quæ licet non habeant expressum mandatum, neque omnino sint necessariæ, tamen bonæ sunt, ac piæ, si ad ædificationem usurpentur ut Psalmi, lectiones, preces, confessio fidei per symboli recitationem.

Tertia classis earum est, quas ut superstitiosas & impias traducit, ut oblationem pro vivis & mortuis, invocationem Sanctorum, satisfactionem pro animabus Purgatorii, Missam privatam, consecrationem salis, benedictionem aquæ.

Quarta denique earum est, quas adiaphoras, seu indifferentes appellat, ut vestes, vasa, ornamenta & cœtera, quæ verbo Dei non repugnant. Docet vero, eas, quæ sunt primi generis, omnino servandas; quæ sunt, tertii, omnino abrogandas; quæ sunt secundi & quarti, retinendas esse, sed cum libertate, ac ut minime necessarias.

Si ex iis cœremoniis, quas Kemnitius superstitiosas & impias appellat, mendacia, quibus Catholicum dogma deformat, sustuleris, nihil superfuturum est, quod reprehendi merito possit. 1. ait, Concilium Tridentinum sine ulla distinctione omnes cœremonias approbare, sive piæ sint, sive superstitiosæ. Mendacium est; Concilium enim non loquitur nisi de iis cœremoniis, *Sess. 22. c. 5.*
quæ ex Apostolica disciplina & Traditione descendunt. 2. In illis cœremoniis nos vim quamdam spiritualem agnoscere. At non aliam in illis agnoscimus, quam quæ ex consecratione, ac precibus Ecclesiæ a Deo impetratur; atque ut *mentes Fidelium per hæc visibilia Religionis & pietatis signa, ad rerum altissimarum, quæ in hoc sacrificio latent, contemplationem excitentur*. *Ibid.* 3. ajunt nos in hujuscemodi cœremoniis præcipuum Dei cultum reponere. At calumniantur: iis etenim cœremoniis & externis ritibus utimur dumtaxat tanquam adjumentis, quibus mentes Fidelium ad cœlestia eriguntur. Sunt illæ cœremoniæ in Religione, quod in arboribus folia, ad conservandos fructus, quorum aliquando luxuriantem copiam resecamus, ut ardore solis fructus maturescant: ita pariter nonnullæ interdum supprimuntur cœremoniæ, vel ne sua multitudine obruant; vel ne iis rudior populus abutatur. 4. afferunt apud nos ita necessariam existimari cœremoniarum observantiam, ut pronuntient piaculum esse quidquam in iis immutari, ac mortaliter peccare illos, qui aliquid in illis neglexerint. Verum imponunt nobis, prohibet equidem Conc. Trid. sess. 7. can. 13. *ne quis minister pro libito præscriptos ritus omittat, aut in novos per quemcumque Ecclesiarum Pastorem immutet*, at non sibi potestatem adimit Ecclesia, ritus aliquos, si expedire judicaverit, immutandi; neque etiam apud nos quælibet negligentia peccatum est mortale, sed contemptus, aut notabilis negligentia in rebus gravioribus: communis quippe Theologorum doctrina est, in istis rebus, sicut & in aliis præceptis, levitatem materiæ excusare a peccato mortali.

Divisio cæremoniarum Missæ.

In duas generatim classes illæ distribuuntur, in eas nempe quæ præcedunt, & in eas quæ comitantur Missam.

I. Cæremoniæ quæ Missam præcedunt, quædam sumuntur a persona, quædam a loco, aliæ a tempore; & istæ in rebus consistunt, & prærequiruntur ad sacrificium; aliæ consistunt in actione, & adhibentur inter sacrificandum, partim erga Deum, partim erga populum, partim erga ipsum sacrificium. Ex parte vero personæ requiruntur vestes sacræ: ex parte loci, requiruntur templa, altaria, vasa sacra, ut calix, discus, corporalia, item & lumina: ex parte temporis requiritur, ut præcipue celebretur Missæ sacrificium diebus Dominicis, ante meridiem, & ante omnem cibum, quæ duo postrema jam exposuimus.

II. Cæremonias quæ in celebratione Missæ observantur ad quinque capita revocat Bellarminus lib. 2. de Missa cap. 15. Aliæ enim, inquit, ad Deum referuntur, ut elevatio manuum, elevatio oculorum, adoratio per inclinationem corporis totius, aut per genuum curvationem: aliæ ad sacrificium, ut elevatio, ostensio, fractio, commixtio; alia ad Sacerdotem celebrantem, ut tunsio pectoris, & manuum lotio: aliæ ad populum, ut salutatio & dimissio: aliæ ad ea quæ in Missa leguntur, ut *Gloria in excelsis*, Symbolum, Epistola, Evangelium, Præfatio. Præter illas nonnullæ sunt aliis rebus communes, ut signum crucis, aspersio aquæ, thurificatio, osculum &c.

De cæremoniis quæ Missam præcedunt.

De vestibus sacris.

Christus cum Eucharistiam instituit non alia veste induebatur, quam ordinaria, vulgari, & communi. Primi quoque Ecclesiæ Pastores, cum in cryptis, ac locis subterraneis persecutionum metu laterent, ac Sacra facerent, non aliis vestimentis usi sunt, quam iis, quibus cæteri pro usu induebantur. Postquam vero a persecutionibus Ecclesia respiravit, ipsi reddita pace, ordinari cœpit Ecclesiæ disciplina, & cultus exterior cæremoniarum apparatu ornari & illustrari, quamquam verisimile prorsus est, sacras illas ministrorum vestes, in prima sua origine distinctas non fuisse ab iis quibus pro usu, ac conditione cœteri homines utebantur. Verum, cum pro innata hominis levitate, ac incostantia frequentius apud Laicos illæ mutarentur, Ecclesia constanter illas retinuit, tametsi non sine aliqua facta identidem, quantum ad formam, immutatione. Sed quidquid sit, certissimum illud est ex usu, ac statutis Ecclesiæ, speciales vestes in Sacris obeundis, officiis, ministris assignatas fuisse. Namque, ut scite admodum ait Bellarminus loco mox citato c. 14. sicut Reges, ac Magistratus in publicis actionibus non vulgari utuntur vestitu, sed alio augustiore, & certis insignibus, quo & reverentia ipsis concilietur, & simul imperium ipsorum, & potestas repræsentetur; sic etiam omnino conveniebat, ut in hac publica totius Ecclesiæ actione, Sacerdos sacro, ac peculiari habitu uteretur, tum ad reverentiam mysterii, tum ad ipsam Christi passionem repræsentandam.

Et vero nemo ignorat, in veteri Testamento, Sacerdotes oblaturos sacri-

crificium, certis vestibus a Deo ipso præscriptis indui debuisse, quæ vestium sacrarum, quibus tunc induuntur Sacerdotes christiani, figuram & typum gerebant. Quapropter S. Hieronymus in caput 44. Ezechielis ubi de Officio divino sermo est, ait: *Per quæ discimus non quotidianis & quibuslibet pro usu vitæ communis pollutis vestibus nos ingredi debere in sancta sanctorum, sed munda conscientia & mundis vestibus tenere Domini Sacramenta ... Porro religio divina alterum habitum habet in ministerio; alterum in usu vitaque communi.* Et L. 1. contra Pelagianos ultra medium, scribit, Episcopos & Præsbyteros & omnem Clerum in sacrificii administratione candidis vestibus uti. Idem quoque testatur S. Joannes Chrysostomus Hom. 83. in Matth. qui etiam initio Liturgiæ, quæ nomine ipsius circumfertur, describit Orationes, quæ dicuntur, dum Sacerdos sacras vestes induit. S. Hieronymus mox laudatus in Epistola ad Heliodorum de obitu Nepotiani, scribit sibi a Nepotiano Præsbytero moriente, relictam fuisse tunicam, qua utebatur in ministerio Christi. *Tom. 3. p. 1029.* *T. 4. p. 2. p. 502.* *Ib. p. 272.*

Theodoretus L. 2. Hist. cap. 27. refert, Constantinum Macario Episcopo Jerosolymitano *sacram vestem aureis filis contextam donasse, ut ea indutus divini Baptismi ministerium perageret.* *P. 111. A.*

Eusebius Cæsariensis L. 10. Hist. c. 4. in Oratione panegyrica de ædificatione Ecclesiarum Paulino Tyriorum Episcopo dicta, exordium ducit ab his verbis: *Amici & Sacerdotes Dei, qui sacra tunica talari induti, & cœlesti gloriæ corona decorati, divinaque unctione delibuti &c.* Erat igitur tunc temporis, anno scilicet 313. in usu sacra tunica talaris, qua induebantur Sacerdotes, & ab aliis ad honorem & reverentiam discernebantur. *P. 371.*

Concilia pariter illarum vestium seu ornamentorum mentionem faciunt.

Carthaginense IV. Can. 41. prohibet ne Diaconi alba utantur, nisi in sacro ministerio. *T. 8. Conc. p. 1103.*

Braccarense IV. c. 4. statuit, ut Sacerdos, qui aut sacrificium oblaturus est, aut Sacramentum corporis & sanguinis Christi sumpturus, non aliter accedat, quam Orario utroque humero circumseptus, in signum firmitatis atque constantiæ in rebus adversis non minus quam in prosperis. *T. 6. Conc. p. 564.*

Conc. Toletanum IV. cap. 40. mandat ut Levita in sinistro humero Orarium portet, quia prædicat; dexteram autem partem habeat liberam, ut expeditus sit ad ministerium implendum. *T. 5 Conc. p. 1716.*

In Concilio Laodiceno c. 22. & 23. cautum est ne Subdiaconi Orario utantur. Non ergo aut novus est aut superstitiosus sacrarum vestium in divinis Officiis tractandis usus, sicut garriunt Novatores, neque etiam, ut frigide ait D. de Vert, ad hoc unum institutus ut ministri nuditas tegatur, quasi in hunc finem non sufficerent communia & vulgaria vestimenta, aut necesse foret speciales illas, ac singulares ministrorum vestes ad illos tegendos ritu aliquo speciali, signo crucis, & quibusdam orationibus benedici, sicut mos est apud Græcos & Latinos. *T. 1. Conc. p. 1511.* *Rituale Græc. pag. 59.*

Sex vero numerantur hujusmodi vestes Sacerdotis, cum ad sacrificium perficiendum accedit: nimirum amictus, alba, cingulum, manipulus, stola seu orarium, casula seu planeta. Leo IV. S. Pontifex versus annum 850. hunc ipsum fere vestium suscipiendarum ordinem præscribit in Homilia de cura pastorali: *Nullus*, inquit, *cantet* (Missam) *sine lumine, sine amictu, sine alba, stola, fanone, & casula. Vestimenta nitida sint, & ad nullos alios usus sint.* De illis ex professo scripserunt Albinus Flaccus, Alcuinus *T. 8. Conc. p. 34. A.*

nus

nus de Officiis divinis, circa annum 780. Hunc secuti sunt Amalarius Fortunatus circa an. 810. L. 3. de ecclesiast. Officiis, Rabanus Maurus L. 1. de instit. Cleric. circa an. 815. Rupertus, Innocentius III. Guillelmus Durandi. De his vide & Ordinem Romanum. Nullus illorum Scriptorum præcise tempus assignat institutionis illarum vestium, sed institutas & sua ætate in usu positas supponunt: mysticas vero illarum significationes observant fere omnes, quas etiam clare indicant preces, quæ in singulis inducendis recitantur. De singulis breviter dicendum.

Amictus.

Amictus geneneratim quamlibet vestem seu indumentum significat, quo sensu ab Auctoribus profanis usurpatur. Ritu ecclesiastico, vestis, sæculo 8. ut putant, inducta, ad collum, quod tunc temporis nudum gestabatur ob tegendum, unde in humeros diffluebat: minus etenim decens, ac decorum visum fuit, si Episcopus vel Sacerdos Sacris operam daturus nudo, ac detecto collo accederet ad altare. Huic ex decentia & decore rationi, accessit & altera sanitatis & commodi, ad conservandam scilicet vocem divinis laudibus canendis, ac celebrandis destinatam, ne forte ex denudato collo raucedinem contraheret. Ita Amalarius L. 2. cap. 17. Mirum quantum litteralis illa & physica interpretatio D. de Vert arrideat, quantum in illa exultet; at ignorare non debuisset, huic litterali & physicæ rationi symbolicam, ac mysticam ab Ecclesia significationem additam fuisse: quapropter in Missa quam Illiricus vulgavit, cum Sacerdos amictum induit, sic orat: *Humeros meos, ac pectus meum Spiritus sancti gratia protege me, Domine*. Amictus igitur cui primum originem dedit, vel necessitas, vel commoditas, subinde in ornamentum ecclesiasticum usurpatus est, ac destinatus ad significandum. 1. deposito pœnitentiæ sacco, succedere gaudium & lætitiam quæ ex ministerio sacro degustatur. Hinc in jam citata Missa Illirici, Sacerdos ordinarias vestes deponens dicebat: *Conscinde, Domine, saccum meum, & circumda me lætitia salutari*, juxta istud Psalmi 29. *Convertisti planctum meum in gaudium mihi; conscidisti saccum meum, & circumdedisti me lætitia*. 2. Amictus velut spiritualis galea capiti imposita spectatur ad propulsandos diabolicos incursus. *Impone Domine*, ait Sacerdos amictum induens, *capiti meo galeam salutis, ad expugnandos diabolicos incursus*, idque apposite ad monitum Apostoli Ephes. 6. v. 11. *Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli*. Et v. 16. & 17. *In omnibus sumentes scutum fidei, ut possitis omnia tela nequissimi extinguere; & galeam salutis assumite*. Figuratæ sunt proculdubio apud Apostolum voces istæ: *armatura, scutum, galea*, quibus vim animi, robur, ac firmitatem designat, ad propulsandos omnes dœmonis impetus necessariam: ut quid ergo tam moleste fert D. de Vert, Ecclesiam in sacris ministrorum vestimentis & ornamentis symbolicum aliquid, mysticum, ac spiritale agnoscere? 3. per amictum symbolice, ac mystice admonentur sacri ministri, ut ponant ori suo custodiam, ac voce sua potissimum utantur ad sacra mysteria tractanda, divinasque laudes cantandas: quem finem apprime exponit Oratio, quæ in antiquo Missali Cameracensi an. 1527. & 1542. refertur a Sacerdote recitanda his verbis: *Castiget & moderetur vocem meam custodia tua, Deus; ut non delinquam in lingua mea, sed loqui merear quæ tibi sunt accepta*. In Missali quoque sancti Martini Tor-

Tornacensis sæculo 13. hæc Oratio legitur: *Pone, Domine, ori meo custodiam*.

Circa illum amictum, Missale Romanum, titulo: *Ritus celebrandi Missam*, hæc præscribit: *Primum accipiens Sacerdos amictum circa extremitates, & chordulas, osculatur in medio: ubi est Crux, & ponit super caput, & mox declinat ad collum, & eo vestium collaria circumtegens; ducit chordulas sub brachiis, & circumducens per dorsum ante pectus reducit, & ligat*.

Ex his igitur intelliges amictum ab Ecclesia adhibitum fuisse, ut illum Episcopus aut Sacerdos celebraturus imponat primum capiti, in eodem per aliquot morulas retineat, mox declinet, ut illo collaria tegat, & circa eadem coaptet. Obtinuit aliquando consuetudo, ut ille amictus declinaretur tantum, & statim post inductam casulam eidem velut fascia circumponeretur: verum quia ritus ille vel antiquus non erat, aut incommodus, aut minus decens, illum non præscripsit S. Pius V. S. P. non restituit, non imperavit, nec Ecclesia retinuit.

Quærunt Rubricarum periti, an licitum aliquando sit Sacerdoti Missam celebrare cooperto capite, amictu scilicet supra caput posito nec declinato, sicut mos est in Ecclesia Parisiensi hyberno tempore, de qua controversia librum singularem edidit Joannes du Tour Doctor Parisiensis Archidiaconus & Canonicus Suessionensis, in quo demonstrare nititur ex præcepto Apostoli 1. Cor. 11. nusquam viris licitum esse cooperto capite orare in Ecclesia, multo minus Sacerdotibus offerre sacrificium amictu in capite hærente.

Alba.

Alba, vestis est, seu tunicæ species a candore sic nuncupata. Singularis illius usus erat apud nobiles Romanos; imo & ea indutos fuisse Laicos in Monasteriis commorantes, testatur Lanfrancus Cantuariensis Archiepiscopus Epist. 13. *Plerique*, inquit, *autumnat manipulum esse commune ornamentum* P. 307
omnium sicut, & album & amictum: nam in cœnobiis Monachorum etiam col. 2.
Laici albis induuntur. Fræquens occurrit albæ mentio apud Auctores, qui de divinis Officiis scripserunt, Alcuinus, Amalarius, Rupertus, Ordo Romanus: Ecclesia scilicet vestem illam candidam multis communem, ex usu communi ac profano ad sacrum traduxit, voluitque ministros suos in sacris ministeriis obeundis ea speciali veste indutos esse, nec illa uti debere extra misterii tempus. Ita Concilium Carthaginense IV. c. 41. *Diaconis*, inquit, *tempore oblationis tantum vel lectionis, alba utatur*. Et Regino de T. 2. Conc.
vita & conversatione Præsbyt. c. 66. observat, prohibitum fuisse Præsbyteris, p. 120.
in alba, qua in suo usu utuntur, Missas cantare. Unde intelligimus, aliam fuisse Albam ad usum communem, & aliam ad ministerium; atque cum ista tantum licitum fuisse sacra obire ministeria. Quapropter albas sacerdotales opere phrygio interdum ornatas fuisse colligimus ex Eckeardo de Casibus S. Galli c. 10. *Inter quæ*, ait, *præter casulas sericas, cappas, & stolas, alba est illa philologiæ nuptiis insignis*, quas scilicet descripsit Martianus Capella. S. Hieronymus L. 1. adversus Pelagianos scribit, nihil esse nisi decens ac congruum honori divino, *si Episcopus, Præsbyter, & reliquus Ordo ecclesiasticus in administratione sacrificiorum cum candida veste processerint*. T. 4. par. 2.
Candidus ille color symbolum est ac signum candoris & puritatis conscien- p. 5c.
tiæ ministrorum, quem in finem Sacerdos dum albam induit, supplex

Deum

Deum sic orat : *Dealba me, Domine, & munda cor meum, ut in sanguine agni dealbatus gaudiis perfruar sempiternis.*

Olim veste candida induebantur recens baptizati, in symbolum puritatis & innocentiæ quam profitebantur : imo per totam hebdomadam tebantur vestem illam gestare. Ita statuit Conc. Rothomagense anno 1050. Can. 19. *Ut baptizati*, inquit, *in eadem Ecclesia in qua regenerationis gratiam acceperunt, & in qua parochiani existunt; per octo dies in albis repræsententur cum cereis ardentibus.* Et Conradus Uspergensis ann. 1124. *Infantes suos*, inquit, *in sabbato sancto Paschæ & Pentecostes, cum candelis & cappa, quæ dicitur vestis candida, & patrinis comitantibus ab Baptismum deferant, eosque veste innocentiæ indutos per singulos dies usque in octavum diem ejusdem sabbati ad Ecclesiam deferant, & celebrationi divini Officii interesse satagant.*

T. 9 Conc. p. 1409.

P. 284.

Cingulum.

Cingulum inter vestes ecclesiasticas vulgo recensetur. Stephanus Æduensis Episcopus Lib. de Sacramento altaris c. 10. *Cingulum est*, ait, *quo alba constringendo renibus coaptatur.* Qui olim longa & lata utebantur veste, cingulo eam religabant, ne difflueret, ac incessum impediret. *Ne tunica ipsa diffluat*, ajunt Beda & Rabanus: *& gressum impediat, cingulo religatur.* Equidem si physicus, ac litteralis hujus cinguli usus attendatur, nihil cum Ecclesiæ ritibus commune illum habere non illibenter cum D. de Vert concedimus: at si mens & consilium Ecclesiæ in cingulo adhibendo inspiciatur, mystica significatione non caret; nempe ut admoneantur ministri hoc cingulo circa renes adaptato, restringendos omnes cupiditatis motus ad continentiam & castitatem perpetuo servandam. Oratio quam ex usu Ecclesiæ fundit Sacerdos, cum cingulo se adstringit, hunc finem denotat : *Præcinge me, Domine*, ait, *cingulo puritatis, & extingue in lumbis meis humorem libidinis, ut maneat in me virtus continentiæ & castitatis.*

Bibl. PP. Tom. 20. p. 1375.

Manipulus.

P. 307. D. *Plerique autumant*, ait Lanfrancus Epistola 13. *manipulum esse commune ornamentum omnium, sicut & albam & amictum: nam & in cœnobiis Monachorum etiam Laici cum albis induuntur, & antiqua Patrum institione solent ferre manipulum.*

Manipulus in prima sua origine mappula dicebatur, seu sudarium quo sudor frontis, oculorum lacrymæ, ac narium sordes extergebantur. Originem hanc ex necessitate ac munditie ortam, non dissimulant nostri Scriptores: *Mappula*, inquit Alcuinus, *gestatur in sinistra manu, quo, pituitam oculorum & narium detergimus.* Et Ivo Carnot. sermone de significatione indumentorum sacerdotalium : *In sinistra manu*, ait, *ponitur quædam mappula, quæ sæpe fluentem oculorum pituitam tergat, & lippitudinem removeat.* Hugo denique a Sancto Victore de Offic. Ecclesiast. L. 1. c. 51. *Ad extremam* inquit, *Sacerdos fanonem in sinistro brachio ponit, quem & manipulum & sudarium appellaverunt, per quem olim sudor & narium sordes extergebantur.* Hunc manipuli usum, ac litteralem illius significationem avidius arripit D. de Vert, quacumque rejecta illius symbolica significatione : verum aberrat ille, non satis varia tempora distinguens. Manipulus etenim

P. 1091. D.

Tom. 2. p. 263. col. 1.

2. 3. p. 263.

qui

qui diu ad necessitatem fuit, in ornamento subinde transiit. *Manipulus*, ait Vvillelmus Brito in vocabulario, *est ornamentum manus*. Undecimo sæculo tot ornamentis onustus erat, ac decoratus ex auro & opere phrygio, ut pristino usui non amplius inservire posset: quapropter Hugo a S. Victore duodecimo sæculo scribit, *olim* per manipulum *sudorem & narium sordes extergebantur*. Si *olim*; ergo jam diu Hugonis ætate usus ille manipuli desierat, ac merum erat ornamentum ministrorum Ecclesiæ.

Et certe Paschalis II. S. Pontifex in Concilio Pictaviensi vetat, *ne quis Monachorum manipulis utatur, nisi sit Subdiaconus*. Ergo jam tum manipulus honoris vestis erat. Imo & annis fere trecentis ante Paschalem Rabanus Maurus dixerat L. 1. de institut. Cleric. c. 18. *Quartum Sacerdotis indumentum mappula sive mantile est, quod vulgo fanonem vocant*. Et ducentis annis ante Rabanum, S. Gregorius Magnus in Epistola ad Archiepiscopum Ravennæ Clericis hujus Ecclesiæ prohibuerat, ne manipulis uterentur. En verba: *Illud autem quod pro utendis a Clero vestro mappulis scripsistis, a nostris Clericis est fortiter obviatum, dicentibus nulli hoc unquam alii cuilibet Ecclesiæ concessum fuisse ... sed nos primis Diaconibus vestris in obsequio dumtaxat tuo mappulis uti permittimus: alio autem tempore, vel alias personas hoc agere vehementissime prohibemus.* Oblit an. 1117. T. 10. Conc. p. 725. c. 5. T. 6. p. 7. Tom... pag. 668.

Accessit ad hoc ornamentum & symbolica seu mystica significatio, doloris scilicet, ac fletus qui hac in vita sustinendus est, & manipulo quasi detergendus: quo certe tendit oratio ista, cum manipulus a Sacerdote sumitur: *Merear, Domine, portare manipulum fletus & doloris, ut cum exultatione recipiam mercedem laboris*. Innocentius III. circa annum Christi 1195. rem sic explicat, mysteriorum Missæ Lib. 1. c. 59. *In sinistra manu*, inquit, *quædam ponitur mappula, quæ manipulus vel sudarium appellatur, quo sudorem mentis abstergat, & soporem cordis excutiat, ut depulso tædio vel torpore bonis operibus diligenter invigilet*. Ante Innocentium Stephanus Æduensis Episcopus creatus anno 1113. L. de Sacramento altaris c. 10. *Mappula*, inquit, *qua solent siccari stillicidia oculorum, excitat nos ad vigilandum*. Utrumque usum; & necessitatis & religionis, conjungit hic Stephanus. Edit. Col. 1575. p. 233. B bl. PP. T. 10. p. 1875.

Observat eruditus P. le Brun Oratorianus, duodecimo sæculo novum quemdam manipulum seu sudarium ad necessitatem, ac munditiam unice introductum fuisse ab Episcopo Parisiensi, in Statuto synodali anni 1254. ubi dicitur: *Districte præcipitur ut quilibet Sacerdos habeat in celebratione Missæ propter munditiam vestimentorum servandam circa altare unum manutergium pendens circa Missale, ad tergendum os & nares, si fuerit necesse.* Expl. liter. T. 1. p. 49.

Stola seu Orarium.

Stola interdum usurpatur a Veteribus pro veste oblonga & talari: aliquando pro episcopali pallio. Hic stola & orarium idem prorsus est. Orarium vero apud Latinos erat linteolum quoddam circa collum appositum ex utraque parte defluens, quo narium pituita excipi solebat. Narrat S. Ambrosius in funebri Oratione fratris sui Satyri, eum sæviente tempestate præcipitem se in mare dejecisse, inclusa prius in orario Eucharistia, quam gestabat, & collo circumligata. *Ligari fecit*, ait S. Doctor Epistola 85. *in orario & orarium involvit in collo, & ita se dejecit in mare*. Narrat idem S. Doctor jactata fuisse oraria super recenter inventa corpora SS. Martyrum Gervasii & Pro- T. 2. p. 1125. D.

& Protasii. Observat Thomassinus, orarium, stolam, & manipulum prima origine ad eumdem usum pituitæ excipiendæ destinata fuisse: fecisse autem summam erga sacrificium reverentiam, ut tanta paulatim cura, tanta arte decorarentur, ut jam essent pretiosissima & honoratissima ornamenta; quorum in antiquiorem usum linteola alia substitui oporteret. Ita cum mutatus usus orarii est, mappula pro orario fuit, seu manipulus pro linteolo, & cum decorata deinde auro & opere phrygio mappula in ornamentum sacrum evasit; alia communia linteola ad abstergendum frontem naresque in usu esse cœperunt. Hæc Thomassinus. S. Hieronymus quid suo tempore orarium foret, clare aperit in Epistola ad Nepotianum, ubi de illis loquitur, qui laudi, ac merito vertebant, quod *orario* non uterentur. *Ridiculum & plenum dedecoris est*, ait S. Doctor, *referto marsupio, quod sudarium orariumque non habeas, gloriari*.

De discip. T. 1. p. 1. L. 2. c. 45. p. 368.

T. 4. p. 2. p. 262.

Orarium autem derivatur, vel ab *ore*, cui mundando tanquam sudarium inserviebat; vel ab *oratore*. *Orarium*, inquit Alcuinus L. de divinis Officiis, *id est stola, dicitur, eo quod Oratoribus, id est Prædicatoribus concedatur*. Vel ab *ora*, seu extremitate vestis; scilicet cum vestis in medio foret aperta, extremitates orarium seu stola dicebantur, unde stola nostra hodierna, in modum institæ, ac fasciæ construitur. Stola dignitatis, ac jurisdictionis symbolum est: unde in Concilio Moguntino anno 813. c. 28. & in Capitularibus Caroli Magni statuitur: *ut Præsbyteri sine intermissione utantur orariis, propter differentiam sacerdotii dignitatis*. Et Bruno Signensis de vestimentis episcopalibus: *Orarium*, inquit, *jugum simul & onus est: jugum Sacerdotibus, onus Diaconibus; unde fit ut Sacerdotibus circa collum, & Diaconibus super humeros ponatur: ut enim collo portatur jugum, sic & humeris onera feruntur ... Vocatur autem orarium, quia quamvis sine aliis indumentis sacerdotalibus, baptizare & consignare, & alia multa orando facere, sine orario tamen, nisi magna necessitate cogente, nihil horum agere licet*.

Pagina 1901. A.

T. 7. Conc. p. 1243.

T. 2. p. 145. col. 1.

Stola igitur vestimentum est, ac ornamentum Sacerdotum & Diaconorum. *Quintum vestimentum*, ait Rabanus Maurus de institutione Clericorum L. 1. c. 19. *est quod orarium dicitur, licet hoc quidam stolam vocant*. Et Honorius Augustodunensis de antiquo ritu Missarum L. 1. cap. 204. *Deinde* inquit, *circumdat collum suum stola, quæ orarium dicitur*. Quæ sit spiritalis ac mystica stolæ significatio, aperit Stephanus Eduensis Episcopus L. de Sacram. altar. c. 10. *Stola*, inquit, *collo circumdata, ad inferiora descendens, significat obedientiam Filii Dei, & jugum servitutis, quod pro salute hominum portavit*. Sensum spiritualem stolæ indicat oratio Sacerdotis stolam induentis: *Redde mihi, Domine*, inquit, *stolam immortalitatis, quam perdidi in prævaricatione primi parentis*.

T. 6. p. 6.

Bibl. PP. T. 20. pag. 107.

Ibid. pag. 1875.

Casula seu Planeta.

Isidorus L. 19. c. 24. *Planeta*, inquit, *Græce, & latine dicitur casula, quæ totum hominis corpus tegit. Vestis* dicta, quod oris (id est extremitatibus) errantibus evagetur: inde *planeta* dicta, quod sicut mobiles sunt planetæ, ita & vestis illa simplex nec ornamentis ascititiis onusta, facile mobilis, ac versatilis erat.

Pag. 65. col. 1.

Casula ideo dicta, ait idem Scriptor ibidem: *Vestis cucullata, quasi minor casa, eo quod totum hominem tegat, unde cuculla, quasi minor cella*. Rabanus

Ibid.

nus Maurus L. de institutione Clericorum cap. 21. *Casula dicitur*, ait, *vulgo planeta Præsbyteri, quia instar parvæ casæ, totum tegit, & signat charitatem*. Idem: *Hæc supremum omnium indumentorum est, & cætera omnia interius per suum munimen tegit & servat*. T. 6. p. 7.

Cum vero Scriptores illi dixerunt *casulam* derivari a *casa*, quod totum hominem ut casa tegit, oculos converterunt ad veterum casularum formam, quæ totum revera Sacerdotem a collo ad pedes ambibat, atque adeo brachia ipsa & manus tegebat & obvolvebat, ita ut si iis ad Sacra facienda, aut ad alios usus vellent uti, necessum haberent casulam ad utrumque latus erigere, aut fibula cohibere; quod etiam observat Rupertus Lib. 1. de divinis Officiis cap. 22. *Est autem*, inquit, (casula) *integra, undique clausa, &c.* Quapropter cum Sacerdos vel incensum adhibebat, vel hostiam sursum elevabat, ministri casulam sublevabant: cujus quidem adhuc vestigium quoddam apud nos permanet, ut honoris causa ac reverentiæ sublevetur casula Sacerdotis, quo tempore Christi corpus populo ostendit; ita ut quod olim ex necessitate factum est, mera jam sit apud nos cœremonia. T. 7. p. 756.

Observat Thomassinus loco paulo ante citato, *casulam, planetam, dalmaticam, penulam*, in communi olim Laicorum usu fuisse: unde colligit D. de Vert, casulam antiquitus nihil fuisse aliud quam simplex quoddam pallium rotundæ figuræ, quo totum corpus involvebatur, unice destinatum ad declinandum pluviæ incommodum. Verum esto, ista fuerit casulæ origo prima, an propterea negari merito potest eam inter vestes sacras, & ornamenta ministrorum numeratam fuisse, addita etiam ipsi mystica significatione? Nonne jam vel ipso septimo Ecclesiæ sæculo in Concilio Toletano IV. an. 633. casula seu planeta inter ornamenta, quibus Præsbyteri decorantur, memoratur? *Præsbyter*, ait Concilium, *e gradu injuste dejectus . . . gradus amissos accipiat coram altario.. Si Præsbyter orarium & planetam.. sic reliqui in sui reparationem recipiant, quæ cum ordinarentur, receperunt*. Et Concilium Germanicum approbatum a Synodo Liptinensi, c. 7. *Præsbyteri vel Diaconi*, ait, *non sagis, Laicorum more, sed casulis utantur ritu servorum Dei*: Ergo *casula ritu servorum Dei usurpanda erat*. Symbolum autem est charitatis: *Casula*, inquit Rabanus, *instar parvæ casæ totum tegit, & signat Charitatem*. Et Stephanus Æduensis L. de Sacram altaris. c. 10. *Casula undique integra unitatem fidei designat*. Significationem illam exprimit Episcopus in Ordinatione Præsbyteri. *Accipe*, inquit, *vestem sacerdotalem per quam charitas intelligitur*. Sacerdos ipse casulam induens, precatur his verbis: *Domine qui dixisti, jugum meum suave est, & onus meum leve; fac, ut istud portare sic valeam, quod consequar tuam gratiam*. Pag. 369. col. 1. T. 2 p. 309. T. 5. Conc. p. 1714. c. 28. T. 6. Conc. p. 1533. Bibl. PP. T. 20. p. 1875. D.

De vestibus Diaconorum, stola, dalmatica.

Præter albam & manipulum, stolam gestant Diaconi. Stola vero illa, ut diximus, orarium dicta fuit; linteolum scilicet, quod in sinistro humero positum paulo difluebat, & cum adstritum non feret seu ligatum, hinc & inde movebatur: quod cum incommoda esset, superposita tunica seu dalmatica, fixum quodammodo fuit. Observat eruditus Pater le Brun, quod, etsi Diaconi stolam in sinistro humero vulgo gestarent, in nonnullis tamen locis, in Gallia præsertim, circa collum adaptaretur, utraque extremitate, sicut in Episcopis & Præsbyteris, hinc & inde defluente. Concilium Toletanum IV. T. 1. p. 55.

anno

T. 6. Conc. p. 1716. anno 633. c. 39. prohibet Diaconis ne duplici orario utantur, eoque ornato: *Unum orarium*, ait Concilium, *oportet Levitam gestare in sinistro humero.... Caveat ergo Levita gemino uti orario; sed uno tantum & puro, nec ullis coloribus aut auro ornato*. Varius fuit Ecclesiarum usus circa modum quo deberent Diaconi stolam seu orarium adaptare: aliquando supra tunicam, aliquando subtus collocabatur. Concilium Bracarense II. an. 563. c. Ib. p. 941. 9. vult ut supra, non infra tunicam ponatur, quia sic latet, nec ullum amplius apparet discrimen inter Diaconum & Subdiaconum: *Quia*, inquit Synodus, *in aliquantis hujus Provinciæ Ecclesiis, Diacones infra tunicam utuntur orariis, ita ut nihil differre a Subdiacono videantur, de cætero superposito scapulæ (sicut decet) utantur orario*. Verum cum stola supra tunicam posita, hinc & inde moveretur ac instabilis foret, usus obtinuit ut infra poneretur, utraque extremitate etiam simul alligata, ne amplius incommodo foret ad agendum, seu ministrandum.

P. 263. col. 1. Pagina 1091. B. Dalmatica sic dicta, inquit Isidorus L. 19. Origin. cap. 22. quod in Dalmatia primum reperta sit. Alcuinus Lib. de divinis Officiis ait, *dalmaticam vestimentum esse in modum crucis, habens in sinistra parte fimbrias, dextera iis carente, & cum largis manicis*. His consentit Gilbertus Lunicensis Episcopus, de usu ecclesiastico, ubi ait Diaconos *stolam etiam super humerum sinistrum ferre, & indui dalmatica in solemnibus, id est tunica amplis manicis*. Dalmaticam in modum crucis factam docet antiqua T. 2. p. 145. Missa, quam vulgavit Matthias Illiricus. Bruno Signiensis de vestimentis Episcoporum, *Dalmatica*, inquit, *magis ad ornatum, quam ad significationem pertinere videtur, quæ & post alia indumenta inventa esse probatur. Fimbriæ tamen quæ in dalmatica a sinistro latere pendent, hujus vitæ impedimenta, superfluitates, & sollicitudines significare possunt, quæ quoniam in altera vita non sunt, merito neque fimbriæ in dextero latere ponuntur*. Alteram mysticam significationem profert Robertus de Flamesbure Canonicis S. Victoris, in Pœnitentiali, *Dalmatica*, inquit, *qua utuntur Levitæ, latitudine sui idem significat, quod casula, charitatem; per duas lineas coccineas, quibus ipsa ante & retro a summo usque ad deorsum decoratur, utriusque Testamentum, prædicatio Dei, & proximi dilectio figuratur. Duodecim fimbriæ linearum utrimque duodecim ramos charitatis exprimunt, quos Apostolus numerat, dicens: Charitas patiens est, benigna est &c. Tertia linea, quæ est inter duas, & tribus fimbris ante & retro insignitur, charitatem fide S. Trinitatis condecoratam demonstrat. Per fimbrias in sinistro latere, sollicitudo activæ vitæ circa plurima intelligitur. Per dextrum latus, quod caret fimbriis, contemplatio cœlestium sine multitudine perturbationum significatur*. Qui mysticos illos sensus amant & sectantur, non habent hic quod amplius desiderare possint. E contra D. de Vert totus ab illis alienus, vult, tunicam, dalmaticam, & casulam vestes vulgares fuisse ad usum communem Laicorum, quibus etiam & ipsi Ecclesiæ ministri usi sunt. Non diffitemur: verum Ecclesia usu suo ac destinatione, e profanis sacras effecit, ac constanter retinuit, iis ipsis etiam temporibus, quibus apud Laicos in desuetudinem abierunt; & ita propriæ ac singulares ministris Ecclesiæ facta sunt, ut ab aliis usurpari licite non possint. Quapropter in Actis martyrii S. Cypriani legimus, eum veste vulgari qua indutus erat tortoribus relicta, dalmaticam Diaconis dedisse. *Cum se dalmatica expoliasset & diaconibus tradidisset, in linea stetit*.

Et

Et S. Isidorus sexto sæculo dalmaticam velut sacram vestem memorat: *Quasi*, inquit, *non hodie Diaconi dalmaticis induantur, sicut Episcopi*. Remigius Altissidiorensis hanc exhibet ut vestem sacram, & candidam: *Dalmatica*, inquit, *candiditatem habet, & coccineas virgulas*. Isidorus L. 19. c. 22. *Dalmatica*, inquit, *tunica sacerdotali; candida cum clavis ex purpura*. Denique in Ordinatione Diaconi Episcopus ait: *Induat te Dominus indumento salutis & vestimento lætitiæ*. Est igitur dalmatica specialis ac sacra vestis, quæ gaudium & lætitiam adumbrat.

P. le Brun T. 1. p. 57. In expositione Missæ. Pag. 263. col. 1.

Reges nostri christianissimi, qua die solemniter inaugurantur, dalmaticam gestant. Fesciales, seu Caduceatores, cum pacem vel bellum publice denuntiant, quadam dalmaticæ specie induuntur.

Heros d'Armes.

Inter dalmaticam & tunicam hoc unum discrimen est, quod tunica generatim omne vestimentum significet, dalmatica speciale; tunica vestis est strictior cum manicis brevioribus ac strictioribus, quæ infra dalmaticam gestabatur; dalmatica vero cum superposita esset tunicæ, cum amplioribus ac brevioribus manicis ad commodius, & facilius agendum.

Subdiaconi, dum ministrant, albam, manipulum & tunicam gestant: solo orario privantur, in notam discriminis & distinctionis eorum a Diaconis. Nonnullis in locis manipulum ipsis denegatum fuit, de quo conqueritur Lanfrancus in Epistola ad Joan. Archiepiscopum Rothomag. *Porro*, inquit, *quod in dandis Ordinibus soli Subdiacono dari manipulum prohibuistis, ubi hoc acceperitis rogo me vestris Litteris instruatis. A quibusdam enim id fieri audio, sed utrum id fieri sacris auctoritatibus præcipiatur, meminisse non valeo*.

Pag. 307. col. 2. C. D.

De Templis.

Templum locus est divino cultui specialiter consecratus. Quamquam enim in omni loco Deus in spiritu, & veritate adorari possit & debeat, in solo nihilominus templo cum cæremoniarum pompa & apparatu sacrificium offerre, ac cultu publico Deum adorare licitum est. In uno dumtaxat Templo Jerosolymitano poterant Judæi Pascha celebrare, offerre sacrificium, & alia, quæ ad cultum publicum Religionis pertinebant, adimplere officia: sua quoque templa habent Christiani, quibus speciali modo assistit supremi numinis majestas: *Domus mea*, inquit Christus Matth. 21. *domus orationis vocabitur*. Et Joan. 2. *Auferte ista hinc & nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis*. Cum igitur in Scripturis non alia Deo sedes adscribitur quam Cœlum, Matth. 5. *Cœlum Dei sedes est, terra autem scabellum pedum ejus*. Et Act. 17. *Nec in manufactis templis habitat, aut manibus humanis colitur*. Cum Isajæ 66. Deus pariter ait, *Cœlum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum, & quam domum ædificabitis mihi?* Cum, inquam, hæc dicit Scriptura, non omnia templa improbat, in quibus vere adoretur Deus, sed ea dumtaxat, quibus putetur includi, qua ratione idola, idest falsa Gentilium numina, vere templis continebantur, nec inde poterant exire, nisi qui ea parietibus affixerant, inde movere, & alio asportare vellent.

Quatuor ob fines eriguntur templa, unde etiam varie appellantur. 1. ad sacrificandum Deo; & hinc dicuntur templa. 2. ad orandum; & hinc dicuntur oratoria. 3. ad reliquias Martyrum honorifice conservandas; & hinc dicuntur Basilicæ, seu Memoriæ, seu Martyria. 4. ad popu-

lum verbo Dei & Sacramentis pascendum; & hinc dicuntur Ecclesiæ.

Ex his finibus solum quartum agnoscunt Lutherani & Calvinistæ, & quidem cohærenter ad errorem quo circa sacrificium laborant. Ad quid enim templorum necessitas ut sacrificium offeratur Deo, si nullum revera sit, ut illi putant, sacrificium? Anabaptistæ autem & Valdenses, nequidem ad populum verbo Dei & Sacramentis pascendum templa erigenda esse fabulantur.

I. Igitur eriguntur apud Christianos templa ad sacrificium Deo offerendum. Non potest scilicet sacrificium offerri Deo, nisi in altari: altare autem in templo erigitur. Quid est enim templum, nisi locus altaris? Sicut ergo extitere semper in Ecclesia Christi & altaria, & sacrificium Missæ incruentum, ita & templa. Subsumptum illud quod est de altaribus, mox probabitur. S. Augustinus L. 8. de civit. Dei cap. ultimo: *Nec nos*, inquit, *Martyribus templa, sacerdotia, sacra, & sacrificia constituimus; quoniam non ipsi, sed Deus eorum nobis est Deus*. Et postea ∴ *Non autem ista esse sacrificia Martyrum novit, qui novit unum; quod Deo illic offertur sacrificium Christianorum*.

Tom. 7. p. 217.
Ibid. E.

II. Ecclesiæ Christianorum recte ad orandum etiam privata oratione instituuntur. Lib. 3. Regum cap. 8. & 2. Paralipom. cap. 6. Salamon affirmat Templum factum esse, ut sit locus orationis; & petit a Deo, ut quicumque ibi oraverit, exaudiatur. 3. Regum cap. 9. Deus apparens Salomoni pollicetur ita futurum, ut ille petierat. At si esset superstitio, ut putant Anabaptistæ & Valdenses, orare in templo potius quam alibi, neque Salomon ad hunc finem templum instituisset, neque Deus approbasset factum ejus. Prætrea Isajæ 56. Deus ait: *Domus mea, domus orationis vocabitur*. Confirmant exempla Scripturæ, L. 1. Reg. cap. 1. Anna precatura Dominum ad Tabernaculum accedit ubi erat Arca; ibique orans exaudita est. L. 2. Reg. cap. 7. David similiter precaturus perrexit ad Tabernaculum, & coram Arca Domini orare cœpit. At certe nisi putasset ibi Dominum magis esse præsentem, & orationem facilius exaudiri, domi suæ orans remansisset. Lucæ 2. Anna filia Phanuelis, *non discedebat a Templo, jejuniis & obsecrationibus serviens die ac nocte*. Lucæ 18. Publicanus in Templo orans justificatur. Act. 3. Petrus & Joannes ascendebant in templum ad oram orationis nonam. Act. 8. Eunuchus Reginæ Æthiopiæ venerat adorare in Jerusalem.

Nec obstat quod ait Christus Matth. 6. v. 6. *Cum oraveris intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum ibi in abscondito*. Et Joan. 4. 21. *Venit hora quando neque in monte hoc neque in Jerosolymis adorabitis Patrem*.

Namque in primo loco non prohibet Christus alio in loco privatim orare, quam in secreto cubiculo: Apostolus enim ait, *Volo ergo viros orare in omni loco, levantes puras manus sine ira, & disceptatione*; sed excludit dumtaxat ac damnat vanam gloriam, tumorem ac fastum Pharisæorum, qui in angulis platearum orabant, ut viderentur ab hominibus. Quando igitur sic oramus Deum, ut non quæramus humanas laudes, semper in cubiculo oramus, quicumque locus sit in quo oramus, sive in Ecclesia, sive in montibus, sive etiam in foro; quando vero intramus cubiculum ad orandum, & cupimus videri, tunc sane extra cubiculum orare dicimur, sicut apposite observat in hunc locum S. Chrysostomus. In secundo vero loco Christus non loquitur de adoratione ratione loci, sed ratione modi; id est tempore novæ Legis Deum non amplius adorandum esse in monte Garizim, hoc est ritu samaritano, erroribus pleno; nec adorandum in Jerusalem, hoc est ritu judaico, mere carnali, externo, & materiali, sed adorandum *in spiritu*

& ve-

& veritate: in spiritu, excluso ritu mere externo Judaico; in veritate, excluso errore samaritano. Quod autem in nova Lege non prohibuerit Christus orare in Jerusalem, constat exemplo Petri, & Joannis, qui etiam post acceptum Spiritum Sanctum ascendebant in Templum ut orarent.

III. Recte sacræ domus eriguntur in memoriam Sanctorum, eorumque reliquias honorifice conservandas. Fuit hic semper Ecclesiæ usus. Concilium Gangrense in Epistola ad Episcopos Armeniæ, damnat Eustathium tanquam contemptorem Basilicarum SS. Martyrum; Concilium Cabillonense circiter ann. 650. Can. ultimo nominat Martyrum Basilicas: Concilium Carthaginense V. Can. 14. vetat, ne ædes ulli Martyri ædificentur, nisi ibi sit aut corpus, aut aliquæ ejus reliquiæ, aut ibi Martyr habitaverit, aut certe in eo loco passus sit; aliquid enim horum requiritur, ut memoria Martyris locus aliquis dici possit. S. Joannes Chrysostomus Hom. 28. ad populum: *Ad veras*, inquit, *regias Ecclesias dico, & oratorias ædes, & Martyrum templa*. Et S. Augustinus L. 20. contra Faustum c. 21. *Populus christianus*, inquit, *memorias Martyrum religiosa solemnitate concelebrat*.

T. 2. Conc. p. 415. A. T. 6. Conc. p. 391. T. 2. Conc. p. 1218. Tom. 8. p. 347. B.

IV. Recte certa instituuntur loca, in quibus verbum Dei, & Sacramenta populo ministrantur. Patet 1. ex Scripturis, exemplo Christi, & Apostolorum, qui etsi interdum data occasione variis in locis verbum Dei disseminarent, ordinarie tamen in templo, vel Synagogis, quæ erant hujus temporis Ecclesiæ, docebant. Matth. 26. Christus ait: *Quotidie apud vos sedebam docens in Templo, & non me tenuistis*. Et Jo: 18. *Ego palam loquutus sum mundo: ego semper docuis in synagoga, & in Templo, quo omnes Judæi conveniunt, & in occulto loquutus sum nihil*. Item Act. 5. Angelus educens Apostolos de carcere dicit illis: *Ite, & stantes in Templo loquimini plebi omnia verba vitæ hujus. Qui cum audissent, intraverunt diluculo in Templum, & docebant*. Patet 2. exemplo primorum Christianorum. Nam quod illi primi Christiani Ecclesias habuerint a privatis domibus distinctas, constat manifeste ex Epistola 1. ad Corinth. cap. 11. *Convenientibus vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos*. Quod autem ista Ecclesia non esset privata domus, quæ sequuntur, demonstrant: *Numquid*, pergit Apostolus, *domos non habetis ad manducandum & bibendum, aut Ecclesiam Dei contemnitis?* Et rursus: *Si quis esurit, domi manducet, ut non in judicium conveniatis*.

Ex his facile est inferre, magna templis deberi reverentiam, ac graviter peccare eos, qui vel immodesto habitu, vel loquacitate, vel obscœnis colloquiis vel mentis diuturna & libera evagatione illam violant. Crescit etenim peccati gravitas ex loci sacri, ubi pecatur, circumstantia. Templum Dei domus est, domus orationis, in qua speciali quadam ratione divina majestas residet ad beneficia rite orantibus liberaliter largienda: caveat igitur vir christianus ne sua irreverentia, illa a se avertat.

De altaribus.

Altare ad sacrificium ordinari ac referri, res est apud omnes explorata: quapropter Novatores, qui sacrificium rejiciunt, altaria quoque respuunt, & locum, in quo suam cœnam Eucharisticam celebrant, mensam appellant, non altare. Atqui tamen Apostolus Hebr. 13. *Habemus*, ait, *altare de quo edere non habent potestatem, qui Tabernaculo deserviunt*. Et 1. Cor. 10. *Non potestis mensæ Domini, & mensæ dæmoniorum participes esse*, ubi Apostolus oppo-

nit mensas Eucharistiæ mensis idolothytorum; mensæ autem idolothytorum vera erant altaria. Nullus fere est Veterum qui altaris, quod est in Ecclesia non meminerit. Canon 3. eorum qui Apostolici dicuntur, Irenæus L. 4. c. 34. Athanasius in vita S. Antonii, & in Apologia pro fuga sua, Tertullianus Libro de Oratione: *Solemnior*, inquit, *erit statio tua, si ad aram Dei steteris*. Cyprianus Epistola 66. jubet ut non offeratur sacrificium pro quodam Christiano defuncto, qui reliquerat Præsbyterum rerum temporalium procuratorem: & causam reddit, *quia non meretur apud altare Dei nominari in Sacerdotum prece, qui ab altari Sacerdotes, & ministros voluit avocare*. Denique, ut infinitos alios sileamus, Optatus Milevitanus L. 6. contra Parmenianum: *Quid est*, inquit, *tam sacrilegum quam altaria Dei, in quibus aliquando & vos obtulistis, frangere?* Nonnullas superius de altaribus quæstiones proposuimus, & solvimus.

Pag. 136.

Pag. 109.

Pag. 91.

Novatores nos arguunt quod tanto cœremoniarum apparatu apud nos templa dedicantur, & consecrantur altaria. Verum an ignorant quàm magnifica pompa Tabernaculum, & altare dedicatum fuerit in veteri Lege, Numerorum 7. Nonne legimus ter, Deo non improbante, factam Templi dedicationem cum ingenti lætitia, & celebritate, primo a Salomone, Libro 2. Paralipomenon cap. 7. secundo ab Esdra, Lib. 1. Esdræ cap. 6. tertio a Machabæis, cum post profanationem iterum esset renovatum, & sanctificatum, Lib. 1. Machab. cap. 4. ad quam solemnitatem, quæ annis singulis recurrebat, Christum ipsum accessisse scribit S. Joan. cap. 10. An ignorant Hæretici, veteres Patriarchas altaria, quæ erexerant, consecrasse olei effusione? Jacob Gen. 28. erexit lapidem in quo sacrificium obtulit, eumque consecravit fundens oleum desuper, inde eum locum appellavit Bethel, idest domum Dei. Et c. 16. monitus a Deo ut altare faceret, rursus ibidem erexit lapidem, eumque inunguendo consecravit, & liberavit super eum libamina. Subsequentibus vero temporibus nonne Moyses oleo sacro, aliisque cœremoniis consecravit Tabernaculum, altare & omnia ejus vasa?

D. de Vert inunctum a Jacobo lapidem ait, non quidem ad consecrationem, sed in signum seu titulum & monumentum visionis, qua donatus ibi fuerat; nempe ut cum in eumdem locum rediret, lapidem illum hac olei delibutione recognosceret. Verum ridicule omnino: quasi post viginti annos unctio illa sensibilis adhuc esse potuerit, ardore solis non exsiccari aut aeris injuria prorsus non deleri. Alia longe mens erat Augustini, qui L. 16. de civitate Dei c. 38. ait: *Hoc quod Jacob fecit, ad prophetiam pertinet*. Alia Theodoreti: *Jacob*, inquit, *cum erexisset titulum, perfudit eum oleo, quod etiam nunc fieri solet a permultis mulierculis ... nam consueverunt in templis oleo ungere adytorum cancellos ad demonstrandam pietatem*.

Tom. 2. p. 64.

Tom. 7. p. 448. G.

Tom. 1. p. 61. G.

Denique mysticas illas templorum & altarium consecrationes usus & disciplina Ecclesiæ semper probavit ac retinuit. Concilium Carthaginense V. Can. 6. sic habet: *Similiter & de Ecclesiis, quoties super earum consecratione hæsitatur, agendum est, ut sine ulla trepidatione consecrentur*. Item Agathense c. 14. *Placuit*, inquit, *altaria non solum unctione chrismatis, sed etiam sacerdotali benedictione sacrari*. Idem patet ex Concilio II. Bracacarensi Can. 6. ex Eusebio L. 4. de vita Constantini, Athanasio in Apologia ad Constantium, Basilio in Psalm. 114. Gregorio Nysseno L. de Baptismo, Ambrosio L. 1. Epistola 5. ad Felicem, Gaudentio in Tractat. de dedicatione, Augustino Sermon. 251. de tempore, Gelasio I. Epistola 1. Felice IV. in Epistola

T. 2. Conc. p. 1216.

T. 4. Conc. p. 1385.

de

decretali de Ecclesiarum, & altarium consecratione, qui Pontifex atavus S. Gregorii fuit, & non modo Ecclesias, & altaria consecrari debere confirmat, sed etiam, quod est hujus loci proprium, testatur, antiquis Canonibus prohibitum, ne sacra Missarum solemnia alibi, quam in locis Deo sacratis, magna necessitate excepta, ullus celebrare præsumat.

De vasis sacris.

Necessaria esse & antiqua vasa sacra ad licitam Eucharistiæ celebrationem, omnes Catholici consentiunt. Prudentius in Hymno de S. Laurentio meminit aureorum vasorum, quæ in usu erant S. Laurentii ætate, id est circa annum Domini 260. Tempore Sylvestri S. P. circa annum 300. plurimos fuisse aureos, & argenteos calices, patenas, candelabra, thuribula, testatur Damasus S. P. ac pro certo habendum, Constantinum Imperatorem, qui destructis ac solo æquatis idolorum templis tanta pompa, & magnificentia plurimas erexit Ecclesias, eas omnibus ad officium divinum vasis, & ornamentis exornasse. S. Athanasius in Apolog. 2. contra Arianos multa scribit de mystico poculo quod ab eo confractum apud Ischyram tempore sacrificii calumniabantur, cujus accusationis falsitatem ex eo demonstrat, quod Ischyras ille, cum Præsbyter non esset, non potuit apud se calicem sacrum retinere: ex quo loco constat, calices Eucharistiæ sacros fuisse, & nonnisi ab initiatis tangi, nec sine sacrilegio pollui posse. S. Gregorius Nazianzenus in Oratione de se ipso contra Arianos scribit, ab illis direpta sacra vasa Laicis ad tangendum prohibita; ideoque illos comparat Naburzardano, & Balthasari, quorum alter sacra vasa Templi Jerosolymitani abstulit, alter profanavit.

Tom. 1. p. 134.

Tom. 1. p. 433.

Quæres 1. an necesse sit calicem, & patenam ab Episcopo consecrari.

Resp. affirmative: sic enim præscribunt Canones, sic fert Ecclesiæ disciplina. Cum tamen illa consecratio juris sit Ecclesiastici, potest summus Pontifex dispensare cum simplici Præsbytero ut illa vasa sacra consecret. Ferunt Abbates eo privilegio frui; at pro suis Ecclesiis, non pro alienis, nisi specialiter istud concessum ipsis fuerit. Quomodo calix perdat suam consecrationem, antea exposuimus.

Quæres 2. si forte Sacerdos celebrasset, calice, aut altari non consecrato, an censetur per contactum corporis, & sanguinis Christi sufficiens consecratio.

Resp. discordes hic esse Theologos. Alii Affirmant, propter sanctitatem corporis, & sanguinis Christi; quorum contactus vasa illa sacra sanctificat, seu consecrat: negant alii propter legem & consuetudinem Ecclesiæ, quæ vult vasa illa sacra consecrari ab Episcopis per chrismatis unctionem, & quorumdam verborum formam, non autem per solum corporis, & sanguinis Christi contactum: alii cum Sambovio distinguunt inter altare, & calicem, contenduntque altare non manere consecratum ex sacrificio super illud oblato, quia opposita opinio nullo jure, nullave auctoritate fulcitur; calicem vero consecrari ex solo contactu sanguinis Christi, quod quidem confirmant auctoritate S. Augustini in Psalm. 115. ubi sic loquitur: *Pleraque instrumenta & vasa ex hujusmodi materia vel metallo habemus in usum celebrandorum Sacramentorum, quæ ipso ministerio consecrata, sancta dicantur.*

T. 2. casu. 79.

Tom. 4. p. 1262. n. 6.

Quæres 3. ex qua materia calix debeat esse conflatus.

Resp. quæstionem solvi Jure Canonico, Cap. *Vasa. De consecratione*. dist. 1. cu-

Decr.Grat. p. 2489. 1. cujus hæc verba ſunt: *Quondam Sacerdotes aureis ligneis calicibus utebantur: nunc econtrario lignei Sacerdotes utuntur calicibus ... Ne decus matris Eccleſiæ imminuatur, ſed magis cumuletur & amplificetur, ſtatuimus ut deinceps nullum Sacerdotum ſacrum myſterium corporis & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti in ligneis vaſculis ullo modo conficere præſumat.* Et Cap. *Ut Calix. De conſecratione.* diſt. 1. *Ut calix Domini cum patena, ſi non ex auro, omnino ex argento fiat. Si quis autem tam pauper eſt, ſaltem vel ſtanneum calicem habeat. De ære, aut auricalco non fiat calix, quia ob vini virtutem æruginem parit, quæ vomitum provocat. Nullus autem in ligneo aut vitreo calice præſumat Miſſam cantare.* Poſſet tamen fieri pes calicis ex cupro ſive ære; ſed cuppa debet eſſe argentea intus inaurata ſimul cum patena.

Ibid.

De ſacris linteaminibus.

Sacra linteamina vocamus corporale, pallam, & purificatorium, quæ ſpeciali quodam modo ſacra ſunt. Neceſſe autem eſt in ſacrificio Miſſæ adhibere corporale & pallam, quæ linea ſint, & Epiſcopo, vel alio facultatem habente benedicta. Can. *Conſulto. De conſecrat.* diſt. 1. Ex Rubrica corporale ex lino tantum eſſe debet, nec ſerico nec auro in medio intextum, ſed totum album ac præſertim mundum & nitidum. *Præcipimus*, ait Innocent. III. de cuſtodia Eucharistiæ, *ut oratoria, vaſa, corporalia, & veſtimenta munda & nitida conſerventur: nimis enim abſurdum eſt in ſacris ſordes quærere, quæ dedecorent etiam in profanis.*

Ib.p. 2491.

Palla calici ſuperimponitur, ne quid forte ſordium in eum decidat. Olim unita fuit, ſeu pars fuit corporalis quod ſupra calicem replicabatur; nunc vero ad majorem commoditatem a corporali ſejungitur. Debet eſſe linea, ſicut ipſum corporale, & ab Epiſcopo benedicta cum ipſo corporale, ut notat Rubrica: ratio eſt, quia palla eſt veluti pars corporalis. Nihil tamen vetat inter duplex linum inſeri chartam, vel etiam panum pretioſum, ut ſic palla commodior fiat & firmior.

Neceſſe quoque eſt adhibeatur purificatorium quo extergatur interior cuppa calicis: debet autem illud ex lino, vel ex tenui canabe confici, & ab Epiſcopo, vel alio facultatem habente benedici.

Præter hæc tria, requiruntur mappæ, ſeu tobaleæ, quæ altare cooperiant. Can. *Altaris palla. De conſecratione*, diſt. 1. Et Can. *Si per negligentiam. De conſecratione*, diſt. 2. Item ſic Rubrica loquitur: *Altare operiatur tribus mappis, ſeu tobaleis mundis, ab Epiſcopo vel alio facultatem habente benedictis, ſuperiori ſaltem oblonga, quæ uſque ad terram pertingat, duabus aliis brevioribus, vel una duplicata.*

Decr Grat. p 2487. Ib.p.2519

Neceſſe eſt præterea ut altare pallio ſit ornatum: neque enim ſine quadam irreverentia Sacrum celebraretur in altari denudato, niſi pars anterior, marmore, pictura, vel alio ſimili modo ornata foret. Crux etiam in medio altaris collocanda eſt, non nuda, ſed quæ gerat imaginem crucifixi, quæ non ſolum picta ſit, ſed ſculpta, & a quolibet alio corpore ſejuncta. Neceſſarium, quoque lumen eſt dum perficitur ſacrificium, & quidem duplex ad majorem decentiam ex cereis candelis conſtans, non ex oleo, vel ſebo. In neceſſitate tamen unus cereus ſufficeret. Requiritur præterea Miſſale cum pulvinari: nullus quantumcumque memoriæ ſuæ confidat, debet Miſſam celebrare ſine Libro ſeu Miſſali. Requiritur præterea velum & burſa, pro

qui-

quibus nulla extat benedictio; unde sequitur ea necessario benedicenda non esse. Imo de velo nihil in jure præcipitur, nec apud antiquos Scriptores; ob istam forte causam, quod calix corporali tegeretur.

De cereis.

Cum de cæremoniis Ecclesiæ generatim egimus in Tractu de Sacramentis universim sumptis, inter alia probatum a nobis fuit, illas in sua prima origine ac institutione symbolicum aliquid ac mysticum designasse, quamquam non eos improbemus, qui physicam, litteralem, ac hystoricam illarum originem ducunt a necessitate, vel utilitate, vel locorum ac regionum in quibus Sacra perficiebantur, vario usu. His profecto non repugnamus, modo vicissim symbolicam & mysticam cæremoniarum nostrarum significationem agnoscant & fateantur.

Quantum vero ad usum cereorum hic attinet, D. de Vert non aliam eorum originem, nec alium finem agnoscit, quam ut depulsis tenebris oculos juvent ad videndum: cum enim primi Christiani metu persecutionum in locis subterraneis, & obscuris latitantes Sacra facere cogerentur, necesse prorsus ipsi fuit ut cereis ac luminaribus ad fugandas tenebras uterentur. Quod si dixeris, Ecclesiam subinde cereorum usum lucente etiam Sole retinuisse; reponet, usum illum, cui necessitas primam originem dedit, consuetudine quadam sensim invaluisse & obtinuisse, sicut fieri solet in rebus hujuscemodi: mysticas autem ac spirituales significationes nonnisi nono Ecclesiæ sæculo, cereis ac luminaribus assignatas fuisse. Quantum ille a vero aberret, facile demonstratur ex veteribus monumentis, quibus accurate expensis Concilium Trid. Sess. 22. cap. 5. declarat Ecclesiam *cæremonias instituisse, ut mysticas benedictiones, thymiamata, vestes, aliaque id genus multa ex Apostolica disciplina & traditione, quo & majestas tanti sacrificii commendatur, & mentes fidelium per hæc visibilia religionis & pietatis signa ad rerum altissimarum, quæ in hoc sacrificio latent, contemplationem erigerentur.* Ex Apostolica igitur disciplina & Traditione originem trahit cereorum usus in sacris celebrandis mysteriis: haud dubie non ad usum mere profanum & communem, de quo Ecclesia non curat, sed divinum & sacrum: *non ad fugandas tenebras*, inquit Isidorus Lib. 7. Orig. cap. 12. *sed ad signum lætitiæ*; ut nempe sub typo luminis corporalis, illa lux ostendatur, de qua in Evangelio dicitur: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem.* Non ergo nono dumtaxat Ecclesiæ sæculo invectus fuit cereorum usus ad mysticam, & symbolicam significationem, ut placet D. de Vert. Et vero Concilium Eliberitanum anno Christi 305. Can. 34. prohibet ne cerei in cæmeterio accedantur: *Cereos per diem placuit in cœmeterio non incendi: inquietandi enim Spiritus Sanctorum non sunt.* Cerei illi per diem proculdubio non accedebantur ad tenebras fugandas: ergo religionis causa in honorem SS. Martyrum, quorum reliquiæ in cæmeteriis conquiescunt, Fideles per diem cereos accendebant, quod propter abusus Concilium prohibet, non generatim, non ubique, sed in cæmeteriis per diem: ergo in aliis locis sacris in usu erant, nec prohibebantur. Ratio prohibitionis qua utitur Concilium, *ut non inquitentur Spiritus Sanctorum*, interpretes plurimum fatigavit, ut exponeretur. Alii Sanctorum nomine ipsas Martyrum animas, quæ sub altari stant, intelligunt: quoniam vero cereis ardentibus, igni fumigationibus spiritus

Tom. 2 p. 399.

T. 14 Conc. pag. 854.

Pag. 160. E. F.

T. 1. Conc. pag. 874.

ritus divexari existimabant, idcirco cereos in cœmeteriis accendi prohibet Concilium, ne Martyrum spiritus inquietentur. Verum explicatio hæc errorem sapit. Alii Fideles intelligunt, quorum spiritus, dum orationis causa ad Ecclesiam adveniunt, inquietantur frequentia, & cura immodica cereorum ardentium.

Ibid. Canone 37. ejusdem Concilii prohibetur, ne ii, *qui spiritibus immundis vexantur, lucernas publice accendant*. Quare? quia solis Ecclesiæ ministris ad honorem id permittebatur. Unde Concil. Carthaginense IV. an. 398. decernit, Acolytum *ab Archidiacono accipere debere ceroferarium cum cereo, ut sciat se ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari*. Ita pariter S. Isidorus loco mox citato: *Acolythi Græce*, inquit, *Latine Ceroferarii dicuntur, a deportandis cereis, quando Evangelium legendum est, aut sacrificium offerendum. Tunc enim accenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ &c.*

T. 2. Conc. p. 1200. P. 190. A.

Ignorat nemo, antiquitus inter manus recenter baptizatorum cereum ardentem solitum reponi, tanquam signum ac symbolum fidei quam summa cura illæsam, & integram servare tenentur. Vide S. Cyrill. Jerosf. Catechesi 1. circa annum 350.

Nemo pariter ignorat usum, qui a sæculis duodecim invaluit, benedicendi ritu quodam singulari, & accendendi cereum paschalem, non ut per noctem Ecclesiam illuminaret, quæ tanta cereorum ac lampadum multitudine tunc illustrabatur, ut nox diei claritatem imitaretur ac fere adæquaret; sed in symbolicam significationem sacræ Christi Resurrectionis. T. 5. Conc. p. 1708. *Lucerna, & cereus*: Concil. Toletanum IV. Can. 9. *in pervigiliis Paschæ apud quasdam Ecclesias non benedicuntur, & cur a nobis benedicantur, inquirunt. Propter gloriosum enim noctis istius sacramentum solemniter hæc benedicimus, ut sacræ resurrectionis Christi mysterium, quod tempore hujus votivæ noctis advenit, in benedictione sanctificati luminis suscipiamus.*

Verum inter cœteros audiendus est S. Hieronymus scribens adversus Vigilantium, qui cultum Martyrum, eorumque Reliquias inverecunde T. 4. p. 2. p. 284. proscindebat. *Cereos*, inquit, *non clara luce accendimus, sicut frustra calumniaris; sed ut noctis tenebras hoc solatio temperemus, & vigilemus ad lumen, ne cæci tecum dormiamus in tenebris*. His verbis innuit S. Doctor, nondum ubique tempore sacrificii, quod orto Sole celebrabatur, accensos cereos fuisse. *Quod si aliqui*, pergit S. Doctor, *per imperitiam, & simplicitatem sæcularium hominum, vel certe religiosarum fœminarum ∴ hoc pro honore Martyrum faciunt, quid inde perdis? Causabantur quondam, & Apostoli, quod periret unguentum; sed Domini voce correpti sunt. Neque enim Christus indigebat unguento, nec Martyres lumine cereorum, & tamen illa mulier in honore Christi hoc fecit, devotioque ejus mentis. Et quicumque accendunt cereos secundum fidem suam habent mercedem, dicente Apostolo:* Unusquisque in sensu suo abundet. Non improbat S. Doctor pias Rom. 14. 5. illas mulieres, quæ in honore Martyrum cereos accendebant. Tum objectionem Vigilantii dissolvit: *Idololatras*, inquit alloquens Vigilantium: *appellas hujusmodi homines? Non diffiteor, omnes nos qui in Christo credimus, de idololatriæ errore venisse. Non enim nascimur, sed renascimur Christiani. Et quia quondam colebamus idola, nunc Deum colere non debemus, ne simili eum videamur cum idolis honore venerari? Illud fiebat idolis, & idcirco detestandum est: hoc fit Martyribus, & idcirco recipiendum est? Nam & absque Martyrum reliquiis per totas Orientis Ecclesias, quando legen-*

legendum est Evangelium, accenduntur luminaria, jam sole rutilante; non utique ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ demonstrandum. Unde & virgines illæ Evangelicæ semper habent accensas lampades suas. Et ad Apostolos dicitur: Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. *Et de Joanne Baptista*: Ille erat lucerna ardens & lucens; *ut sub typo luminis corporalis illa lux ostendatur, de qua in Psalterio legimus*: Lucerna pedibus meis verbum tuum, Domine, & lumen semitis meis. Hæc S. Hieronymus.

Matt. 25. Luc. 12. 25. Jo. 5. 35.

Multi e Veteribus cereorum usum in sacris officiis commemorant. Prudentius Hymno 2. in honorem Passionis S. Laurentii; Paulinus Poemate 14. alias 18. S. Greg. Turonensis L. 16. De gloria confessorum c. 21. 69. 71. 79. In exequiis defunctorum solitos Christianos cereos accendere, testantur S. Gregorius Nazianzenus Orat. 4. adversus Julianum; S. Hieronymus Epist. 86. alias 27. ad Eustochium; S. Gregorius Nyssenus in vita S. Macrini. Toto igitur cœlo aberrat D. de Vert existimans ad solam visus necessitatem & fugam tenebrarum institutos fuisse: si ita foret, frustra, & in vanum per diem Sole rutilante accenderentur; frustra observassent Ecclesiæ Scriptores, sub symbolo luminis corporalis, Christum, qui est lux vera illuminans omnem hominem, designari; frustra Gentiles ipsi coram suis idolis lucernas accendissent. Ad quid enim? Ut videant? quid absonum magis? Ergo ad cultum, quamquam non minus absurdum. Id Gentilibus ipsis ridendo exprobrabat Baruch. c. 6. v. 18. *Lucerna*, inquiebat, *accendunt illis, & quidem multas, ex quibus nullam videre possunt*. Frustra denique Judæi coram Libro Legis tota etiam nocte perpetuo ardentem lucernam collocant: non quidem ad videndum, cum nullus adsit præsens, cui ad hunc finem possit inservire; ergo ad cultum & cœremoniam religionis.

Denique Ordo Romanus, Amalarius, Alcuinus, illorum cereorum in celebrando sacrificio usum ac necessitatem exponunt. Quapropter Micrologus ait: *Juxta Ordinem Romanum nunquam Missam absque lumine celebramus: non utique ad depellendas tenebras, cum sit clara dies; sed potius in typum illius luminis, cujus Sacramentum ibi conficimus, sine quo & in meridie palpabimus ut in nocte.*

Biblioth. PP. *Tom. 18. p. 475. A.*

De thure seu incenso.

Quod de cereis, idem & de thure seu incenso docet D. de Vert: non alium scilicet illius finem ac usum primitus fuisse, quam ut purgaret tetrum ac fœtidum odorem, qui ex locis subterraneis, in quibus primi Christiani metu persecutionum Sacra faciebant, exhalabat. Quod si opponas, Ecclesiam illum thuris & incensi usum etiam retinuisse, cum ipsi libero cœlo frui datum est, ac in iis locis offerre sacrificium, in quibus a fœtido exhalitu nihil erat timendum; respondebit hanc causam esse, tum quod Ecclesia suorum usuum in Officiis publicis retinentissima sit, ac cujuscumque innovationis inimica; tum quod populi regionum in quibus publica Officia ecclesiastica celebrata primum fuere, aromatibus & incenso plurimum delectarentu. An vero ignoravit auctor ille, thus & incensum in officium religionis a cultus a Paganis ipsis usurpatum fuisse? An ignoravit Deum ipsum, Exodi 30. thuris compositionem præscripsisse, facta expressa prohibitione, ne in alium quam Tabernaculi cultum usurparetur? *Talem compositionem*, ait Deus v. 37. *non facietis in usus vestros, quia sanctum est Domino. Homo quicumque fecerit simile, ut odore illius perfruatur, peribit de populis suis.*

An

T. 1 Conc. p. 26. An denique ignoravit Canonem tertium eorum qui Apostolici dicuntur, quo dicitur: *Ne liceat aliquid aliud ad altare offerre, quam oleum ad luminare, & incensum tempore sanctæ oblationis.* Thurificationis usum in Ecclesia per antiquum esse probat Menardus, ad Lib. Sacram. S. Gregorii pag. 195. Suam habet symbolicam, & mysticam significationem. Deo thus adoletur, in signum supremi ejus in res omnes dominii, cui latriæ cultus debetur: thure fumant, & odoribus altaria in honorem sacrificii, quod ibi offertur: thuris honores exhibentur Crucis & Sanctorum imaginibus, qui honos præcipue ad archetypa tendit ac refertur: exhibetur quoque sacro Evangeliorum Libro, in signum venerationis qua verbum Dei prosequimur, & boni odoris quem diffundere ubique tenentur Christiani omnes pietate sua ac bonorum operum exemplo: oblationes quoque suffitu perfunduntur, ut consecrentur, ac Deo gratæ fiant, & acceptæ: ipsis denique Fidelibus, dum Sacris intersunt, offertur incensum, ut moneantur orationes suas ad Deum dirigere, & bonorum operum odorem, quasi thus acceptissimum, circumquaque spargere ac diffundere, juxta istud Psal. 140. v. 2. *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.*

Tom. 1. Preface p. 17. & Tom. 2. p. 513. Abutitur manifeste D. de Vert auctoritate S. Thomæ 3. q. 83. art. 5. ad 2. ubi thus adoleri ait, ut *si quid pravi odoris fuerit, depellatur.* Ita re vera, sed ad reverentiam quæ Eucharistiæ debetur, adeoque ad cultum religiosum istud refert Doctor Angelicus. Audiantur ejus verba, non truncata cum D. de Vert, sed integra. *Dicendum quod etiam thurificatione non utimur, quasi cæremoniali præcepto legis, sed sicut Ecclesiæ statuto. Pertinet autem ad duo. Primo quidem ad reverentiam hujus Sacramenti, ut scilicet per bonum odorem depellatur, si quid pravi odoris in loco fuerit quod posset provocare horrorem. Secundo pertinet ad repræsentandum effectum gratiæ, qua sicut bono odore Christus plenus fuit &c. Et ideo undique thurificato altari per quod Christus designatur, thurificantur omnes per ordinem.*

De cæremoniis, quæ Missam comitantur, & in actione consistunt.

Generalem cœremoniarum Missæ divisionem jam initio hujus Articuli exposuimus.

Bellarminus l. 2. de Missa c. 15. eas ad quinque capita revocat. Ad eas quæ referuntur. 1. ad Deum. 2. ad Sacrificium. 3. ad Sacerdotem celebrantem. 4. ad populum. 5. ad ea quæ leguntur in Missa. Præter istas aliæ multis rebus communes sunt, ut signum crucis, thurificatio, osculum.

Cœremoniæ quæ ad Deum referuntur, tres sunt. Prima, elevatio manuum, cujus exemplum in divinis Litteris habemus. Exodi 17. Moyses elevatis manibus orans impetravit. Item l. 3. Reg. c. 8. Salomon oraturus expandit manus in Cœlum. David Psal. 141. ait: *Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.* Apostolus denique 1. ad Timoth. 2. *Volo*, ait, *viros orare in omni loco, levantes puras manus.*

Secunda, elevatio oculorum, quæ Christo familiaris fuit, Matth. 14. Mar. 6. & 7. Lucæ 9. Joan. 6. 11. & 17. Tertullianus Apologet. c. 30. observat, Christianos cœlum intuentes, manibus extensis, nudo capite orare solitos.

P. 17. B. Tertia est inclinatio corporis, aut genuum incurvatio quæ index est humilitatis. l. 2. Paralip. c. 6. Salomon flexis genibus orat; Lucæ 22. Christus ipse positis genibus orabat; S. Paulus Act. 21. etiam positis genibus oravit cum iis omnibus, qui secum erant.

Cœre-

Cæremoniæ vero erga sacrificium, sunt 1. elevatio hostiæ consecrandæ coram Domino, quæ fit in Offertorio: qua ratione Levitici 8. 9. & 10. Sacerdos elevat coram Deo id quod offertur. 2. est ostensio Sacramenti ad populum, quæ antiquissima est. 3. est fractio & commixtio; est pariter mixtio aquæ cum vino, de qua antea egimus.

Cæremoniæ quas Sacerdos celebrans circa seipsum adhibet sunt, 1. tunsio pectoris qua utitur in confessione, quæ fit ad initium Missæ, ad illa verba: *Nobis quoque peccatoribus*; ad illam precem, *Agnus Dei qui tollis peccata mundi &c.* & ad ista verba, *Domine non sum dignus*. Hæc autem cærimonia, inquit Bellarminus, pœnitentiam indicat, & naturalis est, atque in Evangelio exemplum habet in Publicano, qui Lucæ 18. orans percutiebat pectus suum dicens: *Deus propitius esto mihi peccatori.* Et Lucæ 22. *Revertebantur percutientes pectora sua*. 2. lotio manuum, paulo ante consecrationem: *Vidistis*, ait S. Cyrillus Catech. 5. mystag. *Diaconum aquam lavandis manibus porrigentem Sacerdoti*. Cujus quidem cæremoniæ causam & rationem reddit, aitque lotionem hanc non adhiberi ad sordes corporis abluendas, cum nemo in Ecclesiam sordidis manibus accedere audeat; sed ob symbolum puritatis animi, qua pollere debent, qui tantum peragunt sacrificium. P. 139. C.

Cæremoniæ erga populum duæ sunt: prima, salutatio, per hæc verba, *Dominus vobiscum*, vel, *Pax vobis*. Secunda, est dimissio populi quæ his verbis fit: *Ite Missa est*.

Denique cærimoniæ quæ spectant ea quæ in Missa leguntur, sunt cantus, organa, musica instrumenta &c. in quibus necesse non videtur ut hic immoremur.

Sunt & aliæ communes cæremoniæ v. g. aquæ benedictæ aspersio, thurificatio, osculum, signum crucis. Rubricæ lex est, ut diebus Dominicis ante initium solemnis Missæ Sacerdos aquam benedicat, ac deinde seipsum, tum ministros, altare, ac populum aspergat: quæ aspersio, ait hic Bellarminus, quædam est expiatio & præparatio ad sacrificium, qua significatur puritas ac mundities tum animi tum corporis in iis necessaria qui sacrificio interesse volunt. Inde singulari ritu aqua immixto sale, & factis exorcismis benedicitur, ut Fideles lavet seu mundet, atque ab omni corruptione contra insidias & fraudes dæmonis vi exorcismorum defendat ac protegat. De thurificatione mox diximus. Osculatur autem Sacerdos altare, Librum Evangeliorum, in signum reverentiæ; ministrum vero suum, & per eum universum Clerum, in signum charitatis & pacis. Denique signum crucis omnium cæremoniarum antiquissima est ac communissima; nihil enim fit quod ad Officium ecclesiasticum pertineat, absque signo crucis; ut ita Ecclesia declaret, quidquid boni fit, aut habemus, oriri ex virtute & efficacia crucis: qua etiam de causa, non tantum ante consecrationem oblata benedicimus, sed etiam hostiam ipsam jam consecratam signo crucis frequenter signamus; non quidem ad benedictionem, sicut antea, sed ut demonstremus vim omnem sacrificii Missæ a sacrificio crucis derivari.

De iis quæ in Missa recitantur.

Missa in quatuor partes dividi solet. Prima est ab initio usque ad Offertorium, & dici solet Missa Catechumenorum, quod huic parti sacrificii liceret ipsis interesse: secunda ab Offertorio usque ad consecratio-

tionem: tertia a consecratione usque ad communionem: quarta a communione usque ad finem.

De Psalmo Judica me, *& confessione*.

Multo antiquiorem esse, quam vulgo Eruditi existiment hujus Psalmi recitationem ostendit eruditus P. le Brun, qui consuli debet. In solis Missis pro defunctis, & tempore Passionis Domini omittitur, ob ista scilicet verba: *Quare tristis es anima mea?* quæ cum lætitiam significent, qua Sacerdos affici debet, cum ad altare accedit, non videntur Missis defunctorum & tempori Passionis Christi congruere. Quidquid sit, hac Psalmi recitatione Sacerdos Deum, *qui est fortitudo nostra & refugium nostrum*, supplex deprecatur, facta generatim delictorum suorum confessione, ut ad digne celebrandum gratiam necessariam concedat. Hoc unum Novatores nostros hic offendit, quod hæc confessio, non tantum Deo fiat, sed & Beatæ Virgini, & aliis Sanctis. Verum in hoc falluntur illi, quod existiment nos auxilia gratiæ a Sanctis postulare & expectare: non ita est; eorum dumtaxat apud Deum præsidium & intercessionem imploramus, ut quæ necessaria sunt, Deo a nobis impetrent & obtineant.

Tom. 1. p. 1101. C.

De Introitu.

Introitus constat ex Antiphona & Psalmo cum *Gloria Patri*, Introitus dicitur, vel quia Missæ initum est, vel quia canitur a Choro in introitu Sacerdotis ad altare, quod ipsum etiam Antiphonæ nomen importat. Est quippe Antiphona, cantus reciprocus & alternatim factus; certum enim est quarto Ecclesiæ sæculo Psalmos alternatim in Ecclesiis solitos fuisse decantari. Ex Psalmo autem, qui magis congruere videtur Sacerdoti ad altare introeunti, versiculus iste delectus fuit, *Introibo ad altare Dei*. Tum sequitur Psalmus, *Judica me*, qui alternatim a Sacerdote & ministro recitatur. S. Ambrosius L. de iis qui initiantur, sive de mysteriis c. 8. refert verba hæc, *Introibo ad altare Dei*, ab iis pronuntiata fuisse, qui recentes a Baptismo ad Eucharistiam participandam admittebantur. *His abluta plebs dives insignibus*, inquit, *ad Christi contendit altaria, dicens: Et introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat juventutem meam*. Et L. 4. de Sacramentis c. 1. *Veniebas*, ait, *desiderans ad altare, quo acciperes res Sacramentorum. Dicat anima tua: Introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat juventutem meam. Deposuisti peccatorum senectutem, sumpsisti gratiæ juventutem: hoc præstiterunt tibi Sacramenta cælestia*. Inde forsan ad Sacerdotes ipsos fluxit mos ille dicta verba recitandi cum accedunt ad altare. *Convenit fere inter auctores*, ait hic Bellarminus, *usum Introitus introductum fuisse a Cælestino I. Pontifice: sic enim scribit Walafridus c. 22. Micrologus c. 1. & alii passim. Sed non est hoc ita simpliciter accipiendum. Nam in primis non instituit ipse usum canendi unum versiculum, ut nunc facimus; sed ut Psalmi Davidis 150 antiphonatim canerentur per ordinem ante sacrificium; ut in ejus vita scribit Anastasius Bibliothecarius. Sed postea vitandæ prolixitatis causa selecti sunt versiculi aliqui, qui ad excitandam devotionem viderentur aptiores, & Psalmi integri relicti sunt Horis canonicis. Deinde, Cælestinus non fuit absolute primus, qui Psalmos ad sacrificium adhibuit, sed forte primus fuit, qui Romæ id observari voluit. Nam alioqui Dionysius Areopagita c. 3. Ecclesiast. hierarc.* memi-

Tom. 2. p. 336.

Ib. p. 366. num. 6.

Lib. 2. de Missa c. 16. p. 353.

meminit Psalmorum qui ad initium Missæ canebantur; & S. Basilius in sua Liturgia circa initium, jubet, tres aut quatuor versiculos Psalmi decantari. Sed etiamsi a Cœlestino hæc institutio ortum habuisset, reprehendi non posset, cum Introitus fere semper ex divina Scriptura sumatur, & ab universa Ecclesia iste usus ab annis amplius mille retentus sit. Innocentius III. myster. Missæ L. 2. cap. 13. de Introitu hæc habet: *Pontifex ad altare perveniens & ad seipsum revertens, antequam ordiatur sacrum officium, de peccatis suis cum adstantibus confitetur, Psalmum illum præmittens, qui manifeste per totum sibi ad hoc dignoscitur pertinere & convenire:* Judica me Deus &c. *ut discretus a gente non sancta & ab homine liberatus iniquo, ad altare Dei dignus introeat.* Pag. 340.

De Gloria Patri *&c.*

In fine cujuslibet Psalmi, qui decantabatur, isthæc addebatur clausula seu doxologia: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.* Hujus clausulæ primum parentem nonnulli putant Hieronymum fuisse, qui jussu Damasi S. Pontificis eam composuit. Legimus in vita Damasi eum constituisse, ut, quod pluribus jam locis erat in usu, Psalmi per omnes Ecclesias die noctuque ab alternis canerentur, & in fine cujusque Psalmi diceretur: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.* Verum usus ille Damaso & Hieronymo videtur antiquior: scribit enim Sozomenus L. 3. c. 20. Antiochiæ temporibus Constantii Imperatoris anno 350. Catholicos in odium erroris Arianorum, dicta clausula in fine cujusque Psalmi usos fuisse; Arianos vero dixisse: *Gloria Patri per Filium, in Spiritu sancto,* vel: *Gloria Patri in Filio & Spiritu sancto.* S. Basilius de hoc versiculo *Gloria Patri &c.* disputat in Lib. de Spiritu sancto cap. 27. Testatur quoque Concilium Vasense, quod ante annos centum supra mille celebratum fuit, Can. 5. non solum Romæ, sed etiam in toto Oriente, & per Africam, post *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto,* subjungi solitum: *Sicut erat in principio &c.* Porro, addit Bellarminus, Epistolæ duæ quæ circumferuntur de hac re, Damasi ad Hieronymum, & Hieronymi ad Damasum, supposititiæ & ineptissimæ sunt.

P. 533. C.

Edit. vel. Tom. 2. p. 214.

Tom. 4. Conc. pag. 1680.

De Kyrie eleison.

Vocabula græca sunt, quæ significant, *Domine miserere*, unde intelligimus, orationem hanc apud Græcos usurpatam primum fuisse. Omnium antiquissima est, ac humanis prolapsionibus maxime conveniens; adeo quippe frequentes illæ sunt, ut in certam salutis ruinam, nisi Deus nostri misereretur, nos traherent. *Domine miserere nostri, te enim expectavimus*, ait Isajas c. 33. v. 2. & Baruch 3. v. 2. *Audi Domine, & miserere.* Olim pro Catechumenis & pœnitentibus, immo & pro omnibus Fidelibus hæc oratio fundebatur: ab illa, cœteræ quæ in Missa fiunt supplicationes, initium ducunt. Consilium Vasense Can. 3. anno 529. statuit, ut in Gallis, ubi nondum introducta fuerat, usurparetur. *Et quia*, inquit, *tam in Sede Apostolica, quam etiam per totas orientales atque Italicas provincias dulcis & nimium salutaris consuetudo est intromissa, ut* Kyrie eleison, *frequentius cum grandi affectu & compunctione dicatur, placuit etiam nobis, ut in omnibus Ecclesiis nostris ista tam sancta consuetudo & ad Matutinum, & ad Missas, & ad Vesperas Deo propitio intromittatur.* Decepti ergo fuere inter Criticos, qui exi-

Tom. 4. Conc. pag. 1680.

existimarunt dictam orationem a S. Gregorio Magno primum in Ecclesiam Romanam inductam fuisse; siquidem annis sexaginta & amplius antequam Romæ Pontifex sederet S. Gregorius, Conc. Vasense Can. 3. jam citato testatur dictam orationem non tantum Apostolicam Sedem, sed omnes etiam Orientales & Italicas Provincias pervasisse. Quapropter sanctus Pontifex scribens ad Sicilienses asserit, se a Græcis nec *Kyrie eleison*, nec ritus alios mutuatum fuisse: *In nullo*, inquit, *eorum aliam Ecclesiam secuti sumus* ... Kyrie eleison *autem nos neque diximus, neque dicimus ut a Græcis dicitur: quia in Græcis simul omnes dicunt; apud nos autem a Clericis dicitur, & a populo respondetur, & totidem vicibus etiam* Christe eleison *dicitur; quod apud Græcos nullo modo dicitur: In quotidianis autem Missis aliqua quæ dici solent, tacemus, tantummodo* Kyrie eleison *&* Christe eleison *dicimus, ut in his deprecatoriis vocibus paulo diutius occupemur.*

Tom. 1. p. 940. A. ibid. C.

De Gloria in excelsis.

Appellatur hymnus angelicus, eo quod prima illius verba ab Angelis Christi nativitatem annuntiantibus dicta fuerint. Olim in publicis Fidelium precibus canebatur, etiam ante Missæ celebrationem. S. Hieronymus L. de virginate versus finem, refert, sanctas Virgines solitas fuisse hunc laudis canticum sicut & Psalmum *Deus, Deus meus, & Benedicite*, decantare. Hymnus ille a Græcis magna doxologia nuncupatur, ut distinguatur ab alia breviore, *Gloria Patri &c.* Videtur ille unus ex illis fuisse, qui a primis Christianis in honorem Christi ac testificationem ejus divinæ naturæ decantabantur. Ita significat Plinius scribens ad Trajanum

P. 69. A Imperatorem: *Carmen quoque*, inquit, *Christo quasi Deo dicunt secum invicem*. Et Eusebius Lib. 5. Hist. c. 28. *Psalmi quoque*, inquit, *& cantica fratrum jam pridem a Fidelibus conscripta, Christum Verbum Dei concelebrant, divinitatem ei tribuendo*. Multi ex nostris asserunt, S. Hilarium hujus Hymni auctorem ac institutorem esse: verum, ut mox vidimus, S. Hieronymus, a virginibus illum decantari solitum fuisse, observat. Bellarminus cum aliis bene multis arbitratur, morem recitandi in Missa Hymnum illum, a Telesphoro S. Pontifice originem duxisse. *Hic fecit*, ait Pontificale quod sub nomine Damasi circumfertur, *ut in ingressu sacrificii hymnus diceretur angelicus: Gloria in excelsis Deo*. Verum incerta plane videtur prima hujus institutionis origo. Patres Concilii IV. Toletani c. 13. ajunt, prima dicti cantici verba ab Angelis (unde dictus est Hymnus angelicus) pronuntiata fuisse: *reliqua vero quæ ibi sequuntur, ecclesiasticos Doctores composuisse*. Sed quicumque tandem auctor fuerit, ait hic Bellarminus, nihil omnino offensionis habet, unde etiam Luthero placuit, ut patet ex ejus libro de formula Missæ.

Tom. 5. Concil. p. 1710.

De Dominus vobiscum.

Sacerdos celebrans stans in medio altaris & conversus ad populum dicit, *Dominus vobiscum*, si Episcopus fuerit, *Pax vobis*. His verbis populum salutat, & ipsi bene precatur. Itaque, ait Bellarminus, cœremonia hæc quædam est religiosa excitatio, seu invitatio, qua populus ad orandum invitatur, vel ad audiendum, unde præmittimus ante *Oremus*. Hæc porro salutatio, *Dominus vobiscum*, sumpta est ex ritu Hebræorum, qui salutantes dice-

De Missa L. 2. c. 6.

dicebant, *Dominus tecum*; aut, *vobiscum*, ut patet Judicum 6. Ruth. 2. Paralip. 2. & Lucæ 1. Antiquissimam vero esse cœremoniam in Missa, ut Sacerdos populum salutet, perspicuum est, ait Bellarminus ex vetustissimis Liturgiis, Jacobi, Basilii, Chrysostomi, & aliorum, in quibus passim legimus, aut *Pax vobis*, aut, *Dominus vobiscum*; & ad utrumque respondetur: *Et cum spiritu tuo*. Concil. Bracarense II. an. 563. Can. 3. hæc statuit circa prædictam cœremoniam: *Placuit, ut non aliter Episcopi, & aliter Præsbyteri populum, sed uno modo salutent, dicentes: Dominus sit* T. 5. Conc. *vobiscum, sicut in Libro Ruth legitur: & ut respondeatur a populo, Et cum* p. 840. *spiritu tuo, sicut & ab ipsis Apostolis traditum omnis retinet Oriens, & non sicut Priscilliana hæresis permutavit*. Volebat scilicet Priscillianus, Episcopum uti semper debere ista formula: *Pax tecum*; & nunquam ista: *Dominus vobiscum*. Adversus quem Concilium decernit ut non aliter Episcopi, & aliter Præsbyteri populum salutent; sed omnes eadem ista formula: *Dominus vobiscum*. Nihilominus usus contrarius prævaluit, ut diverso modo Episcopi, & Præsbyteri populum salutarent.

Collecta.

Oratio quam Sacerdos post salutatum populum fundit, Collecta dicitur: sive quia supra populum collectum seu congregatum funditur; sive quia, interprete VValafrido Strabone c. 22. *Colligit vota populi*. *& petitiones* Bibliot. PP. *compendiosa brevitate colligimus*. Sive denique quia in Missa fit, quæ Tom. 15. olim *Collecta* dicebatur, quia colligebatur, seu congregabatur populus ad p. 191. H. sacrificium. *Quomodo*, inquiebat Tertull. Lib. de fuga in persecutione c. 14. P. 543. B. *colligemus, quomodo Dominica solemnia celebrabimus*?

Antiquissimus est Collectæ usus in oblatione sacrificii. Oratio etenim est finis, immo etiam principium, & medium totius illius actionis quæ dicebatur Collecta: neque enim ad aliud congregabantur olim Fideles, quam ad orandum, & sacrificium offerendum, ut patet ex S. Justino Apol. 2. Tertul. Apolog. c. 39. Quantum vero ad formam Collectæ attinet, Conc. Carthag. III. c. 23. præscribit ut oratio quæ in Missa dicitur dirigatur ad Patrem per Filium. Nec tamen inde sequitur, ait hic Bellarm. Filium, & Spiritum S. non esse invocandos, aut in Missa non invocari. Nam, ut recte docet T. 2. Conc. Tertull. l. de oratione, propter essentiæ unitatem, semper in Patre intel- p. 1170. liguntur Filius, & Spiritus Sanctus. Idem videtur in oblatione sacrificii, quæ proprie ad Patrem dirigitur, ut patet ex initio Canonis: *Te igitur clementissime Pater per Jes. Chr.* & tamen sacrificium toti Trinitati offertur. Immo ex conclusione Collectæ aperte colligitur, cum Patre simul invocari Filium, & Spiritum S. dum enim dicimus Filium, & Spiritum S. cum Patre vivere, & regnare per omnia sæcula sæculorum, simul indicamus nos cum Patre Filium, & Spiritum S. invocare. Cur autem, pergit Bellarm. Collectæ ordinarie dirigantur ad Patrem, non ad Trinitatem, duæ sunt causæ, una quia Dominus ita nos docuit orare, Matth. 6. *Pater noster, qui es in cœlis*. Et Joan. 6. *Quicquid petie itis Patrem in nomine meo*. Altera, quia debet semper oratio concludi per Christum, cum sit ille advocatus noster per quem omnia petimus; incommodum autem fuisset dirigere orationem ad Trinitatem, & concludere *Per Filium tuum*. Videremur enim eo modo facere Christum Filium Trinitatis. Quod si omissa voce *Filii*, diceremus: *Per Christum Dominum nostrum*, videremur dividere Christi per-

personas, nam unam includeremus in Trinitate quam invocamus; alteram excluderemus, per quam invocamus; tolluntur autem omnia incommoda, cum diriguntur ad unam personam; & quia persona Patris est, prima & ab illa cœteræ originem ducunt, visum est optimum, ut quando ad unam personam dirigendæ erant, ad Patrem dirigerentur.

De voce Amen.

Finita oratione populus respondet: *Amen*. Quæ vox hebræa est, ac significat, *vere*, seu, *verum est*; *ita sit*; *consentio*. Aliquando vox illa est asserentis, aliquando desiderantis; aliquando consentientis. 1. cum *Amen* pronuntiantur post fidei dogma, v. g. post symbolum, *Credo*, simplex assertio est, qua significatur rem ita esse. 2. cum vero post orationem, qua divinum auxilium pro aliquo imploratur, simplex desiderium est, quo ad aliquid faciendum non obstringimur, sed tantum ad optandum ut oratio finem suum assequatur, v. g. cum Sacerdos pro conversione alicujus precatur. 3. cum Sacerdotis oratione ad opus aliquod obstringimur, *Amen* consensum nostrum exprimit: v. g. cum in laudem & gratiarum actionem Deo reddendam Sacerdos orat; pariter cum in fine orationis Dominicæ dicimus: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*: *Amen* significat consentire nos, ut dimittantur nobis offensæ nostræ in Deum: sicut dimittimus iis, a quibus offensi sumus. Antiquissimum vero usum esse in Ecclesia respondendi *Amen*, ostendunt ista S. Pauli verba 1. Cor. 14. *Qui supplet locum idiotæ, quomodo respondebit, Amen?* Ostendunt S. Justinus Apol. 2. Hieronymus in Prologo in 2. Epistolam ad Galatas, & S. Augustinus Epistola 107. nunc 217. ad Vitalem.

De Epistola.

Post Collectam sequitur Lectio ex Propheta, vel Apostolo. Judæi diebus sabbati conventus suos auspicabantur a Lectione Librorum Moysis, & Prophetarum, sicut manifeste patet ex c. 12. & 15. Act. Apost. Idem diebus Dominicis a Christianis observatum fuisse testantur S. Justinus Apol. 2. Tertullianus Apol. c. 39. ubi ait: *Coimus ad Litterarum divinarum commemorationem*. Olim ad Lectorem pertinebat Epistolam legere, tum Subdiaconis officium istud injunctum fuit. Istud in Hispania observatum fuisse manifeste
P. 31. A. supponit Conc. Toletanum I. Can. 4. ubi Subdiaconus in pœnam delicti a lectione Epistolæ suspenditur: *Habeatur*, ait Canon, *inter Ostiarios vel Lectores,*
T. 2. Conc *ita ut Evangelium, & Apostolum* (Epistolam) *non legat*. Et in Conc. Remensi
p. 1244. an. 812. Can. 4. dicitur: *Residentibus cunctis lectæ sunt Epistolæ Pauli, quali-*
T. 7. Conc. *ter Subdiaconi ministerium est eumdem Apostolum legere*. Nihilominus nono
p. 1255. sæculo Amalarium L. 2. c. 11. mirabatur usum illum tam cito in sua Ecclesia
Bibl. PP. obtinuisse: *Miror*, inquiebat, *qua de re sumptus usus in Ecclesia nostra, ut*
To. 14. p. *Subdiaconus frequentissime legat Lectionem ad Missam, cum hoc non reperia-*
972. D. *tur ex ministerio sibi dato in consecratione commissum, neque ex Litteris*
Bibl. PP. *canonicis, neque ex nomine suo*. Idem observat Micrologus undecimo sæ-
To. 18. p. culo capit. 8. Durandus Lib. 1. capit. 8. Ration. anno 1286. anxius et-
464. iam quærit, quare Subdiaconus Epistolam legat: *Quare*, inquit, *diaco-*
Ed. Lugd. *nus legit Lectionem ad Missam, cum non reperiatur hoc sibi competere vel*
1605. pag. *ex nomine, vel ex ministerio sibi concesso?* Verum subinde ut Subdiaco-
56. n. 4.

nus

nus ex officio & auctoritate Epistolam legat, Episcopus eum ordinans dicit: *Accipe librum Epistolarum, & habe potestatem legendi eas in Ecclesia sancta Dei*. His in locis, in quibus Sacerdos seu Pastor solus est, ipse & Epistolam & Evangelium legit; vel ab aliquo etiam Laico superpelliceo induto Epistolam legendam curat.

De Graduali, Tractu, & Prosa.

Post lectam Epistolam, nonnulli ex Scriptura versiculi sumuntur, quorum alii dicuntur, Responsorium seu Graduale; alii Tractus; alii Sequentia seu Prosa; alii Alleluja.

Responsorium dicitur, interprete Rabano L. 2. de institutione Cleric. c. 51. quia uno incipiente, alii respondent. Responsorium illud nonnulli Graduale vocant, eo quod juxta gradus pulpiti cantatur, ait idem Scriptor. B. Rhenanus in annotationibus ad Librum Tertulliani de corona militis, ait *Graduale* appellari, qui canebatur, dum Diaconus gradus ascenderet ad Evangelium decantandum. Ex quo intelligi potest, ait Bellarminus, cur hujusmodi versiculi decantentur, nimirum ne otiose transigeretur tempus illud, quod necessario interponendum erat inter Epistolam & Evangelium, dum se Diaconus ad illud cantandum præparabat. Fuisse autem morem Ecclesiæ, ut Evangelium ex loco altiore caneretur, perspicuum est ex illis verbis Ordinis Romani: *Ascendit* (Diaconus) *in ambonem superiorem gradum &c.* Et ex S. Cypriano L. 2. Epistola 5. ubi de Aurelio confessore, quem ad legendum in Ecclesia Evangelium ordinaverat, dicit eum ad pulpitum post catastam venire. Denique in antiquis Ecclesiis inveniuntur lapidea pulpita in usum Evangelii legendi instituta, quæ a Micrologo c. 9. & ab aliis dicuntur *Ambones*, a verbo græco, quod significat *ascendo*.

To. 6. p. 29.

Biblioth. PP. T. 13. p. 638.

Pap. 47.

Tractus dicitur, quia versiculi Scripturæ ex quibus componitur, graviter & tractim cani debent in signum tristitiæ; diebus enim jejuniorum loco *alleluja* canitur Tractus. *Dicitur autem Tractus*, ait Durandus L. 4. cap. 21. *a trahendo, quia tractim & cum asperitate vocum & prolixitate verborum canitur*.

P. 123. num. 1.

Denique in festis solemnioribus, ut in Paschate, & Pentecoste addi solet *Sequentia*, seu *Prosa*, qui sunt versus quidam rythmici.

Alleluja hebraica vox est, quæ significat *Laudate Dominum*. Est autem cantus lætitiæ, & merito intermittitur in diebus pœnitentiæ & luctus. Tobiæ 13. ubi describitur gloria cœlestis Jerusalem, inter alia legimus: *Et per vicos ejus alleluja cantabitur*. Et Apocal. 19. describitur lætitia Sanctorum, quæ erit in Cœlo post diem Judicii. *Et audivi*, inquit, *quasi vocem turbæ magnæ, & sicut vocem aquarum multarum, & sicut vocem tonitruorum magnorum dicentium: Alleluja, gaudeamus & exultemus.*

De lectione Evangelii.

Post Epistolam & Tractum ex antiquissimo Ecclesiæ usu, Evangelium legitur. Nulla Liturgia est, in qua lectio hæc non præscribatur. Quid enim antiquius & acceptum magis esse debet viro Christiano, quam ut pronis auribus verba & gesta Christi excipiat? Primum Concilium Arausicanum ann. 441. Can. 18. & Valentinum in Hispania cap. 1. statuerunt ut Evangelium

 lege-

legeretur post Epistolam, & ante oblationem, ut non tantum Fideles, sed & Catechumeni verba Christi, eorumque expositionem ab Episcopis audire possent. *Ut sacrosancta Evangelia*, ait Canon Valentinus, *ante munerum illationem in Missa Catechumenorum in ordine lectionum post Apostolum legantur*. Ejusdem lectionis Evangelii mentionem habemus in Concilio Laodiceno c. 16. Carthaginensi IV. Can. 48. Item in sanctis Patribus, Chrysostomo Hom. 6. de pœnitentia; & Hom. 3. in posteriorem ad Thessalonicenses; Augustino, Præfatione in Epistolam Joannis, ubi meminit certarum lectionum ex Evangelio, quæ pro varietate festorum dierum legebantur; Hieronymo L. adversus Vigilantium, qui testatur per omnes Orientis Ecclesias luminaria seu cereos accendi solitos, ubi Evangelium in Missa legitur. Consuetudo est ut ob reverentiam Domini loquentis, omnes stent erecti, & quasi parati ad defendendam evangelicam veritatem.

Tom. 5. Con. p. 450. 1 4 Can. 1. 1617. D

T. 2. p. 2. p. 826. T. 4. p. 2. f. 284.

Antequam Diaconus Evangelium decantet, benedictionem a Sacerdote postulat ad digne annuntiandum Evangelium, atque populum excitat per ista verba: *Sequentia sancti Evangelii secundum &c.* populus vero respondet: *Gloria tibi Domine*, quæ cœremonia legitur in Missa S. Jo. Chrysostomi, & apud Amalarium L. de Officio Missæ c. 18. & Alcuinum in Libro de divinis Officiis.

De Symbolo.

Symbolum hic signum quoddam est ejusdem professionis fidei. *Symbolum recte post Evangelium pronuntiatur*, ait Bellarminus, *quia fides ex auditu verbi Dei sequitur.*

Quadruplex vulgo Symbolum distinguitur. Apostolicum, quod ab Apostolis, Nicænum, quod a Concilio Nicæno generali primo anno 325. Constantinopolitanum, quod a Concilio generali Constantinopolitano I. an. 381. Athanasianum, quod a S. Athanasio conditum est. Nicænum majoris expositionis causa, occasione erroris Ariani, nihil Apostolico Symbolo addidit, sicut Constantinpolitanum Nicæno, propter errorem Macedonii negantis, Spiritum sanctum verum Deum esse.

Quinque prioribus Ecclesiæ sæculis Symbolum inter Missarum solemnia decantatum non legimus: cum vero serperet Macedonii error, Timotheus Episcopus Constantinopolitanus anno 510. jussit, in omnibus Fidelium congregationibus Symbolum, quod appellat trecentorum & octodecim Patrum, id est Nicænum, recitare. Et Concilium Toletanum III. c. 2. an. 589. vult, *ut per omnes Ecclesias Hispaniæ, vel Gallæciæ, secundum formam Orientalium Ecclesiarum, Concilii Constantinopolitani, hoc est centum & quinquaginta Episcoporum, symbolum fidei recitetur*, qui mos ad alias Germaniæ & Galliæ Ecclesias subinde promanavit, potissimum tempore Caroli Magni, occasione Felicis Urgelitani Episcopi, & Elipandi, qui Christum Filium Dei adoptivum dumtaxat esse docebant...

Tom. 5. Conc. p. 1009.

De Offertorio.

Quæcumque in celebratione Missæ præcedunt Offertorium & oblationem, primam veluti partem Missæ constituunt, ac Missa Catechumenorum dicebatur, eo quod Catechumenis ad eorum informationem, ac instructionem ipsi præsentes adesse liceret. *Decernimus*, ait Concilium Valentinum anno 374. c. 1. *ut sacrosancta Evangelia ante munerum illationem in Missa Catechumeno-*

Tom. 4. Conc. p. 1517.

meno-

menorum in ordinem lectionum perlegantur. Tenebantur autem illi recedere tempore oblationis, ac soli remanebant Fideles.

Offertorium versibus quibusdam Scripturæ constat, & inde nomen accepit, quod caneretur dum populus pro more offerebat quæ ad sacrificii materiam erant necessaria, ut tradit Vvalafridus c. 22. & Micrologus c. 10. Illa autem oblatio in silentio & sine cantu facta est usque ad quartum Ecclesiæ sæculum: ætate vero S. Aug. in Ecclesia Carthaginensi mos inductus est hymnos aliquos ex Psalmis extractos cantandi; quem usum adversus Hilarum quemdam maledicum obtrectatorem, strenue vindicavit S. Aug. L. 2. Retract. c. 11. *Hilarus*, inquit, *morem qui tunc esse apud Carthaginem cœperat, ut hymni ad altare dicerentur de Psalmorum Libro, sive ante oblationem, sive cum distribueretur populo quod fuisset oblatum, maledica reprehensione ubicumque poterat, lacerabat, asserens fieri non oportere*. Mos ille versiculos ex Psalmis cantandi, quo tempore Sacerdos panem & vinum offert; inductus videtur ad imitationem filiorum Aaron, de quibus Eccli. 50. v. 16. & sequentibus dicitur: *Porrexit* (Aaron) *manum suam in libatione, & libavit de sanguine uvæ, Effudit in fundamento altaris odorem divinum excelso Principi. Tunc exclamaverunt filii Aaron, in tubis productilibus sonuerunt, & auditam fecerunt vocem magnam in memoriam coram Deo. Tunc omnis populus simul properaverunt .. & amplificaverunt psallentes vocibus suis &c.* In more autem positum fuisse vel primis Ecclesiæ temporibus, ut populus deferret ad altare panem & vinum, unde consecraretur Eucharistia, testantur SS. Justinus Apol. 2. Irenæus L. 4. c. 34. Cyprianus de opere & eleemosyna. Unde S. Aug. in Ps. 129. n. 7. *Accipit Sacerdos a te*, inquit, *quod pro te offerat, quando vis placare Deum pro peccatis tuis*. Quapropter a Concilio Matisconensi II. an. 585. c. 4. reprehenduntur qui panem & vinum non offerunt. *Cognovimus*, ajunt hujus Concilii Patres, *quosdam Christianos ... ita ut nullus eorum legitimo obsecundationis parere velit officio deitatis, dum sacris altaribus nullam admovent hostiam. Propterea decernimus ut omnibus Dominicis diebus altaris oblatio ab omnibus viris & mulieribus offeratur tam panis, quam vini*. Oblatio hæc usque ad nonum Ecclesiæ sæculum eo ordine peracta fuit, qui describitur ab Ordine Romano; post annum vero millesimum paulo immutari cœpit ordo ille duplici de causa. 1. quia Sacerdotes ad majorem munditiem panes præparabant, quos offerrent. 2. quia cum liberalitate Principum & populorum dotarentur, ac ditarentur Ecclesiæ, earum Rectoribus relicta cura fuit suppeditandi quæcumque ad sacrificium perficiendum necessaria erant.

To. 1. p. 45. Tom. 4. p. 1458. D. Tom. 5. Conc. p. 981.

Superest adhuc apud nos hujusce primæ oblationis a Fidelibus factæ vestigium, in pane benedicto seu Eulogia, qui in signum mutuæ charitatis communionis distribuitur inter præsentes, imo & ad absentes in eumdem finem deferebatur. Ad illas haud dubie Eulogias alludebat S. Aug. Epist. 31. alias 34. ad Paulinum, cum scribebat: *Panis quem misimus uberior benedictio fiet dilectione accipientis vestræ benignitatis*. Vice versa S. Paulinus panem ad Augustinum transmisit, *Panem unum*, inquit Epistola ad Augustinum inter Augustinianas 25. alias 31. *quem unanimitatis indicio misimus charitati tuæ, rogamus accipiendo benedicas*. Idem sanctus Paulinus scribens ad Alipium Tragast. Episcopum, inter Augustinianas 24. alias 35. *Panem unum*, inquit, *sanctitati tuæ unitatis gratia misimus ... hunc panem Eulogiam esse tu facies dignatione sumendi*. Imo, non tantum Eulogias seu panes benedictos ad sese mutuo in signum communionis Episcopi mittebant, sed etiam aliquando Eucharistiam ipsam, quæ præstantissimum est unionis & charitatis signum. Id habemus ex

To. 2. p. 58. C.

fragmento Epistolæ S. Irenæi ad S. Pontificem Victorem, apud Eusebium L. 5. Hist. c. 24. & ex Concilio Laodiceno quarto sæculo Can. 14. quo prohibet, ne in festo Paschatis sancta Sanctorum, id est Eucharistia, Eulogiarum loco ad absentes mittatur. Bellarminus L. 2. de Missa c. 17. observat quinque illas orationes: *Suscipe sancte Pater. Offerimus tibi Domine. Veni sanctificator. In spiritu humilitatis*, & *Suscipe sancta Trinitas*, neque antiquas admodum esse, neque in Romana Ecclesia ante quingentos annos legi. Scribit enim Micrologus cap. 11. illas preces: *Veni sanctificator*, & *Suscipe sancta Trinitas*, juxta Ordinem Gallicanum recitari, sed in Ordine Romano nullas Orationes esse institutas inter Offertorium, & Secretas; unde etiam Walafridus, Amalarius, Rupertus, Alcuinus, imo etiam Innoc. III. & alii Veteres, non meminerunt illarum Orationum, sed transeunt ab Offertorio ad Secretas: quia tamen, addit Bellarminus, nihil continent, quod offendat, paulatim ab omnibus receptæ sunt. Deinde nonnullas refert leviores objectiones, quas Georgius major adversus nonnulla illarum orationum verba opponit.

P. 193 C. Tom. 1. Conc. p. 1499.

Biblioth. PP. T. 18. p. 474.

De Præfatione.

Offertorio finito, & materia sacrificii præparata, lotisque manibus, & oblatione Deo commendata per Secretas collectas, dicitur Præfatio, quasi præludium, quo præparatur & excitatur populus, ut animum sursum erigat ad illam miram, quæ mox futura est, consecrationem corporis & sanguinis Christi. Canon Sacramentarii Gelasii S. Pontificis sic incipit: *Incipit Canon actionis*. Sursum corda. Habemus ad Dominum. Est igitur Præfatio præparatio & excitatio populi ad Canonem, qui per excellentiam oratio dicitur, & ad illam actionem, in qua proprie sacrificium consistit. Ac primum illa verba: *Per omnia sæcula sæculorum*, pertinent, ait Bellarminus, ad superiores orationes silentio recitatas, sed alta voce conclusio illa dicitur, ut populus respondere possit: *Amen*, & ea voce confirmet superiores. Ita scribit Micrologus c. 7. Deinde incipit Præfatio, per illud: *Dominus vobiscum*, & usque ad ista verba: *Vere dignum & justum est*, habetur in antiquissimis Auctoribus Græcis & Latinis. S. Joannes Chrysostomus Hom. de Eucharistia: *Quid facis*, exclamat, *o homo non promisisti Sacerdoti, qui dixit: Sursum mentem & corda; & dixisti, Habemus ad Dominum?*

Biblioth. PP. T. 18. p. 473. Edit. Antuerp. 1614.

Tom. 3. p. 382. c. 1. C.

S. Cyprianus de Oratione Dominica egregie rem totam exponit his verbis: *Quando autem stamus ad orationem, fratres dilectissimi, vigilare & incumbere ad preces toto corde debemus: Cogitatio omnis carnalis & sæcularis abscedat; nec quidquam tunc animus, quam id solum cogitet, quod precatur. Ideo & Sacerdos ante orationem Præfatione præmissa, parat fratrum mentes dicendo:* Sursum corda; *ut dum respondet plebs:* Habemus ad Dominum, *admoneatur nihil aliud, quam Dominum cogitare debere. Claudatur contra adversarium pectus, & soli Deo pateat, nec ad se hostem tempore orationis adire patiatur.*

Pag. 195.

Græci unicam dumtaxat habent Præfationem: apud nos vero plures sunt. Namque Pelagius II. S. P. ante annos mille interrogatus ab Episcopis Germaniæ & Galliæ, quænam essent, & quot authenticæ Præfationes, respondit esse novem: I. de natali Domini; II. de Epiphania; III. de Quadragesima; IV. de Cruce; V. de Pascha; VI. de Ascensione; VII. de Pentecoste; VIII. de SS. Trinitate; IX. de Apostolis: decimam Præfationem, quæ est de sancta Maria, addidit Urbanus II. in Concilio Placentino circa ann. Domini 1080. teste Gratiano, Can. *Sanctorum* dist. 70.

Tom. 5. Conc. p. 953.

Decretal. Grat. pag. 463.

Finita

Finita Præfatione dicitur canticum, *Sanctus, Sanctus &c.* quod quidem desumitur, partim ex hymno Angelorum, quem Isaias cap. 6. audivisse se narrat; partim ex cantico Hebræorum quod Christo cecinerunt, cum in die Palmarum intraret in Jerusalem, Matth. 21. & habetur in antiquis Liturgiis Jacobi, Basilii, & Chrysostomi, & de eo extat peculiaris Canon in Concilio Vasensi Can. 3. anno 529. Hæc Bellarminus. *Tom. 14. Conc. p. 1680.*

De Canone Missæ.

Tam inverecunde Lutherus in Libro *De abominatione Canonis* debacchatur, ut vix sustinere possint aures christianæ: ait enim *homines audito nomine Canonis signare se cruce debere, & fugere, ac si illis diabolus occurrisset.*

Circa Missæ Canonem expendemus 1. nomen. 2. auctorem & antiquitatem. 3. an in eo aliquid culpandum, ac reprehendendum occurrat.

Kemnitius 2. parte Examinis quatuor præcipue reprehendit. 1. quod ritum illum celebrandæ Missæ Canonem esse velimus, id est, regulam fixam & stabilem: vellet enim ille liberum unicuique esse, quibus velle, precibus uti. 2. quod auctorem Canonis Tridentinum Concilium faciat partim Christum, partim Apostolos, partim antiquos Romanos Pontifices. 3. quod antiquum esse affirmemus. *Fumi*, inquit, *& nugæ sunt, quod de antiquitate Canonis fabulantur*. 4. quod nullum errorem in toto Canone inveniri pronuntiemus, cum ipse septemdecim enumeret.

Nomen Canonis.

Canon idem est, ac regula, seu ordo & ritus in celebratione Missæ observandus. Proprie Canon incipit ab his verbis: *Te igitur*, usque ad orationem Dominicam, qua incipit præparatio ad sanctam communionem. *Orationem Dominicam*, inquit S. Gregorius Magnus Epist. L. 9. Ind. 2. Epist. 12. alias L. 7. Epist. 64. *mox post precem dicimus*. Sic ubique fere claudebatur Canon ætate S. Augustini. *Totam*, inquit Epistola 149. alias 39. *petitionem fere omnis Ecclesia Dominica oratione concludit.* *Tom 2. p. 940. D. To. 2. p. 509. G. Tom. 5. Conc. p. 313. C.*

Apud Veteres nonnullos nomine Canonis: *Canonicæ preces* intelligebantur. Ita Vigilius S. Pontifex Epistola ad Eutherium. *Ipsius*, inquit, *Canonicæ precis textum direximus. Præfatione præmissa ante orationem*, ait S. Cyprianus Tractatu de oratione Dominica; & Innocentius I. Epist. ad Decentium: *De nominibus recitandis antequam preces Sacerdos faciat*. Isidorum L. 1. de Officiis divinis cap. 15. vocat *ordinem precum*, quo oblata Deo sacrificia consecrantur. Canon antonomastice *oratio* dicitur, per quam scilicet omnium donorum excellentissimum, Christum nempe, a Deo suppliciter efflagitamus. Vualafridus Strabo, L. de rebus ecclesiasticis c. 22. vocat tum Actionem, tum *Canonem*; quibus duabus vocibus omnes posteriores utuntur, a quibus Canon appellatur *actio, mysterium sanctissimæ actionis, actio sacri mysterii: quia nempe in eo Sacramenta conficiuntur Dominica*; id est celebratur actio sacrificii. Optatus Milevitanus L. 2. contra Parmen. Canonem simpliciter vocat *legitimum. Quis dubitat*, inquit, *vos illud legitimum in Sacramentorum mysterio præterire non posse? Offerre vos Deo dicitis pro Ecclesia, quæ una est*. Ibi *legitimum* vocat Optatus statum & certum ordinem, quibus in consecranda Eucharistia utimur, in cujus ordinis initio offerre nos dicimus pro Ecclesia. Ista porro nomina: *Canon, regula, legitimum, ordo*, aperte satis indicant, ait Bellarminus L. 2. de Missa cap. 18. apud Veteres ordinem celebrandi Missam, arbitra- *Pag. 195. Tom. 2. Conc. p. 1246. n. 2. Pag. 584. col. 2. Biblioth. PP. T. 15. p. 193. A. Pag. 35. n. 12.*

rium non fuisse, ut vult Kemnitius, sed ab Ecclesia præscriptum, qui secus facerent, rei haberentur violatæ legis ecclesiasticæ.

Duo hìc opponit Kemnitius: unum ex Concilio Africano Can. 70. & Milevitano Can. 12. ubi præscribitur, ut in Missa non dicantur preces, nisi quæ prius cum prudentioribus viris sint collatæ, aut a Synodo approbatæ, ne forte aliquid contra fidem contineant; ex quo colligit Kemnitius, non fuisse antiquo more præscriptum certum canonem orationum, qui omnes obligaret, sed permissum fuisse, ut quisque ad arbitrium preces componeret, modo cum dogmate fidei consentirent. Alterum argumentum petit Kemnitius ex diversitate Liturgiarum, Basilii, Chrysostomi, Ambrosii, Gregorii, Isidori.

Respondet Bellarminus ad primum, Laudatos Conciliorum Canones non loqui de Canone Missæ, sed de Collectis, quæ semper & variæ multiplices fuerunt: de Canone quippe Missæ jam audivimus Optatum dicentem: *legitimum esse, & prætermitti non posse.*

Ad secundum respondet idem Bellarminus, Catholicos non negare diversa fuisse, & etiam hodie esse apud Græcos, & apud quasdam Latinorum Ecclesias verba Canonis: neque cogit Ecclesia Romana, ut mentitur Kemnitius, ut omnes Canonem Missæ Romanæ, tanquam necessarium omnino ad consecrandam Eucharistiam servent, cum & in ipsa Urbe Roma, & alibi per Italiam, Romanus Pontifex consentiat a Græcis teneri Liturgiam Basilii, vel Chrysostomi; & Mediolani, Ambrosianam, & Toleti in Hispania eam quam dicunt Mosarabam: sed hæc duo contendunt Orthodoxi. 1. ordinem sacrificii celebrandi rectissime Canonem appellari, quod debeat esse certus, & ab iis præscriptus, qui legitime in Ecclesia præsunt, non vero uniuscujusque arbitrio permissus. 2. in ritu, seu Canone Græcorum, & aliarum Ecclesiarum nostro diverso, nullum errorem, nihil indecens & inordinatum contineri.

Auctor Canonis.

Tom. 14. Concil. p. 854. Concilium Tridentinum Sess. 22. cap. 4. de Canone Missæ hæc habet: *Cum sancte administrari conveniat, sitque hoc omnium sanctissimum sacrificium, Ecclesia Catholica, ut digne reverenterque offerretur, ac perciperetur, sacrum Canonem multis ante sæculis instituit, ita ab omni errore purum, ut nihil in eo contineatur, quod non maxime sanctitatem, ac pietatem quamdam redoleat, mentesque offerentium in Deum erigat. Is enim constat tum ex ipsis Domini verbis, tum ex Apostolorum traditionibus, ac sanctorum quoque Pontificum piis institutionibus.*

Quis vero omnium primus formam aliquam sacrificii celebrandi collectis in unum illis Domini verbis, Apostolicis traditionibus, ac sanctorum Pontificum piis institutionibus, invexerit, facile non est definire. Sanctum Petrum primum celebrandi sacrificii formam aliquam dedisse, adjunctis nimirum ad verba Domini certis precibus & ritibus, putat Isidorus L. 1. de Officiis c. 15. subinde tamen diversi Pontifices preces diversas addiderunt, usque ad Gregorium I. qui fuit ultimus eorum, qui ad Canonem aliquid addiderunt, ut ex Vvalafrido colligi potest, Libro de observationibus ecclesiasticis c. 22. *Pag. 584. col. 2. Biblioth. PP. T. 15. p. 193.*

Neque istud Canoni Missæ vitio vertere debent Novatores, quod a multis auctoribus compositus fuerit. Nonne Symbolum Apostolicum una est, ac simplex fidei confessio? attamen a duodecim Apostolis, singulis sententiam suam dicentibus compositum fuisse S. Leo scribit in Epistola 13. ad Pulcheriam,

nam, & ante Leonem Ruffinus in explicatione Symboli, & S. Augustinus Serm. 115. de tempore; quod Symbolum auctum deinde fuit, seu evolutius explicatum in Conciliis Nicæno & Constantinopolitano, unde tandem prodiit Symbolum illud plenius, quod Constantinopolitanum vocatur. Pariter nonne Liber Psalmorum, si Hieronymo credimus in Epistola ad Sophronium, multos habet auctores, & tamen unicus Liber censetur? Id autem mirum videri debet, ac commendandum, quod etsi Canon Missæ sit multorum auctorum, ita tamen apte partes omnes inter se jungantur & cohæreant, ut unius auctoris esse videatur.

Ubi istud cum Bellarm. est observandum, quod etsi quædam Liturgia dicatur Basilii, alia Ambrosii, Gelasii, seu Gregorii, nostra videlicet Romana, non tamen isti auctores Liturgiam de integro composuerunt, sed tantum eam, quæ suo tempore erat in usu, ad meliorem formam redegerunt, vel detrahendo, si quid irrepserat minus conveniens; vel addendo aliquid pro temporum varietate; vel denique, ob tædium vitandum, aliquid inde subtrahendo, sic tamen, ut substantiales partes Liturgiæ ab Apostolis institutæ integræ permanerent. Namque S. Greg. Gelasianum codicem coarctavit, ut scribit Joannes Diaconus in L. 2. vitæ S. Gregorii c. 17. Et ipsemet Gregorius L. 7. Epist. 73. asserit, se restituisse in Missa antiquas consuetudines, & sustulisse quædam, quæ postea irrepserant: itaque auctor fuit non institutionis, sed reformationis Liturgiæ. Gregorius item septimus, iterum emendavit Officium ecclesiasticum, sed, (ut ipse testatur, Canone: *In die. De consecratione*, dist. 5.) non novum instituit. Quod postea fecit etiam S. Pius V. tum in Breviario, tum in Missali restituendo, unde dicitur Missale S. Pii V. seu Missale novum, quod tamen absolute novum non est, sed antiqui emendatio, ac restitutio.

Dices S. Greg. L. 7. Epist. 64. nunc L. 9. Epist. 12. duo asserit, his quæ modo dicta sunt, plane contraria. Primum, Apostolos in consecranda Eucharistia solam adhibuisse Dominicam orationem: ergo auctor Canonis non fuit S. Petrus. Alterum est: Canonem a *Scholastico* quodam compositum fuisse: Scholasticum autem esse nomen proprium alicujus hominis, probant ex eodem Greg. L. 2. Epist. 54. & L. 9. Epist. 14. Quod si Scholasticus auctor Canonis fuit, non ergo verum est, quod nos cum Synodo Tridentina diximus, Canonem partim a Christo & Apostolis, partim a sanctis Pontificibus compositum fuisse; nullus enim Apostolus aut Pontifex fuit, qui proprio nomine Scholasticus diceretur.

Tom. 2. p. 940.

Resp. ad primum, non immerito dici posse, Apostolos initio solam Dominicam orationem in mysterio Eucharistiæ ad verba consecrationis addidisse; subinde vero cum Ecclesiastici ritus formam aliquam habere cœperunt, multa alia eos adjunxisse.

Resp. ad secundum, longe verisimilius esse S. Gregorium, *Scholastici* nomine, non aliquem hujus nominis hominem indigitasse, sed virum doctum & litteratum: quo sensu S. Hieron. L. de Scriptoribus ecclesiasticis scribit, Serapionem virum doctissimum, ob ingenii elegantiam *scholastici* cognomen adeptum fuisse; & Gennadius in Catalogo Scriptorum, vocat Prosperum sermone *scholasticum*, idest eloquentia & eruditione præstantem; Honorius pariter in Catalogo Scriptorum appellat Alcuinum officio *scholasticum*; immo & ipse S. Gregorius L. 10. Epistola 2. vocat Matthæum *scholasticum* virum clarissimum. Eodem sensu nomen scholastici usurpat S. Augustinus in Psal. 44. Tales erant Præsbyteri quidam doctissimi, qui præficiebantur olim Scholæ christianæ ad erudiendos, qui ex Judæis aut Gentilibus ad Ecclesiam veniebant; quales

fuerunt Pantenus, Clemens Alexandrinus, Origenes &c. Denique & etiamnum in quibusdam Ecclesiis & nomen & dignitas *Scholastici* perseverat, licet ipsa functio communiter ad Præbendam Theologalem pertineat.

Quod si S.Greg. nomine *Scholastici* intelligit certum aliquem hominem, qui ætate ipsius vixerit, respondendum est, S. Gregorium non loqui de Canone Missæ, aut saltem non de toto Canone, cum dicit: *precem Scholastici recitari super oblationem*; sed de aliqua alia oratione extraordinaria, quales sunt tres illæ, quæ dicuntur ante communionem, post *Agnus Dei*, quæ ut scribit Micrologus c. 18. non sunt de Canone, neque ex ordinario præscribuntur, sed ex consuetudine religiosorum recitantur. Quæ explicatio a verbis S. Greg. non abhorret; siquidem scribit S. Pontifex accusatum se fuisse, quod jussisset orationem Dominicam recitari post Canonem, ac respondet id se fecisse, quia indignum existimabat a *Scholastico compositam super oblationem dici, & ipsam Christi orationem super corpus ejus non dici*, quibus verbis indicat Gregorius, se non agere de Canone, sed de orationibus quæ dicebantur post Canonem. Et quidem ante ipsius tempora post Canonem ante communionem, videtur in usu fuisse, ut diceretur aliqua oratio a *Scholastico* composita; oratio autem Dominica vel diceretur post communionem oblatione consumpta, vel non diceretur: sed Gregorius hunc ordinem mutavit, & voluit, ut oratio Dominica diceretur mox post Canonem, corpore Christi adhuc in altari præsente; oratio autem *Scholastici* sequeretur. Ex his duabus sententiis eliget Lector, quam maluerit, neutra sententiæ nostræ adversatur. Hæc Bellarminus.

Antiquitas Canonis.

Concilium Tridentinum Sess. 22. c. 4. jam citato ait: *Ecclesiam Catholicam sacrum Canonem multis ante sæculis instituisse.*

Certum est 1. Canonem, qua forma apud nos extat, integrum statim ab ipso Ecclesiæ initio extitisse, cui identidem SS. Pontifices successive nonnihil addidere. S. Leo addidisse refertur verba ista: *Sanctum sacrificium, immaculatam hostiam*. Ita observant Strabo c. 22. auctor Libri Pontificalis, & alii qui de Missa scripserunt. S. Gregorius Magnus hæc verba addidit: *diesque nostros in tua pace disponas &c.*

Certum est 2. Canonem integrum, qualem illum jam habemus in Missalibus, in usu fuisse ante octingentesimum Christi annum, siquidem extat in Ordine Romano, non procul ab initio; quem Ordinem laudant Alcuinus & Amalarius, qui tempore Caroli Magni floruerunt. Deinde Alcuinus ipse in L. de Officiis ecclesiasticis c. *De celebratione Missæ*: totum Canonem verbatim exponit, ac deinceps ab aliis posterioribus idem omnino Canon exponitur, ut ab Amalario, Hugone, Ruperto, Innocentio III. Porro Ordo Romanus non instituit Canonem, sed eum refert, tanquam rem usitatam & celebrem in Ecclesia: quare necesse est fateri, Canonem illum antiquiorem esse Ordine Romano.

Tom. 2. p. 371. & seq. Et vero apud S. Ambrosium L. 4. de Sacramentis cap. 5. & 6. legitur verbis parum immutatis ista pars Canonis: *Quam oblationem tu Deus in omnibus, quæsumus, benedictam, adscriptam, ratam &c.* & ista: *Qui pridie quam pateretur &c.* pariter ista: *Unde & memores &c.* & ista denique: *Supra quæ propitio, ac sereno &c.* quæ sunt partes quatuor potissimæ Canonis totius; duæ enim proxime præcedunt, & aliæ duæ sequuntur consecrationem. Quia vero non omnium primus Sanctus Ambrosius partes illas Canonis insti-

instituit, sed eas ex antiquo ritu refert, ad confirmandum id quod eo loco tractabat, nempe verum esse in Eucharistia Christi corpus & sanguinem, necesse est illarum institutionem Ambrosio antiquiorem esse. Idem sanctus Doctor L. 4. de Sacramentis c. 4. aperte meminit primæ orationis Canonis, ubi oratur pro Ecclesia, & pro Rege, licet ipsa verba non exprimat. Ejusdem etiam meminit Optatus L. 2. contra Parmens ubi dicit, *legitima esse, ut offeratur* (sacrificium) *pro Ecclesia Catholica*. Pag. 35. n. 12.

Orationis vero illius, ubi oratur pro defunctis, meminit etiam S. Augustinus Tract. 84. in Joan. Porro si orationes illæ ab aliquo e Summis Pontificibus, aut homine privato institutæ fuissent, vix credi potest istud ab aliquo Scriptore observatum non fuisse, sicut observata sunt ea, quæ a Leone, vel Gregorio addita fuerunt; ergo antiquissimus est Canon Missæ, non recens, nec ab homine privato, qui *Scholasticus* diceretur, institutus. T. 3. p. 3. p. 709. D.

Conjectura istud confirmat Bellarminus, nempe in toto Canone nullam fieri mentionem Confessorum, aut Virginum non Martyrum, sed Martyrum tantum, seu virorum, seu fœminarum, quod etiam notavit Augustinus Lib. de sancta Virginitate c. 45. Hujus autem rei causa nulla est alia, nisi quam reddit Innocentius III. L. 3. c. 10. de mysteriis Missæ, quia videlicet eo tempore Canon compositus est, quo nondum cœperant publice coli in Ecclesia sancti Confessores: siquidem certum est, Martyres cœpisse publice invocari, & eorum nominibus dies festos coli, & Basilicas erigi ab initio plane Ecclesiæ; Confessores autem multo serius hunc honorem in Ecclesia obtinuisse. Constat autem ex Concilio Moguntino sub Carolo Magno celebrato Can. 36. festa Confessorum jam in usu fuisse anno 800. siquidem in Catalogo festorum dierum ponuntur dies festi S. Martini & S. Remigii; igitur ante annum 800. Canonem compositum fuisse necesse est. Tom. 6. p. 364.

Veritas Canonis: an sit ab omni errore purus.

Negant Novatores: affirmat Conc. Trid. Sess. 22. c. 4. *Ecclesia Catholica*, inquit, *sacrum Canonem multis ante sæculis instituit, ita ab omni errore purum, ut nihil in eo contineatur, quod non maxime sanctitatem ac pietatem quamdam redoleat, mentesque offerentium in Deum erigat*. Et Can. 6. ejusdem Sess. *Si quis dixerit, Canonem Missæ errores continere, ideoque abrogandum esse, anathema sit*. T. 7. Conc. pag. 1250.

Canon Missæ continet orationes duplicis ordinis, aliæ præcedunt consecrationem, aliæ vero sequuntur: aliæ deprecatoriæ sunt ad divina beneficia impetranda: aliæ ad gratiarum actionem pro acceptis beneficiis. *Omnes ergo*, ait S. Augustinus, *antiquiores sunt omni memoria, excepta una vel altera. Nam quod dicimus: Imprimis quæ tibi offerimus pro Ecclesia tua sancta & Catholica &c.* Optatus L. 2. contra Parmen. indicat vel hanc, vel similem recitatam fuisse ante sua tempora. Tom. 14. Conc. p. 854.

Sex omnino sunt orationes in Canone, quas Novatores inverecunde ac inscite omnino, velut erroneas aut saltem absurdas, sugillant & carpunt. *Tanquam in Tabella*, inquit Kemnitius, *spectandum proponemus, quos errores, & quæ vitia contineat Canon Pontificius*.

Prima Oratio

Incipit ab his verbis: *Te igitur clementissime Pater &c.* & extenditur usque ad hæc verba: *Communicantes & memoriam celebrantes*, adversus quam hæc objiciunt apud Bellarminum. I. Oratio.

I. Superfluam verbositatem. Ad quid enim, inquiunt, isthæc synonima verba, *hæc dona*, *hæc munera*, *hæc sancta sacrificia illibata*? Pariter & ista: *omnibus Orthodoxis atque Catholicæ & Apostolicæ fidei cultoribus*?

II. Ante consecrationem panis & vinum vocantur *sacrificia sancta & illibata*, quod quidem videtur absurdum: si enim sancta sunt, cur in eadem oratione a Deo postulatur, ut illa benedicat? Si sacrificia sunt: ergo panem & vinum Deo sacrificamus.

III. Objiciunt verba ista Canonis: *Quæ tibi offerimus, imprimis pro Ecclesia tua*. At illa sacrificia constant ex mero pane & vino; ergo panem & vinum Deo pro Ecclesia offerimus. Neque responderi potest, inquiunt, illud, *offerimus*, accipi pro futuro; ac referendum esse ad hostiam consecratam, ut sensus sit, *mox offeremus*. Nam repugnat huic solutioni demonstrativa particula, *hæc dona*, *hæc munera*: dicimus enim nos offerre illa dona, quæ ad sensum tunc ostenduntur.

IV. In eadem oratione dicitur: *Quæ tibi offerimus, vel quæ tibi offerunt pro redemptione animarum suarum*. Rursus, *quorum tibi fides cognita est, & nota devotio*. Si ergo, ajunt, isti Fideles & devoti sunt, certe redempti sunt: si redempti, quorsum offerunt *pro redemptione animarum suarum*?

V. Verba ista: *Communicantes & memoriam venerantes &c.* significant etiam mortuos communicantes esse, cum tamen Christus Cœnam instituerit, ut esset vivorum communio.

VI. Reprehendunt ordinem verborum istorum, *ut accepta habeas & benedicas hæc dona &c.* Prius quippe, inquiunt, debent esse benedicta, quam a Deo acceptentur.

VII. Verba ista: *Memento Domine famulorum famularumque tuarum*, Deo videntur injuriosa, quasi obliviosus esse posset.

VIII. Ista: *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt*, aperte demonstrant Canonem loqui de eleemosynis, quas populus solebat offerre ad altare pro pauperibus: proinde non recte nunc ista detorquentur ad sacrificium Eucharistiæ.

IX. Ponderant ista: *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis*. Ergo, concludunt, sacrificium nostrum tantum laudis est ac mere spirituale; non propitiatorium, nec impetratorium.

X. Antiquus Ecclesiæ usus fuit, ut juxta illa verba Psal. 116. *Vota mea Domino reddam*, gratiæ Deo agerentur pro acceptis beneficiis; nunc vero sublato illo antiquo ritu, Canon Missæ verba illa refert ad Missas votivas, quæ data pecunia celebrantur.

XI. Canon Missæ Martyrum memoriam renovat, *& memoriam venerantes*; antiquitus autem Ecclesia non tantum Martyrum memor erat, sed eorum præclare gesta ac suscepta pro fide certamina prædicabat.

XII. In Canone, Sancti invocantur, quod non licet.

Resp. hæc omnia, quæ opponunt Novatores, partim sophistica esse, ex ignoratione elenchi, ut vocant; partim falsa, ex erroneo Novatorum præjudicio; partim frivola & nugatoria.

Ad primum, quomodo ignorant Adversarii, rei ejusdem frequentem repetitionem valere plurimum ad effectum explicandum & inculcandum? Cantica & Psalmi vix aliquid semel pronuntiant; quod non iterum aliis verbis repetant. Psal. 92. *Quoniam ecce inimici tui, Domine, quoniam ecce inimici tui peribunt*. Psal. 115. *Ego servus tuus, ergo servus tuus, & filius*

lius ancillæ tuæ. Imo Psal. 118. qui omnium prolixior est, idem fere omnibus versibus repetit: & S. Lucas c. 18. cum narrasset, Dominum prædixisse Apostolis mortem suam proximam esse, subjungit: *Et ipsi nihil eorum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant, quæ dicebantur*. An verba hæc velut otiosam & anilem repetitionem sugillare audebunt Novatores.

Ad secundum, quis nesciat panem & vinum appellari sacrificia, & quidem sancta & illibata, quia sunt materia sacrificii sancti & illibati, ad quod destinantur ac præviis orationibus præparantur? In veteri Lege oves adhuc viventes passim sacrificia dicebantur, cum scilicet destinabantur, & adducebantur ut immolarentur.

Ad tertium eadem recurrit solutio. Panis recte dicitur offerri pro Ecclesia, non quod ista oblatio sit proprie sacrificium propitiatorium, sed quod ista est dedicatio rei, ex qua faciendum est sacrificium propitiatorium. Cum igitur dicimus nos Deo panem offerre pro Ecclesia, sensus est, nos offerre Deo panem consecrandum, ex quo, accedente consecratione, verum sacrificium Deo immolandum est pro Ecclesia. Sophisma in eo est, quod per panem, Novatores intelligant, tum ante, tum post consecrationem, panem ordinarium, nulla supposita illius in corpus Christi transmutatione.

Ad quartum, duplex potissimum hic distinguenda redemptio: una solutionis pretii nostræ redemptionis, quæ in cruce facta est, & in Missa repræsentatur; altera applicationis pretii in cruce soluti, quæ justificatio dicitur Rom. 3. *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu*. De ista posteriori intelligenda sunt verba orationis superadictæ.

Ad quintum, illud *Communicantes*, inquit Bellarminus, dupliciter exponitur a Veteribus. Quidam, ut Alcuinus, Amalarius, & alii, referunt illud ad communionem cum Sanctis, ut sensus sit: Offerimus hoc sacrificium communicantes memoriis Sanctorum, & eosdem Sanctos venerantes; ubi non fit mentio communionis per manducationem Eucharistiæ, quæ non convenit mortuis; sed communionis per societatem & conjunctionem in corpore Christi mystico. Alii, inter quos est Micrologus cap. 12. & Hugo Victorinus L. 2. de Officiis cap. 29. volunt illud *Communicantes*, referri ad offerentes inter se, non cum Sanctis; ut sensus sit: Offerimus communicantes, idest inter nos uniti & conjuncti, ut decet membra ejusdem corporis, & præterea memoriam Sanctorum venerantes. Id probat Micrologus optima ratione: nam in Natali, Epiphania, Pascha, Ascensiosione, & Pentecoste, post illud *Communicantes*, additur, *& diem sacratissimum celebrantes &c.* & paulo post: *Sed & memoriam venerantes &c.* ubi aperte videmus illud *Communicantes*, non conjungi cum memoria Sanctorum, sed ad solos offerentes referri debere.

Ad sextum, facilis est solutio. Nam ut est oblatio duplex, una rei consecrandæ, altera rei consecratæ, ita est duplex acceptatio: benedictio autem & sanctificatio unam earum oblationum & acceptationum sequitur, alteram vero præcedit; unde sicut hoc loco, ubi agitur de prima acceptatione, postponitur benedictio; ita paulo post in illa oratione: *Quam oblationem tu, Deus in omnibus, quæsumus, benedictam, adscriptam, ratam, acceptabilem facere digneris*; ubi agitur de posteriori acceptatione, præponitur benedictio.

Ad septimum, nihil in Scripturis occurrit frequentius quam istæ loquendi formulæ, *Memento*, vel: *Recordare Domine*. Vide Exodi 32. v. 13. Deut. 9. v. 27. L. 4. Regum c. 20. v. 3. Lucæ 23. v. 42. Non solum in Scripturis passim legimus,

Me-

Memento Domine, sed vel: *Ne obliviscaris*: vel: *Quare oblivisceris?* at Ps. 9. v. 32. Ps. 12. v. 2. & Psalm. 41. v. 50. Qui verba hujuscemodi Deo injuriosa esse dicunt, eorum profecto sensum non assequuntur. Metaphorici sunt illi modi loquendi, dicitur enim Deus per metaphoram *oblivisci*, juvat; econtra *recordari*, quando juvare incipit.

Ad octavum, falso prorsus id supponunt Novatores. Nulla hic eleemosynarum mentio, sed eorum dumtaxat, qui offerunt, vel pro quibus offertur sacrificium; alii quippe absentes sunt, qui non offerunt, sed pro quibus offertur; alii vero præsentes, qui offerunt sacrificium mente, ac spiritu, sese uniendo Sacerdoti sacrificanti.

Ad nonum: Missa jure merito sacrificium laudis dicitur, sicut & sacrificium Eucharisticum, quia Dei laudes, & gratiarum actiones ipsi pro acceptis beneficiis referendas ordinatur; at ita sacrificium laudis dicitur, ut etiam sit reale, verum, propitiatorium: imo ex eo potissimum sacrificium laudis ac gratiarum actionis est, quod verum sit propitiatorium & impetratorium.

Ad decimum, isthæc omnia calumniæ ac mendacia sunt: non enim Canon per vota intelligit Missas votivas, sed pia desideria, & oblationem adstantis populi; hæc enim verba dicuntur in omnibus Missis, etiam non votivis, & ab iis, qui pecuniam nunquam accipiunt, vel acceperunt pro Missæ celebratione.

Ad undecimum, falsum est, quod supponit Objectio: Veteres enim non in Liturgia, sed in concionibus ad populum, tum in Lectionibus, quæ recitantur in Horis canonicis, Martyrum præclare ac fortiter gesta memorabant. Et vero in nulla Liturgia, sive Basilii, sive Chrysostomi, aut alia qualibet Martyrum præclare gesta leguntur, sed eorum dumtaxat nomina recitantur & apud Deum gratiam & protectionem imploramus.

Ad duodecimum, nihil novi hæc Objectio continet adversus cultum & invocationem Sanctorum, de quo argumento alibi disputavimus.

Secunda Canonis Oratio

His verbis concepta est: *Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ, quæsumus Domine, ut placatus accipias, diesque nostros in tua pace disponas; atque ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum jubeas grege numerari.* In hac oratione quatuor a Deo petuntur. 1. ut oblationem nostram placatus accipiat. 2. ut dies nostros in sua pace disponat. 3. ut ab æterna damnatione nos eruat. 4. ut in electorum grege nos numeret.

Adversus illam Orationem opponit.

I. Lutherus, nos panem & vinum offerre ut Fideles liberentur ab æterna damnatione: *Tantam*, inquit, *efficaciam pani & vino tribuunt. Nam ad hanc redemptionem nullius est momenti mors, & passio Filii Dei*.

II. Kemnitius opponit veterem Ecclesiam obtulisse Deo in celebratione Eucharistiæ, preces pro impetrandis per Christum beneficiis temporalibus, & æternis: *Ad hoc sacrificium precum*, inquit, *referri potuerunt hæc verba*, hanc oblationem placatus accipias &c. *Pontificius vero Canon hæc transfert ad mimicam sacrificuli repræsentationem panis nondum consecrati: & orat Deus illam ita accipiat, ut propter illam dies nostros in sua pace disponat, & a damnatione nos eripiat*.

Resp. cum Bellarmino, hæc duo totidem calumnias esse, non argumenta.

Ad primum non orat Sacerdos, ut per oblationem panis & vini liberemur ab æter-

æterna damnatione, sed orat Deum, ut ipsam panis & vini oblationem accipiat tanquam materiam sacrificii futuri, eamque benedicat & sanctificet, benedictione quadam & sanctificatione præparatoria ad consecrationem. Deinde adjungit alias tres petitiones supra enumeratas: at non precatur eas impleri per oblationem panis & vini, sed per eumdem Christum Dominum nostrum. Post consecrationem vero, non amplius panem & vinum, sed ipsum Christi corpus & sanguinem offert in redemptionem peccatorum nostrorum.

Ad secundum, falso ait Kemnitius, hanc oblationem referri posse ad preces, quibus vetus Ecclesia pro beneficiis impetrandis utebatur. Namque de eadem oblatione agitur in prima, secunda, & tertia oratione Canonis: in tertia verum clarum est, per oblationem intelligi debere oblationem panis & vini consecrandi, quia expresse dicitur: *ut fiat nobis corpus &c sanguis &c.* non igitur ad eleemosynam, nec ad orationem, sed ad Eucharistiæ sacrificium referendum est, quidquid dicitur in his orationibus.

Tertia Oratio.

Quam oblationem tu Deus in omnibus, quæsumus, benedictam, adscriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemque facere digneris, ut nobis corpus & sanguis fiat dilectissimi Filii tui Domini nostri Jesu Christi, & continuatur usque ad finem consecrationis. Huic Orationi hæc opponit Lutherus.

I. Quod hic oremus pro Christo, quasi mediatores simus inter Christum & Patrem, Deumque rogemus, ut benedicat, & sanctificet corpus & sanguinem Christi.

II. Ad hæc verba: *benedictam, adscriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemque facere digneris. Portenta illa verborum*, ait Lutherus urbane satis ac honeste, *neque ego intelligo, nec stolidus ille, qui scripsit.*

III. Kemnitius contendit nomen *oblationis* in ista oratione: *Quam oblationem &c. a Pontificiis detorqueri ad actionem sacrificuli* designandam.

IV. Licet fateatur idem Kemnitius, verba citata tertiæ Orationis legi apud S. Ambrosium L. 4. de Sacram. cap. 5. & apud S. Augustinum, referente Gratiano, Cap. *Utrum. De consecr.* dist. 2. attamen contendit longe alium sensum illius esse apud illos Patres, & apud nos: apud illos enim referuntur ad sumptionem Sacramenti, apud nos vero ad repræsentationem.

Resp. ad primum, objectionem Lutheri esse de falso supponente. Non enim oramus pro Eucharistia consecrata, sed pro pane & vino consecrando; neque petimus, ut Deus benedicat & sanctificet corpus & sanguinem Christi, sed ut benedicat & sanctificet panem & vinum, ut per benedictionem & sanctificationem præparetur, & fiat corpus & sanguis Christi. Cum igitur etiam post consecrationem frequenter supra corpus & sanguinem Christi fit signum crucis per modum benedictionis, hoc unum ritus ille significat, omnem scilicet vim & efficaciam sacrificii Missæ, esse a cruce, passione, & morte Christi, cujus commemoratio & repræsentatio est.

Ad secundum, quæ Luthero verborum portenta videntur, hæc, fatente ipsomet Kemnitio, leguntur apud SS. Ambrosium & Augustinum, quibus non *portenta*, sed mysteria visa sunt. Quamquam fallitur ille, dum Augustinum hic appellat: non enim extant apud illum citata verba, sed apud Ambrosium, & apud Paschasium in L. de corpore Christi cap. 4. Falso etiam supponit Kemnitius, aliter a nobis, & aliter a S. Ambrosio citata verba intelligi;

ligi; namque non de sumptione, sed de consecratione, utrobique intelligenda sunt. Litteralis autem illorum verborum expositio, ut ex Alcuino & Hugone, atque Innocentio colligimus, hæc esse videtur: petimus a Deo, ut ipse oblationem nostram consecrando, benedictam, & sanctam ex communi & profana efficiat; eademque approbando, faciat adscriptam, idest adscribat & numeret inter dona quæ ipsi probantur: confirmando ratam efficiat, idest stabilem & firmam, ut fructum certum & perpetuum ad nos referat: rationabilem quoque faciat, ut non solum bona, sed etiam bene, rationabiliter, & prudenter offeramus, ac sit rationabile obsequium nostrum, juxta Apostolum, Rom. 12. Denique acceptabilem faciat, idest, ita undique bene se habentem, non solum ex parte doni, sed etiam ex parte ministri offerentis, ut digna sit, quæ a Deo acceptetur.

Ad tertium, fallitur Kemnitius. Verba etenim ista: *Quam oblationem tu Deus &c.* non ad actionem sacrificantis, ut imponit Kemnitius, sed ad panem & vinum referuntur, nullus enim unquam tam absurdus fuit, vel stupidus, ut non videret nomen oblationis hoc loco ad panem & vinum, non ad actionem referri posse, siquidem a Deo petimus, ut hanc oblationem ita benedicat, ut ea fiat nobis corpus & sanguis Christi.

Ad quartum, patet responsio ex dictis in responsione ad secundum.

Quarta Oratio.

Ab his verbis incipit: *Unde & memores, Domine, nos servi tui, sed & plebs tua sancta, ejusdem Christi Filii tui Domini &c.* & extenditur usque ad illud: *Memento etiam, Domine &c.* namque ante *Memento*, ponitur conclusio: *Per Christum Dominum nostrum.*

Opponit Lutherus:

I. Verbositatem seu inutilem repetitionem.

II. His verbis: *supra quæ propitio & sereno vultu respicere digneris*, ajunt nos orare pro Christo, & reconciliare velle Filium Patri, quod est perabsurdum.

III. Per hæc verba: *sicut accepta habere dignatus es munera pueri tui justi Abel, & sacrificium Patriarchæ nostri Abrahæ*, videmur non plus tribuere hoc loco efficaciæ ipsi Christo pro nobis immolato, quam irrationali pecori.

IV. Objicit & ista verba: *& quod tibi obtulit summus Sacerdos tuus Melchisedech*. Porro, inquit Lutherus, Melchisedech nunquam panem & & vinum sacrificavit.

V. Sacerdos, ait: *Jube hæc perferri per manus sancti Angeli tui in sublime altare tuum*. Porro absurdum videtur ut Sacerdos petat deferri in cœlum, quod ipse paulo post consumpturus est; nec minus absurdum est, ut altare aliquod esse cogitetur in cœlo.

VI. Absurdum quoque Luthero videtur Sacerdotem dicere: *ut quotquot ex hac altaris participatione sumpserimus*, quasi multi forent communicantes, cum solus ipse sit communicaturus.

VII. Reprehendunt istud: *panem sanctum vitæ æternæ, & calicem salutis perpetuæ*. Quæ verba suspicantur adjecta ab aliquo indocto & superstitioso, qui sibi persuaserat, Christum in Missa Deo Patri offerri. Id vero probant, quia cum paulo ante in eadem prece dicatur: *Offerimus de tuis donis, ac datis*; quæ sine dubio ad eleemosynas, quæ a populo offeruntur, referenda sunt, non potuit nisi indoctus aliquis, sermonem de eleemosyna institutum, continuo transferre ad Christum.

VIII.

VIII. Kemnitius observat : *antiquitus de oblatis a populo donis & datis sumebatur quod sanctificabatur verbo Christi, ut fieret Eucharistia corporis & sanguinis Domini, & hæc sumptio & sanctificatio dicebatur oblatio : nunc cum mos ille non servetur, verba transferuntur ad repræsentationem sacrificuli.*

IX. Reprehendit idem Kemnitius ista verba : *supra quæ propitio, ac sereno vultu &c.* ubi horrendam comparationem fieri dicit inter Christum & bruta animantia, quæ ab Antiquis immolabantur ; & addit hanc orationem apud Basilium extare ante consecrationem, ubi comparatio fit sacrificii Abelis, Noe, Abraham, & aliorum Veterum, cum oblationibus panis & vini, quę a populo afferuntur; sed imperitia auctoris Canonis, positam esse post consecrationem, & inde factum esse, ut intolerabilem errorem contineat.

X. Denique objicit idem Kemnitius verba ista: *jube hæc perferri*. Namque absurdissimum esse ait, quod petamus Christi corpus nunc primum in cœlum ab Angelis deferri, cum Apostolus Hebr. 9. dicat, Christum jam dudum in cœlum ingressum esse. Deinde affirmat hæc verba legenda esse ante consecrationem, & ad preces & eleemosynas esse referendas. Id vero probat ex Irenæo, qui L. 4. c. 34. dicit orationes & eleemosynas deferri ad altare, quod est in cœlo : tum ex Augustino Cap. *Utrum. De consecratione*, dist. 2. tum ex cap. 12. Tobiæ, & cap. 5. Apocal. ubi preces dicuntur ab Angelis in cœlum deferri.

Resp. ad primum, similia prorsus verba legi apud S. Ambrosium L. 4. de Sacramentis cap. 6. atque eodem plane spiritu Apostolus Rom. 12. scripsit : *hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium.* Ad prætensam, quam Lutherus opponit verbositatem, patet responsio ex iis quæ dicta sunt ad primam orationem.

Ad secundum. 1. verba citata extant apud S. Ambrosium post consecrationem L. 4. de Sacramentis cap. 6. Omnes item græcæ Liturgiæ post verba consecrationis ponunt orationem pro donis pretiosis & sanctificatis ; quare novus non est, sed antiquissimus ritus orandi pro oblatione jam consecrata. 2. illud orare non est pro reconciliatione Christi apud Patrem, sed pro nostra potius infirmitate ; est enim oblatio consecrata ex parte rei quæ offertur, & ex parte Christi principalis offerentis, quæ semper Deo placet : verum ex parte ministri vel populi adstantis, qui simul etiam offerunt, potest non placere. Id igitur est quod petimus, ut Deus benigne respiciat hoc munus ut a nobis offertur.

Ad tertium, ea pariter verba extant apud S. Ambrosium loco citato. Neque vero comparatio fit inter sacrificium nostrum, & sacrificium Abelis & Abrahæ absolute, sed tantum ratione fidei & devotionis offerentium : id scilicet optamus, ut Deus nobis det tanta fide & devotione sacrificium offerre, quanta Abel & Abraham obtulerunt ; & proinde ut ex parte ministri non minus placeat Deo sacrificium nostrum, quam illorum placuit : fieri autem comparationem inter sacrificium illorum & nostrum, ratione fidei & devotionis, non autem absolute. aperte indicare videtur Apostolus Hebr. 11. *Fide* inquit, *plurimam hostiam Abel, quam Cain obtulit*. Et Gen. 4. *Respexit*, inquit, auctor sacer, *Deus ad Abel, & ad munera ejus*.

Ad quartum, ex dictis antea, cum de veritate sacrificii agebamus, manifestum est, Melchisedechum obtulisse panem & vinum, ideoque Christum ab Apostolo Hebr. 5. vocari Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech.

Ad quintum, non tam crasse hæc intelligenda sunt, quasi quoddam sit in cœ-

cœlo altare corporale ac sensibile, & ad illud reipsa & corporaliter Sacramentum corporis Domini manibus Angelorum deferatur, spirituali ergo sensu altaris nomen hic usurpandum: quo sensu in Apocalypsi dicitur esse in cœlo tabernaculum, thronus, incensum, thus &c. Porro altare illud, vel Christus ipse est, per quem ad Deum orationes, & oblationes nostræ ascendunt; vel certe altare dicitur esse in cœlo, quia in Cœlo recipiuntur sacrificia, quæ Deo vero immolantur in terris: deferri autem sacrificia nostra ad Deum per manus Angelorum, nihil est aliud, nisi Angelorum intercessione juvari, & Deo commendari nostrum obsequium & cultum, quam illi immolando exhibere desideramus. Neque dissimile est, quod legimus Tobiæ 12. & Apocal. 8. orationes nostras ab Angelis deferri ad Deum: neque enim Angeli voces & verba nostra corporalia sursum deferunt, sed vota & desideria nostra intercessione sua Deo commendant.

Ad sextum, absolute non loquitur Sacerdos sive de multis, sive de uno; sed orat, ut quotquot sumpserint, sive unus, sive multi sint, utiliter sumant. Vide quæ superius diximus de Missis privatis.

Ad septimum, verba, inquit Bellarminus, quæ ab aliquo indocto adjecta suspicatur Georgius Major, habentur etiam apud S. Ambrosium L. 4. de Sacram. cap. 6. tanquam usitata & recepta in tota Ecclesia; & quædam similia habentur in Liturgiis græcis Jacobi & Basilii, & Chrysostomi: neque male cohærent ista cum illis: *de tuis donis ac datis*. Namque ista possunt referri ad panem & vinum, ex quibus fit Eucharistia, ut sensus sit: Offerrimus tibi hostiam puram, panem sanctum & calicem salutis, quem ex creaturis tuis a te datis & donatis, ex pane scilicet & vino per consecrationem habemus. Sic exponit Innocentius L. 5. c. 3. de mysteriis Missæ. Possunt etiam referri omnia ad ipsam Eucharistiam, sive ad Christum ut in Eucharistia præsentem: rectissime enim dicitur Christum, Dei donum, datum. Joan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret*. Et ipsummet Sacramentum & sacrificium, nonne veriissimum est Dei donum & datum?

Ad octavum, apertum est Kemnitii mendacium, quod Catholici verba transferant ad repræsentationem sacrificuli: omnes enim Catholici verba illa *offerimus præclaræ majestati tuæ*; de quibus adversarius loquitur, referunt ad ipsam hostiam puram & sanctam confectam per consecrationem ex Dei donis ac datis, ut verba ipsa Canonis sonant, non ad aliam repræsentationem. Impertinens autem est, utrum panis & vinum, unde fit Eucharistia sint a populo data, an a Sacerdote oblata; undecumque enim venerint, Dei dona & data rectissime nominantur, & Eucharistiæ materia esse possunt.

Ad nonum: Quod attinet ad comparationem, ait Bell. jam solutum est in responsione ad tertium Lutheri argumentum, quod vero ad transpositionem pertinet, falsum est, hanc orationem transpositam fuisse, constat enim ex S. Ambr. L. 5. de Sacramentis c. 6. eam fuisse post consecrationem, etiam tempore Basilii; Ambrosius enim, qui eam legit post consecrationem, æqualis Basilii fuit. Neque obstat, quod apud Basilium alia quædam similis oratio habeatur ante consecrationem, nam in utroque loco ea oratio recte inseri potest: unde in nostro Missali habetur quædam similis oratio ante consecrationem, ut idem Kemnitius annotavit, in Collecta secreta Dominicæ septimæ post Pentecosten; & tamen rursus habetur post consecrationem.

Ad decimum, fatendum est, absurdissime dici Christi corpus nunc primum in cœlum ab Angelis deferri corporaliter: sed quis inter Catholicos tam ab-

absurdus est qui hoc dicat? Hoc unum docemus, ut jam dictum est, oblationem corporis Christi ab Angelis in cœlum deferri, quatenus Angeli suis precibus nostrum obsequium Deo commedant; quod idem Kemnitius de precibus & eleemosynis dicere cogitur, quas ab Angelis in cœlum deferri ex Tobia & Joanne non ignorabat. Neque enim haud dubie censuit, eas reipsa & corporaliter deferri, sed modo dumtaxat spirituali, quo etiam modo Eucharistiæ sacrificium in cœlum ab Angelis defertur. Quod attinet ad alteram partem objectionis, falsum est, hæc verba fuisse olim posita in Canone ante consecrationem: nam & Ambrosius ea legit post consecrationem, & ita etiam habent Liturgiæ Jacobi, Clementis, Chrysostomi.

Quinta Oratio.

Ista est: *Memento, Domine, famulorum, famularumque tuarum, qui nos præcesserunt cum signo fidei, & dormiunt in somno pacis. Ipsis, Domine, & omnibus in Christo quiescentibus, locum refrigerii, lucis, & pacis, ut indulgeas deprecamur, per Christum Dominum nostrum.*

Objicit 1. Lutherus hanc orationem secum ipsam pugnare. Namque hic oramus pro iis, qui dormiunt in somno pacis, & qui in Christo requiescunt; & tamen eis apprecamur locum refrigerii, lucis, & pacis. Si dormiunt, ac requiescunt, quid illis refrigerium petimus? si pacem habent, cur pacem illis optamus?

Objicit 2. Kemnitius, olim solam memoriam defunctorum fieri solitam ad imitationem scilicet, & in testimonium, quod mortui apud Deum vivant: postea ad illam memoriam accessisse etiam preces pro defunctis: postremo sacrificium ipso pro defunctis offerri cœptum; ita nimirum paulatim Veterum instituta in superstitiones degenerasse.

Resp. ad primum, manifestum esse eos, quos hæc oratio spectat, in Purgatorio detineri, qui pacem quidem aliquam habent, quia certi sunt, ac securi de prœmio æternæ felicitatis, & liberi a bello tentationum & concupiscentiæ, & ab omni opere malo; sed nondum pacem & plenam quietem possident, ob quasdam peccatorum reliquias, quæ ipsis expiandæ supersunt. Nec poterat oratio hæc ita componi, ut solis conveniret, qui in Purgatorio degunt; nam qui sunt in gehenna, ii nullam pacem & quietem habent; qui vero sunt in regno, omnem pacem & quietem possident: soli, qui in Purgatorio exercentur, ita in somno pacis requiescunt, ut adhuc refrigerio & pace indigeant.

Ad secundum, patet solutio ex iis, quæ supra diximus de constanti usu offerendi sacrificium pro defunctis. Unum hic profero testimonium Dionysii (si tamen genuinum est opus quod ipsi tribuitur) L. de Ecclesiast. Hierarch. c. 7. parte 3. ubi sic loquitur: *Accedens Antistes precem sacram super defuncto peragit: qua finita, ipsemet Antistes eum salutat, ordineque deinceps suo omnes qui adsunt. Rogat itaque precatione illa divinam bonitatem, ut defuncto peccata omnia dimittat, quæ per humanam infirmitatem contracta sunt, eumque in lucem sanctam, ac vivorum regionem transferat &c.* *T. 1. pag. 411.*

Sexta oratio Canonis.

Incipit illa oratio ab his verbis: *Nobis quoque peccatoribus*, & extenditur usque ad *Per omnia sæcula sæculorum*, ante Dominicam orationem; concludi-

cluditur enim totus Canon alta voce his verbis: *Per omnia sæcula sæculorum*, ut populus totum confirmet; respondendo *Amen*. Quapropter feria sexta majoris hebdomadæ, quia totus Canon qui pertinet ad consecrationem, omittitur, nulla harum sex orationum legitur, nec dicitur *Per omnia sæcula sæculorum*: sed immediate post lotionem manuum, fit transitus ad orationem Dominicam. In hac oratione Sacerdos pro se ipso Deum orat, ac suis meritis diffisus, precatur sibi ex divina misericordia, partem & societatem cum sanctis Apostolis & Martyribus.

Adversus hanc orationem Lutherus

Objicit 1. culpandum esse Sacerdotem quod hoc loco non precetur se admitti ad consortium Christi, quasi eo non indigeat; sed tantum ad consortium Sanctorum: & rursus, quod solum petat partem cum Sanctis, cum Christus non partem, sed totum thesaurum suum dare paratus sit.

Objicit 2. adversus ista verba, *per quem hæc omnia semper bona creas*, quasi existimemus per nos Christum creari. Addit Kemnitius, hæc olim ante consecrationem dici consuevisse, ad eleemosynas populi commendandas.

Resp. ad primum, nugæ illæ sunt, ac calumniæ Lutheri. Ignorat ille consortium Sanctorum esse ipsum Christi consortium; id enim petimus, ut in regno Christi consortium Sanctorum habeamus. Quod attinet ad vocem, *partem*, ignorat etiam Lutherus eam ex sacris Litteris desumptam esse, quæ per partem cum Sanctis, describunt omne bonum & felicitatem. Coloss. 1. *Qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum*. Et Joan. 13. Dominicus ad Petrum, *Si non lavero te, non habebis partem mecum*. Adde, inquit Bellarminus, quod hanc partem orationis, quam Lutherus ita reprehendit, ac ridet, econtrario Kemnitius vehementer laudat. *In altera*, inquit, *commemoratione Sanctorum, verba sunt pulcherrima: Nobis quoque peccatoribus famulis tuis. Hæc absque dubio fuit formula veteris commemorationis Sanctorum*.

Ad secundum, hæc verba nusquam inveniuntur in Liturgiis vel apud Expositores, ante consecrationem posita: inveniuntur autem post consecrationem, apud Alcuinus & Amalarium L. 3. de Officiis eccles. c. 26. Nihil autem absurdi hæc verba continent, sed potius aptissime conveniunt in Canonis conclusionem: commemorant enim brevissime omnia beneficia divina circa hoc Sacramentum, inchoando a prima productione materiæ, unde illud conficitur. Dicimus itaque 1. hoc Sacramentum a Deo per Christum ratione materiæ primo creari. 2. sanctificari, cum dedicatur per primam oblationem ad Sacramentum conficiendum. 3. vivificari, cum efficitur mysterium vitæ, & in verum corpus Domini, & in ipsum Christum, qui est vita nostra, convertitur per consecrationem. 4. benedici, cum omnis benedictionis effectum recipit, ut scilicet sacramentali efficacia caput cum membris uniat. 5. denique, nobis præstari, cum ad sumendum, ut ex eo vitam hauriamus, datur. Ita Alcuinus totum hunc locum exponit, & post eum Hugo L. 2. de Officiis divinis cap. 36. Hactenus Bellarminus.

De Oratione Dominica, & sequentibus orationibus.

Omnium præstantissima oratio est, cujus ipsemet Christus formam & præceptum nobis dedit.

B. 13 c. 2. Tertullianus Lib. de Oratione eam appellat *Breviarium totius Evangelii*. Revera etenim compendiose continet quæcumque petere a Deo tenemur, quæ nostri officii sunt, sive erga Deum, sive erga proximum, sive erga nos ipsos.

Ora-

Oratio illa Dominica recitatur vel canitur tempore quod interjacet inter consecrationem & communionem. Ita quoque apud Græcos collocatur, cum hoc uno discrimine, quod apud illos a toto adstante populo canitur, apud nos a solo celebrante Episcopo vel Sacerdote. Quadam veluti præfatiuncula disponitur ad eam pronuntiandam, his verbis: *Præceptis salutaribus moniti, & divina institutione formati; audemus dicere: Pater noster &c.* Antiquissima vero est illa præfatio, cujus mentionem habet S. Hieronymus L. 3. contra Pelagianos. *Sic*, inquit, *docuit Apostolos suos* (Christus) *ut quotidie corporis illius sacrificio credentes audeant loqui. Pater noster &c.* Integra fere repetitur apud S. Cyprianum L. de Oratione. Porro Dominica illa oratio in omnibus extat Liturgiis, atque illam in Missa legendam esse, perspicuum est ex S. Cyrillo Catechesi 5. Mystag. ex S. Ambrosio Libro de Sacramentis 5. c. 4. ex S. Hieronymo loco mox relato, & ex S. Augustino Epistola 149. alias 59. ad Paulinum &c. To. 4. par. 2. p. 543.

Post orationem Dominicam sequitur oratio quædam quæ ab his verbis incipit: *Libera nos, quæsumus Domine, ab omnibus malis præteritis, præsentibus, & futuris &c.*

Sequitur deinde alia oratio dum hostia frangitur, & commiscetur corpus Domini cum sanguine: *Pax Domini &c.* &: *Hæc commixtio & consecratio corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi fiat accipientibus nobis in vitam æternam. Amen.*

Luthero displicet hæc oratio his de causis. 1. quia videtur prorsus absonum ut commisceatur corpus cum sanguine, cum unus sit Christus & indivisus. 2. non minus absurdum ipsi videtur, ut ista mixtione fiat consecratio, quæ jam facta supponitur. 3. denique perperam omnino huic commixtioni vis tribuitur conferendæ vitæ æternæ: cum enim mixtio hæc opus nostrum sit, si eam vim habet salutis conferendæ, certe opere nostro salutem consequemur.

Verum nullo negotio hæc diluuntur.

Ad primum recte Bellarminus reponit, nunquam Catholicorum mentem hanc fuisse, corpus & sanguinem in propria specie commisceri: norunt etenim id fieri non posse; sed in specie panis & vini: sicut enim ratione specierum dicitur videri, tangi, & frangi, ita etiam dici potest commisceri.

Dubitant nonnulli utrum illa oratio instituta fuerit ad commiscendam partem hostiæ consecratæ cum vino consecrato, vel tantum ad commiscendam partem hostiæ, vel aliquot sanguinis guttas cum vino non consecrato. At nulla solida videtur esse dubitandi ratio. In Missali quippe Ambrosiano legitur: *Commixtio consecrati corporis & sanguinis.* Econtra D. de Vert opinatur non alium in finem institutam dictam orationem, quam ut ad populi communionem aliquot sanguinis consecrati guttæ cum vino consecrato miscerentur. Usum hunc aliquando in nonnullis Ecclesiis obtulisse testatur Ordo Romanus; testatur & Durandus decimo tertio sæculo L. 4. c. 41. n. 1. *In quibusdam locis*, inquit, *post sumptionem corporis & sanguinis Christi aliquid de ipso sanguine reservatur in calice, & super infunditur vinum purum, ut ipsi communicantes inde sumant. Non enim esset decens tantum sanguinis conficere, nec calix capax inveniretur.* Porro, quod observandum, in hujusmodi mixtione nulla pronuntiabantur verba: non dicebatur oratio: *Hæc commixtio & consecratio*; sicut non dicitur feria sexta majoris hebdomadæ in Missa præsanctificatorum: solum quippe vinum est in calice cui particula hostiæ consecratæ admiscetur. *Hac die*, ait Ordo Romanus, *quando particula hostiæ in calicem mittitur, non dicuntur verba illa*: fiat commixtio; *quia ibi de sanguine* P. le Brun, To. 1. p. 581.

guine mentio fit, sed in calice sanguis non est, nec hostia consecratur. In Missis autem, quæ quotidie celebrantur, dicta oratio: *Commixtio & consecratio &c.* pronuntiatur, non ad denotandam mixtionem vini consecrati cum vino non consecrato, ut placet D. de Vert, sed mixtionem corporis & sanguinis Christi. Si vero postulaveris mysticam hujusce mixtionis rationem & causam, facile respondetur, istam esse, ut postquam per separationem utriusque speciei mors Christi adumbrata fuit, per commixtionem corporis & sanguinis significetur Christum toto resumpto sanguine vivum a mortuis surrexisse, non amplius moriturum. *In isto officio*, ait Amalarius L. 3. de eccles. Off. cap. 31. *monstratur sanguinem fusum pro nostra anima, & carnem mortuam pro nostro corpore, redire ad propriam substantiam, atque spiritu vivificante vegetari hominem novum, ut ultra non moriatur, qui pro nobis mortuus fuit & resurrexit.*

Bibl. PP. T. 24. p. 997.

Ad secundum, consecratio ibi sumitur pro re ipsa consecrata, nempe corpore & sanguine Christi: quo sensu S. Laurentius Sixto Summo Pontifici dicebat apud S. Ambrosium L. 1. de Officiis c. 41. *Experire utrum idoneum ministrum elegeris, cui commisisti Dominici sanguinis consecrationem*; hoc est: sanguinem consecratum, ut populo distribueretur: neque enim Diaconis datum unquam fuit, ut Eucharistiam consecrarent. Vox illa: *consecratio*, ait hìc Bellarminus L. 2. de Missa c. 17. si bene intelligatur, nihil habet incommodi. Non enim petimus ut nunc fiat consecratio, sed ut consecratio antea facta, sit nobis ad vitam æternam salutaris. Addit, forsan commode responderi posse, aliquo sensu novam quamdam fieri consecrationem seu significationem sacramentalem, nempe resurrectionis Christi, per illam corporis & sanguinis commixtionem.

T. 2. *p.* 55. *A.*

Ad tertium, patet solutio ex mox dictis: non enim ex commixtione ipsa; sed ex corpore & sanguine Christi commixtis æterna salus nostra dependet, ac speranda est.

At, inquies cum Kemnitio, Julius S. Pontifex apud Gratianum, Can. *Cum omne. De consecr.* dist. 2. prohibet illam mixtionem in Missa fieri.

Resp. Julium non prohibere mixtionem, quæ fit in Missa, sed eam, quam nonnulli faciebant, cum populo Eucharistiam porrigebant. Priorem mixtionem semper usurpavit Ecclesia, quam expresse commendat, ac præcipit Concilium Arausicanum Lan. 441. Can. 17. *Cum capsa*, inquit, *& calix offerendus est, & admixtione Eucharistiæ consecrandus*. Unde Micrologus cap. 18. describit commixtionem, quæ fit in Missa, ut antiquissimam & legitimam: deinde c. 19. damnat commixtionem illam, quam Julius reprehendit.

T. 3. *Con. p.* 1450. *Bibl.* PP. *T.* 18. *p.* 471.

Post commixtionem sequitur *Agnus Dei*. Tum sequuntur tres orationes ante communionem: tum ista: *Quod ore sumpsimus &c.* & illa: *Corpus tuum, Domine, quod sumpsi &c.* tum denique Missa clauditur dimissione populi, per ista verba: *Ite Missa est*, in quibus exponendis cum nulla specialis occurrat difficultas, diutius hic non immorabimur. Legatur eam in rem egregium Opus eruditi Patris le Brun, de quo mentionem sæpius fecimus.

Atque hæc dicta sint de augustissimo Eucharistiæ Sacramento, & de sacrificio, in quibus exponendis, si quid nobis incautis minus sanum & rectum excidisse deprehendatur, pro non dicto, ac revocato habemus.

F I N I S.